

ԾԱՆԿԱԲԱՆ ԲԱՐՈՋԱՅԻՆԱՆ
ՆՅՈՒԹԵՐԻ

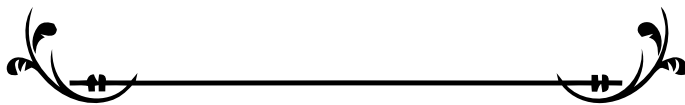

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹԻՒՆ

S. S. ԳԱՐԵԳՆԻ Բ

ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԵՒ ՎԵՀԱՓԱՌ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՄԲ

S. ՆԱԻԱՍԱՐԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՃՈՅԵԱՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻ
ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԵՄԻ

ԱՆԺԵԼԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

 ՈՂԳՈԹԱՅԻ
ՀԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հեղինակային հրատարակություն
ԵՐԵՎԱՆ - 2018

ՀՏԴ 27
ԳՄԴ 86.37
Խ 282

ԻԱԶԱՏՐՅԱՆ ԱՆԺԵԼԱ
Խ 282 ԳՈՂԳՈԹԱՅԻ ՀԱՂԹԱՆԱԿԸ/ Ա. Խաչատրյան:– Երևան: Հեղի-
նակային հրատարակություն, 2018.– 436 էջ+1 ներդիր:

«Գողգոթայի հաղթանակը» գիրքը հողվածների, հարցազրույց-
ների ժողովածու է, ունի բարոյախրատական եւ ուսուցողական
նպատակ: Թեմաները խիստ արդիական են, ունեն այժմեական
հնչեղություն:

Գիրքը նախատեսված է ընթերցողների լայն շրջանակի համար:

ՀՏԴ 27
ԳՄԴ 85.37

Գրքիս հեղինակի մասին

Անժելա Խաչատրյանը ծնվել է 1981 թ. հունիսի 16-ին, Երեւանում:

1988-1998 թթ. նախնական կրթություն է ստացել Երեւանի Լեոյի անվան թիվ 65 միջնակարգ դպրոցում:

1989-1995 թթ. սովորել է գերազանցությամբ ավարտել է Ա. Տիգրանյանի անվան երաժշտական դպրոցի ջութակի բաժինը:

1998-2001 թթ. սովորել է Երեւանի պետական Տեխնոլոգիական քոլեջի «Կենսաքիմիա» բաժնում եւ ավարտելով՝ ստացել քիմիկ-տեխնոլոգի որակավորում:

2001 թ.-ից սկսել է թղթակցել ԱՀԹ-ի «Շողակն Արարատյան», իսկ 2002 թ.-ից նաեւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Քրիստոնյա Հայաստան» պաշտոնաթերթերին:

2002-2003 թթ. թղթակցել է Արագածոտնի թեմի «Արագածոտն» պաշտոնաթերթին:

2002-2003 թթ. կամավոր սկզբունքով երգել է Սաղմոսավանքի, իսկ 2006-2010 թթ. Երեւանի Հարավ-Արեւմտյան թաղամասի սուրբ Երրորդություն եկեղեցիների երգչախմբերում:

2003-2014 թթ. լուսահոգի մշակութաբան, լրագրող Հայկ Կարապետյանի հետ Հանրային Ռադիոյի ուղիղ եթերում վարել է ԱՀԹ-ի «Շողակն Արարատյան» ռադիոծրագիրը:

2009-2014 թթ. սովորել է Երեւանի պետական համալսարանի Հայ բանասիրության ֆակուլտետում եւ ավարտելով՝ ստացել բանասեր-մանկավարժի որակավորում:

2014-2018 թթ. աշխատել է ԱՀԹ-ի «Շողակն Արարատյան» երկշաբաթաթերթում՝ որպես պատասխանատու քարտուղար:

Աչքի է ընկել բարեգործական մի շարք ծրագրերին ունեցած իր ակտիվ մասնակցությամբ: Ամուսնացած է, ունի մեկ տղա:

Հեղինակի կողմից

Սիրելի ընթերցող,

«Գողգոթայի հաղթանակը» գիրքը վերջին մեկուկես տասնամյակում իմ կողմից հրապարակված բազում հոդվածների, քարոզխոսական նյութերի ու հարցազրույցների ծաղկաքաղն է, որոնք առանձին տպագրվել են Արարատյան Հայրապետական թեմի «Շողակն Արարատյան» եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթերում: Գրքում ընդգրկված են նաեւ հոգեշահ զրույցներ, որոնք հնչել են Հանրային Ռադիոյի ուղիղ եթերից՝ Արարատյան Հայրապետական թեմի «Շողակն Արարատյան» հոգեւոր ռադիոծրագրի շրջանակում:

Թեմաները խիստ արդիական են, ունեն այժմեական հնչեղություն եւ արժարժում են մի շարք հարցեր՝ առաջարկելով նաեւ լուծումներ ու պատասխաններ՝ քրիստոնեական բարոյականությանը, ընտանեկան սուրբ արժեքներին, առօրյա կյանքում հանդիպող արատավոր ու մտահոգիչ երեւոյթներին վերաբերող, ինչպես նաեւ սուրբգրային մեկնություններ, եկեղեցական տոների, ծեսերի ու խորհուրդների բացատրություններ, եկեղեցու սուրբ հայրերի մեկնություններ եւ այլն:

Գրքի լույս ընծայման նպատակը Աստծո կենարար Խոսքի տարածումն է: Գիրքը նախատեսված է ընթերցողների լայն շրջանակի համար:

ԱՊՈՇՏՈՐԵՅՆՔ, ՈՐՈՎԵՏԵՎ ԵՐԿՆՔԻ ԱՐՔԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄՈՏԵՅԵԼ Է...

Տեր Միքայել
վարդապետ Գևորգյան

- Հայր սուրբ, ինչո՞ւ է ապաշխարությունը խորհուրդ համարվում եւ սուրբգրային ինչ հիմնավորում ունի:

- Քրիստոնեական կյանքի սկիզբն ապաշխարությունն է դրվում, ինչպես ուսուցանում է Ավետարանը. «Ապաշխարեցե՛ք, որովհետեւ երկնքի արքայությունը մոտեցել է» (Մատթ. Գ 2): Ապաշխարել նշանակում է ափսոսալ, զղջալ նախկինում գործած մեղքերի ու սխալների համար՝ շտկելով մեր ընթացքը: Ապաշխարությունը մեր եկեղեցու յոթ խորհուրդներից մեկն է, որի էական մասերն են՝ սրտի զղջումը, բերանի խոստովանությունը եւ գործերով հատուցումը: Ապաշխարության սկիզբը մեղավոր լինելու գիտակցությունն է, սրտի զղջումը, որը մեզ մղում է ինքնաքննության, մտածելու, թե ինչ մեղքեր ենք գործել, որքանով ենք գիտակցում դրանց խորությունն ու մեծ վնասը, որ հասցրել ենք մեր հոգուն, արատավորել մեր խիղճը, նաեւ վնասել Աստծու պատկերով եւ նմանությամբ ստեղծված մարդկանց: Սրտի զղջումն էլ մեզ մղում է խոստովանելու մեր մեղքերը օծյալ հոգեւորականի առջեւ՝ առանց ամաչելու, որպես-

զի քահանան Աստծուց իրեն տրված իշխանությունը թողություն տա մեր մեղքերին: Խոստովանությունը մեղավորն իրապես կարող է իր հոգին վերագտնել: Ապաշխարության խորհուրդը կարելու է հատկապես մեր օրերում, որովհետեւ շատ մարդիկ, ովքեր մեծ մեղքեր չեն գործել, իրենց անմեղ են կարծում: Այս գիտակցությունը վտանգավոր է, քանի որ անմեղ մարդ չկա: Այս կերպ մտածող մարդիկ մերժում են Քրիստոսի փրկագործությունը:

- Յավոք, իրենց անմեղ համարող մարդիկ չեն գիտակցում, որ մեղք են նաեւ բամբասելը, չարախոսելը, բարկությունը, նախանձը եւ այլն, որոնցից անմասն չէ ոչ ոք: Ուրեմն ինչպե՞ս կարող է մարդը գալ այդ գիտակցությանը:

- Այս մտայնությունը գալիս է Սուրբ Գրքի չիմացությունից: Եթե մարդը հավատով ընթերցի Սուրբ Գիրքը, կհասկանա, որ որեւէ մեկը զերծ չէ մեղքերից: Շատերն էլ թեթեւամտորեն են նայում այդ ամենին՝ մտածելով, որ այդպես էլ կարող են ապրել: Սակայն նրանք երբեք մեղքերի թողություն չեն ունենա, չեն վայելի իրական երջանկության բերկրանքը: Դրա համար էլ Տերն Ավետարանում ասում է, որ «մաքսավորներն ու պոռնիկներն ավելի շուտ պիտի հասնեն արքայություն» (Մատթ. ԻԱ 31), այսինքն՝ մեծամեծ մեղավորներն ավելի շուտ կգիտակցեն իրենց մեղավորությունն ու դարձի կգան, քան իրենց արդար համարող մեղավորները: Աստծու առջեւ ավելի մեծ արժեք ունի իմաստուն մեղավորը, քան տգետ «արդարը»: Աստված է մարդկանց դարձի բերողը, սրտերը քննողը եւ յուրաքանչյուր մարդու դարձի է բերում մի ճանապարհով: Մարդը մեղավոր լինելու գիտակցությանը կարող է գալ Ավետարանի պատվիրանների, հայրերի խրատների միջոցով՝ խորապես ճանաչելով իր մեղավոր վիճակը, հասկանալով, թե որքան ցավ ու վիշտ է պատճառել Տիրոջը, որովհետեւ ամեն անգամ մեղք գործելով՝ վերստին խաչում ենք Նրան:

Աստծուց երկյուղելը, հավիտենական տանջանքների սարսափը նույնպես կարող են մարդուն մղել ապաշխարության:

- Հայր սուրբ, ասացիք, որ ապաշխարության առաջին հանգրվանն անկեղծ գոջումն է, որին հետեւում է բերանի խոստովանությունը, այնուհետեւ՝ հատուցումը: Ինչպե՞ս է մարդը հատուցում:

- Բնականաբար, ապաշխարությունը պետք է հաստատի հմուտ խոստովանահայրը, ով լավ է ճանաչում մարդու հոգու ցավերն ու մեղքերը, հասկանում է, թե որ մեղքերի դիմաց ինչ ապաշխարութ-

յուն է պետք սահմանել: Շատ կարեւոր է, որ հոգու հիվանդությունը լավ ախտորոշվի: Օրինակ՝ եթե մեկը գողություն է արել, պետք է փոխհատուցի՝ վերադարձնելով գողացածը նրան, ումից գողացել է, իսկ եթե վերջինս կենդանի չէ, ապա պետք է աղքատներին ողորմություն տա կամ նվիրի եկեղեցուն: Շնության պարագայում պետք է աղոթքներով, սրտի զղջումով ու արտասուքներով մաքրվի այդ մեղքից, նաեւ՝ եթե մեկը այլ մարդու վիրավորել է, պետք է ներողություն խնդրի եւ այլն: Պետք է իմանալ, որ երբ մեղքը գործվում է, գրվում է, այնուհետեւ սահմանվում է հավիտենական պատիժը, իսկ երբ զղջում եւ խոստովանում ենք, մեղքի գիրը ջնջվում է, եւ մնում է հավիտենական պատիժը, որն Աստված իր մեծ ողորմությամբ դարձնում է ժամանակավոր: Ճշմարիտ ապաշխարությամբ եւ հատուցմամբ իսպառ փրկվում ենք թե՛ մեղքից, թե՛ մեղքին հետեւող պատժից:

- Հայր սուրբ, իսկ ինչպէս է ճիշտ խոստովանել՝ անհատական, թե՛ ընդհանրական խոստովանությամբ:

- Մարդն իր առօրյա կանքում տարբեր մեղքերի մեջ է ընկնում եւ կարիք ունի խոստովանելու: Ընդհանրական խոստովանությունն ընդհանուր զղջումի մի կարգ է, որը կատարվում է սուրբ Հաղորդությանը մոտենալուց առաջ: Ընդհանրական խոստովանությամբ մենք մաքրվում ենք մեր մեղքերից, թոթափում մեր հոգու փոշին, սակայն մարդու հոգու բժշկությունը դրանով չի իրականանում: Իրական բժշկություն տրվում է անհատական խոստովանությամբ: Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ 40 օրվա պահքն առանց խոստովանության չի հավասարվի 1 օրվա պահքին՝ խոստովանությամբ: Պետք է խոստովանել բոլոր մեղքերը, որպեսզի հիվանդությունը ճիշտ ախտորոշվի: Կարեւոր է նաեւ, որ ապաշխարողը ճիշտ կատարի քահանայի հաստատած ապաշխարությունը, որպեսզի հոգին բժշկվի:

- Հայր սուրբ, ասացիք, որ պետք է խոստովանել բոլոր մեղքերը՝ առանց ամաչելու: Իսկ ինչպէս է հաղթահարվում ամոթը, որը հաճախ է խանգարում մարդուն խոստովանելիս:

- Եթե կան մեղքի գիտակցություն եւ խոր զղջում, ամոթը հաղթահարվում է: Հիշենք մի օրինակ. մի մեծ մեղավոր գալիս է վանահոր մոտ եւ սկսում իր մեղքերը խոստովանել, իսկ դրանք շատ էին: Վանահայրը հմուտ ու փորձառու խոստովանահայր էր, ուս-

տի գտնում է ճիշտ դեղամիջոցը՝ ասելով. «Պատրա՞ստ ես մեղքերդ խոստովանել եկեղեցում՝ մարդկանց առջեւ»: Մեղավորը համաձայնում է՝ հաղթահարելով ամոթը: Հաջորդ օրը, երբ եկեղեցում էր եւ կարծում էր, թե միայնակ է (մինչդեռ վանահայրն էլ էր արդեն եկեղեցում), լսում է մի ձայն. «Կանչե՛ք այդ մահապարտին, բերե՛ք դատաստանի»: Վանահայրն էր խորանից բարձր ձայնով ձայնում, մինչդեռ մեղավորին թվում է՝ Աստված է խոսում իր հետ: Այնուհետեւ վանահայրն առաջ է գալիս, ու մեղավորը ողջ միաբանությունն առջեւ հորդահոս արցունքներով ու մեծ զղջումով խոստովանում է իր բոլոր մեղքերը: Վանականներից մեկն այդ պահին տեսիլ է տեսնում, թե ինչպես մեղավորի շուրջը խռնված դեւերը, նրա մեղքերի գիրը ձեռքներին, աղմկում ու ծաղրում են նրան, ուրախանում նրա կորստի համար: Եվ երբ սկսում է խոստովանել, հրեշտակը դեւերի ձեռքից խլում է նրա մեղքերի գիրն ու պատռում: Այսպիսով՝ Աստված ներում է այս մեծագույն մեղավորին, որովհետեւ նրա զղջումն ու ապաշխարությունը շատ խորն էին:

- Փաստորեն, խիստ կարեւոր է, որ մեղավորն ապավինի Աստծու անսահման ողորմածությանը եւ չհուսահատվի իր մեղքերի ծանրության պատճառով:

- Այո՛, մարդուն զղջման է տանում Աստծու ողորմածությունը: Իրականում մեծ գոհողություն է նախկին կյանքից հրաժարվելն ու մեղքերը խոստովանելը, հատկապես եթե մարդու համար հաճելի էր այդ կյանքը: Հիշենք Անառակ որդու պատմությունը (տե՛ս Ղուկ. ԺԵ 11): Անառակին զղջումի մղեցին հոր սերն ու գութը, նա հավատում էր, որ հայրը ներելու է իրեն, իսկ հայրն էլ մեծ սիրով եւ գթառատությամբ սպասում էր իր մոլորյալ որդու ապաշխարությանը: Այդպես եւ մեր երկնավոր Հայրը մեղավորի մահը չի կամենում, այլ նրա դառնալը չար ճանապարհից եւ ապրելը, միշտ պատրաստ է մեր դարձն ընդունելու, եւ ինչպես սբ. Գր. Նարեկացին է ասում, «ողջ մարդկության մեղքը մի բուռ հող է Տիրոջ անսահման ողորմության օվկիանոսի մեջ»:

- Հայր սուրբ, ապաշխարությունը կրկնելի խորհուրդ է, ուստի մարդը, չարաչափելով Աստծու ողորմածությունը, անընդհատ կարող է մեղանչել՝ հուսալով, որ նորից կապաշխարի ու կսրբվի: Որքանով է վտանգավոր այս մտայնությունը:

- Եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են, որ «հույսով մեղանշողն անհույս կմեռնի»: Այդպիսին իրական զղջում չունի: Մինչդեռ շատերն էլ անգիտությունով ու տկարությունով են մեղանշում: Այդպիսի մարդիկ չպետք է հուսահատվեն, այլ խոստովանեն, որովհետեւ եթե խոստովանությունից ու ապաշխարությունից հետո նորից են ընկնում նույն մեղքի մեջ, առավել հեշտությամբ դուրս կգան դրանից, որովհետեւ կա պայքարը, որը հաղթանակի գրավականն է: Անապատականներից մեկը, գալով վանահոր մոտ, ասում է. «Հայր սուրբ, ընկա, այսինքն՝ մեղանշեցի»: Վանահայրն ասում է. «Նորից կանգնիր»: Անապատականն ասում է, որ հաճախ է ընկնում: Վանահայրը պատասխանում է. «Որքան ընկնում ես, այնքան ոտքի կանգնիր եւ մի՛ հուսահատվիր»: Այս պատմությունը սովորեցնում է, որ մեր կյանքը՝ մինչեւ մահ, անընդհատ վայրէջքների եւ վերելքների մի ընթացք է, քանի որ մարդը մեղանշական է: Սա է փրկության ճանապարհը: Պատվիրանները պահելը դժվար է, սակայն չպահելն ավելի դժվար է, որովհետեւ երբ փորձում ենք ընթանալ Աստծու ուղենշած ճանապարհով, դա արդեն փրկության գրավականն է: Խոստովանությունն արվեստ է, ուստի պետք է սովորել ու հոգին նորոգել խոստովանությամբ:

- «Ապաշխարության կյանքի դուռը չի փակվելու մինչեւ այս աշխարհի վախճանը», - ասում են Եկեղեցու հայրերը, այսինքն՝ Աստված մեղավորին մի ողջ կյանք է տվել՝ զոջալու, ապաշխարելու եւ Իրեն դառնալու համար, սակայն սատանայի դրոմամբ շատ մեղավորներ հետաձգում են իրենց ապաշխարությունը՝ հուսալով դա անել «վաղը», ինչու չէ՝ նաեւ մահվան մահճում: Այս մտայնությունն ունեցող մարդիկ, հաճախ հանկարծամահ լինելով, չեն հասցնում մի «մեղա» անգամ ասել...

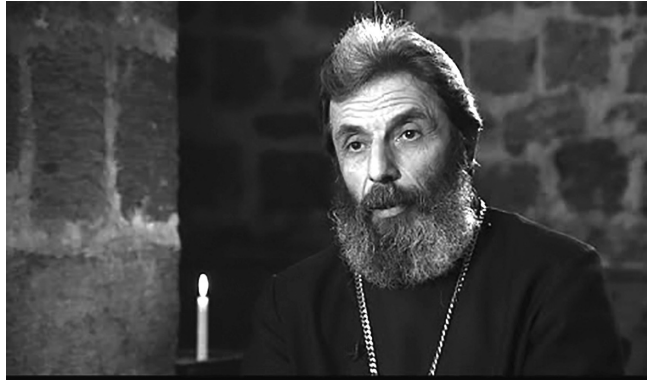
- Խոստովանությունը չպետք է հետաձգել: Հիշենք, որ զղջումն ու ապաշխարությունը միայն այս կյանքում են հնարավոր: Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ մարդն ունի երեք հասակ՝ երիտասարդություն, միջին տարիք եւ ծերություն: Եթե մարդը երիտասարդ տարիքում է հաղթահարում մեղքը՝ կամավորապես ապաշխարելով, աղոթելով, ուխտագնացությունների գնալով, երկրպագություն անելով, մեծ վարձք կունենա, սակայն ծերության ժամանակ ապաշխարությունն ակամա է, քանի որ «ոչ թե ծերն է թողել մեղքը, այլ մեղքը՝ ծերին», հետեւաբար վարձքն էլ ակամա կլինի: Ուրեմն պետք է երիտասարդ ժամանակ ապաշխարել, երբ կարող ես, ի՞նչ գիտես, որ վաղը կկարողանաս պահք պահել, աղոթել... Եվ քանի որ Սուրբ Հոգին

է մարդուն զղջում տալիս, ապա մերժելով զղջումն ու ապաշխարությունը՝ հայհոյում ենք Սուրբ Հոգու դեմ (տե՛ս Մատթ. ԺԲ 31), ծաղրում ենք փրկությունը: Բայց Տերը ողորմած է եւ այս ամենից հետո էլ փրկության հնարավորություն է տալիս մարդուն, որպեսզի վերջինս արդարանա ու փրկվի:

(2010 թ., մարտ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՍՏՎԱԾ ՍՊԱՍՈՒՄ Է ՄԵՂԱՎՈՐԻ ԴԱՐՁԻՆ

Տեր Գրիգոր քահանա Հովհաննիսյան

- Տեր հայր, Տեր Աստված Իր անհուն, անսահման ողորմածությամբ եւ անբավ մարդասիրությամբ մշտապես սպասում է մեղավորի դարձին, եւ ինչպես սբ. Պետրոս առաքյալն է ասում. «Տերը համբերատար է մեր հանդեպ. քանզի չի ուզում, որ որեւէ մեկը կորստյան մատնվի, այլ ուզում է, որ ամենքն ապաշխարեն» (տե՛ս Բ Պետր. Գ 9): Ինչպե՛ս կարող ենք մեր մարդկային սահմանափակ, տկար մտքով ըմբռնել Աստծո անբավ մարդասիրության մեծությունն ու վեհությունը:

- Մարդկային տկար, սահմանափակ մտքով մենք երբեք չենք կարող ամբողջովին ըմբռնել աստվածային խորհուրդների մեծությունը: Այո՛, Աստված անսահման սեր է եւ ողորմություն: Աստծո

փրկագործության խորհրդի նպատակն է մեղավոր, ընկած, մեղքի պատճառով Աստծո հետ հարաբերությունները խզած, Աստծո պատկերն ու նմանությունը կորցրած մարդուն նորից վերադարձնել իր նախկին՝ աստվածապատկեր, աստվածադրոշմ վիճակին, վերադարձնել մարդուն աստվածային ողորմությունն ու սերը, լույսը, այն բոլոր շնորհները, որոնցից զրկվել էր մեղքի պատճառով: Աստված ցանկանում է մեղավորի դարձը, եւ հենց սրա համար էլ ինքը մարդացավ, երկիր իջավ, որպեսզի մեղավորին երկինք տանի: Հարուստն աղքատացավ, Բարձրը խոնարհվեց, որպեսզի աղքատները՝ մենք, հարստանան Աստծով: Ի վերջո, Աստված մարդացավ, որպեսզի մարդն աստվածանա: Ողջ Ավետարանի խորհուրդը սրանում է. «Ավելի մեծ սեր ոչ ոք չունի, քան այն, որ մեկն իր կյանքը տա իր բարեկամների համար», - ասում է Սուրբ Գիրքը (Հովհ. ԺԵ 13): Աստված ինքն իր կյանքը դրեց մեր անձերի փրկության համար, քանի որ «Աստված այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր Միածին Որդուն տվեց, որպեսզի ով նրան հավատում է, չկորչի, այլ ընդունի հավիտենական կյանքը» (Հովհ. Գ 16): Աստված խաչի վրա ընծայաբերեց, զոհաբերեց, պատարագեց իր Միածին Որդուն՝ մեղավոր մարդկության փրկության համար: Կորած դրամի, կորած ոչխարի եւ անառակ որդու մասին առակները եւս ուսուցանում են մեզ, որ Աստված փնտրում է մեղավորին, սպասում է նրա դարձին. «Ասում եմ ձեզ, Աստծու հրեշտակների առաջ այսպես ուրախություն կլինի մեկ մեղավորի համար, որն ապաշխարում է» (Ղուկ. ԺԵ 10): Աստված միշտ սպասում է մեղավորի դարձին եւ պատրաստ է ներելու: Եվ երբ մեղավորը մի թեթեւ քայլ է անում դեպի Աստված, Աստված անմիջապես ընդառնալ է գնում մեղավորին՝ ողորմելով եւ ներելով: Աստված մեզ ոչ թե որպես ծառաներ, այլ որպես որդիներ է ուզում, միայն թե մենք դառնանք դեպի Տերը եւ չմերժենք նրա հրավերը:

- Տեր հայր, որն է հոգեւոր մահը, ինչո՞ւ Աստծուց հեռացած, մեղավոր կյանքով ապրող մարդկանց համար ասվում է, որ թեեւ կենդանի են մարմնով, բայց մեռած են հոգով:

- Քրիստոնեական ուսուցման համաձայն՝ մահը հոգու բաժանումն է մարմնից, իսկ հոգեւոր մահը՝ Աստծուց: Հիշենք, թե ինչ էր պատգամել Աստված Ադամին. «Այն օրը, երբ ուտեք դրանից, մահկանացու կդառնաք» (Ծննդ. Բ 17): Սակայն, երբ Ադամը ճաշակեց արգելված պտուղը, չմեռավ մարմնով: Գիտենք, որ նա ապ-

րեց շուրջ 930 տարի, սակայն այլեւս Աստծուց բաժանված, հեռացած: Սա էր մահը: Մեղքը եղավ մահվան պատճառ: Մեղքը պատենչ դարձավ մարդու եւ Աստծու միջեւ: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Մեղքի վարժը մահն է» (Հռոմ. 2 23): Ցանկացած կյանք առանց Աստծու՝ կյանք է դժոխքում, եւ ցանկացած կյանք այս երկրի վրա Աստծու հետ՝ կյանք է դրախտում, հավիտենական, երկնային արքայությունում:

- Իսկ ո՞րն է հոգու հիվանդության դեղն ու սպեղանին: Ինչպե՞ս է բժշկվում հոգու հիվանդությունը:

- Քանի որ մեղքն է մեզ Աստծուց բաժանողն ու հոգու հիվանդությունը, ուրեմն մեղքից ազատվելով միայն կարող ենք բժշկվել մեր հոգու հիվանդությունից: Սկզբնական մեղքից ձերբազատվում ենք մկրտությամբ, իսկ մեր հետագա՝ ներգործական մեղքերից մաքրվում ենք ապաշխարությամբ: Երբ հավատով, անկեղծ զղջմամբ եւ խոստովանությամբ գալիս ենք առ Աստված, Աստված մեզ Իր ողորմությանն է արժանացնում: Աստված տվել է մեզ նաեւ զորավոր եւ ամենամեծ շնորհը՝ Սուրբ Հաղորդությունը՝ Իր Մարմինն ու Արյունը: Սա մեծ սիրո խորհուրդ է. Աստված եւ մարդ իրար են խառնվում, միանում: Աստված Իր Մարմինն ու Արյունը՝ որպես հոգու հավիտենական կերակուր տվեց մեզ: Ահա սրանք են այն բուժամիջոցները, որոնցով կարող ենք ազատվել «մեղք» կոչվող հիվանդությունից: Իսկ մեղքը ճանաչելու համար հարկ է վերացնել հոգեւոր տգիտությունը, զբաղվել Սուրբ Գրքի ընթերցանությամբ, հետեւել սուրբ հայրերի խրատներին, շատ աղոթել: Առանց մեղքի ճանաչողության չեն կարող լինել անկեղծ զղջում եւ ապաշխարություն:

- Տեր հայր, մեզանում քիչ չեն այնպիսի դեպքերը, երբ կյանքից հեռանում են բարի, առաքինի, աստվածավախ մարդիկ, երբեմն էլ անժամանակ, մինչդեռ Աստծուց հեռացած, ոչ աստվածահաճո կյանքով ապրող շատ մեղավորներ ապրում են երկար տարիներ՝ համառելով մեղքի մեջ: Կարո՞ղ ենք ասել, որ մեղավորի կյանքն Աստված երկարեցնում է՝ նրան փոխվելու, ապաշխարելու, դարձի գալու հնարավորություն տալով:

- Իհարկե: Սբ. Պետրոս առաքյալն ասում է. «Տերը չի ուշացնի Իր խոստումը, ինչպես կարծում են ոմանք, թե ուշացած է, այլ համբերատար է ձեր հանդեպ, քանզի չի ուզում, որ որեւէ մեկը կորստյան մատնվի, այլ ուզում է, որ ամենքն ապաշխարեն» (Բ Պետր. Գ 9): Մարդու կյանքի գլխավոր նպատակն է դեպ Աստված վերադարձը, իր աստվածապատկեր վիճակի մեջ հաստատվելը: Աստ-

ված ամենքիս ժամանակ է տալիս վերականգնվելու, դարձի գալու: Կյանքն անցնում է ակնթարթի նման, ուստի մարդը պետք է այս ժամանակավոր կյանքի ընթացքում ամեն ջանք գործադրի՝ հավիտենականը ձեռք բերելու համար, քանի որ Աստված մարդուն արարել է հավիտենականություն համար: Յուրաքանչյուր մարդ ինքն է ընտրում իր հավիտենականությունը՝ սրբվելով, հրաժարվելով մեղքից, մերժելով չարը եւ ապրելով աստվածահաճո կյանքով: Ուրեմն ամենակարեւորն այս կյանքում մարդու ապրած կյանքի որակն է, թե ինչպես ապրեց աստվածապարգեւ իր կյանք:

- Ինչ կասեք այն դեպքերի վերաբերյալ, երբ մեղավորն իր ինքնիշխան կամքով է հեռանում Աստծուց՝ կարծելով, որ իր նման մեղավորի համար այլևս չկա փրկություն: Բայց չէ՞ որ Տեր Աստված ներողամիտ կոչվեց հենց մեղավորների պատճառով եւ սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին...

- Աստծու սերն ու ողորմությունն անսահման են: Աստծու ողորմության մեկ կաթիլը բավական է ողջ աշխարհի մեղքերը սրբելու համար: Որեւէ մեկը թող չմտածի, որ իր մեղքն այնքան մեծ է, որ Աստծու առաջ թողություն այլեւս չի կարող գտնել: Եկեղեցու հայրերն ասում են, որ աններելի մեղքերն այն մեղքերն են, որոնց համար մարդը չի ապաշխարում: Ցանկացած մեղք, որի համար մարդը զղջում եւ խոստովանում է, Աստծուց թողություն է ստանում: Զպետք է մատնվել անհուսություն, այլ հույսով եւ հավատով մոտենանք Աստծուն, քանզի Նա պատրաստ է ներելու մեզ:

- Տեր հայր, Եկեղեցու հայրերն ասում են, որ «Ապաշխարության կյանքի դուռը չի փակվելու մինչեւ այս աշխարհի վախճանը»: Ուստի շատ մարդիկ հաճախ մտածում են, թե դեռ կհասցնեն ապաշխարել, դառնալ դեպի Տերը՝ հուսալով ապաշխարել մահվան մահճում՝ մեռնելուց առաջ:

- Այո՛, շատերը, մեղքի փափկությունը սիրելով, հետաձգում են ապաշխարությունը, առ Աստված գալը: Սա շատ վտանգավոր երեւույթ է. այստեղ բացակայում է ճշմարիտ զղջումը, որովհետեւ զղջումը ենթադրում է հոգու ցավ: Երբ մարդը հարատեւում է մեղքի մեջ, նրա հոգին ցավում է: Եթե ասում է՝ հետո կապաշխարեմ, նշանակում է՝ իր սխալ ընթացքի, մեղավոր կյանքի համար ցավ չի ապրում: Այստեղ կա Աստծուն խորամանկելու միտում: Աստված ամենազեռ է, քննում է մեր սրտերը, խորհուրդները: Որեւէ մեկը չգիտի իր մահվան օրը, ժամը, կերպը: Ուստի պետք է զղջալ եւ ապաշխարել անհապաղ, առանց հետաձգելու:

- Տեր Աստված Երեմիա մարգարեի միջոցով ասում է. «Եթե դուք Ինձ փնտրեք ձեր ամբողջ սրտով, դուք ինձ պիտի գտնեք»: Սակայն, եթե մեղավորը չի փնտրում Աստծուն եւ անգղջում է մնում մեղքի մեջ, միթե մարդասեր Աստված ինչ-որ կերպ չի սթափեցնում, ուղղության բերում նրան:

- Աստված այնքան սիրեց մեզ, որ խաչի վրա պատարագվեց մեր փրկության համար: Այսպիսի սեր ունեցող Աստված չի կարող անտարբեր լինել մեղավոր մարդու ընթացքի հանդեպ՝ թույլ տալով, որ մարդը կործանվի: Տեր Աստված մարդու կյանքի ընթացքում բազմաթիվ անգամներ ամենատարբեր կերպերով այցելում է մարդուն, սթափեցնում, օգնության ձեռք մեկնում անդադար: Եթե այս բոլոր պարագաներում մարդը մերժում է Աստծուն, ապա Դատաստանի օրն այլեւս փրկության ոչ մի հույս չի ունենա: Դատաստանի օրը որեւէ մեկը չի կարող ասել, որ չիմացավ կամ հնարավորություն չուներ հունեցավ ապաշխարելու: Յուրաքանչյուրս այդժամ կհիշենք, թե Աստված ինչ՞նք արեց մեր փրկության համար, իսկ մենք որքան մերժեցինք Աստծու սերը: Ուրեմն, այսօր տեսնենք Աստծու մեկնած ձեռքը, այսօր լսենք Աստծու ձայնը: Հիմա՛ են դռները բաց, վաղը դռանք կփակվեն: Հիշենք Նոյի պատմությունը: Նոյը շուրջ 100 տարի քարոզեց, սակայն, երբ տապանի դռները փակվեցին, այլեւս ուշ էր, եւ որեւէ մեկը չկարողացավ փրկվել ջրհեղեղից:

Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է. «Մարդը երեք տեսակի զղջում է ունենում: Առաջինը մեր կյանքի ընթացքում ունեցած կամավոր եւ կատարյալ զղջումն է: Երկրորդը թերի զղջումն է, որը մարդն ապրում է կյանքի եւ մահվան միջասահմանում, վերջին շնչում, երբ պետք է հոգին ավանդի: Այդ ժամանակ մարդը մահն է տեսնում աչքերի առջեւ եւ ակամա է զղջում: Իսկ երրորդ տեսակի զղջում մարդն ապրում է մահվանից հետո, որն այլեւս անօգուտ է, որովհետեւ այդ զղջման արդյունքում այլեւս որեւէ բան փոխել հնարավոր չէ»: Ուրեմն հարկ է զղջալ այս կյանքում, քանի դեռ սթափ վիճակում ենք գտնվում, քանի դեռ ժամանակը մեր ձեռքում է, օգտագործենք մեր փրկության համար: Դառնանք դեպ Աստված եւ գտնենք երջանկություն, խաղաղություն, հանգիստ: Առանց Աստծու անհնար է երջանիկ լինել:

(2005 թ., ապրիլ, «Շողակն Արարարյան» ռադիոժրագիր,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՍՏԾՈՒ ՏԱԾԱՐ ԵՔ ԴՈՒՔ

Տեր Միքայել վարդապետ Գևորգյան

- Հայր սուրբ, սբ. Պողոս առաքյալը կորնթացիներին ուղղված իր առաջին թղթում ասում է. «Աստծու տաճար եք դուք, եւ Աստծո Յոգին է բնակվում ձեր մեջ...: Սուրբ է Աստծու տաճարը, որը դուք եք» (Ա Կորնթ. Գ 16, 17): Ինչո՞ւ է առաքյալը մարդուն Աստծո տաճար անվանում: Ինչպե՞ս հասկանալ:

- Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ Աստծո եկեղեցին երկու նշանակութային ունի, նախ՝ Աստծո տաճար է քարեղեն այս շինությունը, որը ջրով մաքրվում, գինով լվացվում եւ մյուսուրեւում օծվում է՝ դառնալով Աստծո տաճար՝ երկինք երկրի վրա, «Հրեշտակաց բնակարան եւ մարդկանց քավարան»: Եկեղեցին երկրի վրա գտնվող միակ սրբազործված, օծված վայրն է, որտեղ Աստված է իջնում եւ բնակվում: Այն դառնում է Աստծո եւ մարդկանց հանդիպման, հաշտության վայր: Եվ այստեղ է հաստատված այն սանդուղքը, որը դեպի երկինք է բարձրանում: Եվ այդ սանդուղքը Սուրբ Խաչն է, որի մի ծայրը եկեղեցու մեջ է, իսկ մյուսը՝ երկնքի արքայության, ուրեմն Խաչի սանդուղքով մենք բարձրանում ենք երկնքի արքայություն:

Բայց Աստծո տաճար է նաեւ յուրաքանչյուր քրիստոնյա, մարդ, ով սուրբ Մկրտության ջրով մկրտության ավագանի մեջ լվացվելով, մյուսուրեւ դրոշմով եւ Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան հաղորդությամբ դառնում է Սուրբ Հոգու տաճար, ինչպես սբ. Պողոս առաքյալն է ասում, որ «երբ մկրտվում ենք, Քրիստոսով ենք զգեստավորվում», սուրբ Հաղորդությամբ Քրիստոս է մեր մեջ բնակվում, այսինքն՝ մենք ներքնապես եւ արտաքնապես դառնում ենք Քրիստոս, այդ պատճառով ենք կոչվում քրիստոնյա, որը նշանակում է՝ «Քրիստոս ի նա», այսինքն՝ Քրիստոսի մեջ է նա, Քրիստոսին է նա: Ուրեմն սուրբ Մկրտությամբ, Դրոշմի խորհրդով Սուրբ Հոգին է բնակվում մեր մեջ անխախտելի, անքակտելի կնիքով: Հիշենք Տիրոջ պատմած թթիսմորի առակը. «Երկնքի արքայությունը նման է թթիսմորի, որ մի կին, առնելով, դրեց երեք չափ ալյուրի մեջ, մինչեւ որ ամբողջը խմորվեց» (Մատթ. ԺԳ 33): Երեք չափ ալյուրը խորհրդանշում է մեր միտքը, հոգին եւ մարմինը: Մեր ողջ կյանքի ընթացքում Սուրբ Հոգու շնորհը, իբրեւ թթիսմոր, խմորում,

աստվածացնում է մեր միտքը, հոգին եւ մարմինը: Բայց պետք է ջանանք եւ աշխատենք, որ այդ շնորհը գործի մեր մեջ, այսինքն՝ պահենք պատվիրանները, աղոթենք, բարին գործենք, որպեսզի Սուրբ Հոգու շնորհը մեր մեջ լիառատ կերպով գործի եւ խմորի մեր միտքը, հոգին եւ մարմինը՝ դարձնելով մեզ աստվածային, որովհետեւ Աստված մարդացավ, որպեսզի մարդն աստվածանա:

- Հայր սուրբ, առաքյալն ասում է, որ «Եթե մեկն Աստծո տաճարն ապականի, Աստված էլ նրան պիտի ապականի, որովհետեւ սուրբ է Աստծո տաճարը, որը դուք եք» (Ա Կորնթ. Գ 17): Եթե մարդը, իր կյանքի ընթացքում տարատեսակ մեղքեր գործելով, ապականում է իր տաճար-մարմինը, Սուրբ Հոգին կարող է հեռանալ նրանից:

- Սուրբ Հոգին նմանվում է հետեւյալին. ենթադրենք վերցնում ենք մի մաքուր անոթ, բաժակ եւ լցնում այն անուշահոտ յուղով: Սա խորհրդանշում է մեր մկրտությունը, որովհետեւ նախ ջրով ենք մկրտվում, մաքրվում աղամական (սկզբնական) եւ ներգործական մեղքերից, ապա Դրոշմի խորհրդով Սուրբ Հոգին իջնում եւ բնակվում է մեր մեջ: Սակայն հետագայում, երբ մաքուր չենք պահում մեր հոգու անոթը, այլ անուշահոտ յուղի վրա լցնում ենք ամեն տեսակ աղտեղի նյութեր, փոքր եւ ծանրագույն մեղքեր, այլեւս անուշահոտ յուղի հոտը չի գալիս, թեեւ այն մնում է իր տեղում, սակայն այլեւս մեղքերի հոտն է զգալի լինում: Ուրեմն Սուրբ Հոգու շնորհը մեր հոգու խորքում մնում է իբրեւ անխախտելի դրոշմ, ինչպես մշտավառ կանթեղ միշտ վառվում է, եւ երբ մենք մաքրենք մեր սիրտը, հոգին ամեն տեսակ մեղքերից, Սուրբ Հոգու շնորհը կրկին կսկսի գործել մեր մեջ, բուրբել, ինչպես անուշահոտ յուղ:

- Հայր սուրբ, նույն թղթի մեկ այլ հատվածում առաքյալն ասում է. «Դուք ձեր տերը չեք, քանզի մեծ գնով գնվեցիք: Փառավորեցեք Աստծուն ձեր մարմինների մեջ» (Ա Կորնթ. 2 19, 20): Ինչպե՞ս հասկանալ առաքյալի խոսքը:

- Նախ պետք է հասկանանք, որ «մեծ գնով», այսինքն՝ Քրիստոսի պատվական արյամբ գնվեցինք: Քրիստոս խաչի զոհաբերությամբ ամբողջապես զոհաբերվեց, իր արյունը տվեց մեզ համար, ուրեմն մենք այլեւս մեզ չենք պատկանում, մենք Քրիստոսի ծառաներն ենք, իսկ ծառան երբեք իր կամքը չի փնտրում, այլ կատարում է իր տիրոջ կամքը: Այդպես էլ մենք պետք է ահ ու դողով պահենք Տիրոջ պատվիրանները, Նրա կամքը կատարենք՝ հոժարությամբ հանձնվելով Նրան: Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ եթե ողջ տարերքը, տիեզերքը, երկինքն ու երկիրը, ամեն ինչ անգին քար դառնան, Քրիստոսի թափած մեկ կաթիլ արյունն ավելի պատվա-

կան է, քան ողջ տիեզերքը: Այսպիսի պատվական գնով ենք գնված, ուրեմն Տիրոջն ենք պատկանում: Իսկ ինչպե՞ս պետք է «փառավորենք Աստծուն մեր մարմինների մեջ»: Մենք պետք է փառավորենք Աստծուն մեր գործերով, խորհուրդներով...: Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ Աստծու տված ամեն ինչից պարտավոր ենք բաժին հանել. մի՞տք է տվել, ուրեմն մեր մտքի ամենաբարձրագույն թռիչքը, սքանչելի խորհուրդը պիտի նվիրենք Տիրոջը, մեր սրտի ամենանուրբ, նվիրական զգացումը ընծայենք Նրան, մեր ձեռքերի բարի գործերով Տիրոջը ծառայենք, մեր ոտքերով եկեղեցի գնանք, մեր շրթունքները մշտապես Տիրոջ անունը հնչեցնեն, մեր ականջներով Նրա պատվիրանները լսենք ու կատարենք, այսինքն՝ մեր յուրաքանչյուր գործի մեջ պիտի Տիրոջ անունը փառավորվի: Եվ մարդիկ պիտի ճանաչեն մեզ եւ մեր բարի գործերով փառաբանեն Աստծուն՝ ասելով. «Սրանք Աստծու ծառաներն են»:

- Փաստորեն՝ քրիստոնյան պետք է իր կյանքի օրինակով վկայի Աստծուն՝ իր աստվածահաճո ընթացքով եւ կենսակերպով լինելով կենդանի քարոզ:

- Այո՛, նա իր ողջ կյանքով պետք է լինի լույս, որովհետեւ Մկրտություն խորհրդով Սուրբ Հոգու շնորհների լույսն է բնակվում մեր մեջ, եւ քրիստոնյա մարդը, ապրելով Տիրոջ պատվիրաններով, ուզի կամ չուզի դառնում է աշխարհի լույսը, որովհետեւ Քրիստոսն ասում է. «Դո՛ւք եք աշխարհի լույսը»: Մի անգամ մի սուրբ ճգնավոր իր աշակերտի հետ գնում է քաղաք՝ քարոզելու: Նրանք ողջ օրը շրջում են քաղաքով եւ ոչինչ չեն քարոզում: Եվ երեկոյան վերադառնում են վանք: Աշակերտը մոտենում է ճգնավորին եւ ասում. «Հա՛յր սուրբ, չէ՞ որ մենք պետք է քարոզեինք քաղաքում, բայց ոչինչ չասացինք»: Ծերն ասում է. «Որդյա՛կ, մեր ներկայությունը քաղաքում արդեն իսկ կենդանի քարոզ էր»: Ուրեմն քրիստոնյան Աստծո լույսի փոխանցողը կարող է դառնալ անգամ միայն իր ներկայությամբ, հայացքով, նույնիսկ՝ լռությամբ:

- Հայր սուրբ, գիտենք, որ մարդը հոգի եւ մարմին է, հետեւաբար իր ողջ կյանքի ընթացքում մշտապես գտնվում է հոգու եւ մարմնի, այլ կերպ ասած՝ լույսի եւ խավարի պայքարի մեջ, քանի որ ինչպես գիտենք, «Մարմինը Հոգու հակառակն է ցանկանում, իսկ Հոգին՝ մարմնի հակառակը» (տե՛ս Գաղ. Գ 17): Քրիստոնյա մարդը ինչպե՞ս կարող է պահել հավասարակշռություն այս պայքարում:

- Այստեղ պետք է ճիշտ մոտեցում: Մենք պետք է հասկանանք, որ երկու պայքար ունենք՝ ներքին եւ արտաքին: Արտաքին պայքարն այս աշխարհում եղած ամեն տեսակ փորձություններն են,

Իսկ ներքին պայքարը մեր խղճի ձայնն է, մեր մեղքերն են, չար սովորությունները, մարմնավոր հակումները եւ այլ մեղքեր: Երբեմն մենք չփոթմուռնքի մեջ ենք ընկնում. ինչո՞ւ, որովհետեւ չենք զանազանում ներքինն ու արտաքինը: Երբ մեր ներքին պայքարը չենք հաղթահարում եւ այդպես պարտված դուրս ենք գալիս արտաքին պայքար, մարդկանց մեջ, հայտնվում ենք խառնաչփոթի մեջ: Քանի դեռ դուրս չենք եկել մեր սենյակից, աղոթքով, սրտի զղջումով մաքրենք մեր սիրտը, ձեռք բերենք իրական խաղաղություն, Քրիստոսի խաղաղությունը, զգանք Սուրբ Հոգու շնորհների լույսը եւ այդ պահին կտեսնենք, որ ոչ մի պատահական բան չկա աշխարհում: Ուրեմն մեր ներքին պայքարը հաղթահարելով՝ հաղթանակ կտանենք նաեւ արտաքին պայքարում:

- Առաքյալն ասում է, որ «Ինչ որ մարդս սերմանում է, նույնը եւ կինձի. ով սերմանում է իր մարմնի համար, այդ մարմնից էլ կինձի ապականություն, իսկ ով Յոգու համար է սերմանում, այդ Յոգուց էլ կինձի հավիտենական կյանք» (Գաղ. 2 8):

- Սքանչելի խոսքեր է ասում առաքյալը: Սբ. Գր. Տաթեւացին, կարծեք, մեկնաբանում է այս խոսքերը՝ ասելով. «Ո՞վ է մեր բարեկամը, ընկերը. Քրիստոսն է մեր Բարեկամը, մենք պետք է Նրան սիրենք, բայց իրականում սիրում ենք աշխարհը, մարմինը, սատանային, քանի որ մեղքեր ենք գործում: Իսկ նրանք ի՞նչ կարող են մեզ տալ՝ միայն ապերախություն, չարիք, հոգու ցավ, խղճի խայթ, տանջանք, իսկ վերջում՝ հավիտենական տանջանքներ գեհենի կրակում: Մինչդեռ Քրիստոսը մեզ տալիս է կյանք, ուրախություն, հոգու խաղաղություն, թեթեւացում մեղքերից, երկնքի արքայություն, երջանկություն, երանություն»: Այսինքն՝ ով մարմնի համար է սերմանում, մարմնի հետ էլ հավիտենական տառապանք եւ ապականություն կժառանգի, իսկ ով հոգու համար է սերմանում, հավիտենական կյանքը կժառանգի՝ մշտապես Տիրոջ ներկայությունը վայելելով:

- Յայր սուրբ, թերեւս մեկ կարեւոր հանգամանք էլ նշենք այստեղ, այն, որ հավիտենության հույսն ունեցող բարեպաշտ մարդն արդեն իսկ այս երկրի վրա, իր ժամանակավոր կյանքի ընթացքում է վայելում խաղաղություն՝ Աստծով, ունենում խղճի հանգստություն...: Չէ՞ որ սա եւս պակաս կարեւոր չէ:

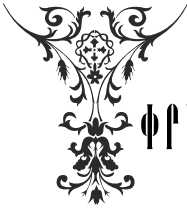
- Այո՛, սերը անցատոմսն է երկնքի արքայության, ով ուզում է երկնքի արքայություն մտնել, պետք է Աստծո սերը վայելի արդեն իսկ այս աշխարհում, որն էլ նրան կառաջնորդի երկնքի արքայութ-

յուն: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «Մնում են հավատ, հույս, սեր. սրանք՝ երեքը. եւ սրանցից մեծագույնը սերն է» (Ա Կորնթ. ԺԳ 13): Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ այս երեք աստվածային առաքինությունները մարդը ձեռք է բերում այս աշխարհում, նախ՝ հավատով բացվում է երկնքի արքայության դուռը մարդու առաջ: Եվ եթե մարդը հավատում է աներեւույթ աշխարհներին, հրեշտակների դասերին, Սուրբ Երրորդությունը, ապա նաեւ հույս է տածում, որ Աստված իրեն կփոխհատուցի երկնային արքայության մեջ: Ապա հույսն ավելանում է, ավելանում է նաեւ սերը Աստծո հանդեպ, Ով այսքան բարիքներ գործեց մեզ համար: Եվ մեծագույնը սերն է, որովհետեւ երբ այս աշխարհից հեռանանք, հավատը կվերանա, քանի որ այն, ինչ առանց տեսնելու էինք ակնկալում, այլեւս բացահայտ, հոգու աչքերով կտեսնենք, հավատալու կարիք այլեւս չի լինի: Կմնա դեռեւս հույսը, քանի որ մեր վարձը դեռ ստացած չենք լինի. հատուցումը կլինի Տիրոջ Երկրորդ Գալուստից հետո, երբ արդարները կարժանանան երկնքի արքայության ուրախություններին, իսկ մեղավորները կդատապարտվեն հավիտենական, գեհենի կրակին: Ուրեմն՝ մահվանից հետո կմնան հույսը եւ սերը, իսկ Քրիստոսի երկրորդ Գալուստից եւ աշխարհի վախճանից հետո կվերանան հավատն ու հույսը, քանի որ մեր ակնկալածն Աստված կփոխհատուցի հայտնապես, կմնա միայն սերը:

- Հայր սուրբ, դրն է թեմայի վերաբերյալ Ձեր պատգամը մեր ընթերցողներին:

- Հիշենք, որ մենք կենդանի Աստծո տաճար ենք եւ Քրիստոսն է մեր մեջ բնակվում: Սրբությամբ պահենք այդ տաճարը: Մեր հոգու խոր անկյունում մշտապես ծնկի եկած աղոթենք Աստծո այս տաճարում, եւ Տիրոջ ներկայությունը կզգանք, Նրա շնորհը մեր մեջ միշտ վառ կմնա: Խնդրենք, որ Տերը մշտավառ պահի Սուրբ Հոգու շնորհների մեր կանթեղը, ինչը կօգնի մեզ ապրել եւ գործակից լինել Սուրբ Հոգու շնորհներին: Այդպես Սուրբ Հոգին կարբագործի մեր միտքը, հոգին եւ մարմինը՝ դարձնելով մեզ կենդանի Աստծո տաճարներ:

(2013 թ., մարտ, Արգավանդի սուրբ Սարգիս եկեղեցի,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՓՐԿԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Միքայել վարդապետ Գետրգյան

- Հայր սուրբ, ինչո՞ւ անհրաժեշտ եղավ Աստվածորդու մարդեղացունը, եւ ինչից փրկեց մեզ Քրիստոսը:

- Ինչպես Սուրբ Գիրքն է ասում, երբ պատվիրանագանցություն պատճառով մարդն ընկավ դրախտային նախաստեղծ, երանական վիճակից, մեղքը դարձավ պատենչ մարդու եւ Աստծո միջեւ, մարդն ընկղմվեց անգիտության խավարի մեջ: Քրիստոսն Իր մարդեղությունյամբ, երկրավոր կյանքի տնօրինական խորհուրդներով մարդկանց փրկեց մեղքից, սատանայի ծառայությունից, հեթանոսական բազմաստվածությունից, կռապաշտությունից, դժոխքի հավիտենական տանջանքներից՝ բերելով ճշմարիտ աստվածգիտության լույսը: Տիրոջ փրկագործությունն ինչպես լայն իմաստով ողջ մարդկության, այնպես էլ նեղ իմաստով յուրաքանչյուրիս համար է: Փարիսեցիների այն հարցին, թե ե՞րբ պիտի գա Աստծո արքայությունը, Քրիստոսը պատասխանում է. «Աստծո արքայությունը զբոսից տեսանելի ձևով չի գալիս.... Աստծո արքայությունը ներսում՝ ձեր մեջ է» (Ղուկ. ԺԷ 20-21): Պողոս առաքյալն ասում է. «Բոլորն էլ մեղք գործեցին եւ զրկվեցին Աստծո փառքից, բայց Նրա շնորհիվ ձրի արդարացան Քրիստոս Հիսուսի միջոցով եղած փրկությամբ» (Հռոմ. Գ 23-24): Ասում է՝ ձրի, որովհետեւ մենք ոչինչ չէինք կարող վճարել այդ փրկության համար, իսկ Քրիստոսի մի կաթիլ արյունը մեր փրկության ողջ գինը վճարեց: Յուրաքանչյուրս մեր մեջ պիտի փնտրենք այդ փրկությունը: Ինչպե՞ս. նախ պետք է գիտակցենք, որ մեղավոր ենք եւ փրկության կարիք ունենք: Քրիստոսն էլ եկավ հենց մեղավորների համար. «Ես չեմ եկել արդարներին կանչելու, այլ մեղավորներին՝ ապաշխարություն» (Ղուկ. Ե 32): Փարիսեցիներն իրենց արդար էին համարում, ուստի Քրիստոսի բերած փրկությունը նրանց համար չէր: Ուրեմն փրկության առաջնային պայմանը մեղավոր լինելու գիտակցությունն է, որ առաջնորդում է մարդուն փրկության:

- Հայր սուրբ, իսկ ինչպե՞ս է մարդը գալիս այդ գիտակցությանը:

- Յուդաքանչյուր մարդու մեջ դրված է այդ գիտակցությունը, որ խղճի ձայնն է: Հիշենք Պետրոս առաքյալի ուրացությունից հետո: Ե՞րբ նրա մեջ գործեց խղճի ձայնը: Երբ աքաղաղը 3 անգամ կանչեց, «Տերը դարձավ եւ նայեց Պետրոսին», նա զղջաց իր ուրացությունից համար եւ «դուրս ելնելով՝ դառնորեն լաց եղավ» (Ղուկ. ԻԲ 61-62): Այս օրինակը խղճի ձայնի իրագործման ամենահստակ, ճիշտ տարբերակն է: Խղճի ձայնը փորձեց խոսել նաեւ Հուդա առաքյալի մեջ: Նա հրաժարվեց վերցնել քահանայապետերի տված 30 արծաթը, որովհետեւ հասկացել էր, որ մեղք է գործել: «Արդար արյուն թափեցի», - ասաց նա՝ զղջալով: Նա ունեցավ մեղքի գիտակցություն, սակայն քանի որ իր հույսն ու հավատն այնքան զորեղ էին, իսկ զղջումը Սուրբ Հոգու ներազդումով էր, հուսահատվեց, ընկավ չարի ազդեցության տակ ու կախվեց: Այս երկու ծայրահեղ դրսևորումների միջև կան խղճի ձայնի դրսևորման տարբեր կերպեր: Հիշենք փարիսեցիների, օրենսգետների, քահանայապետերի օրինակը: Նրանց մեջ գործում էր խղճի ձայնը, նրանք զգում էին, որ սխալ արարք են գործել, բայց Հուդայի նման անկեղծ չգտնվեցին, չխոստովանեցին, որ արդար արյուն թափեցին: Այսօր շատերն են հրաժարվում Աստծո ընձեռած փրկությունից՝ խլացնելով իրենց խղճի ձայնը, խաբելով իրենց, թե իբր արդար են, նշանակում է՝ չեն զղջում: Ուրեմն մեր մեջ եղած խղճի ձայնը մի պահակ է, որ մեզ միշտ մղում է զղջման ու ապաշխարության: Հարկ է ժամանակին անսալ այդ ձայնին:

- Ճշմարիտ զոջմամբ եւ ապաշխարությամբ մարդը դարձի է գալիս առ Աստված, կտրվում է հին կյանքի կապերից, վերածնվում իբրեւ նոր մարդ՝ ընթանալով փրկագործության ճանապարհով: Սակայն գիտենք, որ «անձուկ է դուռը, եւ նեղ՝ ճանապարհը»՝ լի փորձություններով ու դժվարություններով: Ինչպե՞ս են հաղթահարվում դրանք, եւ ի՞նչ գոհողությունների պիտի գնա փրկության ուղիով ընթացող մարդը:

- Շատ կարեւոր է, որ մեր մեջ դրված Աստծո սերմն ընկնի պարարտ հողի մեջ եւ խոր արմատ ձգի, ինչպես Քրիստոսի պատմած առակում: Աստծո Խոսքը սերմանվում է բոլոր մարդկանց մեջ: Քրիստոսն ասում է, որ մի մաս սերմ ընկավ փշերի մեջ, որոնք եւ խեղդեցին այն: Փշերն այս աշխարհի գայթակղություններն են, վայելքները, մեղքերը: Նա, ով փրկության փափագ չունի, ով չի ցանկանում երկնքի արքայությունն ավելի, քան փողը, քան աշխարհային վայելքները, չի գիտակցում փրկության դերն ու նշանակությունն իր կյանքում, չի կարող հասնել փրկության: Այդպես

եւ Ադամը չգիտակցեց իրեն շնորհված մեծ պարգեւը՝ դրախտային շնորհները, ուստի կորցրեց դրանք: Քրիստոսն ասում է. «Ո՛չ ոք իր ձեռքը մաճի վրա կռնի եւ ապա ետ կնայի, եթե հարմար է Աստծո արքայությանը» (Ղուկ. Թ 62), այսինքն՝ փրկության ուղիով ընթացող մարդն այլեւս ետ նայելու խնդիր չունի: Այն մարդը, որ մեկ անգամ եւ ընդմիջտ ճանաչում է ճշմարտությունը եւ գնում այդ ճանապարհով, ճաշակում է աստվածային սերը, այլեւս հրաժարվում է այն ամենից, ինչը հեռացնում է իրեն Աստծուց, փրկության ճանապարհից: Զկնորսներն էլ, երբ լսեցին Քրիստոսի խոսքը, թողեցին ամեն ինչ ու դարձան մեծագույն առաքյալներ:

- Հայր սուրբ, որքանով են կարելոր մարդու ջանքերն ու աշխատանքը՝ Աստծուց իրեն տրված շնորհները պահելու եւ շատացնելու համար:

- Ինչպես Եկեղեցու սուրբ հայրերն են ասում, Ադամի դրախտից հետո Աստված մի նոր դրախտ տնկեց երկրի վրա, որը Եկեղեցին է: Եվ ինչպես Ադամի դրախտում բոլոր ծառերը պտղաբեր էին, այնպես էլ նոր դրախտում՝ Եկեղեցում, անպտուղ ծառ չի կարող լինել: Մեզ ամեն հնարավորություն տրված է պտղաբեր լինելու համար: Եթե բարի պտուղ չտանք, մեր հավատի ծառը կչորանա, իսկ անպտուղ ծառն Աստծո պտղալից դրախտում երկար մնալ չի կարող: Ադամն էլ, երբ անպտուղ դարձավ, կտրվեց եւ հանվեց դրախտից:

- Սբ. Պողոս առաքյալը պատվիրում է. «Ահով եւ դողով դուք ձեր փրկության համար աշխատեցեք» (Փիլ. Բ 12): Ինչպե՞ս:

- Սբ. Պողոս առաքյալը մեկ այլ տեղ պատվիրում է նաեւ մեղքի դեմ արյուն թափելու աստիճան պայքար մղել (տե՛ս Եբր. ԺԲ 4): Նախ պետք է պայքարել մտքի մաքրության ու սրբության համար, քանի որ յուրաքանչյուր մեղք նախ խորհում ենք մտքով, նոր միայն գործում: Մաքուր միտքն աղոթքից առավել մեծ գործություն ունի: Այնուհետեւ աշխատենք մեր լեզվի մաքրության համար, որովհետեւ «լեզուն էլ կրակ է, մի աշխարհ անիրավության..., որ ապականում է ամբողջ մարմինը» (Հակ. Գ 6): Երբ մարդն իր մեջ զգում է աստվածային շնորհների, Սուրբ Հոգու ներկայությունը, պետք է ահ ու դողով պայքարի՝ դրանք պահելու համար: Եվ քանի որ մտավոր պայքարը շատ ավելի արագ է տեղի ունենում, քան մեր ֆիզիկական շարժումները, ուստի չարի դեմ պայքարը մղենք մտային արագությունը, ուշիմ եւ զգոն լինենք, որ հաղթանակենք ու չպարտվենք:

- Հայր սուրբ, կարելի է ասել, որ այս ժամանակավոր կյանքը տրված է մեզ՝ փրկությունը, հավիտենականությունը ժառանգելու համար:

- Այո՛: Համեմատենք ժամանակավորը հավիտենականի հետ: Մեր կյանքը, որքան էլ լինի, 70-100 տարի է, մի ակնթարթ՝ հավիտենականություն համեմատ: Որքան մեծ շնորհ, մեծ հնարավորություն է տվել մեզ Աստված: Տվե՛ք մի ակնթարթ եւ չահեք հավիտենականությունը: Եվ եթե հանուն հավիտենականության ուզում եք զոհել այդ ակնթարթը, իմացեք, որ այդ էլ ապրած կլինեք, բայց եթե հանուն մի ակնթարթի անտեսեք հավիտենականը, այդ մի ակնթարթն էլ ապրած չեք լինի, որովհետեւ առանց Աստծո ապրած որեւէ կյանք ոչինչ է, իսկ Աստծով ապրած ամենակարճ կյանքն անգամ իմաստավորված եւ իսկապես ապրված կյանք է: Հիշենք մի հետաքրքիր պատմություն. մի նշանավոր զորավար, շրջելով վանքի գերեզմանոցում, գերեզմանաքարերի վրա տեսնում է տարօրինակ արձանագրություններ: Նշված են լինում ծննդյան եւ մահվան տարեթվերը. բավական երկար ապրված կյանքեր, սակայն գրված է լինում. «Ապրեց 3 ամիս», կամ՝ «Ապրեց 5 ամիս»: Զորավարը հարցնում է վանահորը, թե ինչ են նշանակում այդ արձանագրությունները: Վանահայրը բացատրում է, որ այդ նշեցյալների ապրած երկարատեւ կյանքի միայն այդ կարճ ժամանակահատվածն է եղել իսկապես ապրված, որովհետեւ նրանք այդ մի քանի ամիսն են ապրել իմաստավորված՝ աղոթքներով, Աստծով, բարեգործությամբ: Այսօր եթե քննենք մեզ, կտեսնենք, թե մեր կյանքում որքան զուր ժամանակ ենք անցկացրել:

- Աստվածհայտնության քաղցրությունն ապրած, փրկության լուսավոր ուղին ընտրած մարդն ինչպե՞ս կարող է իր երախտագիտությունն ու շնորհակալությունն արտահայտել Փրկչի հանդեպ եւ երբեւէ կարճ է...

- Նախ՝ իր աղոթքներով, գոհաբանություններով: Եվ ինչպես Աստված, իր սիրուց մղված, ստեղծեց ողջ աշխարհը, այնպես էլ փրկությունը ճաշակած քրիստոնյան պիտի ցանկանա, որ ուրիշներն էլ լուսավորվեն, ճաշակեն աստվածգիտության քաղցրությունը: Նա պետք է աղոթի նրանց համար, ջանա իր օրինակով, բարի գործերով լուսատու կանթեղ լինել՝ մարդկանց դեպի արդարության Արեգակն առաջնորդելու, փրկության ճանապարհին կանգնեցնելու համար: Քրիստոսն ասում է. «Ըրազ վառելով՝ կաթսայի տակ չեն դնում, այլ աշտանակի վրա, եւ նա լույս է տալիս բոլոր նրանց, որ տան մեջ են» (Մատթ. Ե 15):

Մեր ողջ կյանքը՝ ծնունդից մինչև մահ, փրկության ճանապարհ պիտի լինի, այսինքն՝ մենք մեր կյանքի ամեն վայրկյանը, յուրաքանչյուր պահը պիտի ապրենք հանուն երկնքի արքայության, մեր կատարած յուրաքանչյուր գործ պիտի հավասարակշռված լինի: Մենք պիտի խորհենք. արդյո՞ք մեր մտածածը, մեր գործածը առաջնորդում է մեզ փրկության, բարի՞ է, Հիսուս Քրիստոսն այդպե՞ս կուզեր, որ մենք անեինք: Եթե ապրենք այս կերպ, ապա երկնքի արքայությունը կհաստատվի մեր մեջ:

(2010թ., հունվար, «Շողակն Արարարյան» ուղիորդագիր)

ԲԱՅՑ ԱՍՏՎԱԾ ՏԱԼԻՍ Է ՄԻԱՅՆ ՆՐԱՆ,
ՈՎ ՓՆՏՐՈՒՄ Է...

Տեղ Թեոդորոս վարդապետ Զաքարյան

- Բնչ է հավատը, արդյո՞ք այն տրված է բոլորին կամ հատուկ է բոլոր մարդկանց:

- Հավատն ամուրի վստահություն է Աստծու նկատմամբ: Ընդհանրապես մարդկային կյանքը, մեր ողջ առօրյան, մեր գործերը հիմնված են հավատի վրա: Հավատով է շինարարն իր շենքը կառուցում, հավատով է ծնողը ծնում իր զավակին, մեծացնում՝ հավատալով կյանքում տեսնել նրան հաջողությունների մեջ...: Արթնանալու իսկ պահից մենք կարծեք ապրում եւ գործում ենք հավատով: Իսկ Աստծու նկատմամբ ունեցած ճշմարիտ հավատը աստվածային շնորհ է: Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ հավատը երեք աստվածային

առաքինություններից մեկն է՝ հավատ, հույս, սեր: Ես կարծում եմ, որ Աստված այդ շնորհը տալիս է անխտիր բոլորին, սակայն շնորհ ընդունողներն են հասնում առաքինություններին:

- Փաստորեն, հավատն աստվածային շնորհ է, որն ի վերուստ տրվում է բոլոր մարդկանց՝ առանց բացառության: Ըստ հայրերի, սակայն, կան որոշ բարոյական պայմաններ, որոնց առկայության դեպքում միայն մարդը կարող է յուրացնել Աստծո հանդեպ հավատը: Որո՞նք են այդ բարոյական պայմանները:

- Հիշենք, որ մարդն ունի ազատ կամք, եւ Սուրբ Հոգին շնորհներ տալիս է այն մարդկանց, որոնց սրտերում Իր բնակություն համար հատուկ պայմաններ կան (մաքրություն, սրբություն, անկեղծություն...), որպեսզի Աստծո շնորհը կյանքի վերածվի: Որովհետեւ երբ շնորհը տրվում է մարդուն, իսկ նա իր ազատ կամքով, իր բանականությամբ այն չի օգտագործում, շնորհը հեռանում է մարդուց: Ես մտածում եմ, որ հավատը նաեւ փոխանցվում է սերնդեսերունդ՝ գեների միջոցով: Շատ հավատացյալ մարդկանց վկայությամբ՝ իրենց մեծ ծնողները՝ տատերն ու պապերը, մեծ հավատի տեր մարդիկ են եղել՝ փոքր տարիքից արդեն հավատ սերմանելով նրանց մեջ: Մենք Սուրբ Գրքից եւ հայրերի գրվածքներից մինչեւ անգամ իմանում ենք, որ արդարի աղոթքներով Աստված յոթ սերունդ օրհնել է մարդկանց, եւ եթե տատիկն աղոթել է իր սերունդների համար, ուրեմն նաեւ նրա աղոթքներով է Աստված նրա սերունդներին տվել հավատ, որն էլ վերածվել է կյանքի, որովհետեւ հավատը անպայման պետք է կյանքի վերածվի:

- Հայր սուրբ, իսկ ինչպե՞ս է իմ հավատը կյանքի վերածվում, որո՞նք են հավատի գործերը, պտուղները:

- Սբ. Հակոբոս առաքյալն ասում է. «Մեռած է հավատն առանց գործերի» (Բ 26): Իսկ Տերը Ավետարանի մեջ հաճախ էր արժեւորում հավատի գործնական իրողությունը մարդկային կյանքի մեջ՝ ասելով. «Դուք եք երկրի աղը» եւ «Աշխարհի լույսը» (տե՛ս Մատթ. Ե 13-15): Միայն Աստված է մարդու հավատը տեսնում. այն արտաքինից տեսանելի չէ, բայց գործերից, պտուղներից մենք տեսնում ենք ծառը: Եթե հավատը չի առաջնորդվում հույսի եւ սիրո գործերով, ուրեմն այն նմանվում է ավետարանական հինգ հիմար կույսերի հավատին, որոնք հավատի գործեր չունեին... (տե՛ս Մատթ. ԻԵ 1-13): Մեր հավատը արթուն պահելու համար պետք է միշտ բարի գործեր, առաքինություններ գործենք, որոնք հիմնված են սիրո վրա:

Գործնական հավատը կենդանի կապն է մարդու եւ Աստծո միջեւ: Մենք դավանական հավատն ընդունում ենք Սուրբ Գրքից, ծանոթանում ենք նաեւ հավատի վերաբերյալ հայրերի աստվածաբանական մտքերին, գաղափարներին, ինչի արդյունքում մեր մեջ վստահություն, ապավինություն, կենդանի կապ է ստեղծվում մեր եւ Արարչի միջեւ, հողեղեն արարածի եւ իր Երկնավոր Հոր միջեւ: Այդ կապը հավատով է իրականանում. հավատում ենք, որ Աստվածորդին անձնապես իմ մեղքերի համար խաչի վրա Իր աստվածային արյունը թափեց՝ ինձ ազատագրելով մեղքի դատապարտությունից: Ես ապրում եմ այս հավատով:

- Իսկ որքանով է մերձավորի նկատմամբ սերը կապակցվում Աստծո նկատմամբ հավատի հետ:

- Առաքյալն ասում է. «Եթե քո եղբորը, որին տեսնում ես, չես սիրում, ինչպե՞ս կարող ես սիրել Աստծուն, որին չես տեսել» (Հովհ. Դ 20): Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «հավատը հուսացված բաների հաստատումն է եւ ապացույցն այն բաների, որոնք չեն երևում» (Եբր. ԺԱ 1): Մենք Աստծուն չենք տեսնում, սակայն Նրա պատկերով ստեղծված մարդու մեջ տեսնում ենք Աստծուն, եւ հաճախ դիմացինի նկատմամբ մեր սիրո արտահայտությամբ ցույց ենք տալիս մեր վստահությունը Աստծու, Նրա Խոսքի, Նրա կենդանությունից հանդեպ: Ուրեմն հավատը կապակցված է սիրո հետ, իսկ սիրո արտահայտությունը դիմացինին ընդունելն է: Ըստ իս՝ դիմացինի նկատմամբ սիրո ամենամեծ արտահայտությունը ներելն է. եթե դու կարողանում ես ներել մարդուն, կարողանում ես նաեւ ընդունել, օգնել, ձեռք մեկնել, ուրախակից լինել նրան՝ երբեք չունենալով նախանձ դիմացինի բարիքի նկատմամբ:

- «Երանի՜ նրան, ով կհավատա Ինձ՝ առանց տեսնելու», - ասում է Տերը: Շատերն են ուզում տեսնել Աստծուն ֆիզիկապես, մարմնավոր աչքերով. ցավոք, այս մտայնությունը կա շատերի մեջ. մարդը ուզում է տեսնել, նոր միայն հավատալ: Ինչ կասեք այս մասին:

- Կաթոլիկ եկեղեցու հայրերից Ֆրանցիսկոս Ասիզացին Աստծուն տեսնում էր բնության, ծաղկունքի, կենդանիների, թռչունների, մարդու մեջ: Նա խոնարհվում էր մարդու առաջ՝ պատրաստ իր կյանքը զոհելու իր մերձավորի համար: Աստված մարդացավ Քրիստոսի կերպարի մեջ. մենք Նրա կերպարի, ամեն մի չնչի, քայլի մեջ տեսնում ենք Աստծուն: Քրիստոսն ասաց. «Ով ինձ տեսավ,

տեսավ Հորը» (Հովհ. ԺԴ 9): Մինչեւ անգամ սուրբերի կյանքի մեջ մենք տեսնում ենք Աստծուն՝ նրանց նահատակության, հավատի համար իրենց կյանքի զոհողության մեջ: Պատմվում է, որ երբ մի սուրբի խարույկի վրա այրում էին՝ ստիպելով ուրանալ հավատը, նա սաղմոսում, օրհներգում էր Աստծուն: Տեսնելով այս՝ դատավորը հարցնում է, թե ինչպես է սուրբը կրակի սաստկության մեջ դեռ կարողանում աղոթել Աստծուն: Եվ լսում է հետեւյալ պատասխանը. «Իմ մեջ եղող Քրիստոսի նկատմամբ սիրո կրակն ավելի զորավոր է, քան այս նյութեղեն կրակը», եւ դա հավատի արդյունք էր: Նա Քրիստոսին չէր տեսել, բայց ուներ մեծ վստահություն նրա նկատմամբ՝ որպես իր Տիրոջ եւ Փրկչի:

- Հայր սուրբ, Տերը մարգարեի միջոցով ասում է. «Եթե դուք Ինձ փնտրեք ձեր ամբողջ սրտով, դուք Ինձ պիտի գտնեք»: Ինչ ասել է «փնտրել ամբողջ սրտով». ինչպե՞ս:

- Աստված մարդուն այնքան է սիրում, որ տարբեր ճանապարհներով, միջոցներով իրեն ճանաչեցնել է տալիս մարդուն: Ոմանց թույլ է տալիս անցնել որոշ նեղությունների, փորձությունների միջով, որոնց մեջ Նա իր լույսն է երկնքից ծագեցնում, իր հույսն է տալիս, որպեսզի մարդը տեսնի, որ ինքը մի գերագույն սիրող Հայր ունի, Ով ամեն վայրկյան իրեն օգնում, բարձրացնում է: Նեղություն մեջ մարդն իր ձեռքը առ Աստված է կարկառում: Ոմանց էլ Աստված հայտնվում է թերեւս իրենց կյանքի ամենաուրախ պահերին..., ուրեմն, ըստ իս, Աստծո ճանապարհներն անքննելի են եւ տարբեր: Փնտրողը կգտնի, քանի որ մարդու հոգու մեջ իր Արարչի հանդեպ ծարավը միշտ կա: Տեսանք, թե ինչպես անցնող տասնամյակների ընթացքում փորձեցին մարդու գիտակցության միջից հանել Աստծո գոյության գաղափարը, բայց սրբության, լույսին ձգտելու մարդու տենչը, հոգու ծարավը միշտ կար, չնայած որ մարդը չէր ապրում գիտակցական հավատի կյանքով:

- Կարելի է ասել՝ մարդկության ողջ պատմությունը Աստծո որոնման պատմությունն է, եւ միթե այդ սրբազան փնտրումը չէ, որ մարդուն բերում է Սբ. Երկիր՝ Երուսաղեմ, քանզի շատեր, չունենալով գիտակցված հավատ, մեկ անգամ միայն լինելով տերունակոխ սրբավայրերում՝ դարձ են ապրում առ Աստված՝ ճշմարիտ հավատի գալով...

- Փա՛ռք Աստծուն իր ողորմության համար. Նա կրկին Սբ. Երկրի դռները բացեց մեր ժողովրդի համար, ի մասնավորի՝ Հայաստան աշխարհի: Նշեմ, որ ովքեր Սուրբ Գրքից արդեն ծանոթ են Քրիստոսի փրկագործական-տնօրինական բոլոր իրադարձութ-

յուններին, ծանոթ են Ավետարանում նկարագրվող սուրբգրային վայրերին, գալով Երուսաղեմ՝ կարծեք տեսանելի կերպով ապրում են սուրբգրային այդ պատմությունները, իրենց աչքերով տեսնում հրաշագործ այդ վայրերը՝ Քրիստոսի խաչելության վայրը, Նրա թափուր գերեզմանը, այն Քարայրը, որտեղ Տերը ծնվեց, եւ գիտակցաբար այդ ամենը տեսնելով՝ մարդու մեջ հավատի զորացում է տեղի ունենում: Մյուս կարեւոր հանգամանքն այն է, որ հայ քրիստոնյան Երուսաղեմի սրբավայրերում հաղորդակցվում է այն հզոր եւ հարուստ քրիստոնեական հայկական պատմության հետ, որ մեր ազգն ունեցել է: Հայ ուխտավորն այստեղ կարող է հասկանալ՝ ով է ինքը, աստվածային ինչ մեծ պարգևի է արժանացել, որովհետեւ Աստված կարծեք ընտրել է մեր ազգին՝ որպես «Նոր Իսրայել»: Եթե փորձենք տրամաբանորեն մոտենալ հարցին, կտեսնենք, որ Արեւմտյան Կաթոլիկ եկեղեցին, որն ունի մեկ միլիարդից ավել հետեւորդ, ներկա է Սբ. Երկրում: Ուղղափառ եկեղեցին, որն այսօր ունի 500 միլիոնից ավել հետեւորդ, եւ նրանց կողքին մի ազգ, մի ժողովուրդ, մի «փոքր ածու» ունի հավասար իրավունքներ եւ հավասար պատմական ներկայություն՝ դարերի խորքից եկող: Եվ... պատկառելի ներկայություն: ... Այստեղ դու ակամայից մտածում ես, որ դա Աստծու տված պարգևն է մեզ՝ մեր նախնյաց հավատի շնորհիվ: Եվ դու այսօր ինչքան պիտի փայփայես այդ ամենը՝ շարունակելով փոխանցել հաջորդ սերունդներին: Այս գիտակցությունն ունեցող ուխտավորի հոգու, սրտի մեջ Աստծո շնորհն է կաթում, տեղի է ունենում հոգեկան դարձ դեպի Աստված: Օրինակները բազում են: Շատերը որպես տուրիստ այցելում են Սբ. Երկիր եւ որպես հավատացյալ՝ վերադառնում: Եթե նախկինում եկեղեցի էին մտնում միայն մոմ վառելու համար, այսօր արդեն ոչ մի կիրակի Պատարագ բաց չեն թողնում, անհատական խոստովանության են գնում, Սուրբ Գիրքը նրանց սեղանի Գիրքն է, Որի ամեն մի խոսքով փորձում են ապրել, մարդիկ, որոնք տարբեր բնագավառներից են՝ պարզ հավատացյալներ, բժիշկներ, դատավորներ, պետական պաշտոնյաներ, մարդիկ, որոնց ուսերին շատ մեծ պատասխանատվություն է դրված: Եվ դրա համար միայն փառք եմ տալիս Աստծուն՝ այն հույսով, որ մեր նախնյաց արժեքները հավերժական են եւ երբեք չեն դադարի գործելուց: Մարդկային գործոնն այստեղ փոքր է. Աստծո շնորհն է մեծ: Բայց Աստված տալիս է միայն նրան, ով փնտրում է:

(2012 թ., սեպտեմբեր, «Շողակն Արարարւոյան» երկշաբաթաթերթ)

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆԵՐ ԱՍՏԾՈՒ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆ Է ՄԱՐԴՈՒ ՄԵՂ...

Տեղ Ադամ քահանա Մակարյան

- Տեղ հայր, որն է երջանկության քրիստոնեական ընկալումը. ինչ է երջանկությունը:

- Աստվածաշնչում չենք կարող մի այնպիսի համար մատնանշել, ուր տրված լինի երջանկության սահմանումը, բայց Աստվածաշունչը խոսում է հոգու մի այնպիսի երանելի վիճակի մասին, որը մարդն ստանում է Աստծուն գտնելով, հետեւաբար երջանկությունը հոգեւոր իմաստով աստվածային ներկայությունն է, այն զգացողությունը, որ Աստված ներկա է մարդու շուրջը, նրա մեջ, նրա սրտում. աստվածային այդ ներկայությունն է, որ մարդուն պարզեւում է երանելի, խաղաղ հոգեվիճակ: Կարող ենք հիշել նաեւ Քրիստոսի այն խոսքը, թե՛ երկնքի արքայությունը նաեւ ձեր ներսում է (տե՛ս Ղուկ. ԺԷ 21): «Երկնքի արքայություն» արտահայտության մեջ երջանկության գաղափարը կա, այսինքն՝ եթե ընդունում ենք Աստծուն մեր սրտում, ուրեմն նաեւ երջանկություն կա մեր ներսում, իսկ այդ հոգեւոր երջանկությունը մի այնպիսի զգացողություն է, որը ոչ ոք մեզնից չի կարող վերցնել, ինչպես սուրբ Պողոս առաքյալն է ասում. «...ո՛չ մահը, ո՛չ կյանքը, ո՛չ հրեշտակները, ո՛չ իշխանությունները, ո՛չ այլ բաներ, որ այժմ կան, ո՛չ գալիքները... եւ

ոչ մի ուրիշ արարած չի կարող բաժանել մեզ Աստծու այդ սիրունց, որ կա մեր Տեր Բրիստոս Հիսուսով» (Հռոմ. Ը 38, 39):

- Յուրաքանչյուր մարդ՝ անկախ տարիքից, մի ներքին մղում ունի երջանկության ձգտելու: Ինչով է պայմանավորված այս ձգտումը:

- Եկեղեցական հեղինակները շատ պատկերավոր համեմատություններ են անում՝ ասելով, որ այդպիսի երանելի, երջանիկ վիճակի մեջ էին առաջին մարդիկ դրախտում: Եվ երբ զրկվեցին դրախտից, դրախտի հանդեպ այդ կարոտը, տենչը անցավ ողջ մարդկությունը, ուստի երջանկության փափագը, իղձը, որ կա յուրաքանչյուր մարդու մեջ (ոմանց մոտ գիտակցված, ոմանց մոտ՝ ոչ) դրախտին հասնելու մղումն ու ցանկությունն է: Եվ դրանով է պայմանավորված այն իրողությունը, որ բոլոր մարդիկ՝ հատկապես գիտակցական տարիքից սկսած՝ ձգտում են երջանկության: Այլ բան է, որ ոմանք չեն հասկանում, թե ինչ է երջանկությունը, սակայն նույնիսկ վերացական պատկերացում ունենալով հանդերձ՝ ձգտում են այնպիսի երանելի վիճակի, որ իրենց երջանկություն կբերի:

- Փաստորեն, եկեղեցին երջանկությանը տալիս է այնպիսի մի սահմանում, որը տարբերվում է ընդհանրապես ընդունվածից: Շատերն այսօր կարծում են, որ երջանկությունը նյութական ինչ-ինչ ստացվածքների, հարստության մեջ է: Կարո՞ղ է արդյոք նյութը, հարստությունը երջանկացնել մարդուն:

- Իհարկե՝ ոչ: Բացատրենք, թե ինչու: Այսօր մարդիկ երջանկությունը շփոթում են հարմարավետության հետ: Մտածում են, որ եթե ունենան հարմարավետ պայմաններ, ունենան իրենց հաճելի առարկաները, երջանիկ կլինեն: Բայց եթե ասենք, որ երջանկությունը հարմարավետություն է, ոչ ոք չի համաձայնի այս սահմանման հետ: Եկեղեցական հեղինակներից սուրբ Հովհան Ոսկեբերանն ասում է, որ մարդիկ մտածում են, որ երջանիկ կլինեն, եթե ունենան չքեղ փոխադրամիջոցներ, լավ առարկաներ, չքեղ տուն, բայց ասում է, որ եթե այդ բոլորը մարդուն հեռացնենք, նա միայնակ կմնա: Ուրեմն մարդուն չեն կարող երջանկացնել նրան շրջապատող առարկաները, նյութը, հարստությունը: Հետեւաբար, մարդուն ներքին զգացողությունն է, որ անկախ ամեն ինչից, անկախ միջավայրից ու առարկաներից, կարող է երջանկություն բերել: Հիշենք սրբերի օրինակը. համեմատություն կատարենք. այսօր մեր երիտասարդուհիները ձգտում են այն ամենին, ինչից հրաժարվեցին մեր երանելի սրբերը, օրինակ՝ սուրբ Սանդուխտ կույսը հասարա-

կուլթյան մեջ ունեն բարձր դիրք, արքայադուստր էր, ունեն չքեղ փոխադրամիջոցներ, հարստություն, բայց այդ ամենից հրաժարվեց հանուն Քրիստոսի: Նա երջանկուլթյան հասնելու համար հրաժարվեց այն ամենից, ինչին այսօր ձգտում են տարբեր մարդիկ՝ մտածելով, որ դա է երջանկուլթյունը:

- Նյութական հարստության եւ բարեկեցության ձգտող եւ հասնող մարդը, ի վերջո, կյանքի որոշակի հատվածում կանգնում է մի անբացատրելի դատարկության առջեւ, զգում է, որ մի բան այնուամենայնիվ պակասում է իրեն՝ երջանիկ լինելու համար...

- Այո, որովհետեւ երջանկուլթյունը միայն նյութականի մեջ պետք չէ փնտրել, թեեւ հակառակն էլ պետք չէ ասել, որ այն միայն հոգեւոր ոլորտի մեջ պետք է փնտրել, որովհետեւ այս նյութական աշխարհում մենք չենք կարող նյութականի, ֆիզիկականի դերը բացառել: Բայց երջանկուլթյան ձգտումը այնպիսի չընդհատվող զգացողութուն չէ, եթե մարդն այն ձեռք է բերել, քանի որ մենք լիակատար երջանկություն ունենալու ենք հատկապես երկնքի արքայուլթյան մեջ, երբ դեմ հանդիման, անմիջականորեն կվայելենք Աստծո ներկայությունը...: Երջանիկ մարդը կարող է ունենալ նաեւ խնդիրներ, տարբեր խոչընդոտներ իր կյանքում, բայց դա չի նշանակում, որ նա այդ դժվարությունների մեջ կորցնում է երջանկությունը, որովհետեւ հոգու խորքում նա երջանիկ է, ինչն էլ օգնում է նրան, ուժ եւ զորություն տալիս կյանքի խնդիրները հաղթահարելու համար: Օրինակ՝ եթե ընտանիքում ամուսինների մեջ կա փոխադարձ սեր, անկեղծ հավատ առ Աստված, նրանք երջանիկ են: Բայց երբեմն լինում են ամուսնական խնդիրներ, բնական է, վիճաբանություններ, դա չի նշանակում, որ նրանք կորցրին իրենց երջանկությունը: Նման դեպքերում իրենց մեջ եղած հավատն ու Աստծու ներկայությունը պետք է օգնեն, որ ավելի հեշտ հաղթահարեն այդ խոչընդոտները՝ առավել ամրապնդվելով երջանկության զգացողության մեջ:

- Փաստորեն, նեղությունների եւ դժվարությունների մեջ նույնպես մարդը կարող է երջանիկ լինել, եթե Աստծուն ունի իր մեջ: Կարելի է ասել, որ երջանկությունը հոգեւոր իրողություն է:

- Այո՛, հոգեւոր զգացողություն, իրողություն է: Պետք է նկատել, որ այդ հոգեւոր իրողության զորությունն է, որ ուժ է տալիս մերօրյա մարդուն հաղթահարելու եկող-գնացող դժվարությունները, բայց պետք է ասել, որ թեեւ դժվարությունները կարող են

տխրեցնել մարդուն, բայց եթե մարդն ունի աստվածային ներկայությունն իր հոգում, ապա այդ ժամանակավոր նեղությունները չեն կարող խաթարել այդ զգացումը, եւ մարդը պետք է իրեն երջանիկ զգա դեպի Աստված անընդհատ ձգտումով, որովհետեւ ինչքան ձգտես առ Աստված, այնքան աստվածային օրհնություններն ու զորությունները դեպի քեզ կգան եւ երջանկությունն ավելի մեծ կլինի:

- Մերօրյա մարդն այսօրան փորձությունների ու դժվարությունների, գայթակղությունների մեջ ինչպե՞ս կարող է ձգտել ու հասնել իրական երջանկության. ո՞րն է ճանապարհը:

- Հաճախ այսպիսի սխալ ընկալում է նկատվում մեզանում. մարդիկ իրենց երջանիկ են համարում, երբ սկսում են համեմատություն անցկացնել իրենց եւ մյուսների միջեւ: Օրինակ՝ եթե ապրում են մի երկրում, որտեղ պատերազմներ չկան, սկսում են համեմատել այն երկրների հետ, որտեղ այս առումով դժվարություններ կան, եւ այս համեմատության արդյունքում իրենց երջանիկ են համարում: Կամ՝ եթե ապրում են այնպիսի ընտանիքում, որն ունի ավելի քիչ խնդիրներ, քան մեկ այլ ընտանիք, այս համեմատության մեջ իրենց երջանիկ են համարում: Այսինքն՝ մարդիկ այսօր համեմատական երջանկության սխալ գաղափար են որդեգրել. փորձում են իրենց ներքին զգացողություններն ուրիշների դժբախտությունների համեմատությամբ իրենց վերագրել՝ իբրեւ երջանկություն, ինչը ճիշտ չէ:

- Տե՛ր հայր, Դուք ասացիք, որ մարդն լիակատար երջանկություն ունենալու է երկնքի արքայության մեջ, երբ դեմ-հանդիման պիտի վայելի Աստծու անմիջական ներկայությունը՝ վերագտնելով երբեմնի կորցրած երջանկությունը...: Մանրամասնե՛ք, ինչպե՞ս:

- Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «Այժմ տեսնում ենք աղոտ, ինչպես պատկերը հայելու մեջ. իսկ այն ժամանակ պիտի լինի դեմ առ դեմ...» (Ա Կորնթ. ԺԳ 12), նաեւ Քրիստոսն է ասում, որ «երկնքի արքայությունը մեր ներսում է»: Այսինքն՝ այսօր այստեղ նույնպես կարող ենք ունենալ այդ երջանկության զգացողությունը: Ուրեմն մենք գալիս ենք այն եզրահանգման, որ երջանկությունը Աստծու ներկայությունն է մարդու մեջ: Ճիշտ է՝ մարդը երբեմն վերացական գաղափարներ ունի երջանկության մասին, բայց ընդհանուր առմամբ երջանկությունը պատկերացնում է իբրեւ Ֆիզիկական եւ հոգեւոր խաղաղ ու երանելի վիճակ, որին կարող ենք հասնել մեր մեջ Աստծու ներկայությունն ունենալու շնորհիվ:

Այո, ինչ-որ ունենք այստեղ մասնակի կամ անցողիկ կերպով,

Հատկապես անանց կերպով ունենալու ենք երկնքի արքայություն մեջ: Ես կուզեի խորհուրդ տալ այն ընտանիքներին, ամուսիններին, երեխաներին, ուղբեր երբեմն կարիքներ, դժվարություններ են ունենում կյանքում, ընտանիքում, չհամարեն, որ դրանով խաթարվում է երջանկությունը, այլ համարեն, որ իրենք երջանիկ են, եթե Աստծուն ունեն իրենց մեջ: Դրանք պարզապես հերթական մարտահրավերներ են, դժվարություններ, որոնք հաղթահարելի են Աստծով: Այսօր աշխարհը պայքարում է աղքատության դեմ, աղքատություն կա այսօր նաեւ մեր երկրում: Շատերն ապրում են դժվարին կենցաղային պայմաններում, բայց մյուս կողմից չպետք է նկատել, որ եթե մարդը կարիք չունի, ուրեմն երջանիկ է, որովհետեւ եկեղեցական հեղինակներն ասում են, որ կարիք չունեն եւ մեռածները եւ քարերը, բայց նրանք բնավ էլ երջանիկ չեն, հետեւաբար եթե կարիքը կա, մարդը պետք է հավատով զորանա, որպեսզի հաղթահարի այդ դժվարությունները՝ փորձելով իր ներսում առկա ներքին երջանկությունը, երկնքի արքայությունը տարածել նաեւ իր շուրջը, իր ընտանիքում, իր շրջապատում:

- Երջանիկ ես, երբ երջանկացնում ես ուրիշներին: Որքանով է կարելուր ուրիշներին երջանկացնել:

- Եսասիրությունը բացասական եւ ոչ ընդունելի երեւույթ է կրոնի մեջ, որովհետեւ Քրիստոսն ասում է. «Ավելի մեծ սեր ոչ ոք չունի, քան այն, որ մեկն իր կյանքը տա իր բարեկամների համար» (Հովհ. ԺԵ 13): Մեր մեծ բանաստեղծներից Միսաք Մեծարենցն ունի «անանձնական երջանկության» քարոզը, գաղափարը: Մարդը երջանիկ է լինում, երբ երջանկացնում է ուրիշներին: Դա առավել մեծ ուրախություն է բերում: Քրիստոսն ասում է. «Ավելի լավ է տալը, քան առնելը» (Գործք Ի 35), հետեւաբար, երբ մենք երջանկություն, ուրախություն ենք բերում ուրիշին, դա մեզ առավել երջանկություն է բերում, որովհետեւ ինչ-որ տալիս ես, ավելիով ստանում ես. եթե բարի գործեր ես կատարում, Աստծու օրհնություններն առատանում են քեզ վրա, իսկ օրհնության առատությունից մեծանում է նաեւ երջանկության զգացումը:

- Տե՛ր հայր, իսկ Դուք երջանիկ եք եւ ինչո՞ւ:

- Ես, բնականաբար, ինձ երջանիկ մարդ համարում եմ, որովհետեւ թեեւ կյանքում կան դժվարություններ, նեղություններ, տրամադրության անկումներ ու բարձրացումներ, բայց դրանք

գտնվում են հոգու մակերեսին, իսկ հոգու խորքում ամբողջապես աստվածային ներկայությունն է, դեպի Աստված ձգտումը, ուստի դժվարությունները չեն կարող սասանել այն հոգեւոր հիմքը, հավատը, որ զգում եմ իմ մեջ եւ Աստծու ներկայությունը, որ ավել կամ պակաս չափով ունեմ իմ ներսում, երբեք չի խաթարվում: Եվ այդ երջանկությունն ավելի է ամրապնդվում ուրիշներին օգնելով, երջանկացնելով, ուրիշի հանդեպ մի բարի գործ կատարելով:

- Տե՛ր հայր, ինչ խորհուրդ կտաք մեր ընթերցողներին, ովքեր ուզում են երջանիկ լինել:

- Ընթերցողներին խորհուրդ կտամ, որ գիտակցեն, որ իրենք իրոք երջանիկ են, եթե հավատում են Աստծուն, ունեն աստվածային ներկայության զգացումն իրենց կյանքում, եւ չտխրեն, երբ նեղությունների ու փորձությունների մեջ են ընկնում, որովհետեւ սբ. Հակոբոս առաքյալն ասում է. «Ամենայն ուրախության արժանի համարեցեք, երբ տեսակ-տեսակ փորձությունների մեջ ընկնեք. իմացեք, որ ձեր հավատի փորձը համբերություն է առաջ բերում, իսկ համբերությունը թող դրսեւորվի լիությամբ, որպեսզի անթերի եւ կատարյալ լինեք, ոչ մի բանով պակաս չլինեք» (Հակ. Ա 2-4): Նեղությունները կոփում են մարդուն՝ երբեք չխլելով մարդուց երջանկության զգացումը: Հետեւաբար խորհուրդ եմ տալիս առավել հոգեւորի, հոգեւոր զգացումի մեջ փնտրել երջանկությունը, քան նյութականի մեջ, որովհետեւ այսօր տարբեր զարգացած երկրներ, որոնք սպառողական հարմարավետություն են քարոզում եւ շեշտը դրել են հարմարավետության եւ նյութականի ապահովման վրա, կանգնել են, ինչպես ժամանակակից եկեղեցական հեղինակներից մեկն է ասում, մատերիալիզմի, նյութականի փակուղու առջեւ: Այնտեղ էլ մարդիկ տարբեր հոգեւոր խնդիրներ ունեն, որոնք չեն կարողանում հաղթահարել: Սա ցույց է տալիս, որ նյութականի մեջ չէ երջանկությունը. այն պետք է կառուցել հոգեւոր հիմքի վրա: Ուրեմն ունկնդիր լինենք երջանկության այն քարոզին, որը բերում է մեզ Սուրբ Գիրքը:

(2011 թ., նոյեմբեր, Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաքաթաթերթ)

ՄԱՐԴՈՒ ՆՈՔԻՆ ԱՆՄԱՆ Է...

Տեր Գրիգոր քահանաա Հովհաննիսյան

- Տեր Աստված ստեղծեց Իր արարչության թագ ու պսակին՝ մարդուն՝ Իր պատկերով եւ նմանությամբ: Աստված մարդուն արարեց որպես անմահ Էակ՝ անմահության համար, սակայն պատվիրանազանցության պատճառով մարդը կորցրեց այդ մեծագույն շնորհը՝ դառնալով մահկանացու: Քրիստոսն Իր խաչելությամբ եւ հրաշափառ հարությամբ հաղթեց մահվանը եւ մարդու համար վերստին ճանապարհ բացեց դեպի երկնքի արքայություն, հավիտենական կյանք: Եվ որքան էլ նյութապաշտները պնդեն, թե ամեն ինչ սկսվում եւ ավարտվում է այս կյանքում՝ մերժելով այս կյանքից դուրս որեւէ իրականության գոյությունը, քրիստոնեությունը փաստում է, որ մարդու հոգին չի կարող մահանալ, վերանալ...

- Աստվածաշունչ Մատյանում բազմաթիվ վկայություններ կան այս մասին. «Նրա աճյունը, ինչպես որ հող էր, հող պիտի դառնա, եւ հողին, որ Աստված էր տվել, պիտի վերստին Նրա մոտ գնա» (Ժողովող ԺԲ 7): Մեղքի պատճառով մարդը դարձավ մահկանացու, սակայն Աստված Իր պատկերով եւ նմանությամբ էր ստեղծել մարդուն, Իր անմահ էությունը փոխանցել նրան: Ուրեմն մարդն անմահ էակ է, ինչպես Աստված: Գիտենք նաեւ, որ մահը լինում է երկու տեսակ՝ ֆիզիկական եւ հոգեւոր: Հոգեւոր մահը բաժանում է Աստծուց: Մեղքի պատճառով մարդը հեռանում է Աստծուց՝ հայտնվելով հոգեւոր մահվան վիճակում: Երբ ֆիզիկական մահվան արդյունքում մարմինը մահանում է, հոգին բարձրանում է վեր: Եկեղեցու վարդապետության համաձայն՝ մահվանից հետո հոգիները հանգրվանում են հոգիների կայաններում՝ սպասելով Տիրոջ երկրորդ գալստյանը, որին պիտի հաջորդեն համընդհանուր հարությունը եւ Ահեղ Դատաստանը: Առաքինի, աստվածահաճո կյանքով ապրած մարդկանց հոգիները, որոնք նաեւ զղջացել են կյանքում իրենց գործած մեղքերի, սխալների համար եւ ճշմարտապես ապաշխարել, ողորմություն պիտի գտնեն Տիրոջից եւ մտնեն հավիտենական կյանք: Իսկ մեղավորների հոգիները, որոնք ապրեցին մեղքի, անօրենության մեջ, անարգեցին Աստծո պատվիրանները, նույնպես հարություն պիտի առնեն, սակայն հավիտենական

դատապարտության, հավիտենական (հոգեւոր) մահվան համար: Այսպիսով՝ բոլոր հոգիները պահվում են մինչեւ համընդհանուր հարության օրը, մինչեւ հոգիների եւ մարմինների Դատաստանը:

- Տէր հայր, սբ. Գր. Տաթևացին ասում է, որ «Մարդու հոգին մարմնից բաժանվում է Աստծո հրամանով, եւ բոլոր մարդկանց հոգիները մահվանից հետո ավանդվում են հրեշտակներին՝ թե՛ մեղավորների, թե՛ անմեղների: Դեւերն իշխանություն չունեն եւ չեն կարող մարդկանց հոգին հանել մարմնից»: Այնուհանդերձ, գոյություն ունի ճանապարհ, որը հոգին պիտի անցնի հրեշտակների ուղեկցությամբ, ճանապարհ, որը եկեղեցու հայրերի բնորոշմամբ՝ «պայքարի ճանապարհ է՝ նեղ ու դառնատեսիլ»: Ինչո՞ւ:

- Եկեղեցական ավանդությունը շատ է խոսում այդ մասին: Հայրերը խոսում են նաեւ մաքսակետերի մասին, որոնցով պիտի անցնի հոգին: Դա պայքարի ճանապարհ է՝ Աստծո հրեշտակների եւ դեւերի միջեւ: Դեւերը պայքարում են մարդու հոգու համար: Եթե մարդը մաքուր է հոգով, դեւերը տրամում են ու հեռանում: Մեղավոր հոգու համար այդ ճանապարհն առավել սոսկալի է, քանի որ դեւերն ընդառաջ գալով ներկայացնում են այդ հոգու չար գործերը, մեղքերն ու սայթաքումները՝ հավաստիացնելով, թե արժանի է հավիտենական տանջանքների, սակայն հրեշտակները սաստում են դեւերին, քանի որ վերջիններս իշխանություն չունեն մարդու հոգու վրա:

- Եթե մարմինն է չարիքի աղբյուրը, ինչո՞ւ Աստված մարմնով ստեղծեց մարդուն...

- Այստեղ մի կարեւոր հանգամանք կա: Մարմին ունենալն առավելություն է մարդու համար, քանի որ մարդն ապաշխարում է մարմնով, իսկ հրեշտակները մարմին չունեն, ուստի չեն կարող ապաշխարել, ինչպես անկյալ հրեշտակների պարագայում ենք տեսնում: Սբ. Գր. Տաթևացին ասում է, որ Աստված առավել պատվեց մեր բնությունը՝ մահկանացու մարմին տալով, որի միջոցով կարող ենք բարի գործեր գործել եւ վարձք ստանալ երկնքում: Սա մի կողմից անե՞ծ է, մյուս կողմից՝ օրհնություն, քանի որ միայն մահվամբ կարող ենք ազատվել այս մեղսալից մարմնից, իսկ հարության ժամանակ կնորոգվենք մարմնով եւ արդարություն հազած՝ կկանգնենք Աստծո առաջ: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Մարմինը հոգու հակառակն է ցանկանում, իսկ հոգին՝ մարմնի հակառակը» (Գաղ. Ե 17): Մարմինը ձգտում է դեպի երկրավորը, իսկ հոգին ձգտում է վեր, աստվածայինը, փնտրում է իր Արարչին, քանի որ

հոգեւոր էակ է եւ չի կարող ապրել առանց Աստծո: Ուստի հոգին եւ մարմինը հարատեւ պայքարի մեջ են գտնվում միմյանց դեմ:

- Տէր հայր, հետաքրքիր է, հոգին տեսնում է, գիտի, թե ինչ է կատարվում աշխարհում, եւ երբեւէ կարող է վերադառնալ:

- Մեր մեծագույն աստվածաբաններից Արշակ Տեր-Միքելյանն այս հարցի առնչությամբ ասում է, որ մարդու հոգին մահվանից հետո տեղյակ է աշխարհում տեղի ունեցող իրողություններին, հիշում է նաեւ իր անցած կյանքի ընթացքը, իր գործած սխալներն ու կատարած բարի գործերը: Սակայն հոգին երկիր վերադառնալ չի կարող: Աստվածաշունչը հստակ է ասում. «Մարդկանց սահմանված է մեկ անգամ մեռնել եւ այնուհետեւ՝ դատաստան» (Եբր. Թ՝ 27):

- Տէր հայր, համընդհանուր հարության ժամանակ ինչպէս է լինելու այն ննջեցյալների հարությունը, ովքեր այնպիսի պարագաներում են մահացել (պատերազմում, զազաններից, հեղեղից, կայծակից), որ իրական գերեզման չունեն:

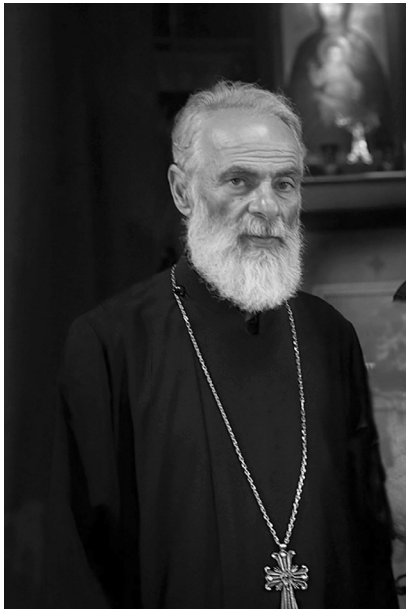
- Հայտնության Գիրքն ասում է. «Ծովը տվեց իր մեռելներին... եւ յուրաքանչյուրը դատվեց ըստ իր գործերի» (Հայտն. Ի 13): Անկախ այն հանգամանքից, թե մարդը որտեղ է կնքել իր մահկանացուն, ունի գերեզման թե ոչ, հարություն պետք է առնի: Մենք՝ ողջերս, պարտավոր ենք անդադար աղոթել, հոգեհանգստյան պաշտոն կատարել մեր ննջեցյալների հոգիների փրկության համար: Նրանք կարիքն ունեն մեր օգնության: Կարող ենք նաեւ ողորմության գործեր գործել մեր ննջեցյալների անունից: Այդ ողորմությունները ողորմություն ստացողի ձեռքի մեջ դարձյալ աղոթք պիտի դառնան ննջեցյալների հոգիների փրկության համար: Գիտակցենք, որ մարդկային կյանքը ժամանակավոր է: Բոլորս էլ մի օր պիտի գնանք այս աշխարհից: Մարդկային կյանքի նպատակը երկնային արքայությունը, հավիտենական կյանքը ժառանգելն է: Ուրեմն այնպես ապրենք մեր կյանքը, որ ամեն վայրկյան պատրաստ լինենք մահվան, Աստծո հետ հանդիպման:

(2007 թ., սեպտեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ԱՆՄԱՀ ՎՈԳՈՒ ՆԵՏ
ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՄԱՏՎԱՆԻՅ ՆԵՏՈ, ԵՐԲ ԱՆՆՅՈՒԹ
ՎՈԳԻՆ ԲԱԺԱՆՎՈՒՄ Է ՆՅՈՒԹԵՂԵՆ ՄԱՐՄՆԻՅ...

Տէր Կյորէղ քահանայ Տալլան

«Նրա աճյունը, ինչպես որ հող էր,
հող պիտի դառնա, եւ հողին, որ Ապրիլած էր քովէ,
պիտի վերստին Նրա մոտ գնա» (Ժողովող ԺԲ 7):

- Տէր հայր, գիտենք, որ մինչ մեղանշելը՝ մարդ մարմնով անմահ էր, սակայն պատվիրանազանցության պատճառով մարդը դարձավ մահկանացու: Մահն անխուսափելի է յուրաքանչյուրիս համար: Եվ ինչպես Սուրբ Գիրքն է ուսուցանում, մահվամբ ամեն ինչ չի վերջանում: Երբ վրա է հասնում մարդու վախճանի ահեղ ու սարսափելի օրը, հոգու աստվածաշն տաճար մարմինը քակտվում է, եւ հոգին ու մարմինը միմյանցից բաժանվում են: Ինչ է կատարվում մարդու անմահ հոգու հետ ֆիզիկական մահից հետո:

- Ինչպես Եկեղեցու սուրբ Հայրերն են ասում, մահվամբ բացվում են դռները Հավիտենականության, մահը վերջին օրն է այս ժամանակավոր կյանքի եւ առաջին օրը՝ Հավիտենականության: Մահը վերջը չէ, այլ սկիզբն է միայն: Պետք է գիտենանք, որ արդարների եւ մեղավորների մահը տարբեր է: Մեղավոր կյանքով ապ-

րող մարդու համար մահն անակնկալ է, քանի որ նա կապված է այս աշխարհի վայելքներին, ուստի սարսափ է ապրում եւ տանջվում, երբ իր առջեւ հայտնվում է հրեշտակը՝ հոգին տանելու համար: Վարդապետներն ասում են, որ այդպիսի մեղավորի առջեւ հրեշտակը հայտնվում է խիստ դեմքով, հրեղեն սրով, եւ երբ հոգին բաժանվում է մարմնից, հրեշտակը վերցնում է եւ ուղեւորվում վեր: Իսկ արդար մարդու համար մահն այնքան էլ անսպասելի չէ, քանի որ նա իր ողջ կյանքում խոկացել է մահվան մասին, մահվան հետ հաշտ է ապրել, այսինքն՝ «ընկերացել» է մահվան հետ, այդ իսկ պատճառով նա խուճապահար չի լինում, քանի որ գիտակցում է, որ մահկանացու է: Ուստի հրեշտակը նրա հոգին վերցնում եւ տանում է վեր՝ երկինք:

- Հայրերն ասում են, որ ահավոր ու սոսկալի է այն օրը, երբ գալիս են անյուշ հոգին նյութեղեն մարմնից բաժանելու: Սոսկալի, անծանոթ եւ ահագո՞ւ է ճանապարհը, որն անցնում է հոգին հրեշտակների ուղեկցությամբ: Ըստ Վ. Այգեկցու՝ «սուրբերն անգամ երկնչեցին, զարհուրեցին այդ ճանապարհից, ինչպես դժոխքից, եւ աղոթեցին Աստծուն նեղ ու դառնատեսիլ ճանապարհի համար»: Ինչո՞ւ է այդ ճանապարհն այդքան ահագո՞ւ:

- Ըստ սբ. Ն. Շնորհալու՝ երկնքից ներքեւ գտնվում է այսեւրի (դեւերի) ոլորտը, եւ հոգին անցնում է այդ դիվական ոլորտով: Այս կյանքում հազվադեպ է պատահում, որ դեւեր հայտնվեն մեր առջեւ իրենց իրական տեսքով (Աստծո ողորմությամբ եւ շնորհով է, որ այդ չի լինում), քչերը կդիմանային նրանց սարսափելի տեսքին, չարությանը: Վարդապետներն ասում են, որ մեղավորի հոգին սաստիկ գարշահոտություն է արձակում եւ տգեղ տեսք ունի, ապա որքան առավել սարսափելի կլինի դեւերի տեսքը:

Արդարի հոգին պայծառ եւ լուսավոր է, ուստի դեւերը չլանում, կուրանում են եւ չեն կարողանում խոչընդոտել նրա երկինք ելնելուն, տրտմում են եւ հեռանում: Հրեշտակն ուրախությամբ հոգին տանում է այն ժամանակավոր կացարանը, որտեղ պետք է սպասի մինչեւ Տիրոջ երկրորդ գալուստը, մինչեւ Ահեղ Դատաստան: Իսկ երբ մեղավորի հոգին արձակվում է չար մարմնից, չար հոգիները նրան ընդառաջ են գալիս: Ներկայացնում են այդ հոգու բոլոր չար գործերը եւ ասում, թե՛ մերն է եւ գործել է մեր կամքի համաձայն: Սակայն բարի հրեշտակը սաստում է դեւերին, եւ նրանք ետ են ընկրկում:

- Ուրեմն դեւերն իշխանություն չունեն մարդու հոգու վրա:

- Ո՛չ: Հիշենք Տիրոջ խոսքերը. «Մի՛ վախեցեք նրանցից, որ մարմինն են սպանում, բայց հոգին սպանել չեն կարող. այլ դուք առավել վախեցե՛ք նրանից, ով կարող է գեհենի մեջ կորստյան մատնել հոգին եւ մարմինը» (Մատթ. Ժ 28), այսինքն՝ պետք է Աստծուց վախենալ:

- Տե՛ր հայր, հայրերն ասում են, որ երբ հոգին դուրս է գալիս մարմնից, թեթեւանում եւ յոթնապատիկ իմաստանում է, լուսավորվում: Արդյոք հոգին գիտի, թե ինչ է ժառանգելու:

- Այո՛, հոգին իմաստանում եւ պայծառանում է եւ արդեն գիտի, թե ինչ է սպասվում իրեն: Արդարենք արդարների կայաններում սպասում են՝ լցված անմահության հույսով, տեսնում են եւ գիտեն, թե ինչ է լինելու, սպասում են Տիրոջ ողորմածությամբ հավիտենական կյանքը վայելելուն: Նմանապես եւ մեղավորների հոգիները մեղավորների կայաններում տանջվում ու տառապում են, տեսնում են դառնակերպ տառապանքները, որոնք պահված են իրենց համար եւ նախքան այն ստանալը՝ սարսափից կոծում են: Գիտեն, որ հավիտենական տանջանքների են մատնվելու, զղջում են իրենց ապրած չար կյանքի համար, ինչու էլ, նաեւ տանջվում են, քանի որ զրկվեցին նաեւ այս ժամանակավոր կյանքի վայելքներից, որոնց կապված էին այս աշխարհում: Իսկ արդարի հոգին ուրախանում է, քանի որ մարմնից անջատվելով՝ ավելի է մոտենում Աստծուն: Շատերի ընկալմամբ՝ մարմինը հոգու համար բանտ է: Սակայն այդպես չէ: Աստված մարդուն հոգով եւ մարմնով է արարել: Մարդն ամբողջական եւ կատարյալ է, երբ մարմին ունի: Մարմինը գործիք է, որ կարող է ծառայել Աստծուն, ուստի մարդն առանց մարմնի անկատար է:

- Տե՛ր հայր, իսկ երբ է մարդը բանական հոգի ստանում, երբ է հոգին ի հայտ գալիս:

- Բեղմնավորման պահից իսկ մարդուն հոգի է տրվում, մարդը մարդ է առաջին իսկ րոպեից: Ուստի հղիության արհեստական ընդհատումը սպանություն է, նույնիսկ ավելի ծանր, քան մարդասպանությունը, քանի որ եթե մարդասպանության ժամանակ զոհը կարող է դիմադրել, փախչելու փորձ անել, ապա այս պարագայում մոր որովայնում ձեւավորվող պտուղը բացարձակ անօգնական էակ է, որն օգնություն, խնամքի կարիք ունի: Հայրերն ասում են, որ

Դատաստանի օրը նրանք կանգնելու են մեր առջեւ եւ նայելու են մեր աչքերին: Սա սարսափելի իրողությունն է:

- Կարող ենք ասել, որ այդ մանուկների հոգիները, որոնք այդպես էլ լույս աշխարհ չեկան, գրկվեցին կյանքից, խառնվում են հրեշտակների դասերին:

- *Իհարկե: Մինչեւ որոշակի տարիք երեխաներն առանց խոստովանության մոտենում են Սուրբ Հաղորդությանը: Սաղմոսերգուն ասում է. «Երանի՜ այն մարդուն, որին Տերն այլեւս մեղավոր չի համարում» (Սաղմ. ԼԱ 2): Սա կարծես հենց երեխաների համար է ասված: Ուրեմն, եթե այս աշխարհում ապրող երեխաներն առանց խոստովանության կարող են մոտենալ Սուրբ Հաղորդությանը, առավել եւս լույս աշխարհ չեկած փոքրիկների հոգիները երկնքում են՝ հրեշտակների դասերում: Նշեմ նաեւ, որ հոգին վերադառնալ չի կարող: Վարդապետներն ասում են, որ արդարների հոգիները գիտեն, տեսնում են, թե ինչ է կատարվում երկրի վրա եւ բարեխոս են Աստծո առջեւ մեզ համար: Սակայն մեղավորները չգիտեն, չեն տեսնում: Ըստ որոշ հայրերի՝ եթե արդարները գիտեն, ապա մեղավորներին դեւերն են պատմում այստեղի մասին:*

- Փաստորեն, հոգիները պահվում են մինչեւ համընդհանուր հարության օրը, մինչեւ հոգիների եւ մարմինների Դատաստանը: Հատուցումն Ահեղ Դատաստանից հետո է լինելու:

- Հատուցումը լինելու է համընդհանուր հարությանից, Ահեղ Դատաստանից հետո, երբ նրանցից յուրաքանչյուրին կհատուցվի ըստ իրենց գործերի, ինչպես Սուրբ Գիրքն է ասում, որ ինչ որ ցանենք, այն էլ կհնձենք: Նշեմ նաեւ, որ մեր ննջեցյալների հոգիների փրկության համար կարեւորվում են մեր աղոթքները, նրանց անունից մեր կատարած բարեգործությունները, հոգեհանգստյան արարողությունները, հատկապես այն աղքատների աղոթքները, որոնց նկատմամբ մեր ննջեցյալները ողորմած են գտնվել:

(2006 թ., հուլիս, «Շողակն Արարարյան» ուղիորդագիր,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄԱՀՎԱՐԻ ԲԱՅՎՈՒՄ ԵՆ ԴՌՆԵՐԸ ՆԱՎԻՏԵՆՈՒԹՅԱՆ...

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալլան

- Տեր հայր, գաղտնիք չէ, որ մահը միշտ էլ վախի զգացումով է համակել մարդուն: Ինչո՞ւ է մարդը վախենում մահվանից, եւ ո՞րն է մահվան քրիստոնեական ընկալումը:

- Մարդը վախենում է մահվանից, որովհետեւ մերօրյա մարդու եւ ընդհանրապես մարդու պատկերացմամբ մահը ամենավատ բանն է, որ կարող է պատահել մարդու հետ: Հոգեբուժության, հոգեբանության մեջ հայտնի արտահայտություն է «մահվան վախ» արտահայտությունը: Մարդը վախենում է մահվանից, ինչը բնական, է, որովհետեւ մարդը չի ստեղծված մահանալու համար, մահը մարդու համար բնական չէ: Տարօրինակ երեւույթ է. մարդն այսօր կա, իսկ վաղը կարող է չլինել, անսովոր է եւ արժե վախենալ: Մահվան վախը շատ լուրջ բան է, հոգեբանական, հոգեկան խնդիրներ կարող է ծնել մարդու մեջ, այն մարդու մեջ, ով Աստծուց հեռու է: Բայց պետք չէ ամենից շատ վախենալ դրանից: Սովորական մարդը, այն մարդը, ով Աստծուն չի ճանաչում (ինչը համատարած է այսօր) վախենում է մահվանից, որովհետեւ մահը կյանքի կորուստն է, այնինչ քրիստոնյա մարդը հավատում, վստահում է Աստծո խոսքին, որ մահը ոչ թե կյանքի կորուստ է, այլ փոփոխություն է իր ընթացքի մեջ: Տերն ասում է. «Մի՛ գարհուրեք նրանցից, որ մարմինն են սպանում եւ դրանից հետո ավելի բան անել չեն կարող, այլ ցույց կտամ, թե ումից պետք է վախենաք: Վախեցեք նրանից, ով սպանելուց հետո գեհենն նետելու իշխանություն ունի» (Ղուկ. ԺԲ 4, 5): Տարօրինակ բան է ասում Տերը՝ չվախենալ մեզ սպանողներից: Քրիստոնյայի համար մահը լրիվ ուրիշ բան է: Քրիստոնյան էլ վախենում է մահվանից, բայց վախենում է այլ կերպ, վախենում է Աստծո առաջ կանգնել անպատրաստ, եթե չի հասցրել ապաշխարել, մեղքերի համար թողություն խնդրել, մարդկանց հետ հաշտվել, ներել իր դեմ չարիք գործողներին: «Հող էիր եւ հող պիտի դառնաս», - ասում է Սուրբ Գիրքը (տե՛ս Ծննդ. Գ 19): Սրանից ոչ ոք խուսափել չկարողացավ: Եվ դրա պատճառը եղավ մեղքը: Հիշենք

Եղեմական պարտեզը. մարդը մահկանացու դարձավ մեղանչելով, որը ժառանգաբար անցնում է սերնդեսերունդ: Բայց Աստծո այդ անեծքի մեջ մեծ օրհնություն էլ կար: Պատկերացնենք, որ մեղավոր մարդը հավիտենապես գոյություն ունենար՝ մեղքի հետ մեկտեղ, ահավոր մի բան կլիներ: Հիշենք անառակ որդու առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԵ 11-32): Որդին թողեց հայրական տունը եւ գնաց հեռու մի աշխարհ: Այստեղ ներկայացված է մարդ-Աստված հարաբերությունը: Որդին Հորից կտրվեց, հայտնվեց մահվան վիճակում: Եվ երբ զղջումով ու ապաշխարությունից անցավ՝ մեղքի հետ մեկտեղ, ահավոր մի բան կլիներ: Մարդը հավիտենական կյանքի համար է ստեղծված: Մեր Տերը մեզ հավիտենական կյանք, փրկություն բերեց: Մենք ասում ենք, որ կա ժամանակավոր կյանք, հավատում ենք նաեւ հավիտենական կյանքին, կա մահ, կա նաեւ հավիտենական մահ, որը Աստծուց կտրված վիճակն է: Չէ՞ որ այն մարմինը, որը մարդը ստանում է մեռելների հարության օրը, հոգեւոր մարմին է, չի կարող վերանալ: Ասված է, որ հրեշտակների պես պետք է լինենք: Եվ այդ մարմնով մեղավոր մարդը հավիտյան զրկված կլինի երջանկությունից, լույսից, կյանքի Աղբյուրից, ուրախությունից:

-Տեր հայր, փաստորեն մահվամբ ամեն ինչ չի ավարտվում, այլ սկսվում է միայն: Ասվում է, որ մահվամբ բացվում են դռները հավիտենության: Մահը վերջն է այս ժամանակավոր կյանքի, եւ սկիզբը՝ հավիտենության: Ինչպե՞ս հասկանալ:

- Մահվամբ բացվում են դռները հավիտենական կյանքի, երկնքի արքայության նրանց համար, ովքեր այս կյանքն ապրեցին Տիրոջ հավատալով, վստահելով, սիրելով, ձգտելով Նրա հետ լինել...: Եվ բացվում են հավիտենական տանջանքի դռները նրանց համար, ովքեր մերժեցին Տիրոջը, իրենց կյանքն ապրել են միայն իրենց հաճույքների, վայելքների համար՝ անտեսելով Աստծուն:

- «Մի փնտրիր անմահություն՝ ծնված լինելով մահկանացու», -ասում է սբ. Զովհ. Ոսկեբերանը: Ցավոք սրտի մեթոդյա մարդն այնպես է ապրում աստվածապարզել իր կյանքը, կարծես անմահ է եւ իր առջեւ դեռ տասնյակ տարիներ ունի ապրելու: Ինչպե՞ս մարդը կարող է գալ այն գիտակցությանը, որ հավերժ չի ապրելու, որ մի օր ինքն էլ պիտի գնա այս աշխարհից:

- Մարդը պետք է հասկանա՝ ի՞նչ է կյանքը, ճանաչի կյանքի Աղբյուրին, իր Արարչին, հավատա, վստահի Նրան, հասկանա, որ ինքը արարած է եւ Արարիչ ունի երկնքում: Այո, մենք բոլորս ապրում ենք այնպես, կարծես մեր առջեւ հազարավոր տարիներ ունենք: Տերն ասում է՝ վաղվա օրը քոնը չէ: Լավագույն օրինակ է Տիրոջ պատմած Անմիտ մեծահարուստի առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԲ 16-21): Մի մարդ հսկայական բերք է ստանում, եւ քանի որ տեղ չունի այն ամբարելու, մտածում է իր շտեմարանները մեծացնելու եւ այնտեղ տեղավորելու մասին: Անօրեն հարստություն, բերք չէ ստացածը, չէ՞, չի ասվում, որ ունեցվածքը անօրեն էր, ինչպես Ջակքեոս մաքսավորինը: Աստված ասում է. «Անմիտ մարդ, այս գիշեր հոգիդ առնելու եմ»: Մինչդեռ նա մտածում էր, որ մինչ կյանքի վերջ պիտի վայելեր իր ունեցածը: Բայց կարելի էր մարդկանց ողորմություն անել, սովածներին կերակրել...: Եվ ի՞նչ եղավ. մարդն ամեն բան կորցրեց:

Մենք՝ հավատացյալներս, հաճախ այդպես ենք ապրում. վաղը կհասցնենք, կանենք: Ո՛չ, այդպես չէ: Մեր սրբերը, մեծերը մեզ պատգամել են. «Այսօր քո վերջին օրն է»: Արդյոք եթե Աստված այսօր հոգիս առնի, Նրա առջեւ պատրա՞ստ եմ կանգնել: Հասցրե՞լ եմ ներել նրանց, ովքեր ինձ վատություն են արել, հաշտվել նրանց հետ, որոնց ես նեղացրել եմ: Շա՛տ դժվար բան է, որովհետեւ ամեն ինչ փոխվում է, երբ կանգնում ես մահվան առջեւ՝ զատվում է կարեւորն անկարեւորից, երկրորդականը՝ առաջնայինից, հավիտենականը՝ ժամանակավորից: Հիշեցի մի ծերունու. հավատացյալ մարդ էր: Այնպես մաքուր, մանկական աղոթք էր անում, որ լսելիս միշտ հուզվում էի: Հիսուսին դիմում էր այսպես՝ Տեր իմ ջան: Երազում էր Սուրբ Գիրքը կարդալով մեռնել: Այդպես էլ եղավ: Նա մեզնից մեկն էր, անկատար մի էակ, բայց Աստծուն շատ էր սիրում: Նաեւ հիշենք, թե ինչպե՞ս էին աղոթում մեր հայրերը. նրանք Աստծուն խնդրում էին մահվան օրը միշտ իրենք աչքի առջեւ ունենալու շնորհ տալ:

-Տեր հայր, քանի որ մահը կարող է մեզ «այցի գալ» ամեն վայրկյան, մենք պետք է միշտ սպասենք նրան: Այսպիսի արտահայտություն կա. «Մահվան հետ հաշտ ապրել»: Ինչպե՞ս հասկանալ, ինչ ասել է «մահվան հետ հաշտ ապրել»:

- «Մահվան հետ հաշտ ապրել» նշանակում է գիտակցել նրա անխուսափելիությունը (վախեցողն էլ է գիտակցում դա), նշանակում է Քրիստոսի հետ հաշտ լինել, ձգտել ապրել Քրիստոսի պատ-

վիրաններով, նրան սիրելով, ընկնելով, վեր կենալով: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Ձեմ ասում հասել եմ, այլ ճանապարհին եմ» (տե՛ս Փիլիպ. Գ 12, 13): Կարեւորն այդ ճանապարհին լինելն է, կարեւոր չէ՝ դանդաղ ես քայլում, թե արագ, դա ուրիշ խնդիր է, բայց միշտ այդ ճանապարհին լինել, միշտ հայացքդ Քրիստոսին հառած լինել: Ի՞նչ օգուտ ունի մարդը, եթե ամբողջ աշխարհը շահի, բայց իր անձը կորցնի (տե՛ս Մատթ. Ժ.Ձ 26):

Մահվան ընկալումը մեր ժողովրդի մեջ թերի, թյուր է: Շատ մարդիկ ասում են՝ հանկարծամահ լինեմ, ցավ չքաշեմ, հարազատներիս նեղություն չտամ...: Հանկարծամահ լինելը գուցե դրական բան է նրանց համար, ովքեր իրենց կյանքն Աստծո հետ են ապրել: Բայց ըստ էության մարդկանց մեծամասնության համար հանկարծամահ լինելը ողբերգություն է, մարդը չի հասցնում իր «պարտքերը փակել»՝ ներել, հաշտվել, իր մեղքերի համար զղջալ, Հաղորդություն ստանալ: Ինչքան մարդ է այսօր մահանում առանց Հաղորդության, առանց Քրիստոսի Սուրբ Մարմնի եւ Արյան հետ առնչվելու: Իսկ այլ դեպքում երկարատեւ ծանր հիվանդությունը ողորմություն է Աստծո կողմից. Աստված ժամանակ է տալիս մարդուն վերանայելու իր ամբողջ կյանքը: Ի՞նչ է մեռելների հարությունը: Տեսեք, Աստված մարդուն ստեղծեց իր պատկերով եւ նմանությամբ: Մարդը եռամաս է՝ ունի մարմին, միտք, հոգի: Մարմինը մեռնում է, հոգ է դառնում, մնում են միտքը եւ հոգին: Եվ երբ մարդը կորցնում է մարմինը, իր ամբողջականությունը խախտվում, խաթարվում է: Ուրեմն մեռելների հարությունը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ այդ ամբողջականության վերականգնումը եւ այդ վիճակով է, որ մարդը պիտի դատապարտվի կամ հավիտենական տանջանքների, կամ արժանանա հավիտենական կյանքին:

Մեր պետության, ժողովրդի ողբերգական, աղետալի վիճակի պատճառը հոգեւորի բացակայությունն է: Արդեն տարիներ շարունակ ես մկրտություն չեմ անում առանց թեկուզ մեկ փոքրիկ զրույցի: Մարդիկ գալիս են մկրտվելու՝ գաղափար չունենալով, թե ինչ է հավատը, ով է Քրիստոսը: Այնքան տխուր է այդ վիճակը:

- «Գերեզմանատունն այնպիսի դպրոց է, որտեղ մեռյալները սովորեցնում են ապրողներին, համբերը՝ խոսողներին», ասում է Պողոս Աղրիանուպոլսեցին: Մեռյալներն ինչ կարող են սովորեցնել մեզ՝ ողջերիս:

- Ամենակարեւոր բանը, որ այս կյանքը վերջավոր է, ժամանակավոր, որ այս կյանքից ոչինչ հետդ չես տանի: Ի՞նչ թողեցիր՝

լո՞ւյս թողեցիր, թե՞ չթողեցիր: Պատահական չէ, որ Սուրբ Գիրքը ասում է, որ սգո տուն գնալն ավելի լավ է խնջույքի տուն գնալուց (տե՛ս Ժողովող է 3): Ուրախության տանը մարդկանց ուշքն ու միտքը համեղ ուտեստներն են, խմիչքները, սգո տանը մարդիկ ավելի հավաք են, շատերը սկսում են մահվան մասին խորհել: Ես հուղարկավորությունների ժամանակ միշտ կոչ եմ անում՝ ասելով, որ մենք միայն հանգուցյալի համար չենք աղոթում, այլ նաեւ մեզ համար, որ հիշենք, որ մեզ էլ է մի օր սպասում սա. պատրա՞ստ եմ ես: Հուղարկավորության գնացող հոգեւորականը պարտավոր է հավիտենական կյանքից, հարությունից խոսել: Մարդկանց սրտերում մեկ հատիկ սերմ կընկնի եւ Աստծո ողորմությամբ կգործի:

- Տեր հայր, որն է թեմայի վերաբերյալ Ձեր պատգամը մեր ընթերցողներին:

- Սիրելի՛ ընթերցող, մենք պետք է վախենանք դատաստանից, որը մահվանից հետո է, մենք պետք է վախենանք մեր մեղքերից, ոչ թե մահվանից: Հաճախ կարդացեք Ղուկասի Ավետարանում գետեղված «Աղքատ Ղազարոսի եւ մեծահարուստի» առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 19-31) եւ տեսեք մահվանից հետո նրանց վիճակը: Այս ամենի հիմքում հավատն է, հավատն առ այն, որ մեր Տերը պատրաստ է մեզ հավիտենական կյանք, երջանկություն, ուրախություն եւ սեր պարգեւել:

(2013 թ., հունվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՀԱՎԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿՅՈՒՆՔ

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալյան

- Եկեղեցու սուրբ հայրերի ուսուցման համաձայն՝ Աստված մարդուն ստեղծել է հավիտենության համար՝ մարդու բնության մեջ դնելով անմահության, փառքի ու հանգստյան փափագ: Սուրբ Գիրքը հստակ ասում է, որ «մենք ծնված ենք անեղծ ու անարատ ու անթառամ ժառանգության համար, որ պահված է երկնքում մեզ համար» (հմտ. Ա Պետր. Ա 4): Նաեւ սբ. Պողոս առաքյալն է ասում, որ «մեր բաղաբացիությունը երկնքում է» (Փիլ. Գ 20), այսինքն՝ մենք հյուր, պանդուխտ ենք այս աշխարհում:

Ցավալի է, բայց իրականություն, որ շատ-շատերն այսօր հավիտենական կյանքի մասին գաղափար անգամ չունեն եւ չեն էլ պատկերացնում, որ ամեն ինչ չի սահմանափակվում այս կյանքով:

Տէր հայր, եւս մեկ անգամ փորձենք հասկանալ, պարզել, թե ինչ է հավիտենական կյանքը:

- Մեր Եկեղեցու բանաձեւի՝ Հավատոյ Հանգանակի վերջին հատվածում ասվում է. «Հավատում ենք նաեւ մեռելների հարույրանքին, հոգիների եւ մարմինների հավիտենական դատաստանին, երկնքի արքայութեանը եւ հավիտենական կյանքին»: Միանշանակ է, որ այս հավատը չունեցող մարդը չի կարող քրիստոնյա կոչվել: Եկեղեցու սուրբ հայրերը Հավատոյ Հանգանակը կազմել են Սուրբ Գրքի վրա հիմնվելով: Հովհաննու Ավետարանն ասում է. «Աստված այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր միածին Որդուն տվեց, որպեսզի, ով Նրան հավատում է, չկորչի, այլ ընդունի հավիտենական կյանքը» (Հովհ. Գ 16): Նույն գլխի վերջում ասվում է. «Ով հավատում է Որդուն, ընդունում է հավիտենական կյանքը, իսկ ով չի հնազանդվում Որդուն, կյանք չի տեսնի, այլ նրա վրա կմնա Աստծու բարկությունը» (Հովհ. Գ 36): Ուրեմն հավիտենական կյանքն Աստվածաշնչի մեջ արձանագրված իրողությունն է: Մարդը ստեղծված է մեռնելու, այլ հավիտենապես ապրելու համար: Ադամն ու Եվան դրախտում այդպես պետք է ապրեին, սակայն մեղքը եղավ մահվան պատճառ: Մահը ներդաշնակության խաթարումն է: Մարդը զրկվեց Աստծու հետ անմիջական հարաբերությունից, սակայն երբեք չհաշտվեց մահվան հետ: Ինչո՞ւ: Մարդու էության խորքում կա հավիտենական կյանքի կարոտը, գիտակցումը: Գիտությունն այսօր ջանքեր է գործադրում մարդու կյանքը մի փոքր երկարեցնելու համար, սակայն մահն անխուսափելի է, քանի որ Աստված ասաց. «Հող էիր եւ հող էլ կդառնաս» (Ծննդ. Գ 19): Բայց մահը վերջը չէ: Միայն քրիստոնյան է գիտակցում, որ մահն ընդամենը սահման է, որից հետո մարդուն մի այլ գոյաձեւ է սպասվում՝ հավիտենական կյանքը: Մեռելների հարույրանքը հավատալով՝ նաեւ հեթանոսաբար չենք կոծում մեր հարազատների կորստի դեպքում: Սբ. Պողոս առաքյալը Կորնթացիներին ուղղված իր առաջին թղթում մանրամասն խոսում է հարույրանքի մասին (տե՛ս Ա Կորնթ. ԺԵ 1-58): Իսկ սբ. Բ. Կեսարացին այսպես է բնորոշում հավիտենական կյանքը. «Ողջերի երկիր է դա. այնտեղ չկա ո՛չ գիշեր, ո՛չ քուն, որը մահվան պատկերն է, չկան նյութական կերակուրներ, որ մեր տկարության ապացույցն է, չկան հիվանդություններ, չկան ցավեր, չկան հիվան-

դանոցներ, դատարաններ, առեւտուր, արվեստ, դրամ չկա, որը չարիքի սկիզբն է, պատերազմների պատճառը, թշնամութեան արմատը: Դա ողջերի երկիր է, ուր մարդը չի մեռնում մեղքի պատճառով, այլ ապրում է ճշմարիտ Կյանքով՝ Հիսուս Քրիստոսով»:

- Տէր հայր, շատերն ասում են, որ հավատում են Աստծուն, բայց քամահրում են մահվանից հետո կյանքի գոյության միտքը: Միթե հնարավոր է հավատալ Աստծուն, բայց չհավատալ հավիտենական կյանքի գոյությանը:

- Այս կերպ մտածող մարդիկ ոչ թե հավատում են Աստծուն, այլ հավատում են, որ Աստված կա: Հավատալ Աստծուն նշանակում է ընդունել Նրա պատգամները, սուրբգրային ճշմարտությունները: Քրիստոս ասաց. «Ես իսկ եմ հարություն եւ կյանք. ով հավատում է ինձ, թեպետ եւ մեռնի, կապրի, եւ ով կենդանի է ու ինձ հավատում է, հավիտյան չի մեռնի» (Հովհ. ԺԱ 25-26): Նա հարություն առավ մեռելներից եւ եղավ ննջեցյալների առաջին պտուղը (տե՛ս Ա Կորնթ. ԺԵ 20): Դա լավագույն ապացույցն է մեր հարության: Համընդհանուր հարության ժամանակ ոմանք հարություն կառնեն հավիտենական երանության համար, ոմանք էլ՝ հավիտենական դատապարտության, տանջանքների համար (տե՛ս Հովհ. Ե 29): Մեր Տերը եկավ եւ մեզ պատմեց այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է մեր փրկության համար. «Ոչ ոք երկինք չի ելել, եթե ոչ նա, որ իջավ երկնքից՝ մարդու Որդին, որ երկնքից էր» (Հովհ. Գ 13): Սբ. Պողոս առաքյալն էլ երկնքի արքայության ականատեսը եղավ դեռ իր կենդանության ժամանակ, որի մասին պատմում է երրորդ դեմքով. «Գիտեմ մի մարդու..., որ հափշտակվեց մինչեւ դրախտ եւ լսեց անպատում խոսքեր, որ մարդս արտոնված չէ խոսել» (Բ Կորնթ. ԺԲ 2-4): Նա կարծես հրաժարվում է մարդկային լեզվով նկարագրել իր տեսածը: Մարդը չի կարող երկնայինը, աստվածայինը հասկանալ, եթե Աստված իմաստություն չտա: Սիրաքն իր իմաստություն զբոսնում ասում է, որ մարդն իր ոտքի տակ ընկածը հագլիվ է նշմարում, ինչպե՞ս կարող է երկնայինը, աստվածայինը հասկանալ առանց Աստծու օգնության:

- Տէր հայր, իսկ ինչի համար է մարդուն տրված այս ժամանակավոր, անցողիկ կյանքը: Կարո՞ղ ենք ասել, որ մենք ծնված ենք ոչ այնքան այս կյանքի, որքան հավիտենականի համար:

- Միանշանակ պետք է պնդել այդ: Այս կյանքը նախապատրաստության համար է տրված մեզ: Երանելի են նրանք, ովքեր այս

կյանքում կնախապատրաստվեն հավիտենական կյանքի համար, բայց վա՛յ նրանց, ովքեր անպատրաստ կգտնվեն Տիրոջ երկրորդ գալստյանը՝ Ահեղ Դատաստանի օրը: Նրանք կնետվեն «արտաքին խավարը. այնտեղ կլինի լաց եւ ատամների կրճտում» (Մատթ. ԻՅ 30): «Նրանց որդը չի մեռնում, եւ հուրը չի հանգչում. եւ խայտառակություն կլինի բոլոր մարմնավորների համար» (Հմմտ. Եսայի ԿԶ 24): Այդժամ բոլոր մեղավորները մահը պիտի փնտրեն եւ չպիտի գտնեն: Մարդն անմահ արարած է, ունի սկիզբ, բայց վերջ չունի: Մարդն ունի անմահ հոգի, բանականություն, զգացմունքներ, միտք. այս ամենը չի կարող կորչել, ուստի հարությունից մարդու անմահ հոգին կմիանա հարուցյալ անապական, հոգեւոր մարմնին, ինչպես առաքյալն է ասում (տե՛ս Ա Կորնթ. ԺԵ 1-58):

- «Երկնքի արքայությունը ձեր ներսում է», - մի առիթով ասաց Տերը: Ինչպե՞ս հասկանալ:

- Տեր Աստված վերստին ծնեց մեզ եկեղեցու ավագանից՝ որպես երկնքի արքայության քաղաքացիներ, Հոր որդեգիրներ, քրիստոնյաներ. դա մեր ներսում է: «Հայր մեր» աղոթքում էլ ասում ենք. «Թող Քո արքայությունը գա»: Որտե՞ղ. Իհարկե՞ մեր մեջ: Աստծու թագավորությունն այն վայրն է, որտեղ մշտապես գործում է Աստծու կամքը: Եկեղեցին Աստծու արքայության «դեսպանատունն» է երկրի վրա: Աստծու արքայությունը մեր ներսում խաղաղությունն է, սերը, խնդությունը, ուրախությունը, այն բոլոր հատկանիշները, որոնք առկա են Աստծու արքայության մեջ, որոնք կվայելենք, եթե արժանանանք արքայությանը:

- Տեր հայր, հավիտենական կյանքի հույսն ունենալով մեր սրտերում՝ նաեւ չենք հուսալքվում կյանքում մեզ հանդիպած նեղությունների, փորձությունների, տառապանքների ու վշտի պատճառով, մինչդեռ ովքեր չունեն փրկության հույսը, հավատ առ հավիտենական կյանք, վշտի, դժբախտության մեջ դեպի կործանում են գնում...

- Ցավալի իրողություն է փրկության հույս չունենալը, հավիտենական կյանքի գոյությանը չհավատալը: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Եթե միայն այս կյանքի համար ենք հույս դրել ի Քրիստոս, ողորմելի ենք, քան բոլոր մարդիկ» (Ա Կորնթ. ԺԵ 19): Ով չի հավատում հարությանը, հավիտենական կյանքին, ողորմելի վիճակում է գտնվում, ուստի եւ քրիստոնյա կոչվելու իրավունք չունի:

- Այսօր շատ հաճախ մոռանում ենք կամ պարզապես չենք կարելորում մեր ննջեցյալների հոգիների փրկության համար աղոթել, մինչդեռ Եկեղեցու հայրերը պատգամում են աղոթել թե՛ ծանոթ եւ թե՛ անծանոթ հանգուցյալների հոգիների փրկության համար՝ ասելով, որ եթե աղբատներն ու չքավորները կարիքն ունեն նյութական եւ հոգեւոր նեցուկի՝ ողորմության, որքան առավել պետք է նրանց ողորմել, ովքեր այլեւս չեն կարող ապաշխարել մեղքերի համար, այլ միայն մարդասեր եւ գթած Աստծու ողորմությունն են ակնկալում եւ կարոտում ողջերի աղոթքին: Միթե այդքան կարելոր է հավիտենական կյանքին արժանանալու համար մեր հանգուցյալների համար արված մեր աղոթքը:

- *Շատ կարելոր է, քանի որ այդպիսի աղոթքը, զուգորդված մեր հանգուցյալի անունից կատարվող ողորմությունում, շատ բան կարող է փոխել: Հոգեհանգստյան արարողությունը նույնպես շատ կարելոր է: Իհարկե, արմատական փոփոխություն չի կարող լինել նրա համար, ով իր ողջ կյանքի ընթացքում Աստծուց կտրված՝ հոգեւոր մահվան վիճակում է եղել, սակայն ինչ-որ փոփոխություն կարող է լինել: Ուստի շատ կարելոր է հարատեւ աղոթքը մեր ննջեցյալների համար, որպեսզի Աստված արժանացնի նրանց արքայությունը, հավիտենական հանգստին:*

- Տե՛ր հայր, հավիտենական կյանքը կամ երկնքի արքայությունը Սբ. Գրքում ձիսուք նմանեցնում է արտի մեջ թաքցրած գանձի. «Որ մի մարդ, գտնելով, նորից թաքցնում է եւ ուրախությունից գնում վաճառում է իր ամբողջ ունեցվածքը եւ այդ արտը գնում» (Մատթ. ԺԳ 44): Ուրեմն ինչպե՛ս փնտրել, գտնել եւ պահել այդ գանձերի գանձը, անհատների հարստությունը՝ հավիտենական կյանքը: Ինչպե՛ս արժանանալ երանական, բաղձալի եւ ցանկալի հավիտենական կյանքին:

- Սուրբ Գիրքը հստակ է ասում, որ հավիտենական կյանքին արժանանալու համար պետք է հավատալ մեր Փրկչին՝ Հիսուս Քրիստոսին: Հավատալ նրան նշանակում է գնալ նրա հետեւից, լինել նրա հետ, պահել նրա պատվիրանները, փորձել իսկապես «նոր մարդ» դառնալ: Հիշենք, որ մեր այս ժամանակավոր կյանքն աստվածանալու մի ճանապարհ է: Արթնանանք անհավատություն, հոգեւոր մահվան քնից, հավատանք հավիտենական կյանքի գոյությունը եւ մեր աստվածահաճո կյանքով արժանանանք դրան: Թող Աստված մեզ ողորմի եւ երկնքի արքայությունն արժանացնի:

(2006 թ., հունիս, «Շողակն Արարարյան» ռադիոժրագիր,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաքայթաթերթ)

ՆՈԳԵՎՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Տեր Միքայել վարդապետ Գեորգյան

«... որովհետև մեր պատերազմը մարմնի եւ արյան հետ չէ, այլ իշխանությունների հետ, պետությունների հետ, այս խավար աշխարհի տիրակալների հետ եւ երկնքի տակ եղող չար ոգիների հետ» (Եփես. Զ 12)

- Ըստ Աստվածաշունչ Մատյանի եւ Եկեղեցու վարդապետների՝ հոգեւոր կյանքը հարատեւ պայքար է աներեւոյթ թշնամիների դեմ: Ինչո՞ւ է կյանքը պատերազմ համարվում:

- Մարդու կյանքը երկրի վրա հոգեւոր պատերազմ է, քանի որ դեռեւս դրախտից սկսած՝ սատանան մղում է մարդու դեմ այդ պատերազմը: Հիշենք, թե ինչպես օձի կերպարանքով նա մոտեցավ առաջին մարդուն, խաբեց նրան, հաղթեց եւ պատճառ դարձավ նրա՝ դրախտից վտարվելուն: Ուրեմն Ադամի սերունդներից սկսած տեղի է ունենում այդ պատերազմը, որը շարունակվելու է մինչեւ աշխարհի վախճանը: Մեր հակառակորդները՝ չար դեւերը, մղում են մեր հոգիները մեղքի, անօրենության, չարության: Եվ քանի որ մարդը հոգուց եւ մարմնից է բաղկացած եւ գտնվում է այս փորձարկման աշխարհում, միշտ էլ ենթակա է սայթաքելու: Բացված է երկնքի արքայություն դուռը, սակայն կա նաեւ դժոխքին մատնվելու վտանգը, ուստի մեր պատերազմն այս երկու հանգրվանների միջեւ է. կհաղթահարե՞նք մեղքը՝ մտնելով երկնքի արքայություն, թե՞ կմատնվենք դժոխքի տանջանքներին: Անշուշտ, եթե չլիներ Ադամի մեղքը, հոգեւոր պատերազմի կարիք էլ չէր լինի, քանի որ կվերանայինք երկինք: Սակայն այսօր այլեւս հոգեւոր պայքարն անխուսափելի է յուրաքանչյուրիս համար: Բայց այդ պատերազմում մեզ աջակցում, փրկում են Հիսուս Քրիստոսը, հրեշտակները, ուստի մենք Աստծո Որդու զորությամբ պետք է պայքարենք, որպեսզի մեր հոգիները հաղթանակեն:

- Փաստորեն՝ Եդեմի պարտեզից սկսած արդեն սատանան մղում է մարդու դեմ այդ պատերազմը: Կարո՞ղ ենք ասել, որ այսօր էլ նույն կերպ փորձիչը պատերազմում է մեր դեմ, մոտենում յուրաքանչյուրիս եւ տարբեր կերպերով գայթակղելով՝ հեռացնում Աստծուց: Այսինքն՝ սկզբում նա պատճառ դարձավ

մեր՝ դրախտից վտարվելուն, իսկ հիմա արգելք է հանդիսանում մեր՝ երկինք ելնելուն:

- Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ ինչպիսի վիճակում գտնվում էր Ադամը դրախտում, նույնպիսի վիճակում գտնվում է այսօր յուրաքանչյուր մարդ: Եթե Ադամի համար փորձարկման ծառը չարի եւ բարու գիտության ծառն էր, այսօր յուրաքանչյուր մարդու համար փորձարկման ծառ է հանդիսանում միտքը: Եթե այն ժամանակ խրատատու օձն էր, փորձիչը, այսօր նույն խրատատու օձը բանասարկու սատանան է, իսկ մեր միտքը, մի տեսակ, չարի ու բարու գիտության ծառը, որից կախված են բազմաթիվ պտուղներ: Խրատատու օձը միշտ մեզ հրապուրում, գայթակղում է, թե՛ ճաշակե՛ք... Տեսնելով առաջին Ադամի փորձը՝ մենք պետք է հրաժարվենք օձի խորհուրդներից՝ ընտրելով Աստծո պատվիրանը: Այն ժամանակ Աստծո պատվիրանն Ադամին հրահանգում էր չճաշակել բարու եւ չարի գիտության ծառից, մենք եւս մերժենք չարի խորհուրդները՝ ընտրելով Աստծո պատվիրանները, որոնք մեզ հրահանգում է Ս. Գիրքը:

- Հայր սուրբ, պարզ է, որ հոգեւոր պատերազմի զենքերը համապատասխանում են պատերազմի բնույթին, որոնք են այդ հոգեւոր զենքերը, որոնցով կարելի է պայքարել...

- Անշո՛ւշտ, եթե պատերազմը հոգեւոր է, զենքերը նույնպես հոգեւոր են: Առաքյալն ասում է. «Առե՛ք հավատի վահանը, որով պիտի կարողանաք հանգցնել չարի բոլոր մխացող նետերը: Եվ առե՛ք փրկության սաղավարտն ու Հոգու սուսերը, որ է Աստծո խոսքը» (Եփես. Զ 16-17): Հավատի վահանը մեր պաշտպանությունն է: Քրիստոսի հավատով զրահավորված եւ զգեստավորված՝ մենք պաշտպանվում ենք չարի հնարավոր հարձակումներից, նետահարումներից, ինչպես ժամերգության աղոթքներն են ասում: Փրկության սաղավարտը, ըստ իս, դրվում է այն մարդու գլխին, ով Աստծո Որդու փրկագործության խորհրդով հասել է կատարելության, ուստի հոգեւոր պատերազմում որոշակի հաղթանակների հասած յուրաքանչյուր մարդու գլխին դրվում է այդ փրկության սաղավարտը: Իսկ Հոգու սուսերն Աստծո խոսքն է: Ինչպես գիտենք, Աստծո խոսքը նախ աղոթքն է, իսկ աղոթքից առավել մեծ սուսեր, զենք չկա՝ թշնամուն հաղթելու համար: Ուրեմն աղոթքը հենց Հոգու սուսերն է, որով կարող ենք պարտության մատնել մեղքը, սատանային եւ Աստծո զորությամբ հաղթանակել:

- Հայրերից մեկն ասում է, որ սատանայի դեմ մղվող պայքարում ամենատուր զենքերից մեկը սաղմոսն է քրիստոնյայի շուրթերին: Ուրիշ ինչ զենքեր կան:

- *Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ մարդու հոգու թշնամիներն են աշխարհը, մարմինը եւ սատանան, որոնց դեմ երեք կերպ ենք պայքարում: Ինչպես Տաթեւացին, այնպես էլ Պողոս Աղբիանուպոլսեցին ասում են, որ սատանայի դեմ պայքարում ենք աղոթքով, մարմնի դեմ՝ պահեցողության մեջ, աշխարհի դեմ՝ ողորմության մեջ: Հոգեւոր պայքարի միջոցները շատ են, սակայն հիմնական, կարեւոր եւ մարդկանց համար մատչելի զենքերն են աղոթքը, պահքը, ողորմությունը: Այս երեք հանգրվաններն են, որոնցով հաղթում ենք սատանային, մարմինը եւ աշխարհը: Իմաստնաբար վարելով այս մարտը՝ մեծ հաղթանակների կարող ենք հասնել:*

- Հայր սուրբ, ինչո՞ւ դիվային հարձակումներն ավելի խիստ են լինում հատկապես նվիրական պահերին՝ որեւէ հոգեւոր գործ ձեռնարկելիս, աղոթելիս, պահեցողության ժամանակ եւ այլն...

- *Այս հարցին եւս պատասխանենք Տաթեւացու խոսքով: Ըստ եռամեծ վարդապետի՝ եթե մի ամբողջ, բերդ չունի լավ պահակազոր, պաշտպանված չէ, թշնամին մեծ ջանք չի գործադրում այն գրավելու համար: Իսկ այն ամբողջը, որն ունի հզոր պահակազոր եւ խիստ պաշտպանված է, անմատչելի է թշնամու համար: Վերջինս մեծ ջանք պետք է գործադրի՝ այն գրավելու համար: Այս խորհուրդը մեզ է փոխանցվում հետեւյալ կերպ. յուրաքանչյուր քրիստոնյա, քանի դեռ աղոթք, պահք, ողորմություն չի անում, լուրջ թիրախ, հակառակորդ չէ սատանայի համար, քանի որ ինքնին մեղքի եւ անօրինության մեջ է: Սակայն երբ դեպի արդարություն, սրբություն թափվում է կատարում, այսինքն՝ զինվում է զենքերով, մեծ փորձությունների, գայթակղությունների է հանդիպում, որոնք լարվել են իր դեմ սատանայի կողմից: Ուրեմն մենք նախ պետք է քայլ կատարենք դեպի սրբություն (պահք, աղոթք, ողորմություն), գործով կատարենք այդ երեք արդարությունները եւ երբեք չընկրկենք չարի փորձություններից, որոնք անխուսափելի են:*

- Հայր սուրբ, միթե հնարավոր է չընկճվել, չհուսահատվել հոգեւոր այս պայքարում, հատկապես մեր օրերում, երբ այնքան շատ են գայթակղություններն ու սատանայի որոգայթները: Անշուշտ, հոգեւոր գիտակցություն ունեցող մարդու համար ավելի դյուրին է պայքարել չարի դեմ, քանի որ նա գիտակցում է, որ փորձությունների ու նեղությունների մեջ Բրիստոսն է իր կողքին կանգ-

նած, Ում գորությանը նա կարող է հաղթանակել: Սակայն այս գիտակցությունից զուրկ մարդը հեշտությանը կարող է հուսահատվել եւ տեղի տալ այս պատերազմում: Ինչո՞վ է դա պայմանավորված:

- Փորձառություն պակասի արդյունք է: Մի օրինակ բերեմ Հարանց վարքից: Մի ճգնավոր արմավենու ճյուղերից զամբյուղներ է գործում: Չարի դրդմամբ ձեռագործի ճյուղերը սկսում են թռչել վեր, եւ նա չի կարողանում հավաքել եւ կատարել աշխատանքը: Դա կրկնվում է բազմաթիվ անգամներ: Ծգնավորն աղաչում է Քրիստոսին օգնել եւ փրկել իրեն: Տերն անմիջապես օգնության է գալիս. ճյուղերն այլեւս չեն թռչում վեր: Ծգնավորն ավարտում է գործը եւ սկսում արտասվել, ողբալ: Մի հրեշտակ է հայտնվում եւ հարցնում, թե ինչո՞ւ է լաց լինում: Նա պատմում է սատանայի չարագործությունների մասին: Հրեշտակն ասում է. «Դու մի անգամ կանչեցիր: Քրիստոսը հասավ օգնության: Ուրեմն մի՛չտ կանչիր...»: Մենք էլ պիտի ապավինենք Քրիստոսի գործությանը՝ վստահելով, հավատալով Նրան: Այսօրվա մարդիկ, տարբեր փորձությունների, նեղությունների մեջ ընկնելով, հեշտությանը ընկճվում են, հուսահատվում: Եվ երբ ասում ես՝ աղոթի՛ր, չեն հասկանում, ասում են՝ ի՞նչ գործություն կարող է լինել աղոթքի մեջ: Կարծում են, թե աղոթքը փուչ բան է: Սակայն այն քրիստոնյան, ով աղոթքի գործությունն իր մաշկի վրա է զգացել, ապրել աղոթքի փրկությունը, հասկանում է, որ եթե նեղությունների մեջ է, ուրեմն հավատի մեջ թերացել է, չի խնդրել Քրիստոսին, չի աղոթել, որի արդյունքում ընկճվել է: Միակ խորհուրդն ու խրատն այս է՝ հավատալ Աստծուն, նորոգել, ամրացնել հավատը եւ աղոթել, որովհետեւ եթե մեր ուժերով, ինքներս մեզ ապավինած փորձենք մղել այս հոգեւոր պատերազմը, պարտվելու ենք:

- Հայրերից մեկն ասում է, որ Աստված մեր օգուտի համար է թույլ տալիս հոգեւոր պատերազմները: Ինչ օգուտի մասին է խոսքը:

- Հոգեւոր պատերազմները լինում են մարդու հոգեւոր աճի, մեղքերից հեռ կանգնելու, հաստատվելու, հոգին զորացնելու համար, որովհետեւ ինչպես որ առանց բովի ոսկին չի մաքրվում, այնպես էլ առանց փորձությունների որեւէ մեկը չի կարող փրկվել, որովհետեւ նեղությունը մեր փրկության համար է: Եվ ինչպես առանց դեղի մարդը չի կարող բժշկվել, այնպես էլ առանց փորձության որեւէ հոգի չի կարող մաքրվել եւ փրկության արժանանալ:

- Սբ. Պողոս առաքյալը Տիմոթեոսին ուղղված իր թղթում գրում է. «Պատերազմեցի բարի պատերազմը, ավարտեցի ընթացքս, պահեցի հավատը: Եվ հիմա ինձ է սպասում արդարության պսակը, որը, որպես հատուցում, ինձ պիտի տա Տերը՝ արդար Դատավորը, այն օրը...» (Բ Տիմոթ. Դ 7-8): Ինչ պսակների մասին է խոսում առաքյալը...

- Պսակը, անշուշտ, այլաբանական իմաստ ունի. դա այն վարձքն է, որ սպասվում է յուրաքանչյուր քրիստոնյային՝ իր կատարած բարի գործերի համար: Այս առիթով հիշենք մի փոքրիկ պատմություն Հարանց վարքից: Մի վանահայր եւ իր վանական աշակերտը հետեւյալ սովորությունն են ունենում. մինչ վանահայրը չօրհներ աշակերտին, նա չէր գնում քնելու: Պատահում է, որ Սբ. Գրքի ընթերցանության ժամանակ, երբ աշակերտը վանահոր համար Սբ. Գիրքն էր ընթերցում, վանահայրը ննջում է: Վանականը մտածում է քնելու մասին, սակայն հիշում է քնելուց առաջ վանահոր օրհնությունը ստանալու մասին իրենց ավանդույթը եւ հաղթահարում է այդ միտքը: Երկրորդ անգամ է նույն միտքը գալիս, նորից հաղթահարում է: Եվ այսպես՝ հինգ անգամ: Հինգ անգամ էլ նա հաղթահարում է: Կեսգիշերին վանահայրն արթնանում է, օրհնում է վանականին, նոր միայն վերջինս գնում է քնելու: Երբ վանականը գնում է, վանահայրը մի հրաշալի տեսիլք է ունենում. տեսնում է երկինքը՝ բացված, եւ իր աշակերտին՝ նստած մի գեղեցիկ աթոռի վրա... Եվ երկնքից հինգ պսակ է իջնում աշակերտի վրա: Վանահայրը զարմանում է: Հրեշտակն ասում է, որ վանականն ստացել է պսակներն այդ գիշեր: Եվ երբ վանահայրն աշակերտին հարցնում է, թե ի՞նչ է արել նա այդ գիշեր, վերջինս պատմում է ողջ եղելությունը, թե ինչպես է հաղթահարել քնելու մտքերը: Իհարկե, վանահայրը պսակների մասին ոչինչ չի ասում, որպեսզի նա չհպարտանա, այլ ասում է. «Գնա՛, որդյա՛կս, եւ այդպե՛ս արա»:

- Սբ. Պետրոս առաքյալն իր ընդհանրական Ա թղթում գովազդում է. «Արթուն եղեք, հսկեցեք, քանի որ ձեր ոսիքը՝ սատանան, մոնչում է առյուծի պես, շրջում եւ փնտրում է, թե ո՛ւմ կուլ տա» (Ե 8): Փաստորեն՝ չարը ոչ մի վայրկյան չի կորցնում՝ մարդկանց դեպի չարիքը տանելու, նրանց կորստյան մատենելու համար: Առաքյալը մեզ գգոնության է կոչում: Մեր օրերում հնարավոր է մշտապես զգոն վիճակում լինել:

- Հիշենք Անտոն Անապատականի հայտնի տեսիլքը: Երկար աղոթքներից հետո սբ. Անտոնը մի տեսիլքի է արժանանում, որտեղ ցույց են տրվում մարդու շուրջը լարվող սատանայի որոգայթներն

ու ցանցերը: Սուրբն ապշում, սահմուկում է՝ տեսնելով, թե ինչպիսի հոգեւոր որոգայթներ է լարում չարը մարդկանց դեմ, որոնք մենք մարմնի աչքերով տեսնել չենք կարող: Տրամում է եւ խնդրում Տիրոջը ցույց տալ իրեն այդ ամենը հաղթահարելու ճանապարհը: «Խոնարհությո՛ւնը կհաղթի», - ասվում է նրան: Իսկապես, այս որոգայթները հաղթահարելու համար պետք է փորձառու սիրտ, հոգի եւ զգոն, սթափ միտք ունենալ՝ չարի որոգայթները ճանաչելու եւ վանելու համար: Խոնարհ մարդը սեփական անձին չի վստահում, իր մտքերով ու խորհուրդներով չի առաջնորդվում, այլ վստահում է Աստծուն, Ս. Գրքին, Աստծո պատվիրաններին, ըստ դրանց ընթանալով էլ՝ գտնում է որոգայթներից դուրս գալու բանալիներն ու հնարները:

- Հայր սուրբ, ամփոփելով կարո՞ղ ենք ասել, որ քրիստոնյայի ողջ կյանքը հարատեւ պատերազմ է սատանայի եւ նրա բոլոր չար ուժերի դեմ, որում հաղթողները միայն կարժանանան երկնային անթառամ պսակներին, հավիտենական, երանական փառքին...

- Քրիստոնյայի կյանքն այս աշխարհում նմանվում է պայքարի, հաղթանակի, մահվան եւ հարության: Գիտակցելով մեղքերը, չարի որոգայթներն ու ամեն անօրինությունն՝ մենք պայքարում ենք դրանց դեմ, ինչպես սբ. Պողոս առաքյալն է ասում՝ «պիտի պայքարենք արյուն թափելու աստիճան» (տե՛ս Եբբ. ԺԲ 4): Եվ երբ մինչեւ արյուն թափելու աստիճան պայքարում ենք, տեսնում ենք, որ չենք կարողանում հաղթահարել մեղքերն ու անօրինությունները, չար մտքերը, մեռնում ենք, այսինքն՝ մեր զենքերը վայր ենք դնում, իրապե՛ս մեռնում ենք: Այդժամ Աստված մեզ հարություն, կենդանություն է տալիս, եւ Աստծո զորությամբ այլեւս կարողանում ենք մեղքերն ու անօրինությունները հաղթահարել: Ուստի չպետք է ընկրկենք, վախենանք մահվանից: Մինչեւ արյուն թափելու աստիճան պայքարենք մեղքի դեմ, մեռնենք մեղքի համար, որ Աստծո զորությամբ հարություն առնենք եւ հաղթանակած դուրս գանք այդ պայքարից:

(2008 թ., փետրվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոժրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՊԵՐԱՆՏՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Հազար քահանա Պետրոսյան

- Արարչի դեմ ըմբոստանալու արդյունքում մարդու մեջ բուն դրած մեղքերի շարքում իր տեղն ունեցավ ապերախտությունը, երախտամոռությունը կամ որ նույնն է՝ անշնորհակալությունը. անշնորհակալությունն Աստծո պարզեւած բազում շնորհների դիմաց, ինչպես նաեւ ապերախտություն կամ անտարբերություն մեզ բարին կամեցող մարդկանց հանդեպ: Կյանքում մշտապես զգում եւ ապրում ենք ամենողորմ Աստծո ողորմության վեհությունն ու մեծությունը մեղավորներիս հանդեպ, սակայն քչերս ենք գիտակցում այս եւ փոխանակ երախտագետ սրտով գոհանալու Աստծուց Իր անպատում պարզեւների համար, ապերախտ ենք գտնվում մեր Արարչի հանդեպ՝ նեղությունների եւ դժվարությունների մեջ ըմբոստանալով Աստծու դեմ՝ մոռանալով Նրա պարզեւները: Տեր հայր, ինչո՞վ բացատրել մարդկային ապերախտությունը:

- Մարդկային ապերախտությունն սկսվեց Եդեմի պարտեզից: Արարիչ Աստված Ադամի եւ Եվայի համար ստեղծել էր երանական կյանք՝ առանց տառապանքի, ցավի, դժգոհության եւ տրտուճի: Նրանք կարող էին վայելել զրախտային կյանքի բոլոր բարիքները, սակայն պետք է հնազանդ լինեին Արարչին, իրենց ազատ կամքով պահեին Աստծու պատվիրանը՝ այս կերպ երախտագետ լինելով Տիրոջը: Սակայն նրանք ըմբոստացան Աստծու դեմ, ապե-

րախտ գտնվեցին՝ խախտելով աստվածային պատվիրանը: Ազամի ու Եվայի պատվիրանազանցության հետեւանքով մյուս մեղքերի հետ նաեւ ապերախտությունն արմատավորվեց մարդու սրտում: Ապերախտ է նա, ով չի հավատում իրեն կյանք պարգեւած Աստծու գոյությանը: Աստվածաշնչում ապերախտության եւ երախտագիտության բազում օրինակներ կան: Հիշենք, թե ինչպես Նոյը, Աբրահամը եւ այլ սրբեր զոհ էին մատուցում Աստծուն՝ ի նշան երախտագիտության: Սակայն քիչ չեն նաեւ ապերախտության դրսեւորումները: Աստված իսրայելացիներին դուրս է բերում Եգիպտոսից՝ ստրկության երկրից, սակայն նրանք ապերախտ են գտնվում, կռուք են պատրաստում եւ սկսում պաշտել: Հիշենք նաեւ Հովսեփի Գեղեցիկի պատմությունը: Հովսեփի եղբայրները, ուրանալով եղբայրական սերը, դաժանությամբ ստրկության վաճառեցին նրան: Սակայն Հովսեփը երախտագետ գտնվեց, չուրացավ եղբայրական սերը (թեեւ կարող էր), այլ սիրեց, փայփայեց եղբայրներին՝ բարի օրինակ լինելով նրանց (տե՛ս Ծննդ. ԼԷ-ԽԶ):

- «Եթե մեկը, նեղությունից ազատվելով, իր փրկությունն Աստծո բարերարության արդյունք չճանաչի եւ շնորհակալ չլինի Նրանից, այլ փրկությունն իր զորությանը, խելքին վերագրի, կկրի իր ապերախտության պատիժը», - ասում է Պողոս Աղրիանուպոլսեցին: Տէր հայր, իսկ եթե նման մարդիկ բարգավաճում են, երբ պետք է կրեն իրենց ապերախտության պատիժը...

- Հայ ազգի մեջ բավական տարածված մի ավանդույթ կա, համաձայն որի՝ փորձանքից ազատված մարդը մատաղ է անում, Աստծուց շնորհակալ լինում: Եվ քանի որ ինքն Աստծուց ողորմություն ստացավ, ազատվեց փորձանքից, բարեգործություն է հանդես գալիս՝ Աստծու անունից կերակրելով մարդկանց: Իսկ անզեղ մեղավորները, ովքեր կարծում են, թե Աստված չի տեսնում իրենց կատարած չարիքները, սխալվում են: Աստված ամենուր է, ոչինչ ծածուկ չէ Նրանից: Եթե ունյն պահին չեն պատժվում, չի նշանակում, թե Աստված չտեսավ, չգրանցվեց: Ահեղ Դատաստանի ժամանակ բազում դժբեր կբացվեն, որոնցում արձանագրված բազմաթիվ մեղքերի համար Աստծու առաջ պատասխան պետք է տանք: Նաեւ նշենք, որ շատ ապերախտներ գուցե իրենց պատիժն այստեղ չստանան, նաեւ՝ ինչ-ինչ երախտագետներ, հնարավոր է, փորձությունների հանդիպեն: Սա նշանակում է, որ այս կյանքում պատահածը չէ դատաստանը, այլ այս կյանքը պատրաստություն է Ահեղ Դատաստանին: Նրանք, ովքեր այս կյանքում երախտագիտությամբ ապրե-

ցին, Արարչից պիտի վարձատրվեն, ողորմություն գտնեն, պատվի արժանանան: Իսկ ապերախտների մասին Տերն ասում է. «Ով որ ինձ կխոստովանի մարդկանց առաջ, ես էլ կխոստովանեմ նրան իմ Հոր առաջ, որ երկնքում է: Եվ ով ինձ կուրանա մարդկանց առաջ, ես էլ նրան կուրանամ իմ Հոր առաջ, որ երկնքում է» (Մատթ. Ժ 32-33):

- Հայրերն ասում են, որ ով միայն երջանկության ու փափկության մեջ է հիշում Աստծուն եւ գոհանում Նրանից, իսկ տխրության, վշտերի ու նեղությունների մեջ ըմբոստանում է Աստծու դեմ՝ մոռանալով Նրա պարգևները, չունի կատարյալ սեր առ Աստված, քանի որ ապերախտություն է Աստծու պարգևները մոռանալը: Որքանով է վտանգավոր այս երեւույթը:

- Մարդը պարտավոր է հիշել իր Արարչին, երախտագետ հոգով գոհություն եւ փառք մատուցել Նրան ե՛ւ ուրախության, ե՛ւ տրտմության ու դժբախտության ժամանակ: Անշուշտ, ուրախութ-
յան մեջ ավելի հեշտ է փառաբանել Աստծուն, քան դժվարության մեջ, սակայն նեղության բալասանը հենց այս երախտիքի մեջ է: Եթե մարդը հավատ չունի առ Աստված, չի հավատում հավիտենա-
կան կյանքի գոյությանը, արդեն իսկ դատապարտված է, քանի որ ցանկացած փոքրիկ տառապանք եւ նեղություն անբուժելի հոգեւոր վերք է դառնում, իսկ եթե մարդն ունի աստվածանաչողություն եւ երախտագիտություն, ցանկացած դժվարություն ու նեղություն հեշտությամբ է կրում:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ հոգեւոր ընկալում ունեցող մարդը պարտավոր է ամեն պարագայում երախտագետ սրտով օրհնել Աստծուն՝ այս կերպ արտա-
հայտելով իր երախտագիտությունն Աստծու բարերարությունների հանդեպ:

- Անշո՛ւշտ: Մեր բանավոր պատարագը մեծագույն ընծայաբե-
րումն է առ Աստված, որով մենք տեւապես փառաբանում ենք մեր Արարչին: Սբ. Պողոս առաքյալն էլ պատգամում է օրհնել Աստծուն ամեն ժամ՝ ամեն ինչի համար: Հիշենք Հոբ երանելու պատմությու-
նը: Նա ուներ ամեն ինչ, երջանիկ էր եւ աստվածապաշտ, սակայն ենթարկվեց բազմաթիվ տառապանքների, փորձությունների: Ան-
գամ կինը դրդում էր նրան աստվածհայհոյության՝ ասելով. «Անի-
ծի՛ր Աստծուն եւ մեռի՛ր» (տե՛ս Հոբ Բ 9): Սակայն Հոբն անդրդվելի
մնաց, չուրացավ Աստծուն՝ մնալով աստվածապաշտ իր ողջ հոգով
եւ էություն: Սա է պահանջում Աստված յուրաքանչյուր մարդուց:

- Մարդու էությանը ներհատուկ է բարուն բարիքով եւ չարին չարիքով
հատուցելը, ինչպես պատգամում է Հին Ուխտը: Բայց Բրիստոսը պատվիրում

Է սիրել ոչ միայն մերձավորին, այլև թշնամուն, այսինքն՝ կատարելության դուռն է բացում մարդու համար, աստվածնմանության ճանապարհը ցույց տալիս: Սակայն առկա է նաև մյուս ծայրահեղությունը՝ չարիք գործել բարերարին: Ինչո՞ւ Է մարդը բարերարին չարիքով հատուցում...

- Մովսիսական օրենքն աստվածատուր օրենք է, սակայն Քրիստոսը լրումին հասցրեց այն, որովհետեւ Աստված արդարություն եւ բացարձակ սեր է: Քրիստոսը ոչ միայն քարոզեց սիրել, այլև Իր օրինակով մեզ ուսուցանեց: Հիսուս Քրիստոսի աստվածային աննկարագրելի, անճառելի բարիքներին մարդիկ հատուցեցին ապերախտությամբ, չարիքով՝ խաչի անարգ մահվանը դատապարտելով նրան: Սակայն Նա խաչի վրայից աղոթեց Իրեն խաչողների համար: Քրիստոսյան, իր մեծ Ուսուցչի օրինակով, պարտավոր է բարով պատասխանել չարին, սիրել իր թշնամիներին, աղոթել նրանց համար, իսկ դա հնարավոր է Ս. Հոգու զորությամբ եւ օգնականությամբ միայն, այլապես դժվար կլինեք: Տերը նաեւ զգուշացրեց, որ կլինեն հալածանքներ, դժվարություններ՝ ասելով. «Եթե ինձ հալածեցին, ապա ձեզ էլ կհալածեն» (Հովհ. ԺԵ 20):

- Տեր հայր, ինչպե՞ս կարող ենք շնորհակալ լինել եւ մեր երախտագիտությունն արտահայտել բազմազուրկ Աստծուն: Մարդը երբեւէ կարող է հատուցել Աստծուն բոլոր բարերարությունների, մարդասիրության եւ ողորմածության համար:

- Մենք մեր երախտիքն արտահայտում ենք՝ նախ եւ առաջ հավատալով Աստծուն: Սակայն եթե հավատում ենք, բայց չենք աղոթում, խնդրում, փառք ու պատիվ ընծայում Աստծուն, նշանակում է, որ մեր իմացությունն ի բարին չենք գործածում՝ պատարագներին, ժամերգություններին մեր մասնակցությամբ, ողորմության գործեր գործելով, Աստծու խոսքը մարդկանց փոխանցելով: Հիշենք այրի կնոջ երկու լուման (Ղուկ. ԻԱ 1-4): Այրի կինն իր ողջ ունեցվածքը գցեց գանձանակը: Չբավոր մարդն իր կարողության չափով է բարիք գործում, սակայն եթե հարուստ է եւ իր ավելցուկից է բաժին հանում, ընդունելի չէ: Ուրեմն Արարչի հանդեպ մեր երախտագիտությունը կարող ենք արտահայտել բազմաթիվ կերպերով:

- Տեր հայր, Յուդայի արարքը կարելի է որակել նաեւ որպես ապերախտության դասական օրինակ:

- Անշուշտ, Հուդայի արարքն ապերախտության դասական օրինակ է: Հիսուս Քրիստոսն ընտրեց նրան որպես 12 առաքյալներից:

րից մեկը, վստահեց նրան: Սակայն Հուդան ապերախտ գտնվեց եւ մատնեց իր Վարդապետին: Ս. Գիրքն ասում է, որ վերջին ժամանակներում մարդիկ պետք է հակված լինեն դեպի չարիքը, պղծությունն ու անբարոյականությունը: Այո՛, մեզանում բազմաթիվ են ապերախտության, պղծության դրսևորումները, սակայն մենք ո՛չ թե դատավորի կեցվածք պետք է ընդունենք, այլ քննենք մե՛ր անձը. արդյո՞ք մենք ապերախտության եւ այլ մեղքերի մեջ չենք: Խոնարհեցնենք մեզ Աստծու առաջ, շտկենք մեր կյանքը եւ չդատենք ուրիշներին: Խնդրենք Աստծուն, որ մեր սրտերի մեջ սնուցանի երախտագիտության բարի առաքինությունը, որպեսզի հնարավորինս հեռու մնանք ապերախտությունից:

(2008 թ., հունվար, «Շողակն Արարարյան» ուսդիտծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԲԱՅՅ ՈՎ ՄԻՆՉԵՎ ՎԵՐՋ ՀԱՄԲԵՐԻ, ՆԱ ՊԻՏԻ ՓՐԿՎԻ...

Տեր Միքայել վարդապետ Գևորգյան

- Հայր սուրբ, ինչո՞ւ է համբերությունը առաքինություն համարվում եւ որբանով է այն կարելուր քրիստոնյայի կյանքում:

- Քրիստոսն Ավետարանում ասում է. «Ով մինչեւ վերջ համբերեց, նա պիտի փրկվի» (Մատթ. ԻԴ 13): Այս խոսքով Տերն ուսուցանում է, որ համբերությունը մեր փրկության գրավականն է: Սուրբ Գր. Տաթևացին համբերությունը կոչում է քրիստոնյայի կյանքի աղը, կյանքին համ ու հոտ տվողը, քանի որ առանց համբերության չենք կարող մեղքի դեմ պայքար մղել: Տաթևացին համբերությունն այս կերպ է ստուգաբանում՝ համ բերող ություն, այսինքն՝ համ բերող: Գիտենք, որ յուրաքանչյուր ոք վախենում է հալածվելուց, մինչդեռ Տերը հակառակն է ասում: Նա երանի է տալիս արդարության համար հալածվողներին: Իրական արդարության համար հալածանքը երանություն է, քանի որ Տիրոջ կողմից ուղարկվող ցանկացած փորձություն որպես դեղ մաքրում է մեր հոգիները:

Եվ երբ Սուրբ Հոգով ու Աստծո զորությամբ համբերությամբ պայքարում ենք դրանց դեմ, մեր հոգին էլ, ինչպես ոսկին՝ կրակի բովում, մաքրվում, թրծվում, սրբվում է: Ուստի շատ կարեւոր է համբերությամբ դիմակայել փորձություններին, որպեսզի մաքրվենք ու արդարանանք:

- Այո, հայր սուրբ, սակայն փորձությունների բովում մարդը հաճախ է կորցնում իր համբերությունը՝ չկարողանալով այլևս դիմակայել դրանց, ու ըմբոստանալով Աստծու դեմ, արժանանում է իմաստունի «վային», որ ասում է. «Վայ ձեզ, որ կորցրել եք համբերությունը, եւ ինչ պիտի անեք, երբ Տերն այցելի հաշիվ պահանջելու...» (Սիրաբ Բ 16):

- Այո, հաճախ մենք չենք դիմանում փորձություններին, սկսում ենք տրտնջալ, դժգոհել, բողոքել Աստծու դեմ: Մինչդեռ ամեն մի փորձություն մեզ վրա գալիս է ոսկերիչի կշեռքի ստուգությամբ ու ճիշտ այն չափով, որչափ որ օգտակար է մեզ: Սրբերը փափագում էին հալածվել Աստծո անվան համար, փորձություններ ու նեղություններ կրել եւ արտասվում ու ողբում էին, երբ դրանք դադարում էին՝ ասելով. «Տեր, ինչո՞ւ մոռացար մեզ»: Մի վանական գալիս է վանահոր մոտ եւ ասում է. «Հայր սուրբ, տասը տարի է աղոթում եմ փորձություններից ազատվելու համար, ու հասել եմ կատարյալ խաղաղության»: Վանահայրն ասում է. «Որդյա՛կ, անմիտ բան ես խնդրել, գնա, խնդրիր Աստծուն քեզ վերադարձնել այդ փորձությունները, որպեսզի կարողանաս հոգեւոր աճ ունենալ»: Պետք է համբերող լինել նեղությունների ժամանակ, որովհետեւ նեղությունների միջոցով է լինում մեղքերի թողություն: Աստծով հաղթահարելով դժվարություններն ու նեղությունները՝ սնում ենք մեր հոգիները: Նաեւ պետք է հիշել, որ մարդն իր ուժով չի կարող դիմակայել փորձություններին, այլ միայն Աստծու զորությամբ:

- Հայր սուրբ, գիտեմք, որ աստվածաշնչյան Հոբի օրինակը բոլոր ժամանակների համար եղել է համբերատարության դասական օրինակը: Ինչ է ուսուցանում մերօրյա մարդուն Հոբի պատմությունը:

- Այնքան մեծ էր Աստծու սերը Հոբի մեջ, որ նա կարողացավ իրեն բաժին հասած բոլոր չարչարանքներն ու նեղությունները (ոչ միայն մարմնական, նյութական կորուստները, այլեւ իր անձին հասցված անարգանքը) համբերությամբ տանել (տե՛ս Հոբի գիրքը): Ամենավերջին ծառաները գալիս, թքում էին նրա երեսին, կինն ասում էր՝ անիծի՛ր Աստծուն եւ մեռի՛ր: Իսկ Հոբը պատասխանում էր նրանց. «Եթե Տիրոջ ձեռքից բարիքներն ընդունեցինք, չարիք-

ներին չհամբերե՞նք» (Հոր Բ 10): Հորն ուներ ծով համբերություն, որին հասնելու ճանապարհին նա լուրջ փորձառություն, ներքին պայքար ունեցավ...: Մենք էլ, երբ ապավինում ենք Աստծուն՝ Նրա վճիռը կատարյալ ճշմարտություն համարելով, արդեն սկզբից իսկ հաղթահարում ենք փորձությունները, որովհետեւ գիտենք, որ Աստված է մեզ օգնական լինելու՝ դրանք հաղթահարելու համար:

- Փաստորեն փորձությունները համբերությամբ կրելու գործում կարելու է, որ մեր կամքն անտեսենք ու հնազանդվենք Աստծո սուրբ կամքին, այո:

- Աստծո ճանապարհով ընթացող մարդու կյանքն ամբողջովին փոխվում է: Սբ. Պետրոս առաքյալն ասում է. «Տարօրինակ մի համարեք այն այրող նեղությունը, որ ձեզ փորձելու համար է, որպես թե մի տարօրինակ բան պատահած լիներ ձեզ: Այլ որպես Քրիստոսի չարչարանքներին մասնակիցներ, ուրախ եղեք, որպեսզի Նրա փառքի հայտնության ժամանակ էլ ցնծաք եւ ուրախանաք...» (Ա Պետր. Դ 12, 13):

Յուրաքանչյուրս կվկայենք, որ աստվածճանաչողությունից ի վեր մենք ենթարկվում ենք տարատեսակ փորձությունների...: Սա նշանակում է, որ մեր հավատն աճում է, որովհետեւ եթե մեր ներքին կյանքում փոփոխություն չլինի, արտառոց, տարօրինակ, արտաքին փոփոխություն էլ չի լինի: Սա նշանակում է՝ մենք ճշմարիտ ճանապարհով ենք ընթանում:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ ավելի հեշտ կկարողանանք դիմակայել փորձություններին, եթե մեր աչքի առջեւ միշտ ունենանք Քրիստոսի համբերության օրինակը, Ով հանուն մեղավոր մարդկության փրկության համբերեց Իրեն չարչարողների անարգանքներին...

- Այո՛, Քրիստոսի խոնարհության, Նրա սրբության օրինակը մեր աչքի առջեւ պիտի ունենանք: Խոնարհ մարդը, ով գիտակցում է իր մեղքերը, իր գլխին եկած փորձությունները համարում է արժանի պատիժ իր սխալների համար: Ինչպես լիքը հասկը՝ խոնարհվելով խոսսափում է քամու հասցրած վնասներից, իսկ դատարկ հասկը հեշտությամբ կտրվում է քամուց, ճիշտ այդպես աստվածային առաքիլություններով լցված, մեղքերի զղջումով խոնարհված մարդը հեշտությամբ կտանի փորձությունները՝ իրեն արժանի համարելով դրանց, իսկ հպարտին, ով չի տեսնում իր մեղքերը, փորձությունները գալիս եւ կտրում են:

- Հայր սուրբ, իսկ ինչպե՞ս է ձեռք բերվում իրական, ճշմարիտ համբերությունը:

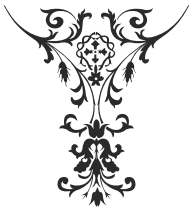
- Համբերության հստակ դեղամիջոցը հետեւյալն է. երբ մարդու միտքը մաքուր, խաղաղ է՝ սրբված մեղքերից ու ուրախ Տիրոջով, այդպիսի մեկը տեսնում է եկող փորձությունները, սիրով է ընդունում դրանք, որոնք միայն արտաքին չեն, այլ նաեւ ներքին հոգեւոր պայքարներ են: Այսպիսի պայքարում հաղթանակած մարդը հեշտությանմբ հաղթահարում է նաեւ արտաքին պայքարը: Փորձությունները համբերությանմբ ու սիրով կրելու համար հույժ կարեւոր է նաեւ աղոթական արթուն վիճակը: Ս. Գիրքն ասում է, որ առավոտյան արեգակը ծագելիս պիտի կանգնել աղոթքի (տե՛ս Իմաստ. ԺԶ 28). սա մեծ խորհուրդ ունի. մեր միտքն ամենհի ձի է, որը պետք է առավոտյան սանձել, Աստծուն հնազանդեցնել, որպեսզի բարին խորհի, Սուրբ Հոգով առաջնորդի մեզ, Տիրոջը փառաբանի, քաղցրանա աստվածային շնորհով...: Իսկ ով մտքով ու խորհուրդներով անընդհատ պարտվում է, չի կարող դիմակայել փորձություններին:

- Սբ. Հակոբոս առաքյալն իր Ընդհանրական թղթում ասում է. «Երանելի է այն մարդը, որ համբերում է փորձությանը, որովհետեւ եթե փորձված լինի, կստանա կյանքի պսակը, որը Տերը խոստացավ Իրեն սիրողներին (Հակ. Ա 12): Ինչ պսակի մասին է խոսքը:

- Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «Այս ժամանակի չարչարանքներն արժանի չեն բաղդատվելու գալիք փառքի հետ, որ հայտնվելու է մեզ» (Հռոմ. Ը 18): Իսկ Վ. Այգեկցին ասում է, որ եթե մարդիկ կարողանային հոգու աչքերով տեսնել կամ ականջներով լսել երկնքում Տիրոջը փառաբանող հրեշտակների երգեցողությունը, մի վայրկյան իսկ չէին ուզի այստեղ մնալ, այլ կխնդրեին Աստծուն վերցնել իրենց հոգին, որպեսզի միանան հրեշտակների երգեցողությանը: Եվ եթե մենք գեթ մեկ ականթարթ տեսնեինք, թե ինչ է Տերը պատրաստել մեզ համար երկնքում, այս ժամանակավոր չարչարանքները ոչինչ կհամարեինք: Անճառելի են աստվածային շնորհները, որ պատրաստված են մեզ համար երկնքում: Որեւէ բերան չի կարող ճառել այս մասին: Տիրոջից խնդրենք մեկ կաթիլ Իր աստվածային սիրուց, քաղցրությունից կաթեցնել մեր մեջ, որպեսզի կարողանանք դիմակայել փորձություններին: Դրանք մեզ կառաջնորդեն դեպի երկնքի արքայություն: Սիրենք Քրիստոսին, ինչպես այն ծեր վանականը, ում մասին Հարանց վարքում պատմվում է, որ ամեն անգամ աղոթելիս բացում էր մի հին մագաղաթ-

յա Ավետարան, կարդում էր ու արտասվում՝ Թրջելով Ավետարանի էջերը: Ու երբ մի օր երիտասարդ վանականներն ասում են նրան, որ արցունքներով Թրջելով՝ փչացնում է Ավետարանի էջերը, նա խոնարհաբար պատասխանում է. «Որդյակնե՛ր, ներեցեք ինձ այդ հանցանքը, բայց երբ Քրիստոսի անունն եմ կարդում, չեմ կարողանում չարտասվել»: Մենք էլ այսպիսի սեր ունենանք Աստծու հանդեպ, որպեսզի արժանի լինենք երկինք մտնելուն:

(2011թ., փետրվար, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԿԼԽԱՐԴՈՒԹՅԱՆ, ԳՈՒՇԱԿՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՋՈՑՈՎ ՍԱՏԱՆԱՆ ՄԱՐԴՈՒՆ
ՆԵՌԱՅՆՈՒՄ Է ԱՍՏԾՈՒՅ....

Տեր Ղեւոնդ վարդապետ Հովհաննիսյան

- Հայր սուրբ, Քրիստոնեությունն առաջինը պետականորեն ընդունած մեր երկրի՝ իրենց քրիստոնյա համարող հայորդիներից շատերն այսօր հեթանոսների նման դիմում են կախարդների, գուշակների, վախ չափողների... օգնությանը՝ տարբեր պատճառներով: Ըստ Ձեզ՝ ինչն է մերօրյա՝ առավել քաղաքակիրթ ու զարգացած մարդուն տանում գուշակների մոտ:

- Գուշակությամբ, սնահավատությամբ, մոգությամբ, կախարհությամբ տառապում էր դեռեւս հրեա ժողովուրդը: Հին Կտակարանի Երկրորդ Օրենք գրքում Աստված ասում է. «Ձեր մեջ թող չգտնվի այնպիսի մեկը, որն իր տղային կամ աղջկան կրակի բովից անցկացնի, կախարհությամբ կամ գուշակությամբ զբաղվի, թռչուններին նայելով կանխագուշակումներ անի, մոգություններով զբաղվի, վհուկ կամ սուտ մարգարե լինի, ոգեհարցությամբ զբաղվի, որովհետեւ Տիրոջ համար պիղծ է նա, ով զբաղվում է այդպիսի բաներով» (Բ Օրենք ԺԸ 10-12): Այս ամենը գալիս է հեթանոսությունից, քանի որ հեթանոսները հավատում էին նշանների, որոնցով եւ շարժվում էին: Այսօր չեն քարկոծում մարդկանց, եւ մարդը, ընկնելով այս ամենի մեջ, հեռանում է Աստծուց, եկեղեցուց: Քրիստոնյան, դիմելով գուշակներին, ենթագիտակցորեն կամ իր արարքով ցույց է տալիս, որ չի վստահում Աստծուն, որովհետեւ իր վաղվա օրվա համար վախ ունի, դրա համար էլ ուզում է իմանալ, թե վաղն ինչ կլինի իր հետ: Իսկ եթե կա պահանջարկ, բնականաբար, շատանում են «ապրանք վաճառողները»:

- Հայր սուրբ, քրիստոնյա ասելով՝ նկատի ունեք գիտակից քրիստոնյային, թե՛ մկրտված, բայց եկեղեցական կյանքին անհաղորդ «քրիստոնյային»:

- Ցավոք սրտի Պատարագի եկող, Հաղորդություն ստացող շատ գիտակից քրիստոնյաներ այսօր զբաղվում են նման բաներով: Այսօր մոգության, օկուլտիզմի հոգեբանությունը մտել է եկեղեցու, քրիստոնյաների մեջ: Չարը չի կարող բացահայտ գալ, ուստի ծածուկ, քրիստոնեական սիմվոլիկայի՝ խորհրդապաշտության կերպով է գալիս, որը սպիտակ մոգություն է: Ինչո՞ւ սպիտակ. որովհետեւ քողարկված է. դիմում ենք իբրեւ թե Աստծուն, սրբերին, բայց դա հաղորդակցություն չէ Աստծու հետ. նկատի ունեմ այն դեպքերը, երբ դու անընդհատ պիտի կրկնես մի բան՝ այլ բան ստանալու համար: Մոգության իմաստը սրա մեջ է: Մոգության ձեւ է, երբ մարդը որեւէ խնդիր ունի եւ նրան խորհուրդ են տալիս գնալ եկեղեցի, Հաղորդություն ստանալ կամ քահանային խոստովանել մեղքերը եւ վերջ՝ հարցերդ կլուծվեն: Մարդը պիտի գիտակցի, որ սխալ ճանապարհի վրա է ու ետ դառնա:

Բախտագուշակներն իրենց շրջապատում են սրբապատկերներով, խաչակնքվում են, Նարեկ կարդում, Աստվածաշնչից խորհուրդներ են տալիս, ասում են՝ Աստված ինձ հայտնվեց եւ այս բանն ասաց, մինչդեռ իրականում ոչ մի կապ չունեն Աստծու հետ:

եւ մարդն ընկնում է սատանայի ճանկերի մեջ: Հիշենք, թե ինչ է ասում սուրբ Պողոս առաքյալը. «Սատանան էլ է կերպարանավորվում որպես լուսե հրեշտակ» (Բ Կորնթ. ԺԱ 14): Ուրեմն կախարդության, գուշակության միջոցով սատանան մարդուն հեռացնում է Աստծուց:

- Գուշակները, վախ չափողները եւ նրանց նմաններն իրենց կեղծիքը բողոքելու եւ իրական դեմքը ծածկելու համար մարդկանց եկեղեցի են ուղարկում՝ նաեւ մեռնաշուք բերելու կամ պարզապես մոմ վառելու համար: Սա եւս իրենց գործունեությունն օրինական ցույց տալու մի խաբկանք է:

- Այո՛, նաեւ թուղթուգիր կոչվածը պատվիրում են տանել ու դնել եկեղեցու պատի մեջ: Դա մոգություն է եւ որեւէ կապ չունի քրիստոնեության հետ: Գուշակները օգտագործում են այսօրվա լեզվով ասած՝ եկեղեցու «բրենդը»՝ իրենց ապրանքը ծախելու համար, մարդիկ էլ, տգետ լինելով, ընկնում են դրա մեջ: Սբ. Հովհան Ոսկեբերանը նույնիսկ ասում է. «Եթե երեխադ մահամերձ հիվանդ լինի եւ քեզ խորհուրդ տան դիմել գուշակին, որ «բուժի» նրան, ավելի լավ է երեխադ մահանա, քան բժշկվի եւ հավիտենական դատապարտության ենթարկվի»: Այո՛, ես չեմ մերժում, որ նրանք քովադվա օրվա մասին ճիշտ բաներ են ասում, բայց դու չփվում ես Աստծուն թշնամի ուժերի հետ:

- Հաճախ մի որոշակի ժամանակահատված կարծեք իսկապես դրական փոփոխություններ են տեղի ունենում գուշակի դիմած մարդու կյանքում: Ինչ կարելի է սպասել թվացյալ հաջողությունից (եթե ֆիզիկական խնդիր է՝ առողջությունից) հետո: Որքանով է վնասվում մարդու հոգին, որն Աստծու կնիքն է կրում:

- Գուշակների եւ էքստրասենսների դիմած մարդու ֆիզիկական, ժամանակավոր խնդիրը կարող է լուծվել, բայց որոշ ժամանակ անց շատ ծանր հետեւանքներ է կրում մարդու հոգեկան աշխարհը: Օրինակ՝ մարդը եկեղեցի մտնելիս, Աստվածաշնչի ընթերցանության ժամանակ սկսում է հորանջել, եթե ավելի է խորացել գուշակությունների մեջ՝ սկսում է գիտակցաբար դիմադրել Աստծուն, հայհոյել Նրան, չի ուզում եկեղեցի գնալ, դառնում է անտարբեր հոգու փրկության եւ Աստծու արքայության հանդեպ...:

Իսկ մարմնի հետ կապված վնասներից են՝ վախը, ընկճվածությունը, սթրեսը (դեպրեսիա), հուսահատությունը, անընդհատ հանդիպող դժբախտություններն ու անհաջողությունները...: Մարդը դառնում է ավելի ջղային, ունենում հոգեկան խանգարումներ,

ինքնասպանություն մտքեր, ի վերջո՝ դիվաճարվում է: Ուրեմն երբ սատանայի հետ ինչ որ կերպ չփվում ես, ընկնում ես նրա ձեռքը՝ լուրջ վնասելով հոգիդ: Դրա համար նույնիսկ կատակով չի կարելի «բախտ բացել»: Օրինակ, հաճախ պատահում է, որ տղային թուղ-թուղիք են անում ինչ-որ աղջկա սիրելու համար, եւ կարծեք թե ստացվում է, բայց ամուսնությունից որոշ ժամանակ հետո տղան սկսում է ատել կնոջը, լուրջ խնդիրներ են առաջանում ընտանիքում: Եվ կինը նորից է փորձում դիմել կախարդների օգնությանը. ամուսինը դառնում է ստրուկ...:

Հետաքրքիր են հոգեբանների վերլուծությունների արդյունքները. վերջիններս շուրջ 20 տարի ուսումնասիրություններ են կատարել հոգեկան հիվանդանոցների շրջանում եւ եկել են այն եզրակացություն, որ նրանք ժամանակին զբաղվել են գուշակությամբ եւ դրա տարատեսակներով: Այդ ամենի վերջը դա է: Եթե նկատել եք, գուշակների 90 տոկոսը կանայք են. ինչպես դրախտում, այսօր էլ նույն կերպ սատանան փորձում է կնոջը, ով հոգեւորի հանդեպ ավելի զգայուն է: Մոտենում է կանանց, ովքեր ունեն ինչ-ինչ խնդիրներ՝ այրի են, սթրեսի մեջ..., եւ հանկարծ նրանց «այցելում են» ու ասում, որ պետք է բժշկումներ անեն, հակառակ դեպքում դժբախտության կենթարկվեն եւ այլն: Մինչդեռ Աստված երբեք չի պարտադրում եւ բռնանում մարդու ազատ կամքի վրա:

- Յավալի է, որ մարդը չի էլ գիտակցում, թե ինչ դիվային ուժերի հետ գործ ունի...

- Դեւերի մոգական աշխարհը մարդուն ուժ է տալիս իշխելու հոգեւոր աշխարհի՝ դեւերի վրա, եւ որքան մարդը կատարելագործված է այստեղ, ավելի է մոտենում սատանային. իրեն թվում է՝ իշխանություն ունի դեւերին հրամայելու, ինքը կարող է հարցեր լուծել եւ Աստված այլեւս իրեն պետք չէ, քանի որ ինքն է աստված դառնում: Հիշենք, թե ինչ ասաց սատանան Ադամին. «Դուք աստվածներ կլինեք» (տե՛ս Ծննդ. Գ 5): Նույնն է եւ կախարդի, մոգի պարագայում. վերջինս ներքուստ ուրախ է, որ ինքն է մարդկանց բուժում, հրաշքներ գործում, բայց դա դիվային բան է: Ասեմ, որ գիտակցաբար գուշակությամբ զբաղվողներն ընկնում են եկեղեցական հայրերի նզովքների տակ: Այդպիսիների մասին Հայտնության գիրքն ասում է. «Իսկ գալով ծուլերին ու անհավատներին, ոճրագործներին ու պոռնիկներին, կախարդներին եւ կռապաշտներին, հմայողներին եւ բոլոր ստախոսներին՝ ամբարիշտներին, նրանց

բաժինը ծծամբով եւ հրով այրվող լճի մեջ է, որը երկրորդ մահն է» (Հայտն. ԻԱ 8):

- Յավոք, շատ քրիստոնյաների մեջ կան սնահավատության տարրեր: Մարդն իրեն քրիստոնյա է համարում, բայց վախենում է թուղթուղից...:

Հայր սուրբ, թուղթուղիքը կարո՞ղ է ազդել խաչի գորությանն ապավինող քրիստոնյայի վրա:

- Թուղթուղիքը ծագում է սեւ ու սպիտակ մոգուլթյունից: Ինչի՞նչ է այն նման. եթե մարդը բաց հագուստով մեկ ժամ կանգնի ուժեղ արեւի տակ, կարեւահարվի, լուրջ այրվածքներ կունենա: Սա մի աշխարհ է, որ որքան էլ ասես ինձ չի կպնի, քանի որ հավատում եմ Աստծուն, սուտ կլինի: Մյուս կողմից էլ չի կարելի վախով ապրել՝ մտածելով, որ ամեն ըոպե կարող են մեզ թուղթ ու գիր անել: Մենք չպետք է ուշադրություն դարձնենք նման բաների վրա. երբ հարված է գալիս ինչ որ տեղից, չմտածենք, որ մեզ թուղթ ու գիր են արել, այլ վանենք այդ մտքերը մեզնից: Գուցե ինչ-որ մեկը մի բան է արել, դիվային հարձակում է եղել, բայց չծանրանանք այդ մտքերի վրա: Անդրադառնա՞նք «աչքով տալու» երեւույթին, որը նույնպես սնահավատություն է. մարդը մտածում է, որ իր հարեւանի աչքը «կանող» է, սկսում է դրան վերագրել իր հետ պատահած անհաջողությունը՝ մտածելով. «Ահա ես երեկ տեսա նրան, հաստատ նրա աչքն էր, որ կպավ...»: Այնինչ էն խեղճ կինը խաբար էլ չի, որ «աչքով ա տվել»: Ահա թե ոնց է սատանան մարդկանց իրար դեմ թշնամացնում: Նաեւ չպիտի մտածենք, թե ինչ աղոթք կարդանք, որ մեզ աչքով չտան: Սա եւս մոգուլթյուն եւ սնահավատություն է:

Ուրեմն վախով ապրելու փոխարեն վանենք մեզնից այդ մտքերը եւ հաղթենք Տիրոջով: Ապրենք Քրիստոսի պատվիրաններով եւ վախենանք միայն մեղքից եւ Աստծուն վիրավորելուց:

- Հայր սուրբ, ինչպե՞ս մարդը կարող է գալ այն գիտակցությանը, որ ինքը մոլորության մեջ է, սխալ ճանապարհի վրա, եւ ո՞րն է այդ չարիքներից ազատագրվելու ճանապարհը: Ինչպե՞ս են բուժվում գուշակության հետեւանքները:

- Նախ մարդուն պետք է խրատել, բացատրել, որ դիմելով գուշակներին, ինքը գործ է ունենում մոգուլթյան, սատանայական ուժերի հետ, դրա համար պետք է անդրադառնա, գղջա, ապաշխարի ու հեռանա այդ ճանապարհից: Բայց ազատագրվելը դժվար է, որովհետեւ կլինեն հարձակումներ, փորձություններ...: Ամբողջական ազատագրումը կախված է այն հանգամանքից, թե մարդը որքանով

է դրա մեջ մխրճված: Չվախենանք այդ զորություններից. զինվե՞նք հավատով, Աստծու խոսքը կարդանք, աղոթքի մեջ լինենք, հաղորդակից լինենք եկեղեցու խորհուրդներին, հաճախ Հաղորդվենք: Եվ կամաց-կամաց կազատագրվենք այդ կապանքներից: Մենք կա՛րո՞ղ ենք Քրիստոսի անունով հաղթել եւ ամենակարեւորը՝ լինենք զղջման եւ խոստովանության մեջ, որն էլ մեզ կփրկի նման փորձություններից:

(2012 թ., մարտ, Երեւան,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՆԱՆՅԱՆՔ ԵՎ ՊԱՏԻԺ ԱՍՏՎԱԾ ՊԱՏԺՈՒՄ Է, ԹԵ՛ ԽՐԱՏՈՒՄ

Տեր Միքայել վարդապետ Գևորգյան

Մարդկային բառապաշարի համակարգում ամենից տարածված արտահայտություններից են «պատիժ», «դատաստան», «պատուհաս» եզրերը, որոնք մարդու գիտակցության մեջ ուղղակիորեն պատճառահետևանքային կապով կապվում են մեղքի, հանցանքի գիտակցության հետ, այսինքն՝ պատիժը, դատաստանը ընկալվում են իբրեւ հատուցում մարդու գործած այս կամ այն մեղքի, հանցանքի: Պատժի, դատաստանի երեւոյթը առկա է Աստվածաշնչի առաջին իսկ էջերում: Աստված պատժեց մեր նախահորը անհնազանդության, պատվիրանազանցության պատճառով՝ վտարելով նրան դրախտի պարտեզից...: Սակայն եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են, որ Աստված ոչ թե պատժում, այլ խրատում է:

- Հայր սուրբ, փորձենք հասկանալ, Աստված պատժո՞ւմ է, թե՛ խրատում:

- Քանի որ Աստված գլխառատ Հայր է, ուստի պատժելով խրատում է: Ինչպես մեր երկրավոր, մարմնավոր Հայրերն են իրենց զավակներին պատժում՝ խրատելու համար, այնպես էլ մեր երկնավոր Հայրը: Քրիստոսն ասում է. «Դուք, որ չար եք, գիտեք ձեր որդիներին բարի պարգեւներ տալ, որքան եւս առավել ձեր Հայրը, որ երկնքում է, բարիքներ կտա նրանց, որ Նրանից ուզում են» (Մատթ.

է 9-11): Նա սուրբ է ու բարի, ուստի պատժելով, տանջելով ու չարչարելով՝ խրատում է ու միշտ բարին կամենում է իր զավակներին: Աստված պատժում է նյութական իրողությունների միջոցով. զրկում է ինչ-որ բանից, պատճառում մարմնական, նյութական վնասներ...: Եվ եթե մարդը այդ նյութական իրողություններից կարողանա վեր կանգնել, հավատով տեսնել աստվածային գույթն ու ողորմությունը, նրա համար պատիժն իբրեւ խրատ կդիտվի:

- «Աստծո դատաստան», «պատիժ» արտահայտություններն այսօր հաճախ են հնչում մարդկանց շուրթերից, մինչդեռ Աստված նաեւ մարդասեր, գթառատ Հայր է: Ինչպե՞ս համադրել:

- Եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են, որ Աստծու մոտ կա երկու կամք՝ թույլատու եւ բռն կամք: Թույլատու կամքն արտահայտվում է չարը թույլ տալով: Աստված միայն բարին է կամենում, սակայն թույլ է տալիս, որ չարը լինի, չի արգելում: Եվ պատժի առկայությունը հենց Աստծո թույլատու կամքի արտահայտությունն է:

- Հայր սուրբ, հիվանդությունը, ցավը կարո՞ղ են պատիժ համարվել:

- Այո՛, Աստված կարող է թե՛ հիվանդություն, թե՛ հաշմանդամություն խրատել մարդկանց: Հիվանդությունն ամենամեծ ողորմությունն է մարդու համար, ապաշխարություն, եթե մարդն առանց տրտնջալու, բողոքելու տանում է այն: Այդ դեպքում մեղքը քափվում է: Իսկ եթե տրտնջա, բողոքի, վարձք չի ստանա, որովհետեւ յուրաքանչյուր փորձության մեջ մեծ վարձք կա:

- Աստված մարդու ուժերից վեր փորձություն տալի՞ս է:

- Ո՛չ, ուժերից վեր չի տալիս: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «Աստված փորձության հետ փրկության ելք էլ է ցույց տալիս» (տե՛ս Ա Կորնթ. Ժ 13): Երբ մարդը հավատի մեջ տկարանում է, թուլացնում է իր հույսն առ Աստված՝ խճճվելով այդ փորձությունների ու հիվանդության մեջ, իրեն թվում է, որ այդ ամենն իր ուժերից վեր է: Բայց եթե հավատով, հույսով դիմի Աստծուն, ապավինի Նրան, իր վրա դրված բեռը, փորձությունը կթեթեւանա ու կկարողանա սիրով հաղթահարել:

- Պատիժ հասկացությունը միայն Աստծուն չի վերաբերում: Մարդն էլ պատժում է մարդուն՝ ուղիղ ընթացքի բերելու համար (նկատի ունեմ արդարադատության մարդաստեղծ համակարգը): Մարդը կարո՞ղ է դատել ու պատժել իր նմանին՝ ըստ Աստծու: Ո՞րն է տարբերությունը:

- Այո՛, մարդը կարող է դատել, քանի որ Աստծու հրամանով Հին Ուխտում մարգարեներն ու դատավորներն կարգվեցին՝ Իսրայելի ցեղին դատելու համար: Այսօր նույնպես, եթե դատաստանը լինի արդարամտությամբ, անաչառորեն եւ շնորհով, այսինքն՝ երբ դատավորն ինքնակոչ չէ ու պահում է օրենքը, ապա տեղի է ունենում աստվածային վճռի կայացումը, որովհետեւ Աստված կամենում է, որ չարը պատժվի, որպեսզի կանխվի հետագա ավելի մեծ չարիքը:

- Մենք հաճախ մեզ անվանում ենք քրիստոնյա ազգ եւ գիտենք, որ ամենակարեւորն Աստծու դատաստանն է, ապա ինչո՞ւ որպես քրիստոնյաներ չենք ձգտում մեր աշխարհիկ օրենքներն ու պատժի մեխանիզմները գոնե փոքր-ինչ մոտեցնել դրան, թե՛ արդեն մոտեցրել ենք. ինչ եք կարծում:

- Ազգը կարող է քրիստոնյա լինել քրիստոնեական կարգերն ու բարքերը պահելով միայն: Ցավոք սրտի, աստվածային պատվիրանները պահելու տեսանկյունից մենք այնքան էլ քրիստոնյա ազգ չենք: Բնականաբար, նույն թերացումներն էլ տեղի են ունենում նաեւ մարդկային դատարանների պարագայում:

- Անդրադառնա՞նք անմեղ երեխաներին պատահող դժբախտություններին, մասնավորապես՝ մահվան դեպքերին: Այստեղ կա՞ պատժի հանգամանք:

- Եթե հոգեւոր տեսանկյունից նայենք հարցին, ապա պիտի ասենք, որ մահկան պարագայում այդ պատիժը շնորհ է, աստվածային ողորմություն, որովհետեւ մահվամբ նա այս վշտերի, չարչարանքների կյանքից տեղափոխվեց հավիտենական, երկնային ուրախություն: Իսկ եթե նայենք մարդկային տեսանկյունից, ապա արժի հիշել Ավետարանից ի ծնե կույրի բժշկության դրվագը (տե՛ս Հովհ. Թ 3): Հրեաները հարցրին Քրիստոսին, թե ո՞ւմ մեղքն է, որ նա կույր է ծնվել՝ ծնողների՞նք, թե՞ իրենք: Եվ Տերը պատասխանում է. «Ոչ դրա մեղքն է եւ ոչ էլ իր հորն ու մորը, այլ՝ որպեսզի դրա վրա Աստծու գործերը հայտնի լինեն»: Օրինակ, սուրբ Գր. Տաթևացին ասում է, որ ծնողների մեղքի պատճառով Աստված պատժում է զավակին, որպեսզի տեսնելով վերջինիս չարչարանքները, նրանք տառապանքով քավեն իրենց կատարած սխալները, մեղքերը ու ակամա ապաշխարեն՝ դառնալով Աստծուն: Ուրեմն երբ մարդը կանխորոշապես չի ապաշխարում, Աստված ակամա ապաշխարությամբ է նրան փրկության մղում:

- Հայր սուրբ, մի այսպիսի մտայնություն կա մեզանում տարածված, որ Հին Ուխտի Աստվածը վրեժխնդիր, դաժան ու ոխակալ Աստված է, ինչը չի կա-

րելի դնել Նոր Կտակարանի կողքին, որը սիրո, գթառատության, ներողամտության մարմնավորում է: Այս մասին ինչ կասեք:

- Աստված չի փոխվել երբեք: Թե՛ Հին եւ թե՛ Նոր Կտակարաններում Աստված նույնն է: Սակայն մարդկային ընկալումները պատժի եւ ողորմության նկատմամբ տարբեր էին: Ինչո՞ւ էր Աստված նման կերպերով ու օրենքներով խոսում Հին Ուխտի ժողովրդի հետ. որովհետեւ նրանք դեռեւս չէին հասունացել հոգեւորապես, խորը խավարում էին, աշխարհը բարոյական ցածր չափանիշներով էր ապրում, դրա համար էլ գերակա էր պատժի օրենքը: Իսկ Քրիստոսը եկավ ոչ թե ջնջելու, այլ լրացնելու (տե՛ս Մատթ. Ե 17):

- Քրիստոսն ասաց. «Չեկա արդարների, այլ մեղավորների համար» (Մատթ. Թ 13): ...Նա 99-ին թողեց եւ գնաց 1 կորածի հետեւից: Մեկի հետեւից գնալու, մեկ անձի մեջ ողջ մարդկությանը տեսնելու վեհագույն գաղափարն արդյո՞ք գիտակցված է մեր հասարակության մեջ:

- Այսօր մարդիկ հաճախ են բողոքում երկրի վիճակից: Մինչդեռ այն սկսվում է յուրաքանչյուր անձի վիճակից, որովհետեւ քրիստոնեական հավատը վերաբերում է նախ յուրաքանչյուր անձի, ապա այդ գիտակցությամբ միավորված բոլոր քրիստոնյաներին: Եվ Ավետարանը յուրաքանչյուր մեկի կենսագրությունն է: Այն իմ մասին է գրվել, ուստի առանց խորություն, ի սրտե այն ընթերցելու՝ ես իմ մասին ոչինչ չեմ իմանա: Խորհուրդ կտամ մեր ընթերցողներին, որ ընթերցեն Ավետարանն իբրեւ իրենց կենսագրությունը. նրանք այնտեղ շատ բաներ կգտնեն իրենց մասին:

(2012 թ., մայիս, «Շողակն Արարարյան» ուղիորդագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՉԿԱ ԾԱԾՈՒԿ ԲԱՆ, ՈՐ ՉՆԱՅՏՆՎԻ, ԵՎ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆ, ՈՐ ՉԻՄԱՅՎԻ

Տեր Կյուրենդ քահանա Տալլան

- Տեր հայր, Սիրաք իմաստունն իր իմաստության գրքում Աստծու ամենատեսության մասին գրում է. «Տիրոջ առջև է ամեն մարմնեղեն Էակի գործը, Տերը տեսնում է մարդկանց բոլոր ճանապարհները եւ նկատում նրանց բոլոր գաղտնի տեղերը: Նրանից չի խուսափում եւ ոչ մի մտածություն, Նրանից չի թաքնվում եւ ոչ մի բան: Անկարելի է թաքնվել Նրա աչքից»: Տեր հայր, փաստորեն, Աստված տեսնում է մեզ ամեն վայրկյան: Ինչպե՞ս է դա հնարավոր:

- Ամենակարող Աստված՝ Սուրբ Հոգու առաջնորդությամբ, մեզ պարզեցնեց Աստվածաշունչ Մատյանը, ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, լուսինն ու աստղերը, արեւը, բույսերը եւ կենդանիներին, այն ամենը, ինչ որ կա երկնքում եւ երկրի վրա: Ի վերջո ստեղծեց մարդուն՝ Իր նմանությամբ եւ պատկերով: Աստված, որ արարել է այս աշխարհը՝ մեր մտքից, ընկալումներից վեր, իհարկե, ամենատես եւ ամենագետ է: Սրանք Աստծու հատկանիշներն են: Օգտագործում ենք ամենա նախդիրը, սակայն դա էլ քիչ է Աստծուն բնութագրելու համար, որովհետեւ Աստծուն հնարավոր չէ բնութագրել, քանի որ Աստված Հոգի է: Դավիթ թագավորն իր սաղմոսներից մեկում ասում է. «Ես հասկացա, որ մեծ է Տերը եւ Տերը մեծ է բոլոր կոռւքներից: Տերն ինչ որ ցանկացավ, կատարեց երկնքում եւ երկրի վրա, ծովում եւ բոլոր անդունդներում: Ամպեր հանելով երկրի ծայրերից՝ Իր կայծակներն անձրեւների վերածեց եւ Իր պահեստներից հողմեր դուրս բերեց»: Ահա այսպիսին է մեր Աստվածը. հիրավի, ամեն բան տեսնում է, ամեն բան գիտե, ոչ ոք չի կարող Նրանից երբեւէ թաքնվել: Մեր մտքի շարժումն անգամ Աստծուց ծածուկ չէ: Սբ. Գրքում բազում վկայություններ կան Աստծու ամենատեսության մասին: Հիշենք Հովնան մարգարեի պատմությունը (տե՛ս Հովնան Ա-Դ), թե ինչպես Հովնանը փորձում էր թաքնվել Աստծուց՝ դա հնարավոր համարելով: Սակայն, երբ արդեն հսկա ձկան փորում էր, աղոթք բարձրացրեց առ Աստված՝ կատարյալ վստահությամբ եւ հավատով, որ Տերն իրեն տեսնում է, լսում է եւ կների իր անհնազանդությունը՝ դուրս բերելով այդ վիճակից: Հնարավոր՞ է արդ-

յոք պատկերացնել ավելի դժոխային, ահավոր վիճակ, քան Հովնան մարգարեի վիճակն էր, սակայն Աստված լսեց եւ օգնեց:

- Տեր հայր, Դուք նշեցիք, որ մեր մտքի շարժումն անգամ Աստուծոց ծածուկ չէ: Փաստորեն, Աստված տեսնում է եւ գիտե ոչ միայն մեր որոշակի արարքները, այլեւ մեր ծածուկ մտքերն ու խորհուրդները:

- Աստված սրտագետ է, քննում է մեր գաղտնի մտածումները, գիտե յուրաքանչյուրիս սրտի խորհուրդները, ինչպես սաղմոսերգուն է ասում, որ Տեր Աստված «սրտերն ու երիկամները քննող Աստված է» (Սաղմ. է 10): Հիշենք Սուրբ Գրքից մեկ այլ՝ Կայենի ու Աբելի պատմությունը (տե՛ս Ծննդ. Դ 1-15): Երբ Աստված չընդունեց Կայենի զոհը, վերջինս տրտմեց: Եվ Աստված Կայենին ասաց, որ մաքուր սրտով բերված ընծան է միայն ընդունելի: Հասկանում ենք, որ Աստված սրտերը քննող է:

«Մարդու հոգին խորն է», - ասում է ժողովուրդը: Իրապես, մարդու հոգում այնպիսի անդունդներ կան, որ մարդն ինքն անգամ չի կարող թափանցել սեփական հոգու խորքերը: Այդ պատճառով հաճախ մարդիկ դիմում են հոգեթերապեւտի օգնությանը՝ փորձելով հասկանալ ինչ-ինչ վիճակների պատճառները, սակայն Տերն ասում է. «Դուք ձեր աչքերի տեսածով եք դատում, սակայն սրտերը քննողը ես եմ»: Ուրեմն գիտենանք, որ Աստված ավելի լավ է ճանաչում մեր սրտերի խորհուրդները, քան մենք ինքներս:

- Այնուամենայնիվ, հավատի մեջ անկատար մարդիկ այն համոզումն ունեն, որ Աստված չի տեսնում (կամ ոչ միշտ է տեսնում) իրենց կատարած այս կամ այն վատ արարքը: Քանի որ մեր օրերում շատ ոճրագործներ անպատիժ են մնում, եւ շատերի մոտ կարծիք է ձեւավորվում, որ Աստված չտեսավ, այլապես կպատժեր: Ինչ կասեք այս մասին:

- Աստված չի կարող կիսով չափ տեսնել: Եթե ես հավատում եմ, որ Աստված կա, ուրեմն Նա ամենատես է, ամենագետ: Հովհաննու Ավետարանում հստակ ասվում է. «Լույսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը, որովհետեւ իրենց գործերը չար էին. որովհետեւ, ով չարիք է գործում, ատում է լույսը եւ չի գալիս դեպի լույսը...» (Գ 19, 20): Աստված է համայնի Արարիչն ու Տերը, մարդկանցից հնարավոր է թաքնվել, բայց Աստծուց՝ ո՛չ: Հիշենք, թե ինչ է ասում Տերը Մատթեոսի Ավետարանում. «Ձկա ծածուկ բան, որ չհայտնվի, եւ գաղտնի բան, որ չիմացվի» (Ժ 26):

- Դուք նշեցիք, որ Հոգի է Աստված, ինչպես Սուրբ Գիրքն է վկայում: Այսինքն՝ Աստված նյութեղեն կերպ չունի: Նա գոյություն ունի բոլոր մասնիկներում, տարրերում միաժամանակ, յուրաքանչյուրիս մեջ, կողքին, նաեւ Իր շնորհի աթոռին բազմած, ինչպես հայրերն են ասում: Սակայն սա վեր է մեր մտքի ըմբռնելիության սահմանից: Ինչպե՞ս ընկալել:

- Մարդկային տկար միտքը մինչեւ վերջ ընդունակ չէ հասկանալու, այլ պետք է պարզապես հավատալ եւ հոգու աչքերով նայել դրան: Այո՛, Աստված Հոգի է եւ կարող է թափանցել ամենուրեք: Նա Ինքն ասաց. «Երկինքն է Իմ աթոռը, եւ երկիրը՝ պատվանդանն Իմ ոտքերի» (Գործք է 49): Աստված ամենուրեք է: Այս առումով շատ խոսուն եւ գեղեցիկ են սաղմոսի հետեւյալ տողերը, որն ընթերցելով՝ վերստին համոզվում ենք, որ Աստծուց հնարավոր չէ ո՛չ թաքնվել, ո՛չ փախչել. «Եթե երկինք ելնեմ, այնտեղ ես Դու, եթե դժոխք իջնեմ, դրան էլ մոտ ես» (Սաղմ. ՃԼԸ 8):

- Տե՛ր հայր, մեր հայրերից սբ. Գր. վարդապետն ասում է, որ «Աստված տեսնում է, գիտե նույնիսկ այն, որ տակավին ոչ մտածված է եւ ոչ գործված՝ ըստ սաղմոսի հետեւյալ խոսքի, թե՛ «Իմ կողմից չգործվածները տեսան բո աչքերը»: Այսինքն՝ անգամ այն, ինչ մենք դեռ ոչ մտածել, ոչ գործել ենք, տեսնում է եւ գիտե Աստված: Ուրեմն ինչո՞ւ է թույլ տալիս գործել չարը եւ չի կանխում մեզ:

- Սա աստվածաբանական բարդ հարց է, որի շուրջ խոսել են քրիստոնյա իմաստասերները: Աստված ժամանակից դուրս է: Մեր կյանքի ողջ ընթացքը Աստծու աչքի առջեւ է, եւ Նա գիտե, թե ինչ է լինելու: Սակայն հիշենք, որ Աստված Իր պատկերն ու նմանությունն ունեցող մարդուն օժտել է ազատ կամքով: Սա Աստծուց մարդուն տրված մեծագույն շնորհ է: Ազատ կամքը մարդու կյանքում դրսեւորվում է ընտրություն, քանի որ ամեն վայրկյան մարդը ստիպված է ընտրություն կատարել չարի եւ բարու միջեւ: Աստված այնքան է սիրում, հարգում Իր պատկերն ու նմանությունն ունեցող մարդուն, որ չի միջամտում, այլ զգուշացնում է: Եթե Աստված մարդուն մշտապես ետ պահեր չարիք գործելուց, ապա մարդն այլեւս չէր լինի ազատ էակ: Մարդկության պատմության ընթացքում եղան այդ ազատ կամքի փայլուն դրսեւորումներ: Հիշենք նահատակներին, ովքեր իրենց ազատ կամքով ընտրեցին փրկության ճանապարհը, հանուն Քրիստոսի նահատակվեցին՝ փափագելով լինել այնտեղ, ուր իրենց պաշտած Փրկիչն ու Տերն է. «Ուր ես եմ, այնտեղ եւ Իմ պաշտոնյան կլինի» (տե՛ս Հովհ. ԺԲ 26):

Սակայն մեծ մասամբ մարդկությունն իր գոյություն ընթացքում ընտրել եւ ընտրում է չարը: Աստված նայեց մարդկանց սրտերին եւ տեսավ, որ նրանց սրտերն ու խորհուրդները մանկուց ի վեր չար են: Եվ եկած սերունդն էլ աստիճանաբար ընկղմվեց չարիքի մեջ: Աստծու ներկայությունը սկսեց ավելի ու ավելի խանգարել մարդուն, քանի որ ավելի ձեռնտու էր խավարն ընտրել, մերժել Աստծուն եւ հեշտանալ մեղքի մեջ: Այսօր մեզանում շատանում են արեւելյան ուսմունքները, որոնք կտրականապես մերժում են Աստծուն՝ որպես բարոյականության, սիրո Աղբյուրի՝ պնդելով, որ մարդը ստեղծված է հաճույքներ վայելելու համար եւ իրագործելու այն, ինչ ուզում է: Սակայն ճշմարիտ ազատության սահմանումը Պողոս առաքյալն է տալիս Նոր Կտակարանում. «Դուք կոչված եք ազատության. միայն թե ձեր ազատությունը սոսկ մարմնի ցանկությունների համար չլինի, այլ սիրով ծառայեցեք միմյանց» (Գաղ. Ե 13): Այսինքն՝ մենք կոչված ենք ազատության, սակայն այդ ազատությունը չպետք է վերածենք ամենաթողության:

- Տե՛ր հայր, կարո՞ղ ենք ասել, որ եթե մշտապես մեր աչքի առջեւ ունենանք Աստծուն՝ հիշելով, որ Նա ամեն պահ տեսնում է մեզ, ապա չենք հանդգնի մեղանչել, այսինքն՝ Աստծուն մշտապես մեր աչքի առջեւ ունենալը կօգնի մեզ գոնե հնարավորինս հեռու մնալ մեղքից:

- Անշուշտ: Դա բոլորիս համար ուղեցույց պետք է լինի: Սաղմոսներից մեկում կարդում ենք. «Մի՞թե ականջ ստեղծողն Ինքը չի լսի, կամ աչք ստեղծողն Ինքը չի տեսնի... Տերը գիտե մարդկանց խորհուրդները, որոնք ունայն են» (Սաղմ. ՂԳ 9, 11): Սակայն չպետք է կարծենք, որ Աստված մեզ նման ունի աչքեր, ականջներ, այլ գիտենանք, որ հեշտ ընկալելու համար է այսպես գրված: Մշտապես մեր աչքի առջեւ ունենանք Աստծուն, հեռու մնանք մեղքից եւ հիշենք, որ Աստծուց հնարավոր չէ թաքնվել. Աստված ամենատես է, Աստծուն հնարավոր չէ խաբել. Աստված անխաբելի է:

(2004 թ., դեկտեմբեր, «Շողակն Արարաբյան» ռադիոծրագիր, «Զրիսարոյս Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՆԻՎԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՄԵՂՔԻ ՆԵՏԵՎԱՆՔ

Տեր Միքայել վարդապետ Գետրգյան

- Հայր սուրբ, ինչո՞ւ է մարդը հիվանդանում, ո՞րն է հիվանդության իմաստը:

- Այս հարցին պատասխանելու համար պիտի անդրադառնանք մարդկության արմատներին: Նախ՝ Աստված մարդուն կատարյալ է ստեղծել: Մեր նախահայր Ադամը անծերանալի հասակ, անհիվանդանալի բնություն ուներ, ինչպես ասում են Եկեղեցու հայրերը: Ուներ յոթնարփյան շնորհներ եւ տասներկու պարզեւներ, զարդարված էր աստվածային լույսով, անմեղ էր: Եվ մեր Տերն Ադամին պատվեր տվեց՝ ասելով, որ երբ ուտի արգելված պտղից՝ մահվամբ կմեռնի, այսինքն՝ կարելի է ասել, որ տկարություն, անկատարություն, հիվանդություն, մահվան պատճառը մեղքն է ի սկզբանե, արարչագործության սկզբից: Մեղքը նախ մուտք գործեց նախաստեղծների մտքի միջոցով, որովհետեւ տեսան արգելված պտուղը եւ հաճելի թվաց, օձն էլ դյուլթիչ, գայթակղիչ խոսքերով կախարդեց ու նրանք ճաշակեցին արգելված պտուղը: Մեր նախածնողները աստվածային պատվիրանն ավելի անկարեւոր համարեցին, քան իրենց զգայարանների խաբեկանքը: Ուրեմն, մեղքը մտքի, հոգու միջոցով ներգործեց մեր ողջ էության մեջ, մարմնի մեջ էլ, որովհետեւ պատվիրանազանցության արդյունքում փոփոխություններ տեղի ունեցան ոչ միայն մտքի, այլեւ մարմնի մեջ տեղի ունեցան ֆիզիոլոգիական երեւույթներ: Ս. Հովհ. Ոսկեբերանն ասում է. «Պտուղը կոչվում է չարի եւ բարու գիտություն պտուղ, որովհետեւ քանի դեռ Ադամը պտուղը չէր կերել, բարին գիտեր գործնականապես, իսկ չարը՝ տեսականապես: Տերը նրան հայտնել էր, որ արուսյակը անհնազանդ է եղել եւ անկում է ապրել, պետք է զգուշանալ սատանայից, բայց դա տեսական էր Ադամի համար, քանի դեռ մեղքը գործնականում չէր ճանաչվել: Եվ երբ ճաշակեց մեղքը, բարին դարձավ տեսական, որովհետեւ նա կորցրեց անմեղությունը, որը շատ կարեւոր է, եւ չարը դարձավ գործնական, այսինքն՝ հայտնվեց չարի մեջ: Կորցրեց անմեղությունը, լուսեղեն

պատմուճանը, Աստծո հետ զրուցակցությունը, տեսակցությունը, որովհետեւ, եթե մինչ այդ խոսում էր, Աստծուց պատգամներ էր ստանում, ապա մեղք գործելուց հետո միայն Աստծո ոտնաձայնները լսեց եւ ամաչեց, վախեցավ ու թաքնվեց: Ըստ Առաքել Սյունեցու՝ երբ Ադամը պատվիրանազանց եղավ, հոգով մի վայրկյանում տեսավ դժոխքում տանջվող բոլոր մարդկանց հոգիների մղձավանջը, ահռելի վախ ապրեց մեր նախահայրը: Եվ գիտենք, որ վախից բազում հիվանդություններ են առաջանում՝ արյան ֆունկցիաների փոփոխություն, լյարդի ֆունկցիաների խանգարում եւ այլ հիվանդություններ: Տերն ասում է Ավետարանում, որ մենք ոչնչից չպետք է վախենանք, նույնիսկ մարմինը սպանողներից, այլ միայն նրանից պիտի երկնչենք, Ով հոգին եւ մարմինը մահվան դատապարտելու իշխանություն ունի:

- Հայր սուրբ, ինչպե՞ս է վախը հիվանդության պատճառ դառնում, եւ ինչպե՞ս է այն հաղթահարվում:

- Ադամի եւ մեր բոլոր հիվանդությունների սկիզբը մեղքն է՝ իր բոլոր տարատեսակներով, իսկ վախը գալիս է մեղքի առկայությունից: Այն կարող է լինել երկու տեսակ. նախ՝ մեր գործած մեղքի պատճառով մենք վախ ունենք, որ այդ մեղքի պատիժը պիտի կրենք, եւ երկրորդը վախն է արտաքին աշխարհից, այլոց գործած չար արարքների արդյունքում առաջացող վախը: Ինչպե՞ս կարող է հաղթահարվել վախը եւ դրա արդյունքում առաջացող հիվանդությունը: Մեր միջի վախը հաղթահարում ենք զղջալով, ապաշխարելով, խոստովանելով: Անմեղ երեխան, կարծեք, վախ չունի, չէ՞: Շատ անգամ տեսնում ենք, որ փոքրիկ երեխաները գազանների հետ էլ կարող են խաղալ, չփվել՝ առանց վախի, որովհետեւ իրենք մեջ դեռեւս մեղքի գիտակցությունը չկա: Անմեղությունը նրանց ապահովագրում է վախից: Իսկ արտաքին աշխարհից եկող վախը հաղթահարում ենք Տիրոջը ապավինելով, որովհետեւ Քրիստոսն ասում է, որ որեւէ բանից չպիտի վախենանք: Աստծուց վախեցողը ոչնչից չի վախենում, բայց Աստծուց երկյուղ չկրողը ամեն ինչից վախենում է: Պետք է ապավինել Տիրոջը, Ով ասում է. «Եկե՛ք ինձ մոտ, բոլոր հոգնածներդ ու բեռնավորվածներդ, եւ ես ձեզ կհանգստացնեմ» (Մատթ. ԺԱ 28): Հրաշալի օրինակ է մեզ համար Մովսես մարգարեի օրինակը, ում ողջ կյանքը՝ ծնված օրվանից մինչեւ մահ, կարծեք չարչարանք էր: Նա ապրեց 120 տարի եւ այնպիսի բաներ տեսավ, որ ոչ ոք չի տեսել: Մի ամբողջ ազգի դարդ, ցավ տրվեց

նրան: Նա պատրաստ էր իր անունը ջնջել Կյանքի Գրքից, միայն թե Աստված չպատժի հրեա ժողովրդին: Եվ այդ ցավը, սարսափը, տազնապը կրելով հանդերձ՝ Մովսեսի մահվան մասին վկայություն կա, որ նրա մաշկի վրա կնճիռ չեղավ, աչքերի լույսը չխավարեց եւ ծերություն կարծես չերեւաց նրա վրա: Եվ դրա պատճառը, կարծեք, այն էր, որ նա Տիրոջ հետ միշտ զրուցում էր, աստվածային ակունքից մշտական նորոգություն էր գտնում, այդ պատճառով երբեք վախի, տազնապի ոչ մի փոթորիկ չազդեց նրա առողջության վրա: Նա առողջ էր թե՛ կյանքի, թե՛ մահվան ժամանակ:

- Փաստորեն՝ հիվանդությունը մեղքի հետեւանք է, Սիրաբ իմաստունն էլ զգուշացնում է, որ «Ով մեղանշում է իր Արարչի առջեւ, նա կրնկնի բժշկի ձեռքը» (ԼԸ 15): Բայց արդյո՞ք բոլոր դեպքերում է հիվանդությունը մեղքի հետեւանք:

- Բնականաբար, ոչ բոլոր դեպքերում է հիվանդությունը մեղքի հետեւանք: Բայց փորձենք մի քիչ իրատես լինել, կտեսնենք, որ մեղքը անմիջական կապ ունի հիվանդության հետ: Ըստ սուրբ Գր. Տաթեւացու՝ գոյություն ունի մարդկային 4 խառնվածք: Ում մեջ կրակի տարրն է շատ, բարկացկոտ է: Երբ բարկանում ենք, մեր մեջ արյունը սկսում է եռալ, հատկապես երբ բռնկվում ենք ամեն փոքր բանից, մեր մեջ ֆիզիոլոգիական լուրջ փոփոխություններ են տեղի ունենում՝ արյան անոթների լայնացում, ֆունկցիաների փոփոխություն, գլխատար անոթների փոփոխություն՝ գլխացավ, ինֆարկտ, ինսուլտ, ճնշման բարձրացում: Երկրորդը ցանկասիրությունն է: Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ եթե մարդու մեջ ջրի տարրն է շատ, ապա նա ցանկասեր է: Եվ կարող ենք ասել, որ մարդկության մեղքերի 90 տոկոսը հենց այս հոգի վրա է ծնվում: Սա պարզ ֆիզիոլոգիական երեւույթ է, որը դրված է մարդու մեջ, սակայն չարի խաբկանքով եւ մարդկային երեւակայությամբ այս մեղքը ինչ տարատեսակներ ասես ստանում է: Բայց այստեղ սարսափելի բան չկա, որովհետեւ ինչպես Քրիստոսն է ասում, պետք է հաղթահարել մեղքը, բայց նախ՝ սրտի, մտքի միջոց: Ցանկասիրության ֆիզիոլոգիական երեւույթն ինքնին ոչինչ է, այն հեշտ հազեցում է գտնում, բայց բուն ցանկասիրությունը երբեք հազեցում չունի, ինչպես Առակաց գրքում է ասվում. «Կրակը երբեք դադար չունի»: Այդպես էլ ցանկասիրությունն ու բարկությունը չունեն հազեցում, բայց ցանկասիրության հոգեւոր-մտավոր տեսանկյունը հաղթահարվում է աղոթքով, մտքով, հոգով երբեք չցանկանալով՝ նմանվելով անմեղ

երեխաներին: Ադամն էլ մինչ մեղք գործելը դրախտում մերկ էր եւ չէր ամաչում, որովհետեւ իր մեջ չկար ցանկասիրությունը, որն ի հայտ եկավ արդեն մեղանչելուց հետո: Երրորդը ծուլությունն է. այս դեպքում մարդու մեջ հողի տարրն է շատ, ինչպես դարձյալ սուրբ Գր. Տաթեւացին է ասում: Եվ ծուլությունից բազմաթիվ մեղքեր եւ հիվանդություններ են առաջանում, որովհետեւ այն մարդը, որը չի աշխատում, չի շարժվում, ճարպակալում է, անաշխատունակությունից բազմաթիվ մեղքեր է գործում թե՛ մտավոր, թե՛ հոգեւոր եւ թե՛ մարմնավոր դաշտում: Եկեղեցու հայրերն ասում են, որ աշխատանքն ինքնին աղոթք է, որովհետեւ աշխատանքով կիրքը սանձվում է: Իսկ եթե մարդը աշխատելիս աղոթում է, կրկնակի աղոթք է, կրկնակի զենք՝ մեղքերը հաղթահարելու համար: Ուստի աշխատասիրությամբ էլ պետք է հաղթահարել ծուլության մեղքը, եւ հողի տարրը մեր միջից նվազեցնել: Եվ չորրորդ մեղքը, որ կոչվում է հպարտություն, մեծամտություն, եսասիրություն, արտահայտվում է օդի տարրի միջոցով: Ինչպես անոսր է օդի տարրը, այնպես էլ հպարտության մեղքը անշոշափելի է, գաղտնի է մեր մեջ մուտք գործում, շատ նուրբ մեղքերի ձեւով է արտահայտվում, եւ նուրբ ձեւով կարող է մեր մեջ հիվանդություններ առաջացնել, որովհետեւ հպարտ մարդը ուրիշի կարծիքը հաշվի չի առնում, իրեն ճշմարիտ է համարում՝ ընկնելով տարբեր մեղքերի մեջ: Այս մեղքը նախ եւ առաջ հատուկ է բոլոր աղանդավորներին եւ հերձվածողներին, որոնք միայն իրենց են ճիշտ համարում: Ընդհանուր առմամբ այս չորս ուղղվածություններն են մարդու մեջ մեղք առաջացնում, եւ մեղքն էլ անհետեւանք չի լինում, այլ առաջացնում է տարբեր հիվանդություններ:

- Հայր սուրբ, փաստ է, որ թեկուզ ամենասովորական մրսածությունից, թեթեւ հիվանդությունից հետո մարդը վերաթեւորում է իր կյանքը, հետեւություններ անում իր հիվանդությունից: Կարելի է ասել, որ հիվանդությունը նաեւ մեզ սթափեցնելու, խրատելու համար է տրվում:

- Մեր պարագայում՝ այո: Բայց սրբերի պարագայում այդպես չէր: Աստված երբեմն սրբերին էլ տալիս էր հիվանդություն, ինչպես Հոբին տվեց: Եվ մարդկային տեսանկյունից նրանք արժանի չէին այդ հիվանդություններին, որոնք սիրով էին կրում: Մի իշխան ճանապարհով գնալիս քաղցր երգեցողություն է լսում, զարմանում է, թե այդ ամայի վայրում ո՞վ կարող է այդպես քաղցր երգել: Մոտենում է եւ ծառերի արանքում տեսնում շատ ծանր վիճակում

գտնվող մի բորոտի, որ երգում եւ փառաբանում էր Տիրոջը: Զարմանում է եւ հարցնում, թե ինչո՞ւ է այդպես քաղցր երգում: Նա պատասխանում է. «Ես նման եմ այն մարդուն, ով բանտի մեջ է գտնվում եւ մտածում, երազում է, թե երբ պետք է այն քանդվի հիմքերից, որ կարողանա ազատվել: Ճիշտ այդպես էլ հոգու համար մարմինը բանտ է: Օրեցօր տեսնում եմ, որ այդ բանտի հիմքերը քանդվում, քայքայվում են: Հոգիս շուտով պիտի ազատվի մարմնի իշխանությունից, դրա համար էլ շատ ուրախ եմ, փառաբանում եմ Տիրոջը, որ շուտով պիտի ազատվեմ բանտից»: Սրբերը հենց այդպես էին մտածում, ոչինչ էին համարում մարմնի տկարությունները, թուլությունները, որովհետեւ ինչպես սուրբ Պողոս առաքյալն է ասում, «Երբ մարմինս տկար է, հոգիս զորեղ է» (տե՛ս Բ Կորնթ. ԺԲ 10): Եվ եթե մենք ինքներս վկայենք, հիվանդությունների ժամանակ կարծեք ավելի զորեղ ենք աղոթում, ավելի շատ ենք դիմում Տիրոջը, ավելի անկեղծ ենք, քան առողջ ժամանակ, երբ զբաղված ենք առօրյա հոգսերով, աղոթքին չենք անդրադառնում, Տիրոջը չենք դիմում, ինչպես որ պետք է, բայց հիվանդության ժամանակ ավելի ենք փափագում, փնտրում Նրան:

- Պարզապես պետք է ունենալ այն գիտակցությունը, որ հիվանդությունը պատահական չի տրվում, այնպես չէ:

- Այո՛, մեր պարագան այդպիսին չէ: Հիվանդությունը մենք մեր մեղքերի, մեր անտարբերության, մեր ծուլության, թերության պատճառով ենք ձեռք բերում, չենք անդրադառնում մեր թեթեւ հիվանդություններին: Շատ անգամ Աստված մեզ տարբեր կերպերով ցույց է տալիս, որ այդ փոքրիկ ախտի հետեւանքը կարող է լինել այս հիվանդությունը: Մենք հետեւողական չենք լինում եւ ավելի մեծ հիվանդության մեջ ենք ընկնում: Ամեն դեպքում ինչ էլ լինի, պիտի սիրով տանենք այդ բոլորը: Եվ, կարծեք, հիվանդությունները, նեղությունները, վշտերը, պիտի լինեն մեզ համար հոգեւոր կերակուր, մենք պիտի փափագենք դրանք, որովհետեւ դրանցով մեր հոգին զորանում է: Սրբերն այդպես էին դիմակայում հիվանդություններին եւ նեղությունների ու դժվարությունների համար փառաբանում էին Աստծուն՝ ասելով. «Փա՛ռք քեզ, Աստված, որ մեզ չես մոռացել ու այցելում ես հիվանդությամբ»: Մի սուրբ կար, որ ջրգողությունամբ էր հիվանդացել, օրեցօր նրա մարմինը այտուցվում էր, ու թեեւ ինքը բժշկելու շնորհ ուներ ու շատ հիվանդների էր բժշկում, սակայն երբեք չէր աղոթում, որ Աստված իրեն բժշկեր, այլ սիրով

տանում էր իր հիվանդությունը: Եվ կյանքի վերջին ինը ամիսներին շատ ծանրացավ նրա վիճակը, այնքան, որ երբ մահացավ, մարմինը տան դռնից չկարողացան դուրս հանել, այլ փեղկը՝ դռնով հանդերձ, քանդեցին, որ կարողանան խցից հանել մարմինը: Բայց նա մինչ մահ աղոթում էր եւ բժշկում իր մոտ եկած հիվանդներին:

- «Հող էիր եւ հող պիտի դառնաս» (տե՛ս Ծննդ. Գ 19), - ասում է Սուրբ Գիրքը մարդու մասին: Յուրաքանչյուրս էլ մի օր պիտի վերադառնանք այն հողին, որից մեզ ստեղծեց Արարիչ Աստված: Այս մտածումը որքանով կարող է օգնել հատկապես ծանր, անկողնային հիվանդությամբ տառապող մարդկանց հաղթահարել հիվանդության հասցրած տառապանքները:

- Ես կարծում եմ, որ ինչպես ասացինք, Աստված մեզ ավելի մոտ է հիվանդությունների ժամանակ: Երկու տեսակ փորձություն կա հիվանդի համար՝ նախ՝ մարմնավոր ցավերը, որոնք դժվար են հաղթահարվում, եւ մտավոր պայքարը, որովհետեւ հիվանդը ավելի շատ ոչ թե հիվանդությունից է նեղվում, այլ ընկճվում է: Պետք է ընկճվել, այլ փառք տալ Տիրոջը, հաղթահարել մտավոր պայքարը, աղոթել, մտավոր ընկճվածությունը, հուսահատությունը աղոթքով հաղթահարել, եւ կտեսնենք, որ մարմնի ցավերը մեզ համար վտանգավոր չեն: Աստծո զորությամբ դրանք հաղթահարվում են: Մեր օրերի հետաքրքիր մի վկայություն կա: Շատ ծանր հիվանդությամբ՝ քաղցկեղով տառապող մի հիվանդ, ում մշտապես մորֆի պարուհնակով դեղեր էին ներարկում՝ ցավերը մեղմելու համար, կյանքի վերջին օրերին, երբ առանց դեղերի կարծես անհնար էր դիմանալ ցավերի սաստկությունը, հրաժարվում է ցավազրկողներից: Եվ երբ քահանան հարցնում է պատճառը, նա պատասխանում է. «Ես ուզում եմ մի քիչ էլ Քրիստոսի չարչարանքներին չարչարանակից լինել, զգալ ու ապրել, թե ինչ զգաց Քրիստոսը, որպեսզի նրա փառքին էլ փառակից լինեմ»: Այսպիսի լուծում էլ է հնարավոր. երբ մարդը հաղթահարում է ընկճվածությունը, հուսահատությունը, ապա մարմնի ցավերին դիմակայելու համար Աստված զորությունը ավելիով տալիս է:

- Հայր սուրբ, թեմայի վերաբերյալ ինչ կպատգամեք մեր ընթերցողներին:

- Փորձենք չհիվանդանալ, հետեւենք մեր առողջությանը եւ խնամենք այն, որովհետեւ Աստված մեզ առողջ հոգով եւ մարմնով է երկնքի արքայությանն արժանացնելու: Եվ մենք իրապես փորձենք առողջ լինել նախ հոգով, ապա մարմնով, որպեսզի առողջ

Հոգով եւ մարմնով ծառայենք Տիրոջը այս կյանքում: Անտարբեր չլինենք մեր մարմնի առողջության հանդեպ, բայց եթե պատահում է, որ հիվանդանում ենք, սիրով հաղթահարենք, սիրով տանենք ամեն տեսակ հիվանդություն, հոսսահատություն, ընկճվածություն, նաեւ՝ մարմնի ցավերը, եւ Աստված մեզ կհանի ամեն տեսակ ցավերից ու նեղություններից:

(2008 թ., հունիս, Արգավանդի սուրբ Սարգիս եկեղեցի,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄՈՆԻՏՈՐ ԼԻՆԵՆՔ ՏԻՐՈՋԻՑ

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալլան

- Տեր հայր, սբ. Պողոս առաքյալը եփեսացիներին ուղղված իր թղթում պատգամում է ամենքիս գոհություն հայտնել Տիրոջն ամեն ժամ ամեն ինչի համար (Ե 20): Իսկ Եկեղեցու սուրբ հայրերը, հիմնվելով Աստվածաշունչ Մատյանի վրա, ուսուցանում են, որ մարդը պետք է շնորհակալ եւ գոհացող լինի այն բարերարությունների համար, որոնք ընդունում է Աստծուց, երախտագետ մտքով ճանաչի Աստծո ողորմության ու մարդասիրության մեծությունը՝ գիտակցելով, որ Տերն Իր առատաձեռնությամբ միշտ հոգում է մեր կարիքները: Մասնավորապես սբ. Հովհան Ոսկեբերանն Աստծուն մշտապես գոհություն մատուցելու մասին այսպես է ասում. «Քեզ հետ լավ բան է պատահում, գովաբանիր Աստծուն, եւ այդ լավը կմնա քեզ հետ: Քեզ հետ վատ բան է պատահում, փառաբանիր Աստծուն, եւ այդ վատը կհեռանա քեզանից»: Սակայն սոսկալի վշտեր, ծանր հիվանդություններ ունեցող մարդկանց պարագայում պարզապես անհնարին է թվում այս պատգամի իրականացումը: Ինչպես է հնարավոր գոհանալ Աստծուց ամեն ինչի համար:

- Տեր Աստված մարդուն օժտել է շնորհակալ, երախտագետ լինելու հատկությամբ: Երեկոյան ժամերգության ընթացքում մի կարճ աղոթք ենք ասում. «Փա՛ռք Քեզ, Աստվա՛ծ, փա՛ռք Քեզ. ամեն ինչի համար, Տե՛ր, փա՛ռք Քեզ»: Մարդն իսկապես ամեն ինչի համար պետք է շնորհակալ լինի Աստծուց: Տգեղ է անշնորհակալ լինելը: Մինչդեռ յուրաքանչյուր Աստծու օր, երբ մարդն արթնանում է, տեսնում արեւի լույսը, պետք է փառք տա Աստծուն, որովհետեւ գուցե շատ մարդիկ այդ գիշեր ննջեցին եւ այդպես էլ իրենց աչքերը չբացեցին: Ծառերը ծաղկել են, սքանչելի մի տեսարան, առիթ՝

Աստծուն փառաբանելու: Մինչդեռ մեզ համար այս ամենն այնքան սովորական է դարձել, որ թվում է, թե այդպես էլ պետք է լիներ: Աստծու խոսքից գիտենք, որ գալու է ժամանակ, երբ երկինքն ու երկիրը պիտի անցնեն, արեւն իր լույսը չպիտի տա: Գիտենք, որ Տիրոջ խաչելության օրն արեգակը խավարեց՝ որեւէ օրինաչափությունից դուրս: Ուստի այս ամենը գիտակցելով՝ միշտ պիտի գոհանանք Տիրոջից: Հիշենք Դավիթ թագավորին: Նա փորձություններով եւ տառապանքով լեցուն կյանք ապրեց, իր մեղքերի համար խորապես զղջաց, եւ սքանչելի սաղմոսներ բխեցին նրա բերանից: Նա խորապես գոհանալ գիտեր Աստծուց: Բազմաթիվ գոհաբանական սաղմոսներ կան: «Բարի է Աստծուց գոհանալը», - ասվում է սաղմոսներից մեկում: Սբ. Պողոս առաքյալն իր շատ նամակների սկզբում գոհություն է հայտնում Աստծուն քրիստոնյաների թվի աճի, Աստծու մխիթարության եւ օգնականության համար:

Ղ. Փարպեցին նշում է, որ Ավարայրի ճակատամարտից հետո շատերն ուրախությամբ էին գնում Տիրոջ անվան համար նահատակության: Սակայն, երբ ոմանց ազատ են արձակում, նրանք տխրում են, որ չարժանացան նահատակության: Սա զարմանալի վիճակ է, որն այսօր այնքան է հեռու մեզանից:

- Տե՛ր հայր, շատերս առօրյա կյանքում փոքր-ինչ դժվարության, խոչընդոտի հանդիպելիս սովորություն ենք դարձրել տրտնջալը, դժգոհելը, երբեմն նաեւ չգիտակցելով, որ տրտնջալը մեղք է: Որքանով է վտանգավոր այս մեղքը:

- Վտանգավոր է այն առումով, որ մարդը դառնում է անշնորհակալ ոչ միայն իր նմանի, այլեւ Աստծու հանդեպ: Մարդիկ կան, ովքեր թեեւ ունեն ամեն ինչ, սակայն միշտ դժգոհ են, չեն բավարարվում իրենց ունեցածով: Այսպիսի մարդկանց վերաբերյալ հասարակության վերաբերմունքը բացասական է: Շատ հարուստների մասին ասում են, որ գոհանալ չգիտեն: Հարուստը նա է, ով գոհանալ գիտի: Եթե յուրաքանչյուր լուծայի համար դողում է, ուրեմն աղքատ է: Մարդիկ կան, ովքեր չնչին գումար ունեն, սակայն ուրախ են, կարողանում են ճշմարտապես փառաբանել Աստծուն՝ գիտակցելով, որ այդ էլ կարող էր չլինել: Այսպիսի մարդիկ իրապես հարուստ են: Չգոհանալն ազահուլության արտահայտություն է նաեւ: Այն հաճախ բխում է հպարտությունից, նախանձից, ազահուլությունից, ծուլությունից: Այսինքն՝ Աստծուց չգոհանալու հիմքում շատ ծանր մահացու մեղքեր կան, որոնք մարդուն տանում են դեպի հավիտենական մահ:

- Ի վերջո, հավատի աչքերով նայելով Աստծու անպատմելի արարչագործությանը եւ գիտակցելով, որ այս զարմանահրաշ աշխարհն Աստված ստեղծել է մեզ համար, ամեն թփի, ծաղկի մեջ կտեսնենք Աստծուն, կզգանք Աստծու շունչը եւ կփառաբանենք տիեզերքի Արարչին:

- *Իհարկե: Աստված մեզ կյանք է պարգեւել: Սա ամենակարեւորն է: Կան երիտասարդներ, ովքեր դժգոհում են իրենց ծնողներից՝ մեղադրելով նրանց այն բանում, որ իրենց սխալ են դաստիարակել, ոչինչ չեն ժառանգել... Սա մարդու ներսը քայքայող ահավոր մի ախտ է: Չէ՞ որ ծնողներն են նրանց կյանք պարգեւել:*

Ուրախության պահերին մարդը պետք է սաղմոս ասի, փառաբանի Աստծուն: Սակայն լինում են նաեւ տխուր պահեր, օրինակ, երբ մարդն իր հարազատին է կորցնում, լիարժեք քրիստոնյան թեեւ սգում է եւ տրտմում, բայց այդ սգո եւ տրտմության մեջ էլ կարողանում է Աստծուց գոհանալ, ինչպես Հոբ երանելին, որ ասաց. «Տերը տվեց, Տերն էլ հետ առավ» (Հոբ Ա 22): Հիշում եմ՝ 88-ի աղետալի երկրաշարժի օրերն էին, երբ կնոջս հետ այցելում էինք հիվանդանոցներ՝ երկրաշարժից տուժածներին մխիթարելու (այդ ժամանակ ես պարզ հավատացյալ էի): Հանդիպեցինք մի երիտասարդ կնոջ, ով թեեւ կորցրել էր ոտքը, սակայն լի էր աննկարագրելի ուրախությամբ, հավատով, քանի որ ասում էր. «Կորցրածս ի՞նչ է. մի կտոր միս ու ոսկոր, սակայն Աստծուն եմ գտել»: Մենք փորձում էինք իրեն մխիթարել, բայց իրենից մխիթարվեցինք: Այսպիսի օրինակները բազմաթիվ են եւ շատ ուսանելի մեզ համար:

- Երբ առօրեական ինչ-ինչ խնդիրներից ընկճվելով՝ մեր դժգոհության ձայնն ենք բարձրացնում առ Աստված, չենք փորձում նկատել եւ գնահատել այն ամենը, ինչ ունենք, ինչ Աստված է մեզ շնորհել: Կարո՞ղ ենք ասել, որ եթե մինչ տրտնջալը մտածենք, որ գուցե մեզանից ավելի վատթար վիճակում գտնվող մարդիկ կան, թերեւս կարողանանք համբերությամբ կրել մեզ բաժին հասած փորձությունը...

- *Անշուշտ: Երբ մարդիկ գալիս են խոստովանության, գանգատվում են ինչ-ինչ վիճակներից, ես նրանց ասում եմ, որ կան ընտանիքներ, որոնց ծանր վիճակը տեսնելով՝ իրենք անմիջապես կընկնեն երեսն ի վայր, կփառաբանեն Աստծուն՝ ասելով. «Տե՛ր Աստված, ի՛նչ անշնորհակալ մարդ եմ ես, ողորմի՛ր ինձ՝ մեղավորիս»:* Իսկապես, վատից վատը կա: Հիշենք աստվածաշնչյան Հովնան մարգարեին: Նա ձկան փորում երեք օր մնաց, որտեղ կատարյալ խավար էր, եւ հույսի նշույլ անգամ չկար: Սակայն ապավինելով Աստծու

ողորմածությանը՝ նա մի սքանչելի աղոթք ուղղեց Աստծուն՝ լեցուն հույսով, հավատով: Հիշենք նաեւ Հոբին, նրա կրած սոսկալի տառապանքները, սակայն նա կարողացավ անտրտունջ կրել դրանք եւ երանելի կոչվեց: Մինչդեռ մենք այս լույս աշխարհում չենք կարողանում գոհանալ:

- Շատերն էլ, երկար տարիներ Աստծու պարգեւները վայելած լինելով, ծախորդության մեջ ընկնելիս անմիջապես սկսում են Տիրոջից տրտնջալ ու վիատվել՝ փոխանակ անտրտունջ համբերելու եւ գոհանալու Աստծուց, որ ավելի վատթար դրությունից ազատի:

- Դա հավատ չէ: Հաճախ մարդիկ գալիս են օրհնություն ստանալու կամ մկրտվելու, եւ երբ հարցնում եմ պատճառները, պարզվում է, որ ինչ-ինչ նյութական հաջողություններ են ակնկալում ունենալ մկրտության կամ օրհնության արդյունքում: Մինչդեռ իրական երջանկությունը Տիրոջը գտնելն է, Տիրոջ լույսով լուսավորվելը: Սա է մեծագույն հաջողությունը: Պողոս առաքյալն ասում է. «Եթե միայն այս կյանքի համար ենք հույս դրել ի Քրիստոս, ողորմելի ենք, քան բոլոր մարդիկ» (Ա Կորնթ. ԺԵ 19):

- Երբ նայում ենք սրբերի կյանքի ընթացքին, տեսնում ենք, թե հանուն հավատի նրանք ինչպես էին համբերությամբ, քաջությամբ տանում բոլոր չարահնար տանջանքներն ու փորձությունները եւ ոչ միայն չէին տրտնջում, դժգոհում, այլեւ անդադար գոհություն էին մատուցում Աստծուն: Սակայն մեզ՝ հասարակ մահկանացուներիս համար խիստ դժվար է նրանց կյանքի օրինակին հետեւելը: Ինչպես նմանվել նրանց, ինչպես հետեւել նրանց կյանքի օրինակին, եւ հնարավոր է հասնել Աստծուն մշտապես գոհություն մատուցելու այդ ցանկալի վիճակին:

- Իսկապես, առաջին քրիստոնյաները ենթարկվում էին անմարդկային հալածանքների, սակայն ուրախությամբ էին գնում նահատակության, քանի որ գիտակցում էին, որ պսակի պիտի արժանանան՝ լինելով մեր Փրկչի հետ հավիտյանս հավիտենից: Նրանք փառաբանում էին Աստծուն ամեն ինչի համար: Դա իսկապես նախանձելի, կատարյալ վիճակ է, որին քչերն են հասնում: Գուցե այս կյանքում երբեք չհասնենք այդ երանելի վիճակին, բայց պետք է միշտ ձգտենք դրան:

(2005 թ., մայիս, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄՆԺՈՒԺԿԱԿԱՆ ՄԱՐԴԵՐ ԶԻ ԿԱՐՈՂ ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ԼԻՆԵԼ

Տեր Գրիգոր քահանա Հովհաննիսյան

- Տեր հայր, Սուրբ Գիրքը բազմիցս զգուշացնում է ապրել չափավոր եւ ժուժկալ կյանքով՝ հեռու մնալով ազահոությունից: Ինչով է կարեւորվում ժուժկալությունը, որ համարվում է 7 գլխավոր առաքինություններից մեկը:

- Այո՛, ժուժկալությունը 7 գլխավոր առաքինություններից մեկն է: Աստված այնքան կարեւորեց չափավորությունը, որ նույնիսկ դրախտի պարտեզում, որտեղ մարդը երանավետ կյանք էր վարում, չափավորության մի սահման դրեց՝ պատվիրելով ուտել դրախտի բոլոր ծառերի պտուղներից, բացի չարի եւ բարու գիտության ծառի պտղից (տե՛ս Ծննդ. Բ 16, 17): Եվ կյանքում միշտ այդպես է. երջանկությունը կապված է որոշակի սահմանափակումների, զոհողությունների հետ: Ազահոությունը չի կարող երջանկացնել մարդուն: Եթե փորձենք նայել մարդկության պատմության ընթացքին, այսօր ողջ աշխարհում մարդն ապրում է ավելի բարեկեցիկ ու հարմարավետ կյանքով, քան սրանից 50 կամ 100 տարի առաջ: Առօրյա հոգսերն ու կենսապայմաններն ապահովելու առումով մեր կյանքն ավելի հեշտ է: Սակայն այսօրվա մարդն առավել երջանիկ չէ, քան նախնի մարդը: Մեր ցանկությունների, հաճույքների բավարարումը չի տանում երջանկության: Նայենք փաստերին: Այսօր ողջ աշխարհում ավելի շատ են ինքնասպանությունները, խելագարումները, հոգեկան խեղումները, տեսակ-տեսակ այլասերումները, քան նախկինում: Ուրեմն հաճոյապաշտությունն ու մոլությունների հետեւից գնալը չերջանկացրեցին մարդուն: Չնայած այս ամենին՝ աշխարհը նորից շարունակում է այդ ճանապարհով ընթանալ: Մարդը պիտի կարողանա «ոչ» ասել իր ցանկություններին: Տեսեք, ի՞նչ է ազատությունը. հայրերից մեկն ասում է, որ ազատ է այն մարդը, ով կարողանում է «ոչ» ասել իր ցանկություններին, երբ կարողանում է բարոյական արգելքներ դնել դրանց վրա: Ես ցանկանում եմ այն, ինչն օգտակար չէ ինձ, ուստի ինքս ինձ զսպելով՝ մերժում եմ ցանկությունս, անում եմ այն, ինչը թեեւ դժվար է թվում, բայց օգտակար ու բարոյական է: Սա ժուժկալություն, չափավորություն է:

- Այո, տեր հայր, սակայն ոչ բոլորը կարող են ունենալ այնքան ամուր ու զորեղ կամք, որպեսզի «ոչ» ասեն իրենց վնասակար ցանկություններին: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Ունենք կերակուր եւ հանդերձներ ու դրանցով էլ բավականանանք» (Ա Տիմոթ. 2 8): Դժբախտաբար ներկայումս մարդկությունը հասել է այնպիսի մի վիճակի, որ այլեւս գրեթե անհնար է վերադառնալ սակավապետ, ժուժկալ, չափավոր ապրելակերպին: Համամիտ եք:

- Այո՛, մարդիկ հասել են այդ վիճակին, բայց համաձայն չեմ, որ այլեւս հնարավոր չէ վերադառնալ ժուժկալ ապրելակերպին. միշտ կարելի է վերադառնալ: Այսօրվա մարդու համար հագուստը ծառայում է ոչ թե մարմնի մերկությունը ծածկելուն ու այն ցրտից ու արեւից պաշտպանելուն, այլ այն դարձել է մարդկանց մեջ ներկայանալու, հասարակության մեջ զբաղեցրած դիրքը ցույց տալու մի միջոց: Սա չափավորություն կորուստ է: Եթե մենք հագուստին վերաբերվենք ճիշտ, ապա չենք ձգտի ունենալ այնքան հագուստ, որ չհասցնենք հագնել, այն դեպքում, երբ մեր կողքին ապրող շատ մարդիկ չունեն նույնիսկ անհրաժեշտը: Նույնը վերաբերում է նաեւ սննդին: Սնունդը մարդու կյանքի կենսական նյութերը, կենսական ուժերը վերականգնելու համար է, մինչդեռ այսօրվա մարդն ուզում է անպայման կերակրից հաճույք ստանալ, քիմիքի պահանջը բավարարել հնարավորինս համեղ ու բազմատեսակ կերակրով: Գուցե մարդիկ ասեն, որ սա էլ կարեւոր է, բայց այն, ի վերջո, հանգեցնում է որկրամոլության (չատակերության) մեղքին. եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են, որ շատակերություն է ոչ միայն այն, որ մարդը շատ է ուտում կամ հաճախ է ուտում, այլ նաեւ այն, որ համադամ կերակուրներով է սնվում՝ մտածելով ավելի ու ավելի համեղ սննդի մասին:

- Հիշենք մեր Տիրոջ երկրային կյանքը. մեր Տերն ապրեց համեստ ու ժուժկալ կյանք՝ Իր հետեւորդներին էլ կոչ անելով նմանվել Իրեն, հետեւել Իր կյանքի օրինակին...

- Քրիստոսն Իր կյանքը մեզ որպես օրինակ ապրեց: Հիշենք Քրիստոսի պատասխանը այն երիտասարդի հարցին, ով կամենում էր հետեւել Իրեն: Տերն ասաց. «Աղվեսները որջ ունեն, եւ երկնքի թռչունները՝ բույն. բայց մարդու Որդին մի տեղ չունի, որ իր գլուխը դնի» (Մատթ. Ը 20): Մեր Տերը նույնիսկ տուն, կացարան չունեւ: Նա ուզում էր ասել, որ Իրեն հետեւողը պիտի հանձն առներ այդպիսի մի կյանք: Իրապես, Քրիստոսի կյանքը չափավոր, ժուժկալ, անհրաժեշտով բավարարվելու կյանք էր՝ իբրեւ մեզ օրինակ: Սրանում շատ մեծ ճշմարտություն կա: Այսօր մենք, տարված լինե-

լով նյութ ձեռք բերելով, հաճախ Աստծուց մեզ շնորհված ժամանակը, շնորհները, մեր կենսական ուժերը, մեր խելքը, ավյունը, եռանդը ուրիշ ուղղությամբ ենք աշխատեցնում, ոչ այն ուղղությամբ, ինչի համար Աստված մեզ կյանք է շնորհել, այսինքն՝ առաքինություն, բարության, սրբության ճանապարհով, մեղքից հրաժարվելով, երկնքի արքայության ճանապարհով ընթանալով, այլ մտած ենք մի խելահեղ վազքի մեջ, որը չգիտենք, թե ուր է տանում, բայց հաստատ երկնքի արքայությունն չի տանում: Նյութի, դրամի, բարեկեցության, հաճոյամոլության վազքը աստվածահաճո ընթացք չէ: Այս կյանքը շատ կարճ է, ուստի մարդը պիտի այս ժամանակահատվածը ճիշտ ապրի՝ գլխավորը զանազանելով երկրորդականից: Սիրաբ իմաստունն ասում է. «Հագեցած կերակրով ստամոքսը հանգիստ քնել չի կարողանում»: Ուրեմն որկրամոլ մարդը նույնիսկ սովորական քունն է կորցնում, ուր մնաց՝ հոգեւոր վիճակը:

- Իսկ որո՞նք են ժուժկալության օգուտները:

- Ժուժկալ մարդը սովոր է միշտ գոհ լինել իր վիճակից, սակավով գոհանում է՝ փառաբանելով Աստծուն եղածի համար: Անժուժկալ մարդը միշտ դժգոհում է, որովհետեւ չի հագեցնում ունեցածով: Ուրեմն ժուժկալը գոհանում է քչով եւ անտրտունջ ապրում, որը մեծագույն առաքինությունն է: Հիշենք աղքատ Ղազարոսի եւ մեծահարուստի առակը. մեկնիչներն ասում են, որ Ղազարոսի առաքինություններից մեկն էլ չտրտնջալն էր. նա իր ծայրահեղ ծանր, չքավոր ու հիվանդ վիճակի մեջ գոհությամբ ապրեց, չդժգոհեց, ուստի ողորմություն գտավ (տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 19-31): Ժուժկալ մարդը կամային մարդ է, կարողանում է կամք դրսեւորել ու մերժել իր վնասակար ցանկությունները: Ըստ հայրերի՝ մարդու հոգին եռամասնյա է՝ բանական, ցասմնական, ցանկական: Ժուժկալ մարդը կարողանում է իր բանականությամբ եւ կամքով հակառակ կանգնել ցանկականին, կամք դրսեւորել ու ճնշել այն: Ժուժկալ մարդիկ նաեւ բարեգործ մարդիկ են, վատնող, փչացնող չեն, իրենց զրկելով՝ օգնում են ուրիշներին: Հիշենք անառակ որդու առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԵ 11-32). անառակի մեծագույն մեղքերից մեկը վատնումն էր, իսկ ժուժկալ մարդը նաեւ հեռու է վատնումից:

- Փաստորեն ժուժկալ մարդը, ողորմության գործեր կատարելով, երկնքում Է դիզում գանձերը, ըստ Տիրոջ պատգամի, որ ասում է. «Գանձեր դիզեք երկնքում...» (Մատթ. Զ 19-21):

- Գիտենանք, որ ժուժկալը նա է, ով գիտակցում է այս կյանքի ժամանակավոր, անցողիկ եւ ունայն լինելը՝ ունենալով հավիտենականության հույս: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Եթե մեռելների հարություն չկա, ուրեմն կեր եւ խմիր, քանի որ վաղը պիտի մեռնես» (տե՛ս Ա Կորնթ. ԺԵ 32): Երկնքի արքայության եւ հավիտենական կյանքի ձգտող մարդն ապրում է ուրիշ կանոնով՝ առաքինության, սրբության, բարության, արդարության, ողորմության կանոնով:

- Սբ. Պողոս առաքյալը ազահուծությունը կռապաշտություն է համարում՝ ասելով, որ այդպիսիները երկնքի արքայության մեջ մաս եւ բաժին չեն ունենալու (տե՛ս Եփես. Ե 5): Ինչպե՛ս կարող է այս ախտը տիրել մարդու սրտին, եւ ո՞րն է ազահուծությունից ձերբազատման ճանապարհը:

- Ազահությունը 7 մահացու մեղքերից մեկն է: Այս ախտի մասին խոսում են նաեւ Սիրաք եւ Սողոմոն իմաստունները: Իմաստության գրքերում ասվում է. «Ազահությունն իրեն անձնատուր եղողին կսպանի»: Ազահության անձնատուր եղողն իրեն մահվան է դատապարտում: Առաքյալն ասում է. «Բոլոր չարիքների արմատը փողասիրությունն է» (Ա Տիմոթ. Զ 10): Սա սատանայի խաբկանքն է: Ինչպե՛ս դրախտում սատանան խաբեց, պատրեց մեր նախածնողներին՝ ասելով, որ եթե ուտեք արգելված պտղից, աստվածներ կլինեք, այսինքն՝ կունենաք ավելին, քան ունեք, թեեւ նրանք ամեն ինչ ունեին ու երջանիկ էին: Պետք է միայն մեկ պատվիրան պահելն, այն էլ չպահեցին: Այսօր էլ չարը նույն կերպ խաբում է մեզ...:

Մարդն այս ախտի մեջ հայտնվում է միշտ ավելին ցանկանալու եւ ունենալու պատճառով, որի անհրաժեշտությունը ինքը չունի: Սա խաբկանք է: Հիշենք հոգեչահ պատմություններից մի դրվագ. պատմվում է, որ մի մեծահարուստ մարդ մահվան մահճում դառնապես լաց է լինում՝ չկարողանալով մխիթարվել: Եվ երբ որդիները հարցնում են նրա ողբի պատճառը, նա բաց է անում ձեռքի ափն ու ցույց տալիս մի ոսկեղրամ՝ ասելով. «Ողջ կյանքս սրա համար եմ ապրել, կյանքս սրան նվիրել, իսկ հիմա տեսնում եմ, որ այս մեկ ոսկեղրամն անգամ չեմ կարող հետս տանել: Ուրեմն զուր էր ապրած ողջ կյանքս...»: Նույնն է ուսուցանում նաեւ Տերը անմիտ մեծահարուստի առակով (տե՛ս Ղուկ. ԺԲ 13-21): Աստված նյութական բարիքները տվել է մարդուն, որպեսզի վերջինս դրանց միջոցով երկնքի արքայությունը շահի, ողորմության, առաքինության, մարդասիրության գործեր գործի՝ երկնքում անանց պսակների արժանանալով:

- Նույն միտքն է արտահայտում նաեւ սուրբ Պողոս առաքյալը՝ ասելով. «Բարի գործերով հարստացեք. եղեք առատաձեռն, բարեսեր, ունեցածից ուրիշին էլ բաժին հանեք՝ այդ կերպ ձեզ համար բարի հիմք դնելով հանդերձալում» (տե՛ս Ա Տիմոթ. 2 18, 19):

- Առաքյալն իր մեկ այլ՝ գաղատացիներին ուղղված թղթում, խոսելով Հոգու պտուղների մասին, ասում է. «Հոգու պտուղն այս է՝ սեր, խնդություն, խաղաղություն, համբերություն, քաղցրություն, բարություն, հավատարմություն, հեզություն, ժուժկալություն» (Գաղ. Ե 22, 23): Տեսնում ենք, որ ժուժկալությունն անբաժան է մեծամեծ առաքինություններից: Կարծում եմ, որ անժուժկալ մարդը չի կարող քրիստոնյա լինել:

- Տե՛ր հայր, որպեսզի մեր ընթերցողների համար տպավորություն չստեղծվի, թե հարուստները փրկության հնարավորություն չեն ունենալու, հիշենք մեր հոգեկիր հայրերից Վարդան Այգեկցու խոսքը. վերջինս, վկայակոչելով Տիրոջ այն խոսքը, թե «հարուստը դժվարությամբ կմտնի երկնքի արքայություն», ասում է. «Սակայն շատ մեծատուններ կմտնեն Աստծո արքայություն, եթե լինեն բարեսեր, ողորմած, անկաշառ, իրավադատ... եւ այլն»: Ինչ կասեք այս հարցի առնչությամբ:

- Ասեմ, որ սակավ ունեցող կամ աղքատ մարդկանց մեջ էլ հաճախ պատահում են ազահ ու աչքածակ մարդիկ, որոնց որքան էլ տաս, միեւնույն է՝ դժգոհ են: Բայց անկախ ամեն ինչից՝ միշտ պետք է տալ, ողորմել, քանի որ Սուրբ Գիրքն ասում է, որ ծարավածին մեկ բաժակ ջուր տվողն իր վարձքն է ունենալու երկնքում: Ուրեմն իրենց արդար ունեցվածքից բարիք գործող մարդիկ վարձքի են արժանանալու երկնքում:

- Իսկ ինչ մեղքեր են ծնվում ազահությունից:

- Ազահությունը ծանրագույն մեղք է, որը ծնում է մի շարք մեղքեր: Ազահը կարող է հեշտությամբ գողանալ, սպանել, խարդախել, բանսարկությունների դիմել, ատել, դավաճանել ու էլի շատ ու շատ մեղքեր գործել՝ ընչասիրությունից զրդված:

- Ինչպե՞ս կարող է մարդը հասկանալ, գիտակցել, որ մահկանացու է, որ հավերժ չի ապրելու այս երկրի վրա, որ կոչված է հավիտենության, որ «ոչինչ չի բերել աշխարհի, ոչ էլ պիտի կարողանա տանել» (տե՛ս Ա Տիմոթ. 2 7):

- Աստված այս աշխարհում ամեն ինչ իմաստություն է արարել, եւ այս հարցում էլ օգնել է մեզ՝ մահը դնելով մեր մեջ: Ամեն օր մենք մահվան ականատեսներ ենք. մասնակցում ենք հուղարկա-

վորուկությունների: Զուր չէ իմաստունն ասում, որ սուգի տուն գնալն ավելի լավ է, քան խնջուկքի տուն գնալը, որովհետեւ բոլորիս վախճանն այս է: Թերեւս ուրիշ ոչ մի վայրում մարդն այնքան չի մտածում իր մահկանացու լինելու մասին, ինչքան մահացածի դագաղի մոտ կանգնած: Սրա կողքին նաեւ այն մեծ հույսը կա, որ հավիտենական Աստված, լինելով Սեր, չի կարող թողնել, որ մարդը, ընդամենը 70 կամ 90 տարի տառապելով այս աշխարհում, հետո ոչնչանա ու վերանա: Աստված զորավոր եւ իմաստուն է. Նա խաչի վրա իր սուրբ արյունը հեղեց մարդ արարածի փրկության համար, որպեսզի մեզ հավիտենական կյանք պարգեւի: Մենք ապավինենք Աստծուն, հիշենք, որ ժամանակավոր ենք, որ Աստված մեզ շնորհելու է հավիտենականը, եթե հավատարիմ մնանք, ապրենք պատվիրանների մեջ՝ զերծ մնալով ազահուկությունից, որկրամոլությունից ու մյուս մեղքերից:

(2011 թ., դեկտեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ռադիոժրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄՈՒՐԲ ՆԱԳՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԸ ԴԵՂ ՈՒ ԴԱՐՄԱՆ Է ՄԵՐ ԱՄԵՆՈՐՅԱ ՄԵՂՔԵՐԻՆ

Տեր Միքայել վարդապետ Գևորգյան

«Նրանք, ովքեր հավատով եւ երկյուղածությամբ են մուրենում Քրիստոսին, լուսավորվում են Սուրբ Հոգով եւ առաքինի գործերով օրեցօր վեր բարձրանում, որովհետեւ Տերը մեր մեջ բնակվում է սուրբ Հաղորդությամբ»
(Սբ. Հովհան Մանդակունի)

- Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու 7 սրբարար խորհուրդներից չորրորդը սուրբ Հաղորդությունն է, որը հաստատեց Տեր Հիսուս Քրիստոսը Վերջին Ընթրիքի ժամանակ: Ինչո՞ւ Տերը հաստատեց այդ խորհուրդը:

- Քրիստոսն իր չարչարանքներից առաջ սեղան նստեց իր աշակերտների հետ, հաց վերցրեց, կտրեց, տվեց նրանց՝ ասելով.

«Առե՛ք, կերե՛ք, ա՛յս է Իմ Մարմինը»: Հետո վերցրեց գինով լի բաժակը, գոհություն հայտնեց, տվեց նրանց՝ ասելով. «Խմեցե՛ք դրանից բոլորդ, որովհետեւ այդ է Նոր Ուխտի Իմ Արյունը, որ թափվում է շատերի համար՝ իրենց մեղքերի թողության համար» (Մատթ. ԻԶ 26-29): Այնուհետեւ Քրիստոսը խաչը բարձրացավ. գեղարդով խոցեցին Նրա մարմինը, գամերով ծակեցին ձեռքերն ու ոտքերը... կատարվեց Նրա՝ նախապես ասված խոսքը, թե՛ Իր Մարմինը պիտի ճեղքվի եւ արյունը՝ Հոսի: Նա Իր Մարմինն ու Արյունը տվեց հանուն մեղավոր մարդկության փրկության: Քրիստոսը նաեւ պատգամում է բոլորիս. «Այս արեք Իմ հիշատակի համար» (Ղուկ. ԻԲ 19): Քրիստոսի պատարագումի խորհուրդը մենք պետք է կատարենք մշտապես, մինչեւ աշխարհի վախճանը: «Պատարագ» թարգմանաբար նշանակում է զոհաբերություն: Քրիստոսն այն ժամանակ պատարագվեց խաչի վրա, այսօր էլ պատարագվում է եկեղեցիներում, քառանկյուն սուրբ Սեղանի վրա: Այն ժամանակ Գողգոթայում Իր Մարմինն ու Արյունը զոհաբերեց մարդկության մեղքերի քավության եւ թողության համար: Այսօր էլ Պատարագի ժամանակ պատարագվում են հացն ու գինին, որոնք աղոթքներով Աստծո կողմից փոխակերպվում են Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան: Քրիստոսը զգուշացնում է Ավետարանում. «Եթե չուտեք Մարդու Որդու Մարմինը եւ չըմպեք Նրա Արյունը, ձեր մեջ կյանք չեք ունենա» (Հովհ. Զ 54):

- Փաստորեն, սուրբ Հաղորդությունը սուրբ Պատարագի արարողության բուն առանցքն է, որի ժամանակ Յիսուս Քրիստոսը՝ Անմահ Գառը, որպես հաշտության զոհ, խորհրդավոր կերպով պատարագվում է սբ. Սեղանի վրա: Ինչո՞ւ է Հաղորդության խորհուրդն անվանվում նաեւ Անարյուն Պատարագ:

- Հին Ուխտի բոլոր պատարագները կատարվում էին արյան հեղմամբ, որը տեսանելի էր բոլորին: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ մեղքերի թողություն առանց արյան հեղումի չէր լինում: Այսօր մեղքերի թողություն լինում է Անարյուն Պատարագով. հացի եւ գինու բաղադրությունը մնում է նույնը, հացը մնում է հաց, գինին՝ գինի, սակայն խորհրդով դրանք փոխակերպվում են Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան: Հում միս չէ, որ մենք ընդունում ենք՝ ճաշակելով սբ. Հաղորդությունը, այլ ուտում ենք հաց եւ գինի, սակայն խորհրդավորապես ընդունում եւ հավատում ենք, որ Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունն է:

- Հայր սուրբ, մարդն իր սահմանափակ, տկար մտքով կարող է ըմբռնել այս խորհուրդն ամբողջությամբ:

Անշուշտ՝ ոչ: Մեծ հավատ է պետք, աներկբա հավատ: Հաղորդությանը մոտեցող յուրաքանչյուր ոք պետք է հավատա, որ դա իսկապես Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունն է: Եկեղեցու սուրբ հայրերը այս սուրբ խորհրդին չհավատացողներին զրկում էին Հաղորդությանից:

- Իսկ ինչպե՞ս է պետք պատրաստվել Հաղորդությանը մոտենալուն, ինչ է հրահանգում Եկեղեցին:

- Սա թերեւս ամենից ցավոտ եւ քննարկման արժանի հարցն է, որը պետք է պարզաբանվի: Հաղորդությանը մոտեցող յուրաքանչյուր մարդ պետք է ունենա ուղղափառ հավատի դավանություն, ուղղափառ հավատի ճիշտ պատկերացում: Մենք՝ քրիստոնյաներս, հավատում ենք Ս. Երրորդությանը՝ Հորը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն, Քրիստոսի կյանքի տնօրինական դրվագներին՝ Ծնունդին, Մկրտությանը, Հաղորդության խորհրդի հաստատմանը, մեզ համար չարչարվելուն, խաչվելուն, թաղվելուն, հարության առնելուն, երկինք համբարձվելուն, Երկրորդ Գալստյանը, ողջերի եւ մեռածների դատաստանին: Հավատում ենք հանդերձյալ կյանքին, մեռելների հարությանը, արդարների՝ երկնքի արքայություն մտնելուն եւ մեղավորների՝ հավիտենական տանջանքների դատապարտվելուն: Այս հավատը պետք է ունենա պարզ քրիստոնյան: Այս հավատի հիմքի վրա ենք կատարում մկրտության խորհուրդը, որը նաեւ սբ. Հաղորդությանը պատրաստվելու մի մաս է կազմում, քանի որ չմկրտված մարդը չի կարող Հաղորդություն ստանալ: Սբ. Հաղորդությանը մոտեցող մարդը չի կարող չընդունել հանդերձյալ կյանքի գոյությունը, որովհետեւ Հաղորդությունը հենց հանդերձյալ կյանքի թթիվն է, որը, ինչպես ասում են եկեղեցու սբ. հայրերը, դրվում է մեր մեջ եւ խմորում մեր ողջ մարմինը՝ ընդունակ դարձնելով այն Քրիստոսի երկրորդ Գալստյանը հարության առնելուն եւ Նրա առջեւ կանգնելուն: Հաղորդվող մարդը պետք է ունենա մաքուր քրիստոնեական վարք, կենցաղ, հեռու լինի մեծամեծ մեղքերից: Փորձենք նշել առավել աչքի ընկնող մեղքերը, որոնք հեռու են քրիստոնեական կերպարից: Դրանք են՝ չնություն, գողություն, հարբեցողություն, թմրամոլություն, ոգեկոչություն, գուշակություն, կախարհություն...: Այս մեծ մեղքերի մեջ եղող մարդիկ չեն կարող հաղորդվել, որովհետեւ Հաղորդությունը նրանց համար

դատապարտություն կլինի: Այլ պետք է խոստովանել այդ մեղքերը. արտասուքներով զղջալ, մեզ վրա դրված ապաշխարությունը հանձն առնել, իսպառ մաքրվել եւ իրապես թեթեւացած խղճով ու քահանայի օրհնությունմբ մոտենալ սբ. Հաղորդությունը:

Իսկ այն քրիստոնյաները, ովքեր ունեն ուղղափառ հավատ, հաղորդության գիտակցություն, եւ, ինչպես սբ. Գր. Տաթեւացին է ասում, «փոշետեսակ մեղքեր», այսինքն՝ երբեմն սուտ են խոսում, բամբասում, դատում, բարկանում, բայց փորձում են ողջ էությունմբ պայքարել դրանց դեմ, պետք է մոտենան սբ. Հաղորդությանը: Ինչպե՞ս: Դարձյալ ս. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ այս փոշենման մեղքերը մաքրվում են խոստովանությամբ, եկեղեցական ժամերգություններին, Պատարագներին մասնակցելով, աղոթքներով եւ ս. Հաղորդությամբ: Եթե մարդն իրապես փափագում եւ ձգտում է Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան հետ հաղորդվել, ապա այդ մեղքերը չեն կարող արգելք հանդիսանալ: Այդպիսի մարդն անտարբեր չի մեղքերի մեջ: Մինչդեռ շատերը մանր մեղքերի մեջ անտարբեր են, չեն պայքարում դրանց դեմ եւ չեն մոտենում Հաղորդությանը: Սա ճիշտ չէ:

Սուրբ Հաղորդությանը մոտենալիս պետք է ունենալ լրջություն եւ աղոթասիրություն: Պետք է պահել եկեղեցու կարգն ու սարքը, պահել օրապահքերն (չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերի) ու շաբաթապահքերը, պահել աղոթքով, պատրաստվել ու առավոտից ծոմապահությունմբ դնալ եկեղեցի: Շատ ջերմեռանդ քրիստոնյաներ ծոմ են պահում նախորդ օրվա երեկոյից սկսած, որը գովելի, դրվատելի է: Բավարար պայման է առավոտից ծոմապահությունը, ցանկալի պայման է երեկոյից ծոմապահությունը: Հաղորդությանը մոտեցող մարդը պետք է մաքուր լինի ոչ միայն հոգեպես, այլեւ մարմնապես: Պարզ առօրյայով ապրող քրիստոնյա մարդու համար այսքանը բավարար է: Հանդգնություն է, երբ մարդը, ով ո՛չ աղոթք է արել, ո՛չ պահք պահել, ո՛չ պատրաստվել, գալիս եւ Հաղորդություն է ստանում: Պետք է հնարավորինս պատրաստվել, որպեսզի խիղճդ քեզ չհանդիմանի, այլ հանգիստ լինես, որ մի բան արել ես հանուն Հաղորդության, բայց չափի մեջ անել: Եթե պատրաստվել ես, բայց էլի չես մոտենում, ընկնում ես ծայրահեղության մեջ: Ես ճիշտ եմ համարում, որ քրիստոնյան սբ. Հաղորդություն ստանալու օրը մասնակցի նաեւ առավոտյան ժամերգությանը, որպեսզի նախապատրաստվի նաեւ ժամերգության ընթացքում: Չի կարելի ուշանալ Պատարագից, մասնակցել խոստովանության կարգին եւ Հաղորդություն ստանալ: Սա լուրջ պատրաստություն չի:

- Սբ. Գրիգոր Նարեկացին ասում է, որ «Սբ. Հաղորդությունը մեր անբուժելի ախտերին ու մեր ամենօրյա մեղքերին դեղ ու դարման է» (Նարեկ, Բան ԾԳ Դ), սակայն, ինչպես արդեն ասացիք, անպատրաստ մոտենալու դեպքում, այն դատապարտություն է լինում ստացողի համար: Շատ քրիստոնյաներ հաճախ իրենց հեռու են պահում Հաղորդությունից՝ անպատրաստ համարելով: Ինչպե՞ս կարող է քրիստոնյան հասկանալ՝ պատրաստ է սուրբ խորհրդին մոտենալուն, թե՞ ոչ:

- Մինչ այժմ խոսեցինք Հաղորդությունը պատրաստվելու ճախ կողմի մասին, այժմ խոսենք աջ կողմի մասին: Այո, այսօր շատ քրիստոնյաներ իրենց ետ են պահում Հաղորդությունից՝ անարժան համարելով: Սա Հաղորդությունից ետ կանգնելու աջակողմյան արգելքն է, որը ճիշտ է: Հաղորդությունը դեղ ու դարման է, առանց որի մեղքի պայքարը մղել չենք կարող: Այս կերպ վարվող քրիստոնյաները ուզում են նախ մեղքի պայքարը մղել, նոր միայն մոտենալ Հաղորդությանը: Այդպես չի լինում: Մենք պետք է պայքարենք մեղքի դեմ «արյուն թափելու աստիճան» եւ զուգահեռ սուրբ Հաղորդություն ստանանք: Մնացած պակասը սբ. Հաղորդությունն է լրացնելու՝ օգնելով հաղթահարել մեղքը:

- Հայր սուրբ, կարճդ ենք ասել, որ չարահնար սատանան է մարդուն ետ պահում Հաղորդությունից, Քրիստոսի հետ միավորվելուց:

- Այո, սատանայի գործն է, որը մեզ տարբեր տեսակի չար խորհուրդներով կեղեքում է: Մարդը պատրաստվում է մոտենալ Հաղորդությանը եւ հանկարծ մտքով վատ բան է անցնում, մեղանչում է ու այլեւս չի հաղորդվում: Մենք պետք է սանձենք մեր միտքը. ոչ թե միտքը պետք է մեզ ենթարկեցնի իրեն, այլ մենք՝ մտքին: Այո, ես անարժան եմ, սակայն Քրիստոսն է արժանացնում, Քրիստոսի զորությունն է, ուստի մոտենալով՝ շատ զորավոր ենք լինելու: Սբ. Գր. Տաթևազին ասում է, որ Քրիստոսի չարչարանքներից 2 բան է մնացել՝ սբ. Հաղորդությունը եւ սբ. Խաչի նշանը, ինչից զարհուրում եւ սոսկում է սատանան, որովհետեւ Խաչի նշանով մեզ կնքելով եւ ս. Հաղորդություն ստանալով՝ Քրիստոսի անպարտ, սատանային կործանող զորությունն ենք ստանում, ինչից չարը փախչում է, ուստի ամեն հնար բանեցնում է մեզ Հաղորդությունից հեռու պահելու համար: Վարդան Այգեկցին ասում է, որ Քրիստոսի երկրորդ Գալուստը պետք է տեղի ունենա կիրակի օրը, ուստի քրիստոնյայի ողջ շաբաթվա կյանքը պետք է պատրաստություն լինի Քրիստոսի Գալուստին:

- Ինչ հաճախականությամբ պետք է քրիստոնյան Հաղորդություն ստանա:

- Թերեւս 40 օրը մեկ պարտադիր է, եթե մարդը ապաշխարութեան շրջանի մեջ չէ: Թեեւ ես կարծում եմ, որ քրիստոնեական ընթացք ունեցող մարդու համար 40 օրվա հաճախականությունը ուշ է, որովհետեւ հոգին կտկարանա: Օրինակ՝ ինչպե՞ս կարող է մարդը 40 օր ոչինչ չուտել, նույնպես եւ Հաղորդութեան պարագայում...: Հաղորդությունը հոգու փրկութեան դեղ է, զորացնում է մարդուն: Ս. Գր. Նարեկացին «Սա վեր է դասում նահատակների արյամբ կատարած վկայությունից, մարտիրոսությունից..., ամեն ինչից» (տե՛ս Նարեկ, Բան ԾԳ Դ): Ոչինչ չի կարող համեմատվել սբ. Հաղորդութեան հետ, սրանով ենք հաղթում սատանային: Ես կարծում եմ, որ մարդը, ով հեռու է մեծամեծ մեղքերից, ունի ուղղափառ հավատ, քրիստոնեական ընթացք, ապա կարող է նույնիսկ սբ. Պատարագի ընթացքում պատրաստվել Հաղորդութեանը: Ուրեմն հեռու մնանք Հաղորդութեանը մոտենալու 2 թերացումներից՝ հանդգնությամբ հաղորդվելուց եւ անընդհատ Հաղորդությունից հեռանալուց:

- Փաստորեն, քրիստոնյան Հաղորդությամբ միավորվում է Քրիստոսի՝ իր Փրկչի հետ, մաքրվում եւ սրբվում իր ներգործական մեղքերից, նորոգվում հոգով եւ մարմնով, ժառանգում հավիտենական կյանքը: Ուրիշ ինչ շնորհներ է ստանում մարդը հաղորդվելով:

- «Ամենից մեծ շնորհը հոգու խաղաղությունն է», - ասում է սբ. Գր. Տաթևացին, ամենամեծ երանությունը, որը տալիս է Հաղորդությունը: Երանիներից մեծագույնն էլ երանի է տալիս խաղաղարարներին...: Հաղորդութեան միջոցով մարդը ճաշակում է աստվածային խաղաղությունը, երկրից վերափոխվում երկինք: Հաղորդությամբ մարդը դառնում է Քրիստոսի Մարմնի անդամը եւ պատահական չէ, որ սուրբ Պատարագը նույն ժամին է հաստատված, որպեսզի բոլոր քրիստոնյաները նույն ժամին միավորված աղոթք անեն: Սուրբ Պատարագին հոգով եւ մտքով մասնակցող մարդը հաղորդվում է ոչ միայն Աստծու, այլեւ բոլոր քրիստոնյաների հետ. Պատարագի խորհրդով տեղի է ունենում եկեղեցու միավորման խորհուրդը. հընթացս սուրբ Պատարագի հիշում ենք առաքյալներին, մարգարեներին, սրբերին, մեր ննջեցյալներին: Եվ սբ. Գր. Տաթևացին ասում է, որ ով արժանավորապես է սբ. Հաղորդություն ստանում, նրա հետ հաղորդակցվում են նաեւ իր ննջեցյալները:

- Հայր սուրբ, թերեւս պակաս կարելոր չէ նաեւ Հաղորդությունից հետո հաղորդվողի պահվածքը, այնպես չէ:

- Սուրբ Հաղորդությամբ նորոգված մարդն այնքան զորավոր է մեղքի դեմ պայքարում, որ արդեն ոչ թե ինքը, այլ իր մեջ եղած Քրիստոսն է անում ամեն բան: Սրանում է խորհուրդը. պետք է պայքարել մեղքի դեմ, սբ. Հաղորդությամբ զորանալ, ինքնագոհաբերությամբ հանձնվել Քրիստոսին եւ Նրանով Հաղթահարել ամեն բան: Կարելոր է, որ մարդ ունենա արթուն եւ ճիշտ գիտակցություն: Մեր խիղճը պետք է կարողանա ճիշտ զատորոշել մեղքերը եւ ազատվել դրանցից: Հայրերն առանձնացնում են խղճի 3 տեսակ: Նրանք խիղճը համեմատում են ցանցի հետ, որն ունի տարբեր՝ մեծ, միջին եւ փոքր չափի անցքեր: Խիղճը մեր հոգու մեջ դրված ցանց է, որի միջով անցնում են մեղքերը: Եթե ցանցի անցքերը մեծ են, մեծամեծ մեղքերը հեշտությամբ անցնում են դրանց միջով: Սա լայն անցքերով ցանցի օրինակ է եւ պատահում է այն մարդկանց մոտ, ովքեր չունեն քրիստոնեական կենցաղ եւ աղոթական կյանք, ովքեր մեղքերի մեջ լինելով՝ իրենց անմեղ են կարծում: Նեղ անցքերով ցանցով խիղճ ավելի հաճախ պատահում է քրիստոնյաների մոտ, ովքեր ամեն մի մանրուքը մեծ մեղք են համարում: Օրինակ՝ մեկին նեղացրել են, ամիսներով Հաղորդություն չեն ստանում: Սխալ է: Նեղացրեցի՞նք, գնանք, ներողություն խնդրենք, ինչպես ասում է սբ. Պողոս առաքյալը. «Արեգակը ձեր բարկության վրա թող մայր չմտնի» (Եփես. Դ 26): Պետք է մեղքից դուրս գալու արվեստն իմանանք՝ զղջանք, խոստովանենք, մաքրվենք ու թեթեւանաք: Մեղքերի գիտակցությունը չպիտի շատ ծանրանա մեզ վրա, որպեսզի Հաղորդությունից էլ ետ չպահի: Միջին անցքերով խղճի ցանցը մեղքի ճիշտ, ուղղափառ գիտակցությունն է, որով քրիստոնյան կարող է մեղքերից ձերբազատվել, խոստովանությամբ թեթեւանալ, մաքրվել ու մոտենալ սբ. Հաղորդությանը:

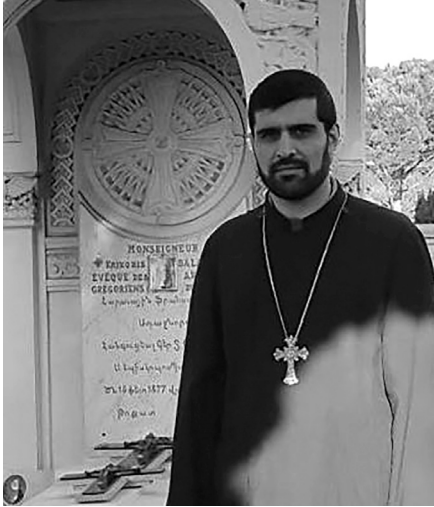
(2010 թ., սեպտեմբեր, Տաթևի վանք,

«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԿՅՆՆՔԸ՝ ԽԱՉԻ ՃՆՆՊԱՐՅՈՒՆ

Տեղ. Տրդատ քահանա Բողիկյան

- Հայոց պատմության հաստատված մատյանի շատ էջեր տառապանքի դրոշմ են կրում: Վիշտը Հայաստանի պատմության մշտական ուղեկիցն է եղել: Հայ ժողովուրդը բոլոր ժամանակներում էլ խաչակից է եղել Քրիստոսին, անցել այդ տառապանքի, անարգանքի ճանապարհը, այսինքն՝ խաչի ճանապարհը, եւ հավատալով, որ Աստված ներկա է նույնիսկ փորձության բովում՝ կարողացել է դիմակայել բոլոր վշտերին ու փորձություններին: Առհասարակ յուրաքանչյուրիս կյանքն էլ խաչի մի ճանապարհ է... Կարո՞ղ ենք ասել, որ 1915-ին մեր ժողովրդի դեմ իրականացված նախճիրը, որը համաշխարհային պատմության մեջ մտավ իբրեւ XX դարասկզբի Մեծ Եղեռն, մի յուրատեսակ խաչ էր, որը կրեց հայ ժողովուրդը:

- *Գիտենք, որ ի սկզբանե Աստված մարդուն օժտել է ազատ կամքով, իր կամքն ազատ արտահայտելու հնարավորությամբ: Աստվածային արդարությունը թույլ չի տալիս ուղղակիորեն միջամտել մարդու գործերին, ուստի երբ մարդը խախտեց աստվածային պատվիրանը, անկում ապրեց եւ վտարվեց դրախտից, ժառանգեց մի մեղսագործ բնություն՝ ի տարբերություն այն բնության, որ Աստված շնորհել էր իրեն՝ բարի, արդար, կատարյալ եւ աստվածային սիրով լցված: Եվ տեսնում ենք, որ մարդկության պատմության*

մեջ նախծիրներն ու ոճիրներն ատելության, անհանդուրժողականության, թշնամանքի արտահայտություններ են եւ կարծեք օրինաչափ են դարձել: Որոշ փրկիսոփաներ անգամ սկսել են մտածել, որ մարդն առանց դաժանության, առանց իր տեսակին սպանելու չի կարող ապրել, որը չի դիտվում նույնիսկ կենդանական աշխարհում: Գարեգին Նժդեհն ասում է, որ մարդկությունը բաժանված է մի քանի շերտերի՝ մարդիկ, ովքեր հոգով են մտածում, մարդիկ, ովքեր մարմնով են մտածում, եւ մարդիկ, ովքեր պատկանում են «տականքի» խավին, ովքեր չարժվում են բնագլուխ: Որքան էլ քրիստոնեությունը մարդկանց բարոյականության ուղին է ցույց տալիս, այնուամենայնիվ, մարդկային մեղսագործ բնությունը մարդուն չեղում է ճիշտ ճանապարհից: Նախծիրներն ու ոճրագործությունները նոր չեն մարդկության պատմության մեջ, շատ ժողովուրդներ ուղղակի վերացել են պատմության թատերաբեմից: Այո՛, մեր ժողովուրդը ենթարկվեց ցեղասպանության, սակայն կարողացավ տոկալ, դիմանալ, չհուսահատվել եւ հաղթանակեց, քանի որ ուներ մեծ ներուժ. նույնիսկ ցեղասպանությունից հետո մեր մշակույթի անդաստանը հանճարեղ մարդիկ ծնեց, մշակույթը թռիչք ապրեց: Քրիստոսն ասում է. «Եթե ինձ հալածեցին, ապա ձեզ էլ կհալածեն» (Հովհ. ԺԵ 20): Իհարկե, Քրիստոսի խոսքը հրամայական պատգամ չէր, թե մենք միշտ պետք է չարչարվենք, բայց Նա ասում էր, որ չարչարանքների մեջ չպետք է ընկճվել, քանի որ ունենք հավիտենական փրկություն: Հիշենք I դարի քրիստոնյա նահատակներին, ովքեր ժպիտները դեմքներին՝ առյուծների երախում ուղղակի հոշոտվում էին: Նրանք ամենաերջանիկ մարդիկ էին, քանի որ հավիտենականության դռներն այլեւս բաց էին նրանց առջեւ:

- Հայրերն ասում են, որ տառապանքը եւ վիշտը ինքնանպատակ չեն, յուրաքանչյուր չարիքից կարելի է օգուտ եւ բարիք բաղել: Որո՞նք կարող են լինել այդ բարիքները:

- Տառապանքը կարող է բարիք բերել: Ընդարիտ քրիստոնյան մագոխիստ չէ, ով ցանկանում է անպայման հալածվել, չարչարվել, սակայն հստակ է, որ ով ընթանում է Քրիստոսի ուղենշած ճանապարհով, նեղությունների եւ դժվարությունների պիտի հանդիպի: Իսկ այդ դժվարություններն ու խոչընդոտները հաճախ արհեստականորեն են հայտնվում մեր ճանապարհին՝ ապացուցելով, որ կա հակաքրիստոսը՝ սատանան: Չարի անուղղակի գոյությունն ապացուցում է Քրիստոսի բերած վարդապետության ճշմարտացիությամբ:

յունը: Հիշենք Հորի կրած տառապանքները եւ հաղթանակը: Էլ ի՞նչ հաղթանակ, եթե այն արդյունք չէ դժվարությունների եւ տառապանքի, ի՞նչ փրկություն, եթե այն չենք վաստակել դժվարությունների մեջ ունեցած մեր հավատի, նվիրումի, հավատարմության միջոցով: Եթե պատրաստ չենք դժվարությունների մեջ հավատարմորեն կանգնել Քրիստոսի կողքին, ուրեմն չահամուլ ենք: Քրիստոսը խոստացավ մեզ հետ լինել մինչեւ աշխարհի վախճանը, ուրեմն ամեն վայրկյան Նա մեզ հետ է: Սուրբ Պողոս առաքյալն ասում է, որ «այս ժամանակի չարչարանքներն արժանի չեն բաղդատվելու գալիքի փառքի հետ, որ հայտնվելու է մեզ» (Հռոմ. Ը 18):

- Նեղությունները կարող են նաեւ խոնարհվելու առիթ լինել...

- Այո՛, նեղությունների համար պետք է շնորհակալություն հայտնել Աստծուն, քանի որ դա մի տեսակ խայթ, հարված է մեզ՝ ուշքի գալու, խոնարհվելու, մեղքերից ձերբազատվելու համար: Իմ կյանքում էլ են լինում նման պահեր, երբ ուշքի եմ գալիս եւ փառք տալիս Աստծուն: Ս. Պողոս առաքյալն ասում է. «Եվ որպեսզի այդ հայտնությունների առատությունը չհպարտանամ, ինձ տրվեց մարմնի խայթ, սատանայի մի պատգամավոր, որ բռնցքահարի ինձ, որպեսզի չգոռոզամտանամ» (Բ Կորնթ. ԺԲ 7):

- Տե՛ր հայր, ինչը կարող է մարդու համար խաչ լինել:

- Մարդու համար կարող են խաչ լինել ծանր հիվանդությունը, տարբեր փորձություններն ու դժվարությունները, որոնք պետք է համբերությամբ կրել, նաեւ աղոթել, որ Աստված մեզ այնպիսի հոգի շնորհի, որ հնարավորինս չմեղանչենք, քանի որ Քրիստոսը հիվանդներին բուժելիս պատվիրում է այլեւս չմեղանչել: Սա նշանակում է, որ մեր հոգեկան եւ ֆիզիկական տառապանքները հաճախ մեր մեղքերի արդյունք են, այսինքն՝ մարմնական հիվանդությունները ծնվում են հոգու հիվանդություններից: Եվ ընդհանրապես, եթե մարդն ունի խաչը կրելու գիտակցությունը, ապա բոլոր դժվարություններն ու տառապանքները դառնում են հեշտ տանելի:

- Հայրերն ասում են, որ շատերը սիրում են Հիսուսի երկնային արքայությունը, բայց քչերն են սիրում կրել Նրա խաչը, շատերն են փափագում Նրա մխիթարությունը, բայց քչերն են սիրում Նրա չարչարանքները, շատերը հետեւում են Նրան մինչեւ հացի բեկումը, բայց քչերը՝ մինչեւ ճաշակումը չարչարանաց բաժակի... Մեր օրերում ինչպե՞ս է հնարավոր խաչակից լինել Քրիստոսին:

- Գիտենք, որ սուրբ մկրտությամբ մարդը դառնում է Քրիստոսին ժառանգակից: Սա նշանակում է ժառանգել այն ամենը, ինչ ունի Քրիստոսը՝ երկնային արքայությունը, երանական, հավիտենական կյանքը: Ուրեմն՝ եթե ժառանգակից ենք Քրիստոսի փառքին, պետք է նաեւ խաչակից լինենք Նրա տառապանքներին, այսինքն՝ հանուն Քրիստոսի կարողանանք համբերությամբ կրել հայածանքները, չարչարանքներն ու նեղությունները, աղոթենք մեզ հալածողների, թշնամիների համար, որը քրիստոնեական վարդապետության ամենաբարձր աստիճանն է: Այսպիսի վեհ եւ բարձր բարոյականություն որեւէ կրոն չունի: Տերն ասում է Ավետարանում. «Ձեր համբերությամբ պիտի շահեք ձեր հոգիները» (Ղուկ. ԻԱ 19), նաեւ՝ «Ով մինչեւ վերջ համբերեց, նա պիտի փրկվի» (Մատթ. ԻԴ 13): Համբերությունը շնորհ է, որը ձեռք բերելու համար պետք է անկեղծորեն աղոթենք Աստծուն, մեր ձեռքը միշտ բռնած պահենք Աստծու փեշից, ինչպես արյունահոսությամբ տառապող այն կինը, ով բռնեց Քրիստոսի փեշից եւ բժշկություն գտավ: Այդպես էլ յուրաքանչյուր քրիստոնյա, որքան էլ անկում ապրի, տարբեր փորձությունների մեջ ընկնի, չպետք է հուսահատվի, որովհետեւ հուսահատությունը մեծագույն չարիք եւ մեղք է:

- Տե՛ր հայր, ո՞րն է ճշմարիտ խաչակրությունը:

- Ճշմարտապես խաչակից է Քրիստոսին նա, ով հանուն Աստծու ուրացել է իր անձը, խոնարհվել մինչեւ ամենահետին նվաստություն, ձեռք բերել բոլոր առաքինությունները: Քանի որ քրիստոնեական հավատը հոգեւոր հավատ է, հոգու խաչակրությունն ավելի հաճելի է Աստծուն, ինչպես ասվում է սաղմոսում. «Եթե ուզեիր՝ պատարագ կմատուցեիր, բայց դու ողջակեզներ չես սիրում: Խոնարհ հոգին է պատարագն Աստծու, մաքուր սիրտն ու խոնարհ հոգին Աստված չի արհամարհում» (տե՛ս Սաղմ. Ծ 18, 19): Սա նշանակում է, որ Աստծուն հասնելու համար մենք պետք է կարողանանք համբերությամբ կրել հոգեւոր դժվարություններն ու նեղությունները, ունենանք կատարյալ սեր եւ նվիրում առ Աստված: Սակայն սա շատ քիչ է, քանի որ մեր փրկությունը շնորհով է, ուստի մենք երբեւէ որեւէ կերպ չենք կարող վերադարձնել այն մեծ սերը, նվիրումը, որ դրսեւորեց Քրիստոսը մեր նկատմամբ: Հիշենք, թե ինչպես նա արքայությանն արժանացրեց աջակողմյան ավագակին, երբ վերջինս անկեղծ զղջում ապրեց, խոստովանեց իր մեղքերը: Տերն ընդունեց նրա անկեղծ ապաշխարությունը՝ շնորհելով

նրան մեծագույն գանձը՝ հավիտենական կյանքը: Սա աստվածային սիրո մեծությունն է, որին ի տես կարելի է արտասովել, ծոներ խոնարհել Հիսուս Քրիստոսի անսահման մարդասիրության եւ ողորմածության առջեւ:

Այսօր շատերն են քննադատում քրիստոնեությունը, եկեղեցին՝ արդարացնելու համար իրենց վատ արարքներն ու մեղքերը, որոնք դեմ են քրիստոնեությանը: Նրանք այսպես են վարվում, քանի որ խղճի խայթ են զգում: Սակայն Աստված արդար դատավոր է, քննում է մեր մտածումներն ու ծածուկ խորհուրդները, գիտի, թե ինչ կա մեր սրտում: Ուրեմն մենք պետք է մաքրենք մեր խղճը, անկեղծորեն զղջանք մեր մեղքերի ու սխալների համար, ապաշխարենք եւ դառնանք առ Աստված, Ով մշտապես սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին եւ ապաշխարությանը:

(2007թ., նոյեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ուղիորդագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաքաթաթերթ)

ԵՐԱՆԻ ՎՈԳՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐԻՆ, ՈՐՈՎՆԵՏԵՐ ՆԵՐԱՅՆ Է ԵՐԿՆՔԻ ԱՐՔԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Տեր Գրիգոր քահանա Հովհաննիսյան

- Անապատում փորձվելուց եւ բազում հրաշագործություններ կատարելուց հետո մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը, տեսնելով Իր հրաշագործությունների մեծ համբավից խմբված բազմությունը, բարձրացավ լեռը՝ Իր հետ տանելով Իր աշակերտներին, եւ սկսեց ուսուցանել այն, ինչ Եկեղեցու հայրերն անվանել են «Ավետարան Ավետարանի մեջ»: Հիսուս Քրիստոսի այս խորհրդավոր պատգամախոսությունը դարեր շարունակ մեկնաբանել են Եկեղեցու հայրերն ու վարդապետները՝ փորձելով թափանցել «Լեռան քարոզի» եւ հատկապես երանիների խորքերը: Փորձենք հասկանալ առաջին երանիի խորհուրդը: Տեր հայր, ինչ է նշանակում՝ «Երանի՛ հոգով աղքատներին», ովքեր են հոգով աղքատները:

- «Լեռան քարոզը», հիրավի, «Ավետարան է Ավետարանի մեջ», ուր ամփոփված է մեր Տիրոջ ողջ վարդապետությունը՝ շատ հակիրճ,

խտացված կերպով: «Լեւոն քարոզը» սկսվում է ինը երանիններով, որոնք ներկայացնում են քարոզի նպատակը, այն է՝ երանության հասնել, իսկ երանությունը երջանկության ծայրագույն վիճակն է: Յուրաքանչյուր երանի քայլ առ քայլ մոտեցնում է այդ երանական, կատարյալ վիճակին, ինչպես եւ Տերն է պատգամում. «Կատարյալ եղեք դուք, ինչպես եւ ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ» (Մատթ. Ե 48): Որոշակի հոգեւոր պատրաստվածությունն չունեցող մարդիկ այս երանին սխալ են ընկալում՝ կարծելով, թե Հիսուս խոսում է նյութական ստացվածքի մասին: Մինչդեռ «հոգով աղքատություն» նշանակում է ինքնախոնարհեցում, օտարացում, հրաժարում, հեռացում մեղքից, աշխարհից, մեղանշական ընթացքից եւ դարձ առ Աստված: Մեծագույն հոգով աղքատ է սուրբ Գրիգոր Նարեկացին: Նա ուներ հոգեւոր գանձեր, սակայն իրեն հոգեւոր աղքատ էր համարում: Այդպես եւ մյուս սուրբ հայերը: Միայն հոգով աղքատը կարող է Աստծուց ողորմություն, շնորհ գտնել, քանի որ իրեն համեմատելով Արարչի սրբության, արդարության, ճշմարտության, Կատարյալի հետ՝ տեսնում է իր ունայնությունը: Հիշենք Իսրայելի մեծ թագավոր Դավթին, որն ասում է. «Ողորմի՛ր ինձ, Աստված, քանզի աղքատ եւ տնանկ եմ ես» (Հմմտ. Սաղմ. ԼԹ 18): Մի՞թե նա աղքատ եւ տնանկ էր: Մինչդեռ նա հոգեւոր աղքատության, տնանկության մասին է խոսում: Նա հզորագույն եւ մեծագույն թագավոր էր, աստվածային շնորհներով լուսավորված մի մարգարե, բայց իրեն աղքատ ու տնանկ էր համարում՝ կարոտ աստվածային ողորմության: Սա է ամենակարեւորը, թե մեզ ինչպիսին ենք համարում: Զանաչել ճշմարտությունը, Աստծուն, հասկանալ, որ Աստծո համեմատ ամեն ինչ ունայն է. սա է հոգով աղքատությունը: Այս երանի խոստումը երկնքի արքայությունը ժառանգելն է: Փրկագործության նպատակն էլ հենց աստվածտեսությունն է, երկնքի արքայության ժառանգումը, Աստծո հետ հավիտենական բնակությունը:

- Եկեղեցու հայրերն ինը երանինները հաճախ համեմատում են հրեշտակների ինը դասերի հետ. ինչ կասեք այս մասին:

- Ըստ Եկեղեցու հայրերի՝ հրեշտակների դասերը նույն մերձավորության վրա չեն գտնվում Արարչից: Կան հրեշտակների դասեր, որոնք անմիջականորեն սպասավորում են Տիրոջը, իսկ հրեշտակների ստորին դասերը սպասավորում են մարդկանց եւ շատ մոտ չեն Արարչին: Սակայն սա չի նշանակում, որ գոյություն ունեն հրեշտակների բարձր եւ ցածր աստիճաններ: Ուստի ինչպես հրեշտակ-

ների դասերը քայլ առ քայլ մոտենում են Աստծուն, նմանապես եւ երանիները մարդուն քայլ առ քայլ բարձրացնում են առ Աստված:

- Տէր հայր, մեզանում տարածում գտած «հոգով հարուստ» արտահայտությունն ինչ առնչություն ունի հոգու աղքատության հետ:

- Յուրաքանչյուր մարդ պետք է իր ներսում ամբարված հոգեւոր գանձեր ունենա, գիտելիքի պաշար, բայց սա մարդուն չպետք է դարձնի հպարտ, ինքնահավան: Ստեփանոս Սյունեցին իր երանիների մասին մեկնության մեջ ասում է, որ սատանան ունայն է, որովհետեւ արարված էր, բայց ինքն իրեն բարձրացրեց եւ ընկավ, իսկ Աստված, որ ամեն ինչի Տերն է, Ինքն Իրեն խոնարհեցնելով, մեզ բարձրացրեց երկինք: Մեծագույն հոգով աղքատը մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն էր: Յուրաքանչյուր ոք գիտությունմբ, հոգեւոր գանձերով լցվելու անհազ ծարավ պետք է ունենա: Սա է հոգով հարուստ լինելը, սակայն դա չպետք է լինի հպարտության պատճառ: Իմ խորին համոզմամբ՝ հարստություն եւ աղքատություն հասկացություններն ունեցվածքի հետ կապ չունեն: Սբ. Հովհ. Ոսկեբերանն ասում է, որ աշխարհի ամենահարուստ մարդը նա է, ով հաղթահարել է հարստահարության մոլուցքը: Քանի դեռ մարդը կուտակելու անհազ փափագ ունի, հարուստ չէ, այլ աղքատ: Իսկ այն աղքատը, որը փափագ չունի կուտակելու, աղքատ չէ: Սա արդեն արժաւասիրություն կոչվող չարիքն է, որը բոլոր մեղքերի արմատն է եւ Հոգւայի անկման պատճառը:

- Ո՞րն է դեպի հոգեւոր աղքատություն տանող ճանապարհը, ինչպէս արժանի լինել այս երանիին:

- Այս երանին արժանանալու համար պետք է անցնենք մյուս բոլոր երանիներով, քանի որ յուրաքանչյուր երանի քայլ է դեպի հոգեւոր աղքատություն, դեպի ինքնախոնարհեցում, դեպի իրական զղջում եւ ապաշխարություն:

- Գիտենք, որ հեգությունը մեծագույն առաքինություն է, եւ երանիներից մեկն էլ խոստանում է, որ հեգերը երկիրը պիտի ժառանգեն: Ընդհանրապես հոգեւոր աղքատ եւ հեգ հասկացությունների միջեւ կամ ընդհանրություն:

- Արդեն ասացինք, որ հոգով աղքատությունը կամավոր խոնարհեցում է, իսկ հեգությունը եկեղեցու հայրերը կապում են մարդու բնության հետ: Օրինակ՝ Մովսեսը՝ Իսրայելի մեծագույն մարգարեն, առաջնորդը, հեգ մարդ էր, ինչպես վկայում է Սուրբ

Գիրքը: Հիշենք, թե ինչպես Մովսեսի աները՝ Հոթորը, որը քուրմ էր, խորհուրդ տվեց նրան ժողովրդի միջից ընտրել կարող մարդկանց ու նրանց դատավորներ կարգել, ովքեր կլինեին նրա օգնականները՝ պատրաստ ժողովրդին դատելու (տե՛ս ելք ԺԸ 13-27): Եվ Մովսեսը, ում հետ Աստված էր խոսում, ում ձեռքով Աստված ծովն էր ճեղքել, երբեք չմեծամտացավ, այլ խոնարհությամբ եւ հեզությամբ ընդունեց Հոթորի խրատը:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ նա, ով հոգով աղքատ է, ունի մեծագույն հարստություն, այն, ինչ ժառանգելու է՝ երկնքի արքայությունը:

- Իհարկե, միայն հոգով աղքատները կարող են ժառանգել ճշմարիտ, անանց հարստությունը, այն, ինչի համար Աստված արարեց մարդուն, իջավ երկնքից, խաչը բարձրացավ, գերեզման մտավ եւ հարություն առավ՝ մեզ համար բացելով երկնքի արքայություն տանող ճանապարհը:

(2006 թ., նոյեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ուղիորդագիր,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՅԼՂՈԹՈՂ ՄԱՐԴՈՒ ՀՈԳԻՆ ՄԵՌԱԾ Է

Տեր Միքայել վարդապետ Գետրգյան

- Հայր սուրբ, որն է աղոթքի դերն ու նշանակությունը աստվածապատկեր մարդ Էակի կյանքում:

- Եկեղեցու սուրբ հայրերն ուսուցանում են, որ Սուրբ Գիրք ընթերցելիս Աստված է մեզ հետ խոսում, իսկ աղոթելիս մենք ենք Աստծո հետ խոսում: Իսկ ինչո՞ւ է անհրաժեշտ Աստծո հետ զրույցը: Մարդու կյանքի հիմնական նպատակը ողջ սրտով Աստծուն սիրելը, նրա հետ միավորվելն է, ինչպես առաջին պատվիրանն է ասում. «Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով եւ քո ամբողջ հոգով եւ քո ամբողջ զորությամբ եւ քո ամբողջ մտքով եւ պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը» (Ղուկ. Ժ 27): Սբ.

Գր. Տաթեւացին ասում է, որ չաղոթող քրիստոնյան հեթանոսից էլ վատն է, որովհետեւ հեթանոսները կանոնավոր կերպով պաշտամունք են մատուցում իրենց չաստվածներին, կատարում իրենց «աղոթքները», իսկ քրիստոնյան չի պաշտում ճշմարիտ Աստծուն այնպես, ինչպես հեթանոսները՝ կեղծ աստծուն: Աստված մարդուն իբրեւ բանական էակ ստեղծեց, ստեղծեց թե՛ հոգով, թե՛ մարմնով, իսկ հոգուն սնունդ է պետք, որն աղոթքն է՝ զրույցն Աստծո հետ, նաեւ Ս. Գրքի ընթերցանությունը եւ այլն: Ուրեմն չաղոթող մարդու հոգին մեռած է:

- Հայր սուրբ, ինչից է ծնվում աղոթասիրությունը մարդու հոգում, շատերը չեն ընկալում աղոթքի կարեւորությունն իրենց կյանքում:

- Աղոթասիրությունը մարդու կյանքում ծնվում է նախ գիտակցությունից: Հաճախ մարդն ընկնում է այնպիսի իրադրության մեջ, երբ խղճի խայթն անսահման կերպով տանջում է իրեն՝ ստիպելով անդրադառնալ իր գործած մեղքերին, զղջալ դրանց համար եւ դիմել Աստծուն: Ուրեմն սկիզբը մեղքի գիտակցությունն է, այնուհետեւ՝ վարձքի ակնկալիքը, երբ հանուն երկնքի արքայության եւ խոստացված բարիքների՝ մարդն սկսում է բարին գործել: Ի վերջո մարդն աղոթքի է մղվում հանուն աստվածային սիրո, քանի որ Աստված դրել է մեր մեջ այդ նվիրումը, ձգտումը, սերը, որը մեզ միշտ աղոթելու, Տիրոջ հետ միավորվելու է մղում:

- Ո՞րն է աղոթքի ճշմարիտ կերպը, ինչպե՞ս պետք է աղոթել...

- Աղոթքը համարվում է մարդու ողջ քրիստոնեական կենցաղավարության պտուղը, գագաթը: Նախ պետք է «մահու հափ, արյուն թափելու աստիճան» պայքարել մեղքի դեմ, այսինքն՝ առավոտյան արթնանալիս պայքարել մտքի, սրտի, մարմնի մաքրության համար: Եթե օրվա ընթացքում մարդը մղում է այս պայքարը, ճիգ ու ջանք գործադրում իր ողջ էությունը մաքուր պահելու համար, ապա աղոթքը կստացվի, որովհետեւ միտքը մաքուր է եղել, իսկ սիրտը՝ ջերմեռանդ: Հենց այդ է պետք աղոթքի համար՝ մաքուր միտք եւ ջերմեռանդ սիրտ: Այս կերպ արված աղոթքը կբարձրանա առ Աստված: Աղոթքի մեջ հաջողություն ունենալու եւ չնորհների հասնելու համար անհրաժեշտ է բոլորանվեր մաքրություն, ընծայաբերում Տիրոջ:

- Իսկ որո՞նք են աղոթքի պտուղները:

- Երանիններից 7-րդը՝ «Երանի խաղաղարարներին, որովհետեւ նրանք Աստծո որդիներ պիտի կոչվեն» (Մատթ. Ե 9), երանինների շարքում ամենամեծ պտուղն է խոստանում: Իրապես, աղոթքի պտուղները տարբեր են՝ մտքի մաքրություն, մեղքերի զղջում, արտասուքներ, երկնքի արքայության հաստատումը մարդու սրտի մեջ, որը երկնային խաղաղությունն է՝ աղոթքի ամենամեծ պտուղը, որով մարդը կոչվում է Աստծո որդի՝ նմանվելով Աստծո Որդուն: Աղոթքի պտուղները չկորցնելու համար մարդը տեւական պայքարի մեջ պիտի լինի: Սարգիս Շնորհալին ասում է, որ մեղքերն ու շնորհները նմանվում են միմյանց հետեւյալ կերպ: Երբ մեղքը հայտնում ենք, վերանում է: Նույնպես էլ շնորհը. երբ հայտնում ենք մարդկանց, վերագրում մեզ, կորցնում ենք, Աստված վերցնում է, քանի որ հպարտացանք: Խոնարհություն ունենանք, առանց որի քրիստոնյան ոչինչ չի կարող անել:

- Հայր սուրբ, չարն ինչ կերպով կարող է խափանել մարդու աղոթքը:

- Առաջին կերպը ծուլությունն է: Երբ մարդն ուզում է աղոթել, հաճախ չի կարողանում իր կամքը բռնադատել աղոթելու, քանզի չարը խիստ պայքար է մղում մեր դեմ: Քրիստոնյան պետք է աղոթքի կանոնավոր ժամ ունենա՝ լուրջ արդյունքի, հոգեւոր աճ ունենալու համար: Յուրաքանչյուր մարդ պիտի ջանա առաջադիմել աղոթքի մեջ՝ հնարավորինս պայքարելով չարի սաղրանքների դեմ: Աղոթելով պետք է սովորել աղոթել: Հարանց վարքում պատմվում է առանձնության մեջ բնակվող ճգնավորի մասին, որը գալով վանահոր մոտ՝ ասում է, որ աղոթելիս միտքը թափառում է աշխարհում, հեռանում իր խցից: Վանահայրն ասում է. «Որդյա՛կ, գնա՛ քո խուցը եւ նորից աղոթիր, որովհետեւ ուր էլ գնա միտքդ, նորից գալու է քո խուցը»: Հիշենք մեկ այլ օրինակ: Վանքում վանականներն անընդհատ սաղմոս են ասում եւ գալով վանահոր մոտ՝ բողոքում են, որ աղոթում են, բայց չեն հասկանում, ուստի չեն ուզում աղոթել: Վանահայրն ասում է. «Որդյակնե՛ր, աղոթե՛ք, դուք չեք հասկանում, բայց սատանան հասկանում է եւ փախչում ձեր աղոթքներից»:

- Հայր սուրբ, իսկ ինչպե՞ս հասկանալ՝ այն, ինչ խնդրում ենք, Աստծո կամքի համաձայն է, թե՞ ոչ:

- Քրիստոսն ասում է. «Նախ խնդրե՛ք Աստծո արքայությունը եւ Նրա արդարությունը, եւ այդ բոլորը Աստված ձեզ ավելիով կտա» (Մատթ. Զ 33): Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ «երկն-

քի արքայությունը փնտրել» նշանակում է միշտ հոգով, սրտով արքայությանը ձգտել, իսկ «Նրա արդարությունը» մեր մեղքերի զղջումն է, խոստովանությունը: Ուրեմն պետք է հիշել արքայությունը, ապրել արքայության բաղձանքով, իսկ մնացածն ավելիով կտրվի: Միշտ պետք է Աստծո կամքը փնտրել, հնազանդվել Տիրոջ սուրբ կամքին՝ ասելով. «Թող Քո կամքը լինի»: Ուրեմն պետք է ընտրողաբար խնդրել:

- Իսկ ինչպե՞ս պետք չէ աղոթել:

- Քրիստոսն ասում է, որ պետք չէ աղոթել հեթանոսների նման՝ պետք չէ շատախոսել (տե՛ս Մատթ. 23: 7): Եկեղեցու հայրերը մեկնում են Տիրոջ խոսքը՝ ասելով, որ շատախոսություն է ո՛չ թե երկարատեւ աղոթքը, այլ նյութական, մարմնավոր իրողություններ խնդրելը: Պետք չէ ձեւականորեն, ի ցույց մարդկանց աղոթել, այլ ինչպես Քրիստոսն է ասում, մտնել մեր սենյակը, փակել դռները՝ աչքերը, ափսոսանքներ... եւ այդպես աղոթել: Չպետք է ուշադրություն դարձնել, թե ով է նայում մեզ եւ այլն: Մեր աղոթքներում կեղծավորություն չպիտի լինի: Չի կարելի աղոթել ծուկորեն՝ շտապելով վերջացնել աղոթքը:

- Իսկ ո՞րն է առավել կարեւոր՝ ընդհանրական, թե՛ անհատական աղոթքը:

- Ընդհանրական աղոթքը խիստ կարեւոր է յուրաքանչյուր քրիստոնյայի կյանքում, որը կատարվում է եկեղեցում: Եկեղեցական հայրերն ասում են, որ երբ աղոթում ենք եկեղեցում, տասնապատիկ շնորհ կարող ենք ստանալ, քան տանը՝ առանձնական աղոթքի ժամանակ: Նույնպես եւ մեղք գործելիս. երբ եկեղեցում ենք մեղք գործում, տասնապատիկ պատժի պիտի արժանանանք, քան սովորական կենցաղում մեղանչելիս: Ուստի ընդհանրական աղոթքը խիստ կարեւոր է քրիստոնյայի կայացման համար, իսկ առանձնական աղոթքն այն անկեղծ խոսքն է Աստծո հետ, որը մարդն իր սրտի խորքից ուղղում է Աստծուն: Ընդհանրական աղոթքն աղոթքի արտաքին կերպն է, առանձնականը՝ ներքին:

- Հայրերն աղոթքի մասին իրենց գրվածքներում կարեւորում են թշնամիների համար աղոթելը: Ինչո՞ւ:

- Մեր՝ մահկանացուներին սերը շատ սահմանափակ է, տարածվում է միայն մեր մերձավորների վրա, սակայն Քրիստոսի սերը տարածվեց ողջ աշխարհի վրա: Ուրեմն մարդը պետք է աճի, որպեսզի

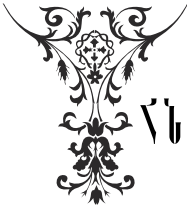
իր սերն էլ աճի եւ ընդարձակվելով՝ ընդգրկի ոչ միայն բարեկամներին, այլեւ թշնամիներին: Թշնամիների համար աղոթելը հոգեւոր աճի բարձր աստիճան է: Նա, ով կարող է վեր կանգնել թշնամանքից եւ մեր Տիրոջ, նաեւ սբ. Ստեփանոսի օրինակով աղոթել իրեն չարչարողների համար, կարող է երկինք վերանալ, երկնայիններին հավասարվել: Դա կատարելության աստիճանն է:

- Հայր սուրբ, ինչ աղոթքներ կնշեք, որոնք ցանկալի կամ պարտադիր են, որ յուրաքանչյուր քրիստոնյա իմանա...

- Յուրաքանչյուր քրիստոնյա՝ իբրեւ աղոթական անձ, պետք է սնվի, ձեւավորվի հայրերի գրած աղոթքներով: Հայրերից պետք է սովորենք աղոթել: Եվ երբ նրանց սահմանած աղոթքներով աղոթենք, որոշակի բարձրության վրա կլինենք՝ կարողանալով այլեւս փոքր-ինչ ազատություն տալ մեզ առանձնական աղոթքի ժամանակ: Ուրեմն խիստ կարեւոր է հիմքը: Յավոք, մեր իրականության մեջ երբեմն հակառակն է պատահում: Մարդիկ, ովքեր ո՛չ Ավետարան են ընթերցում, ո՛չ հայրերի աղոթքները գիտեն, բարձրաձայն, իրենց խոսքերով աղոթում են եկեղեցում՝ խանգարելով եկեղեցական կարգը: Մինչդեռ եկեղեցում բարձրաձայն աղոթելու իրավունք ունի քահանան, ով դարձյալ հայրերի գրած աղոթքներն է անում: Աղոթքների մեջ ամենաբարձր տեղում «Հայր մեր» տերունական աղոթքն է, խիստ օգտակար աղոթքներ են Դավթի սաղմոսները, որոնք դարեր շարունակ մեր եկեղեցու զավակների շուրթերին են եղել եւ ընկած են եղել ողջ ժամասացության հիմքում: Հայ քրիստոնյաներիս համար խիստ կարեւոր է սբ. Ն. Շնորհալու «Հավատով խոստովանիմ»-ը՝ օրվա յուրաքանչյուր ժամի համար գրված 24 աղոթքները, ինչպես նաեւ՝ սբ. Գր. Նարեկացու «Մատյան ողբերգության» պոեմը: Պարզ քրիստոնյայի համար այսքանը բավարար է:

(2009 թ., մայիս, Արգավանդի սուրբ Սարգիս եկեղեցի,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄՆԱԶԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալլան

- Սբ. Պողոս առաքյալը հռոմեացիներին ուղղված իր թղթում ասում է. «Զկա իշխանություն, որ Աստծուց չլինի. եւ եղած իշխանությունները Աստծուց են կարգված: Յետեւաբար ով հակառակում է իշխանությանը, Աստծու հրամանին է հակառակում» (Յոռմ. ԺԳ 1): Տեր հայր, արդյոք միշտ պետք է հնազանդվել իշխանություններին:

- Խիստ արդիական հարց է, որ հետաքրքրում է մեր շատ հավատացյալներին. մարդիկ չգիտեն՝ ինչպես վարվել, ինչպես արձագանքել անարդարությունը, մարդկանց հանդեպ գործադրվող բռնություններին: Եվ շատերը (հենց հավատացյալների միջից) խուլյա տալով իրենց բաժին պատասխանատվությունից, մատնացույց են անում իշխանություններին հնազանդվելու առաքելական պատգամը: Անշուշտ, իշխանություններն Աստծուց են կարգված, բայց այստեղ առաքյալը խոսում է քիչ թե շատ ընդունելի իշխանության մասին՝ ասելով, որ նրանք խրախուսում են բարին եւ պատժում են չարը (տե՛ս Հռոմ. ԺԳ 3): Իշխանության անելիքը երկրում կարգ ու կանոն հաստատելն է, ժողովրդի մասին հոգալը, սրտացավությունն ու հայրենասիրությունը, ինչը շատ դժվար է այսօր գտնել մեր երկրում: Առաքյալն ասում է. «Ուզո՞ւմ ես չվախենալ իշխանությունից. բարին գործիր եւ նրանից գովասանք կստանաս, որովհետեւ նա Աստծու պաշտոնյա է քեզ՝ բարի գործերի համար» (Հռոմ. ԺԳ 3, 4): Հստակ է առաքելական խոսքը. եթե իշխանավորը, պաշտոնյան, ղեկավարը իսկապես արդար լինի, եւ եթե շատ խիստ էլ լինի, մարդիկ կհարգեն ու ուրախությամբ կհնազանդվեն: Մենք սովոր ենք ասել, որ մեր ժողովուրդը օրենք չսիրող ժողովուրդ է: Եթե այդպես է, ապա ինչպե՞ս արագ սովորեցինք ամրագրոտիներ կապել, օրինապահ կերպով հատել փողոցը: Մենք չենք ճանաչում մեր ժողովրդին: Եթե օրինապահությունը ներքին համոզմունք չէ, այլ արտաքին կաղապար, շատ շուտ փշրվում է: Աստված նայում է մեզ, մեր վարքագծին, վիճակին: Եթե մարդը որոշակի գումարի դիմաց քվեարկում է նրա օգտին, ով հետո իր գլխին չարիք պիտի դառնա, իրավունք չունի բողոքելու: Այդպիսի մեկը չի մտածում իր

զավակների մասին: Ձէ՞ որ այդ ընտրություններով երկրի, պետութ-
յան ընթացքն է կերտվում, հետեւաբար Աստված թույլ է տալիս՝
ասելով. «Եթե այդպես եք ուզում՝ առեք ձեզ թագավոր»:

Մենք ապրում ենք ժողովրդավարական ժամանակներում: Ի
դեպ ժողովրդավարության առաջին ականարկը Աստվածաշնչում է:
Աստված ասում է Իր ժողովրդին. «Ձեր միջից ընտրեք իմաստուն,
խոհեմ, շրջահայաց մարդկանց. նրանց ձեր գլխին իշխան կարգեք»:
Ահա տեսնում ենք, որ Աստված տալիս է չափանիշներ, թե ինչպիսին
պետք է լինի առաջնորդը: Իմաստությունը աստվածային շնորհ է,
խոհեմությունը՝ մարդկային հատկանիշ, մտքի ինչ-որ երեւույթներ
վերլուծելու ունակությունն է, շրջահայացությունը՝ հորիզոնական
այս դաշտի վրա հարաբերվելն է մարդկանց հետ: Ահա որտեղ է
իրական ժողովրդավարությունը: Մեր ժամանակներում ամեն բան
գլուխն ի վայր է շուռ եկած...:

Հնազանդությունը՝ հնազանդություն, սակայն եթե իշխանավո-
րը, պաշտոնյան խրախուսում է մեղքը՝ ինձ էլ մղելով մեղք գործե-
լու, հնազանդվելով՝ ես մասնակից եմ լինում նրա մեղքին: Այստեղ
երկու կարծիք լինել չի կարող: Նույնիսկ խորհրդային ժամանակնե-
րում եղել են դեպքեր, երբ գինվորների մի փոքրիկ վաշտ հրաժար-
վել է կրակել իր ժողովրդի վրա: Նրանք քաջ գիտակցել են՝ ինչ են
անում, գնդակահարվել են, սակայն դեմ չեն գնացել իրենց խղճին:

- Փաստորեն այս դեպքում չհնազանդվելը մեղք չի դիտվում. ավելին. հնա-
զանդվելն է մեղք. այդպես է:

- Այո՛, այդպես է: Ընդհանրապես երկրի ղեկավարին պետք է
ընտրել խոհեմությամբ, իսկ այս եւ նմանատիպ այլ հատկություն-
ները մեր ժողովրդի միջից կարծես իսպառ վերացել են. յուրաքանչ-
յուր ոք պետք է երկրին տեր լինելու զգացումն ունենա, իսկ եթե
ես տեր եմ իմ երկրին, պետք է իմ կարողության չափով ջանամ օգ-
տակար լինել: Անտարբերությունը մեծագույն չարիք է: Անտարբեր
մարդը չի ուզում խառնվել, բայց ուզում է, որ ամեն ինչ առանց իր
մասնակցության բարեփոխվի, լավանա, սակայն այդպես չի լինում:
Յուրաքանչյուրիս գործն է մեր երկիրը, պետությունը կառուցելը:
Մեր ժողովրդի մեծ մասը սպասում է, որ պիտի գա մի բարի թա-
գավոր, ով մեզ «լավ կնայի»: Ավետարանում սրա նախատիպը կա:
Հիշենք, թե ինչպես հրեաները հացի բազմացումից հետո փնտրում
էին Քրիստոսին՝ Նրան թագավոր դարձնելու համար, որովհետեւ
նյութական կերակրով հագեցան...: Նրանք մտածում էին, որ Նրան

Թագավոր դարձնելով՝ իրենք չէին չարչարվի եւ միշտ կուշտ կլինեին: Ահա մեր ընկալումն էլ այսպիսին է եւ շատ տխուր է, որ այդպես է: Օրինակ՝ հրեաների մոտ այդպես չէ. նրանք գիտեն, որ իրենցից յուրաքանչյուրը պետք է իր քարը դնի պետության կայացման գործում: Նրանք այդպես են դաստիարակվել:

- Գիտենք, որ «պաշտոնյա» բառը գրաբարից թարգմանաբար նշանակում է ծառա, ուստի դեկավարի, պաշտոնյայի կոչումը մարդկանց ծառայելն է: Ըստ ձեզ՝ այսօր որեւէ պաշտոնյա կարող է ընկալել սա:

- Այո՛, իշխանավորը պարտավոր է ծառայել ժողովրդին: Ցավոք, այսօր որեւէ պաշտոնյա չի կարող ընկալել այդ, սակայն ես ճանաչում եմ գյուղապետերի, որոնք իսկապես ծառայում են գյուղի ժողովրդին: Այսինքն՝ իշխանությունը նրանց համար արտոնությունների մի տրցակ ունենալն ու վայելելը չէ, նրանք սեփական գրպանը լցնելու մասին չեն մտածում, այլ՝ ժողովրդին ծառայելու: Սակայն բոլորը չէ, որ ունեն այդ գիտակցությունը: Այսօր մարդը հիմնականում իշխանության է ձգտում հարստանալու, վայելելու համար: Եթե մարդկային չափանիշներով նայենք՝ մեր վիճակն անհույս է, եթե Աստված չմիջամտի:

- Ի վերջո, այդպիսի իշխանավորները ուղղակի կամ անուղղակի կերպով գայթակղություն են հասարակ ժողովրդի համար:

- Որեւէ երկրում սահմանված օրենքը գործադրվում է՝ օգնելով մարդկանց օրինապահ լինել: Իշխանավորը չի կարող երկրում օրենք հաստատել, եթե ինքն օրենքին չի ենթարկվում: Ես չպետք է ընդօրինակեմ իշխանավորի սխալը, թեեւ խիստ դժվար է:

- Սողոմոն Իմաստունն ասում է, որ «հզորներն ավելի խիստ են դատվելու» (Իմաստ. 2 6): Իշխանության ձգտող յուրաքանչյուր ոք պետք է գիտակցի, որ մի օր Աստծուն հաշիվ է տալու իր վարած իշխանության համար, այդպես չէ:

- Այո՛, իշխանությունը ծանր բեռ է: Ավետարանում ասվում է. «Ում շատ է տրված, նրանից շատ էլ կպահանջվի» (տե՛ս Ղուկ. ԺԲ 48): Սողոմոն Իմաստունն էլ ասում է. «Լսեցե՛ք, ո՛վ թագավորներ, եւ հասկացե՛ք...: Ականջ դրեք դուք, որ բազմություններ ունեք ձեր ձեռքի տակ եւ հպարտանում եք, որ տիրում եք բազում ազգերի վրա. ձեզ այդ իշխանությունը Տիրոջ կողմից է տրված, տերությունը՝ Բարձրալից. նա էլ հատուցում է պահանջելու ձեր գործերի համար եւ քննելու է ձեր մտածումները...» (Իմաստ. 2 1-5): Եթե իշխանավոր մարդն ունենա Աստծո երկյուղը, Աստված իմաստութ-

յուն էլ կտա, որով նա կհասկանա, թե ինչ պետք է անի, ինչպես պետք է ծառայի ժողովրդին: Չէ՞ որ «իմաստության սկիզբը Տիրոջ երկյուղն է» (Առակ. Ա 7): Մեր ժողովրդի միջից Աստծո երկյուղը պակասել է, վերացել է սրբության ընկալումը. իշխանավորի մեջ չկա, ժողովրդի մեջ չկա:

- Իսկ որքանով է կարելուր ղեկավարների համար մեր արած աղոթքը:

- Մենք պարտավոր ենք սրտացավությամբ աղոթել մեր ղեկավարների համար: Եկեղեցին մշտապես աղոթում է նրանց համար ժամերգությունների եւ պատարագների ընթացքում: Այստեղ կան նրբություններ. մենք աղոթում ենք բարեպաշտ իշխանավորների համար: Իսկ եթե բարեպաշտ են, ինչո՞ւ ենք աղոթում: Քանի որ իշխանությունը այնքան մեծ գայթակղություն է որեւէ մեկի համար, որ մարդուն հեշտությամբ կարող է կորստի մատնել՝ կործանելով նաեւ ժողովրդին: Աստվածաշնչում բազում օրինակներ կան, երբ մի անօրեն թագավոր է իշխում՝ ժողովրդին էլ իր ետեւից կորստյան մատնելով: Իսկ քրիստոնյա պաշտոնյան, ով ունի վտանգը տեսնելու գիտակցություն, միշտ սթափ կլինի, իրեն կշրջապատի քրիստոնյա, ազնիվ մարդկանցով, եւ դա երջանկություն է որեւէ ժողովրդի համար:

- Պողոս պատրիարք Ադրիանուպոլսեցին ասում է, որ «Երջանիկ է այն ազգը, որի առաջնորդները բարեկարգ են, իշխանները՝ հայրենասեր, քահանաները՝ իմաստուն, դատավորները՝ արդար, ուսուցիչները՝ առաքինի, ծերերը՝ խորհրդատու, երիտասարդները՝ ջանասեր»: Երբեւէ գուցե Աստծու ողորմությամբ կկարողանանք մեզ վերագրել պատրիարքի խոսքը: Սակայն, ըստ ձեզ, այսօր մենք արդյո՞ք ազգովի դարձի, ապաշխարության կարիք չունենք:

- Իհարկե ունենք: Մենք միասնական Աստծուն դառնալու, մեր մեղքերի համար զղջալու կարիքն ունենք, այդ դեպքում Աստված մեզ կօգնի: Ես լավատես եմ, հավատում եմ, որ մի օր այդ նկարագիրը մեր երկրում կլինի: Լավատես եմ, քանի որ տեսել եմ 88-ի հրաշքը. կարծես մի մեռած ժողովուրդ հարություն առներ...: Ինչպիսի՞ միասնականության ու ինքնագիտակցության դրսեւորում:

Մեզանում շատ են անընդունելի երեւույթները. սարսափելի է ճաշակի ու գեղեցիկի ընկալման այս աստիճան անկումը. մտածում ես՝ ի՞նչ ժողովուրդ ենք. մեր պապերը կերտել են սքանչելի վանքեր, սրբավայրեր, որոնք Աստծուն անկեղծ սիրելու պտուղներն են: Առանց նվիրումի ու անկեղծ սիրո հնարավոր չէր լինի այդ անել: Մենք էլ, Աստծուն սիրելով, կսիրենք եւ մեր հայրենիքը, մեր ժողովրդին, չէ՞ որ այս ամենը տնտեսություն է, յուրաքանչյուրս պատասխանատու

ենք Աստծու առաջ, թե ինչպես ենք տնօրինում այդ տնտեսությունը: Ես լավատես եմ, սակայն ձեռքերս ծալած չեմ նստում:

- Տեր հայր, «ձեռքերս ծալած չեմ նստում» ասելով՝ ինչ նկատի ունեք:

- Նկատի ունեմ անարդարությունը չհանդուրժելը, թույլին պաշտպան լինելը, սգավորներին մխիթարելը առանց վախի, բայց ոչ երբեք զենք վերցնել, ջարդել ու փշրել: Այո՛, այսօր վատի կողքին կա նաեւ լավը. եթե այդ էլ չլիներ, մեր վիճակն անհույս կլիներ: Ուրախալի է, որ այսօր թեեւ քիչ, բայց կան երիտասարդներ, որոնք անտարբեր չեն, ուզում են մաքուր լինել, բաց ճակատով նայել մարդկանց երեսին: Դա այն թթվամորն է, որից կարող է խմորվել ողջ զանգվածը (տե՛ս Մատթ. ԺԳ 33):

- Տեր հայր, ինչո՞ւ է Աստված Իր անբննելի նախախնամությամբ թույլատրում անօրեն իշխանությունների գոյությունը: Գուցե Տերը, գիտենալով մարդկանց բար սրտերը, այդպիսի իշխանություններին գործիք է դարձնում մարդկանց դարձի համար:

- Այո՛, Աստված թույլ է տալիս մարդկանց դարձի համար. մարդկային հոգեբանությունն է այդպիսին: Մարդը պետք է հայտնվի մի որեւէ դժվարին իրավիճակի մեջ, որպեսզի շատ բաներ հասկանա: Աստված թույլ է տալիս ամբարիշտ մարդկանց իշխանության գալ ոչ թե մարդկանց կործանելու, այլ խրատելու համար: Մենք պետք է միասնական լինենք գոնե հանուն մեր երեխաների. թույլ չտանք, որ տարբեր անօրեն պաշտոնյաներ, կաշառակեր իշխանություններ մեր գլխին չարիք բերեն:

Գիտենանք, որ ժողովրդին ծառայելու, ժողովրդին ղեկավարելու լավագույն ձեռնարկը Աստվածաշունչ Մատյանն է: Գիտենանք նաեւ, որ բարեպաշտ թագավորը օրհնություն է ժողովրդի համար: Աստված պատրաստ է ամեն ժամ մեր աղոթքների շնորհիվ մեզ բարեպաշտ թագավոր շնորհել, բայց սա չի նշանակում, որ մենք պետք է ձեռքներս ծալած նստենք. եթե ես հանուն արդարության չեմ պաշտպանում թույլին, Աստված իմ աղոթքները չի լսի...: Զվախե՜նանք ճշմարտությանը հետամուտ լինելուց: Առանց վախենալու՝ պաշտպանենք, ինչքան կարող ենք:

(2011 թ., օգոստոս, Զրվեժի սուրբ Կաթողիկե եկեղեցի,
«Զրիսպոնյա Հայաստան» երկշաքաթաթերթ)

ՁԱՎԱԿՆ ԱՍՏԾՈ ՊԱՐԳԵՒՆ Է...

Տեր Ղազար քահանա Պետրոսյան

- Տեր հայր, ինչո՞ւ է հղիության արհեստական ընդհատումը մեղք համարվում, ավելին՝ նույնացվում սպանության հետ: Ինչպիսի՞ն է եկեղեցու վերաբերմունքն այս հարցի նկատմամբ:

- Արարիչ Աստված Իր Հավերժական իմաստությունը այնպիսի կարգ սահմանեց, որ մարդը բազմանա եւ սերունդները շարունակվեն: Երբ խոսում ենք Հղիության մասին, խոսում ենք մարդու ծննդաբանության մասին, ուստի արհեստական ընդհատումը մարդու ծնունդի կասեցումն է: Հետեւաբար, արհեստական միջամտությունն այս ընթացքին համարվում է մեղք, որովհետեւ Աստված Ինքն է մարդուն կյանք պարգեւում եւ Ինքն էլ այդ կյանքը վերցնում է: Թեեւ ծնողներն են լույս աշխարհ բերում մանկանը, բայց նրանք Արարիչը չեն, այլ Նրա առաջին պաշտոնյան: Ուստի չի կարելի այսպիսի նուրբ ասպարեզում վայրենի ձեռնոցներով մուտք գործել եւ արհեստականորեն, քմահաճույքի թելադրանքով ընդհատել Հղիությունը: Շատերն ասում են, որ, օրինակ, երեք ամսական սաղմը դեռ մարդ չէ, բայց այսպես մտածողները սխալվում են: Մենք տոնում ենք Սբ. Մարիամ Աստվածածնի Հղացման տոնը Աննայից, երբ Մարիամը մեկ օրական, նոր-նոր Հղացվեց Աննայի որովայնում. այս տոնով մենք տոնում ենք անձնավորության տոնը, եւ ոչ ոք չի կարող ասել, որ մեկ օրական սաղմը անձ չէ:

- Փաստորեն կարո՞ղ ենք ասել, որ սաղմնավորման իսկ պահից հոգի է տրվում:

- Այս հարցը դարերով քննարկվել է եկեղեցում տարբեր վարդապետների կողմից: Ոմանք ասացին, որ հոգին անմիջապես է տրվում, ուրիշներ ասացին, որ 40 կամ 80 օրում է հոգի տրվում...: Կարծիքները տարբեր եւ վիճելի են: Բայց մենք տոնում ենք Հիշյալ տոնը, հետեւաբար ընդունում ենք, որ մարդը մարդ է, անձնավորություն Հղացման իսկ պահից:

- Իսկ ինչո՞ւ է հղիության արհեստական ընդհատումը նույնացվում սպանության հետ:

- Գիտե՞ք, գիտնականների ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ երբ ցանկանում են երեխային վնասել, սպանել, վիժեցնել, նա տագնապում է, փախչում, հետեւաբար սա միանշանակ դատապարտելի երեւոյթ է, որովհետեւ իր որովայնում մայրը սպանում է իր զավակին: Սա մարդասպանության տարատեսակներից մեկն է: Յուրաքանչյուր մեղք ունի իր տարատեսակը:

Կարելու է նաեւ, որ մայրը հղիության ողջ ընթացքում հոգ տանի իր պտղի ներդաշնակ աճի, զարգացման համար՝ հաճելի երաժշտություն լսելով, նրա հետ խոսելով..., որովհետեւ պտուղը Աստծու հրաշքն է, որը չի կարելի ոչնչացնել:

- Օրինակ, երբ երեխան ծնվում է, սակայն դժբախտ դեպքի կամ այլ պատճառով մահանում՝ հեռանալով կյանքից, նրա պատկերը միշտ ծնողների աչքի առջև է, սակայն հղիության արհեստական ընդհատման դեպքում այդպես չէ, քանի որ ծնողներն իրենց զավակին չեն տեսել: Արդյո՞ք մեծ տարբերություն կա այստեղ:

- Շատ մեծ տարբերություն չկա, քանի որ մարդը մարդ է:

- Իսկ խղճի խայթի հանգամանքը:

- Այստեղ ամեն մարդ յուրովի է վերլուծում իրավիճակը: Մարդիկ տարբեր կերպ են մտածում: Ոմանք բխացնում են իրենք խիղճը՝ մտածելով, որ լույս աշխարհ չեկածը մարդ չէր: Մինչդեռ դա այդպես չէ: Մարդու խիղճը միշտ տանջելու է իրեն, հանգիստ չի տալու...: Ծնողներն Արարչի առաջին պաշտոնյաներն են. նրանց միջոցով Աստված մարդ է ստեղծում եւ աշխարհ ուղարկում:

- Եվան Ծննդոց գրքում ասում է. «Մարդ ծնեցի Աստծու գործւթյամբ» (Ծննդոց Դ 1), այսինքն՝ ոչ իմ գործւթյամբ. եւս մեկ կարելու հանգամանք:

- Այո՛: Եվ սա պիտի հասկանան եւ ընդունեն բոլոր ծնողները՝ փառք տալով Աստծուն՝ իրենց զավակ պարգեւելու համար:

- Յավալի է, որ օրենքով էլ չի պատժվում այս երեւույթը:

- Որքան գիտեմ, մեր պետությունն օրենքով արգելել է հղիության արհեստական ընդհատումը, բայց գիտե՞ք, օրենքը տկարանում է այն դեպքերում, երբ արհեստական ընդհատում պիտի արվի ոչ թե ծնողի քմահաճույքով, այլ առողջական որոշ խնդիրներով պայմա-

նավորված, օրինակ, երբ հղիությունը վտանգում է մոր կյանքը...:

Նաեւ նշեմ, որ «անցանկալի» երեխա չի կարող լինել, ինչպես ասում են վիժեցման գնացող ծնողները: Անցանկալին իրենք են, իրենց պիղծ արաքը, իրենց ընթացքը: Եթե չինացիները մտածում են հնարավորինս քիչ երեխա ունենալու մասին, ապա մեր մայրերի խնդիրն այսօր պիտի լինի շատ զավակներ ունենալը, որովհետեւ մենք պիտի շատանանք: Եթե մենք կարողանանք բռնել այն չար մայրերի ձեռքը, ովքեր իրենց զավակներին կամենում են սպանել որովայնում, սա կնպաստի ազգի բազմանալուն:

- Երբեմն ծնողները պատճառաբանում են, որ չեն կարող եւս մեկ երեխա ունենալ, որովհետեւ չեն կարող հոգալ նրա կարիքները, պահել նրան՝ ըստ արժանվույն:

- Ամուսնացյալները պարտավոր են զսպվածություն ունենալ իրենք կյանքում, որպեսզի նման խնդրի առջեւ չկանգնեն: Սբ. Պողոս առաքյալը խորհուրդ է տալիս ամուսիններին փոխադարձ համաձայնությամբ միմյանցից հեռու մնալ: Չավակն Աստծո պարգեւն է: Մեր պապերն ասում էին, որ Աստված զավակի հետ նաեւ հաջողություն է ուղարկում: Եվ այդպես էլ եղել է: Հետեւաբար, այդպիսի հոգեբանությունն էլ սխալ է: Սխալ է նաեւ, երբ զավակներն են նախատում ծնողներին՝ ասելով. «Ինչո՞ւ եք այդքան շատ զավակներ ունեցել»: Սա էլ անմիտ խոսակցություն է: Կյանք պարգեւողն Աստված է: Հետաքրքիր գաղտնիություն կա ծննդաբանություն մեջ: Մեկ օրական զավակի գոյություն մասին ծնողները երբեք չեն իմանում, այլ իմանում են միայն մեկ ամսականից այն կողմ: Շատ ծնողներ փափագում են գեթ մեկ զավակ ունենալ, բայց չեն ունենում, ինչ միջոցների, բուժումների ասեք դիմում են, սակայն՝ ապարդյուն: Պետք է մարդու մտածողությունն առողջ լինի, ծնողը պիտի մտածի, որ ինքն իր բաժին հացը կտա իր զավակին՝ վերջինիս ամեն կերպ պահելով: Ծնողական սերը սրբություն է: Երուսաղեմի Սբ. Հարություն տաճարում՝ հայոց բաժնում, պատի վրա մի հսկա սրբապատկեր կա՝ հետեւյալ գրությամբ. «Հիշատակ բարի ծնողաց»: Չար ծնո՞ղ էլ կա: Այո՛, կա՛, նա է, ով իր զավակին զրկում է կյանքից: Իսկ բարի ծնողը, Աստծու առաջ խոնարհվելով, իր զավակի ծնունդով երջանիկ եղավ, նրանով էլ զորացավ. անհնարին բարձունքներն ու լեռները կխոնարհվեն, անհնարին արգելքները կվերանան, Աստված ամեն բան կհարթեցնի, կարեւորը, որ ծնողները հույսով, հավատով եւ սիրով լցված լինեն...: Թող Աստծո ողորմությամբ բոլոր ծնողներն այսպիսին լինեն:

- Ասացիք, որ օրենքով չի պատժվում աբորտ գործողը, բայց կա Աստծու դատաստանի հանգամանքը: Մարդու խիղճը կարող է ողջ կյանքում տանջել: Ինչպես է քավվում այս մեղքը:

- *Ինչպես մնացած մեղքերը. նախ պետք է զղջալ, փոշմանել գործած մեղքի համար, գնալ քահանայի մոտ եւ խոստովանել մեղքը, «մեղա» ասել, եւ քահանայից ստանալ մեղքերի թողություն, որից հետո մարդը մաքրվում է խղճի խարանից՝ վճռելով այլեւս չգործել այդ մեղքը:*

(2015 թ., հունվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԳԱՅԹԱԿԳՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալյան

- Տեր հայր, մինչ մերօրյա գայթակղություններին անդրադառնալը վերհիշենք այն մեծ գայթակղությունը, որն սկսվեց Եդեսի պարտեզից. սատանան մեր նախածնողներին գայթակղությամբ ներքաշեց մեղքի մեջ՝ դառնալով նրանց անկման պատճառը:

- Գիտենք, որ սատանան օձի կերպարանքով մոտեցավ մեր նախածնողներին՝ ասելով, թե իբր նրանք կարող են աստվածանալ՝ ճաշակելով արգելված պտուղը: Ահամն ու Եվան նայեցին ու տեսան, որ պտուղը հաճելի եւ գեղեցիկ էր ուտելու համար եւ գայթակղվեցին: Սատանան դարձավ մարդու կորստյան պատճառ: Չարը տգեղ բաներով չի գայթակղում մարդուն, այլ կեղծ գեղեցկությամբ: Գայթակղությունն այն ամենն է, ինչը չեղում է մարդուն ճշմարիտ, ուղիղ ընթացքից: Աշխարհը լեցուն է գայթակղություններով: Հիսուսն Ավետարանում ասում է, որ գայթակղություններ պետք է գան: Իսկ ինչո՞ւ է Աստված գայթակղություններ թույլ տալիս: Մարդն օժտված է ազատ կամքով, որով քննում է չարն ու բարին: Եվ քանի որ յուրաքանչյուր քրիստոնյայի կյանքը հոգեւոր պատերազմ է, ուստի կան գայթակղություններ, կա թշնամի, որի դեմ պետք է պայքար մղել եւ հոգեւոր աճ ունենալ: Հիշենք, թե ինչպես սատանան փորձեց գայթակղել Քրիստոսին՝ ասելով. «Եթե Աստծու Որդի ես, քեզ այստեղից ցած գցիր, որովհետեւ գրված է. «Իր

հրեշտակներին պատվիրված է քո մասին, որ քեզ պահեն. եւ իրենց ձեռքերի վրա կբռնեն քեզ, որ քո ոտքը երբեք քարին չխփես»։ Հիսուսը պատասխանեց նրան. «Ասված է. «Քո Տեր Աստծուն չպիտի փորձես» (տե՛ս Մատթ. Դ 6-8)։ Այս տեսակի գայթակղությունը գալիս է աղանդների միջոցով, որոնք օգտվելով մեր ժողովրդի անտեղ-յակությունից՝ փորձում են Աստծու խոսքով գայթակղել։

- Տե՛ր հայր, մեր օրերում չարն ինչ կերպերով կարող է գայթակղել մարդկանց։

- Քրիստոնյաներս պետք է մշտապես ուշադիր, սթափ լինենք՝ հասկանալով, որ Եկեղեցին առաջնորդում է մարդուն փրկության ճանապարհով։ Չարը մարդկանց մեծամասնությունը գայթակղում է՝ օգտագործելով մարմնական ցանկությունները։ Օրինակ՝ մարդուն տրված է ցանկություն հակառակ սեռի հանդեպ։ Սա բնական պահանջ է և ցանկություն է, որից օգտվում է չարը՝ մղելով մարդուն շնության։ Շնություն են գործում այն զույգերը, ովքեր առանց եկեղեցական ծեսի եւ քաղաքացիական ամուսնության՝ սկսում են համատեղ ապրել։ Չարն օգտագործում է մեր մեջ արմատացած բոլոր մեղքերը։ Այսօր գայթակղություններն ուղղակիորեն ներխուժում են մեր ընտանիքները։ Պատանիների եւ երիտասարդների համար գայթակղություն է վիրտուալ՝ համակարգչային կեղծ աշխարհը։ Ահավոր գայթակղություն է երիտասարդների համար նաեւ նորաձեւությունը, որի վարպետները հսկայական գումարներ՝ միլիարդներ են աշխատում երիտասարդների հիմարության հաշվին։ Մարդու անկումից հետո Աստված Իր անհուն ողորմությամբ ծածկեց նրա մերկությունը եւ նոր միայն դուրս հանեց դրախտից, իսկ այսօր սատանան ավելի ու ավելի է փորձում մարդուն մերկացնել՝ հասցնելով անասնական վիճակի։ Այսօր կանայք կիսամերկ են դուրս գալիս փողոց. սա մեծ գայթակղություն է հատկապես տղամարդկանց համար։

- Տե՛ր հայր, մարդկության պատմության ընթացքում դրն է եղել եւ մնում ամենակործանարար գայթակղությունը։

- Գայթակղություններ եղել են եւ կլինեն, քանի դեռ կա անկյալ, մեղքի մեջ հայտնված մարդը։ Գայթակղությունների հիմքը մեր մեջ բնակվող մեղքն է։ Օրինակ՝ փառքի ձգտումը, իշխանամոլությունը, փառասիրությունը։ Բոլոր ժամանակներում էլ մարդը ձգտել է փառքի, մեծարման։ Ժամանակակից գայթակղությունների

չարքում խիստ վտանգավոր են նաեւ տարբեր օկուլտ կախարդութ-
յունները: Վիճակագրական տվյալների համաձայն՝ Ռուսաստանում
յուրաքանչյուր 350 մարդու 1 կախարդ է հասնում: Եվ ողջ աշ-
խարհն է այդ վիճակում: Զարմանալի է, որ քրիստոնյա միջավայ-
րում այդքան մոգություններ, կախարդություններ են տարածվել:
Սա չափազանց վտանգավոր է: Տերը զուլաացնում է, որ վերջին ժա-
մանակներում սատանան մեծամեծ նշաններ եւ զարմանալի գործեր
պիտի ցույց տա՝ Աստծու ընտրյալներին անգամ մոլորեցնելու աս-
տիճան, իսկ ընտրյալները քրիստոնյաներն են: Սա էլ շատ դժվար
հաղթահարելի փորձություն է: Տերը նաեւ զգուշացնում է. «Ով որ
ինձ հավատացող այս փոքրիկներից մեկին գայթակղեցնի, նրա հա-
մար լավ կլինի, որ նրա պարանոցից էջի երկանաքար կախվի, եւ նա
սուզվի ծովի խորքը» (Մատթ. ԺԸ 6): «Փոքր» ասելով՝ Տերը նկա-
տի ունի անտեսված, արհամարհված մարդկանց, որոնց խաբոււմ եւ
գայթակղում ենք: Մենք՝ մեծերս, մեծ գայթակղություն ենք փոք-
րերի համար: Դրա վառ ապացույցն այսօր Հայաստանում գործող
Վալդեֆյան, Շտայներական դպրոցներն են:

- Տեր հայր, անդրադառնա՞նք դրամ վաստակելու գայթակղությանը: Այս
գայթակղությունը մեզ համար ինչպիսի վտանգ է ներկայացնում:

- Ս. Գիրքն ասում է, որ արծաթասիրությունը չարիքների, մեղ-
քերի սկիզբն է: Այո՛, այսօր մարդկանց մեջ սերմանվում է Հարս-
տություն մոլուցքի գաղափարը: Հարստությունն ինքնին վատ բան
չէ, սակայն ի՞նչ գին է մարդը վճարում դրա համար: Շատերն արդար
քրտինքով են հարստանում, սակայն եկեղեցուց կտրված, աղոթքից
հեռու մարդիկ ի՞նչ գին են վճարում... Տերն Ավետարանում ասում
է. «Ավելի հեշտ է, որ պարանը ասեղի ծակից անցնի, քան թե մի
մեծահարուստ Աստծու արքայությունը մտնի» (տե՛ս Մատթ. ԺԹ
24): Հիշենք նաեւ հարուստ երիտասարդի պատմությունը, ով մո-
տենալով Տիրոջը՝ հարցրեց. «Ի՞նչ պիտի անեմ, որ հավիտենական
կյանքը ժառանգեմ»: Հիսուսը նրան պատվիրեց պահել պատվի-
րանները: Եվ երբ երիտասարդն ասաց, որ մանկությունից պահում
է դրանք, Տերը պատասխանեց. «Դեռ մի բան պակաս է քեզ. ինչ որ
ունես, վաճառի՛ր եւ տո՛ւր աղքատներին եւ երկնքում գանձեր կու-
նենաս եւ արի՛ իմ ետեւից» (տե՛ս Մատթ. ԺԹ 16-22): Եվ Ավետա-
րանն ասում է, որ երիտասարդը տրտմեց, քանի որ չափազանց հա-
րուստ էր: Հարստությունը խանգարում է մարդուն: Հիշենք նաեւ
անմիտ մեծահարուստին, ում արտերն առատ բերք տվեցին, եւ նա

խորհեց քանդել շտեմարանները, ավելի մեծերը պատրաստել, այնտեղ հավաքել ցորենն ու իր ողջ բարիքները: Նա մտածեց շատ տարիների համար ամբարված բազում բարիքները հանգիստ վայելել: Եվ Աստված ասում է նրա մասին. «Անմի՛տ, հենց այս գիշեր հոգիդ քեզնից պահանջելու եմ, իսկ ինչ որ պատրաստել ես, ո՞ւմն է լինելու» (տե՛ս Ղուկ. ԺԲ 16-21): Ուստի Տերը պատգամում է գանձեր դիզել երկնքում, քանի որ «ուր ձեր գանձերն են, այնտեղ եւ ձեր սրտերը կլինեն» (Մատթ. 2 21):

Մերօրյա գայթակղություններից է նաեւ ժամանակակից երաժշտությունը, հատկապես՝ ռոք երաժշտությունը, որն աղավաղում է պատանիների ու երիտասարդների ներաշխարհը, քանի որ օգտագործվում են մարդու գիտակցության վրա ազդող տարբեր հնարքներ: Գայթակղություն են նաեւ գովազդները, գեղեցկության մրցույթները: Կարծում եմ, որ կինը երբեւէ այսքան նվաստացած չի եղել, ինչպես այսօր՝ վերածվելով ապրանքի: Այդ ամենը հասնում է աբսուրդի, երբ սկսում են գեղեցկության մրցույթներ անցկացնել երեխաների միջեւ՝ «Միսս մանկապարտեզ» եւ այլն: Այս կերպ մենք այլասերում ենք մեր երեխաներին:

- Անդրադառնա՞նք նաեւ հոգեւորականներին դատելու գայթակղությանը, որն այսօր ամենատարածված գայթակղություններից է...

- Մեր հասարակությունն այսօր առողջ վիճակում չի գտնվում, եկեղեցու խորհուրդն ամբողջությամբ չի ընկալում. ո՞վ է հոգեւորականը, ինչո՞ւ պետք է եկեղեցի հաճախել եւ այլն: Եվ որպեսզի արդարացնի իր՝ եկեղեցուց կտրված լինելը, փորձում է որեւէ բիծ գտնել հոգեւորականի վրա եւ դատել: Ուրեմն եթե կա այս խնդիրը, մենք՝ հոգեւորականներս, պետք է չափազանց զգույշ լինենք, քանի որ այդպիսի հոգեբանության տեր մարդիկ միշտ էլ որեւէ թերություն կգտնեն:

- Տե՛ր հայր, ինչպե՞ս պայքարել մերօրյա գայթակղությունների դեմ:

- Սատանան ստույգ չէ, փորձում է խաբել մարդկանց ժամանակավոր, ունայն, կեղծ արժեքներով: Սակայն կան նաեւ քրիստոնեական արժեքներ՝ մարդկային սերը, զթասրտությունը, ողորմածությունը, որոնք այս ժամանակավոր կյանքում են: Եթե մարդն իմանա իր հոգու արժեքը, հմուտ լինի Աստծու խոսքի մեջ, Քրիստոսին հետեւի, եկեղեցու մեջ լինի, կճանաչի գայթակղությունները: Քրիստոսն ասաց. «Ես եմ Ճանապարհը» (Հովհ.

ԺԴ 6): Ուրեմն Քրիստոսով մարդը կլինի պաշտպանված, կունենա խորհրդատու եւ Առաջնորդող: Սակայն եթե կտրված է Եկեղեցուց եւ հեռու հոգեւորից, չի կարող դիմակայել մերօրյա գայթակղություններին եւ փորձություններին: «Եթե արդարը հազիվ է փրկվելու, ապա ամբարիշտը կամ մեղավորը էլ ո՞ւր պիտի մնա», - ասում է սբ. Պետրոս առաքյալը (Ա Պետր. Դ 18): Ուրեմն պետք է միշտ զգոն լինենք՝ ամուր կառչելով մեր Մայր Եկեղեցուն:

(2008 թ., ապրիլ, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՃՇՄԱՐԻՏ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ. ԾԱՌԱՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐԵՐ

Տեր Կարապետ քահանա
Կարապետյան

«Ձեզնից ով կկամենա մեծ լինել, ձեր ծառան պիտի լինի...»

(Մատթ. Ի 26):

- Տեր հայր, Սուրբ Ավետարանը պատմում է, որ մի ամիթով Հիսուս Քրիստոս, Իր մոտ կանչելով աշակերտներին, այս խոսքն է ասում. «Ձեզնից ով կկամենա մեծ լինել, ձեր ծառան պիտի լինի. եւ ձեզնից ով կկամենա առաջինը լինել, ձեր ծառան պիտի լինի, ինչպես որ մարդու Որդին չեկավ ծառայություն ընդունելու, այլ ծառայելու եւ Իր անձը տալու որպես փրկանք շատերի փոխարեն» (Մատթ. Ի 26-28): Իսկ սուրբ Պողոս առաքյալը հռոմեացիներին ուղղված

իր թղթում ծառայության երկու տեսակ է առանձնացնում՝ դրանք հակադրելով իրար. ծառայություն Աստծուն եւ ծառայություն մեղքին, եւ ասում է, որ մեղքի ծառայության վախճանը մահն է, իսկ Աստծուն ծառայելու վախճանը՝ հավիտենական կյանքը (տե՛ս Հռոմ. 2 12-23): Միաժամանակ ծառայության այս երկու տեսակներն առանձնացնելով եւ իրար հակադրելով՝ եփեսագիներին եւ մեկ այլ տեղ՝ կողոսացիներին ուղղված իր թղթերում առաքյալը կոչ է անում ծառաներին ամեն ինչում հնազանդ լինել իրենց մարմնավոր տերերին՝ ոչ թե մարդահաճո կերպով, ցուցադրական ծառայությամբ, այլ սրտի անկեղծությամբ՝ երկյուղ կրելով Տիրոջից (Կող. Գ 22): Մեզնից յուրաքանչյուրի երկրային կյանքը մի յուրատեսակ ծառայություն է: Խնդիրն այն է, թե ծառայելով այս կամ այն նպատակին, գաղափարին՝ դրանով հանդերձ ծառայում ենք Աստծուն, թե՞ աշխարհին կամ որ նույնն է՝ մեղքին:

Ինչպե՞ս է ընկալում եւ բացատրում «ծառա», «ծառայություն» հասկացությունները մեր Եկեղեցին:

- «Ծառա» բառն այսօր մեր իրականություն մեջ թյուր ընկալումների տեղիք է տալիս: Աշխարհիկ մտածելակերպով՝ ծառայելը նվաստացում է համարվում, մինչդեռ ծառայել չի նշանակում նվաստանալ, ստորանալ: Երբ աշակերտները Հիսուսին հարցրին, թե ով է իրենցից մեծը, Նա ասաց. «Ով կկամենա մեծ լինել, ձեր ծառան պիտի լինի»: Օրինակ՝ նախարարները, տնօրենները եւ առհասարակ բոլոր նրանք, ովքեր «տեր» են կոչվում, պետք է նախ եւ առաջ սովորեն սպասավորել բոլորին, որովհետեւ Տիրոջ պատգամի համաձայն՝ ով ստանձնում է այդ դերը, պետք է ունենա ամբողջական նվիրում, նահատակվելու, զոհաբերվելու պատրաստակամություն: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը նաեւ ծառա էր: Ավագ հինգշաբթի օրը մեր Եկեղեցում կատարվում է Ոտնլվայի կարգը. Տերը լվանում է իր աշակերտների ոտքերը: Դա խոնարհության գերազույն օրինակ է, ոչ թե տկարության, այլ զորության արտահայտություն: Հիսուս Քրիստոսի կյանքի յուրաքանչյուր էջը օրինակ է մեզ համար:

- Երեւի պատահական չէ, որ լատիներենում «մինիստր» բառը ծառայի իմաստն ունի («մինի» նշանակում է ծառա), այսինքն՝ ծառայությունն ընկալվել է որպես մեծ պատիվ:

- Իհարկե, քանի որ ծառայելով մեզ նմանին՝ ծառայում ենք Աստծուն: Հին Ուխտում էլ Աստված իր ժողովրդին պատգամում է լինել ծառայասեր: Պատահական չէ, որ Ամենայն Հայոց Հայրապետն իր կոնդակների սկզբում իրեն անվանում է Հիսուս Քրիստոսի ծառան, նմանապես եւ Հռոմեական Եկեղեցու գլուխը՝ Հռոմի Պապը, իր կոնդակներում նշում է, որ ինքը բոլոր սպասավորների,

ծառաների ծառան է: Հիշենք կորած ոչխարի առակը. այն ուսուցանում է անմնացորդ սեր եւ նվիրում (տե՛ս Ղուկ. ԺԵ 4-10): Ժշմարիտ ծառայութիւնը ենթադրում է անմնացորդ սեր, քանի որ ծառայելու համար նախ պետք է սիրել, նվիրվել: Եթե չկան սեր, նվիրում, ծառայութեան մասին խոսելն անիմաստ է:

- Տէր հայր, ինչպէս կարելի է հնազանդ լինել այն իշխանութեանը, որը բարոյագրված է կամ ծառայում է նյութականին:

- Ավետարանն ուսուցանում է, որ պետք է կայսրինը կայսրին տալ, իսկ Աստծունը՝ Աստծուն (Ղուկ. Ի 25): Հարկ է հնազանդվել իշխանութիւններին՝ պահպանելով մեր քրիստոնեական ինքնութիւնը, հեռու մնալով նրանց բացասական արարքներից: Պարտավոր ենք նաեւ ազդեցել նրանց համար:

- Ղուկասի Ավետարանում հստակ ասվում է. «Ոչ մի ծառա երկու տիրոջ ծառայել չի կարող, որովհետեւ եթե մեկին առի, մյուսին կսիրի. կամ եթե մեկին մեծարի, մյուսին էլ կարհամարհի: Չեք կարող եւ Աստծուն ծառայել, եւ մամոնային» (Ղուկ. ԺԶ 13): Ինչ կասեք այս մասին, ինչպէս հասկանալ Տիրոջ այս խոսքերի իմաստը:

- Մեր առօրյա կյանքում կամա թե ակամա շփվում ենք նյութականի հետ: Պիտի գիտակցենք, որ նյութականը միջոց է ավելի բարձրին՝ հոգեւորին հասնելու համար: Այն մեր կյանքի նպատակը չպետք է դառնա: Տասը պատվիրաններից մեկն ասում է. «Քեզ համար կուռքեր չչինես, դրանց չերկրպագես եւ դրանց չծառայես» (Բ Օրենք Ե 8, 9): Աստծուց բացի, չպետք է պաշտել ոչ ոքի: Չարն իր զորութեամբ, իշխանութեամբ մեզ ներքաշում է մեղքի մեջ՝ ստիպելով կուռքեր ստեղծել եւ պաշտել: Սակայն միաժամանակ չենք կարող պաշտել ե՛ւ Աստծուն, ե՛ւ մամոնային:

- Տէր հայր, Դուք Հայ Առաքելական Եկեղեցու սպասավոր եք: Հոգեւոր ծառայությունը թերեւս ամենապատասխանատու, ամենապարտավորեցնող ծառայությունն է:

- Հոգեւորականն Աստծո սպասավորն է, ծառան: Այս ծառայութիւնը շատ պատասխանատու ծառայութիւն է, սակայն որքան մեծ է պատասխանատվութիւնը, այնքան քաղցր է: Պետք է սիրես քո ծառայութիւնը: Օծվելով որպէս հոգեւոր սպասավոր՝ քահանան արժանանում է ծառա, սպասավոր լինելու կոչմանը, շփվում է մարդկանց հետ, ովքեր ունեն տարբեր խնդիրներ, հոգսեր: Ծանր,

սակայն քաղցր պարտականությունն է դրված մեր ուսերին, որը փորձում ենք Աստծու կամքով առաջ տանել:

(2006 թ., հունվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Տեր Միքայել վարդապետ Գևորգյան

- Փրկագործության վեհ ու անճառելի խորհուրդը, որ ծածկված էր ազգերից ու հավիտյաններից, հայտնվեց Քրիստոսի մարդեղությանը: Սուրբ Պողոս առաքյալը գաղատացիներին ուղղված իր թղթում գրում է, որ «երբ ժամանակն իր լրումին հասավ, Աստված ուղարկեց Իր Որդուն, որը ծնվեց կնոջից ու մտավ օրենքի տակ՝ փրկելու համար նրանց, որ օրենքի տակ էին, որպեսզի մենք որդեգրություն ընդունենք» (Գաղ. Դ 4, 5): Հայր սուրբ, ինչպե՞ս հասկանալ առաքելական խոսքը:

- Հովհաննեսի Ավետարանում Տերն ասում է. «Ոչ ոք երկինք չի ելել, եթե ոչ նա, որ իջավ երկնքից՝ մարդու Որդին, որ երկնքից էր...» (Հովհ. Գ 13): Իրապես. երբ Աստված արարում էր աշխարհը, Ինքն էր միայն երկնքում, ոչինչ գոյություն չուներ, սակայն վեցերորդ օրը ստեղծեց մարդուն ու դրեց նրան եղեմական պարտեզում: Եկեղեցու սուրբ Հայրերն ասում են, որ եղեմական պարտեզը մի միջասահման վայր էր երկնքի ու երկրի միջև. այն կես աստիճան մոտ էր երկնքի արքայությունը, ինն աստիճան հեռու՝ դժոխքից: Աղամին փոքրիկ պատվիրան էր տրվել, որը կատարելով՝ մարդը պետք է մտներ երկնքի արքայություն, սակայն, ցավոք, մեր նախահայրը չկատարեց այն ու վտարվեց երկիր, որը կես աստիճան հեռու է դժոխքից եւ ինն աստիճան հեռու՝ երկնքի արքայությունից: Այս էր մարդու նախնական վիճակը. շատ մոտ էր երկնքին եւ հեռու՝ դժոխքից, սակայն ներկայիս մեր վիճակը ավելի վատ է, քան նախնական վիճակը...: Քրիստոսը, տեսնելով մարդկային բնության անկումը, երկնքից իջավ երկիր ճիշտ այն ճանապարհով, որով Աղամն էր ընկել, կարող ենք ասել՝ Աղամի ոտնահետքերով գնաց փնտրելու ու փրկելու նրան: Աղամի պես հողեղեն բնություն առավ

եւ իրագործեց ազամորդիներին՝ ողջ մարդկության փրկագործությունը՝ խաչելությամբ, եւ ապա՝ հարությունամբ: Երկինք համբարձվելով՝ բացեց երկնքի արքայության դուռը, որը փակված էր մեղսագործության պատճառով:

- Փաստորեն, Քրիստոսի փրկագործությամբ մարդկության առջեւ բաց են երկնքի արքայության դռները: Մարդն այլեւս կարող է մտնել երկնքի արքայություն:

- Մի առիթով փարիսեցիները հարցնում են Քրիստոսին, թե ե՞րբ պիտի գա երկնքի արքայությունը: Տերը պատասխանում է, որ երկնքի արքայությունը դրսից տեսանելի ձեւով չի գալիս. «Երկնքի արքայությունը ձեր մեջ է», - ասում է Տերը (տե՛ս Ղուկ. ԺԷ 20, 21): Յուդաքանչյուր քրիստոնյա երկնքի արքայությունը կարող է նախ իր մեջ ապրել՝ սուրբ Մկրտություն, սուրբ Հաղորդությամբ Աստծուն իր մեջ ընդունելով, բայց ամբողջապես՝ հոգով եւ մարմնով, կարող է վայելել Քրիստոսի երկրորդ գալուստից հետո, եթե արժանանա:

- Թերահավատ կամ անհավատ մարդիկ հաճախ են հարցնում, թե ինչո՞ւ հատկապես Երրորդության Երկրորդ Անձը՝ Որդի Աստված, պիտի խոնարհվեր հայրական բարձունքից եւ աշխարհի գար, մարդանար: Փրկագործության խորհուրդն այլ կերպ չէր կարող կատարվել:

- Մինչ Քրիստոսի գալուստը բազում մարգարեներ հարչարվեցին, սղոցվեցին, սպանվեցին, սակայն մարդկության փրկագործությունը տեղի չունեցավ: Մարդկության փրկությունը պիտի կատարվեր միայն Աստծո Որդու Արյան հեղումով, որովհետեւ միայն Քրիստոսի Արյունն էր ի զորու փրկել մարդկությանը: Սուրբ Գր. Տաթեւացին ասում է, որ եթե անգամ ողջ տիեզերքը, ողջ արարչությունը դառնան անգին քար, չեն հավասարվի Քրիստոսի արյան մեկ կաթիլին:

- Հայր սուրբ, Տերը Հովհաննու Ավետարանում ասում է, որ «Ինչպես Մովսեսը անապատում բարձրացրեց օձը, այնպես էլ Մարդու Որդին պիտի բարձրանա, որպեսզի ով նրան հավատում է, հավիտենական կյանքն ընդունի...» (Հովհ. Գ 14, 15): Ինչպե՞ս կբացատրեք այս համեմատությունը:

- Նախ վերհիշենք պատմությունը: Իսրայելացիներն անապատում տրտնջում, բողոքում էին Տիրոջ դեմ, եւ Աստված թունավոր օձեր է ուղարկում նրանց վրա, որոնց խայթոցներից մահանում էին: Սակայն զղջում են իրենց սխալների համար ու դիմելով Մովսեսին՝ ասում են. «Աղոթի՛ր քո Տեր Աստծուն, որպեսզի այս թունավոր օձե-

րը վերանան»։ Տերը պատվիրում է Մովսեսին իր գավազանի վրա պղնձե օձ փակցնել, եւ ով հավատով նայեր այդ օձին ու գավազանին՝ կփրկվեր օձերի խայթոցներից։ Եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են, որ Մովսեսի գավազանը խորհրդանշում է ինչպես Մովսեսը բարձրացրեց պղնձյա օձը, այնպես էլ Տերը բարձրացավ խաչի վրա։ Եվ ով հավատով նայի այս «գավազանին» ու ապավինի խաչին ու ինչպալին, պիտի փրկվի օձերի խայթվածքներից, այսինքն՝ մեղքերի վերքերից, սատանայի հասցրած վիրավորանքներից։

- Հայր սուրբ, փաստորեն Քրիստոսի գոհագործությամբ, Նրա թափած անմեղ արյամբ մեղավոր մարդկությունը փրկվեց հավիտենական դատապարտությունից, սակայն մարդը պիտի գիտակցի, որ մեղավոր է եւ փրկության կարիք ունի եւ դառնա առ Աստված։

- Քրիստոսն ասում է. «Լույսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը» (Հովհ. Գ 19)։ Ով չարն է գործում, չի գալիս դեպի լույսը։ Եվ մենք գիտենք, որ բոլոր մեծամեծ մեղքերը՝ գողություն, չնություն, սպանություն եւ այլն, գործվում են գիշերով՝ խավարի մեջ։ Մարդը վախենում է տեսանելի արեգակի լույսից, որովհետեւ կարծում է, որ արեգակի լույսը հայտնի կդարձնի իր մեղքերը։ Բայց չի վախենում իմանալի, արդարության Արեգակի՝ Քրիստոսի Լույսից, Աստծու ամենատեսա չքից, որովհետեւ Աստծուց ծածուկ բան չկա։ Ամեն ոք, եթե հասկանա, որ իր ամենագաղտնի խորհուրդն անգամ Աստված տեսնում է, գիտի (ոչ միայն Աստված, այլեւ իր պահապան հրեշտակը), երբեք մեղք չի գործի, կփորձի մաքրվել վատ խորհուրդներից՝ սրտում ծնվող չար նախանձից, բարկությունից, ցանկասիրությունից...։ Աստծո վախը, ճշմարիտ հավատը նվազել են մարդկանց մեջ. դա է մեղքի գիտակցությունը չգալու պատճառը։ Սուրբ Պողոս առաքյալը պատգամում է մեղքի դեմ պայքարել «արյուն թափելու աստիճան» (տե՛ս Եբր. ԺԲ 4)։ Երբ մենք մեռնենք այս (մեղքի դեմ) պայքարում, Աստված մեզ հարություն կտա, ու կհաղթենք։ Սա է քրիստոնյայի ողջ կյանքը՝ պայքար, մահ, հարություն։ Այս ճանապարհով միայն կհասնենք երկնքի արքայություն։ Հիշենք, որ փրկությունը մեզ տրված է Աստծու շնորհով, սակայն առանց մեր ճիգ ու ջանքի՝ չենք ժառանգի հավիտենությունը։

- Ամեն դեպքում, որքան էլ մարդը փորձի լռեցնել իր խղճի ձայնը, այն միշտ աղաղակում է, դատապարտում մեղսագործին, որովհետեւ, ինչպես ասում են Եկեղեցու հայրերը, խիղճն Աստծու ձայնն է մարդու մեջ։

- Այո՛, խիղճը մեր մեջ կարգված շատ զորավոր «դահիճ» է, նաեւ՝ խրատող գավազան: Մարդը կարող է ժամանակավորապես լռեցնել իր խղճի ձայնը, սակայն երբեք չի կարող այն վերացնել: Մենք պիտի հաշտվենք մեր խղճի ձայնի հետ, խոստովանութ-
յամբ մաքրվենք մեր մեղքերից, բարին գործենք, հրաժարվենք չար արարքներից, որպեսզի այդ «դահիճը» մեզ այլեւս չպատժի:

- Հայր սուրբ, Աստվածորդին խաչվեց ողջ մարդկության փրկության, յուրաքանչյուր մեղավորի համար, սակայն շատ մարդիկ այսօր ապրում են իրենց կյանքն այնպես, կարծես Աստծո Որդին ամենեւին չի խաչվել իրենց հա-
մար: Ըստ առաքյալի խոսքի՝ իրենց անօրեն ընթացքով վերստին խաչում են Նրան (տե՛ս Եբր. 2 6): Իրենց ազատ կամքով Քրիստոսի փրկության հրավերը մերժող մարդիկ ինչ են ժառանգելու հանդերձալում:

- Սբ. Պողոս առաքյալը հստակ պատասխանում է այս հարցին՝ ասելով. «Մի՛ խաբվեք. ո՛չ պոռնիկներ, ո՛չ կռապաշտներ, ո՛չ շնա-
ցողներ, ո՛չ իզագողներ, ո՛չ արվամոլներ, ո՛չ գողեր, ո՛չ ազահներ, ո՛չ հարբեցողներ, ո՛չ բամբասողներ եւ ո՛չ էլ հափշտակողներ Աստ-
ծու արքայությունը չպիտի ժառանգեն» (Ա Կորնթ. 2 9-11): Աստ-
ված չի ծաղրվում: Զարհուրենք այդ մեղքերից, որոնցով վերստին խաչում ենք Տիրոջը: Մարդիկ ամաչում, զարհուրում են, երբ որեւէ մեկն իմանում է իրենց հանցանքները: Եվ որքան ամոթալի ու զար-
հուրելի կլինի, երբ հավիտենական դատաստանի ժամանակ Քրիս-
տոսի, հրեշտակների եւ ողջ մարդկության առջեւ հայտնի դառնան մարդու գործած ու նույնիսկ մտածած մեղքերն ու հանցանքները: Սբ. Գր. Նարեկացին ասում է, որ վերջին դատաստանի ժամանակ մեղավոր մարդկանց մարմինների վրա կդաջվեն ու կերեւան նրանց կատարած բոլոր հանցանքներն ու սխալները (տե՛ս Նարեկ, Բան ՀԹ Բ): Գողի ձեռքի վրա պիտի գրվի՝ գող, շնացողի մարմինը որդերը պիտի ուտեն, բամբասողի եւ դատողի լեզուն ասեղներով պիտի ծա-
կեն...: Իմանալով այս ամենը՝ ետ կանգնենք մեղքերից, գիտենանք, որ սատանան իշխանություն ունի միայն մեղսագործների վրա, ով-
քեր արդեն չարի իշխանության տակ են, իսկ մեղքերից հրաժար-
վածները՝ Աստծո իշխանության:

- Հայր սուրբ, կարո՞ղ ենք ասել, որ այս ժամանակավոր կյանքը պատրաս-
տության մի շրջան է՝ հավիտենականություն մուտք գործելու համար:

- Սբ. Գր. Տաթևակացին ասում է, որ մարդու կյանքը 3 վայրկյան է՝ ծնունդ, կյանք եւ մահ: Ի՞նչ եք կարծում, ո՞րն է ավելի երկար ժամանակ՝ վայրկյա՞նը, թե՞ հավիտենակությունը: Անշուշտ՝ հավի-

տենությունը: Ծերություն չեմին հասած յուրաքանչյուր մարդ վկայում է, որ իր կյանքն անցել է մի ակնթարթի նման: Որքան իմաստուն են այն մարդիկ, ովքեր այս կյանքում ապրում են իբրեւ պանդուխտներ՝ ստանալով երկնքի արքայության քաղաքացիությունը: Տալիս են երեք ակնթարթը՝ շահում հավիտենականությունը: Եվ որքան անմիտ են այն մարդիկ, ովքեր զրկվում են հավիտենությունից՝ այս երեք ակնթարթն ապրելու համար:

- Ինչո՞ւ է մարդը վախենում խոստովանել հավիտենության գոյությունը:

- Քրիստոսը տալիս է այս հարցի պատասխանը. «Լույսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը, որովհետեւ իրենց գործերը չար էին» (Հովհ. Գ 19): Չարագործ մարդը զարհուրում է լույսից, հավիտենական կյանքից, որովհետեւ գիտի, որ ինքն այդտեղ մաս եւ բաժին չունի: Մեղքն է մարդուն արգելում մտածել արքայության մասին: Իսկ մաքուր եւ մեղքերից թեթեւ մարդը ձգտում է դեպի լույսը, հրաժարվում է աշխարհի ամեն ունայնություններից՝ ընթանալով երկնքի արքայության ճանապարհով:

Քրիստոսի առաջին գալուստը փրկության համար էր, սակայն երկրորդ անգամ Տերը պիտի գա՝ աշխարհը դատելու: Այս առիթով մի առակ հիշենք: Արքունական ճանապարհով ընթանում էր ամեհի ձիերի մի կառք, իսկ ճանապարհին ընկած է լինում մի երեխա, որին անձնվիրաբար փրկում է մի երիտասարդ: Անցնում են երկար տարիներ: Այդ մանուկը դառնում է ավազակ: Բազմաթիվ չարիքներ է գործում, մարդկանց սպանում, թալանում, ի վերջո՝ դատաստանի առջեւ կանգնում: Դատարանը նրան մահվան է դատապարտում: Հանկարծ դատապարտյալը նկատում է, որ դատավորի դեմքը շատ ծանոթ է: Հիշում է, որ նա այն նույն մարդն է, ով տարիներ առաջ փրկել էր իր կյանքը: Ավազակը դիմում է նրան՝ վերստին փրկել իրեն: Դատավորը պատասխանում է. «Այսօր ես չեմ կարող օգնել քեզ, որովհետեւ այն ժամանակ ես փրկիչ էի, իսկ այսօր՝ դատավոր»: Այսպես էլ Քրիստոսի դատաստանն է. «Հիմա՛ է ընդունելի ժամանակը, հիմա՛ է փրկության օրը» (տե՛ս Բ Կորնթ. 2 2),- ինչպես ասում է սբ. Պողոս առաքյալը: Այս վայրկյանից սկսած պիտի ապաշխարենք՝ փրկության արժանանալու համար: Քրիստոսն այսօր նստած է Իր ողորմության աթոռին, իսկ երկրորդ՝ ահեղ գալստյան ժամանակ կնստի Իր դատաստանի աթոռին ու այլեւս չի փրկելու, այլ դատապարտելու է:

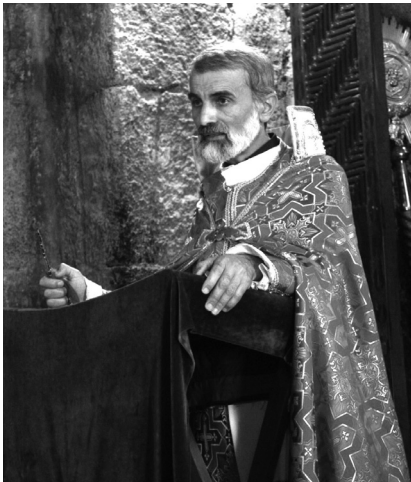
Փորձենք գնալ Քրիստոսի ուղենշած փրկության ճանապարհով, որպեսզի մեր կյանքն իմաստավորվի: Երանի՛ր այն մարդուն, ով իր

սրտի մեջ Աստված ունի. այդպիսի մեկն ամեն ինչ ունի: Եվ վա՛յ այն մարդուն, ով իր սրտում Աստված չունի, դժբախտ է այդպիսին, որովհետեւ եթե անգամ ողջ աշխարհն էլ իր ոտքերի տակ ունենա, դարձյալ ոչինչ չունի: Իմ մաղթանքն է, որ Աստված բնակվի մեր սրտերում՝ իմաստավորելով մեր կյանքը:

(2011 թ., մարտ, Արգավանդի սուրբ Սարգիս եկեղեցի,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաքաթաթերթ)

ԵԿԵՂԵՅԻՆ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ
ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՏԿԵՐՆ Է, ԲՈՒՆ ԱՍՏԾՈ ԹԱԳԱՎՈ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՅՍ ԵՐԿՐԻ ՎՐԱ...

Տեր Մինաս քահանա Մարտիրոսյան

- Տեր հայր, Եկեղեցու սուրբ հայրերը հորդորում են քարակերտ եկեղեցուն վերաբերվել ըստ նրա խորհրդական նշանակության, այսինքն՝ որպես անձեռակերտ սրբարանի: Գիտենք նաեւ, որ տաճարի խորհրդաբանությունը սերտորեն առնչվում է հավատացյալ-եկեղեցի ճշմարիտ հարաբերությանը, որը, ըստ Էության, նույն՝ մարդ-Աստված հարաբերության նախապայմանն է: Ինչ է քրիստոնեական տաճարը հավատացյալի համար, ինչ կեցվածք պետք է ունենա հավատացյալը եկեղեցու ներսում...

- Եկեղեցին Աստծո ներկայության վայրն է՝ բուն Աստծո թագավորությունն այս երկրի վրա: Եկեղեցին «Հոր տունն է», ինչպես ասաց Հիսուսը: Եկեղեցին նաեւ հավատացյալների ժողովն է, իսկ որպես քարեղեն կառույց՝ այն վայրը, ուր սկսվում է մարդու հարաբերումն Աստծու հետ: Եթե Իսրայելի ժողովուրդը շոշափելի լեռանը մոտենալիս վախեցավ եւ խնդրեց Աստծուն, որ չտեսնի, թե ինչ է կատարվում Մովսեսի հետ, որովհետեւ մեղավոր մարդը չի կարող տեսնել Աստծուն եւ ապրել, ապա որքան առավել պատշաճ պետք է պահենք մենք մեզ եկեղեցում, քանի որ մոտեցել ենք ոչ թե շոշափելի լեռանը, այլ երկնային Երուսաղեմին, Սիոնին, որտեղ բնակվում է Աստված: Երկրավոր որեւէ թագավորի կամ իշխանի առջեւ ներկայանում ենք ակնածանքով, երկյուղածությամբ, ուրեմն, որքան առավել պատշաճությամբ պետք է մտնենք տաճար, որտեղ մեր խոսքը Տիրոջ հետ պետք է լինի եւ ո՛չ միմյանց: Եկեղեցի մտնելիս պետք է հասկանանք, որ Աստծո ներկայության մեջ ենք գտնվում, ուստի պետք է արժանավորապես ներկայանալ Աստծուն՝ խոնարհությամբ, ամփոփված, մեր միտքն ու կեցվածքն ամբողջովին համապատասխանեցրած այդ սուրբ վայրին:

- Շատերը չեն կարենորում եկեղեցի հաճախելը՝ նշելով, որ կարող են աղոթել նաեւ տանը: Որքանով է կարենոր աղոթել հենց եկեղեցում:

- Կարենոր են կանոնական աղոթքները, որոնք են մեր Եկեղեցու ինը ժամերգությունները, Ս. Պատարագը: Կարելի է աղոթել նաեւ տանը: Սակայն հիշենք սբ. Պողոս առաքյալի խոսքերը. «Հոգ տանենք միմյանց՝ սիրո եւ բարի գործերի հորդորելով եւ զանց չառնենք մեկտեղ հավաքվելը, ինչպես որ սովոր են անել ոմանք, այլ խրախուսենք միմյանց, եւ այդ այնքան ավելի, որքան տեսնում եք Տիրոջ օրվա մոտենալը» (Եբր. Ժ 24-25): Մեր ապրած յուրաքանչյուր օրը մոտեցնում է Տիրոջ գալուստը, եւ Պողոս առաքյալի խոսքն էլ պատահական չէ: Տերն էլ ասում է. «Ուր երկու կամ երեք հոգի հավաքված լինեն Իմ անունով, այնտեղ եմ ես, նրանց մեջ» (Մատթ. ԺԸ 20): Հասարակաց աղոթքն առավել հաճելի է Աստծուն, քանի որ միասնական աղոթքի մեջ կա սեր եւ միավորում:

- Հայրերը պատգամում են արժանավորապես կանգնել Աստծո առջեւ, հատկապես Սբ. Պատարագի հույժ սոսկալի Խորհրդի առջեւ: Ինչպե՞ս:

- Նախ եւ առաջ պետք է ունենանք մեղքի գիտակցություն եւ կատարյալ զղջում մեր մեղքերի համար: Հիշենք ավետարանական փարիսեցու եւ մաքսավորի աղոթքը (տե՛ս Ղուկ. ԺԸ 9-14): Փա-

ըիսեցու աղոթքն ընդունելի չեղավ, որովհետեւ նա չուներ մեղքի գիտակցություն, Աստծուց իրեն տրված շնորհները վերագրում էր իրեն, փառք էր տալիս Աստծուն, որ ինքը նման չէր ուրիշներին, անմեղ էր եւ այլն: Իսկ մաքսավորը, որ գիտեր իր ապրած կյանքը, զղջում էր ապրում գործած մեղքերի համար, Աստծո ներողամտության եւ ողորմության կարիքն ուներ: Նա մաքրվելու ուղին էր բռնել: Մենք բոլորս մեղավոր ենք, քանզի եթե կամավոր մեղք չենք գործել, ապա աղամայի հնարավորությունը միշտ էլ առկա է: Չարը մեղ պարապ չի թողնում, անընդհատ մեր ժամանակը լցնում է այնպիսի հրապուրանքներով, գայթակղություններով, որ ամենաընտրյալներն անգամ կարող են չեղվել, մոլորվել, ինչպես սբ. Պողոս առաքյալն է ասում. «Ով կարծում է, թե կանգնած է հաստատ, թող զգուշ լինի, գուցե թե ընկնի» (Ա Կորնթ. Ժ 12):

- Տէր հայր, սբ. Հովհ. Օձնեցին ասում է, որ եկեղեցում գտնվող ամեն ինչ երկնայինների օրինակն է ցույց տալիս՝ նկատի ունենալով եւ կառույցը, եւ ծիսական առարկաները: Իսկ սբ. Գր. Տաթևացին ասում է, որ եկեղեցին կառուցված է լուսեղեն երկնքի օրինակով: Ինչպես հասկանալ:

- Եկեղեցին երկնային թագավորության խորհրդապատկերն է: Բեմը խորհրդանշում է երկինքը, որտեղ լինել թույլատրվում է միայն քահանային եւ նրա սպասավորներին: Ողջ Պատարագի խորհրդակատարությունը մեր Տէր Հիսուս Քրիստոսի ծննդից սկսած մինչեւ Նրա փրկագործական հարությունն է, Իր սուրբ Մարմնի եւ Արյան մատուցումն է մեր մեղքերի քավության եւ թողության համար, մեղ երկնքի արքայություն առաջնորդելու համար: Հաջորդ դասը դարձյալ նախատեսված է Աստծո եւ ժողովրդի միջեւ միջնորդի՝ հոգեւորականի համար, ով ավելի մոտ է երկնքին: Այնուհետեւ սրահն է, որ նախատեսված է ժողովրդի համար: Միջնադարյան եկեղեցիներում կար նաեւ ապաշխարողների համար նախատեսված գավիթը, որն այսօր մեր եկեղեցիներում բացակայում է, իսկ եթե կա, ապա չի ծառայում նպատակին: Իսկ հնում գավիթները բաժանված են եղել երկու մասի՝ կանանց եւ տղամարդկանց համար: Ավելի վաղ եկեղեցիներում եղել է նաեւ բաց սրահ՝ շատ ծանր հանցանք գործածների ապաշխարության համար:

- Ինչպես Սբ. Պատարագի ժամանակ խորհրդավորաբար հացը եւ գինին Սուրբ Հոգու ներգործությամբ փոխակերպվում են Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան, գրեթե նույն մոտեցմամբ հայրերը հորդորում են եկեղեցում գտնվող յուրաքանչյուր նյութեղեն առարկա դիտել իբրեւ շնորհակրությամբ օժտված,

օրինված եւ օծված առարկաներ, որոնք իրականում երկնային իրողությունն են ներկայացնում տաճարի մեջ:

- Եկեղեցում գտնվող ծիսական առարկաները մեր փրկագործության հետ անմիջականորեն կապ ունեն եւ երկնքում եղածների օրինակն են: Օրինակ՝ սկիհն այն բաժակն է, որտեղ լցնում ենք գինին, որը խորհրդավորապես փոխարկվում է Քրիստոսի Արյանը, եւ այդ սկիհը խորհրդանշում է Քրիստոսի չարչարանքների բաժակը, որի մասին Տերն իր վերջին աղոթքում ասում է. «Հա՛յր, եթե կամենում ես, այս բաժակը ինձնից հեռացրո՛ւ...» (Ղուկ. ԻԲ 42): Այդ չարչարանքի բաժակն իր աշակերտները հետո պիտի խմեն: Այդ բաժակով ենք հաղորդվում Տիրոջ Մարմնին եւ Արյանը: Մաղզման կլոր մետաղյա ափսե է, դրվում է սկիհի վրա եւ խորհրդանշում այն այլը, որտեղ ծնվեց Քրիստոսը, եւ այն գերեզմանը, որտեղ դրվեց: Խաչվառները, որոնք գործածվում են եկեղեցում, նույնպես խորհուրդ ունեն: Դրանց վրա պատկերված են լինում խաչելության, ծննդյան կամ հարության պատկերները: Նախապատմությունը գալիս է 4-րդ դարից, եւ Կոստանդինոս կայսեր հայտնի տեսիլքի արդյունքում է խաչը պատկերվել դրոշակների վրա: Քանի որ մեր աղոթքները պատերազմներ, ճակատամարտեր են չար ուժերի դեմ, ապա Տիրոջից խնդրում ենք հաղթություն հոգեւոր պատերազմում, ուստի խաչվառը կամ խաչը որպես հաղթության դրոշակ է ծառայում մեզ:

Քչոցը նախկինում մետաղից չի եղել, այլ կտավից եւ օգտագործվել է Սրբության՝ Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան վրա տատանելու համար՝ որպես քերովբեական պահպանություն: Քչոցների ձայնը խորհրդանշում է քերովբեների օրհնությունը:

Ունենք նաեւ փոքրիկ խորհրդանոց, որտեղից ընծաներն ենք մատուցում դեպի Սուրբ Սեղան, Վերաբերում կատարում: Այն խորհրդանշում է բեթղեհեմյան այլը:

Իսկ սրբապատկերները, որոնց վրա տերունական պատկերներն են, նյութապես ցույց են տալիս, թե ում հետ ենք հաղորդակցվում: Դրանց, անշուշտ, մենք չենք երկրպագում: Սրբապատկերները նույնպես պետք է օրհնված եւ օծված լինեն, ինչպես եկեղեցում գործածվող յուրաքանչյուր առարկա, որոնք մեզ մերձեցնում են Տիրոջը, կենտրոնացնում մեր աղոթքների մեջ:

- Դարձյալ սբ. Հովհ. Օձնեցին ասում է, որ տաճարը, հավատացյալների ժողովատեղի լինելով, ցույց է տալիս մեր հավասարությունը հրեշտակների հետ, երբ բոլորս Քրիստոսի բեմի առջեւ ենք լինում, այսինքն՝ մարդը հավա-

սարվում է հրեշտակներին տաճարի միջոցով, ձգտում է հրեշտականման դառնալ: Ինչ է նշանակում հրեշտականման լինել:

- Հրեշտականման լինել նշանակում է մեղքից մաքուր, զերծ լինել, մշտական հաղորդակցության մեջ լինել Աստծո հետ: Գիտենք, որ հրեշտակները սպասավորներ եւ փառաբանողներ են, ուստի մենք էլ մշտապես պետք է պատրաստ լինենք Տիրոջը սպասավորելու, նրան աղոթելու, նրա պատվիրաններով շարժվելու: Այդ պատվիրաններից ամենամեծը սիրո պատվիրանն է՝ սիրել Աստծուն եւ սիրել իր պատկերով ու նմանությամբ ստեղծվածներին: Այս սուրբ եւ աղոթական վիճակն է, որ մեզ կարող է հրեշտականման դարձնել:

- Տեր հայր, գիտենք, որ մկրտության շնորհով մեր սրտերում դաջվում են երկնային հատկությունները, մարդը որդեգրվում է Աստծուն, դառնում Սուրբ Հոգու տաճար, Աստծո բնակարան, բայց դա դեռ քիչ է: Ըստ Եկեղեցու հայրերի՝ միայն մշտաջան աստվածաշտությամբ եւ չարչարալից պատվիրանապահությամբ այդ երկնային հատկությունները կարող են բնավորվել մեր մեջ: Ինչ ջանքերի մասին է խոսքը:

- Մարդու փրկությունն սկսվում է հավատով եւ մկրտությամբ, բայց շարունակությունը մեր առաքինություններն են, մեր աստվածահաճո կյանքը, մեղքերից ազատվելը, մշտապես Տիրոջ ներկայության մեջ լինելը, Տիրոջ Մարմնի եւ Արյան հաղորդությամբ մեր ուխտը մշտապես նորոգելը, նրանով զորանալը: Եվ եւս մեկ կարեւոր հանգամանք. հավատացյալ մարդը մշտապես խորհուրդների կարիք է զգում, ուստի յուրաքանչյուրը պետք է ունենա խորհրդատու հոգեւորական, որը կարող է լինել խոստովանահայր կամ պարզապես մտերիմ մի անձնավորություն, ով կօգնի իր խորհուրդներով եւ դժվարությունների ու խոչընդոտների մեջ կառաջնորդի մարդուն:

(2006 թ., դեկտեմբեր, «Շողակն Արարապյան» ուղիորդագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաքաթաթերթ)

ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆԵԾՔ

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալյան

Ամենակալ Աստված, արեղծելով ողջ տիեզերքն ու երկիրը, իմանալի եւ շնչավոր աշխարհը, կենդանիներին ու բույսերը, վերջապես արարեց արարչության պսակին՝ մարդուն, որին արարեց Իր պարկերով եւ նմանությամբ եւ ամեն ինչ պսակեց Իր օրհնությամբ։ Աստվածաշունչն ասում է. «Եվ Աստված տեսավ, որ բարի է», այսինքն՝ Աստծու ողջ արարչությունը ցնծում էր օրհնությամբ։ Սակայն աստվածային զորության ու փառքի դեմ ընդդառնությունից ու անհնազանդությունից ծնված չարը բազում չարիքների հետ աշխարհ բերեց նաեւ անեծքը, եւ մարդը, որ բնությամբ բարի էր, իր մեջ կամավորաբար ընդունեց չարիքի սերմերը եւ դրա հետ միասին՝ անեծքը։ Եվ այսպիսով, արարչական բարու, աստվածային օրհնության հետ կողք կողքի՝ մարդու մեջ ապրում է, նրա հետ քայլում է չարի սերմնաւած չար պտուղը՝ անեծքը։

- Տեր հայր, ինչ կարելու, վճռորոշ դեր են խաղում այս երկու հակամետ եւ իրարամետ երեւոյթները յուրաքանչյուր մարդու կյանքում։

- Նախ փորձենք հասկանալ, թե ինչ է անեծքը։ Ըստ բացատրական բառարանի՝ «անեծք»-ը ստուգաբանվում է որպէս չարախոսութիւն, չար կամեցողութիւն։ Երկիր մոլորակի վրա առաջին անեծքը դուրս է եկել Աստծու բերանից։ Սակայն աստվածային անեծքը խիստ տարբեր է մարդու անեծքից։ Երբ Ադամն ու Եվան մեղանչեցին, Աստված անիծեց նրանց եւ Ադամին ասաց. «Թող անիծյալ լինի երկիրը քո արածի պատճառով։ Տանջանքով հայթայթես քո սնունդը քո կյանքի բոլոր օրերին» (Ծննդ. Գ 17)։ Անիծեց նաեւ Եվային՝ ասելով. «Պիտի անչափ բազմացնեմ քո ցավերն ու քո հառաչանքները։ Ցավերով երեսաներ պիտի ծնես...» (Ծննդ. Գ 16)։ Թեեւ Աստված անիծեց Ադամին, սակայն ասաց, որ երկիրն իր պտուղը տա, եւ նա կարող է իր քրտինքով վաստակել իր հանապազօրյա հացը։ Սա Աստծու ողորմութեան արտահայտութիւնն էր։ Երկրորդ Օրենքի գրքում ասվում է. «Անիծյալ է այն մարդը, որ կախված է փայտից» (Բ Օրենք ԻԱ 23)։ Այս մարգարեական խոսքը վերաբերում է մեր Տիրոջը, քանզի Նա արժանացավ անեծքի մեր պատճառով, սակայն մեր հանդեպ ունեցած Իր սիրո, հոգարութեան եւ խոնարհութեան շնորհիվ այդ անեծքը վերածեց օրհնութեան։ Մեր

Տիրոջ վրա եկած անեծքն ամենամեծն էր, որը երբեւէ եղել է արարչագործության մեջ: Երկրորդ Օրենքի գրքում բազմաթիվ անեծքներ եւ օրհնություններ կան: Սբ. Գիրքն ասում է, որ Աստված «Իր արեգակը ծագեցնում է չարերի եւ բարիների վրա եւ անձրեւ է թափում արդարների եւ մեղավորների վրա» (Մատթ. Ե 45): Աստված անաչառ է, Նրա ողորմությունը թափվում է բոլորի վրա որպես օրհնություն:

- Տէր հայր, Եկեղեցու սուրբ հայրերն ուսուցանում են, որ պետք է լեզվի վրա սանձ դնել. լեզվով պետք է օրհնել Աստծուն, մխիթարել սգավորներին, քաջալերել վիատվածներին...:

- Սբ. Մկրտություն ժամանակ, երբ քահանան Դրոշմի խորհուրդն է կատարում, մյուռոնով օծում է մկրտվողի մարմնի տարբեր մասերը, այդ թվում նաեւ բերանը՝ ասելով. «Հիսուս Քրիստոսի անվամբ դրոշմվող կնիքն այս թող լինի քեզ համար պահպանություն բերանի եւ ամուր փական քո շրթունքներին»: Խոսքը, որով օծված է մարդը, կենդանիներից տարբեր լինելու ամենակարեւոր հատկանիշներից է: Այսօր մեր իրականության մեջ երեխաներն այնքան հեշտությամբ են միմյանց «անասուն» անվանում: Սա ահավոր երեւույթ է. Աստծու պատկերն ու նմանությունն ունեցող մարդուն «անասուն» անվանելով՝ հայհոյում ենք Աստծուն: Սբ. Հակոբոս առաքյալն իր ընդհանրական թղթում ասում է. «Լեզուն մի փոքր անդամ է, բայց մեծամեծ բաներ է բարբառում... Լեզուն էլ կրակ է, մի աշխարհ անիրավության. մեր անդամների մեջ է հաստատված լեզուն, որ ապականում է ամբողջ մարմինը եւ կրակով վառում մեր ամբողջ կյանքը, բորբոքված գեհենի կրակով... Նրանով օրհնում ենք Տիրոջը եւ Հորը եւ նրանով անիծում ենք մարդկանց, որ ստեղծվեցին Աստծու նմանությամբ» (Հակ. Գ 5, 6, 9): Եվ հստակ ասում է, որ նույն աղբյուրից չի կարող բխել քաղցր եւ դառը ջուր միաժամանակ: Մարդն այնքան զգուշ պետք է լինի իր բերանից դուրս եկած յուրաքանչյուր խոսքի համար, չէ՞ որ մենք «մեր խոսած ամեն դատարկ բանի համար դատաստանի օրը հաշիվ պիտի տանք» (Մատթ. ԺԲ 36): Գիտենանք նաեւ, որ խոսքն իր մեջ գործություն է կրում: Մի գրքույկում կարդացի մի ողբերգական դեպքի մասին: Մի կին, որն ուներ 2 երեխա, մեկը՝ չորս տարեկան, իսկ մյուսը՝ նորածին, անընդհատ լաց լինող նորածնի վրա բարկանալով՝ ասում է, որ եթե չդադարի լաց լինելուց, պատուհանից դուրս կնետի նրան: Քիչ ժամանակ անց մանկան լացը դադարում է, եւ երբ

մայրը փորձում է պարզել պատճառը, պարզվում է, որ չորս տարեկան երեխան նորածնին դուրս է նետել պատուհանից:

Ցավալի է նաեւ այն, երբ ծնողներն իրենք են սովորեցնում իրենց անմեղ երեխաներին հայհոյել եւ ուրախանում են, երբ նրանց բերանից պիղծ խոսքեր են դուրս գալիս: Ծնողներն իրենց երեխաներին դարձնում են հայհոյիչ: Այդ կերպ վարվելով՝ նրանք Աստծու անեծքն են իրենց վրա բերում:

- Տեր հայր, ինչ կասեք այն դեպքերի վերաբերյալ, երբ ծնողներն են իրենց անհնազանդ զավակներին անիծում:

- Ես չատ ընտանիքներ գիտեմ, որտեղ անեծքն է թեւածում: Անիծում են ե՛ւ իրենց զավակներին, ե՛ւ հարեւաններին ու ազգականներին: Մինչդեռ Տերն Ավետարանում ուսուցանում է. «Սիրեցե՛ք ձեր թշնամիներին, օրհնեցե՛ք ձեզ անիծողներին, բարությո՛ւն արեք ձեզ ատողներին եւ աղոթեցե՛ք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ եւ հալածում» (Մատթ. Ե 44): Ուստի նորից ուզում եմ կրկնել, որ որպես քրիստոնյաներ՝ պարտավոր ենք զգուշ լինել մեր բերանից դուրս եկած յուրաքանչյուր խոսքի համար:

- Պողոս Ադրիանուպոլսեցին ասում է, որ «Եթե Աստված բարկացող մայրերի բոլոր խնդրանքները կատարեր, նրանցից շատերը նույն օրն իսկ անզավակ կդառնային: ...Բայց երբ շատ են նույնը կրկնում, զավակներին բազմիցս վերցնում է աշխարհից՝ որպես պատիժ նրանց ծնողներին...»:

- Ես կավելացնեի՝ «եւ որպես օրհնություն նրանց զավակներին»: Պատկերացրեք մի տուն, որտեղ ամեն օր անեծքներ են հնչում: Այդտեղ այլեւս սիրո մասին խոսք լինել չի կարող: Քրիստոսի խաչվելուց եւ հարությունից հետո այլեւս Աստված մեզ չի անիծում եւ իր արդարությամբ չի մոտենում: Աստված այնքա՛ն ողորմած, համբերող է մեղավորներիս նկատմամբ, մշտապես փորձում է մեզ խրատել, սթափեցնել, արթնացնել, իսկ մենք, մեզ վերագրելով դատավորի դերը, անիծում ենք միմյանց, որը յուրահատուկ դատապարտություն է:

- Փորձենք հասկանալ՝ ինչից է ծնվում անիծելու ցանկությունը:

- Սբ. Գիրքն ասում է, որ «ոչ թե՛ ինչ որ բերանով է մտնում, ա՛յն է պղծում մարդուն, այլ ինչ որ ելնում է բերանից՝ ա՛յն է պղծում մարդուն» (Մատթ. ԺԵ 11): Անիծելու ցանկությունը մարդու մեջ ծնվում է սրտի չարությունից, Աստծու երկյուղի բացակայության հետեւանքով եւ այլ պատճառներով:

- Հաճախ կսկիծն է լինում պատճառը, օրինակ՝ սաստիկ սուզը, սիրելիի մահը, որի հետեւանքով մարդիկ դժգոհում են, հայիոյում Աստծուն: Ինչ կասեք այս առիթով:

- Սա նշանակում է բնավ չճանաչել Աստծուն, չհավատալ փրկագործությանը, հավիտենական կյանքին եւ ամեն ինչ հափել ժամանակավոր կյանքի չափանիշներով: Թող հիշեն բոլորը՝ մեծահասակները եւ երիտասարդները. անեծքն Աստծու կողմից անընդունելի է, իսկ անիծողները մի օր իրենց անեծքի պտուղները պիտի քաղեն:

- Տէր հայր, երբեմն ականա ունկնդիր ենք դառնում չարախոսությունների, անեծքների, հայիոյանքների: Ինչ պետք է անել նման դեպքերում, երբ չես կարող սաստել, հանդիմանել:

- Քրիստոնյա մարդն այդպիսի բաների առջեւ պետք է իր ականջները փակի: Սբ. Ն. Շնորհալին «Հավատով խոստովանիմ»-ի թ աղոթքում, որը վերաբերում է զգայարաններին, խնդրում է Աստծուն իրեն զերծ պահել աչքերի արատասիրությունից, ականջների ախորժալությունից, ստախոսությունից, չարը խորհելուց եւ այլն: Պետք է աղոթենք, որ Աստված մեզ զերծ պահի նման բաներից:

- Հաճախ ենք կրկնում, որ Հայաստանն օրհնված է, ի վերջո, Աստվածաշնչի լեռան՝ Արարատի հայրենիքն է այն: Այսօր ինչո՞վ ենք ավելացնում կամ պակասեցնում այդ օրհնությունը:

- Այսօր մենք պակասեցնում ենք օրհնությունը մեր երկրից: Ոչնչացնում ենք անտառները, երկիրն աղբանոցի ենք վերածել, մի⁶ թե սա անեծք չէ: Մենք պակասեցնում ենք օրհնությունը եւ ավելացնում անեծքը: Երբ ես հուլիսս դնում եմ ինձ վրա, արդեն իսկ անիծված եմ, մինչդեռ Երեմիա մարգարեն ասում է. «Թող օրհնյալ լինի այն մարդը, որ հուլիսը Տիրոջ վրա կդնի, որ Տերը նրա հուլիսը կդառնա» (Երեմ. ԺԷ 7):

Կոչ եմ անում խորապես քննել մեզ վրա հասած դժվարությունների, նեղությունների պատճառները, այդ դեպքում միայն շատ բացասական բաներ մեր մեջ կհայտնաբերենք եւ պայքարելով դրանց դեմ՝ կկարողանանք արժանանալ Աստծու օրհնությանը, որովհետեւ Աստված ողորմած Հայր է:

(2005 թ., դեկտեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ուղիորդագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՆԵՐՈՂԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ

*Տեր Կոմիտաս վարդապետ
Հովնանյան*

- Սբ. Պողոս առաքյալը եփեսացիներին ուղղված իր թղթում գրում է. «Միմյանց հետ եղբք բաղցր, գթած՝ ներելով միմյանց, ինչպես որ Աստված ներեց մեզ Քրիստոսով (տես Եփես. Դ 32): Մեր Տեր Յիսուս Քրիստոսն էլ մարդկության ողջ պատմության մեջ ցույց տվեց ներողամտության մեծագույն օրինակը՝ խաչի վրայից աղոթելով Իրեն խաչողների համար: Ո՞րն է ներողամտության կարեւորությունը քրիստոնյայի կյանքում:

- Ներողամտությունը կապված է անհատի ներաշխարհի խաղաղությունից հետ: Ներելով՝ մենք ոչ թե դիմացինին ենք ներում, այլ հաշտվում ենք մեզ հետ՝ դիմացինի նկատմամբ բացասաբար չտրամադրվելով: Ապրելով չներելով՝ մենք հաճախ գտնվում ենք շատ ավելի փոթորկյալ վիճակում, քան այն անձը, որին կարծում ենք՝ ներել ենք: «Հայր մեր» աղոթքի մեջ մենք ասում ենք. «Եվ թող մեզ ըզպարտիս մեր, որպես եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց»: Եվ գիտենք, որ Մատթեոսի Ավետարանի այս հատվածի ամբողջացումը Ծ-րդ գլխի մեջ է, ուր ասվում է. «Եթե դուք մարդկանց ներեք իրենց հանցանքները, ձեր Երկնավոր Հայրն էլ ձեզ կների: Իսկ եթե դուք մարդկանց չներեք իրենց հանցանքները, ձեր Հայրն էլ ձեզ չի ների ձեր հանցանքները»: Մատթեոսի Ավետարանի Զ-րդ գլխի Ծ-րդ համարում շատ գեղեցիկ հատված կա, ուր ասվում է, որ «Մարդու

Որդին իշխանություն ունի երկրի վրա մեղքերը ներելու» (Մատթ. 2, 14, 15): Եվ այս նույն գաղափարի մասին հետաքրքիր դրվագ է պատմվում Հովհաննեսի Ավետարանում, երբ Տերը հարությունից հետո հայտնվում է առաքյալներին՝ ասելով. «Առեք Սուրբ Հոգին: Եթե մեկի մեղքերը ներեք, նրանց ներված կլինի. եթե մեկի մեղքերը չներեք, ներված չի լինի» (Հովհ. Ի 22, 23):

- Հայր սուրբ, սբ. Գր. Նարեկացին «Հայր մեր» աղոթքի՝ վերը նշված տողերի առնչությամբ ասում է, որ «Տեր Աստված մեզ իշխանություն է տվել մեր մեղքերի թողության համար, քանզի ինչ սրտով թողնում ենք միմյանց պարտքերը եւ սեր ու գութ ցուցաբերում նրանց հանդեպ, նույն չափով էլ Աստված մեր հանցանքներն է թողնում...», այսինքն՝ եթե մենք չենք կարողանում ներել մեր նմաններին, Աստված էլ մեզ չի ների, որքան էլ ջանասիրաբար աղոթենք:

- Այո՛, մենք պետք է ներենք, որ Աստված էլ մեզ ների: Սուրբ Պողոս առաքյալն ասում է. «Կենդանի Աստծու տաճար եք դուք, եւ Աստծու Հոգին է բնակվում ձեր մեջ» (Ա Կորնթ. Գ 16), այսինքն՝ մենք համարժեք ենք Քրիստոսին, Ով ասում է. «Ես Իմ Հոր մեջ եմ, եւ դուք՝ Իմ մեջ. ու ես՝ ձեր մեջ» (Հովհ. ԺԴ 20): Իսկ Աստվածորդու կերպարն ունենալը հենց նշանակում է ներողամիտ լինել բոլորի հանդեպ՝ առանց խտրականության: Նաեւ՝ եթե մենք Քրիստոսով միանում ենք Հորը, ապա պարտավոր ենք մեր անձը, մեր էությունը կերտել կատարելության կերպարի մեջ, քանի որ այդ է պահանջում Քրիստոսը. «Կատարյալ՝ եղեք դուք, ինչպես որ ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ» (Մատթ. Ե 48): Ծշմարիտ ներողամիտ մարդը ձերբազատվում է քինախնդրությունից, ռիսակալությունից, որոնք մեծագույն մեղքեր են՝ մարդուն Աստծուց հեռացնող: Մեր հոգիների մեջ չեն կարող տեղ ունենալ քեռն ու ռիս: Մեր հոգիներում կրենք այնքան ներողամտություն, որքան մեր մարդկային տկար բնությունը կարող է իրեն թույլ տալ:

- Այսօր շատերը (նույնիսկ քրիստոնյա մարդիկ) խոստովանում են, որ դժվարանում են ներողամիտ լինել բոլորի հանդեպ: Լինում են դեպքեր, երբ մարդը չի կարողանում մոռանալ հասցված վիրավորանքը, ցավը, որքան էլ փորձում է: Բնականաբար իր սրտում գեթ մեկ հոգու հանդեպ ռիս ու քեռ նեցող մարդն արդեն լիարժեք քրիստոնյա կոչվել չի կարող: Ուրեմն ինչպե՞ս հասնել ներողամտության կատարյալ աստիճանին՝ կարողանալով առանց աչառության ներել բոլորին՝ որպես Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւորդը:

- Ընդհանրապես վիշտն է, որ մարդու մեջ ծնում է ոչ ներողամիտ պահվածք ու մտքեր՝ նայած թե դիմացինի կողմից պատճառ-

ված ցավն ինչ ուժգնություն ունի: Հին Կտակարանում հրեա ժողովուրդը վատ արարքներով միշտ վշտացնում, հուսախաբ էր անում Աստծուն, Աստված էլ ակամայից պատժում էր նրանց: Սակայն Նոր Կտակարանում շեշտվում է սիրո, ներողամտության գաղափարը: Ես կարծում եմ, որ եթե ցավը զորավոր է, իսկ վերքը՝ խորը, դժվար է անմիջապես ներել ու մոռանալ: Բայց ըստ իս՝ ես ոչ թե դիմացինին եմ ներում, այլ ինքս ինձ հետ հաշտության դաշինք եմ կնքում, ներման անվան տակ իրականում ես ինքս ինձ հետ եմ հաշտվում: Ուրեմն վերքը բուժելու համար ժամանակ է պետք:

- Հայր սուրբ, իսկ դր դեպքում պետք չէ ներել, որոշ դեպքերում անընդհատ ներելով՝ վնասում ենք եւ մեզ, քանի որ չարաշահվում է մեր ներողամտությունը, եւ նրան, ում ներում ենք...

- Այսօր ոմանք կարծիք են հայտնում, թե իբր ներողամտությունը թուլություն արդյունք է: Ես կարծում եմ, որ ներողամտությունը տրամաբանված եւ իմաստավորված է, երբ անհատն իր կատարածի համար ամբողջ սրտով զղջում է: Պետրոսի այն հարցին, թե՝ «Քանի՞ անգամ, եթե եղբայրս մեղանչի իմ դեմ, պետք է ներեմ նրան. մինչեւ յոթն անգամ», Տերը պատասխանում է. «Քեզ չեմ ասում, թե՝ մինչեւ յոթն անգամ, այլ՝ մինչեւ 70 անգամ յոթը» (Մատթ. ԺԸ 21, 22): Նույն Տերը Մարկոսի Ավետարանում, երբ հայտնվում է անպտուղ թզենու առաջ, չի ներում, այլ անիծում է թզենուն եւ վերջինս նույն պահին չորանում է (Մատթ. ԻԱ 18-20): Ուրեմն պետք է ներել այն ժամանակ, երբ ներման գործընթացից հետո սկսվում է պտղաբերության գործընթացը, իսկ եթե դրական արդյունք չկա, բնական է, որ այդ մարդն ամեն անգամ կչարաշահի ձեր ներողամտությունը եւ բարությունը:

- Ուրեմն ինչպե՞ս ունենալ համապատասխան խորագիտություն՝ հասկանալու համար՝ տվյալ դեպքում ներել, թե՞ ոչ:

- Քրիստոսն ուսուցանում է, որ այն ծառը, որը բարի պտուղ չի տալիս, ոչ միայն կտրվում, այլեւ նետվում է կրակի մեջ, որպեսզի նրանից մի բջիջ անգամ չմնա, ինչպես Հնգամատյանի մեջ Մովսեսը պիտի ասեր՝ որպեսզի վատը հանկարծ տարածում չգտնեիր Իսրայելի մեջ: Հետեւաբար չարը, որը պտուղ չի տալիս, պիտի արմատախիլ արվի:

Հիշենք նաեւ մնասների առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԹ 12-27). մեկ մնաս ստացողը թաքցրեց իր մեկ մնասը հողի մեջ եւ ոչ մի արդ-

յունք չստացավ դրանից, այլ վերադարձրեց տիրոջը, ուստի վերջինս պատժեց նրան, վերցրեց այդ մեկ մնասն ու տվեց նրան, ով աշխատացնել գիտեր: Հետեւաբար «Ով ականջ ունի լսելու, թող լսի» դարձվածքը փաստում է, որ եթե քո կողքին ապրող մեկը չար է ծնում, դու այնքան արթուն եղիր, որ կարողանաս չարը ճանաչել: Եվ ինչպես Քրիստոսը սատանայից փորձվելով՝ կարողացավ նրա ամեն մի փորձությանը ճիշտ պատասխան տալ ու վանել իրենից, մենք էլ նրա օրինակին հետեւենք՝ հեռացնելով չարը մեզնից:

- Որո՞նք են ներողամտության օգուտները:

- Ներելով՝ դու առաջին հերթին հաշտվում ես Աստծո հետ, քո մեջ պահում ես աստվածային այն շունչը, հոգին, որ Աստծու կողմից տրված է մարդուն: Ներելով՝ դու պահում ես Հիսուսանման կերպարը, գործակից չես լինում չարին, հաշտվում ես ինքդ քեզ հետ՝ քո մեջ մեղմելով այն փոթորիկը, որը ոչ ներողամտության պատճառով տակնուվրա էր անում անձը, էությունը: Այսօր ամեն անգամ չներածդ անձի մասին մտածելիս՝ փոթորկվում ես՝ վերհիշելով այն պահը, որը քո վշտանալու պատճառն էր դարձել: Այսպիսով՝ ներողամտությամբ մարդը հաշտվում է իր ներաշխարհի հետ:

- Յայր սուրբ, իսկ հեջտ է արդյոք հասնել ներողամտության այդ բաղձալի վիճակին:

- Հեջտ է, եթե դու ինքդ չես բարդացնում այն, որեւէ բան հասանելի է, եթե դու տրամադիր ես այն անելու: Մատթեոսի Ավետարանում կարդում ենք. «Սիրեցե՛ք ձեր թշնամիներին, օրհնեցե՛ք ձեզ անիծողներին, բարություն արեք ձեզ ատողներին եւ աղոթեցե՛ք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ եւ հալածում, որպեսզի որդիները լինեք ձեր Հոր, որ երկնքում է, քանի որ Նա իր արեգակը ծագեցնում է չարերի եւ բարիների վրա...» (Մատթ. Ե 43-46): Այս պատգամի իրագործումն անհնարին է թվում, սակայն եթե դու ուզում ես արժանի լինել, որ քո շրթերից ամեն օր արտաբերվի «Հայր» բառը, պետք է լինես Հորը արժանի կերպարի մեջ: Անհնարին չէ. պատկերացրեք, որ դուք ինձ անիծում եք, ես աղոթում եմ ձեզ համար, դուք ինձ ասում եք. «Թող Աստված քեզ փորձանքների մեջ գցի», ես ասում եմ. «Աստված թող քեզ օրհնի» եւ այլն: Երեք բոլոր հետո դու չես կարող այլեւս քո բերանից որեւէ անեծք արտաբերել իմ հասցեին: Այս է իմաստը. արյունն արյամբ չեն ջնջում, այլ սիրով:

- Առանց սիրո հնարավոր է ներել:

- Սերն է որ ծնում է ներողամտություն, սերը քո նմանի նկատմամբ: Քրիստոսը սիրո հրաշալի բանաձևում է տալիս՝ ասելով. «Սիրե՛ք միմյանց. ինչպես ես ձեզ սիրեցի, դուք էլ միմյանց սիրեք: Եթե դուք միմյանց սիրեք, դրանով բոլորը պիտի իմանան, որ դուք իմ աշակերտներն եք» (Հովհ. ԺԳ 34, 35): Ուրեմն սերը պետք է պատրաստ լինի անձը զոհաբերել դիմացինի համար, որովհետեւ այդպիսի մեկը դիմացինի մեջ տեսնում է ոչ թե մարդուն, այլ նրա մեջ բնակվող Աստծուն:

- Հայր սուրբ, չե՞ք կարծում, որ մեր օրերում, երբ այնքան շատ են մեզանում չարիքն ու անհանդուրժողականությունը միմյանց հանդեպ, շատ դժվար է ապրել ներողամիտ կյանքով: Ինչ խորհուրդ կտաք այն մարդկանց, ովքեր փորձում են հնարավորինս ապրել բարի, առաքինի, ներողամիտ կյանքով՝ հաճախ մեծ տառապանքների գնով...

- Քրիստոսը ասում է, որ մարդը չի կարող երկու Տիրոջ ծառայել՝ ե՛ւ Աստծուն, ե՛ւ մամոնային (տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 13): «Մամոնա» արամեերեն բառ է, որն ունի երկու իմաստ՝ դրամ եւ սատանա: Մարդիկ այսօր կառչած են նյութին, ուստի չեն կարող մոտենալ Աստծուն, մինչդեռ նյութի մեջ կյանք չկա, քանի որ կյանքն Աստծո մեջ է: Աստված նյութից ստեղծեց մարմինը, բայց մինչեւ իր Հոգին չդրեց, նյութը կենդանություն չստացավ: Ցավոք այսօր մարդիկ վազում են նյութի ետեւից, մինչդեռ Քրիստոսն ասում է. «Գանձեր մի՛ դիզեք երկրի վրա, այլ երկնքում» (տե՛ս Մատթ. Զ 19-21), այսինքն՝ ձեր կյանքի նպատակը նյութը թող չլինի, այլ նյութից վեր բարձրացեք, որպեսզի իմաստ ունենա ձեր գոյընթացը, որովհետեւ մարդը կրողն է աստվածային կերպարի: Սակայն ներողամիտ մարդը չպետք է հուսահատվի, որովհետեւ ներողամտությունը նախ մեզ է պետք. ո՞վ է ներում՝ ով վշտացած է, վիրավորված: Ներողամտությունը հատուկ է ուժեղ մարդուն, որովհետեւ միայն ուժեղ մարդն է ունակ ներելու ողջ հոգով՝ մոռանալով հասցված ցավը:

(2011 թ., սեպտեմբեր, Արաբկիրի ՀՏ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՆԱԽԱՆՈՒՄ

Տեր Մինաս քահանա Մարտիրոսյան

«Մահն աշխարհ է եկել բանասարկուի նախանձով» (Բմասար. Բ 24)

- Ըստ Եկեղեցու սուրբ հայրերի՝ նախանձը դրվում է մահացու մեղքերի սանդղակի երկրորդ աստիճանին եւ հոգեւոր ոլորտի մեղքերից է: Մարդկությունն իր անկումից հետո տառապում է այս մահացու մոլորյամբ՝ հաճախ նույնիսկ չընդունելով կամ խորապես չընկալելով դրա ահավորությունը: Խորությամբ եւ անկեղծորեն քննելով այդ մեղքի բնույթը՝ տեսնում ենք, որ մարդը բոլոր մահացու մեղքերից առավել ամաչում եւ թաքցնում է նախանձի մեղքը: Ինչո՞ւ է նախանձն ամենադժվար խոստովանելի մեղքը...

- Սովորաբար մյուս մեղքերը տեսանելի են, մինչդեռ նախանձը, որն առավել կապված է մարդու խորհուրդների հետ, անթեղված է սրտի մի խորունկ անկյունում: Եվ նախանձոտ մարդը կարծում է, որ եթե ուրիշներն այն չեն տեսնում, ուրեմն Աստված եւս չի տեսնում, եւ պետք է խոստովանել: Մինչդեռ ճշմարիտ քրիստոնյաները գիտեն, որ չխոստովանած մեղքը չի ներվում, ուստի խոստովանում են այն, իսկ կայուն հավատ չունեցողները՝ թաքցնում:

- Տեր հայր, Աստծու արարչության մեջ ամեն ինչ ներդաշնակ է, բայց ոչ առանց առավելության եւ նվազության, այսինքն՝ ներդաշնակ, բայց ոչ համահավասար: Մեկին առավել է տրված, մյուսին՝ սակավ: Ինչո՞ւ մերձավորի բարին տեսնելով՝ մարդը չի կարողանում սրտանց ուրախանալ եւ ավելին՝ ցանկանալ այն, ինչ իրեն կցանկանար:

- Անշուշտ, կան մարդիկ, ովքեր տեսնելով ուրիշների բարիքները, շնորհները, հաջողությունները՝ ուրախանում են, եւ իրենց մեջ նախանձախնդրություն է առաջանում նմանվելու, հասնելու նրանց: Նախանձախնդրությունը բարի փափագն ու ձգտումն է՝ հասնելու այն բարիքներին, որոնց կրողներն են ուրիշները: Բայց կան մարդիկ, ովքեր բարին տեսնելով՝ նախանձում են, չեն ձգտում ազնիվ աշխատանքով, ջանքերով, աղոթքով հասնել նույնին, բարձրանալ իրենց ընկած վիճակից, այլ փորձում են խանգարել բարին ունեցողին, ուրախանում են, երբ նա փորձությունների, դժբախտության մեջ է ընկնում: Չարն է նախանձ սերմանում մեր սրտերում: Հի-

չենք, որ «մահն աշխարհ է եկել բանսարկուի նախանձով» (Իմաստ. Բ 24): Տեսնելով մարդու երջանիկ, երանական վիճակը դրախտի այգում՝ փորձիչը նախանձեց եւ փորձեց մարդուն էլ գլորել, հեռացնել այդ վիճակից: Եվ կարողացավ: Մարկոս ավետարանչի վկայմամբ էլ՝ քահանայապետերը Քրիստոսին նախանձից մատնեցին (տե՛ս Մարկ. ԺԵ 10): Չարը նախանձ սերմանեց նաեւ նրանց սրտում: Քրիստոսի հեղինակությունը ժողովրդի մեջ աճում էր: Տեսնելով հրաշքները, նշանները, բժշկությունները, վարդապետական սիրո ուսուցումը, որ Նա քարոզում էր, նրանք նախանձեցին եւ խորհեցին սպանել Քրիստոսին, որպեսզի չկորցնեն իրենց հեղինակությունը:

- Անանիա Նարեկացին ասում է, որ նախանձն ու ատելությունը խորհուրդներով են լինում եւ մեծամեծ մեղքեր են: Եվ հորդորում է խորհուրդները միշտ աստվածահաճո պահել: Ինչպե՞ս է դա հնարավոր...

- Հայրերն ասում են, որ խորհուրդների շտեմարանը սիրտն է, որտեղից եւ դուրս են գալիս բոլոր ապականությունները: «Սրտից է, որ ելնում են չար խորհուրդներ, սպանություններ, շնություններ, պոռնկություններ, գողություններ, սուտ վկայություններ, հայհոյանքներ» (Մատթ. ԺԵ 19): Վատ խորհուրդները հինգ զգայարանների միջոցով են ներս թափանցում մեր սիրտ: Եթե մեր մեջ նկատում ենք որոշ տկարություն, թուլություն, ապա պետք է սահմանափակենք մեր զգայականի փոխհարաբերությունը շրջապատի հետ: Պետք է մեր սիրտը փակենք չար ցանկությունների առաջ:

- Ուրեմն քրիստոնյան պետք է հրաժարվի այն ամենից, ինչն ինչոր կերպ հեռացնում է իրեն Աստծուց, բարոյականությունից: Այո՞:

- Անշուշտ: Ավետարանն ասում է, որ պետք է հեռու մնալ նույնիսկ չար ընկերակցությունից, մարդկանցից, ովքեր կարող են մեր բարի վարքն ապականել, մեզ կորստյան մատնել: Նաեւ լինենք համբերող եւ սիրով վերաբերվենք նրանց, ովքեր չեն կարողանում ուրախանալ մեր հաջողությամբ, ձեռքբերումներով: Աղոթենք այդպիսիների համար եւ մեր օրինակով՝ առաքինությունների եւ բարիքների առատացումով, ջարդենք նրանց մեջ այդ ախտը, բարու միջոցով հաղթենք չարին:

- Տե՛ր հայր, «բարի նախանձ» արտահայտությունը մեր ժողովրդի մեջ շատ է տարածված: Ինչ՞ն ուրիշ մոլությունները չունեն «բարի» մակդիրը: Կարո՞ղ է նախանձը բարի լինել:

- Սբ. Պողոս առաքյալը հռոմեացիներին ուղղված իր թղթում ասում է. «Նրանց հանցանքով է, որ եկավ փրկություն հեթանոս-

ներին, որպեսզի նախանձ գցի նրանց մեջ» (Հռոմ. ԺԱ 11): Խոսքը հրեաներին է վերաբերում, որոնց հանցանքով հեթանոսները փրկվելովն ստացան, որպեսզի նախանձ գցեն նաև հրեաների մեջ, եւ նրանք էլ ձգտեն այդ փրկվածները, կատարելությունը, որը Հիսուս Քրիստոսով է: Նաեւ՝ «Որքան ժամանակ որ հեթանոսների առաքյալ եմ, փառավորում եմ իմ պաշտոնը, որպեսզի թերեւս նախանձ գցեմ նրանց մեջ, որոնք իմ մարմնից են, եւ փրկեմ նրանցից ոմանց» (Հռոմ. ԺԱ 13-14): Նախանձը դրական իմաստով է գործածում առաքյալը, որպեսզի հրեաները, տեսնելով հեթանոսների երանական, փրկված վիճակը, լցվեն նախանձախնդրությամբ՝ ձգտելով հասնել նրանց:

- Գիտենք, որ նախանձը մարդու առողջական վիճակի վրա եւս ազդում է: Ըստ հայերի՝ նախանձոտ մարդու կյանքը կարճանում է... Իսկապէս այդպես է:

- Նախանձոտ մարդը չունի խաղաղություն, հանգիստ, մշտապես ջղագրգիռ վիճակում է գտնվում՝ կարոտ չնորհների, քանի որ տեսնում է այլոց չնորհներն ու բարիքները եւ ներսից մաշվում. նախանձը կրծում է նրա սիրտը: Նախանձից ծնվում են ռիսակալությունը, ատելությունը, հիշաչարությունը, թշնամանքը եւ այլն:

- Սբ. Պողոս առաքյալը գաղատացիներին ուղղված թղթում, մարմնի գործերի մասին խոսելիս, ի շարս այլ մեղքերի՝ նշում է նաև նախանձը եւ չար նախանձը՝ ավելացնելով, որ այդպիսի բաներ գործողներն Աստծու արքայությունը չեն ժառանգելու (տես Գաղ. Ե 20-22): Հստակ է ասվում, որ Աստծու արքայության մեջ մաս ու բաժին չունեն նախանձողները:

- Նախանձի հակառակ առաքինությունը եղբայրասիրությունն է, որով կարող ենք հաղթել նախանձին: Ուրիշների փոքր մեղքերը տեսնելով՝ մեր մեծ մեղքերը չանտեսենք: Ցանկացած մեղք ապաշխարությամբ եւ խոստովանությամբ ներվում է, եթե մարդը զղջում է եւ ի սրտե ապաշխարում: Աստված մեղավորի մահը չի ուզում, այլ նրա դարձն ու փրկվելը: Ուրեմն դժոխքն է ժառանգելու այն նախանձոտը, ով չի զղջա իր մեղքի համար, չի խոստովանի եւ քավություն չի ստանա: Մարդն ստեղծված է Աստծու պատկերով եւ նմանությամբ: Թեեւ մեղքի պատճառով կորցրել ենք այդ նմանությունը, սակայն մեր կյանքի նպատակն այն վերագտնելն է: Ուրեմն փախչենք նախանձից եւ ձգտենք նմանվել մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին:

(2007 թ., մարտ, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԾՈՒԼՈՒԹՅՈՒՆ

Տեղ. Ղենուշ քահանա Մայիլյան

«Ծուլությունը մարդու կյանքի թշնամին է» (Պողոս Ադրիանուպոլսեցի)

- Ըստ Եկեղեցու հոգեշնորհի հայրերի դասակարգման՝ յոթ մահացու մեղքերի շարքում թվով 4-րդը ծուլությունն է, որը բոլոր մեղքերի պատճառն ու բոլոր չարիքների աղբյուրն է: Միթե ծուլությունը մեղք է, այն էլ՝ մահացու:

- Մահացու մեղքերից յուրաքանչյուրն առաջին հայացքից կարող է անվնաս թվալ եւ մեղք չգիտվել, սակայն դրանք կարող են կուտակվել մարդու մեջ՝ կորստյան մատնելով նրան: Սողոմոն իմաստունը «Երգ երգոց»-ում ասում է. «Բռնեցե՛ք փոքրիկ աղվեսներին, որ ապականում են այգիները» (Երգ երգոց, Բ 15): Ինչպես փոքրիկ աղվեսները կարող են վնասել այգիները, նմանապես եւ փոքր թվացող մահացու մեղքերը կարող են կործանել մարդուն: Ծուլությունը մահացու մեղք է համարվում, քանի որ մարդուն անհոգություն է մատնում: Ծուլ մարդը կորցնում է իր բարոյական կերպարը, ապականում իր աստվածապատկեր էությունը: Առակաց գրքում ասվում է. «Մըջյունի մո՛տ գնա, ո՛վ ծուլ, նախանձի՛ր նրա գործերին եւ իմաստուն եղի՛ր նրանից ավելի... Կամ մեղուի մո՛տ գնա, տե՛ս, թե ինչպե՛ս գործունյա է նա եւ թե ինչպիսի ջանասիրություն է գործում...» (Առակ. Զ 6, 8):

- Տէր հայր, սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է. «Աստված այս տկար կենդանիներին ստեղծել է, որպեսզի մենք սրանց ժիր գործունեությունից օրինակ վերցնենք: Աստված մարդուն գործի ու աշխատանքի համար է սահմանել, որպեսզի անաշխատ կյանքով, դատարկ ու պարապ չապրի»: Փաստորեն, ծուլությունը մարդու բնությանը հակառակ՝ անբնական վիճակ է:

- Իհարկե: Բայց, ցավոք, ծուլությունը բնորոշ է շատերին: Ծուլ-լին բնորոշ է այսօրվա գործը վաղվան թողնելը, մինչդեռ վաղվա օրը մերը չէ: Այսօր մեղք ենք գործել, ապաշխարենք այսօր: Ծուլություն հակադիր առաքինությունն աշխատասիրությունն է: Հիշենք Հովսեփ Գեղեցիկի պատմությունը (տե՛ս Ծննդ. ԽԱ 46-57): Նա աշխատասիրություն ցուցաբերեց. յոթ բերրի տարիների ընթացքում ժողովեց արտերի բերքը, իսկ երաշտի յոթ տարիներին տնտեսած ցորենը բաժանեց ժողովրդին՝ փրկելով սովից: Սա նաեւ ժամանակը ճիշտ տնօրինելու օրինակ է: Հովսեփ Գեղեցիկի օրինակը պետք է վարակիչ լինի հատկապես դպրոցականների, երիտասարդների համար, ովքեր այսօր պետք է լցնեն իրենց «շտեմարանները», որպեսզի «սովի տարիներին» կարողանան օգտագործել իրենց գիտելիքները: Այդժամ ծուլի «շտեմարանները» դատարկ կլինեն:

- Սուրբ Գիրքն ու Եկեղեցու հայրերն ուսուցանում են, որ ժամանակն անգին է, եւ հարկ է այն բարվոք գործածել, մինչդեռ ծուլին բնորոշ է ժամանակն անտեղի վատնելը: Ուրեմն ինչպէս ժամանակը ճիշտ տնօրինել՝ ծուլության մեջ չհայտնվելու համար:

- Ավետարանը սովորեցնում է ժամանակը ճիշտ տնօրինել: Պետք է ժամանակն օգտագործել՝ գնահատելով յուրաքանչյուր վայրկյանը, արժեւորելով մեր ապրած յուրաքանչյուր օրը: Կգա մի պահ, երբ պետք է պատասխան տանք մեր վատնած ժամանակի համար: Փնտրենք եւ գտնենք նեղ ճանապարհը եւ ընթանալը դրանով: Եթե ծուլության պատճառով մեր կարողությունները պահենք եւ ճիշտ չտնօրինենք, կնմանվենք քանքարը թաքցնող ծառային (տե՛ս Մատթ. Իե 14-30): Նա ծուլության պատճառով իրեն տրված կարողությունները, հարստությունը պահեց, թեեւ այն շատացնելու ժամանակ եւ հնարավորություն ունեւ: Ուստի Տերն ասում է. «Ով ունի, նրան պիտի տրվի եւ ունեցածը պիտի ավելացվի, իսկ ով չունի, նրանից ունեցածն էլ պիտի վերցվի» (Մատթ. Իե 29): Ծուլության հետեւանքով կարող ենք կորցնել մեր հոգեւոր եւ մարմնավոր շնորհները, կարողությունները... Մարդը պետք է գնահատի ժամանակը, որն Աստծուց տրված գերագույն նվեր է մարդուն: Ժամանակի ընթացքը կասեցնել չենք կարող: Ծուլությամբ անտեղի վատնած ժամա-

նական այլեւս ետ չի գա: Ով չի գնահատում ժամանակը, գտնվում է հոգեւոր ծուլութեան վիճակում:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ ծուլության, անգործության մեջ հայտնված մարդու միտքը հեշտությամբ կարող է ենթարկվել դիվային հարձակումների, մինչդեռ աշխատասեր մարդուն դեւերը պարապ չեն կարող գտնել՝ դեպի չարիքները հրապուրելու համար:

- Իհարկե: Հիշենք Տիրոջ պատմած առակը. «Պիղծ հոգին դուրս է ելնում մարդուց, շրջում է անջրդի վայրերում, հանգիստ է որոնում եւ չի գտնում: Այն ժամանակ ասում է՝ դառնամ իմ տունը, որտեղից դուրս եկա. եւ գալիս է ու այն գտնում դատարկ՝ մաքրված ու կարգի բերված: Այն ժամանակ գնում եւ վերցնում է իր հետ իրենից ավելի չար յոթ այլ ոգիներ եւ մտնում բնակվում է այնտեղ. եւ այդ մարդու վերջը լինում է ավելի վատ, քան առաջ էր» (Մատթ. ԺԲ 43-45): Ուստի մենք մեր սրտի շտեմարանները լեցուն պետք է պահենք Ավետարանի խոսքով, որպեսզի այնտեղ չարի համար տեղ չգտնվի: Ծուլութեան պատճառով է, որ մարդիկ չեն ուզում լսել Աստծու խոսքը, չեն մասնակցում ժամերգութուններին, Սբ. Պատարագին: Մինչդեռ գիտենք, որ յուրաքանչյուր օր՝ ժամերգութեան ընթացքում, տվյալ օրվա ավետարանական պատգամն է ընթերցվում: Ամեն օր մարդը պարտավոր է կարդալ օրվա ավետարանական պատգամը, ինչպես նաեւ՝ մեկ գլուխ «Նարեկ» աղոթամատյանից:

- Ըստ հայրերի՝ ծուլությունից առաջ են գալիս ձանձրույթ, քնկոտություն, շատախոսություն, բամբասանք, հեշտասիրություն, աղոթելու, եկեղեցի հաճախելու, Աստվածաշնչի ընթերցման մեջ թուլացում եւ այլն: Ուրեմն ինչպե՞ս պայքարել այս մեղքի դեմ, ինչպե՞ս ձերբազատվել այս ախտից:

- Ծուլութիւնը հաղթահարելը մեծագույն հաղթանակ է ոչ միայն անհատի, այլեւ ժողովրդի եւ պետութեան համար: Եռանդ, աշխատասիրութիւն ցուցաբերենք: Բրազիլական սերիալներ դիտելով՝ չվատենք մեր ժամանակը, քանի որ ողջ օրը հեռուստացույց դիտողը սպանում է իր հոգին եւ մարմինը: Մնվենք հոգեւորով, Ավետարանի խոսքով, մեր ազգային արժեքներով լցնենք մեր շտեմարանները: Հաղորդ լինենք եկեղեցական կյանքին, հաղթահարենք մեր մարմնական ծուլութիւնը, մասնակցենք Սբ. Պատարագին՝ այդ կերպ գտնվելով միշտ արթուն վիճակում:

(2007 թ., ապրիլ, «Շողակն Արարարւոյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՈՐԿՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տեք Գաբրիել քահանա Պետրոսյան

«Մարմնիդ կամքով մի՛ թավալվիր երկրի վրա. կրթիր եւ հեռացրո՛ւ քեզանից ավելորդ ցանկությունները: Շար եւ բավական համարիր քեզ անհրաժեշտ կերակուրները, չափը մի՛ անցիր եւ մի՛ շվայրացիր: Գիրությունից ճարպակալում է մարդը, եւ ատար ճարպից անօրենություններ են ելնում» (Եղիշե):

- Ըստ Եկեղեցու հայրերի դասակարգման՝ յոթ մահացու մեղքերի շարքում վեցերորդը որկրամոլությունն է: Այս մեղքը հաճախ է տարակուսանքի տեղիք տալիս՝ մանավանդ մահացու մեղքերի շարքը դասվելու հանգամանքով: Հավանաբար ամենադժվար հաղթահարելի արատն է, քանի որ կապված է մարդու ամենաեական եւ ամենակարելորդ՝ սննդառական ֆունկցիայի հետ: Ինչպե՞ս կարող են ուտելը եւ ըմպելը, որոնք Աստծուց մարդուն տրված ամենաանհրաժեշտ հատկանիշներից են, դառնալ մահացու մեղքի պատճառ:

- Որկրամոլությունն նշանակում է որկորի (կերակրափողի) հաճույքին խիստ տուրք տալ: Որկրամոլությամբ, որովայնամոլությամբ մարդը վնասում է իր հոգին եւ մարմինը: Ուտելը մեղք է, մեղք է չափից ավելի ուտելը, որը եւ որկրամոլություն է: Ուրեմն չպետք է կորցնել չափի զգացումը, անցնել սահմանը: Որկրամոլը չի կարող մտածել Աստծու պատվիրանների մասին, քանի որ ողջ օրը զբաղված է ուտելով, որովայնին հագուրդ տալու խնդիրներով: Այսպիսիների մասին սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, թե շատերի աստվածն իրենց որովայնն է (Հմմտ. Փիլ. Գ 19): Սբ. Գր. Տաթեւացին վկայակոչում է

սբ. Եվագրիոսի խոսքը, որի համաձայն՝ որկրամոլությունն առաջին մեղքն է, քանի որ Ադամն ու Եվան որկրամոլության պատճառով գործեցին մարդկության եւ իրենց առաջին մեղքը:

- Տե՛ր հայր, այդ առնչությամբ Վ. Այգեկցին ասում է, որ սատանան բնական գեղեցկությունից ավելի էր փայլեցնում պտուղը Եվայի աչքի առջեւ, լլկում նրա որովայնը եւ նեղում ցանկությամբ: Ուրեմն կարելի է ասել, որ այս մեղքի պատճառով մարդը ոչ միայն զրկվեց աստվածային փառքից, այլեւ որկրամոլությունից ծնունդ առան մյուս մեղքերը:

- Որկրամոլությունը պատճառ եղավ բազում մեղքերի: Դրախտային կյանքում նախաստեղծներն ունեցան բոլոր յոթ մահացու մեղքերը: Տե՛ր Աստված արտաքսեց մարդուն դրախտից, սակայն չլքեց: Նա մահացու մեղքերից հեռու մնալու, դրանց դեմ պայքարելու ուղիներ ցույց տվեց:

- Սբ. Գր. Տաթևացին որկրամոլությունն անվանում է ստամոքսի շնություն՝ հորդորելով զգուշանալ այս չարիքից, ավելորդ կերակուրներով չխնդել որովայնը, բավական համարել անհրաժեշտ կերակուրները: Ինչ կործանարար հետեւանքներ կարող է ունենալ որկրամոլությունը մարդու հոգու եւ մարմնի վրա:

- Արդեն ասացի, որ որկրամոլությունից են ծնվում մյուս մեղքերը: Որկրամոլը վնասում է ոչ միայն իրեն, այլեւ շրջապատին: Որկրամոլը չարի ծուղակում է գտնվում՝ կատարելով նրա կամքը: Չմոռանանք նաեւ, որ շատ ուտելու հետեւանքով մարդն առողջական լուրջ խնդիրներ է ունենում: Որկրամոլությամբ մարդն իր որովայնը գազան է դարձնում՝ չգիտակցելով այդ:

- Տե՛ր հայր, մարդիկ երկարակյաց են եղել՝ ապրելով հարյուրավոր տարիներ: Հին Ուխտը վկայում է, որ նախաջրհեղեղյան շրջանում մարդկությունը սնվում էր բացառապես բուսական ծագում ունեցող կերակուրներով: Արդյո՞ք այս հանգամանքով էր պայմանավորված մարդկանց երկարակեցությունը...

- Այո՛, հնում մարդիկ երկարակյաց են եղել: Ճգնավորները խոտաճարակ էին, քաղցը հագեցնում էին այդպես՝ ապրելով երկար տարիներ: Դա պահք, ժուժկալություն էր: Մարդու կյանքն Աստծո ձեռքին է: Եթե ապրում ենք Աստծո պատվիրանների համաձայն, կարող ենք երկար տարիների կյանք ունենալ:

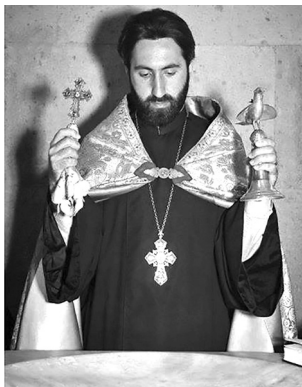
- Ուրեմն որո՞նք են այս ախտի դեմ պայքարելու կերպերը: Ինչպե՞ս կարելի է ձերբազատվել շատակերությունից:

- Այս մեղքի դեմ պետք է պայքարել ժուժկալուծյամբ, չափավորությամբ: Պահեցողությունը լավագույն միջոցն է որկրամոլության դեմ պայքարելու համար: Պետք է գոնե չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին լինել պահքի մեջ, ինչպես հրահանգում է Եկեղեցին: Պահեցողությունն ինքնանպատակ չէ, քանի որ հրաժարվելով ինչ-ինչ կերակուրներից՝ զորացնում ենք մեր հոգին: Ըշմարիտ պահեցողությամբ կստեղծենք առողջ հոգի առողջ մարմնում: Օգտակար է նաեւ ծոմապահությունը: Օրինակ՝ սբ. Հաղորդությանը մոտենալու համար նախորդ օրվա երեկոյից ծոմ ենք պահում: Սակայն երկար ժամանակ ծոմ պահել խորհուրդ չի տրվում, քանի որ կարող է վնասել մարդուն: Հարկ է հետեւել Աստծո պատվիրաններին, վարդապետների խրատներին, ապրել Աստծուն հաճելի կյանքով՝ հիշելով, որ կերակուրը տրվել է մարդկանց սնուցելու համար, եւ չպետք է սահմանն անցնել ու այն զեխություն նյութ դարձնել:

(2007 թ., մայիս, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՂԱՄՈՐԴՈՒ ԿՅԱՆՔԸ ԾԵՌՆԵՐԻՅ Ի ՎԵՐ ՈՂՈՐ- ՄՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՊՏՂԱՎՈՐՎԵԼՈՒ ԱՍՊԱՐԵՋ Է

Տեր Ասողիկ քահանա Կարապետյան

- Տեր հայր, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս ինը երանիների շարքում երանության է արժանացնում նաեւ ողորմածներին: Ինչո՞ւ է Տերը երանի տալիս ողորմածներին: Ովքեր են ողորմածները:

- Այո՛, Աստված երանինների շարքում երանության է արժանացնում նաեւ ողորմածներին, նրանց, ովքեր իրենց կյանքի ընթացքում յուրյանց անձերը զարդարում են ողորմության գործերով: Բնական է, որ Տեր Աստված երանի է տալիս ողորմածներին, որովհետեւ Տիրոջ շնորհընկալ զավակները՝ եկեղեցական սուրբ հայրերը, անդրադառնալով առաքինություններից ողորմությանը, վկայում են, որ աստվածամանությունը մարդու կյանքում առավելապես իրականություն է, երբ մարդը ծաղկում եւ պտղավորվում է ողորմածությամբ՝ կենսագործելով տերունական պատվիրանը: Հետեւապես, այդ առաքինությունը, որ մարդու մեջ ցուացնում է աստվածամանությունը, բնականաբար, Տերը որակում է երանական, ուստի այդ առաքինության առաքինական գործերով պսակյալն էլ՝ ողորմածը, պիտի արժանանա Տիրոջ երանությանը: ... Տեր Աստված երկայնամիտ է ու ամենողորմ, հետեւաբար, Իր արարածներից եւս ակնկալում է ողորմության գործեր՝ արյունակիցների, հավատակիցների, հայրենակիցների, օտարականների, անտունների, աղքատների, սովյալների, մերկերի, միով բանիվ՝ բոլոր մերձավորների, նրանց հանդեպ, ովքեր նյութականի, հոգեւոր խոսքի, խրատի, խորհրդի, մխիթարություն, բարի եւ քաղցր վերաբերմունքի կարիքն ունեն:

- Տեր հայր, գիտենք, որ աղոթքը, պահքն ու ողորմությունը մասն են կազմում ապաշխարության խորհրդի: Ինչո՞ւ է ողորմությունն ավելի բարձր դասվում աղոթքից ու պահքից: Սուրբ Հակոբոս առաքյալը եւս փաստում է, որ «ողորմածությունը բարձրագույնիս պարծենում է Դատաստանի դիմաց» (Հակ. Բ 13):

- Սուրբ Եկեղեցու վարդապետներն ասում են, որ երանինները չաղկապված են մեկը մյուսին: Ողորմության երանին իր մեջ ամենաուղղակի կերպով պարունակում է նաեւ քրիստոնեական առաքինություններից աղոթքն ու պահքը: Երբ մենք ողորմած ենք, գթասրտություն ենք ցուցաբերում եւ կարեկից ենք ինչ-որ մեկի հանդեպ, ապա այդպես մենք նախ եւ առաջ մեր ազնիվ ու անկեղծ ցանկությունն ենք որպես անբարբառ աղոթք առ Աստված ընծայելով առաքում եւ ապա շոշափելի, առարկայական օգնության ձեռք մեկնում: Այս ամենից զատ, երբ մենք ողորմությամբ զոհողություն, նվիրատվություն ենք կատարում՝ նա, ով ստանում է այդ նվերը, օգնությունն ու աջակցությունը, նա ինքն էլ, իր հերթին, երախտագիտության զգացումով իր մաղթանաց աղոթքն է վերառաքում երկինք՝ վասն ողորմած անձի կենաց արեւշատության՝ աստվածային

ողորմությունն հայցելով: Ահա թե ինչու ողորմությունը բարձրագույն է: Միով բանիվ, այս առաքինության մեջ ներառված են թե՛ աղոթքը, թե՛ պահքը, եւ երբ հավատացյալը ողորմություն է գործում, ապա նա դառնում է ոչ միայն ողորմած ու բարեգործ, այլեւ աղոթասաց ու պահեցող: Ի վերջո, ողորմությամբ մենք պատճառ ենք հանդիսանում, որ եկեղեցին՝ այս պարագայում ողորմության ենթակաները, մեզ համար մուտք գործեն աղոթքի ու պահքի ասպարեզ: Ահա թե ինչու թե՛ Աստվածաշունչ մատյանում, թե՛ հայրաբանական ժառանգության մեջ ողորմությունը նմանեցվում է մի դշխոյի, ով Ահեղ Դատաստանի օրը գալով՝ պիտի բազմի Անաչառ Դատավորի աջակողմը եւ բարեխոսի բոլոր ողորմած անձանց համար. «Ողորմութիւն իբր զհարսն եւ զդշխոյ է Երկնաւոր Թագաւորին, եւ բազմի ընդ աջմէ Քրիստոսի, եւ ի մէջ ամենայն բազմութեան, ի մեծի Ատենին, ճանաչէ զողորմածն իւր եւ առ ինքն ձգէ եւ կացուցանէ ընդ աջմէ Քրիստոսի՝ բաց երեսօք եւ ուրախ սրտիւ» (սբ. Գր. Տաթեւացի): ...Ողորմությունը Տիրոջ կողմից առավել ցանկալի է, քանզի Աստված հենց ինքն է ասում. «Քանզի ողորմությունն եմ ցանկանում եւ ոչ թե զոհաբերում» (Օսեե 2 6):

- Կարող ենք ասել, որ կարոտյալների, նեղյալների նկատմամբ ողորմած գտնվելով՝ մարդը հատուցում է Աստծու հանդեպ իր ունեցվածքի պարտքը, եւ մարմնավոր բարիքներն էլ, որ Աստված է պարգեւել, փաստորեն միջոց են հանդիսանում հոգեւորը ձեռք բերելու համար:

- Այո՛: Մարդուս կյանքում Աստված է, որ մեզ շնորհում է ամենայն բարիք՝ լինի նյութական թե հոգեւոր, սակայն պիտի գիտակցենք, որ Աստված չի գալիս ու անմիջապես մեզ պարգեւներ կամ բարիքներ բաշխում: Տիրոջ օրհնությամբ մենք ենք, որ մեր աստվածպարգեւ գորությամբ ու կարողությամբ, ճիշդ ու ջանք ի գործ դնելով, աշխատելով ու տքնելով ստեղծում, արարում, վաստակում ու վայելում ենք, եւ այդ ամենն աստվածային ձրի պարգեւ է: Հետեւապես, երբ մենք մեր արդար վաստակից, շահածից ողորմություն ենք անում, մաս ու բաժին տալիս նրանց, ովքեր դրա կարիքն ունեն, արդարեւ, մեր արդար վաստակից պատվում ենք մեր երկնավոր Տիրոջը, քանզի Քրիստոս Աստված վկայելով ասում է. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, քանի որ Իմ այս փոքր եղբայրներից մեկին արեցիք այդ՝ Ի՛նձ համար արեցիք» (Մատթ. ԻԵ 40): Աստված մեզ փոխ է տվել իր բարիքները, որպեսզի մենք էլ այդ բարիքները շնորհենք միմյանց եւ այդպես երկնային հարկերում մեզ համար օթեւաններ նախապատրաստենք: Ի վերջո, միշտ հիշենք սուրբգրային ճշմարտություննե-

րից հետեւյալ երկուսը. «Աղքատին ողորմություն տվողը փոխ է տալիս Աստծուն, եւ ըստ նրա տվածի էլ Աստված պիտի հատուցի նրան» (Առակ. ԺԹ 17), այլեւ «Երանի՜ ողորմածներին, որովհետեւ նրանք ողորմություն պիտի գտնեն» (Մատթ. Ե 7):

- Տէր Ասողիկ, հնարավոր է, որ մարդ, միայն ողորմության գործեր կատարելով, արժանանա Աստծու ողորմածությանը: Խոսքս վերաբերում է այն դեպքերին, երբ մարդը, մեղքի մեջ անգղջում մնալով, ողորմության գործեր է կատարում՝ հուսալով փրկության հասնել լոկ ողորմությամբ:

- Նման մարդիկ, թեեւ էաբանորեն, ընտելթյամբ կարողություն ունեն երբեմն-երբեմն բարիք գործելու իրենց մերձավորների հանդեպ, սակայն քանի որ իրենց կյանքի ընթացքում տեւապես քրիստոնեաբար չեն ապրում, չեն առաջնորդվում քրիստոնեական հավատի սկզբունքներով, քրիստոնեութունը իբրեւ կենսակերպ իրենց կյանքում բացակայում է, ուստի եւ ողորմության դիպվածային գործերը երբեք ու երբեք չեն կարող իրենց համար փրկության առիթներ լինել: Մարդ միշտ պիտի հիշի Տիրոջ այն խոսքը, որ հայտնվում է Սուրբ Ավետարանով. «Եթե սեղանի վրա քո ընծան մատուցելու լինես եւ այնտեղ հիշես, թե քո եղբայրը քո դեմ մի ոխ ունի, քո ընծան թո՛ղ սեղանի առաջ եւ գնա՝ նախ հաշտվի՛ր քո եղբոր հետ եւ ապա եկ քո ընծան մատուցիր» (Մատթ. Ե 23-24): Դա նշանակում է, որ երբ մեկն ի սեր Աստծո կամ ի սեր ընկերոջ որեւէ ողորմության գործ է կատարում, սակայն մշտապես հոգեւոր կյանքով չի ապրում, կատարելության ձգտում չունի իր կյանքում, այս վիճակում որքան էլ ձգտի ողորմության գործեր գործել, ի վերջո, չի կարող դրանք ծառայեցնել իր անձի փրկությանը (այսպիսի մարդիկ իրենց պատահական ողորմությունները, մեծավ մասամբ, անում են ի ցույց ամենքի, որպեսզի փառավորվեն մարդկանցից): Նախ եւ առաջ հարկավոր է սեփական կյանքը կառուցել քրիստոնեական հավատի սկզբունքների վրա, քրիստոնեական կենսակերպով ապրել երկրավոր կյանքի բոլոր օրերն անխտիր եւ ըստ այսմ անկեղծորեն, գիտակից կերպով կատարել առաքինության բոլոր գործերը: Ահա այդ ժամանակ է, որ մարդու կատարած յուրաքանչյուր գործ՝ լինի ողորմության թե որեւէ այլ առաքինության, իսկապես իր բուն նպատակին կծառայի եւ մարդու համար դեպ փրկություն տանող ճանապարհը կնախապատրաստի, դեպ Տերը տանող շավիղները կհարթի:

- Ո՞րն է ողորմություն անելու ճշմարիտ կերպը: Ինչպէս ողորմություն գործել, որպեսզի Աստծու առջեւ ընդունելի լինի եւ վարձքի արժանի:

- Քրիստոս Աստված իր երկրավոր քարոզչության ընթացքում բազմաթիվ օրինակներով ուսուցանեց մեզ քրիստոնեական առաքիլություններն ապրելու կերպերը: Նա անդրադարձավ նաեւ ողորմության առաքիլության իրականացման ձեւին ու միջոցներին, ուսուցանեց եւ ասաց, որ ողորմությունը պետք է կատարել ծածկաբար, անկեղծությամբ, որպես ներքին ազնիվ մղումի արտահայտություն: Ծածկաբար ասելով հասկանում ենք այն, երբ մեկը կամենում է բարիք գործել իր մերձավորներին, Եկեղեցուն, հայրենիքին կամ որեւէ հաստատությունը, ապա այդ մասին ո՛չ սկզբում, ո՛չ հետուստ չպետք է թմբկահարի, ազդարարի, որպես թե այն լիներ ի ցույց ամենքի, այլ, ինչպես Տերն է պատվիրում, «երբ դու ողորմություն անես, թող քո ձախ ձեռքը չիմանա, թե ինչ է անում քո աջը, որպեսզի քո ողորմությունը ծածուկ լինի, եւ քո Հայրը, որ տեսնում է, ինչ որ ծածուկ է, կհատուցի քեզ հայտնապես» (Մատթ. 23-4): Ողորմություն գործելիս մենք պետք է անդրադառնանք նաեւ հետեւյալ հանգամանքին՝ ավետարանական այրի կնոջ օրինակով: Ինչո՞ւ Տերը դրվատանքի չարժանացրեց բոլոր այն անձներին, ովքեր ավելի մեծ ընծաներ մատուցեցին տաճարին, քան այն կնոջը, ով ընդամենը երկու լումա նետեց գանձանակի մեջ: Քանի որ Աստված տեսավ այդ կնոջ ներքին դիտավորությունը, նրա ամբողջական նվիրումը: Տերը նրա արարքում ընդգծեց, կարեւորեց նվիրատվության, զոհողության կատարման ցանկության ամբողջականությունը, բարիք կատարելու նրա սրտի մեծ ու անմնացորդ փափագը: Ուստի ողորմություն կատարելիս, եթե մենք նյութապես ապահովված չենք եւ ցանկանում ենք մեկին օժանդակություն ցուցաբերել, չպետք է մտածենք, որ մենք չարեցիք անհրաժեշտը, ըստ արժանվույն չօգնեցինք, քանի որ մեր բերած աջակցությունը, համեմատությամբ նյութապես բարվոք վիճակում եղողների, զգալի չէր, աննշան էր, հետեւաբար նրանք, ովքեր ավելին են տալիս, Տիրոջ առջեւ շնորհ են գտնում, եւ նրանց շատը միանշանակ ընդունելի է, իսկ մերը՝ անընդունելի: Անշուշտ, ո՛չ: Շատ հաճախ ամենաչնչին նվիրատվություն կատարողը Տիրոջ համար, ինչպես այրի կինը, շատ ավելի բարձր է, ու նրա ողորմությունը՝ ընդունելի, քան նա, ով առատաձեռն նվիրատվություն է անում, սակայն կեղծավորությամբ, կծու սրտով, ի ցույց մարդկանց, ի փառս իր անձի: Ուրեմն, ողորմություն կատարելիս նախ եւ առաջ պետք է ներքին անկեղծ դիտավորություն ունենալ, որով եւ մեր կատարած թե՛ փոքր, թե՛ մեծ նվիրատվություններն արժանի պատարագ կհամարվեն եւ կըն-

դուռնվեն Տիրոջ կողմից: Արդարեւ, այն, ինչ մենք կատարում ենք, կատարում ենք ի փառս Աստծո եւ ի փրկութիւն մեր անձերի: Հետեւապէս, այդ արարքը պիտի կատարվի ծածկաբար, որպէսզի դա միայն մեր երկնավոր Հայրը տեսնի եւ մեր սրտի դիտավորութեան համաձայն մեզ հայտնապէս փոխհատուցի՝ ցույց տալով, որ Ինքն արդար Աստված է եւ Իր արդարութեամբ լույս է ծագեցնում բոլոր այն անձնավորութիւնների վրա, ովքեր Իր կամքը հոգով եւ ճշմարտութեամբ են իրականացնում:

- Տե՛ր հայր, ո՞րն է հոգեւոր ողորմութիւնը:

- Աստվածային իմաստութեան տնօրինութեամբ հասարակութեան մեջ բոլորը չէ, որ սոցիալական նույն դիրքն ունեն, եւ ամեն ոք ընկերային կյանքում մասնավոր կոչում ու առաքելութիւն ունի: Ըստ այսմ, յուրաքանչյուր անձ ողորմութիւն պետք է կատարի իր կարողութեանց, նյութական հնարավորութեանց սահմաններում: Հայտնի է, սակայն, որ կան մարդիկ, ովքեր հնարավորութիւն չունեն որեւէ մեկին նյութապէս օգտակար լինելու. կամ խիստ նեղութեան մեջ են, կամ էլ հայթայթած միջոցները հազիվ իր եւ յուր ընտանիքի կարիքներն են բավարարում: Ուստի երկայնամիտ, ամենիմաստուն ու ամենողորմ Աստված ողորմութեան մի այլ տեսակ է հաստատել մարդկութեան կյանքում, որը կարող են իրականացնել բոլոր նրանք, ովքեր նյութական հարստութիւն չունեն, այլ, ընդհակառակը, ի զորու են հոգեւոր աջակցութիւն ցուցաբերելու, այսինքն՝ կարող են հոգեւոր ողորմութիւն կատարել: Հետեւաբար, նյութական ողորմութիւնից զատ, կա նաեւ ողորմութեան մեկ ուրիշ տեսակ, որ կոչվում է հոգեւոր ողորմութիւն: Իսկ այս ողորմութեան գործերն են՝ մեղավորներին ներելը, անմիտներին ու խոտորվածներին խրատելն ու դեպ ճշմարտութիւն առաջնորդելը, տգետներին ուսուցանելն ու կրթելը, թերահավատներին հավատո գիտելիքներով լուսավորելն ու ամրացնելը, տրտմյալներին ու վշտաբեկներին բարի, քաղցր, հոգեհաճ խոսքերով մխիթարելը, մերձավորի փրկութեան, Եկեղեցու պայծառութեան, հայրենիքի խաղաղութեան ու բարգաւաճման համար աղոթելը, համբերելն ընդդէմ սեփական անձի կատարված անիրավութիւններին, բարկութեամբ բռնված եղբորը խաղաղութեամբ, խոնարհութեամբ, հեզութեամբ ու սիրով պատասխանելը, որով կմարի նրանում բռնկված բարկութեան հուրը, եւ այդպէս «չահի՛ զնա», այսինքն՝ օգնում է նրան վերագտնելու խաղաղ հոգեվիճակը, մտքի պայծառութիւնը, ի վերջո օժանդակ

կում՝ ազատվելու չարի կապանքներից: Արդ, նրանք, ովքեր հնար չունեն նյութական ողորմությունյամբ ճառագայթելու, թող իրենց անձերը զարդարեն հոգեւոր ողորմության վերոնշյալ միջոցներով: Եվ երբեք չկարծեն, թե իրենց կատարած հոգեւոր ողորմությունը որեւիցե բանով զիջում է նյութական ողորմությանը: Էականը ներքին այն դիտավորությունն է ու այն անմնացորդ սերը, որով իրականացնում ենք ողորմության այդ տեսակները: Ի վերջո, կարեւոր չէ տեսակը, գլխավորն այն է, որ մենք ողորմություն անենք եւ այդպես մեր կյանքում միշտ վառ պահենք ողորմության լապտերը, որպեսզի այն մշտապես լուսավորի դեպ երկնի արքայություն տանող ճշմարիտ ճանապարհը, որպեսզի չլինի, որ մենք խոտորվենք արքայական մայրուղուց:

- Կարո՞ղ ենք ողորմություն գործել մեր հանգուցյալի անունից՝ նրա հոգու փրկության համար:

- Ոչ միայն կարող ենք, այլեւ պարտավոր ենք, քանի որ նրանցից շատերը, ովքեր ավարտում են իրենց երկրավոր կյանքի ընթացքը եւ փոխադրվում ժամանակավոր օթեւաններ՝ սպասելով Տիրոջ երկրորդ գալստյանը, շատ հաճախ աշխարհից դուրս են գալիս չնախապատրաստված, իրենց փրկության գործերը կիսավարտ: Հետեւապես, նրանց համար ողորմության գործեր իրականացնելու պարտավորությունը ծանրանում է նրանց հարազատների վրա, քանզի մենք, ողորմություն գործելով, ակնկալում ենք, որ Աստված Իր երկայնամտությամբ պիտի այցելի մեր ննջեցյալների հոգիներին եւ Դատաստանի օրը նրանց նկատմամբ ողորմած գտնվի: Մենք չգիտենք՝ մեր ննջեցյալ հարազատներն արդա՞ր էին, թե՞ մեղավոր: Ուստի մենք պետք է ողորմության գործերն այն հավատով եւ հույսով անենք, որ դրանք Տիրոջ առջեւ անպատասխան չպիտի գտնվեն. քանզի մեր հարազատները, որքան էլ մեղավոր լինեն, իրենց անձերում Տիրոջ ակնկալած գեթ տասը արդարության գործ ունեցած կլինեն, որոնց շնորհիվ Տիրոջ առջեւ, հուսով ենք, ողորմություն կգտնեն: Ապավինելով Աստծո երկայնամտությանը՝ մենք՝ ողջ, առողջ, կենդանի հարազատներս, մեր ննջեցյալների հոգիների համար պարտավորություն ունենք աղոթք անելու, նրանց անունով բարեգործություններ, ողորմություններ կատարելու՝ լինեն դրանք հոգեւոր կամ մարմնավոր:

- Տե՛ր հայր, Տե՛րք, երանի տալով ողորմածներին, ասում է, որ նրանք ողորմություն պիտի գտնեն (տե՛ս Մատթ. Ե 7): Ինչպե՞ս են ողորմածներն արժանանալու ողորմության:

- Դա վախճանաբանական հարց է: Երբ Տերը գա եւ մեզ ողորմության պտուղներով զարդարված գտնի, այնժամ կտեսնենք, թե ողորմածներն ինչպես են արժանանալու աստվածային ողորմությանը, եւ այնժամ կիմանանք, թե այդ ողորմությունն ինչպիսի երանություն է լինելու ողորմածների համար հավիտյանս հավիտենից: Միշտ հիշենք ավետարանական տասը կույսերի առակը. հինգ իմաստուն կույսերը վառված լապտերներով դիմավորեցին փեսային (որ խորհրդանշորեն ներկայացնում է մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին) եւ մոտք գործեցին հարսանյաց սրահ՝ վայելելու ուրախությունը, իսկ մյուս հինգ՝ հիմար կույսերը, որոնց լապտերները մարել էին՝ դրսում մնացին՝ խավարի մեջ (տե՛ս Մատթ. ԻԵ 1-13): Ըստ եկեղեցական սուրբ հարց՝ յուզը ողորմության նշանակ է: Այս առակը խորհրդաբանորեն պատկերում է մարդկային կյանքը: Հասարակության մեջ կան մարդիկ, ովքեր զօր ու գիշեր իրենց ողորմության լապտերները վառ են պահում, բայց կան եւ այնպիսիները, ովքեր միայն առավոտյան կամ երեկոյան են վառում, այսինքն՝ ողորմություն են գործում դիպվածաբար: Մինչդեռ Աստված ակնկալում է, որ մարդիկ ողորմության լապտերները միշտ վառ պահեն: Ճշմարիտ է, որ մարդու կյանքը ծնունդից մինչ մահ ապաշխարության շրջան է, նմանապես եւ ադամորդու կյանքը ծնունդից ի վեր ողորմության գործերով պտղավորվելու ասպարեզ է: Արդ, մեզ՝ զինվորյալ հավատացյալներիս համար, որ տակավին «տրտմության հովտում» ենք, էականն աստվածային պատգամների՝ իմաստուն կերպով իրականացումն է: Իսկ թե գալիքում ինչ է լինելու, ողորմության երանին ինչպես ենք վայելելու, դա մեզ թող չմտահոգի, որովհետեւ, եթե մենք Աստծո նախախնամության մեջ ենք, եւ Աստված մեզ հետ է, եթե Աստված մեզ անհունորեն սիրող Բարի Հայր է, ապա, բնականաբար, այդ սերը, որ այժմ զանազան կերպերով արտահայտվում է մեր հանդեպ, առավելագույն, բացարձակապես եւ սոսկական բառերով անբացատրելիորեն դրսևորվելու է երկնային արքայության մեջ: Ահա թե ինչ է վկայում սբ. Պողոս առաքյալը. «...Ձի յափշտակեցաւ ի դրախտն. եւ լուաւ բա՛նս անճառս, զոր ո՛չ է պարտ մարդոյ խաւսել» (Բ Կորնթ. ԺԱ 4). ամեն, եղիցի, եղիցի:

Ուրեմն, ոչ թե հանդգնաբար քննենք մեզ համար վարագուրված գալիքը, այլ սրբությամբ կենսագործենք աստվածային պատվիրանները եւ հանապազ ողորմության եւ այլ առաքինությունների գործեր կատարելով՝ գանձեր կուտակենք երկնքում, մեզ բոլորիս խոստացյալ հավիտենական երանական հանգրվանում՝ ամենավա-

վերական հայրենիքում: Օ՛ն, անդր առաջ, դեպ ողորմության փրկապարգեւ ասպարեզ:

(2005 թ., հունվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաքաթաթերթ)

ԽՈՆԱՐՀՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Միքայել վարդապետ Գևորգյան

«Խոնարհությունը մարդուն հրեշտակ է դարձնում, ամբարտավանությունը՝ հրեշտակին սատանա» (Արշակ Տեր-Միքելյան)

- Հայր սուրբ, եկեղեցու սուրբ հայրերի բնորոշմամբ՝ բոլոր առաքինությունները բախում են Աստծու ողորմության դուռը, բայց միայն խոնարհությունն է բացում այն: Ինչո՞ւ է խոնարհությունը համարվում գլխավորը բոլոր առաքինությունների մեջ, որն է խոնարհության ճշմարիտ կերպը:

- Խոնարհությունը համարվում է առաքինությունների գլուխը, քանի որ առանց խոնարհության որեւէ առաքինություն չենք կարող ձեռք բերել: Թեոդորոս Գազացին ասում է, որ առաքինությունը մի տուն է, որի քարերն առաքինություններն են, իսկ շաղախը՝ խոնարհությունը: Եվ տունն ամուր լինել չի կարող առանց շաղախի: Աստված մարգարեի միջոցով ասում է. «Ես ո՞ւմ եմ նայելու, եթե ոչ հեգերին ու խոնարհներին եւ նրանց, ովքեր վախենում ու դողում են Իմ խոսքից» (Եսայի ԿԶ 2): Այստեղ պատկերվում է խոնարհամիտ մարդու կերպարը, քանզի խոնարհամտությունը ներքին հոգեւոր վիճակ է, կենսակերպ, թեեւ ներկայիս իրականության մեջ այն չփոթվում է ստրկամտության, նվաստության հետ: Մինչդեռ այդպես չէ. խոնարհությունը կոչվում է խոնարհամտություն, որովհետեւ մենք, քննելով մեր անձը, խոնարհվում ենք մեր կատարած սխալների համար, հիշում դրանք, նաեւ՝ մեր չգործած բարիքները...: Այս կերպ մենք խոնարհվում ենք Տիրոջ առջեւ: Խոնարհամտությունը մեզ տանում է դեպի աստվածանաչողություն: Իրական խոնարհ մարդկանց մեջ Աստված է բնակվում, որովհետեւ երբ մենք մեղքի դեմ մղվող այս ներքին-հոգեւոր պայքարում հաղ-

Թանակում ենք՝ խոնարհվելով, Աստված բնակվում է մեր մեջ, Ում գորությամբ էլ հաղթանակում ենք նաեւ արտաքին հարաբերությունների մեջ: Ահա խոնարհության ճշմարիտ կերպը: Խոնարհ մարդու մեջ Աստծու շնորհներն են գործում. այդպիսին առաքինի կենցաղավարություն ունի, նրա հետ երկյուղով ու պատկառանքով են շփվում, որովհետեւ հասկանում են, որ այդպիսի մեկը ոչ միայն իր դիմացինի, այլեւ իր մեջ բնակվող Աստծո հետ է խոսում անդադար: Տերն ասում է. «Ով իր անձը բարձրացնում է, կխոնարհվի. եւ ով խոնարհեցնում է իր անձը, կբարձրանա» (Մատթ. ԻԳ 12), այսինքն՝ խոնարհվելով Աստծու առջեւ, բարձրանում ենք մարդկանց առջեւ:

- Այնուամենայնիվ, խոնարհությունն այսօր ճիշտ չի ընկալվում. աշխարհիկ մտածելակերպ ունեցող, հոգեւորից հեռու մարդիկ չեն ընկալում խոնարհությունը՝ այն համարելով կամքի թուլություն, հոգու անգորություն: Թույլ մարդը կարող է խոնարհ լինել, չէ՞ որ խոնարհ մարդը նախ եւ առաջ ունի ամուր, գորեղ կամք, հետեւաբար չի կարող թույլ լինել:

- Խոնարհությունը վախկոտության հետ չպիտի շփոթել: Վախկոտությունը ստոր մեղք է, որը ծնում է բազում այլ մեղքեր: Մինչդեռ առաքինի եւ խոնարհ մարդը ամենաքաջ մարդն է: Ինչպե՞ս կարող է վախենալ նա, ում մեջ Աստված է բնակվում, որովհետեւ Աստծուց վախեցող մարդը ոչնչից չի վախենում: Խոնարհ մարդը պատրաստ է հանուն Աստծո մինչեւ վերջ պայքարել, ընկերոջ համար զոհաբերությունների գնալ: Ուրեմն խոնարհ մարդն ամենաքաջ մարդն է իրականում:

- Ինչպե՞ս է ձեռք բերվում ճշմարիտ, իրական խոնարհությունը:

- Խոնարհամտությունը գալիս է մեղքի գիտակցությունից. մարդը պիտի իրական աչքով տեսնի իր «ես»-ը, քննի իրեն, տեսնի իր սխալները, մեղքերը, զղջա ու խոստովանի դրանք, խոնարհվի իր մեղքերի բեռան ծանրության տակ: Մարդը խոնարհություն է սովորում՝ Տիրոջից մեղքերի թողություն եւ ողորմություն խնդրելով: Իսկ ովքեր իրենց անմեղ են համարում, չեն կարող խոնարհ լինել:

- Հայր սուրբ, իրենց խոնարհ համարող մարդիկ հաճախ բարկանում եւ ըմբոստանում են փոքր-ինչ դիտողության կամ նույնիսկ խրատի դեպքում: Մինչդեռ խոնարհը կամենում է իր թերությունները տեսնել՝ դրանք շտկելու համար:

- Սա արդեն ոչ թե խոնարհության, այլ հպարտության նշան է: Մեկ օրինակ բերենք Հարանց վարքից: Մի եղբայր ոչ ոքի չէր հակառակվում, ինչ ասում էին, համաձայնում էր: Մի օր նրան հարց-

նում են, թե ինչո՞ւ ոչ ոքի չի հակառակվում. գուցե սուտ են խոսում, իսկ ինքը մասնակից է լինում նաեւ այդ ստի՞ն: Այդ եղբայրը խոնարհաբար պատասխանում է. «Միգուցե», այսինքն՝ նույնիսկ այդ պարագայում էլ չի հակառակվում: Իրական խոնարհության մեջ մեծ իմաստնություն կա: Նա, ով իր անձն Աստծու առջեւ խոնարհել է, լավ գիտի Աստծու ճանապարհները. Աստված շատ պարագաներում խոնարհվում է մարդկանց առջեւ եւ հազվագյուտ դեպքերում՝ ընդվզում:

- Հայր սուրբ, հիշենք մարդ արարածի հանդեպ Աստծո կատարյալ սիրո եւ խոնարհության գերագույն դրսեւորումը՝ Ոտնվան. երկնքի ու երկրի Արարիչը խոնարհվեց հողի՝ մարդու առջեւ՝ լվանալով աշակերտների ոտքերը: Կարո՞ղ ենք ասել, որ մենք իբրեւ գերագույն օրինակ, չափանիշ պիտի ունենանք այդ խոնարհությունը:

- Անշուշտ, որովհետեւ Տերը, լվանալով աշակերտների ոտքերը, պատգամում է. «Մի օրինակ տվի ձեզ, որ ինչպես ես ձեզ արեցի, դուք էլ նույն ձևով անեք...» (Հովհ. ԺԳ 15): Մենք մեր հոգու աչքերով կարող ենք տեսնել, թե օրվա ընթացքում Աստված բազմաթիվ անգամներ մեզ խոնարհվելու առիթներ է տալիս: Փորձությունների ժամանակ պետք է ունենալ ճիշտ հոգեվիճակ: Օրինակ՝ եթե մենք փորձությունները համարում ենք Տիրոջ կողմից եկած ողորմություն, խոնարհության առիթ, ապա ընդունում ենք եւ խոնարհվում: Մի օրինակ բերենք. եկեղեցում սպասավորող մի հոգեւորական աղոթում էր Աստծուն՝ խնդրելով իրեն խոնարհություն սովորեցնել: Հաջորդ օրը եկեղեցի են գալիս մի խումբ մարդիկ՝ կամենալով եկեղեցու տարածքում խնջույք անել: Նա խոնարհաբար զգուշացնում է, թե չի կարելի եկեղեցու տարածքում աղմկել, խնջույք անել: Եվ մեկն այդ մարդկանցից սկսում է ամենավերջին հայհոյանքներն ուղղել հոգեւոր սպասավորի հասցեին, վիրավորել նրան, բայց վերջինս, թեեւ կարող էր պատասխան տալ, ուներ նրան «ոչնչացնելու» լծակներ, սակայն խոնարհաբար լռում է՝ կանգնելով այդ հայհոյանքների տեղատարափի տակ: Հետո նա խոստովանում է, որ այդ պահին իր հոգին ցնծություն, երանության մեջ էր, արտասուքների վտակներ էին հորդում նրա աչքերից...: Մենք ամեն առիթ պետք է օգտագործենք խոնարհվելու եւ ոչ ընդվզելու համար:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ նույնությամբ չպատասխանելը կարող է օգնել նաեւ դիմացինին՝ այդ խոնարհությունից պատկառելու, ազդվելու եւ, ի վերջո, փոխվելու:

- Սբ. Ներսես Շնորհալին բոլորին «լույս» էր կոչում: Երբ մեկը բարկության արժանի արաք էր գործում իր հանդեպ, խոնարհաբար ասում էր. «Լույս, եթե ես չխնայեի, կբարկանայի քեզ վրա. սակայն չբարկանալով ել՝ ինձ եմ խնայում՝ մեղքի մեջ չընկնելով, ել՝ քեզ եմ օգնում դուրս գալ այդ վիճակից»: Խոնարհության մեկ այլ օրինակ հիշենք. մի կույս, գալով վանահոր մոտ, ասում է. «Հա՛յր սուրբ, հասել եմ բավական շատ առաքինությունների, անգիր գիտեմ Հին եւ Նոր Կտակարանները, աղոթում եմ, ծոմ պահում, երկրպագություն անում եւ այլն»: Վանահայրը հարցնում է. «Երբ քեզ անարգում են, ընդունո՞ւմ ես»: Նա ասում է. «Ո՛չ»: Նորից է հարցնում. «Իսկ երբ գովում են, հպարտանո՞ւմ ես՝ գովեստները քեզ վերագրելով»: Նա պատասխանում է. «Այո՛, քիչ են ասում, ես արժանի եմ ավելիին»: Եվ վանահայրն ասում է. «Գնա՛ եւ սովորիր Ավետարանները, որովհետեւ ոչինչ չգիտես»:

- Խոնարհության հակառակ մոլությունը հպարտությունն է, որի դեմ պայքարելու լավագույն միջոցը խոնարհություն ձեռք բերելն է: Իսկ ինչ առաքինություններ են ծնվում խոնարհությունից:

- Բազում առաքինություններ՝ համբերություն, ներողամտություն, գութ, կարեկցանք, ողորմություն, մարդասիրություն...: Խոնարհ մարդն ամուր պատեն է այդ առաքինությունների համար, կարող է դրանք իր մեջ պահել: Սարգիս Շնորհալին ասում է, որ «Մեղքն ու շնորհը նման են միմյանց՝ հայտնելուց վերանում են, որովհետեւ մեղքը խոստովանելուց ջնջվում է, իսկ շնորհը, ի ցույց մարդկանց հայտնելուց, վերանում»: Խոնարհ մարդը երբեք չի ասում, որ առաքինի է, այլ խոստովանում է իր մեղավոր լինելը Աստծու առաջ: Սբ. Գր. Նարեկացին ասում է, որ իր մեղքերը նման են օդում տարածված փոշու հյուլեներին: Նա այնքան մանրամասն էր տեսնում մեղքերը, որ հասկանում էր դրանց անթիվ-անհամար լինելը՝ փոշու հյուլենների չափ: Եթե մարդը իրական հոգեւոր աչք ունենա, կտեսնի իրեն շրջապատող մեղքերը՝ չար խորհուրդներ, զգացողություններ, չար սովորություններ, որոնցից ինքը մշտապես հաղթվում է:

- Ինչ խորագիտություն պիտի ունենա խոնարհ մարդը, որպեսզի իր խոնարհությունը չշահագործվի այլոց կողմից, ինչը հաճախ հանդիպող երեւույթ է մեր օրերում:

Խոնարհությունը կարող է անգիտաբար շահագործվել, սակայն երբ սկսում են հասկանալ ու գնահատել դիմացինի խոնարհությունը, այլեւս հարգանքի ու պատկառանքի են արժանացնում: Իսկ եթե

չի հասկացվում, երանելի է այդպիսին, որովհետեւ չարչարվում է հանուն Քրիստոսի: Սակայն լինենք զգուշավոր եւ լավ քննենք մեզ. գուցե իրականում ամենեւին էլ խոնարհ չենք: Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ մենք հաճախ պատժվում ենք մեր մեղքերի ու սխալների համար, սակայն համարում ենք, իբրեւ թե արդարության համար հալածվեցինք, ինչպես աղանդավորներն են այսօր կարծում: Նաեւ պատահում է, որ մեզ ճշմարտապես հանդիմանում են՝ տեսնելով մեր մեղքը, իսկ մենք համարում ենք, թե անարդարացի մեղադրեցին մեզ: Այդպես չէ. մենք պատժվում ենք մեր սխալների համար:

- Հայր սուրբ, իրական խոնարհություն ձեռք բերել ցանկացող մարդն ինչ զոհողությունների պիտի գնա այդ ճանապարհին:

- Ինչի՞ է ձգտում մարդը՝ առաքինության, կատարելության, սակայն առաջին հերթին մենք պիտի ձգտենք մեղքերի թողության, սրբվելու: Այդ դեպքում կլինենք եւ՛ առաքինի, եւ՛ կատարյալ: Ուրեմն մեղքերի խոստովանությամբ խոնարհվենք, որպեսզի Աստված մեզ բարձրացնի:

(2011 թ., օգոստոս, Արգավանդի սուրբ Սարգիս եկեղեցի, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Կոնիդրաս վարդապետ Հովնանյան

«Ինչպես կնիքն է դրոշմվում մեղրամոմի վրա, այնպես էլ երեխաների հոգում՝ այն, ինչ լսում են: Ընդ որում, նրանց կյանքը հենց այդ ժամանակից արդեն սկսում է հակվել կան՝ արարին, կան՝ առաքինությանը»
(Սբ. Հովհ. Ոսկերեքյան)

- Հայր սուրբ, որքանով է կարեւոր մանուկների քրիստոնեական դաստիարակությունը, եւ ո՞ր տարիքից պետք է երեխայի հոգում հոգեւորը սերմանել:

- Երեխայի դաստիարակությունն սկսվում է այն վայրկյանից, երբ կինը զգում է իր որովայնում ձեւավորվող նոր էակի գոյությունը, եւ հենց այդ պահից սկսվում է երեխայի դաստիարակությունը: Ըստ իս, դաստիարակությունը երեխայի հոգում ճիշտ մտածողութուն ձեւավորելն է, քանի որ այսօր եւ անցյալում մենք՝ հայերս,

ունեցել ենք դաստիարակության մեր յուրովի կերպերը: Անցյալում, երբ ընտանիքի բոլոր անդամները մի հարկի տակ էին ապրում, երբ իշխող էին եւ մեծ արժեք էին ներկայացնում տատի եւ պապի կերպարները, նրանց ներկայությունն ընտանիքում առանց խոսքերի առաջին բանախոսությունն էր նոր ձեւավորվող երեխաների համար, ովքեր իրենց աչքի առջեւ միշտ ունեին նրանց կյանքի ուսուցանող օրինակը: Այսօր կյանքը փոխվել է, եւ դժբախտաբար մենք չենք կարողացել որդեգրել դաստիարակության այն կերպը, որը կհամապատասխաներ 21-րդ դարին: Այսօր մերը թողած՝ փորձում ենք ընդօրինակել ուրիշին, վերցնել օտարին՝ առանց հասկանալու, որ եթե ամերիկյան կրթությունը տասնամյակների կամ հարյուրամյակների կյանք ունի, ապա մեր կրթությունը հազարամյակների ճանապարհ է անցել: Այսօր մենք պիտի մտածենք, թե ինչ կերպ կարող ենք մեր ազգային դաստիարակությունը որդեգրել, ձեւավորել, ստեղծել՝ համապատասխան մեր ներաշխարհին, առավել եւս, եթե ուզում ենք երեխաներին քրիստոնեական դաստիարակություն տալ, որովհետեւ քրիստոնեությունը միայն հավատալը չէ, այն մտածելակերպ է, կենցաղավարություն, ավանդություն, բարոյականի ընկալում, մարդկային առողջ փոխհարաբերություններ: Ուրեմն քրիստոնեական դաստիարակությունը մարդու ճիշտ ձեւավորումն է, իսկ դա հնարավոր է իրականացնել այն դեպքում, երբ մենք ինքներս ենք օրինակ լինում երեխաներին՝ սովորեցնելով կյանքում ընթանալ ճիշտ ճանապարհով:

- Հայր սուրբ, մանուկներին քրիստոնեական ոգով կրթելու եւ դաստիարակելու գործում որքանով է կարեւոր ծնողների դերը:

- Ծնողների դերը մեծ է, քանի որ մանուկի հոգում բարոյականություն կերտելու համար նախ ծնողները պետք է բարոյականություն ունենան: Ծնողները երբեք չպետք է կորցնեն եկեղեցու հետ իրենց կապը: Եկեղեցին մեր ծննդավայրն է, ինչպես Վ. Թեքեյանի հայտնի բանաստեղծության տողերում ենք կարդում. «Եկեղեցին հայկական ծննդավայրն է հոգվույս», ուստի կտրվելով իմ ծննդավայր-եկեղեցուց՝ ես կտրվում եմ իմ արմատներից: Չմոռանաք, որ այդ եկեղեցին է ձեւավորում մեր ազգային ներաշխարհը, մեր հոգեւոր դեմքն ու դիմագիծը, առանց որի ոչ ոք չի կարող քրիստոնեական ոգով սերունդներ դաստիարակել: Ուրեմն երեխաների բարոյական կերպարը ճիշտ ձեւավորելու համար նախ ծնողները պետք է լինեն դրա կրողը: Այսօր երեխան տեղեկատվություն ստանում է

չորս հիմնական աղբյուրից. ընտանիք, դպրոց, փողոց եւ լրատվական աշխարհ: Ճիշտ դաստիարակություն ստացած երեխան կկարողանա կյանքում ճիշտ կողմնորոշվել՝ հնարավորինս խուսափելով սխալ ընթացքից: Դժբախտաբար 21-րդ դարը մարդկանց միայն արտառոց երեւույթներ է մատուցում, իսկ մարդիկ, զուրկ լինելով առողջ տրամաբանությունից, չեն կարողանում տարբերել կարեւորը նվազ կարեւորից: Այսօր մենք երկու խնդիր ունենք՝ կառչած մնալ մեր արմատներին եւ պահել հազարամյակների խորքից եկած մեր ազգային դիմագիծը:

- Մեր օրերում որքանով է հնարավոր դրա իրագործումը:

- Հայը հայ է մնում՝ պահպանելով իր ավանդույթները, անցյալի արժեքները, սովորույթները, պատմությունը, հոգեբանությունը: Դրա համար պետք է միշտ արթուն եւ զգոն լինել, ինչպես Տերն է զգուշացնում. «Արթո՛ւն կացեք...» (Մատթ. ԻԴ 42):

- Յայր սուրբ, հնում բարեպաշտ քրիստոնեական ընտանիքներում երեխաների մտավոր եւ բարոյական կրթությունը սկսում էին Ս. Գրքի ուսումնասիրությունից, այսինքն՝ խիստ կարեւորվում էր Աստվածաշնչի նշանակությունն ի պետս երեխաների դաստիարակության: Ըստ Ձեզ, որքանով է կարելի կրթության այդ կերպը, եւ ինչ ազդեցություն, ներգործություն կարող է ունենալ Աստծու խոսքը հասակ առնող փոքրիկի հոգու վրա:

- Հին ու բարի ժամանակներում հայ ընտանիքներում օրն սկսվում էր Աստծով: Ընտանիքում հաճախ էին խոսում հոգեւոր թեմաներով, Սբ. Գիրքն ընթերցում: Հայ ընտանիքը յոթ-ութ հազարամյակ շարունակ պահել է բարություն, ազնվության աղոթական կենցաղավարությունը: Երեխայի դաստիարակության հիմքը Աստվածաշունչն էր, սուրբգրային ճամարտությունները, որոնցով կրթվում եւ դաստիարակվում էր երեխան: Մեծ էր նաեւ կնքահոր դերը երեխայի հոգեւոր-բարոյական դաստիարակության գործում, որովհետեւ կնքահայրը փոքրիկի հոգեւոր ծնողն էր: Յավոք, այսօր մեզանում փոխվել է կնքահոր դերը... Եվ վերջապես մեծ էր նաեւ հոգեւորականի դերը երեխայի նկարագրի կերտման գործում, որովհետեւ հոգեւորականը հոգեւոր հայր էր նրա համար: Ուրեմն երեխան պետք է ձեւավորվի այս «երրորդության» (ծնող, կնքահայր, հոգեւորական) հովանու ներքո: Դա է դաստիարակության ճամարիտ կերպը:

- Մեր օրերում շատ ծնողներ չեն կարելիքում իրենց զավակների հոգեւոր քրիստոնեական կրթությունը՝ երկրորդական ու ոչ կարելիքը առաջնային

համարելով: Ավելին. շատերն էլ անգիտաբար զրկում են իրենց զավակներին աստվածային օրհնություններից՝ արգելելով եկեղեցի գնալ: Ըստ Ձեզ՝ որքանով է վտանգավոր այս երեւույթը եւ ինչ հետեւանքներ կարող է ունենալ...

- Ծնողը պետք է հասկանա, որ մարդը հոգեւոր էակ է, հոգուց եւ մարմնից է կազմված: Յավոք, 19-րդ դարից սկսած շոշափելի դարձավ անաստվածութեան գաղափարախոսությունը՝ աթեիզմը, մարդիկ սկսեցին հեռանալ հոգեւորից՝ դառնալով նյութապաշտ, մոռացան Քրիստոսի խոսքը, որ ասում է. «Ձեք կարող ե՛լ Աստծուն ծառայել, ե՛լ մամոնային» (Ղուկ. ԺԶ 13): Մինչդեռ հնում նյութապաշտական գաղափարախոսություն ունեցող հույն փիլիսոփաները տակավին ընդունում էին Աստծու գոյության փաստը: Մերօրյա մարդու կյանքի նպատակը դարձել են նյութը, հաճույքը, ավելին ունենալը: Այդպես չպետք է լինի: Այսօրվա ծնողներն անաստվածութեան 70 տարվա դաստիարակություն են կրում իրենց մեջ: «Մարդը ոչինչ է», - քարոզում էր այդ գաղափարախոսությունը, հազարամյակների «ավանդության կաղնին» չորանում էր... Այսօր էլ շատ ծնողներ չեն ուզում, որ իրենց զավակները ծլարձակեն, Աստծով լուսավորվեն՝ չհասկանալով, որ առանց հավատի, առանց Հայ Առաքելական մեր Մայր Եկեղեցու, որը 1700 տարի առաջնորդել է մեզ եւ պետականության բացակայության պայմաններում, ամեն տեսակ արհավիրքների ժամանակ, մեր գոյության միջնաբերդն է եղել, չենք կարող փրկություն ունենալ: Մենք իրավունք չունենք մեր Մայր Եկեղեցուց հեռանալու, մեր զավակներին Աստծու հետ հաղորդակցությունից զրկելու: Քրիստոսն ասում է. «Եթե չդառնաք ու չլինեք մանուկների պես, երկնքի արքայությունը չեք մտնի» (Մատթ. ԺԸ 3), որովհետեւ մանուկները բարություն, անմեղության, մաքրության կրողներն են, եկեղեցում նրանք հաղորդակցվում են աստվածային զորության հետ, ցնծում հրեշտակների հետ:

Ուրեմն անգիտաբար չզրկենք նրանց աստվածային օրհնություններից: Հիշենք, որ հավիտենականությունն սկսվում է այստեղից, որին կարող ենք հասնել մեզ տրված կյանքը ճիշտ, քրիստոնեավայել ապրելով: Մտածենք մեր զավակների փրկության մասին, հատկապես նրանց մասին, ովքեր մոլորվել են ճշմարտության ճանապարհից՝ գնալով «սուտ մարգարեների» հետեւից: Զանաք նրանց ուղղության դարձնել, քանի որ նրանցից յուրաքանչյուրի մեջ ապրում է Աստված: Ուրեմն քրիստոնեաբար դաստիարակենք մեր զավակներին, որպեսզի նրանցից յուրաքանչյուրը նախ այստեղ գտնի դրախտը՝ ըստ Տիրոջ խոսքի, որ ասում է. «Աստծու ար-

քայլերը ներսում՝ ձեր մեջ է» (Ղուկ. ԺԷ 21)՝ ձգտելով հասնել Աստծու խոստացված բարիքներին հավիտենությունում՝ երկնքի արքայության մեջ:

(2009 թ., սեպտեմբեր, Արարկիրի ՀՏ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Կյուրեղ քահանա Տալյան

- Տեր հայր, երջանկահիշատակ Գարեգին Ա հայրապետը անտարբերությունը դասում է յոթ մահացու մեղքերի շարքը՝ համարելով այն ութերորդը այս շարքում: Ինչո՞վ է անտարբերությունն այդքան վտանգավոր, որ մահացու մեղք է համարվում:

- Անտարբերությունը, իհարկե, ծայրաստիճան վտանգավոր մեղք է, մահացու ե՛լ անձի, ե՛լ հասարակության, ղեկավարության, պետության, ազգային ինքնության համար: Եկեք շատ պարզ բանից սկսենք: Տերը մեզ սովորեցնում է. «Այն ամենը, ինչ կկամենաք, որ մարդիկ ձեզ անեն, այնպես եւ դուք արեք նրանց» (Մատթ. է 12): Սա ավետարանական Ոսկե կանոնն է: Յուրաքանչյուր մարդ կամենում է, որ իրեն լավ վերաբերվեն, օգնության ձեռք մեկնեն...: Այստեղ կտրականապես մերժվում է անտարբերությունը: Հիշենք ավետարանական Բարի սամարացու առակը, որը անտարբերության փայլուն օրինակ է (տե՛ս Ղուկ. Ժ 29-37) : Վերավոր, անպաշտպան, անօգնական մարդու կողքով անցնում են քահանան, օրենսդետը եւ մի սամարացի, որին Իսրայելի ժողովուրդը բարեւ էլ չէր տալիս: Եվ ահա այդ սամարացին հոգաց վիրավորի մասին, որը Քրիստոսի օրինակն է: Մի՞թե Աստված անտարբեր է, չէ՞ որ Նա ամեն բան անում է մարդու համար. կերակրում է, ջուր տալիս եւ ապրելու համար բոլոր անհրաժեշտ պայմանները ստեղծել է, հոգում է մարդու փրկության մասին, երբեմն հանդիմանում է, խրատում, պատժում մարդուն, որպեսզի վերջինս արթնանա եւ իր մեղսալից

ընթացքը փոխի: Սիրո մեջ չի կարող անտարբերություն լինել, սերը պիտի գործնական լինի, քանի որ «Հավատն առանց գործերի մեռած է» (Հակ. Բ 26): Նույնպես եւ սերն է մեռած առանց գործերի: Ինչպե՞ս կարող եմ խոսել սիրո մասին, երբ ես պատրաստ չեմ իմ ունեցվածքից, ժամանակից, հանգստից, վայելքից զոհաբերել իմ մերձավորի համար. այստեղ անձնական եսասիրությունից այն կողմ ոչինչ չկա: Սա է ծնում անտարբերություն: Այսօր շատերն են մտածում. «Իմ ի՞նչ գործն է հարեւանիս վիճակը»: Ինչպե՞ս կարելի է այդպես մտածել, չէ՞ որ մենք Աստծով մեկ ենք, ազգով մեկ ենք:

- «Ով միայն իր համար է ապրում, նա մարդ չէ», - դարձյալ ասում է երջանկահիշատակ Գարեգին Ա կաթողիկոսը: Ընդհանրապես այսօր հասարակության բոլոր շերտերում է նկատվում այդ անտարբերությունը՝ անտարբերություն դիմացինի խնդրի, ցավի, վշտի կամ ուրախության հանդեպ: Ասացիք, որ սիրո պակասն է հանգեցնում անտարբերության: Միթե այսօր սերն այդչափ պակասել է մեզանում:

- Տարիներ շարունակ ես մկրտություն չեմ անում առանց նախնական զրույցի եւ տեսնում եմ ժողովրդի վիճակը: Տեսնում եմ երիտասարդների, որոնք մկրտված չեն, բայց իրենց քրիստոնյա են համարում: Շատերն էլ մկրտված են, բայց ոչ մի բանից տեղյակ չեն: Հարցնում եմ. «Մի՞թե ձեզ չի հետաքրքրում»: Պարզվում է, որ ոչ միայն չգիտեն, այլեւ չեն էլ ուզում իմանալ, քանի որ իրենց չի հետաքրքրում: Մի կիրթ կին մի անգամ ինձ ասաց. «Հնարավոր չէ՞ առանց կարգալու քրիստոնյա լինել»: Ես հարցրի եւ իմացա, որ նա բժիշկ է: Եվ երբ ասացի, որ ես էլ բժիշկ եմ, բայց գաղափար չունեմ բժշկությունից, զարմացավ: Ասացի՝ ձեր ասածն եմ կրկնում՝ քրիստոնյա եմ, բայց գաղափար չունեմ քրիստոնեությունից: Այս անտարբերությունը բերել է նրան, որ այսօր մեր ժողովրդի «քրիստոնեությունը» մոմ վառելուց այն կողմ չի անցնում: Հասկանալի է, որ անաստվածության յոթանասուն տարիներն իրենց ավերը գործել են մարդկային հոգիներում, բայց այսօր էլ մարդիկ չեն ուզում իմանալ: Անտարբերություն սեփական պատմության, ինքնության նկատմամբ: Այսօր ծնվող աղջիկների կեսը էլեն, մյուս կեսը՝ Միլենա անուններն են կրում: Սա ի՞նչ է նշանակում: Անտարբերությունը չարիք է ծնում, անտարբերությունը հնարավորություն է տալիս հանցագործին ավելի առաջանալ իր հանցագործ ճանապարհին, անտարբերությունը հնարավորություն է տալիս ինչ-որ մարդկանց ավերել մեր հուշարձանները, ճարտարապետական կոթողներ-

րը: Անտարբերությունը դաշտ է ստեղծում ամենահոռի բարքերով առաջնորդվող մարդկանց համար: Պատկերացնում եք՝ անտարբեր լինեինք Ղարաբաղի հարցում: Ի՞նչ կլինեք. հաղթանակ կլինե՞ր. իհարկե՝ ոչ: Անտարբեր մարդը արդեն ի սկզբանե պարտված է: Հավանաբար դա նկատի ունի երջանկահիշատակ Գարեգին Ա կաթողիկոսը, երբ ասում է, որ ով միայն իր համար է ապրում, նա մարդ չէ, մեռած է...:

- Տեր հայր, իսկապես ամենասարսափելի չարիքը ուրիշի ցավին, խնդրին, հասարակական այս կամ այն երեւոյթին չարձագանքելն է: Գուցե դա վախի մթնոլորտի կամ վիճակը փոխելու անկարողության հետեւումն է: Ի՞նչ կասեք:

- Ինչ-որ ուժեր մեր ժողովրդի մեջ ներարկում են այդ բանը, ստիպում մտածել, որ միեւնույն է, ոչինչ չի փոխվի, բայց ես հաճախ եմ հիշում ժողովրդական ասացվածքը. «Գեղ կանգնի, գերան կկոտորի»: Մարդն ասում է. «Գեղը չի կանգնում»: Բայց ինչի՞ սպասենք, որ «գեղը կանգնի». ինքներս սկսենք գործել: Ո՞նց կարելի է անտարբեր մնալ այն երեւոյթների կամ արարքների նկատմամբ, որոնք ուղղակի հիմքից քայքայում, խարխւում են մեր պետութ-յունը, խեղաթյուրում մեր պատմությունը: Սա իսկապես մահվան ճանապարհ է:

- Անտարբերությունը չէ՞ արդյոք պատճառը, որ հարուստը օգնության ձեռք չի մեկնում կարիքավորին, իրենից ցածր կանգնած մարդուն...:

- Եկեք չխոսենք միայն հարուստների մասին, որովհետեւ օգնությունը միայն նյութական բնույթի չի կրում: Իհարկե կան հարուստներ, որոնք օգնում են աղքատներին, բայց դա ավելի շուտ ինքնագովազդի նպատակ ունի: Օգնության, ողորմության տեսակ է նաեւ մերձավորին, ծանոթին, հիվանդին այցելելը, նրա կողքը լուռ նստելը, նրա ցավը, գանգատը լսելը, նրան մեկ ժպիտ նվիրելը, նրա համար աղոթելը, որքան էլ տհաճ կամ անընդունելի լինի տվյալ մարդը մեզ համար: Պատմում են, որ մի օր սբ. Բ. Կեսարացին այցելում է մի քրիստոնյա մարդու, ում բարեպաշտության ու ողորմածության համբավը տարածված էր շատերի մեջ: Սուրբը լինում է նրա տանը, շրջում սենյակներում եւ տեսնելով մի փակ դուռ՝ պնդում է, որ այն էլ բացեն իր համար: Քրիստոնյան ստիպված ընդառաջում է սուրբի խնդրանքին. դուռը բացվում է: Այնտեղ դրված մահճի մեջ պառկած է լինում մի այլանդակ, ժահահոտ մարդ, որի բերանից միայն լուտանքներ եւ հայհոյանքներ են դուրս գալիս: Տան տերը տասներկու տարի բոլորից գաղտնի պահում էր այդ մարդուն:

Եվ ի՞նչ է լինում այդ սրտացավության պտուղը. երկուսով ծնկում են եւ աղոթում այդ մարդու առողջացման համար, եւ նա բժշկվում է: Մենք ո՞ւմ պիտի նմանվենք, եթե ոչ մեր երկնավոր Տիրոջը, Ով ասում է. «Գթասի՛րտ եղեք, ինչպես եւ ձեր երկնավոր Հայրն է գթասիրտ» (տե՛ս Ղուկ. Զ 36): Ողորմածությունը անտարբերության հակառակն է: Տերն ասում է. «Քաղցած էի, եւ ինձ ուտելիք տվիք, ծարավ էի, եւ ինձ ջուր տվիք՝ խմելու. օտար էի, եւ ինձ ձեր մեջ առաք, մերկ էի, եւ ինձ հագցրիք, հիվանդ էի, եւ ինձ տեսնելու եկաք, բանտում էի, եւ ինձ այցի եկաք» (Մատթ. ԻԵ 35-37): Այս աշխարհում պետք է օգնել յուրաքանչյուր մեկի, ով դրա կարիքն ունի: Ամեն մեկս ունի ողորմած լինելու հնարավորություն: Հիշենք Աղքատ Ղազարոսի եւ մեծահարուստի առակը Ղուկասի Ավետարանից (ԺԶ 19-31): Մեծահարուստը դատապարտվեց դժոխքի կրակներին, քանի որ անտարբեր ու անողորմ գտնվեց իր դռանն ընկած աղքատի հանդեպ, ում տեսնում էր ամեն օր եւ անտեսում էր նրան:

Օտարերկրացիները, որոնք աշխարհում ամենագեղեցիկ, ամենազարմանահրաշ բաներն են տեսել, գալիս են Հայաստան, այստեղ ուրիշ բան են տեսնում, սքանչանում են, մինչդեռ մենք այդ զգացողությունը կորցրել ենք: Սուրբ Հոգ է մեր հոգը:

- Տե՛ր հայր, որքանով է մերօրյա մարդու՝ ինտերնետից կախվածությունը նպաստում կամ ավելի խորացնում անտարբերությունը, չե՞ որ այդ վիրտուալ կախվածությունը կտրում է մարդուն իրական կյանքից, առօրյա շփումներից, որի արդյունքում մարդը դառնում է անտարբեր իր շուրջը կատարվող ցանկացած երևույթի հանդեպ:

- Իհարկե կարող է նպաստել, բայց ես երիտասարդներին ավելի քիչ եմ մեղադրում, քան ինքներս մեզ, որովհետեւ իրենց համար դա մի տեսակ փախուստ է ռեալ, անպետք աշխարհից, որը մենք՝ մեծերս, թողել ենք իրենց: Պետք է Աստծո խոսքը կենդանի, մատչելի կերպով հասցնել մարդկանց. սերմերը ցանենք ու ջրենք. աճեցնողն Աստված է: Ցանված սերմերը իզուր չեն անցնում, հավատացեք, որ Աստծո խոսքը ժայռեր փշրող «մուրճ» է (տե՛ս Երեմիա ԻԳ 29): Մի օր այդ մեռած վիճակում գտնվող սերմը կաճի, քանի որ Տերը կյանք է, ինչպես Ինքն է ասում. «Ես եկա, որպեսզի կյանք ունենան եւ՝ առավել եւս ունենան» (Հովհ. Ժ 10): Անտարբերությունը մահ է, բայց ես կարծում եմ, որ մի օր այս վիճակը կփոխվի:

- Դուք լավատե՞ս եք այդ առումով:

- Ես միշտ լավատես եմ: Աստված հրաշագործ է. Նա ամենաաներեւակայելի հրաշքները կարող է գործել: Աստված մեռած մարդուն հարուլթյուն է տալիս: Եթե մենք՝ որպես ազգ, ժողովուրդ, այսօր կիսամեռ վիճակում ենք, Աստված կարող է հարուլթյուն տալ, եթե միայն դեպի Իրեն դառնանք: Մեր բոլոր խնդիրների հիմնական պատճառը Աստծուց հեռանալն է: Եթե դառնանք Աստծուն, ապա ամեն ինչ կփոխվի: Հիշենք սբ. Սահակ Պարթևի տեսիլքը: Ես հավատում եմ, որ այդպես է լինելու, չգիտեմ՝ կտեսնե՞մ, թե ոչ, բայց հավատում եմ, որ լավ է լինելու, որովհետեւ Քրիստոսից, Աստծուց հեռացած լինելով հանդերձ՝ այնուամենայնիվ քրիստոնյայի մեր տեսակը (չգիտակցված) ամենաշատը հայ մարդու մեջ է: Ես դրա վկայությունն ունեմ...: Եվ ահա մեր այս տկարություն մեջ Աստծո զորությունը կարող է ի հայտ գալ եւ գործել, ինչպես ասում է առաքյալը. «Իմ տկարությունը զորության մեջ է ամբողջական դառնում» (Բ Կորնթ. ԺԲ 11):

(2013 թ., հուլիս, Ջրվեժի սուրբ Կաթողիկե եկեղեցի,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՊԼՏՎԻՐԱՆԱԶԱՆՅՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ԿԻՐԱԿԻ

Տեր Գրիգոր քահանա Հովհաննիսյան

- Տեր հայր, Մեծ պահքի 40-օրյա շրջանը խոկումի, ինքնաքննության, գղջման եւ ապաշխարության շրջան է: Գիտենք, որ Եկեղեցու հայրերը Մեծ պահքի կիրակիներին տվել են որոշակի անուններ, որոնցից յուրաքանչյուրը խորհրդանշում է սուրբգրային որեւէ իրողություն կամ գաղափար: Դրանցից առաջինը՝ Բուն բարեկենդանը, հիշատակումն է դրախտում նախաստեղծների երջանիկ, երանելի կյանքի: Մեծ պահքի երկրորդ՝ Արտաքսման կիրակին իր անունն ու իմաստը ստացել է առաջին կիրակիում հիշատակված մարդ-

կային երջանիկ վիճակի ողբերգական վախճանից, քանի որ, ինչպես գիտենք, Ադամն ու Եվան երկար չմնացին դրախտում. իրենց անհնազանդության պատճառով վտարվեցին այնտեղից:

- Երբ Արարիչն Աստված Իր ստեղծած մարդուն դրեց դրախտում, նրան պատվիրեց. «Դրախտում ամեն ծառի պտուղներից կարող ես ուտել, բայց բարու եւ չարի գիտություն ծառից մի կերեք, որովհետեւ այն օրը, երբ ուտեք դրանից, մահկանացու կդառնաք» (Ծննդ. Բ 16-17): Ադամն ու Եվան բնակվում էին դրախտի երանության մեջ՝ Աստծո հետ հաշտ, մինչեւ օձի կերպարանքով հայտնվում է փորձիչը՝ սատանան: Ադամն ու Եվան, զանց առնելով Աստծու առաջին պատվիրանը, ճաշակեցին արգելված պտուղն ու արտաքսվեցին Աստծու բերկրությունից: Աստվածաշունչն ասում է, որ օձն Աստծու ստեղծած կենդանիներից ամենախորամանկն էր: Հիշենք, թե նա ինչ է ասում մարդուն. «Աստվածաման կդառնաք, կճանաչեք չարն ու բարին»: Ճիշտ է, սա բացարձակ սուտ է, դրանում ճշմարտության որոշ տարրեր կային, օրինակ բացվեցին նրանց աչքերը, ճանաչեցին չարն ու բարին, սակայն ոչ թե իմաստնացան, այլ հիմարացան: Մեղանշական մարդը չի կարող վերին իրողություններին հաղորդ լինել: Արգելված պտղի ճաշակումով խաթարվեց մարդու եւ Աստծու միջեւ ներդաշնակ հարաբերությունը, մեղքը սողոսկեց աշխարհ, մեղքի հետ նաեւ մահը: Մարդը դարձավ մահկանացու: Ինչպես գիտենք, մահն էլ երկու տեսակ է լինում՝ մարմնավոր եւ հոգեւոր: Հոգեւորը բաժանումն է Աստծուց: Մեղքը պատնեշ դարձավ մարդու եւ Աստծու միջեւ, ինչպես Եսայի մարգարեն է ասում. «Ձեր մեղքերն են, որ պատնեշ են դարձել ձեր եւ Աստծու միջեւ» (ԾԹ 2): Չմոռանանք, որ մեղքը մինչեւ գործելը պատրոդ է, դյուլթող, գրավիչ, գայթակղիչ, բայց գործելուց հետո՝ պտուղը դեռեւս բերանում, արդեն դառնանում է, մարդը թաքնվելու տեղ է փնտրում, ինչպես Ադամն ու Եվան:

- Տե՛ր հայր, հավանաբար շատ կարեւոր է պատասխանատվության զգացումը. մեղքը գործվել էր, ամաչում էին Աստծուց, սակայն չկար զղջումը: Ամեն մեկն իրենից հեռացնում էր մեղքը: Ադամը մեղքը բարդում էր Եվայի վրա, Եվան՝ օձի...:

- Իմաստուն է այն մարդը, ով կարողանում է զղջալ, քաջաբար խոստովանել իր մեղքը, ով կրում է համապատասխան հատուցումը՝ ազատվելով պատժից: Ընդհանրապես մեղավորը փորձում է ուրիշներին էլ ներգրավել մեղքի մեջ, քանի որ մեղքը մեղսակից է

փնտրում, ինչպես այս պատմություն մեջ: Այստեղ մի ուրիշ պարագա էլ կա: Երբ Ադամը հեռացնում է իրենից մեղքը՝ պատճառաբանելով Եվային, ապա անուղղակի կերպով մեղադրում է Աստծուն՝ փորձելով իր գործած մեղքը բարդել Աստծու վրա: Սակայն, եթե Ադամն ու Եվան ճշմարտապես իմաստնացած լինեին, ապա իրական զղջում կապրեին, որին կհետեւեր Աստծու ողորմությունը:

- Տեր հայր, կարելի է ասել, որ Ադամի եւ Եվայի պատմությունն անվերջ կրկնվում է, այն յուրաքանչյուրիս պատմությունն է, հավերժ նույնը եւ կրկնվող: Նկատի ունեմ, որ յուրաքանչյուրիս կյանքում էլ հանդիպում է արգելված, չթույլատրված պտուղ: Կարելի է ընդհանրացնել բոլոր ժամանակների, բոլոր սերունդների համար:

- Անկասկած, քանի որ այստեղ խոսքը պատվիրանազանցությունն է վերաբերում, իսկ պատվիրանազանց են բոլոր մարդիկ: Մենք Ադամի սերունդն ենք, եւ ինչպես սբ. Պողոս առաքյալն է ասում. «Մեկ մարդով մեղքն աշխարհ մտավ, եւ մեղքով էլ՝ մահը, այնպես էլ բոլոր մարդկանց մեջ տարածվեց մահը, որովհետեւ բոլորն էլ մեղանչեցին» (Հռոմ. Ե 12): Այսինքն՝ Ադամի սերունդն արդեն ժառանգական մեղքով է աշխարհ գալիս: Դավիթ սաղմոսերգուն ասում է. «Մեղքերի մեջ ծնեց ինձ մայրն իմ» (Սաղմ. Ծ 7): Կամ Նոյի պատմության մեջ հիշենք, թե ինչ է ասում Տերը. «Մարդկանց միտքը մանկուց չարի ծառայության մեջ է» (Ծննդ. Ը 21): Ի՞նչ է մեղքը, եթե ոչ պատվիրանազանցություն: Բոլորս էլ նույն վիճակի մեջ ենք, ինչպես մեր նախածնողները, ովքեր ունեին Աստծու պատվիրանը, սակայն չպահեցին: Մենք էլ այսօր ունենք պատվիրանը, սակայն չենք պահում:

- Դուք նշեցիք, որ ադամական մեղքը սերնդեսերունդ փոխանցվում է բոլոր մարդկանց, քանի որ ամենքս էլ Ադամի որդիներն ենք, եւ յուրաքանչյուր մարդ արդեն իսկ ծնվում է այդ մեղքով: Ուրեմն ինչպե՞ս ձերբազատվել, մաքրվել ադամական մեղքից:

- Ադամական մեղքից ձերբազատվում ենք Մկրտության խորհրդով: Տեր Հիսուս Քրիստոս աշխարհ եկավ, որպեսզի Ադամի մեղքի պատիժն իր վրա վերցնելով, իր չարչարանքներով, արյան հեղումով ազատագրեր մարդուն: Նա էր Աստծո Գառը, որ պետք է վերցներ աշխարհի մեղքը, պետք է բարձրանար խաչ-զոհասեղանի վրա, պատարագվեր՝ իր անմեղ, աստվածային արյունը հեղելով մեր փրկության համար, ուստի բոլոր նրանք, ովքեր մկրտվում են

Հոր, Որդու եւ Սուրբ Հոգու անունով, հաղորդվում են Քրիստոսի մահվանն ու հարությանը, նորոգվում, ազատագրվում մեղքից եւ նոր կյանք մտնում՝ դառնալով Քրիստոսի եկեղեցու անդամները: Եկեղեցական հայրերն ասում են, որ մեղքի արդյունքում մարդու միտքը, խիղճը եւ կամքը մոլար ընթացք ստացան: Միտքն այլեւս հափշտակվում է ոչ թե Աստծով, այլ աշխարհով, կամքն առավելապես հակվում է դեպի չարը, իսկ խիղճը ժանգոտելով ցուլացնում է իր մեջ ոչ թե աստվածայինը, այլ առավելապես աշխարհայինը: Այս պատճառով էլ մարդիկ կորցրին Աստծո հետ կապը՝ ընթանալով մեղքի ճանապարհով: Մինչդեռ հարկ է ձգտել կատարելություն, հավիտենական կյանքի, ինչին պետք է հասնել Ադամը, եթե չմեղանչեր: Անհնար է կատարելության հասնել առանց Աստծո:

- Տե՛ր հայր, Մեծ պահքի այս 40-օրյա շրջանում, այս հոգեւոր ճամփորդության ընթացքում ի՞նչ կատարամեծք մեր ընթերցողներին:

- Մեր հավատավոր, աղոթասեր ժողովրդին եմ ուղղում սուրբ Գր. Տաթեւացու խոսքերը. «Երբ սրբվում ենք մեղքերից, մեր մեջ վերստին պայծառանում է Աստծո պատկերը, որն ունեինք ի սկզբանե, նախքան մեղանչելը դրախտում, եւ քանի որ ճշմարիտ է այս, բռնադատենք մեր մարմինները, պնդանանք պահեցողությամբ, հաճախակի աղոթենք, մեր սրտերից հանենք չարիքը, սիրենք միմյանց սուրբ սրտով եւ անկեղծ մտքով, դառնանք առ Աստված, եւ Նա կդառնա դեպի մեզ, ներենք միմյանց, որպեսզի Նա էլ մեզ ների, գթանք աղքատներին, որպեսզի Նա էլ մեզ գթա, քաղցածների համար հաց լինենք եւ մերկերի համար՝ զգեստ, անտունների համար՝ օթեւան եւ հիվանդների համար բժիշկ, որպեսզի Աստված էլ մեր մարմնի եւ հոգու վերքերը բժշկի՝ ծածկելով մեր ամոթալի գործերի մերկությունը եւ մեզ ժողովի հայրական օթեւաններում՝ ամենքին արժանացնելով մշտավետ ցնծություն եւ անտրտում ուրախության՝ ի Տե՛ր մեր Հիսուս Քրիստոս, որ օրհնյալ է հավիտյան. ամեն»:

(2005 թ., փետրվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԽՈՉԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Տեր Միքայել վարդապետ Գեորգյան

- Հայր սուրբ, գիտենք, որ մինչ Քրիստոսը խաչն անարգանքի ու նախատինքի նշանն էր, սակայն Քրիստոսի հարությանը խաչը դադարեց մահվան խորհրդանիշ լինելուց՝ դառնալով կյանքի, հարության ու հաղթանակի խորհրդանիշ: Ինչպե՞ս:

- Այո՛, մենք գիտենք, որ հռոմեական կայսրության մեջ ապստամբ ծառաներին դատապարտում էին խաչի անարգ մահվան՝ իբրեւ մեծագույն պատիժ: Խաչելությունը մահվան ամենաստորացուցիչ ձեւն էր, անարգանքի միջոց, որով ստրուկներին էին խաչում: Մեր Տերն էլ, ծառայի կերպարանք հագած, հանձն առավ խաչը, վերջրեց մարդկության վրա ծանրացած այդ անարգանքը, ինքը մեզ համար անարգանք դարձավ՝ վերացնելով այդ անարգանքը: Սակայն խաչը Քրիստոսի զոհագործությունը անարգանքի գործիքից վերածվեց զորության նշանի, որովհետեւ խաչը մի զոհասեղան էր, որի վրա պատարագվեց Աստծո Գառը: Մեր Տերն իր խաչելությունից առաջ հաստատեց սուրբ Հաղորդության խորհուրդը՝ ասելով. «Այս արեք իմ հիշատակի համար» (տե՛ս Ղուկ. ԻԲ 19): Եվ Քրիստոսի հիշատակը հենց խաչելությունն է, որը մենք Պատարագով ենք կատարում, իսկ «Պատարագ» թարգմանաբար նշանակում է զոհաբերություն կամ խաչելություն: Եվ իրապես, խաչը երկնային սեղանն է, որի վրա Կենաց Հացն է մատուցվելով, տրվում մարդկանց: Երկրի վրա չկա ավելի հրաշայի, սքանչելի կերակուր եւ ավելի գեղեցիկ ու չրեանված սեղան, քան խաչի սեղանը, որի վրա պարարագվում է Աստծո Որդին՝ Հիսուս Քրիստոսը՝ Գառն Աստծո, իսկ ամենահամեղ կերակուրը սուրբ Հաղորդությունն է՝ Հիսուս Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունը, որ զոհաբերվեց խաչի վրա: Եվ Քրիստոսի պատգամի համաձայն՝ մենք՝ ողջերս, միշտ կատարում ենք Քրիստոսի զոհաբերության հիշատակը. այսօր մենք խաչի խորհրդով Սուրբ Սեղանն ենք հաստատել եկեղեցու մեջ, որը քառանկյուն է, ինչպես Սուրբ Խաչն է քառանկյուն: Եթե այն ժամանակ Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունն էր զոհաբերվում խաչի վրա, այսօր Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունը խորհրդանշող հացն

ու գինին են պատարագվում քառաթեւ Սուրբ Սեղանի վրա, որը դարձյալ խաչի խորհուրդն ունի: Ուստի այս զոհաբերութեամբ խաչելութեան հիշատակը մնաց եկեղեցում: Սուրբ Պատարագի միջոցով մենք Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունն ենք բաշխում՝ անմահութեան Կերակուրը, Կենդանի Հացը, եւ ով հավատով մոտենում է այս զոհասեղանին, այս խաչի խորհրդին, ճաշակում է անմահութեան Կերակուրը: Ինչպես Քրիստոսն է ասում, «...թե մեկն այս հացից ուտի, հավիտենապես կապրի» (Հովհ. 2 52):

- Հայր սուրբ, մենք՝ քրիստոնյաներս, ապավինում ենք խաչի զորությանը, ինչպէս է խաչը մեզ պահում-պահպանում, որն է առհասարակ խաչի խորհուրդը:

- Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «խաչի քարոզչությունը հրեաների համար գայթակղություն է, հեթանոսների համար՝ հիմարություն, իսկ մեզ համար՝ Աստծու զորությունը» (Ա Կորնթ. Ա 23, 24), նաեւ՝ «Կորստյան մատնվածների համար խաչի քարոզչությունը հիմարություն է, իսկ մեզ՝ փրկվածներիս համար՝ Աստծու զորությունը» (Ա Կորնթ. Ա 18): Նախ պետք է իմանալ, որ յուրաքանչյուր մարդ պետք է իր վրա կրի այն երկրի, պետության նշանը, որում ապրում է: Մեր երկրի նշաններն են՝ գերբը, դրոշը, այլ խորհրդանիշեր, որոնք մեր ինքնության եւ հայ լինելու խորհրդանշաններն են: Այդպես էլ մենք, լինելով Քրիստոսի ծառաները, երկնքի արքայության ժառանգորդները, պետք է ունենանք մեր նշանը, որով կտարբերվենք նրանցից, ովքեր չեն կրում խաչի նշանը: Սուրբ Մկրտության ժամանակ սուրբ Մյուռոնի խաչաձեւ դրոշմումով՝ մենք դառնում ենք քրիստոնյա, Աստծո զավակ՝ տարբերվելով ոչ քրիստոնյաներից: Այսինքն՝ Սուրբ խաչի նշանը զորության ու տարբերակման նշանն է, որով մենք դառնում ենք երկնքի արքայության ժառանգորդ: Ուրեմն խաչը մեզ համար զորության, հաղթության, երկնքի արքայության նշանն է: Եվ գիտենք, որ խաչի նյութը փայտն է, որն այրվում է կրակից, իսկ Աստված կրակ, հուր է, որովհետեւ Քրիստոսն ասում է. «Ես եմ աշխարհի լույսը» (Հովհ. Ը 12): Աստված իջավ փայտից խաչի նշանի վրա, սակայն խաչի նշանը ոչ միայն չայրվեց, այլեւ թրծվեց, բովվեց եւ դարձավ անպարտելի զենք, երկսայրի սուր, որով մենք հաղթում ենք մեղքին, չարին, սատանային: Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ երբ մենք հավատով խաչակնքվում ենք, մեզ վրա իջնում է Սուրբ Հոգին: Դարձյալ՝ երբ հավատով, սիրով, եւ Տիրոջն ապավինելով, սրտի

հառաչանքով, զղջումով, մեղքի գիտակցությամբ խաչակնքվում ենք՝ Տիրոջ ողորմությունն ու շնորհը խնդրելով, մեզ վրա իջնում է Սուրբ Հոգին, քանի որ խաչելությամբ է, որ Սուրբ Հոգին տրվեց մարդկությանը: Սբ. Հովհաննու Ավետարանում ասվում է, որ քանի դեռ Որդին չէր փառավորվել, Սուրբ Հոգին չկար: Մարդու Որդու փառքը խաչելությունն էր, խաչն է: Ուրեմն խաչի միջոցով Սուրբ Հոգին իջավ մեզ վրա եւ այսօր էլ, երբ խաչակնքվում ենք, Սուրբ Հոգին իջնում է մեզ վրա:

- Եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են, որ խաչի եւ խաչելության խորհուրդն այնքան մեծ էր, որ նույնիսկ անբան բնությունը չկարողացավ տանել իր Արարչի խաչելությունը: Եվ ինչպես Սուրբ Գիրքն է վկայում, Քրիստոսի խաչելության ժամանակ արեգակը խավարեց..., տաճարի վարագույրը վերից վար պատռվեց, երկիրը շարժվեց, ժայռերը ճեղքվեցին, գերեզմանները բացվեցին, մեռելներից շատերը հարություն առան... (տե՛ս Մատթ. ԻԷ 51-53):

- Իրապես, Քրիստոսի խաչելությունը աստվածային մեծ գործություն է, որովհետեւ խաչելության ժամանակ բազմաթիվ հրաշքներ գործվեցին, մեծամեծ գործություններ երեւացին երկրի վրա: Ինչպես եկեղեցու սուրբ հայրերն են ասում, արեգակը՝ Աստծու արարածներից մեկը, խավարեց, իր աչքերը փակեց, որպեսզի իր Արարչին խաչի վրա չտեսնի, լուսինը արյան գույնով ներկվեց, արյուն-արտասուք թափեց՝ ողբ ու կոծ անելով: Երկրաշարժեր եղան, քանդի երկիրն ընդվզում էր իր Արարչի խաչելության դեմ: Ննջեցյալները հարություն առան, տաճարի վարագույրը պատռվեց՝ խորհրդանշելով Հին Օրենքի ավարտն ու Նորի սկիզբը: Այս բոլոր հրաշքները ցույց են տալիս, որ Սուրբ Խաչը աստվածային մեծ գործություն ունի: Եվ ինչպես եկեղեցու սուրբ հայրերն են ասում, խաչը մի սանդուղք է, որի հիմքը դրվեց երկրի վրա, իսկ վերին մասը հաստատվեց երկնքում: Հիշենք, թե ինչպես Քրիստոսի մկրտության ժամանակ երկինքը պատռվեց ու Սուրբ Հոգին աղավանակերպ իջավ Նրա վրա: Մինչ այդ որեւէ տեղ Հին Ուխտում չկա երկինքը բացված լինելու մասին վկայություն: Իսկ այսօր նախ՝ Քրիստոսի մկրտությամբ, հետո՝ խաչելությամբ, երկինքը բացվեց, հրեշտակները խաչի սանդուղքով իջան երկիր, եւ մարդիկ էլ խաչի սանդուղքով բարձրացան երկինք: Այսպիսով՝ խաչը հաստատվել է իբրեւ աստվածային շնորհ, մի վերելակ, որով մենք թեւավորված թռչում եւ հասնում ենք երկնքի արքայություն: Սա է խաչի գործությունն ու խորհուրդը:

- Հայր սուրբ, Քրիստոսն Ավետարանում պատգամում է Իր հետևորդների վերցնել խաչը եւ գնալ Իր ետեւից (տես Մատթ. Ժ2 24, 25): Ինչպէս հասկանալ Տիրոջ խոսքերը:

- Տերն Ավետարանում ասում է, որ «Անձուկ է դուռը եւ նեղ՝ ճանապարհը, որ տանում է դեպի կյանք, եւ սակավաթիվ են նրանք, որ գտնում են այն» (Մատթ. է 14): Ինչպես Քրիստոսն անցավ խաչի չարչարանքների ճանապարհով, այնպես էլ մեզ զգուշացրեց, որ նեղ է ճանապարհը եւ փշոտ, եւ որ մենք էլ նեղուլթյունների միջով պիտի ընթանանք: Փրկութեան այլ ճանապարհ չկա: Մենք ինքներս մեզ համար դժվարություններ չենք հորինում, բայց երբ հետ ենք կանգնում մեղքի ճանապարհից, չար ընթացքից՝ կամենալով այլեւս արդարութեան ճանապարհով ընթանալ, մաքուր կյանքով ապրել, պետք է նեղուլթյուն կրենք ու չարչարվենք այդ արդար ընթացքի համար: Քրիստոնյաները հաճախ են ասում, թե որքան դժվար է պատվիրանները պահել, արդար ու առաքինի ճանապարհով ընթանալ, այո՛, դժվար է, մենք մեծ նեղուլթյուններ ենք կրում, բայց երբ այս ճանապարհին հուսահատվում ենք ու հրաժարվում այլեւս պայքարել, նեղուլթյուններ կրել հանուն արդարութեան, ձեռքներս ծալում-նստում ենք, հայտնվում ենք ավելի վատ վիճակում, որովհետեւ թեպետ եւ մեղքի դեմ պայքարում նեղուլթյուններ էինք կրում, բայց հոգեւոր խաղաղություն էինք ապրում: Մեծ երջանկություն, խաղաղություն է հանուն արդարութեան հալածվելը, չարչարվելը, մեծ երանություն է մեղքի դեմ պայքարում մեռնելը: Ուստի երբ դադարեցնում ենք այս պայքարը, թեպետ ունենում ենք թվացյալ հանգստություն, բայց կորցնում ենք մեր հոգու հանգստությունը, խղճի խայթ ենք զգում, որն ավելի դժվար ու ծանր է, քան արդարութեան համար հալածվելը: Ուրեմն պատվիրանները պահելը դժվար է, բայց չպահելն ավելի դժվար է: Ավելի լավ է պահելով չարչարվել՝ ապրելով խաղաղ հոգով ու մաքուր խղճով, քան չպահել ու տանջվել խղճի խայթոցներից:

- Քրիստոսն Ավետարանում Իր հետևորդներին հորդորում է խաչակից ու չարչարակից լինել Իրեն: Մերօրյա քրիստոնյան ինչպէս կարող է խաչակից լինել Քրիստոսին:

- Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է, որ սրբերը հալածանքներ ու նեղություններ էին կրում բռնավոր թագավորներից, որոնք հալածում էին քրիստոնեութունը: Այսօր մեր դեմ բռնավոր թագավոր է սատանան: Այսօր մեր չար կամքն է դառնում մեր դեմ բռնավոր թագավոր՝ ստիպելով մեզ չարը գործել: Ուստի մենք պետք է

պայքարենք սատանայի եւ մեր կամքի դեմ, որպեսզի չարը չկամենա: Սրբերը նեղություններ ու չարչարանքներ էին կրում՝ այրվելով կրակների մեջ: Այրող կրակն այսօր բարկությունն է, որից շատ հաճախ քրիստոնյաները պարտվում են: Ուրեմն այսօր մենք պետք է պայքարենք բարկության կրակի դեմ: Մեծ նեղություններ կրելով՝ երբեք չբարկանանք որեւէ մեկի դեմ, որպեսզի Աստծո ծառաները լինենք: Սրբերը խեղդվում էին ջրի մեջ, իսկ մեզ այսօր խեղդում է ցանկության մեղքը, որը եկեղեցու սուրբ հայրերը գեջ, այսինքն՝ խոնավ ցանկություն են անվանում, որի դեմ պայքարելով՝ նահատակության գործ կատարած կլինենք, որովհետեւ հաղթահարելով ցանկասիրության (բղջախոհության) մեղքը՝ կհավասարվենք նահատակներին: Սրբերը սրերով էին գլխատվում ու նահատակվում, այդպես էլ այսօր տարբեր նեղություններն ու փորձությունները, որոնք «տարօրինակ» է կոչում սբ. Պետրոս առաքյալը (տե՛ս Ա Պետր. Դ 12), մեզ վրա գալիս են սրերի հարվածների նման, որոնց դիմանալով՝ մենք կնմանվենք սուրբ նահատակներին: Ուրեմն մեր առօրյա կյանքում «մեղքի դեմ պայքարենք արյուն թափելու աստիճան», որպեսզի այդ կերպ Քրիստոսին խաչակից ու չարչարակից լինենք: Չարչարանքների ճանապարհն ընտրենք ու չհրաժարվենք մեր փրկությունից, քանզի ով հրաժարվում է չարչարանքներ կրելուց, հրաժարվում է իր փրկությունից:

- Գիտենք, որ Քրիստոսի Երկրորդ գալուստին նախորդելու է Փրկչական Խաչափայտի երեւումը երկնակամարում, ըստ Տիրոջ անսուտ խոստման: Ավետարանն ասում է, որ խաչը տեսանելի է լինելու բոլորին, համայն մարդկությանը, քանի որ «Նրան պիտի տեսնեն բոլորը, նաեւ նրանք, որ խոցեցին Նրան» (Հայտն. Ա 7): Փաստորեն, Տերը երկրորդ անգամ դարձյալ պետք է գա խաչի նշանով...

- Տերն ասում է, որ Իր գալստյան ժամանակ արեւելքից պիտի երեւա Մարդու Որդու Նշանը՝ Խաչափայտը, քանի որ ինչպես Քրիստոսի առաջին գալստյան ժամանակ Սուրբ Խաչը դարձավ փրկության նշան, այնպես էլ երկրորդ գալստյան ժամանակ, ինչպես ասում են շարականագիրները, խաչը կլինի երկրորդ գալստյան նախակարապետը: Կերեւա խաչը, ու մարդիկ կիմանան, որ այլեւս մոտ է Քրիստոսի փրկությունը, ինչպես եւ Տերն է ասում. «Երբ տեսնեք այս բոլորը կատարված, իմացեք, որ Աստծու արքայությունը մոտ է» (Ղուկ. ԻԱ 31): Ավելի մեծ երանություն չկա, քան մեր փափագելի, սիրելի, պաշտելի Հիսուս Քրիստոսի գալուստն ակնկալելը եւ դեմ առ դեմ Նրան տեսնելը:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ այս ժամանակավոր կյանքում հանդիպող բոլոր դժվարություններն ու փորձությունները քրիստոնյա մարդը կարող է կրել ու հաղթանակել այդ պայքարում՝ ապավինելով խաչի գորությանն ու Խաչյալին:

- Այո՛, անպայման կարող է հաղթանակել եւ ոչ միայն հաղթանակել, այլեւ կարող է սիրով կրել այդ փորձությունները, որովհետեւ քրիստոնյայի համար չկա ավելի մեծ երանություն, քան չարչարանքներ ու նեղություններ կրել հանուն Քրիստոսի: Սբ. Պետրոս առաքյալն ասում է. «Որպես Քրիստոսի չարչարանքներին մասնակիցներ, ուրախ եղեք, որպեսզի Նրա փառքի հայտնության ժամանակ էլ ցնծաք եւ ուրախանաք» (Ա Պետր. Դ 13): Ուրեմն Քրիստոսի խաչին խաչակից լինենք, որպեսզի փառքին էլ փառակից լինենք:

(2011 թ., հոկտեմբեր, Արգավանդի սուրբ Սարգիս եկեղեցի, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒՅՍԸ

Տեր Ղազար քահանա Պետրոսյան

- Տեր հայր, որն է քրիստոնեական կրոնի վեհությունը, մեծությունը, եւ ինչո՞ւ է ասվում, որ այն բարոյական հեղաշրջում կատարեց մարդկության պատմության մեջ:

- Քրիստոնեության վեհությունն այն է, որ նրա Առաջնորդը՝ Հիսուս Քրիստոսը՝ Աստծո Միածին Որդին, Իր կյանքը զոհեց մեղավոր մարդկության փրկության համար: ...Երբ Նրան ձեռքալեղու եկան, Նա Իր առաքյալին հրամայեց սուրը տեղը դնել՝ բացատրելով, որ Ինքը պետք է զոհագործվի մարդկության փրկության համար: Նա կամավորաբար հանձնվեց...: Խաչվեց, բայց երրորդ օրը հարություն առավ մեռելներից եւ մահվան կապանքը քանդեց: Քրիստոս հարություն առավ մեռելներից եւ մեզ հարության հույսը պարգեւեց: Հավիտենական կյանքի հույսի հիմքը դրվեց, իսկ հույսը ամենագորավոր ազդական է, խթանը այս կյանքի մեջ, որով մենք մեծ-մեծ նվաճումներ ենք ունենում: Իսկ եթե մարդն ունի մահվանը

Հաղթող հույսը, ապա դառնում է անպարտելի, ամենադժվար իրավիճակներից էլ կարողանում է դուրս գալ՝ պարզաճակատ պաշտելով իր Տիրոջը: Ուրեմն քրիստոնեություն մեծագույն հաղթանակը հաղթանակն է մահվան դեմ:

- Քրիստոս հաղթեց մահվանը՝ Իր հետեւորդներին հարության հույսը պարգեւելով: «Խավարում նստած ժողովուրդը տեսավ մեծ լույսը», -ասում է մարգարեն (տես Եսայի Թ 2): Քրիստոս խավարից մեզ կանչեց Իր սքանչելի լույսին: Ինչպէս է մարդը վերածնվում իբրեւ քրիստոնյա: Ինչ ներգործություն է ունենում մարդու հոգու, սրտի եւ մտքի վրա աստվածային կենսարար լույսը:

- Առանց Քրիստոսի գիտություն, առանց փրկության հավատի՝ մարդը շատ անհույս վիճակում է գտնվում, խճճվում մտքերի մեջ: Մենք մտածող էակներ ենք, եւ դա յուրաքանչյուր մարդ անհատի մեծագույն արժանիքն է: Սակայն սխալ մտածողության արդյունքում մարդը կարող է տառապել առանց տանջանքի: Մարդը կարող է նաեւ առանց վայելքի երջանիկ լինել: Մենք մտածող մարդիկ ենք, իսկ մտածողությունը կարեւոր հույզեր է առաջ բերում մեր ներաշխարհի մեջ: Եթե մարդու մտածողությունը սահմանափակվում է գերեզմանով, ապա նա խճճվում է մտքերի մեջ եւ անհույսության մատնվում: Միայն աստվածային Հայտնություններից արձագանքվող հավատն ու հույսն են ի զորու մեր մեջ մահվան խնդիրը լուծել, մեզ դնել ճիշտ ճանապարհի վրա, որպեսզի մեր ամբողջ կյանքն ապրենք նեղություններ հաղթահարելով եւ առաքինագործելով:

- Փաստորեն, դժբախտ է այն մարդը, ով դեռեւս չի ճաշակել աստվածային հայտնության քաղցրությունը, չի լուսավորվել աստվածային լույսով:

- Այո՛, դժբախտ է Աստծուն չճանաչող մարդը: Այդպիսի մեկը եթե անգամ մի տոննա ոսկի էլ ունենա, երկրավոր ամեն տեսակ հաճույքների միջով էլ անցնի, միեւնույն է՝ դժբախտ է, որովհետեւ մարդը հոգեւոր էակ է, ունի հոգի, իսկ հոգեկան ներաշխարհը նյութականով չի կարող բավարարվել, հագենալ: Քրիստոս սամարացի կնոջն ասում է, որ եթե նա իմանար, թե Ում Հետ է խոսում, իրենից ջուր կուգեր, կխմեր եւ այլեւս չէր ծարավի (տե՛ս Հովհ. Դ 7-14): Յուրաքանչյուր կնքված մարդ իր կյանքում հայտնագործում է Քրիստոս Փրկչին, իր ներաշխարհի մեջ գտնում Աստծուն՝ վերականգնվելով իր որդիական շնորհի մեջ:

- Տէր հայր, ինչպէս է հնարավոր փորձություններով եւ գայթակղություններով լի մեր ժամանակներում պահել այդ լույսը, որ չխավարի կամ մարի:

- Հիշենք Տասնաբանյայի առաջին պատվիրանը. «Ե՛ս եմ քո Տեր Աստվածը...» (Ելք Ի 2): Եթե դու ընդունում ես այս պատվիրանը, ապա քո առաջ բացվում են մնացած պատվիրանները: Այս պատվիրանը պետք է պահել ամեն վայրկյան: Ճանաչեցինք, դավանեցինք, մտքով ու հոգով պաշտեցինք Աստծուն, ունենք ազատ կամք, հետեւաբար մեր ազատ կամքը գործում է: Սրանից հետո պարտավորվում ենք ամեն ըուպե մեր Տեր Աստծուն սուրբ պահել մեր հոգու եւ մտքի մեջ, քանի որ ամեն վայրկյան ենթակա ենք սայթաքման: Ամենախորհրդավոր տեր հավատացյալ մարդն էլ ամեն վայրկյան կարող է պոտենցյալ ուրացող լինել: Դրա համար էլ սրբազան Պողոս առաքյալն ասում է. «Ահով եւ դողով ձեր փրկության համար աշխատեցե՛ք...» (Փիլ. Բ 12): Թող ոչ ոք չասի, թե առաջին դարում կամ միջնադարում կամ տասնութերորդ դարում առավել հեշտ էր փորձությունների դեմ պայքարել: Աղամի ու Եվայի՝ դրախտից արտաքսվելուց հետո բոլոր սերունդները ենթակա են այդ մեղքի, անօրենսության հեղեղին: Ոմանք պատճառաբանում են, որ չեն կարողանում առաքելի կյանք ապրել, քանի որ մեր դարն առավել պղծված է: Ո՛չ, սբ. Անտոն Անապատականի դարն էլ խիստ պղծված էր...: Ոչ մի արդարացում չի կարող լինել: Կա սրբազան հավատը, եւ մենք պարտավոր ենք մեր ազատ կամքով այն գործադրել մեր կյանքում՝ ձգտելով հասնել բաղձալի հավիտենական կյանքին, լույսին ու փրկությանը:

- «Լույսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը...», - ասում է Տերն Ավետարանում (տե՛ս Զովհ. Գ 19): Տեր հայր, ինչո՞ւ է խավարն առավել հրապուրում մարդուն:

- Լույսի ճամփան փշոտ եւ քարքարոտ է, լույսի դուռը նեղ եւ անձուկ է, եւ այն քչերն են գտնում եւ քայլում այդ նեղ, քարքարոտ ճանապարհով: Մարդու համար առավել հեշտ տարբերակը գայթակղությունների եւ հեշտությունների մեջ մնալն է, բայց դա ավելի դժվար կյանք է: Այդտեղ ոտնահարվում է սրբությունը, բացակայում երջանկությունը: Անձը սուրբ պահելու համար պարտավորվում ես տարբեր պատերազմներ մղել, խուսափել մոլորություններից: Ամբարիշտներին դա թվում է անասելի դժվար: Բայց սուտ է, իրենք ավելի լավ չեն ապրում: Մտեք ցանկացած ամբարիշտ մարդու կյանքի մեջ եւ ուսումնասիրեք, տեսե՛ք՝ երջանի՞կ է: Այդպիսին կրկնակի դժբախտ է, քանի որ ե՛ւ այստեղ է դժբախտ, ե՛ւ այնտեղ դժբախտ կլինի ու հավիտենական կրակը կժառանգի: Իսկ բարեպաշտ մարդն ամենամեծ տառապանքի մեջ անգամ կարող է երջանիկ

լինել, որովհետեւ անպարտելի է, հավիտենական կյանքի հույս ունի: Սրբության վայելքից ավելի մեծ վայելք գոյություն չունի:

- Կարելի է ասել, որ բարեպաշտ մարդն արդեն իսկ այս կյանքում մասամբ ունենում է այդ «սրբության վայելքը», ավելին՝ նույնիսկ իր փոքր կամ մեծ նեղությունների մեջ կարողանում է իր կապն անխաթար պահել Աստծո հետ:

- *Միանշանակ: Նրանք, ովքեր հոգեւոր կյանքի քաղցրությունը ճաշակել են, լավ կհասկանան: Դա մի ներքին վայելք, հանգստություն, ուրախություն, ահեղի զորություն է: Բառերը տկար են հոգեւոր կյանքի ողջ զորությունը, գեղեցկությունը ներկայացնելու համար, բայց այդ զորությունն էր պատճառը, որ խաչված մարդուն միլիարդներ հետեւեցին: Ամեն մահկանացու մարդ մի բան պետք է հստակ իմանա. Աստծու պատվիրանը պահելն իր երջանկության համար է: Օրինակ՝ շնացող մարդն առաջին հերթին իրեն է վնասում, կորստյան մատնում: Ուրեմն Տիրոջ պատվիրանները մեր երջանկության համար են:*

- Քրիստոս Իր հետեւորդներին ասում է. «Այստեղ, աշխարհում նեղություն պիտի ունենաք, սակայն քաջալերվեցեք, որովհետեւ ես հաղթեցի աշխարհին» (Յովհ. Ժ2 33): Քրիստոսյան իր Տիրոջ օրինակով նոյնպես կարող է հաղթահարել ցանկացած դժվարություն այս կյանքում, այլ կերպ ասած՝ քրիստոնյայի համար կամ անհաղթահարելի դժվարություններ այս կյանքում:

- *Ո՛չ, որքան էլ դժվարությունները ծանր լինեն, Քրիստոսի խաչի տառապանքները դրանցից առավել են, որովհետեւ չարչարվողն ինքն Աստված է: Հետեւաբար, եթե Առաջնորդն այդպիսի ահավոր տառապանքներ է հանձն առել եւ մեզ համար դարձել օրինակ, Զորագլուխ եւ Առաջնորդ, մենք մեր մանր նեղությունները պիտի հաղթահարենք հավիտենական կյանքի հույսով: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «Այս ժամանակի չարչարանքները արժանի չեն բաղդատվելու գալիք փառքի հետ, որ հայտնվելու է մեզ» (Հռոմ. Ը 18):*

(2014 թ., փետրվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՎԱՆՔԵՐԸ՝ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ՆՈՅՆԵՐ

Տեր Միքայել վարդապետ Գետրգյան

- Հայր սուրբ, սուրբգրային ինչ հիմնավորում ունի վանական կյանքը եւ ինչպես հաստատվեց:

- Նշենք, որ թե՛ Հին եւ թե՛ Նոր Կտակարաններում եղել են միայնակյացներ, վանականներ: Հին Ուխտում նշանավոր վանական շարժում էր մարգարեների շարժումը: Մարգարեների մեծ խմբեր առանձնանում էին՝ աղոթքի, առանձնություն, Սբ. Հոգու ներգործություն կյանք վարելու: Այդպիսին էին Եղիան, Եղիսեն եւ իրենց աշակերտած մի ողջ սերունդ: Այդ շարժման, հոսանքի շարունակողը Հովհաննես Մկրտիչն էր: Եկեղեցական ավանդության համաձայն՝ նա մանուկ հասակից ապրել է անապատում: Խիստ ճգնալյաց է եղել. կերել է վայրի մեղր, մորեխ, իսկ նրա զգեստը կաշվե կոնքակալն էր: Սբ. Գր. Տաթևացին նրա կենցաղավարության մասին այսպիսի գովերգիչ խոսքեր է ասում. «Եթե ուզում եք հարցնել նրա անկողնու մասին, ասեմ, որ նրա անկողինը քարերն էին, եթե հարցնեք նրա ընկերակիցների մասին՝ անապատի գազաններն էին, իսկ կերակուրը վայրի մեղրն ու մորեխն էր»: Նա խիստ ճգնակեցական, առանձնություն, ինքնազոհաբերման կյանք էր վարում: Սրանք օրինակներ են Հին եւ Նոր Ուխտերից: Քրիստոսի կողմից եւս ոչ բացահայտ կերպով, այլ ներքին իմաստալից խոսքերով հաստատվեց վանական կյանքը: Ի հիմնավորումն վանականության՝ մի քանի ավետարանական խոսքեր բերենք: Եկեղեցու հայրերը վանական կյանքը հիմնավորելիս հիմնականում մեջբերում են Քրիստոսի հետեւյալ խոսքը. «Ով իր հորը կամ մորը Ինձնից ավելի է սիրում, Ինձ արժանի չէ. ով իր որդուն կամ դստերը Ինձնից ավելի է սիրում, Ինձ արժանի չէ» (Մատթ. Ժ 37): Սա հենց վանականության վկայակոչում է: Հիշենք Սիմոն Սյունակյացի վարքը: Նա ճգնում էր սյան վրա, երբ մի օր՝ մահվան շեմին կանգնած, գալիս է մայրը եւ խնդրում Սիմոնին տեսակցել: Սուրբը մերժում է՝ ասելով. «Մայր, ավելի լավ է տեսնվենք հանդերձյալ կյանքում, քան այս կյանքում»: Այսպիսով նա կատարում է Քրիստոսի պատվերը, որովհե-

տեւ ներքին ուխտ էր կատարել: Երկրորդ կարեւոր հանգամանքը. հիշենք ավետարանական մեծահարուստ երիտասարդին, ով գալով Քրիստոսի մոտ՝ հարցնում է. «Ի՞նչ անեմ, որ երկնքի արքայությունը ժառանգեմ»: Տերը պատասխանում է. «Թե պատվիրանները գիտես, պահի՛ր»: Եվ երբ երիտասարդն ասում է, որ այդ բոլորը մանկուց կատարում է, Տերն ասում է. «Մի բան է քեզ պակասում: Եթե կամենում ես կատարյալ լինել, վաճառի՛ր քո ողջ ունեցվածքը, բաշխի՛ր աղքատներին ու արի՛ իմ ետեւից» (տե՛ս Մատթ. ԺԹ 16-22), այսինքն՝ վանական, միայնության կյանքով ապրող մարդիկ ոչ միայն պատվիրաններն էին կատարում, այլեւ իրենց ողջ ունեցվածքից հրաժարվել էին: Ուրեմն վանականությունը, ըստ Քրիստոսի բացատրություն, կատարելության աստիճանն է. ով ուզում էր կատարյալ լինել, պետք է կատարեր պատվիրանները, հրաժարվեր իր ողջ ունեցվածքից, բաշխեր աղքատներին եւ նվիրվեր վանական կյանքին: Եվ երրորդ կարեւոր հանգամանքը. Տերը, խոսելով ներքինիների մասին, ասում է, որ կան ներքինիներ, ովքեր իրենց ներքինի են դարձրել երկնքի արքայության համար: Այս խոսքը թերեւս, վերաբերում է վանականներին, ովքեր առանձնություն, սրբություն, կոսսություն կյանք էին վարում: Ահա այս երեք կատեգորիաներն են հիմնավորում վանական կյանքը:

- Անդրադառնա՛ք վանքերի դերին եւ նշանակությանը, ինչ կարեւոր դեր եւ նշանակություն են ունեցել վանքերն անցյալում:

- Վանքերի դերն ահռելի է եղել անցյալում: Ինչպես ասացինք, մարդիկ առանձնանում էին անապատներում՝ Աստծու պատվիրանները կատարելու համար, ուստի վանքերը ճշմարիտ կյանքի ուղեցույցներ էին, քրիստոնեական ճիշտ ապրելակերպի հնոցներ, մարդկանց հոգիները մաքրող դարբնոցներ: Վանահայրերից մեկին հարցնում են, թե ինչպես կարելի է սովորել Աստծու երկյուղը, պատասխանում է. «Գնա՛ եւ ապրի՛ր այնպիսի մարդու հետ, որն ունի Աստծու երկյուղը»: Վանքերում Աստծու երկուղն ունեցող մարդկանց մի ողջ բազմություն էր, որ կրթում եւ դաստիարակում էր սերունդներ: Նրանց համբավը տարածվում էր ողջ աշխարհում, նրանց հույսն ու հավատը փարոս է եղել ողջ աշխարհի համար: Երբ Սիմոն Սյունակյացը վախճանվում է, ողբում է ոչ միայն Եկեղեցին, այլեւ թագավորը՝ ասելով. «Մեր Եկեղեցու հավատի սյունն ընկավ»: Անդրադառնա՛նք վանքերի երկրորդ կարեւոր նշանակությունը: Վանքերը նաեւ ուղղափառ հավատի պահպաններ էին:

Բոլոր տիեզերաժողովների պարագայում էլ հիմնական հեղինակավոր խոսքն ասում էին վանականները: Նրանք, որպես սրբակենցաղ անձնավորություններ, համարվում էին ճշմարիտ, ուղղափառ հավատի կրողներ, ուստի վերջնական, հեղինակավոր խոսքն իրենցն էր: Օրինակ՝ արիոսականության դեմ պայքարելու ժամանակ նենգ արիոսականներն այցելում են Եգիպտոսի անապատները: Եվ երբ գալիս են Ալեքսանդրիա, կեղծ լուրեր են տարածում այն մասին, թե իբր սբ. Անտոն Անապատականը գաղափարակից է իրենց: Ուստի սուրբն ստիպված է լինում թողնել իր կյանքը, կենցաղավարությունը, իջնում է Ալեքսանդրիա՝ ապացուցելու, որ ինքը գաղափարակից չէ նրանց: Նրա մեկ խոսքը բավական էր, որ բոլոր հույզերը դադարեին, չարի խարդավանքն ի դերեւ ելներ, հաստատվեր ուղղափառ հավատը: Սա վկայում է, որ անապատականները, ճգնավորները ոչ միայն ճշմարիտ կենցաղավարության օրինակներ էին, այլև ուղղափառ հավատի կրողներ, ջատագովներ ու հեղինակավոր անձնավորություններ:

- Աստված նրանց նաեւ բժշկությունների շնորհ էր տալիս, ինչը եւս վկայում էր նրանց սրբությունը...

- Այո՛, նրանք բժշկում էին ոչ միայն մարդկանց մարմինները, այլ, որ առավել կարեւոր է, հոգիները: Շատ-շատերը, ովքեր հավատ էին ընծայում նրանց սրբակենցաղ ընթացքին, գալիս էին վանք, որոշակի ժամանակ մնում, իրենց մեղքերը խոստովանում, թեթեւանում, աղոթում եւ հոգով նորոգված՝ վերադառնում: Կային նաեւ մարմնական բժշկության օրինակներ: Բայց ասեմ նաեւ, որ որեւէ վանական, ճշմարիտ միայնակյաց, ճգնավոր երբեք չի ձգտել մարմնավոր բժշկության շնորհով զարդարված լինել:

- Հայր սուրբ, հնարավոր է վանական կյանքի վերականգնումը մեզանում, որպեսզի ինչպես հնում, այսօր էլ վանքերն իրենց նպատակին ծառայեն:

- Ես իրատես եմ: Հնարավոր է, եթե իրապես երկուստեք ջանքեր գործադրվեն: Այսինքն՝ ժողովրդի մեջ այդ ներքին ձգտումը, մղումը պետք է լինի, նվիրյալ անձնավորություններ պետք է լինեն, նոր միայն Եկեղեցու կողմից իրավական պաշտոնական ձեւ տրվի դրան, որպեսզի հերձվածողության առիթ չտանք: Պիտի աղոթենք, որ Աստված բոլորի սրտի դռները բացի, որ քայլեր ձեռնարկվեն թե՛ Եկեղեցու բարձրաստիճան ներկայացուցիչների, թե՛ հասարակ ժողովրդի կողմից:

- Հայր սուրբ, շուրջ ութ ամիս է, ինչ հոգեւոր ծառայություն եք իրականացնում Տաթևի վանքում: Ինչ բացահայտումներ արեցիք Ձեզ համար այս ամիսների ընթացքում, որն է առանձնական կյանքի շնորհը, առավելությունը: Խնդրում եմ, պատմեք Ձեր հոգեւոր փորձառության մասին:

- Այլ բան է գրքերում ընթերցել ճգնաժամության, վանականության մասին, այլ բան է գործնականում, եթե կարելի ասել, մի տեսակ, համտեսել վանական կյանքը, առանձնության, աղոթքի կյանքը: Չասենք վանական կյանք, քանի որ մենք դեռ չունենք այն: Հոգեւոր կյանքի շատ հրաշալի ասպարեզ, աստիճան է վանականությունը, ինչպես Եկեղեցու հայրերն են վկայում, հրեշտակալին աստիճան է: Լինելով այդ կյանքի մեջ՝ հասկանում ես, թե ինչ է նշանակում առավել սիրել Աստծուն, քան մարդկանց: Երբ եկեղեցում ես լինում՝ հավատացյալների մեջ, աղոթում ես, զորավոր եւ օգտակար է, բայց լրիվ ուրիշ աստիճան է առանձնական աղոթքը: Եկեղեցում աղոթելիս ակամայից փոքրիկ մարդահաճության տարրեր են լինում քո աղոթասացության մեջ: Անշուշտ, դա մե՛ր մեղքն է, այդպես չպե՛տք է լինի, բայց առանձնական կյանքի մեջ դու ես եւ Աստված: Այդ ժամանակ դու իրապես քեզ հոգ ու մոխիր, ոչնչություն ես համարում, Աստծու ներկայությունը հատկապես Տաթևի նման վանքում քեզ հավասարեցնում է գետին, ամբողջովին մերկանում ես հոգով, տեսնում ես, թե ով ես իրականում, մինչդեռ մարդկանց մեջ այդ անկեղծ մերկացումը չի լինում:

Առանձնական կյանքի ներգործությունը շատ զորավոր է: Առանձնական կյանքում հոգեւոր աճը խիստ արագ է լինում: Եթե մարդը 5-10 օր մնա ճիշտ հիմքերի վրա դրված առանձնական, աղոթական կյանքում, ապա դա հավասարազոր է իր տասը տարվա հոգեւոր առաջընթացին: Ուրեմն առանձնական կյանքով ապրելով՝ մարդը հոգեւոր առաջընթացի առումով շատ ու շատ բաներ է բացահայտում: Հազարավոր վանականների բյուրավոր աղոթքներ են կատարվել Տաթևի վանքում, պատերը ներծծված են նրանց աղոթքներով, խտացած զորություն է այստեղ, ուստի խիստ զորավոր է վանքը:

- Հայր սուրբ, ինչպե՞ս կարող է մարդը հասկանալ՝ կոչված է կուսակրոնության, թե՞ ոչ:

- Ես այս հարցը խիստ գործնական հողի վրա եմ դնում՝ թե՛ հոգեւոր ասպարեզ ընտրելու, թե՛ հատկապես կուսության ուղին ընտրելու պարագայում: Հիշենք, թե ինչպես Տերը երեք անգամ

հարցրեց սբ. Պետրոս առաքյալին. «Սիրո՞ւմ ես ինձ»: Եվ Պետրոսը պատասխանեց. «Դու գիտես, Տե՛ր, որ սիրում եմ» (Հովհ. ԻԱ 15-18): Եվ Տե՛րը, ստանալով Պետրոսի սիրո առհավատչյա՜ն, նոր միայն իր ոչխարներին հովվելու հրահանգ տվեց: Նրանք, ովքեր ընտրում են հոգեւոր ասպարեզը, թող անկեղծ լինեն իրենց հոգու եւ Աստծու առջեւ. սիրո՞ւմ են այդ ասպարեզը, հանուն Աստծու, հանուն մարդկանց փրկությա՞ն են ընտրել այդ ուղին: Եթե իրապես երեք անգամ կարողանան այդ հարցի հաստատակամությունը գտնել իրենց մեջ, թող ընտրեն: Սա՛ ընդհանրապես հոգեւոր ասպարեզի մասին: Իսկ կուսակրոնություն ընտրելու համար մարդը որոշակի փորձառություն պիտի ունենա. ես կասեի՝ տարիների: Եթե մարդը կկարողանա այդ կյանքով ապրել, հոգով, սրտով կույս ու անմեղ մնալ Աստծու առջեւ, թող ընտրի այդ ճանապարհը, իսկ եթե հաղթվում է՝ ոչ թե ֆիզիկապես, այլ հոգով ու սրտով, այսինքն՝ մտքով չնանում է, ուրեմն չի կարող այդ ասպարեզում հաջողություն ունենալ, անընդհատ կկաղա, կընկնի: Ուրեմն թող մարդն իրեն լավ փորձի, ինչպես Քրիստոսն է ասում. «Դո՛ւ, որ գնում ես տասը հազարով պայքարելու քսան հազարի դեմ, չե՞ս նստի հաշվարկի, թե՛ կարո՞ղ ես հաղթել»:

- Այսօր էլ շատ ճեմարանականներ գուցե երկընտրանքի առջեւ են կանգնած: Ինչ կպատգամեք նրանց, ինչպե՞ս հասկանալ Աստծու կամքը:

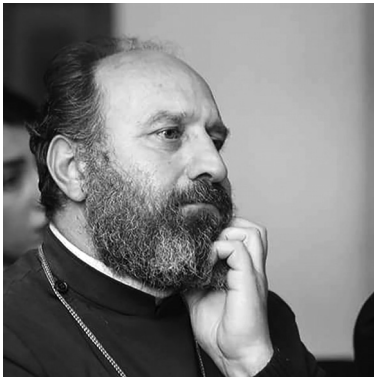
- Ասացի, որ խիստ կարեւոր է գործնական փորձառությունը: Օրինակ՝ մեկը կարող է ասել, որ կոչում ունի, սակայն երբ նայում ես ապրած կյանքին, զգում ես, որ դրա մեջ կոչում չկա: Մի պահ կողմ դնենք կոչումը: Անկեղծորեն խորհի՛ր Աստծու առջեւ. ինչպիսի՞ն են դու քո կյանքում, հաղթահարո՞ւմ ես այդ բանը, նվիրյա՞լ ես, սիրո՞ւմ ես մոտենում, գոհո՞ւմ ես քո անձը, կարո՞ղ ես լծվել այդ քաղցր լծին, հրաժարվե՞լ ես բազմաթիվ շռայլություններից, հաճույքներից, որոնք հարիր չեն հոգեւորականին: Շատ բաներ աշխարհական մարդը, գուցե թե, կարող է իրեն թույլ տալ, բայց հոգեւորականը՝ ոչ: Այս ասպարեզը բոլորանվեր սրբություն է պահանջում Աստծու առջեւ: Թող որ կոպիտ ասված լինի, բայց չես կարող լինել գինեմոլ, հարբեցող, ունենալ այլ մոլուցքներ եւ հոգեւորական լինել: Մարդը պիտի ունենա Աստծու շնորհը եւ գործնական աշխատանքով պահի այն: Մարդը չի կարող ինքն իրեն որոշում կայացնել, անփորձ լինելով՝ ընտրել այդ ուղին: Սբ. Պողոս առաքյալն այս առնչությամբ ասում է, որ այս ուղին չպետք է ընտրի նորա-

դարձ մեկը, այլ հավատի մեջ հաստատուն, կյանքով իմաստնացած մեկը: Ուրեմն եթե մարդը կարող է հոգով, սրտով հաղթահարել մեղքը, ցանկությունը, եթե իր համար իրապե՛ս հստակեցված է այս, երկար փորձառություն շրջանից հետո թող մոտենա կուսակրոնություն, եթե ոչ, թող չմոտենա, որովհետեւ հուր ու կրակ է:

(2008 թ., հունիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆ՝ ԵՐԿՐԻ ԱՂԸ ԵՎ ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՒՅՍԸ

Տեղ Սմբատ քահանա Սարգսյան

- Տեղ հայր, գիտենք, որ աղը բոլոր կերակուրներին համ տվողն է, բայց այսպիսի արժեքավոր բանը, երբ իր համը, այսինքն՝ իր էությունը կորցնում է, ամբողջությամբ անպետք է դառնում: Ինչո՞ւ է Տեղն Իր հետեւորդներին համեմատում աղի հետ կամ այլ կերպ ասած՝ կոչում լինել երկրի աղը՝ ասելով. «Դո՛ւք եք երկրի աղը. սակայն եթե աղն անհամանա, ինչո՞վ այն կաղվի. այնուհետեւ ոչ մի բանի պիտանի չի լինի, այլ միայն դուրս կթափվի եւ մարդկանց ոտքի կոխան կլինի» (Մատթ. Ե 13):

- Ըստ մեր հայրերի ուսմունքի՝ մարդը տերն է բոլոր երկրավոր արարածների, ինչպես Սուրբ Գրքում է ասվում. «Աճեցե՛ք եւ բազմացե՛ք եւ լցրե՛ք երկիրը եւ տիրեցե՛ք դրան» (Ծննդ. Ա 28): Երբ Տեղն ասում է՝ «Դո՛ւք եք երկրի աղը», նշանակում է, որ դուք եք, որ Աստծով պիտի լցվեք եւ մարդկանց առջեւ ներկայացնեք Աստ-

ծուն: Աստված է Հայրն այս աշխարհի, որ յուրաքանչյուրիս օժտեց կենսական կարողություններով, որպեսզի իր հետ հաղորդակից լինենք: Ուստի եւ Աստված, լինելով մեր կյանքը, նաեւ համն է մեր:

- Հարց է առաջանում, թե ինչպե՞ս մարդը կարող է կորցնել այդ «համը»: Արդյո՞ք՝ Աստծուց հեռանալով:

- Այո՛, մարդկայնորեն խորհենք, շատ պարզ տրամաբանությամբ. եթե աշակերտը դասը չսովորի, որպես ծուլլ աշակերտ, անհամ մարդ կդառնա այդ դասի ժամանակ, մինչդեռ դպրոցի «համն ու հոտը» գերազանց աշակերտներն են: Այս օրինակով որքան կարողանանք մոտենալ Աստծուն, այնքան Նրա համը կկարողանանք մեր մեջ կրել եւ մարդկանց այն լավագույնս փոխանցել: Դրա համար է Տերն ասում, որ եթե աղն իր համը կորցնի, դեն կնետվի: Աստծուն մոտենալով՝ կլուսավորվենք, Աստծու փրկության «համը եւ հոտը» կճաշակենք: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Քրիստոսի բուրմունքն ենք Աստծու առաջ՝ ե՛ւ փրկվածների մեջ, ե՛ւ կորստյան մատնվածների մեջ...» (տե՛ս Բ Կորնթ. Բ 15):

- Տերը շարունակում է իր խոսքը՝ ասելով. «Դուք եք աշխարհի լույսը. մի քաղաք, որ լեռան վրա է կանգնած, չի կարող թաքնվել: Եվ ճրագ վառելով կաթսայի տակ չեն դնում, այլ՝ աշտանակի վրա, եւ նա լույս է տալիս բոլոր նրանց, որ տան մեջ են...» (Մատթ. Ե 14-16): Ինչպե՞ս հասկանալ:

- Ձմռանանք, որ Տերն այս խոսքն ասում է իր աշակերտներին, որոնց հետագայում «առաքյալ» կոչեց եւ առաքեց աշխարհը լուսավորելու: Նրանք կոչված էին Աստծուն քարոզելու առաքելությանը: Եվ դա տեղի է ունենում հենց մկրտության միջոցով, որով հետեւ եկեղեցին այսօր առաքելական գործն է կատարում՝ Աստծո ժողովրդի մեջ Աստծո անսպառելի համը, Նրա անճառելի, աննվազ լույսը մարդկանց մատուցելով:

- Քրիստոսն այս խոսքն ասաց իր աշակերտներին՝ առաքյալներին, եւ նրանց միջոցով եւ իր հետեւորդներին՝ քրիստոնյաներին, հետեւաբար յուրաքանչյուր քրիստոնյա կոչված է լինելու աշխարհի լույսը: Ինչպե՞ս:

- Սբ. Գր. Տաթևացին խոսելով Աստծու՝ մարդկանց լուսավորելու մասին, մանավանդ, երբ չեչտադրում է, որ այդ լուսավորությունը եկեղեցու միջոցով է լինելու, ասում է, որ Աստված չորս կերպով է լուսավորում մարդկանց՝ հավատով, Ավետարանով, մկրտությամբ եւ սուրբ գործով: Կարելոյ հանգամանք է մկրտության խորհուրդը, որով լվացվում ենք մեղքերից, հաղորդակցվում Աստծո հետ:

Մյուսը հավատի լուսավորությունն է, որի մասին ասում է առաքյալը. «Հավատը լսելուց է, իսկ լսելը՝ Աստծու խոսքից» (Հռոմ. Ժ 17): Աստծո խոսքի քարոզության առաքելությունը եկեղեցին է կատարում: Ավետարանչության միջոցով մենք՝ քրիստոնյաներս, ավետարանում ենք Քրիստոսի բարի լուրը ամեն տոնի, Պատարագի ժամանակ քարոզելով, եւ այդ ավետարանումով մարդկանց նախապատրաստում ենք Քրիստոսի համը եւ լույսը ընդունելուն, առաջնորդում մկրտության, Աստծո հետ հաղորդակցության: Իսկ բարի գործերի մասին ասեմ, որ դրանք անհատական բնույթ ունեն: Եկեղեցին կոչված է լինելու Քրիստոսի օրինակը: Ինչպես Քրիստոս կատարեց բարի եւ սուրբ գործեր, այնպես էլ եկեղեցուն է պատվիրում: Ուրեմն եկեղեցին Քրիստոս Աստծո լույսը եւ համը բերողն է: Եկեղեցին յուրաքանչյուր մարդու լուսավորում եւ բերում է առ Քրիստոս՝ աստվածային լույսը հաստատելով նրա մեջ:

- Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս Էլ Հովհաննեսի Ավետարանում ասում է. «Ես եմ աշխարհի լույսը. ով իմ ետեւից է գալիս, խավարի միջով չի քայլի, այլ կընդունի կենաց լույսը» (Հովհ. Ը 12): Փաստորեն Ինքը՝ աշխարհի Լույսը, կոչում է մեզ լինել Իր օրինակին հետեւող:

- Անշուշտ: Տիրոջը պետք է անմնացորդ հետեւել: Մեր անձնական-հոգեւոր կյանքի մեջ կարեւոր է նաեւ ներհայեցողությունը՝ սեփական անձը դիտելը: Մենք հաճախ այս հարցում ենք թերանում, որովհետեւ մեր թերությունները չենք նկատում, եւ սա բնական է, քանի որ մենք արդարության ձգտում ունենք, ինչպես սբ. Հովհ. Ոսկեբերանն է ասում. «Մեր մեղքերը դժվարություններ են նկատում, որովհետեւ ուզում ենք արդարանալ»: Սակայն ներհայեցողությունը մարդուն տալիս է առ Աստված գնալու ձգտում: Աստված լույս եւ համ է. որքան մոտենանք Նրան, այնքան կտեսնենք մեր անհամությունը, մեր ներսի խավարը: Խավարի մեջ չլինել՝ նշանակում է ապաշխարել, լվացվել, մաքրվել մեղքերից: Բայց երբ Տերն ասում է՝ «Ես եմ աշխարհի լույսը», նկատի ունի, որ միայն իրենով կկարողանանք մեր մեղքերը քավել. «Ես եմ ձանապարհը եւ ձյմարտությունը եւ կյանքը», - ասում է Քրիստոսը. «Նա է մեր մեղքերի քավությունը, Արդարը եւ Անարատը» (Ա Հովհ. Բ 1-2):

- Տեր հայր, իսկ ինչպե՞ս է դրսևորվում քրիստոնեությունն իմ կենցաղում, առօրյա կյանքում, պարզ մարդկային փոխհարաբերություններում: Ինչպե՞ս լույս լինել շրջապատում:

- Տերն ասում է. «Քաղաքը, որ լեռան վրա է կանգնած, չի կարող թաքնվել: Եվ ճրագ վառելով կաթսայի տակ չեն դնում, այլ՝ աշտանակի վրա, եւ նա լույս է տալիս բոլոր նրանց, որ տան մեջ են» (Մատթ. Ե 14, 15): Սա երկու կերպ կարող ենք հասկանալ՝ անձնական եւ հասարակական: Անձնականն այն է, որ քաղաքը, ճրագը նույն ինքն Աստված է, որի մասին սբ. Եփրեմ Ասորին ասում է. «Աստված Իր արքայությունը մեր սրտում խորունկ տեղերում է դրել, որպեսզի մարդը փորփրի եւ այն գտնի»: Աստծո արքայությունը մեր հոգու մեջ է դրված: Եվ այն լուսավորում է ամբողջ սենյակը, այսինքն՝ մարդկային բնությունը: Հավատանք, թե ոչ, Աստված մեր մեջ է: Մենք կարող ենք Նրան մեր մեջ նշմարել եւ գտնել: Նա կարող է լուսավորել մեր սրտի չար խորհուրդները, որպեսզի այդ սրտի, սենյակի ամբողջ «բնակիչները», որ մեր խորհուրդներն են, լուսավորվեն եւ կարողանանք տեսնել եւ ապրել: Սրտի չար խորհուրդներն են՝ արծաթասիրտությունը, հպարտությունը, նախանձը, բարկությունը, ատելությունը եւ այլն, որոնք մարդու կյանքն են վնասում: Այս խորհուրդները լուսավորել՝ նշանակում է ուղղել դրանք բարի ընթացքով: Իսկ հասարակական առումով կարող ենք այսպես հասկանալ. մենք լույս եւ համ ենք աշխարհի համար, որը անհայտ լինել չի կարող: Մի հայտնի ասացվածք կա, որը կես կատակ օգտագործում են բժշկության մեջ: Ասում են՝ «Սերն ու հագը թաքցնել չես կարող»: Մարդու սրտում եղող սերը, ուրախությունը, արդարությունը ձգտումը արտացոլվում են նրա դեմքի վրա, գաղտնի մնալ չեն կարող: Տերն ասում է. «Թող այդպես փայլի ձեր լույսը մարդկանց առաջ, որպեսզի տեսնեն ձեր բարի գործերն ու փառավորեն ձեր Հորը, որ երկնքում է» (Մատթ. Ե 16): Ի՞նչն է կարեւորվում մեր գործերի մեջ. իհարկե՝ բարին, բայց այն իսկապես սուրբ կլինի, եթե որպես հիմք ունենա մեր սրտի բարի կամեցողությունը, որը մենք հաճախ չունենք: Մենք Աստծո կարիքն ունենք, որովհետեւ Աստված է մեզ տալիս ողորմած, համբերատար, ներողամիտ լինելու կարողություն: Դրա համար պետք է ասենք. «Տե՛ր, մենք չենք կարողանում, բայց Հոժար ենք. Դու ողորմիր մեզ»:

- «Քրիստոնյան պետք է այնպես անբասիր ապրի եւ համարձակ գործի, որ երբեք բամբասանքի առիթ չտա», - ասում է Մաղաքիա Օրմանյան պատրիարքը ավետարանական այս հատվածի բացատրության մեջ: Փաստորեն քրիստոնյայի մի փոքրիկ սխալը բավական է, որ գայթակղվեն նրանք, ովքեր քրիստոնեության լույսով դեռ լուսավորված չեն:

- Անշուշտ: Մենք պետք է նմանություն ունենանք Հիսուս Քրիստոսին, պատվիրանները պիտի հոժարություն կատարենք: Ազնվությունը պիտի լինի յուրաքանչյուր քրիստոնյայի առաքինությունը՝ ազնվաբար պահելու Աստծո պատվիրանները, այն ամենը, ինչ Աստված Իր Սուրբ Ավետարանով պատգամել է մեզ, մանավանդ, որ ասվում է, որ ծուլյերի պատճառով Աստծո անունը հայհոյվում է: Այս մասին է Օրմանյանն ասում, որ բամբասանքի առիթ չտանք: Յուրաքանչյուր բամբասողի համար սեփական աչքի գերանն անտեսանելի է, իսկ Տերը զգուշացնում է, որ չի կարելի եղբոր աչքի միջի շյուղը տեսնել, իսկ սեփական աչքի գերանն անտեսել (տե՛ս Մատթ. է 3):

- Մեր օրերում ինչպե՞ս է հնարավոր պահել քրիստոնեական դիմագիծը, չկորցնել այդ աստվածային Լույսը:

- Քանի որ եկեղեցին է այդ լույսը փոխանցողը Աստծո Սուրբ Գրքի քարոզությամբ, եկեղեցին է իր մեջ կրում ճշմարտության հունդը, ի տարբերություն այլ քրիստոնեական կազմակերպությունների, ապա ամուր պիտի կառնենք Սուրբ Եկեղեցուն: Եկեղեցին ունի Ավետարանի բացատրության ավանդություն, որից մեր հայրերը չեն շեղվել եւ նույնը մեզ են ավանդել՝ ճշմարտապես քարոզելով այն, ինչ սովորել են առաքյալներից եւ նրանց հետեւորդներից: Ամեն կիրակի եկեղեցում պատարագի ժամանակ Քրիստոս է բաշխվում մեր մեջ, եւ եթե Քրիստոսին չճաշակենք, ինքներս մեզ չենք ճանաչի եւ չենք կարողանա լույսն իրականացնել մեր կյանքում՝ բռնկվել հանցանքներից, ապրել արդար կյանքով: Քրիստոսի՝ մեր մեջ բնակվելը տեղի է ունենում Պատարագի ժամանակ հացի եւ գինու ճաշակումով՝ Հաղորդության խորհրդով: Եվ այդ հացն ու գինին սովորական հաց ու գինի չեն, այլ Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունը: Սբ. Բարսեղ Կեսարացին ասում է, որ Աստված կարող է այն հում մսի եւ արյան վերածել, ինչպես եղավ սուրբերից մեկի հետ, բայց չի անում, քանի որ մարդկային բնությունը չի կարող տանել այդ, ապա հացով եւ գինով տպավորեց: Բայց այն ճշմարիտ Մարմինն ու Արյունն է մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի: Սուրբ Հաղորդությունը դեղ ու դարման է մեր ամենօրյա մեղքերին: Ով Հաղորդությամբ հաղորդակից է լինում Քրիստոսին, լույսն ունի իր մեջ: Քրիստոս է մեր մեղքերի քավությունը՝ Արդարը եւ Անարատը, ինչպես ասում է առաքյալը: Միայն սուրբ Պատարագին մասնակցությամբ այսօր կկարողանանք այդ լույսն իրականացնել մեր կյանքում:

Մոտենանք Աստծուն. նա մեզ չի մերժում, այլ իր լույսն է տալիս, որպեսզի մենք այդ լույսով ապրել կարողանանք: Մեր ներքին ապրումը թող լինի Քրիստոս եւ լինենք Քրիստոսով լուսավորված:

(2014 թ., փետրվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոձրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԽԻՂՃ, ԽՂՃԻ ԳԼՏԼՍՏԼՆ

Տեր Կոմիտաս վարդապետ Հովնանյան

- Հայր սուրբ, մեր եկեղեցու սուրբ հայրերը «խիղճ» հասկացությանը տարբեր սահմանումներ են տալիս՝ ներքին աներեւույթ դատավոր, օրենսդիր, սանձ եւ այլն, իսկ ժողովուրդն ասում է, որ խիղճը Աստծո ձայնն է մարդու մեջ: Փորձենք մանրամասնել՝ ինչ է խիղճը եւ արդյո՞ք այն հատուկ է բոլոր մարդկանց:

- *Խիղճը իմ մեջ այն «ես»-ն է, որը փորձում է իմ միջի բացասական կերպարը բացահայտելով՝ դրականը ձեւավորել: Առանց խղճի գաղափարի քրիստոնեությունը երբեք պիտի կարողանար իր ամբողջական ընկալումն ունենալ: Խիղճը ներկայություն է դառնում մարդու մեջ այն ժամանակ, երբ նա փորձում է ինքնաքննադատությունամբ, ինքնազննումով անդրադառնալ իր ընթացքին, երբ ուզում է հասկանալ, թե ինքը որքանով է փորձել պահել աստվածակերպ եւ ոչ թե կենդանակերպ մարդու կերպարը: Խիղճը մարդուն քրիստոնեական կերպարի մեջ է դնում: Ղուկասի Ավետարանի 17 գլխի 3-րդ համարում ասվում է. «Եթե քո եղբայրը մեղանչի, սաստի՛ր նրան, եւ եթե զղջա՝ ներիր նրան»: Խիղճը իմ նմանի նկատմամբ ինձ հնարավորություն է տալիս Աստծո խղճին արժանանալ, երբ ես եմ սխալ գործում, որն արդեն տեսնում ենք ձեւավորված «Հայր մեր»-ի մեջ:*

- Կան մարդիկ, ովքեր թվում է՝ ընդհանրապես խիղճ չունեն, քանի որ ընդունակ են կատարելու ամենասոսկալի հանցանքներն անգամ՝ բնավ ցավ չզգալով կատարվածի համար: Ժողովուրդն այդպիսիներին իրավամբ կոչում է «անաստված, անխիղճ»: Հայր սուրբ, խիղճը կարո՞ղ է մեռնել, կամ մարդը կարո՞ղ է այն իսպառ լռեցնել ու խլացնել, խեղդել...

- Եթե ժողովուրդն ասում է «անաստված» եւ «անխիղճ», ուրեմն շատ ճիշտ բանաձեւում է, որովհետեւ քրիստոնեական Աստծո ընկալումն է մարդու մեջ խղճի գաղափարը ձեւավորում: Այսօր մարդիկ դարձել են չար, որովհետեւ կորցրել են իրենց հավատը, եւ Աստծուն պաշտելու փոխարեն պաշտում են դրամը, մամոնան: Եթե մարդու միջից վերանում է խիղճը, վերանում է ամենայն ինչ, ինչպես «Անիրավ դատավորի» առակում ենք տեսնում. ասվում է՝ «որ ոչ Աստծուց էր վախենում, ոչ մարդկանցից՝ ամաչում» (տե՛ս Ղուկ. ԺԸ 2), այսինքն՝ Աստծուց վախենալը ինքնին ձեւավորում է ամոթի, մարդկանցից ամաչելու գիտակցությունը, որը մարդուն սահմանների մեջ է դնում՝ չանել այն, ինչի պատճառով կարող էր մարդկանց կողմից լուտանքի ու անպատվության արժանանալ: Ինչո՞ւ են այսօր մեզ ամեն կերպ քարոզում պաշտամունքի առարկա դարձնել ֆիզիկականը, մարմնականը: Այդ նպատակով որոշ «բանաստեղծներ» առավոտից մինչ գիշեր շնության եւ անբարոյականության քարոզներ են անում՝ այդ կերպ մարդուն կործանման տանելով, որպեսզի մարդու մեջ չլինի ո՛չ խղճի, ո՛չ ինքնաքննություն ու զղշումի, ո՛չ ներողամտության գիտակցություն:

- Շատորբիանը իր «Քրիստոնեության հանճարը» գրքում գրում է. «...Վագրը պատառոտում է իր որսը եւ հանգիստ քնում: Մարդը դառնում է մարդասպան եւ մնում անքուն»: Հայր սուրբ, որքան էլ մարդասպանը փորձի իր խղճի ձայնը լռեցնել ու հանգիստ «խղճով» շարունակել ապրել, այնուամենայնիվ, երբ ինքն իր հետ մենակ է մնում, միթե կարող է խուսափել խղճի խայթոցներից:

- Նայած թե այդ մարդը կյանքին ինչպես է նայում, նայած թե նրա համար կյանքում որքան կարեւոր է բարոյական կերպարը, եւ թե իր նման մարդն ինչ արժեք ունի իր համար: Բայց կա մի ուրիշ խնդիր. երբ մարդը առաջին, երկրորդ անգամ մարդ է սպանում, երրորդ անգամ արդեն նրա համար սպանությունը սովորական երեւույթ է դառնում, այդ պատճառով մարդու միջից պիտի վերացնել այդ ահավոր երեւույթը. աշխարհի ոչ մեկ գազան ի վիճակի չէ անելու այնպիսի գազանություն, ինչպես անխիղճ եւ անաստված մարդը:

- Հայր սուրբ, հայերն իրենց գրվածքներում հորդորում են «խղճի հետ խոհեմությամբ վարվել», որովհետեւ չափազանց զգայուն խիղճը, եթե բանականության կողմից ճիշտ չկառավարվի, մարդուն կարող է հուսահատության տանել: Ինչպե՞ս է որոշվում խղճի «չափն ու կերպը»:

- Ամեն ինչի ոսկե միջինն է լուծումը: Բնությունը ցույց է տվել, որ ամեն ինչն իր սահմանի մեջ է գեղեցիկ: Երբ գետն իր սահման-

ներից դուրս է գալիս, դադարում է գեղեցիկ գետ լինելուց, որովհետեւ ամեն ինչ կործանում է: Կյանքում ամեն ինչը գեղեցիկ է իր ներդաշնակության ծիրից ներս: Աղը, որքան էլ օգտակար է եւ համի իմաստով կարեւոր, սակայն չափից ավելին անհամացնում է:

- Յայր սուրբ, ըստ Ձեզ, ինչը կարող է փոխել հասարակության մեր ներկայիս վիճակը, երբ խղճի բացակայության պայմաններում գործվում են տարբեր անարդարություններ, սպանություններ, ահավոր ոճրագործություններ...: Մերօրյա բարոյագրկված մարդն ինչպե՞ս կարող է վերագտնել իր մարդկային դիմագիծը, կերպարը:

- Ես կարծում եմ, որ այսօր այդ խղճի բացակայությունը ամենուր է. չգիտես ինչու պարզ ժողովուրդն ամեն հարցում մեղադրում է իշխանություններին: Բայց Երեւանի փողոցներում հանդիպող պարզ մարդիկ, նայելով դեմքիդ, խաբում են քեզ, առանց խղճի խայթ զգալու այլանդակ ձեռով խախտում են երթեւեկության կանոնները՝ խաթարելով ներաշխարհիդ անդորրը: Այսօր աշխարհը լեցուն է չարություն: Մարդկանց հոգիներից ներս անհանդուրժողականություն է իշխում: Մենք մոռանում ենք մի բան, որ կյանքը նման է բումբերանգի. ինչ որ մենք մեզանից դուրս ենք նետում, դա պտտվում, գալիս է մեզ, որովհետեւ «ինչ որ ցանես, այն էլ կհնձես»: Այսօր պարզ ժողովուրդն անիծում է ղեկավարությունը, ղեկավարությունն անիծում է իշխանությանը, իշխանությունն անիծում է ժողովրդին եւ այլն...: Ինչո՞ւ. որովհետեւ խիղճ չկա մեր մեջ, որովհետեւ մեր խղճի ձայնն անտեսում ենք: Մարդիկ չեն անհանգստանում, որ ատում են դիմացիին, որ ատելությունն իրենց սրտի մեջ մի գանձ են դարձրել: Ինչպե՞ս կարող են նրանք գլուխները հանգիստ բարձին դնել՝ առանց անդրադառնալու, որ ոչ ոք չգիտի, թե Տիրոջ Դատաստանի օրը երբ պիտի գա: Մեզնից ամեն մեկը կարծում է, որ իր կյանքն այս երկրի վրա հավերժական է: Մենք պիտի սթափվենք, քանի դեռ ազգովի չենք կործանվել: Մարդիկ այսօր կարող են անխիղճ գազանի նման իրենց հայ եղբորը, հայ սպային բզկտել, գազանաբար հոշոտել, սպանել, ինչպես թուրքն է ժամանակին վարվել հայի նկատմամբ: Այդպիսիք ինձ համար հայ չեն, նրանց երականերում հայի արյունն չի կարող հոսել: Նրանք մեր սրբապղծված հայ կանանց գեներն են, նրանց մեջ վերարթնացած թուրքական գեները, որ փոխանցվել են, որովհետեւ ոչ մի հայ գիտակից մարդ իրեն նման բան թույլ չէր տա:

Ավետարանն Անառակ որդու օրինակով ցույց տվեց, որ մինչեւ մարդը խորապես իր ապրված ողբերգությունը չանդրադառնա, եր-

բեք չպիտի մտածի վերադարձի մասին: Մենք այսօր դժբախտաբար կորցրել ենք արթուն եւ զգաստ դատելու, ինքներս մեզ քննադատելու զգացողությունը: Ես միշտ մտածել եմ, որ երբ մարդն իր դիմացինին խաբում է, մեղք է, բայց ոչ ողբերգական, բայց երբ մարդն ինքն իրեն է խաբում, դա է մեծագույն ողբերգական մեղքը, որովհետեւ ինքն իրեն խաբելով՝ մարդը մատնվում է կորստյան: Ուրեմն ամենակարեւորն այն է, որ մարդն ունենա սթափություն ոգի՝ իրական աչքով նայելու եւ դատելու համար, եւ քաջություն՝ իր կատարած սխալները խոստովանելու եւ ետ դառնալու: Հիշենք, թե ինչ էր ասում Քրիստոսը հիվանդներին բժշկելուց հետո. «Գնա՛, եւ այլեւս մի՛ մեղանչիր» (Հովհ. Ե 14):

- Հայր սուրբ, երբեմն մարդը, չդիմանալով խղճի խայթոցներին, զոջում է ապրում իր գործած սխալի համար, հայտնվում է անհանգիստ ու տագնապալիս վիճակներում, ընկնում «հոգեւոր հիվանդության» մեջ: Ինչպե՞ս է բուժվում խղճմտանքի արդյունքում առաջացած հիվանդությունը:

- Եթե մարդն արդեն զղջացել է, ապա մնում է մեկ բան՝ աղոթել, աղոթքով մոտենալ Աստծուն, աստվածային խոսքով վերալիցքավորվել, որովհետեւ աղոթքը մարդու մեջ զորացնում է տկարացած հոգեվիճակը, մարդուն միավորում է Աստծո հետ, եթե ճիշտ է կատարվում եւ ոչ էզոցենտրիկ կերպով՝ այս տուր, այն տուր ասելով: Ո՛չ, այդպես չի կարելի աղոթել: Աստծո հետ մեր կապը պիտի ամրագրենք, որպեսզի Նրա ներկայությունը, որ մեր հոգին է, միշտ լինի արթուն եւ զգոն վիճակում: Այնուհետեւ պետք է խոստովանել հոգեւորականի առջեւ եւ թողություն ստանալ: Մեր ժողովուրդը միշտ եղել է աստվածավախ, նույնիսկ քրիստոնեությունից առաջ ենք ունեցել այդ սրբություն գաղափարը: ...Հազարամյակների խորքից մեզ փոխանցվել է, որ երեսան պիտի լինի սուրբ, որի համար ծնողները նրան պիտի սուրբ դաստիարակեն: Ավետարանն ասում է. «Կատարյալ՝ եղեք դուք, ինչպես որ ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ» (Մատթ. Ե 48):

- Փաստորեն, եթե երեխան ընտանիքում ճիշտ՝ ավետարանական պատգամներով, քրիստոնեական չափանիշներով դաստիարակվի, ապա կմեծանա որպես խիղճ ունեցող մարդ, որից միայն կշահի հասարակությունը:

- Անշուշտ, այդպես է, որովհետեւ երեխան տալիս է այն համը, ինչ ծնողն է փոխանցում նրան: Առաջին օրինակը ծնողն ինքը պիտի լինի իր զավակի համար: Եթե հայրը տուն է գալիս եւ հո-

խորտում, որ ինքը սրա կամ նրա «քիթմուռն է ջարդել», որ իրեն որեւէ մեկը չի կարող ոչինչ ասել, որովհետեւ «ինքը ամենաուժեղ տղան ա քաղաքի, թաղի կամ երկրի...», այդ դեպքում ի՞նչ պիտի սովորեն նրա զավակները: Ամեն մի զավակ հայելին է իր ծնողի:

- Եկեղեցու սուրբ հայրերը հորդորում են «խիղճը միշտ արթուն պահել՝ չարիքների խորխորատները չգահավիժելու համար»: Մեր օրերում որքանով է հնարավոր այս պատգամի իրագործումը:

- Այնքանով, որքանով Աստծուն ենք արթուն պահում մեր մեջ, որովհետեւ խիղճն Աստծու ներկայությունն է մեր մեջ: Խիղճը այն հարցադրումն է, թե՞ որտե՞ղ եմ ես՝ Քրիստոսի՞ կողքին, թե՞ Քրիստոսից հեռու, ո՞ր խաչի դիմաց եմ կանգնած ես՝ Քրիստոսի՞ խաչի, թե՞ ավազակի խաչի: Բոլոր նրանք, ովքեր գողական արժեքների կրողներ են, որոնց համար գողանալը, մարդասպանությունը, մարդկանց խաբելն ու դժբախտության մատները կենսակերպ է, կանգնած են ավազակի խաչի առաջ: Նույնիսկ եկեղեցի մտնելով՝ նրանք խաչակնքվում են ավազակի խաչին եւ ոչ Քրիստոսի փրկչական խաչին:

- Յայր սուրբ, այդպիսիք ինչ պատիժ են ստանալու Աստծուց այս կյանքում չապաշխարելու եւ դարձի չգալու դեպքում:

- Քրիստոսն ասաց, որ այդպիսիները պիտի հավաքվեն ու նետվեն կրակի մեջ, որպեսզի նրանցից ոչինչ մնա՝ մոխրից բացի, որն անկենդանության խորհրդանիշն է:

(2012 թ., հուլիս, Արաբկիրի ՀՏ,

«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՎՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԵԱԿԱՆ ԵՐԶԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Տեր Ադամ քահանա Մակարյան

- Տեր հայր, Եկեղեցու հայրերի ուսուցման համաձայն՝ ամուսնության կոչված յուրաքանչյուր աղամորդի ճշմարիտ ամուսնության մեջ գտնում է երջանկության լրությունը: Եվ, սակայն, բարեպաշտ, երջանիկ ընտանիք կազմելու

համար նախ պետք է ճիշտ ընտրություն կատարել: Ինչպե՞ս հասկանալ Աստծու կամքը կյանքի ընկեր ընտրելու հարցում:

- Ճիշտ ընտրություն կատարելու համար երկու կողմերի՝ տղայի եւ աղջկա հավանությունն է պետք: Այդ մասին մենք կարդում ենք նաեւ Պսակի արարողությունը վերաբերող կանոններում, ուր ասվում է, որ տղան եւ աղջիկը միմյանց նախապես պիտի տեսնեն եւ հավանեն: Եվ հնում քահանան ծնողների հետ միասին գնում էր հարսնացուի տուն, որտեղ տեղի էր ունենում փեսացուի եւ հարսնացուի հանդիպումը: Հավանության դեպքում նաեւ ընտանիքներն էին իրենց հավանությունը տալիս, իսկ հետագայում կատարվում էր Պսակի խորհուրդը: Առաջին պայմանը միմյանց հանդեպ հավանության եւ համակրանքի պայմանն է: Բայց այսօր երիտասարդները հատկապես շատ են շեշտը դնում սիրահարվածության կամ սիրո վրա, որը մենք կարծեք թե չենք տեսնում եկեղեցական զրականության եւ հատկապես Աստվածաշնչի մեջ: Այստեղ մենք ավելի շատ տեսնում ենք փոխադարձ համաձայնության եւ հավանության շեշտադրումը, որը ցույց է տալիս, որ մարդու գիտակցականը ինչ-որ տեղ առավել է զգացականից, որովհետեւ երբ մարդն ունի ընտանիք կազմելու եւ այն ամուր պահելու վճռականություն, ապա այդ վճռականությամբ ու գիտակցությամբ ավելի շատ բան կհաղթահարի, քան զգացմունքներով, որոնք երբեմն շատ հեղհեղուկ են լինում եւ առաջին իսկ փորձանքի քարին դիպչելով՝ կարող են փշրվել ու անհետանալ:

Քրիստոնեության մեջ խոսվում է սիրո մասին, սեր դեպի աշխարհը, դեպի մարդը, որի հիմնական օրինակը մեզ ցույց տվեց Աստված, որ Իր անսահման սիրով նույնիսկ Իր Միածին Որդուն տվեց աշխարհի փրկության համար: Բայց քանի որ քրիստոնեական կրոնի հիմքը սերն է, ապա ճշմարիտ ընտանիքը պիտի հիմնված լինի սիրո վրա: Իհարկե, սերը, լինելով զգացմունք, ավելի շատ զգացական ոլորտի հետ կապ ունի: Բայց ես ցանկացա շեշտել, որ այդ ընտանիքը ամուր պահելու համար անհրաժեշտ է նաեւ գիտակցություն ու վճռականություն, որովհետեւ ինչպես որ նույնիսկ մեծ հավատի մեջ գալիս են թերահավատության, կասկածամտության փորձություններ, որոնք երբեմն մարդուն ստիպում են կասկածել հավատի, Աստծո գոյության եւ այլնի մեջ, որ բոլոր քրիստոնյաների եւ նույնիսկ մեծ սրբերի կյանքից եւ վարքից ներս տեսնում ենք, այնպես էլ ճշմարիտ սիրո մեջ կարող են գալ տարբեր փորձություններ եւ այստեղ առաջին գորավոր ուժը զգացմունքի հետ պիտի լի-

նի գիտակցությունը: Երբ սբ. Պողոս առաքյալը խոսում է ընտանիքի՝ կնոջ եւ ամուսնու փոխհարաբերությունների մասին, ասում է, որ «Այս խորհուրդը մեծ է, բայց ես ասում եմ Քրիստոսի եւ եկեղեցու վերաբերյալ» (տե՛ս Եփես. Ե 32), ինչը նշանակում է, որ ինչպես Քրիստոսը իր անձը տվեց եկեղեցու համար, եւ այդտեղ կար Աստծո կամքը, այնպես էլ սիրո մեջ պետք է լինեն կամք եւ վճռականություն: Եվ չատ կարեւոր է, որ երիտասարդները կարողանան իրենց զգացմունքների մեջ տարբերակել, վեր հանել այն մեծագույն զգացմունքը, որը սերն է, որովհետեւ կան հրապուրանքներ, կան կրքեր, կան տարբեր տեսակի ընկալումներ, եւ երիտասարդը պիտի կարողանա տեսնել, թե որն է իր կյանքի հանգրվանին ամենակարեւորը. արդյոք ինքը ունի՞ այդ սերը գիմաքի մարդու նկատմամբ:

- Սբ. 3ովհ. Ոսկեբերանը խորհուրդ է տալիս կյանքի ընկեր ընտրելիս նախապատվությունը տալ հոգու գեղեցկությանը, հոգեւոր առաքինություններին ու շնորհներին, քանի որ, ասում է, «Մարմնավոր գեղեցկությունը տարիների ընթացքում կարող է թոշնել, մինչդեռ հոգեւոր գեղեցկությունն անանց է եւ մնայուն»: Ինչ կասեք այս մասին:

- Բոլոր ժամանակներում էլ կարեւոր է եղել տեսքի գեղեցկությունը: Պետք չէ այստեղից ավելի վերացական գաղափարների գնալ, ամեն դեպքում արական սեռի համար առաջին աչքի ընկնող բանը միշտ էլ արտաքինն է եղել, քանի որ մարդն առաջին իսկ հանդիպումից չի կարող կարծիք կազմել գիմաքինի հոգեւոր հատկանիշների մասին, իսկ եթե այդ արտաքին գեղեցկության մեջ կա հոգեւոր ներքին գեղեցկությունը՝ այդտեղից է սկսում հիմնավորվել եկեղեցական կանոնի մեջ ասված՝ «միմյանց հավանելը»: Տեսեք, մենք տոնում ենք սուրբ Հռիփսիմեի հիշատակության տոնը, եւ միշտ նշում ենք, որ նա ողջ Հռոմեական կայսրության մեջ ամենագեղեցիկ կինն է եղել: Եկեղեցին նրան սրբացրեց ոչ թե նրա արտաքին, այլ հոգեւոր գեղեցկության համար: Հետեւաբար երիտասարդներն էլ, թեեւ միշտ ուշադրություն դարձնում են արտաքինին, բայց պիտի տեսնեն՝ արդյոք այդ աղջիկը, այդ երիտասարդուհին կարո՞ղ է իրականում լինել ընտանիքի կին, մայր, արդյոք ունի՞ այդ կարեւոր հատկանիշները:

- Տե՛ր հայր, այսպիսի մի արտահայտություն կա՝ «հոգիների նմանություն»: Կարծում եմ՝ հոգիների նմանության, ներդաշնակության հանգամանքը եւս կարեւոր է, այնպես չէ:

- Իհարկե, միշտ էլ նման մարդիկ են իրար գտնում: Գրաբար այսպիսի ասույթ կա. «Նմանն զնմանին գտանէ»: Մեկ այլ խառնվածքի, բնավորության տեր մարդը բոլորովին այլ մտածելակերպի տեր մարդու հետ կարող է ճիշտ միություն չկազմել: Բայց լինում է նաեւ, որ բնավորությունները միմյանց լրացնող են լինում: Եվ քանի որ քիչ առաջ արտաքինի մասին խոսեցինք, կուզեի Հոբի խոսքերից մեջբերել. նա ասում է. «Դաշինք կնքեցի աչքերիս հետ ես, ու չնայեցին նրանք մի կույսի» (Հոբ Լ 31): Նաեւ Ոսկեբերանն ասում է, թե նա, ով սիրում է գեղեցիկ դեմքերի նայել, նա ինքն է իր մեջ կրքի կրակ բորբոքում եւ ընկնում մեղքի մեջ: Բայց իհարկե, առանց նայելու երիտասարդները չեն կարող իրենց համար կին կամ աղջիկները տղամարդ ընտրել: Այդ պատճառով իրենց այդ մտադրության մեջ պետք է գերիշխի բարոյականը, բարի նպատակը, որով առաջնորդվելով՝ իրենք կարող են նաեւ Աստծու օգնությամբ գտնել իրենց կյանքի ընկերոջը:

- Խրիմյան Հայրիկն իր «Դրախտի ընտանիք» գրքում ամուսնությունը սուրբ եւ նվիրական կոչում է անվանում՝ ասելով, որ աշխարհում չկան այլ անուններ կամ վայելուչ ու փառավոր տիտղոսներ, որ կարողանան հավասարվել եւ համեմատվել հայր եւ մայր սքանչելի անունների հետ: Փաստորեն, ամուսնությունը կոչում է...: Ինչպե՞ս մարդը կարող է հասկանալ՝ կոչված է ամուսնության, թե՞ ոչ:

- Մենք ավելի շատ կուսակրոնների պարագայում ենք խոսում այս մասին, որ նրանք կոչված են բոլորանվեր ծառայելու Աստծուն, բայց նաեւ համաձայն եմ այդ մտքի հետ եւ կիսում եմ այդ կարծիքը, որ կա ամուսնական կյանքով ապրելու կոչումը, որովհետեւ եթե մարդն այդ կոչումը չունի, չի կարող լինել ընտանիքի հայր, մայր եւ երջանկություն բերել իր կյանքի ընկերոջը: Ինչպես կարող է մարդն իմանալ՝ կոչված է ամուսնության. հավանաբար իր զգացմունքներով, դիրքորոշումներով եւ առ Աստված ուղղված աղոթքներով, որպեսզի Աստված իրեն ուղղորդի: Մենք այդպիսի դաս կարող ենք տեսնել Աբրահամի որդու՝ Իսահակի օրինակով: Երբ Աբրահամն իր ծառային ուղարկում է Իսահակի համար կին բերելու, ծառան աղոթում է, որ Աստված իրեն ցույց տա այն աղջկան, ով պիտի լինե՞ր Իսահակի կինը: Եվ Աստված պատասխանում է նրա աղոթքին (տե՛ս Ծննդ. ԻԴ 1-67): Սա ցույց է տալիս, որ ընտանիք կազմել կամեցող մարդիկ պետք է անպայման աղոթք անեն, որպեսզի Աստված իր նախախնամությամբ իրենց ցույց տա այն անձին, ում հետ իրենք կարող են ընտանիք կազմել: Իհարկե պետք է միայն աղոթ-

քի վրա հիմնվել, որովհետեւ տեսնում ենք, որ Աբրահամի ծառան նաեւ գործեց՝ գնաց, փնտրեց, գտավ: Այստեղից մենք կարող ենք դաս վերցնել: Իսահակը, ինչպես մեր հին ավանդական հասարակության մեջ էր, նախապես չգնաց, չտեսավ, ընկերության շրջան չունեցավ, ինչպես այսօրվա երիտասարդների մոտ է, այլ երբ տեսավ, հավանեց, նաեւ չփուլմից հետո էլ իր ներքին հատկանիշներին հաղորդեց եղավ՝ ունենալով այն հաստատ վճռականությունը, որ այդ կնոջ հետ ինքը կարող է ընտանիք կազմել, եւ այդ գիտակցությունը էլ ամուր պահեց իր ընտանիքը: Հետեւաբար նորից ցանկանում եմ կրկնել, որ զգացմունքից առավել կամ զգացմունքի չափ կարելու է գիտակցությունը եւ այդ ընտանիքը ամուր պահելու վճռականությունը, որովհետեւ այսօր տեսնում ենք, որ շատ երիտասարդներ, ովքեր սիրել են, ընկերության մեծ շրջան են անցկացրել եւ շատ ռոմանտիկ պահեր, տարիներ են ունեցել, ամուսնությունից անմիջապես հետո բաժանվում են ու դժբախտանում:

- Ինչո՞վ է դա պայմանավորված:

- Դա պայմանավորված է նրանով, որ իրենց մեջ կար զգացմունքը, բայց վճռականությունը չկար: Իսկ եթե չկա վճռականություն, ապա հանդիպող փորձություններին դիմակայելը դժվար է լինում: Իսկ ամուր ընտանիքը պետք է միշտ կյանքի գնով պահպանել, ինչպես սբ. Պողոս առաքյալը Քրիստոսի օրինակը բերեց...

- Ինչ ասել է՝ «կյանքի գնով». ինչպե՞ս:

- Կյանքի գնով պահպանել՝ պատրաստ կյանքը տալու ընտանիքի, ամուսնու, կնոջ, երեխաների համար:

Դժվարությունները սկսվում են հատկապես ամուսնությունից հետո, որովհետեւ բոլոր հեքիաթներն ավարտվում են այնտեղ, որտեղ սկսվում է ամուսնությունը, երբ արքայազնը կամ թագավորը ամուսնանում է իր ընտրյալի հետ, եւ նրանք ապրում են երջանիկ ու բախտավոր: Այստեղ հեքիաթն ավարտվում է: Այդպես էլ սովորական կյանքում: Հեքիաթն ավարտվում է, եւ սկսվում է իրականությունը, երբ մարդիկ իրար հետ պիտի ապրեն եւ միմյանց կամքը միմյանց զոհաբերեն, որովհետեւ եթե տղամարդը կամ կինը մինչ այդ ազատ էին գործելու, ապա այժմ ազատ չեն. տղամարդը կամ կինը իր կամքը պիտի համապատասխանեցնի իր կողակցի կամքին. այստեղ նաեւ շատ կարելու է միմյանց հետ ապրելու այդ կոչումը ունենալը: Նաեւ պիտի ասեմ, որ Քրիստոս, հիշեցնելով Հին Կտակա-

րանի պատվիրանը, ասում է. «Պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը» (տե՛ս Մատթ. ԻԲ 39): Այստեղ պետք է նշել, որ երբեմն վաղ երիտասարդ շրջանում դժբախտ սիրո պարագայում մարդիկ ինքնասպանություն են գործում՝ ընկնելով ծայրահեղության մեջ: Եվ այստեղ Աստվածաշնչի այս պատգամը դնում է այն սահմանը, որից այն կողմ մարդը չպիտի անցնի: Ե՛վ ընկերոջը, ե՛լ կողակցին չի կարելի սիրել Աստծուց առավել, որովհետեւ անձից ավելի մենք սիրում ենք միայն Աստծուն եւ Աստծո համար ենք զոհաբերում մեր անձը: Դա նշանակում է, որ եթե ինչ-որ մեկին սկսում ենք սիրել փոխաբերական իմաստով ասած՝ «անձից ավելի», աստվածացնում ենք նրան, ինչը կարող է բերել շատ ողբերգական հետեւանքների, որովհետեւ եթե սրտի մեջ Աստծու տեղը բազմում է այլ արարած, ապա դա մարդուն կարող է գցել չար ուժերի ազդեցության տակ:

- Տե՛ր հայր, իսկ կարելո՞ր է ամուսնական կյանքում զոհողությունների գնալու հանգամանքը:

- Իհարկե, կարեւոր է: Ընտանեկան կյանքը նման է ծովի. այն կարող է լինել շատ հանգիստ, խաղաղ, գեղատեսիլ, երբեմն կարող են լինել քամիներ, նույնիսկ՝ փոթորիկներ, որոնք մարդը պիտի հաղթահարի: Պիտի մտաբերի այն համակրանքը, սերը, զգացումը, հավանությունը, որի վրա ինքը կառուցել է այդ կյանքը՝ հիշելով, որ եթե եկել են փոթորիկներ, փորձություններ իր ընտանեկան կյանքում, ապա ինքը անպայման վճռականություն պիտի ունենա այդ փորձություններից այն կողմ անցնելու՝ նորից խաղաղ նավահանգիստ դարձնելով իր ընտանեկան կյանքը: Որովհետեւ հատկապես այսօր, այս խառը իրականության մեջ չարը միշտ փորձում է ընտանեկան խաղաղությունը, երջանկությունը խաթարել: Եվ մարդիկ պիտի իմանան, որ եթե կինը չափից ավելի նյարդային է դառնում՝ խախտելով ընտանեկան կյանքի անդորրը, կամ տղամարդը, եթե չափից ավելի զայրանում է՝ իր վերաբերմունքով անհանգստություն բերելով երեխաներին եւ ընտանիքին, ապա այդտեղ նաեւ չարի ազդեցությունն է: Ամուսինները պետք է միասին պայքարեն, հաղթահարեն չարի ազդեցությունը՝ վերականգնելով ընտանեկան խաղաղությունը: Քրիստոսն ասում է. «Երանի՜ խաղաղարարներին, որովհետեւ նրանք Աստծո որդիներ պիտի կոչվեն» (Մատթ. Ե 9): Սա վերաբերում է հատկապես նաեւ ընտանեկան զույգին, ամուսիններին, որովհետեւ եթե մեկը այդ խաղաղությունը խախտեց, մյուսը պիտի լինի խաղարարը: Այսպես կվերականգնվի ընտանեկան ան-

դորրը եւ խաղարարարը, Քրիստոսի խոստման համաձայն, Աստծո որդի պիտի կոչվի:

- Տէր հայր, ցավոք, լինում են դեպքեր, երբ ամուսնությունից հետո զույգերը զգում են, որ սխալվել են ընտրության հարցում, ինչ անել: Աստված թույլ տալիս է, որ մարդը սխալվի:

- Այս հարցը մենք կարող ենք գլոբալ դարձնել՝ ասելով. Աստված կարո՞ղ է թույլ տալ, որ պատերազմներ լինեն, ինչ-որ դժբախտ պատահար կամ աղետ լինի եւ այլն: Այստեղ մենք մեղքը չենք կարող Աստծու վրա գցել, որովհետեւ Աստված մարդուն ազատ կամքով է ստեղծել, հետեւաբար չի բռնանում մարդու ազատ կամքով է ստեղծել, հետեւաբար չի բռնանում մարդու ազատ կամքին, դրա համար յուրաքանչյուր արարք մարդը պետք է անձնական պատասխանատվության գիտակցումով անի, իր արարքների պատասխանատուն լինի: Ընտանեկան կյանքում էլ եթե ամուսինները հասկանում են, որ սխալվել են, չեն համապատասխանում իրար եւ այլն, ասեմ, որ եկեղեցին նման դեպքերում չի արտոնում ամուսնալուծությունը, այլ միայն բացառիկ դեպքերում, որոնք նշված են եկեղեցական կանոններում...: Հետեւաբար նման ընտանիքները պիտի խորհրդակցեն հոգեւորականի հետ՝ Աստծու կամքը իմանալու համար: Եվ եթե նրանց պսակը Աստծու սուրբ օրհնությամբ է եղել, նրանք շատ բաներ կարող են իրենց համար բացահայտել: Եվ Աստված, տեսնելով նրանց՝ դեպի եկեղեցի գնալու ընթացքը, իր օրհնությունը կտա, իսկ Աստծու օրհնությունը հեռացնում է բոլոր չար ազդեցությունները, անհանգստությունները, վշտերը՝ բերելով սեր, խաղաղություն, ներդաշնակություն:

- Տէր հայր, ինչ կմաղթեք մեր երիտասարդ ընթերցողներին, ովքեր փնտրում են իրենց «երկրորդ կեսին»՝ կամենալով բարեպաշտ ընտանիք ստեղծել:

- «Ով փնտրում է, նա կգտնի», - ասում է Ավետարանը: Եվ աղոթքներով պիտի փնտրել. իմ խորհուրդը սա է: Պետք է աղոթով խնդրել Աստծուն, որ իր նախախնամությամբ իրենց առաջնորդի բարի ընտանիք ստեղծելու գաղափարն իրականացնելու ճանապարհին: Մաղթում եմ հաջողություններ այդ փնտրտուքների մեջ եւ երջանկություն նրանց, ովքեր պիտի ընտանիք կազմեն եւ Պսակի արարողությամբ Աստծո օրհնություններին արժանանան: Եվ համբերություն, վճռականություն եւ գիտակցություն բոլոր նրանց, ովքեր այդ ընտանիքն արդեն կազմել են, որպեսզի կարողանան պահ-

պանել իրենց ընտանեկան երջանկությունը, կարողանան միասին հավատով հաղթահարել ընտանեկան հարկից ներս երբեմն հանդիպող խժեռությունները, վիճաբանությունները, որոնք հաճախ նաեւ չարի ազդեցությամբ են լինում: Այս կերպ նրանք երջանկություն ու խաղաղություն կպարգեւեն ոչ միայն իրենց մանուկներին, իրենց ընտանիքին, այլեւ շրջապատի մարդկանց:

(2012 թ., հոկտեմբեր, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԿՆՈՋ ԿՈՉՈՒՄՆ ՈՒ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՅՍ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

«Կինն է աղբյուրը ընտանեկան սիրո եւ այդ աղբյուրը
պէտք է զուլալ եւ մշտաբուխ լինի»:

Տեր Ասողիկ քահանա Կարապետյան

- Տէր հայր գիտենք, որ մինչ քրիստոնեությունը կինը տղամարդուն հավասար անձ չէր համարվում՝ հակառակ իր արժանիքներին: Միայն քրիստոնեության շնորհիվ է, որ կինը իր տեղը գտավ մարդկային բաղադրարկության մեջ: Քրիստոնեությունը բարձրացրեց կնոջը՝ որպես կենսունակ ուժի. կինը օժտված է նվիրումի, սիրո, հեգուության, հնազանդության, բաղքության շնորհներով, եւ քրիստոնեությունը, որ իր էությանմբ սեր է, արժեքավորեց կնոջը՝ «խավարի տաճարից» դարձնելով «լույսի տաճար»: Եվ այս բոլոր օրհնությունների սկիզբը դրեց սբ. Մարիամ Աստվածածինը: Մանրամասնեք, տէր հայր, խնդրում եմ: Ինչպէս:

- Քրիստոնեության հիմքում ընկած է աստվածային ճշմարտությունը, որովհետեւ քրիստոնեական հավատը կառուցված է Քրիստոսի Անճի վրա, իսկ այն, ինչ ծագում է Տիրոջից, ունի կատարյալ ներդաշնակություն: Քրիստոնեությունը առաջ բերեց աստվածային այն ճշմարտությունը, որ Աստծո կողմից ստեղծված երկու անհատները՝ Ադամն ու Եվան, նույն Աստծո պատկերն ու նմանությունն ունեն եւ օժտված են նույն շնորհով, սակայն նրանցից յուրաքանչյուրը կոչված էր այլ ծառայության, առաքելության: Նրանք իրար չէին հակասում, մեկը չէր ստեղծված իբրեւ թագավոր, մյուսը՝ իբրեւ հպատակ, այլ ստեղծված էին իբրեւ «տեր» եւ «իշխան», որոնք

պետք է լինեին տերը արարչագործության եւ զարգացներին այն: Եվ ավելին. նրանցից մեկը օժտվեց մի հատկությամբ, որի պատճառով էլ նրան տրվեց Եվա անունը, որը նշանակում է կյանք: Ադամն իր աստվածաշնորհ իմաստությամբ կարողացավ տեսնել նրա մեջ աստվածային այդ շնորհը եւ այդ իմաստությամբ նրան տվեց մի անուն, որն այլեւս ճշտեց նրա դիրքն արարչության մեջ: Եվ Ադամն ու Եվան իրարից անկախ չստեղծվեցին, այլ ստեղծվեցին այն նյութից, որը միավորում էր նրանց: Քրիստոնեական եկեղեցին աստվածային այդ ճշմարտության հիման վրա սահմանեց կնոջ եւ տղամարդու դերը, նրանց ծառայությունը մարդկային կյանքում եւ դա նվիրագործեց սուրբ Պապի խորհրդով, եւ այդ խորհուրդը համեմատեց Քրիստոսի եւ Եկեղեցու միության իրողության հետ:

- Եկեղեցու հայրերի գրվածքներում հանդիպում ենք «Մահացյալ Եվան կենդանացավ Աստվածամոր միջոցով» արտահայտությանը: Ինչպե՞ս կրացատրեք, տե՛ր հայր. խոսենք առհասարակ «Եվա-Աստվածամայր» կապի մասին:

- Բնականաբար, Աստվածամայրը քրիստոնեության մեջ ոչ միայն կնոջ դիրքը ճշտեց, որովհետեւ Նա ոչ այլ Ով էր, եթե ոչ Եվայի սերնդի շարունակողը: Սուրբ Գրքում դեռեւս դրախտում եղած ժամանակ ասվել էր, որ թշնամություն է դրվում կնոջ եւ օձի սերնդի (այլաբանորեն՝ սատանայի) միջեւ. կնոջ սերնդից ելածը պիտի ջախջախեր օձի գլուխը, այսինքն՝ ոչնչացներ չարին, հետեւաբար Եվան ուներ շատ կարեւոր մի առաքելություն մարդկային կյանքում, որը ոչ միայն կյանք պարգեւեւն էր, «աճեցե՛ք ու բազմացե՛ք» պատգամը իրականացնելն էր, այլեւ այդ պատգամի բարձրակետին լույս աշխարհ պիտի գար Փրկիչը, Մեսիան, որն էլ պիտի իրականացներ այդ մարգարեությունը, հետեւաբար Աստվածամայրն իր հանգամանքով վերադարձրեց մարդկության համար կորսված կերպարի ամբողջությունը, եւ դրանով ոչ թե վերականգնեց կնոջ հավասարությունը մարդկային կյանքում, որովհետեւ այդ հավասարությունը աստվածային արարչության մեջ խախտված չէր. մարդկային ընկալման մեջ էր այդ խախտումը արձանագրվել, ինչպես որ պատվիրանազանցության պատճառով մարդու նկարագիրն էր եղծվել, բայց մարդը շարունակում էր պահպանել Աստծո պատկերը եւ նմանությունը, Քրիստոսը պարզապես վերանորոգեց նրա մեջ այդ ամենը, եւ Աստվածամայրն էլ իր սրբությամբ, առաքելություններով շնորհը ընդունեց Արարչի կողմից՝ դառնալու Փրկչի Մայրը, եւ դրանով էլ վերականգնեց Եվայի ամբողջական կերպարը եւ եղածը

վերականգնեց: Մեզ համար հիմքը աստվածային ճշմարտությունն է, եւ այսօրվա հասարակության համար էլ դա պիտի դառնա առաջնորդողը եւ ոչ թե այն կեղծ շարժումները, որոնք ուզում են վերականգնել այս կամ այն խավի իրավունքները: Այդ իրավունքները հավիտենապես որոշված, հաստատված են, որովհետեւ ամեն մեկն այս կյանքում ունի իր կոչումն ու գործառույթը:

- Կնոջ դերը իր վեհագույն ձեռով դրսևորված է Աստվածամոր կերպարում: Նրա Անծի մեջ խտացած է մայրության բարձրագույն արտահայտությունը: Բոլոր ժամանակներում էլ սբ. Աստվածամոր կերպարը գերագույն օրինակ է եղել կնոջ համար: Ինչ կարող է սովորել մերօրյա կինը Աստվածամոր կերպարից:

- Մեզ համար Աստվածամայրը գերագույն բարեխոսն է: Նրա նման մենք ունենք բազմաթիվ սրբուհիներ, որոնք իրենց կյանքով, վարքով կնոջ կերպարի ճշմարիտ օրինակներ են: Աստվածամոր պարագայում առավել առանձնանում է Նրա՝ Փրկչի Մայրը լինելու հանգամանքը եւ չպետք է մոռանանք, որ Նա շատ լավ գիտակցում էր, թե Ում է լույս աշխարհ բերել եւ Ում է դեպի խաչը առաջնորդում: Նա այդ ամենը գիտակցելով հանդերձ՝ համապատասխան նկարագիր եւ կենցաղ ուներ: Աստվածամայրն ուրիշ էր, ուրիշ առաքելություն ուներ...: Ամեն ոք Աստվածամայր լինել չի կարող, բայց կարող ենք նրա առաքինությունների հետևորդը լինել: Բոլոր ժամանակներում կնոջ համար Նրա կերպարը առաջնորդող պետք է լինի, սակայն ցավոք պիտի արձանագրենք, որ այսօրվա մեր կյանքում հայ կանանց, աղջիկների համար շատ հաճախ առաջնորդ են հանդիսանում այսպես ասած՝ երեւելի անձնավորություններ, որոնք պայմանավորում են նրանց ապրելակերպը, խոսելաձևը, վարվելաձևը, հագնվածքը. այդ բոլորը մարդուն միայնակ են թողնելու այն հոգսերի, նեղությունների, տառապանքների մեջ, որոնք անխուսափելի են մարդկային կյանքից ներս: Իսկ երբ դու քեզ առաջնորդող կերպար ես գտնում մեկ ուրիշ ոլորտից, որն այլեւս դարերով ամրագրված, փորձություն բովով անցած է, բնականաբար, այդ կերպարը քեզ իրապես կարող է աջակցել եւ օգտակար լինել քո կյանքի բոլոր իրավիճակներում: Եվ այդ առումով կինը պիտի իմաստություն ունենա իրեն առաջնորդող կերպար ընտրելու հարցում: Առաջին հերթին կինը իր համար պիտի ճշտի իր տեղը, դերը, կոչումը այս կյանքում. ինչի՞ն է ինքը ձգտում, ի՞նչ է ուզում այս կյանքում իրականացնել: Եթե նա հասկացավ այս ամենը, ուրեմն կերպարներին ընտրելիս էլ կունե-

նա ճիշտ կողմնորոշում: Ուրեմն կնոջ դերը այսօրվա կյանքում մեկընդմիջտ ճշտված պետք է լինի. սա չի նշանակում, որ կինը չպիտի ընտրի մասնագիտական աշխատանք, բայց կինն ունի այն պսակը, որը չունի տղամարդը. կինն է կյանքը պարզեցնում եւ իրականացնում Աստծո՝ «աճելու եւ բազմանալու» պարզեւր, եւ այդ պարզեւր իրականություն պիտի դառնա միայն բնական ճանապարհով: Այսօր կանայք կան, որոնք ամուսնացած չեն, բայց զավակ են ուզում ունենալ՝ այսօրվա ընդունված գիտական «նվաճումները» օգտագործելով եւ իրենց անձնական ցանկությունը բավարարելու նպատակով: Սուրբ Եկեղեցին դեմ է այսպիսի երեւույթներին: Եթե մարդն ուզում է սերունդ ունենալ, զավակ մեծացնել, ապա կա աստվածաստան ճանապարհ. չի կարելի բնութայնը դեմ գնալ, Աստծո պատվիրանը խախտել: Դա ընդունելի չէ:

- Տեր հայր, երջանկահիշատակ Գարեգին Յովսեփյան կաթողիկոսն ասում է, որ «Ընտանիքը նման է եկեղեցու, որի քահանան մայրն է»: Այս մեկ նախադասության մեջ կարծեք ամփոփված է ամեն ինչ՝ կնոջ դերն ընտանիքից ներս եւ նրա առաքելությունն այս կյանքում: Բայց արդյո՞ք կնոջ կոչումը միայն որդեծնությունն է:

- Ո՛չ, որդեծնությունը գլխավոր նպատակն է, բայց կինը ունի նաեւ այլ կոչում: Եթե ընտանիք է ձեւավորվում, որում պետք է սերը թագավորի, այդ սերն ունի մեկ աղբյուր, որը կինն է: Գուցե հիմա իմ խոսքը սուբյեկտիվ հնչի, բայց կյանքի փորձառությունը ցույց է տալիս, որ եթե կինը չլինի սիրո աղբյուր, տղամարդն այդ աղբյուրի դերը ստանձնել չի կարող, որովհետեւ կնոջ ձեռքերում է ամենայն ինչ. կինը կարող է տունը շինել եւ կարող է այն քանդել: Այսօր մեր հասարակության մեջ շատ խնդիրների ենք հանդիպում, որոնք մի տեսակ անհասցե են մնում, քանի որ որեւէ մեկը չի ուզում պատասխանատվությունը վերցնել իր վրա, բայց եթե խորքում դիտարկենք, ամուսնական կյանքում տղամարդը եւ կինը ունենում են սխալներ, թերացումներ, բայց ընտանիքի ամրությունը կնոջ ձեռքերում է, քանի որ նա կոչված է, ինչպես արդեն հիշատակվեց, ընտանիքի քահանան լինելու, իսկ քահանան իրականացնում է Սուրբ Եկեղեցու միությունը՝ հավասարապես Աստծո խոսքը բաշխելով, իրեն բաշխելով այդ համայնքի անդամներին: Նույնը ընտանեկան եկեղեցու պարագային. կինը պետք է ունենա այդ հատկությունը՝ իրեն հավասարապես բաշխելու այդ ընտանիքի մեջ, որովհետեւ հաճախ տղամարդիկ տարվում են ընտանեկան հոգսերով, արտաքին աշխա-

տանքով եւ ծանր բեռը ծանրանում է կնոջ ուսերին: Նույնիսկ եթե կինը որեւէ աշխատանքի մեջ է ներգրավված, այլ պարտականություններ ունի աշխատավայրում, սակայն նրա գերագույն պարտականությունը ընտանեկան միության եւ երջանկության պահպանումն է: Եվ դա նաեւ անձնական երջանկության հիմքն է. եթե ընտանիքի մեջ չկա այդ երջանկությունը, ուրեմն ապերջանիկ կլինեն ընտանիքի բոլոր անդամները, եւ բոլորի հայացքը եւ միտքը այդ ընտանիքից դուրս կլինեն: Դրա համար նախքան ամուսնությունը առաջին հերթին երկուսն էլ իրենց համար պիտի ճշտեն մեկ կարեւոր հանգամանք՝ իրենք իրենց գտն¹ են համատեղ կյանքի համար, թե ոչ: Քանի որ երբեմն ընտրությունը կատարվում է տարբեր անցողիկ երեւույթների հիման վրա, եւ երբ դրանք կորսվում են, միությունը քայքայվում է: Դրա համար կանայք եւ տղամարդիկ մինչ ամուսնական ուխտը կապելը իրար լավ պետք է ճանաչեն եւ այդ ճանաչելիության մեջ իրենց համար ամենակարեւորը պիտի որոշեն՝ անպայմանավոր սեր. եթե այն կա, ուրեմն իրենք իրենց կյանքի ընթացքում ամեն ինչ համերաշխորեն կանցկացնեն: Ընտանիքում լինում են վեճեր, կռիվներ, հակառակություններ, անհասկացողություններ. ամուսինները նույնիսկ օրերով կարող են իրար հետ չխոսել, բայց երբ կա այդ սերը, ամեն բան հաղթահարվում է: Եվ ես իմ խոսքում միշտ նշում եմ, որ աննորմալ է այն ընտանիքը, որտեղ չկան զփտություններ, ուրեմն այնտեղ ամեն մեկն իր անձնական կյանքով է ապրում, ընդհանրական երջանկությունը որեւէ մեկին չի հուզում:

- Տեր հայր, ամփոփենք մեր գրույցը՝ եւս մեկ անգամ շեշտելով, թե որն է կնոջ առաքելությունն այս կյանքում եւ ինչի է կոչված կինը: Ինչ կպատգամեք մեր ընթերցող կանանց:

- Ամենից առաջ կինը կոչված է Աստծո պատվիրանը իրականություն դարձնել. «Աճեցե՛ք, բազմացե՛ք, լցրե՛ք երկիրը» (Ծննդ. Ա 28), որովհետեւ երկիրը լցնելով՝ մենք ապահովում ենք երկնային արքայության մեջ բնակիչների թիվը, ապահովում ենք երկինք տանող այդ ճանապարհի ամրությունը, որը Սուրբ Եկեղեցին է, որովհետեւ ամեն մի բարեպաշտ քրիստոնյա եկեղեցու հիմքում այդ ամուր, կարծր քարն է դառնում, որի վրա բարձրանում է հոգեւոր շինվածքը: Եվ ամենակարեւորը. պատրա²ստ է կինը իրեն ամբողջապես նվիրելու ընտանեկան կյանքին: Մերօրյա կյանքում կան արժեքներ, որոնք աստվածաստեղծ են եւ որոնք պետք է պահպանել: Առաջին ընտանիքը Աստված ստեղծեց զբախտում եւ սրա վերա-

բերյալ հայոց հայրապետներից երջանկահիշատակ Մկրտիչ Խրիմ-յանը մի հրաշալի ստեղծագործություն ունի՝ «Դրախտի ընտանիք» գիրքը, որը կարող է Սուրբ Գիրք դառնալ ընտանիքի համար: Մեր սիրելի կանայք պետք է իրենց համար պարզեն. ո՞րն է իրենց կոչումն այս կյանքում: Եթե պարզեցին այդ, ուրեմն իրենց կյանքն ավելի հեշտ կընթանա: Եթե իրենք ցանկանում են ընտանիք կազմել եւ միեւնույն ժամանակ նվիրվել մի աշխատանքի, որն իրենցից պահանջում է ամբողջական նվիրում, ուրեմն երկուսում էլ կձախողվեն: Դա չի նշանակում, որ դու պիտի փակ կյանք ապրես. պիտի լիարժեք ապրես կյանքդ, որովհետեւ դու ես կյանքը տվողը: Եթե դու չնորհ ունես երգելու, նկարելու, ուրեմն քո կյանքը նվիրիր դրան, բայց մի՛ ասա. «Ես սա էլ կանեմ, նա էլ», որովհետեւ այդպես չի կարող լինի: Այլ հարց է, որ երբ քո զավակները հասնեն որոշակի տարիքի եւ ինքնուրույն կյանքով սկսեն ապրել, դու ազատ ես տնօրինելու քո ժամանակը...: Դրա համար ամենակարեւորը առաքելությունդ, կոչումդ հասկանալն է՝ չմոռանալով, որ արդեն յուրաքանչյուր կին ի վերուստ տրված առաքելություն ունի, որ է մայրանալը եւ մայրական խնամք տաձելը, ինչպես Աստվածամայրը, ինչպես սուրբ Եկեղեցին իր սերունդների հանդեպ: Կինն է աղբյուրը ընտանեկան սիրո եւ այդ աղբյուրը պետք է զուլալ եւ մշտաբուխ լինի: Ես հավատում եմ եւ վստահ եմ, որ եթե կինը ամբողջական նվիրում ունեցավ, տղամարդն էլ նվիրում կունենա, իսկ եթե կնոջ կողմից նվիրումը պակասեց, տղամարդն էլ պիտի սառչի դեպի իր կինը, ընտանիքը եւ իր համար ջերմություն ուրիշ աղբյուր պիտի գտնի: Այս դեպքում հասարակության մեջ էլ կլինեն լուրջ խնդիրներ, ինչն էլ կբերի ավելի մեծ ավերներ:

(2013 թ., հունիս, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՍՈՒՐԲ ԳՐՔԻ ԴԵՐՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵՐ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

Տեղ Սմբատ քահանա Սարգսյան

- Գաղտնիք չէ, որ ինչպես դարեր ու հազարամյակներ առաջ, այսօր էլ Աստվածաշունչ Մատյանը մարդկության ուշադրության կիզակետում է, շատերի հոգեւոր սնունդն ու մխիթարությունը: Տեղ հայր, փորձենք հասկանալ՝ ո՞րն է Սուրբ Գրքի շնորհման հիմնական նպատակը, ի՞նչ դեր եւ նշանակություն ունի այն յուրաքանչյուրիս կյանքում:

- Աստծո *Խոսքը* Աստծո Հայտնությունն է մարդկությանը: Քանի որ Աստված խորհրդավոր ու անհայտ է, ապա Նրա խոսքն էլ խորհրդավոր կլինեք, եթե հողաբաշխ ձեւով մեզ Հայտնվեք: Սբ. Պողոս առաքյալը, խոսելով անդրաշխարհայինի մասին, ասում է. «Գիտեմ մի մարդու ի Քրիստոս, որ տասնչորս տարի առաջ (թե մարմնով էր՝ չգիտեմ, թե առանց մարմնի՝ չգիտեմ, Աստված գիտե»), Հափշտակվեց մինչեւ երրորդ երկինք..., մինչեւ դրախտ եւ լսեց անպատում խոսքեր, որ մարդս արտոնված չէ խոսել...» (Բ Կորնթ. ԺԲ 2-5): Այսինքն՝ անդրաշխարհային եւ հոգեւոր իրականությունը վեր է մարդկային խոսքի տրամաբանությունից եւ Հասկանալու համար ունի հատուկ ձեւակերպման անհրաժեշտություն: Մենք Աստծո եւ մեր փրկության մասին իմանում ենք Աստծո խոսքից: Սբ. Գր. Տաթևակցին, նկատի ունենալով մարդու անկումը, ասում է, որ մարդը փոփոխական է. ինչպես բարուց փոխվեց դեպի չարը, այնպես էլ կարող է նաեւ չարից փոխվել բարին, իսկ բարին մեզ փոխանցվում է Աստծո խոսքով: Ուրեմն մենք մեր կյանքը շտկելու եւ նորոգելու անհրաժեշտությունն ունենք, որը հնարավոր է Աստծո խոսքով:

- Տեղ հայր, ասացիք, որ մարդը փոփոխական է, մինչդեռ մենք գիտենք, որ Աստծո խոսքն անփոփոխ է, քանի որ Սուրբ Գրքին խորթ է որեւէ ժամանակավրիպություն, քանզի նրա խոսքն Ինքը ճշմարտությունն է, որը հավետ արդիական հնչեղություն ունի...: Աստծո Խոսքը կարող է երբեւէ ժամանակավրեպ համարվել:

- Երբե՛ք, որովհետեւ Աստված անփոփոխ է, հետեւաբար Աստծո խոսքն էլ անսուտ է, չի կարող որոշ ժամանակ ճշմարիտ լինել,

հետո կորցնել իր արդիականությունը: Ինչո՞ւ, որովհետեւ ճշմարտությունը մնում է նույնը: Ծճարտությունն ինքը Հիսուս Գրիստոս է, Ով Իր Անձը մեզ համար զոհեց: Լինելով Աստված, խոնարհվեց մարդ լինելու աստիճան: Աստծո Որդու մարդեղացումը, որի մասին գրված է Սուրբ Գրքում, ճշմարտության հայտնությունն է մեզ, այն քարոզվում է շուրջ 2000 տարի աստվածահայտնությունից հետո, սակայն դրանից առաջ էլ դարեր շարունակ մարգարեացվում եւ քարոզվում էր:

- Ինչ բարերար ազդեցություն է ունենում Աստծո Խոսքի ընթերցանությունը ընթերցողի հոգու, սրտի եւ մտքի վրա:

- Ասացի, որ Աստծո խոսքը հայտնություն է մեզ մեր անձերի փրկության համար, այն մեր փոփոխման ուղենիշն է: Բայց չմտածենք, որ Սուրբ Գիրքը դասագրքի պես է, ո՛չ, քանի որ Աստծո խոսքն իր մեջ աստվածային ներշնչում ունի: Այն գրվել է Սուրբ Հոգով ներշնչված մարդկանց կողմից: Եվ քանի որ մենք Աստծո պատկերով եւ նմանությամբ ենք ստեղծվել, Աստծո շունչը, Սուրբ Հոգու ներկայությունն ունենք մեր մեջ, ուստի անհրաժեշտություն ունենք այս խոսքից վեր ապրում ունենալու: Բնականաբար, Աստծո խոսքն ընթերցելիս մենք ապրում ենք այն ներշնչանքը, որն ապրել են Աստվածաշնչի հեղինակները՝ լցվելով Սուրբ Հոգով, հաղորդակցվելով Աստծո հետ: Աստծո խոսքն ասում է. «Պիտի սիրե՛ս քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով եւ քո ամբողջ հոգով եւ քո ամբողջ զորությանբ եւ քո ամբողջ մտքով. եւ պիտի սիրե՛ս քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը» (Ղուկ. Ժ 27), ուրեմն սիրել Աստծուն, նշանակում է փափագել Նրա խոսքն իմանալ: Շատ կարեւոր է, որ մեր զգայարանները տարված լինեն բարի ապրումներով: Սբ. Եփրեմ Ասորին ասում է. «Ուժերիդ ներածի չափով պատրաստիր քեզ ըստ կարելիության հաճախ ընթերցել Աստվածաշունչը, որ ի մի բերի մտքերդ, որոնք ցրել էր թշնամին իր խաբեպատիր հնարքներով չար խորհուրդներ ներշնչելով: Աստծո խոսքի ընթերցումը կարգի է բերում ցրված մտքերը եւ աստվածգիտություն պարգեւում: Ուստի ջանասեր եղիր եւ վարժիր անձդ ընթերցանությունում ու աղոթքով, որպեսզի միտքդ լուսավորվի»: Մենք իսկապես մեր մտքերի լուսավորության եւ մեր կյանքի նորոգության անհրաժեշտությունն ունենք: Սա չի լինում առանց ինքնաճանաչողության: Եթե կարող ենք ասել, որ Աստվածաշունչը լույս է, ապա որքան մոտենանք լույսին, կտեսնենք մեր զգեստի բծերը: Մենք հաճախ ինքնախաբեություն

մեջ ենք ընկնում՝ մտածելով, որ լավն ենք: Աստվածաշնչի խոսքն ուղղում է մեր մտածումները, աշխարհայացքը: Հայրերից մեկն ասում է, որ Աստվածաշնչի պատվիրանների մանրակրկիտ պահպանությունը մեզ ինքնաճանաչողության է բերում, որովհետեւ մենք մեզ այլեւս չենք համեմատում մարդկանց հետ, այլ՝ Աստծո:

- Սուրբ Գրքի մեկնիչները մարդուն խորհուրդ են տալիս սուրբգրային պատումների, հերոսների վարքերի մեջ նախ եւ առաջ տեսնել իրեն, իր սրտի մեղքերը, արատները, աշխարհասիրությունը, հպարտությունը եւ մյուս մեղքերը: Աստվածաշունչը բնավ չի սքողում, թաքցնում իր հերոսների թերություններն ու մեղքերը, սովորեցնում է մեզ Սողոմոնի կռապաշտության, Դավթի մեղսագործության, Պետրոսի ուրացության մեջ տեսնել մեր անձերը...: Ինչ կասեք այս առնչությամբ:

- Աստվածաշնչի մեջ արդար մարդկանց մասին քիչ է խոսվում: Հիշենք Հոբ արդարին: Երբ Աստված խոսեց նրա հետ, պարզվեց, որ Հոբն էլ մեղավոր է: Նա իր անձը համեմատելով մարդկանց հետ՝ արդար էր կարծում: Բայց Աստծո հետ համեմատվելով հասկացավ, որ մեղավոր է: Եսայի մարգարեն ասում է, որ մարդկանց արդարությունը կեղտոտ լաթերի պես է (տե՛ս Եսայի ԿԳ 6): Ինչո՞ւ. որովհետեւ մենք բոլորս էլ կրողն ենք մահացու մեղքերի: Բարի, արդար մեկը չկա. յուրաքանչյուր մարդ անձնասեր է: Դրա համար էլ Տերն ապաշխարության է կանչում մեզ՝ մեր անձերի փոփոխությունը նկատի ունենալով, որն անհնար է առանց Քրիստոսի: Եթե դա հնարավոր լիներ մարդկային ջանքերով, ապա Աստծո Որդին չէր մարմնանա եւ խաչի վրա չէր մեռնի մեզ համար: Եթե հնարավոր լիներ Աստվածաշունչը միայն կարգալով փրկվել, ապա Աստծո Որդու սուրբ Մարմնի եւ Արյան հաղորդության անհրաժեշտությունը չէինք ունենա: Մեր կյանքը մահացու մեղքերով վիրավորված է: Ուրեմն նախ պետք է հոգու հիվանդությունից ձերբազատվել:

- Առաքյալն ասում է, որ Աստծու խոսքն ազդու եւ ավելի հատու է, քան ամեն մի երկսայրի սուր. եւ կտրում անցնում է մինչեւ ոգու եւ հոգու, հոգերի եւ ողնաձուծի բաժանման սահմանը. նա քննում է սրտի մտածումներն ու խորհուրդները (տե՛ս Եբր. Դ 12): Ինչպիսի դիպուկ համեմատություն:

- Աստծո խոսքը տարբեր ուղղություններով ազդելու կարողություն ունի: Աստված Իր մեջ ունի անճառելի բարին, որին հաղորդ ենք լինում՝ ընթերցելով Սուրբ Գիրքը: Աստվածաշնչի հեղինակներն էլ իրենք նախ ապրեցին այս խոսքով եւ ապա փոխանցեցին մեզ: Հետաքրքիր է նրանց ոճերի տարբերությունը: Ինչպե՞ս

կարող ենք համեմատել Պետրոս առաքյալի պարզ նախադասութ-
յունները Պողոս առաքյալի բարձր աստվածաբանական ձեւակեր-
պումների հետ, կամ՝ աստվածաբանության մասին Հովհաննես ավե-
տարանչի բարձր դատողությունները Մարկոս ավետարանչի պարզ
խոսքի հետ, կամ՝ Երեմիա մարգարեի նուրբ եւ Եսայի մարգարեի
երգեցիկ ոճը եւ այլն: Գրելով աստվածային ներշնչումով՝ նրանցից
յուրաքանչյուրը նաեւ իր անձնական դրոշմն է դրել իր «ստեղծա-
գործության» վրա եւ ճշգրտորեն փոխանցել մեզ:

- Տե՛ր հայր, գիտենք, որ ընթերցելուց զատ պակաս կարելուր չէ նաեւ ըն-
թերցածը կյանքում կիրառելու հանգամանքը: Ինչպե՛ս կյանքում իրագործել
սուրբգրային պատվիրանները:

- Աստվածաշնչի խոսքն ամեն օր պետք է ընթերցել՝ ունենա-
լով որոշակի ապրում, զգալով Սուրբ Հոգու ներկայությունը, Աստ-
ծո արքայության զգացողությունը: Դավիթ մարգարեն ասում է.
«Տե՛ր, Քո օրենքն իմ ջղերին հանգստություն է»: Ուրեմն Աստծո
օրենքը պահելը վկայում է մեր Հոգու առողջության մասին: Մենք
ամեն օր պետք է ապաշխարողական տրամադրվածություն ունե-
նանք, ինչպես սբ. Հովհ. Մանդակունին է ասում, չենք կարող մի
օր ապաշխարել, հաջորդ օրը՝ զեխանալ...: Աստծո պատվիրաններն
ամեն օր պետք է պահել: Բայց դրանցից շատերը գուցե չկարո-
ղանանք պահել, դրա համար շատ կարեւոր է սբ. Հաղորդությամբ
միավորությունն Աստծո հետ: Իսկ հաղորդվելիս այսպես աղոթենք.
«Տե՛ր Աստված, ես չեմ կարող, բայց հոժար եմ կատարել, Դո՛ւ օգ-
նիր ինձ, ողորմի՛ր ինձ»:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ նույն տրամաբանությամբ նաեւ Սուրբ Գրքի ըն-
թերցանությունից առաջ պետք է փոքրիկ աղոթք անենք՝ խնդրելով Աստծուն
հասկանալ ընթերցածը:

- Իհարկե, քանի որ Աստծո խոսքը բխում է այն խորհրդավոր
իրականությունից, որ խոսքով բացատրել հնարավոր չէ: Կարծեմ
Պյոթագորասն է ասում, որ «Սկզբնապատճառները ձեւակերպման
ենթական չեն», հետեւաբար որքա՛ն անհրաժեշտ է Աստծո օգնութ-
յունը՝ այս խորհրդավոր իրականությունը հասկանալու համար,
որովհետեւ էական չէ խոսքի տառացի պահպանումը (թեեւ դա եւս
կարեւոր է), այլ խոսքի ազդեցությունը Հոգու մեջ ունենալը, ինչ-
պես ասում է հայրերից մեկը: Ամեն անգամ Աստվածաշունչը բացե-

լիս կարող ենք այսպես աղոթել. «Օգնի՛ր, Հոգի՛դ Սուրբ, Աստված ճշմարիտ»: Եվ Աստված կօգնի մեզ հասկանալ Իր խոսքը:

- Հայրերից մեկն ասում է, որ եթե նույնիսկ մարդը ոչինչ չհասկանա իր ընթերցածից, միևնույն է, մեծ օգուտ կունենա:

- Այո՛, հիշենք Դավիթ մարգարեն. նա սաղմոսներ էր երգում Սավուղ թագավորի համար, որպեսզի վերջինս հանգստություն գտնի իր նյարդային լարված վիճակից եւ խաղաղվի: Աստծո խոսքը մեր մեջ անմոռունչ ազդեցություն ունի, նրա զորությունից չարը հեռանում է: Սուրբգրային շատ խոսքեր գուցե առաջին ընթերցումից չհասկանանք կամ սխալ հասկանանք: Սբ. Գր. Նարեկացին ասում է. «Աստվածաշնչից մի նոր բան իմանալու համար պատրաստ էի իմ ամբողջ իմացածը մոռանալ...», որովհետեւ Աստծո խոսքը բազմաշերտ եւ բազմաբովանդակ է:

- Տե՛ր հայր, կարո՞ղ ենք ասել, որ Աստվածաշունչը վերընթերցանության Գիրք է, Այն պետք է միշտ ընթերցել՝ դարձնելով մեր սեղանի Գիրքը:

- Այո՛, ոմանք ասում են, որ ընթերցել են Աստվածաշունչը մի քանի անգամ, բայց նույնն է, թե ասեն, որ հինգ անգամ հաց են կերել: Աստծո խոսքը մեզ համար հոգեւոր սնունդ է, առանց որի մեր հոգին չի կարող ապրել, ինչպես որ առանց մարմնավոր կերակրի կմեռնի մեր մարմինը: Տե՛ր Հիսուս Քրիստոս այս մասին ասում է, որ «Միայն հացով չէ, որ կապրի մարդը, այլ՝ Աստծու ամեն խոսքով» (Ղուկ. Դ 4):

(2014 թ., մարտ, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Տե՛ր Կոմիդիաս վարդապետ Հովնանյան

- Հայր սուրբ, Եկեղեցին հավատում է, որ Աստծո նկատմամբ հավատի եւ բարոյականության միջեւ օրգանական կապ կա. յուրաքանչյուր մարդ ունի բնածին, բնական բարոյականություն: Բնչ ասել է բնածին բարոյականություն:

- Բոլոր այն ազգերը, որոնք ունեն Աստծո կողմից տրված պատվիրանները, հավատում են, որ իրենք Աստծո, Արարչի կողմից են ստեղծված, ընդունում են, որ Աստված նյութից ստեղծեց մարմինը, բայց կենդանությունը, հոգին ինքը փոխանցեց նրան: Յուրաքանչյուր անձ ծննդյան վայրկյանից սկսյալ արդեն պիտի լինի այդ պատկերը բարձր պահողը, հետեւաբար բարոյականությունը ուղեկից պիտի լինի մարդուն իր ողջ կյանքի ընթացքում:

- Որո՞նք են ավետարանական-բարոյականության չափանիշները, եւ ինչո՞ւ այսօր մի շարք առաքինություններ եւ մարդուն մարդ դարձնող հատկանիշներ ժամանակավրեպ են համարվում: Բարոյականության չափանիշները կարո՞ղ են ժամանակավրեպ համարվել:

- Քրիստոսի հրաշալի դարձվածքը կա Մատթեոսի Ավետարանի 24-րդ գլխի մեջ, որտեղ Նա հրաշալիորեն հայտարարում է. «Զգո՛ւյշ եղեք. գուցե մեկը ձեզ խաբի, որովհետեւ շատերը կգան իմ անունով ու կասեն, թե՛ ես եմ Քրիստոսը. եւ շատերին կմոլորեցնեն» (ԻԴ 4, 5): Այս դարձվածքը ինքնին մարգարեական է նաեւ մեր օրերի համար: Ո՞վ էր Քրիստոսը. Քրիստոս նշանակում է Փրկիչ, Մեսիա, Օծյալ, ուրեմն այսօր կան մարդիկ, որոնք իրենց որպես «փրկիչ» են ներկայացնում, որովհետեւ փրկության գաղափար են բերում՝ սեռականը չհետադրելով. ասում են, որ եթե դու ուզում ես առողջ ապրել, անպայման պիտի զբաղվես սեռական հարաբերությունամբ: Ես եմ քո մարմնական «մեսիան»: Ուրեմն տեսնում ենք, որ ամեն մեկ ժամանակաշրջանում պիտի հայտնվեն մարդիկ, որոնք մարդուն պիտի փորձեն հեռացնել Աստծուց: Սբ. Պողոս առաքյալի թղթերում մենք հանդիպում ենք հրաշալի դարձվածքների. ասվում է, որ եթե դուք չեք ուզում Աստծո արքայությունից դուրս դրվել, մի հետեւեք այն բացասական երեւույթներին, որոնք այսօր քարոզվում են: Կորնթացիներին ուղղված առաջին թղթում կարդում ենք, որ անիրավներն Աստծո արքայությունը չեն ժառանգելու. «Մի՛ խաբվեք. ո՛չ պոռնիկներ, ո՛չ կռապաշտներ, ո՛չ շնացողներ, ո՛չ իգացողներ, ո՛չ արվամուլներ, ո՛չ գողեր, ո՛չ ագահներ, ո՛չ հարբեցողներ, ո՛չ բամբասողներ, ո՛չ էլ հափշտակողներ Աստծու արքայությունը չպիտի ժառանգեն» (Ա Կորնթ. 2 9-11): Շատ հստակ է, թե այդ մարդկանց նպատակն ինչ է. Աստծո արքայության դռները մեր առջեւ փակելը, հետեւաբար նրանք կարող են ամեն կերպարով ներկայանալ, որովհետեւ դա չարի մեթոդն է: Չարը մարդկանց խաբելու համար ամեն ձեւով կարող է հանդես գալ: Մենք դա տես-

նում ենք անապատում Քրիստոսի փորձություն ժամանակ... (տե՛ս Ղուկ. Դ 1-13): Ինչպես այսօր որոշ «բանաստեղծուհիներ» փորձում են մեզ սովորեցնել, որ մարդը պետք է լինի արվամուլ, լեսբուհի..., սա խոսում է այն մասին, որ այդ կերպարների միջոցով է սատանան փորձում մեր ժողովրդին հեռացնել իր բուն հավատից. ո՞ր ժողովրդին՝ հայ ժողովրդին, ում շումերները հայտարարում էին Աստծո ընտրված ազգ, իսկ մեր երկիրը՝ Աստծո բնակավայր:

- Յայր սուրբ, փաստորեն սատանայի ձեռագիրը չի փոխվել եւ չի կարող փոխվել...

- Ձի կարող փոխվել. ինչպես Աստծո կերպարը չի փոխվում հազարամյակների ընթացքում, այնպես էլ չարի կերպարը:

- Յետեւաբար չեն կարող փոխվել եւ ժամանակավրեպ համարվել բարոյականության չափանիշները, այնպես չէ:

- Քրիստոսն ասում է. «Ձեկա վերացնելու, այլ լրացնելու, կատարյալ դարձնելու» (տե՛ս Մատթ. Ե 17): Սա խոսում է այն մասին, որ եթե ժամանակի ընթացքում որոշ ընկալումներ իրենց մեջ բարոյականության ծիրից ներս պարունակում էին նաեւ այսօրվա քրիստոնեական արժեքներին համապատասխանող երեւոյթներ, քրիստոնեությունը եկավ այդ բոլորը բարձրացնելու այնպիսի մի աստիճանի, որտեղ անբարոյականությունը ոչ մեկ տեղ չունի, իսկ անբարոյականությունը սկսվում է, երբ բացակայում են ներողամտությունը, դիմացինի նկատմամբ հարգանքը, սերը:

Բավական է ամենահրաշալի կերպարին դնես անբարո միջավայրի մեջ, ապա 1, 2 տարում նա կդառնա այնպիսին, ինչպիսին իր կողքիներն են: Այդ պատճառով ժողովուրդն ասում է. «Ասա ով է ընկերդ, ասեմ ով ես դու»:

- Յայր սուրբ, գաղտնիք չէ, որ Չանգվածային լրատվության միջոցներն այսօր հրամցնում են հոռի, ապականված բարբեր, խրախուսում ամեն տեսակի շեղումները, անբարոյականությունը: Ինչ ավեր կարող է գործել նման քարոզչությունը մարդկային հոգու վրա, որն Աստծո կնիքն է կրում...

- Նայած թե այդ ԶԼՄ կոչվածներից որն է ամենաակտիվ ներկայությունը մարդկային կյանքից ներս: Անշուշտ, ամենաակտիվը հեռուստացույցն է: Դժբախտաբար կան որոշ հեռուստաընկերություններ, որոնք չարի, սատանայի սերմնացանները լինելուն են լծված, որոնց պատրաստած հաղորդումները անբարոյականություն են քարոզում: Ավետարանի մեջ նշվում է, որ մարմինը ոչ թե

պոռնկություն, այլ Աստծո համար է եւ Տերը՝ մարմնի համար: «Ով մերձենում է պոռնիկին, նրա հետ մի մարմին է դառնում...: Եվ ով մերձենում է Տիրոջը, մեկ հոգի է դառնում Նրա հետ» (Ա Կորնթ. Զ 16, 17): Դժբախտաբար այսօր մեր որոշ ԶԼՄ-ներ այնպիսի այլասեռություն են կրթում մեր նոր սերնդին, որ սարսափել կարելի է: Մենք ինքներս մեր ձեռքով անում ենք ամեն ինչ մեր ժողովրդի բարոյական, հոգեւոր արժեքները զրոյականի իջեցնելու համար, իսկ երբ ժողովուրդը չունի հոգեւոր արժեք, նրա մոտ որեւէ սրբություն չկա, իսկ առանց սրբության չի կարող ոչ երկիր գոյություն ունենալ, որը գերազույն սրբությունն է, ոչ ընտանիք, հետեւաբար չի կարող եւ ազգ գոյություն ունենալ: Այսինքն մենք, լինելով այլոց սաղայելական ծրագրերի խամաճիկները, մեր ձեռքերով իրականացնում ենք նրանց չարաբույր ծրագրերը:

- Մեր օրերում հնարավոր է քրիստոնեական բարոյականության սկզբունքները հարադրել այն ազատության չափանիշներին, որն Աստված շնորհել է յուրաքանչյուր մարդու:

- Ազատությունն ամենաթողությունն է. եթե ես ազատամիտ եմ, դա չի նշանակում, որ կարող եմ անել այն, ինչ ուզում եմ: Ազատամտությունը պիտի ունենա իր սահմանները: Ես հաճախ կրկնում եմ Ցիցերոնի խոսքերը. «Ազատ ապրելու համար պետք է լինել ստրուկը օրենքի», այսինքն՝ լինել կատարյալ օրինապահ: Եթե իմ ազատությունը ֆիզիկապես խանգարում է ղիմացիներին, ապա դա ոչ թե ազատություն, այլ այդ անվան տակ այլասերում է:

- Ինչ կերպերով կարող է մերօրյա մարդը պաշտպանվել, խուսափել այդ հարձակումներից՝ հնարավորինս պահելով իր քրիստոնեական կերպարը:

- Մեր օրերում քրիստոնեական կերպարը պահելու համար մենք ոչ միայն պետք է կրկենք Առակաց գրքից հայերեն թարգմանված առաջին նախադասությունը, որն է՝ «Ճանաչել իմաստությունը եւ խրատը, իմանալ հանճարի խոսքերը», այլեւ կարդանք դրա շարունակությունը. «...պարզամիտներին խորագիտություն եւ երիտասարդներին միտք ու հանճար տալու համար...» (Առակ. Ա 2-5), որովհետեւ եթե մարդը Քրիստոսի ասածի նման աղավաղում նման բարի եւ օճի նման խորագետ չէ, չի կարող իրական մարդ լինել. նա համարժեք է առանց բանականության անասունի կամ կենդանու, որի կյանքի նպատակը ուտելն է եւ հարաբերվելն իր նմանի հետ: Այսինքն՝ եթե քրիստոնեությունը եւ մեր ողջ պատմությունը մեզ

առաջնորդում են դեպի կատարելություն, այսօրվա որոշ «Հայեր» (որովհետեւ այն հայը, որն իր ժողովրդի դեմ է գործում, դադարում է ինձ համար հայ լինելուց. այդպիսին սաղայելի, եւ ոչ թե հայկի ծնունդն է) առաջնորդում են դեպի կործանում՝ իրականացնելով այն, ինչ հակառակ է մեր հավաքական կյանքին եւ մեր Տիրոջ կամքին:

- Յավոք, լինելով քրիստոնյա ազգ, մեր ընթացքով ու կենցաղով այնքան հեռու ենք քրիստոնեական կյանքից ու առօրյայից:

- Ես չէի ընդհանրացնի: Մեր հասարակության մեջ ունենք տարբեր խավեր, ունենք իրոք քրիստոնեական կերպար ունեցող շատ բարի, մաքուր մարդիկ, բայց ցավոք սրտի այն 70 տարիները, որոնք նյութական իմաստով որոշ առաջխաղացում գրանցեցին, հոգեւոր դաշտից ներս մի ամբողջ ցունամի առաջացրին, որովհետեւ երբ մարդու միջից վերացնում են հավատը եւ Աստծո գաղափարը, նա դառնում է ամենաանազնիվ մարդը, վերածվում այնպիսի մի կերպարի, ում համար այն, ինչ ամոթ է՝ ընդունելի է, իսկ այն, ինչ ամոթ չէ, սովորական երեւույթ է: Այսինքն ամոթ է ամաչելը եւ կզարմանամ, եթե սկսես դու զարմանալ: Նրանց համար գոյություն չունի բարոյականության որեւէ սահման: Քրիստոնեությունը հստակություն է, որտեղ ամեն մեկ դարձվածք արժեւորում է մարդուն: Ասվում է, որ մարդն իր հոգով նման է Բարձրյալին, Կատարյալին, ուրեմն մենք երկրի վրա պիտի Աստծո կամքը եւ ոչ թե մեր անասնական ցանկությունների կատարողները լինենք: Առաքյալի՝ Գաղատացիներին ուղղված թղթի բացառիկ հատվածը հիշենք. «Եթե Հոգով եք առաջնորդվում, ապա օրենքի տակ չեք, որովհետեւ մարմնի գործերը հայտնի են. այսինքն՝ շնություն, պոռնկություն, պղծություն, վավաշոտություն, կռապաշտություն, կախարհություն, թշնամություն, կռիվ, նախանձ, բարկություն, հակառակություններ, երկպառակություններ, բաժանումներ, չար նախանձ, սպանություններ, հարբեցողություններ, անառակություններ եւ սրանց նման ուրիշ բաներ»: Նշված մեղքերին ես կավելացնեի նաեւ թմրամոլությունը: «Նրանք, որ այսպիսի բաներ են գործում, Աստծո արքայությունը չեն ժառանգելու» (Գաղ. Ե 18-22):

- Հայր սուրբ, ուրեմն զորն է լուծումը, այս իրավիճակից ելքի ճանապարհը: Դուք լավատես եք այն առումով, որ մի օր մեր հասարակությունը կվերադառնա իր բարոյական, ավանդական արժեքներին:

- Ես լավատես կլինեի այն ժամանակ, երբ մեր ժողովրդի որոշ

կարեւոր մի խավ դադարեր մտածել, որ եթե հանկարծ այս երկիրը մի օր կործանվի, ինքը կփախչի Եվրոպա՝ վայելելով այնտեղ նախապես տեղափոխած իր ունեցվածքը, առոք-փառք կապրի իր կյանքի մնացած տարիները: Այդպիսիներն արժանանալու են Մանթաշովի, Գյուլբենկյանի վախճանին: Ո՞ւր են հիմա նրանց սերունդները: Մեզ պետք է սթափ դատողություն, առաջին հերթին ազգային գիտակցություն, նվիրվածություն, որպեսզի ամեն մարդ հասկանա, թե ով է ինքը: Եթե ես պատկանում եմ աստվածընտիր հայ ժողովրդին, եթե սա իմ սրբազան երկիրն է, որի անունը Բիբլիական Հայաստան է, ուրեմն ես կատարյալ նվիրվածությամբ պիտի մոտենամ հարցին: Հրեաները ամեն հրեայի մեջ տեսնում էին իրենց եղբորը, որովհետեւ Աբրահամը հայտարարված էր նրանց հայրը: Նույնպես եւ մենք ամեն մի հայի մեջ պիտի տեսնենք մեր եղբորը: Ըստ Աստվածաշնչի՝ Աստծո դրախտն այստեղ է, որտեղ Աստված արարեց առաջին մարդուն: Իսկ մենք այսօր այդ դրախտավայրը վեր ենք ածում պոռնկատան: Լավատեսությունը կլինի այն ժամանակ, երբ ժողովուրդը մտածի ոչ թե իրար խաբելու, անիծելու, այլ օգնելու, նեցուկ լինելու, միասին առաջ գնալու մասին, ոչ թե անկախութուն հայտարարենք, որպեսզի ճորտատիրական հասարակարգը վերականգնվի Հայաստանում:

(2012 թ., օգոստոս,

«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Հազար քահանա Պետրոսյան

- Տեր հայր, ըստ եկեղեցու հայրերի դասակարգման՝ մարդկային առաքի-նությունների շարքում չորրորդն արդարությունն է: Աստծո գլխավոր հատկա-նիշներից մեկն է արդարությունը. Աստված հանդիսանում է այս եզրի կատար-յալ մարմնավորումը: «Ամենաարդար» ասելով՝ մենք հենց Աստծուն էլ հասկա-նում ենք...: Սակայն, ինչո՞ւ մեզանում այնքան շատ են անարդարությունները, եթե Աստված արդարադատ է:

- Այո՛, Աստված Ինքն արդարության կատարելատիպն է: Աստված արդար է: Նա մարդուն ազատ կամք է տվել, որով էլ մարդն ընտրում է բարին կամ չարը: Մեր նախածնողները դրախտում ունեին արդարությունը պահելու հրահանգ. նրանք պիտի հեռու մնային չարի եւ բարու գիտության ծառից: Սակայն անհնազանդ գտնվեցին, պատվիրանազանց եղան, արդարությունը թյուրվեց: Անարդարություններն ու անօրենսությունները մարդու ազատ կամքի դրսեւորման արդյունք են: Այսպիսով՝ Աստված մեզ ցույց է տվել փրկության ճամբարիտ ուղին. մարդն է ընտրում, թե որ ճանապարհով եւ ուր կընթանա:

- Կարելի է ասել, որ անարդարության շատ տեսակներ ծնվում, զարգանում են այն պատճառով, որ մարդը ցանկանում է Արարչի դերը ստանձնել:

- Դա մոլորություններից մեծագույնն է, որից ծնվեցին բոլոր մոլորությունները: Հիշենք Արուսյակի ապստամբությունը երկնքում (տե՛ս Եսայի ԺԴ 12-15). վերջինս ուզեց Աստծու տեղը լինել, որն արդարության խեղաթյուրում էր, սակայն պատժվեց արդարադատ Աստծուց, արտաքսվեց երկնքից, դարձավ սատանա, թշնամի եւ հակառակորդ: Արդարությունը վերականգնվեց: Եթե սատանան չընդվզեր իր Արարչի դեմ, չարտաքսվեր երկնքից, չէր խաբի մեր նախածնողներին՝ դրախտում՝ նրանց արտաքսման եւ մարդկային ցեղի կորստյան պատճառը լինելով: Մարդը դարձավ մահկանացու, սակայն Քրիստոսի մարդեղությամբ եւ փրկագործությամբ ազատագրվեց մեղքի եւ մահվան դատապարտությունից:

- «Արդար, արդարություն» բառերը գոնե աշխարհիկ մտածողության մեջ հաճախ ենթադրում են «դատաստան, դատել» տրամաբանական թվացող եզրերը: Յոգեւոր դաշտում էլ այս երեւույթն առկա է:

- Մեծագույն Դատավորը, արդարության Պահապանն Աստված Ինքն է: Գիտենք, որ Ահեղ Դատաստան պիտի լինի, ինչպես Սուրբ Գիրքն է ասում. Աստված սահմանել է մի օր, երբ բոլոր ննջեցյալները հարություն պիտի առնեն եւ կանգնեն Աստծո Ահեղ Դատաստանի առաջ: Հենց այդ դատաստանով էլ վերականգնվում է արդարությունը: Աստված մարդուն փրկության տարբեր միջոցներ տվեց, օրինակ՝ խիղճը, որն Աստծո ձայնն է մարդու մեջ: Դատաստանի ժամանակ պիտի հայտնվի աստվածային արդարությունը եւ դատապարտվի մարդկային ապերախտությունը: Ահեղ Դատաստանի ժամանակ Քրիստոս կմերկացնի մեր բոլոր արարքները, մեր ողջ

կյանքը, մեր լեզուն կղառնա մեր դատավորը, ծածկվելու տեղ չի լինելու, արդարությունը պարզաճակատ երեւալու է:

- Փաստորեն, այս ժամանակավոր կյանքի ընթացքում քրիստոնյա մարդն իր կրած անարդարությունների եւ անիրավությունների դիմաց հանդերձյալում պիտի վարձատրվի՝ վայելելով արդարությունն Աստծո արքայության մեջ:

- Այո՛, մեր սուրբ վարդապետները բոլոր դարերում այդ են ուսուցանել՝ հիմնվելով Ավետարանի վրա: Սբ. Պետրոս առաքյալն ասում է, որ եթե մեկը հանիրավի տառապանքի է ենթարկվում եւ բարի խղճմտանքով դիմանում, չնորհք ու վարձք կստանա (տե՛ս Ա Պետր. Բ 19-20): Բայց շատեր տառապում են մեղք գործելու պատճառով: Սա այլ պարագա է: Նաեւ լինում են դեպքեր, երբ մարդուն հանիրավի են դատում, զուր դատապարտում: Այս դեպքում այդ դատաստանը ենթարկվելու է ահեղ Դատավորի դատին. մեղավորները պատժվելու են:

- Աստվածաշնչում բազում մարգարեներից, նահատակներից, նաեւ եկեղեցու կողմից սրբացված անձանցից միայն մի քանիսն են արժանացել արդար կոչվելու՝ Նոյ, Աբրահամ, Դանիել, Զոր, Զովհաննես Մկրտիչ: Միթե արդարությունն ավելի բարձր բարոյական եզր է, քան մյուս առաքինությունները՝ սրբություն, խոնարհություն եւ այլն...:

- Արդար կոչվելն այլ եզր է, բացարձակ արդարությունը՝ այլ եզր: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Եթե Աստված արդարացրեց, ո՞վ կարող է մեղադրել» (Հռոմ. Ը 33-34): Տեսե՛ք. երեք մարդ դատապարտվում է խաչելության. մեկը հավիտյան օրհնյալ Աստված է, մյուս երկուսը՝ ավազակներ, որոնցից մեկն անգամ մահվան ժամին չի դադարում մեղք ու պղծություն գործելուց: Մյուսը նախատում է նրան՝ հիշեցնելով, որ իրենք արդարացի են պատժվում, մինչդեռ Քրիստոսն անմեղ է: Եվ մեր Տերն արդարացնում է աջակողմյան ավազակին՝ ասելով. «Այսօր ինձ հետ դրախտում կլինես» (Ղուկ. ԻԳ 43): Իսկ անարդար մարդը դրախտը ժառանգել չի կարող: Արդարությունը Քրիստոսով է լինում, հետեւաբար, եթե բացարձակ ճշմարտության տեսանկյունից դիտարկենք, երկրագնդի վրա Քրիստոսից բացի ոչ ոք բացարձակ արդար չէ: Բայց բոլոր սրբերն էլ արդար են:

- Մեր Տերը Մատթեոսի Ավետարանում ասում է. «Եթե ձեր արդարությունն ավելի չլինի, քան օրենսգետներինը եւ փարիսեցիներինը, երկնքի արքայություն չեք մտնի» (Մատթ. Ե 20): Ինչպե՞ս հասկանալ Տիրոջ խոսքը:

- Վերաձեռակերպենք Տիրոջ խոսքերը. եթե Մայր Եկեղեցու հետեւորդների արդարությունն աղանդավորների արդարությունից ավելի չլինի, բնավ երկինք չեն մտնի:

- Տէր հայր, այսպիսի հայտնի ասույթ կա. «Արդարությունը հաճախ հիվանդանում է, սակայն չի մեռնում»: Սա արդյո՞ք արդարության հաղթանակի հանդեպ մարդու հավիտենական հույսը չէ:

- Սողոմոն Իմաստունն ասում է. «Երիտասարդ էի, եւ ծերացա, սակայն արդարի որդուն հաց մուրալիս չտեսա» (տե՛ս Իմաստ. ԼԶ 25): «Երիտասարդ էի, եւ ծերացա» արտահայտության մեջ կա կյանքի փորձ, որի մեջ արդարությունն իր զորությունը փաստել եւ հաստատել է: 1920-30-ական թվականներին, երբ համատարած քանդում էին եկեղեցիները, մարդիկ մտածում էին, որ դա քրիստոնեության վերջն է, բայց արդարությունն աստիճանաբար հաղթանակեց, ինչպես տեսանք: Ժողովուրդը տեսնում էր, թե ինչպես է այս կյանքում պատուհասվում եկեղեցու խաչը վայր գցողը, դեռ անվախճան հավիտենական դատաստանն էլ՝ գլխից կախված: Այսօր մենք դարձյալ վերադարձանք Մայր Եկեղեցու գիրկը, որից բռնի կերպով մեզ փորձեցին խլել: Քրիստոնյայի հույսը միայն այս կյանքի մեջ չէ: Եթե նույնիսկ այս կյանքի մեջ էլ այդ հաղթանակը նա չտեսնի, ապա դրա վարձքը պիտի ստանա Ահեղ Դատաստանի ժամանակ: Առաքյալն ասում է, որ թշվառ է այն մարդը, ում հույսը միայն այս կյանքի համար է, բայց երանի՜ նրան, ում հույսը մեռելներից հարություն առած Քրիստոսն է, հավիտենական կյանքը: Հետեւաբար մեր հույսը երբեք չի կորչում, նույնիսկ՝ մահվան ժամանակ: Այն մեզ անվախճան հավիտենություն է հասցնում, որտեղ արդարությունն է թագավորում:

(2015 թ., փետրվար, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԵՂԻՅԻՆ ԿԼՄՔ ՔՈ

Տեր Մկրտիչ քահանա Սարգսյան

- Տեր հայր, սբ. Գր. Տաթևացին ասում է, որ Աստծու կամքը մեղավորների դարձն է եւ հոգիների փրկությունը՝ մեղքի ու չարիքի բռնությունից: Ինչպե՞ս հասկանալ:

- Սբ. Հովհաննես Ավետարանիչն ասում է. «Աստված սեր է» (Ա Հովհ. Դ 16): Տեր Հիսուս Քրիստոս՝ Աստծո Միածին Որդին, որ Իր սիրուց մղված մարդ դարձավ եւ մարդու փոխարեն Իր անձը զոհել հոգարեց, ասում է, որ Աստված մեղավորի մահը չի կամենում, այլ նրա դառնալը չար ճանապարհից եւ ապրելը: Իր աստվածային սիրով կամենում է յուրաքանչյուրիս բարեկեցությունը, երջանկությունը, որովհետեւ մեր կյանքը մեղքով վարակված է: Յուրաքանչյուրս մեղքից ազատվելու, տեր Հիսուս Քրիստոսի հետ հաղորդության կարիքն ունենք, որպեսզի փրկվենք: Ուստի Աստված անհրաժեշտաբար Իր Միածին Որդուն աշխարհ ուղարկեց: Ինչպես արեգակը ամեն առավոտ ծագում է անհրաժեշտաբար, այնպես էլ Տեր Հիսուս Քրիստոս արեգակի պես ծագեց, որպեսզի բոլոր նրանք, ովքեր իրենց փրկությունը կամենում են, կարողանան ընդունել Քրիստոսին, լուսավորվել Սուրբ Հոգով եւ փրկվել:

- Բոլոր աղոթքների դուռը հանդիսացող «Հայր մեր» աղոթքի մեջ էլ Տերը պատվիրեց Իր կամքը խնդրել՝ ասելով. «Քո կամքը թող լինի երկրի վրա, ինչպես որ երկնքում է» (Մատթ. 2 10): Եվ թե՛ն մեզնից շատերի շուրթերից գրեթե ամեն օր հնչում են այս խոսքերը, սակայն մեր բազմազբաղ առօրյայում յուրաքանչյուրս գործում ենք Աստծո կամքին հակառակ գործեր, որովհետեւ մեր կամքը նախապատիվ ենք համարում աստվածային սուրբ կամքից: Ինչ ասել է հնազանդվել աստվածային սուրբ կամքին:

- Շատ կարեւոր հանգամանք կա. Սուրբ Գիրքն ի սկզբանե պատվիրում է մեզ. «Պատվիր՛ք քո հորն ու մորը, որպեսզի երկար կյանք ունենաս» (տե՛ս Ելք Ի 12): Մինչդեռ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս՝ Աստծո հայտնությունը մեր մեջ, մարմնացած Աստված, ասում է. «Դուք աղոթեցեք այսպես. «Հա՛յր մեր, որ երկնքում ես»: Սա կարեւոր բնորոշում է մեր եւ Աստծո բարեկամության: Քանի որ Աստված

մեր Հայրն է, ուստի եւ մեր Ծնողն է, բնականաբար մենք պետք է ցանկանանք Նրա կամքը կատարել: Քանի որ մենք հասկանում ենք, որ Աստված «Հինավուրցն է», ինչպես ասում է սուրբ Դանիել մարգարեն իր գրքում (տե՛ս Դանիել է 9), Ամենամեծն է, գիտի, թե ինչ է մեզ անհրաժեշտ, ուստի Նրա պատվիրանը նրա համար է, որ այն կատարելով՝ ապրենք: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ Աստծու կամքը բարի, հաճելի եւ կատարյալ է: Աստվածաշնչում արձանագրված ամեն ինչ բարի է եւ մեր փրկությանն է նպաստում, եւ կատարյալ է, որովհետեւ մեզ մեր երկնավոր Հոր պես կատարյալ է դարձնում: Մեր կամքը չգերադասենք աստվածային կամքից, միշտ բարին ցանկանաք, որպեսզի հակված լինենք Աստծո պատվիրանը պահելուն:

- Ձեր խոսքից կարելի է եզրակացնել, որ պահելով սուրբգրային պատվիրանները՝ արդեն իսկ հնազանդվում ենք աստվածային կամքին:

- Այո՛, քանի որ Աստված մեղավորի մահը չի կամենում, այլ՝ նրա դառնալը չար ճանապարհից եւ ապրելը, ուստի եւ Նրա բոլոր պատվիրանները նպաստելու են մեր փրկությանը: Եթե մարդն իր կյանքի թեկուզ մեկ օրվա ընթացքում փորձի բարին գործել, ապա իր գլուխը խաղաղությամբ բարձին կդնի, քանի որ սրտում չի ունենա զղջում, ափսոսանք եւ տագնապ գործած հանցանքի համար: Ուստի Աստծո պատվիրանները մեր փրկության համար են, որոնք եթե պահենք, խաղաղություն կունենանք մեր սրտերի մեջ:

- Սուրբ Գիրքը լի է աստվածային կամքին հնազանդվելու բազում օրինակներով: Հիշենք Աբրահամի օրինակը, թե ինչպես նա աներկբայորեն հնազանդվեց Աստծուն՝ զոհաբերության տանելով իր միակ որդուն՝ Իսահակին (տե՛ս Ծննդոց ԻԲ 1-19): Նա գիտեր, որ Աստված կարող է մեռելներից հարություն տալ Իսահակին ու կենդանացնել: Հիշենք Քրիստոսի օրինակը. Նա ողջ մարդկությանը օրինակ եղավ՝ Հոր կամքին ցուցաբերած Իր հնազանդությամբ: Նա խոնարհվեց մինչեւ խաչի անարգ մահ, քանզի դրա համար իսկ մարդացել եւ աշխարհ էր եկել: Ինչ են սովորեցնում սուրբգրային այս օրինակները:

- Սուրբ Հայրերը սովորեցնում են, որ երկինքն ու երկիրը Աստված արարեց մարդու համար Իր սիրուց դեղված, որպեսզի այն ամենը, ինչ իրենն է, մարդուն տալ կարողանա: Մարդը հեռացավ Աստծուց, սակայն Աստված առավել մերձեցավ մարդուն: Իսահակը խորհրդանիշն է Տեր Հիսուս Քրիստոսի: Եվ այն լեռը, որտեղ Աբրահամն իր զավակին բարձրացրեց, Սիոն լեռն է, որտեղ Գողգոթան է, որտեղ Հիսուս Քրիստոս խաչի վրա զոհաբերվեց: Աբրահամը եղավ երկնավոր Հոր խորհրդանիշը, որովհետեւ հոժարեց իր միածին որ-

դուռն զոհաբերել Աստծու կամքի համար, ինչպես որ երկնավոր Հայրը իր Միածին Որդուն զոհաբերեց Աբրահամի եւ նրա սերնդի համար: Այս մեծ խորհրդաբանությունը կա սրա մեջ: Աստված անչափ մարդասեր է: Քրիստոնյա լինել, նշանակում է Քրիստոսին նմանվել, նրա անձնագոհությունը ոգեշնչվել, որովհետեւ կատարյալ սերը անձնագոհության մեջ է:

- Իսկ ինչպե՞ս է դրսևորվում այդ անձնագոհությունը պարզ մարդկային փոխհարաբերություններում:

- Մենք հաճախ մեր ընտանիքում ավելի լարված ենք, քան փողոցում: Օտար մարդու հետ կարող ենք խոսել համբերատար, մեղմ կերպով, սակայն երբեմն մեր ընտանիքի անդամի խոսքը տանել չենք կարողանում: Սա խոսում է մեր մեղանշական բնության մասին: Մենք չենք կարողանում իսկապես բարին խորհել անգամ, ուր մնաց խոսել կամ գործել: Ինչո՞ւ Քրիստոս իր անձը զոհեց մեզ համար. որովհետեւ մենք բարու ընդունակ չէինք, հիվանդ էինք: Մեր բժիշկը Քրիստոսն է: Անձնագոհությունը հասկանալու համար Քրիստոսի հետ հաղորդության մեջ պետք է լինենք, նրան մեր մեջ ունենանք եւ նրանով մեր փրկությունը գտնենք: Յուրաքանչյուր մարդ մեր անձնագոհության, մեր մշտական հոգածության կարիքն ունի, որովհետեւ եթե քո անձը չնեղես, բարին գործել չես կարող: Եթե հարազատդ հիվանդ է եւ դու գիշերը հոգնած, քնած ես, մի՞թե չես արթնանա՝ նրան օգնություն ցույց տալու համար: Սա անձնագոհությունն է՞: Մենք բոլորս փրկության կարիք ունեինք եւ Աստված, իր աստվածային փառքը թողնելով երկնքում, խոնարհվեց եւ մարդ դարձավ, իր անձը ունայնացրեց մինչեւ խաչի անարգ մահ, մեզ համար ցավեր կրեց, որպեսզի մենք փրկության արժանանանք:

- Տե՛ր հայր, կյանքում հաճախ, հատկապես երբ ընտրության առջեւ ենք կանգնած լինում, դժվարանում ենք կողմնորոշվել՝ ո՞րն է Աստծու կամքը, ինչպե՞ս հասկանալ այն: Ի՞նչ անել՝ չսխալվելու համար:

- Տե՛ր Հիսուս Քրիստոս ասում է. «Ես եմ ձանապարհը եւ ձգմարտությունը եւ կյանքը» (Հովհ. ԺԴ 6): Առանց Քրիստոսի չենք կարող ճշմարտությունն իրագործել կյանքում, ճիշտ ապրել, դրա համար սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ Քրիստոսն է մեր հավատի Առաջնորդը: Իսկ Տերն ասում է. «Սովորեցե՛ք Ինձնից, որ հեզ եմ եւ սրտով խոնարհ» (Մատթ. ԺԱ 28): Քրիստոսից սովորել, նրան նմանվել՝ նշանակում է լինել կատարյալ: Սբ. Անտոն Անապատա-

կանն ասում է. «Որեւէ բան անելուց առաջ վկայություն ունեցիր Սուրբ Գրքից»: Հաճախ մեզ թվում է, որ մեր կամեցածի մեջ որեւէ վատ բան չկա, օրինակ՝ հիվանդը կամենում է առողջանալ, բայց կարեւոր է այդ ամենին Քրիստոսի աչքով նայելը: Քանի որ Քրիստոս հարություն առավ մեռելներից, ապա կենդանի է եւ մեր մեջ է, ինչը նշանակում է, որ մենք Քրիստոսի հետ հաղորդությամբ կարող ենք իսկապես հասու լինել ճշմարտությանը, Աստծու կամքին: Եթե որեւէ մեկը Աստծու հետ հաղորդակից լինի, կլցվի իմաստությամբ եւ կհասկանա կյանքի իմաստը: Սբ. Պողոս առաքյալը աստվածատեսությամբ իր անձը տեսավ, որովհետեւ Աստված Լույս է, որքան մոտենում ես Աստծուն, այնքան տեսնում ես ինքդ քեզ, քո թերությունները: Մեր կյանքի բուն ճշմարտությունը հասկանալու լույսի ներքո է հնարավոր հասկանալ, թե ո՞րն է Աստծու կամքը մանր հանգամանքներում, առարկայական հարցերի մեջ: Պարզ օրինակ բերեմ. մի անգամ մեկն ինձ հարցրեց, թե ինչպես եմ: Ասացի. «Հիվանդ եմ, փա՛ռք Աստծո»: Որովհետեւ քանի դեռ հիվանդ եմ, մտածում եմ առողջանալու մասին, իսկ երբ առողջ եմ, ինչ ասես մտածում եմ, եւ այդ մտքերը կարող են ինձ վնասել: Հիվանդության ժամանակ պետք է փառք տալ Աստծուն, քանի որ հիվանդությունը նպաստում է մեր իմաստնացումին:

- Փաստորեն՝ հիվանդությունը, նեղությունները, կյանքում հանդիպող տարատեսակ փորձությունները նույնպես կարող են մեզ այցելել Աստծու թույլատու կամքով: Այո՛:

- Այո՛, իհարկե, քանի որ հաճախ մարդիկ ինչ-որ դժբախտության մեջ չարանում են Աստծու դեմ՝ մտածելով, որ Աստված կարող էր փրկել, բայց չփրկեց փորձանքից: Աստված կարող էր, բայց մենք կամենո՞ւմ էինք բարին: Սա շատ կարեւոր հանգամանք է: Նեղություններն ու դժվարությունները չընկալենք որպես Աստծո կողմից մեր նկատմամբ բացարձակ թշնամություն, այլ՝ որպես բարերար բժշկություն մեր կյանքը նորոգելու եւ կազդուրելու համար: Նրանք, ովքեր լուսավորված են աստվածգիտությամբ, վստահում են Աստծուն, բարին կատարելու հոժարությունն ունեն եւ հոժարությամբ ընդունում են Աստծո կամքը: Հիշեցի այն հիվանդ տղային, որի հայրն իրեն ասում էր. «Երանի՛ թե ես լինեի քո փոխարեն հիվանդ»: Տղան հորն ասում է. «Մի՛ փնտրիր այն, ինչ քոնը չէ: Ինձ տրված է հիվանդ լինել, քեզ տրված է հիվանդ երեխա ունենալ»: Սա իմաստություն է:

- Առաքելական թղթերում հաճախ ենք հանդիպում «Եթե Տերը կամենա» արտահայտությամբ: «Եթե Տերը կամենա..., կանենք այս կամ այն բանը» (Հակ. Դ 15): Իսկ սուրբ Հովհաննես առաքյալն ասում է. «Ինչ էլ խնդրենք ըստ Նրա կամքի, Նա մեզ կլսի» (Ա Հովհ. Ե 14): Տեր հայր, եթե չենք ստանում մեր խնդրածը, նշանակում է, որ Աստծո կամքը չէ, կամ դեռ ժամանակը չէ, որ ստանանք այն, ինչ խնդրում ենք:

- Հաճախ մեր խնդրվածքները բարի են, որովհետեւ իսկապես բարին ենք խնդրում: Եվ Աստված էլ ամեն բան բարի է ստեղծել, բայց բարիքը պետք է բարությամբ տնօրինել: Առաքյալն ասում է. «Ձեք ստանում, որովհետեւ չարամտորեն եք խնդրում» (Հակ. Դ 3): Եթե մեր սրտերում չարիք կա, Աստված մեզ բարիք չի տա: Գիտի, որ այդ բարին ես ի չարս կգործադրեմ եւ պատասխանատու կլինեմ այդ բարու համար, դրա համար էլ Աստված մեզ խնայելով է, որ չի տալիս: Հաճախ մարդիկ մտածում են, որ Աստված չի լսում իրենց աղոթքը, բայց Աստված չի պատասխանում, եւ իրենց աղոթքի պատասխանը հենց Աստծո լուրջությունն է: Մարդիկ երբեմն երկու բարի բաների միջև երկմտում են, թե որը կատարեն, որ ճիշտ լինի: Այստեղ կարեւոր հանգամանք կա. ո՞րն է իր պտուղներով իսկապես բարի: Համարձակորեն անենք այն, ինչ որ բարի ենք համարում: Եթե հաջողվեց, ուրեմն Աստված կամենում է: Ամեն բանից առաջ Աստծո կամքը խնդրենք:

- Հայրերը խորհուրդ են տալիս աղոթքի վերջում միշտ ասել. «Թող քո կամքը լինի»:

- Այո՛, Տեր Հիսուս Քրիստոսի խոսքերն են: Այդպես ճիշտ է աղոթել, բայց իսկապես խոնարհվելով Աստծո կամքի առջև: Աստծո կամքը խնդրենք այնպես, ինչպես Տերը խաչելությունից առաջ: Նա աղոթում էր երկնավոր Հորը, որ եթե Նա կամենում է, ապա Ինքը կըմպի խաչելության, տառապանքի, ցավերի բաժակը, թող այդպե՛ս լինի: Հիշենք սուրբ Աստվածամորը. Նա գիտեր, որ եթե մինչ ամուսնանալը հղի հայտնվի, մարդիկ կմտածեն, որ շնացել է եւ կբարկոծեն, բայց լսելով Գաբրիել հրեշտակապետի ավետիսը, խոնարհաբար հնազանդվեց Աստծո կամքին:

Ուրեմն մեր հոգիների աչքերը միշտ բաց պահենք, զգոն լինենք՝ Աստծո կամքը հասկանալու համար:

(2013 թ., հոկտեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ոստիոճրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԿՅԱՆՔԻՆ ԱՍԾՈՒ ՊԱՐԳԵԼՆ Է

Տեր Գրիգոր քահանա Հովհաննիսյան

- Աստվածաշունչ Մատյանն ուսուցանում է, որ կյանքն Աստծու պարգևն է, եւ մենք պետք է Նրա առջեւ հաշվետու լինենք այն բանում, թե ինչպես ենք տնօրինում այդ պարգևը: Տեր հայր, ինչո՞ւ է կյանքը համարվում Աստծու պարգև, եւ մի՞թե մարդն ազատ չէ այն տնօրինելու՝ ըստ իր հայեցողության:

- Թերթենք Սուրբ Գրքի առաջին էջերը: Ծննդոց Գիրքը պատմում է, թե ինչպես Արարիչ Աստված Իր բարի, հայրական նախախնամությամբ ստեղծեց մարդուն՝ արարչություն թագ ու պսակ հանդիսացող էակին, որին տվեց Իր պատկերն ու նմանությունը: Եվ Աստված մարդուն կյանք շնորհեց: Նա օժտեց մարդուն ազատ կամքով: Ուստի մարդն իրավասու է տնօրինելու իր կյանքը՝ ըստ իր հայեցողության, սակայն Աստված սովորեցրեց նաեւ չարն ու բարին, օգտակարն ու վնասակարը: Ազատությունն իմաստ ունի, եթե ներդաշնակ է Աստծու կամքին, առաջնորդում է մեզ դեպի լույսը, բարին, երկնքի արքայությունը, այն երանավետ դրախտը, որից մարդն արտաքսվեց մեղքի պատճառով: Այս կյանքը Աստծուց մեզ պարգևեված հրաշք է: Աստծու արարչագործությունը՝ բնությունը, կենդանական աշխարհը, ողջ տիեզերքը, հրաշք է, ամեն ինչ ներդաշնակ ու կատարյալ է, սակայն խաթարվում է մեղքի պատճառով: Մեղքի պատճառով խաթարվում են նաեւ մարդկային հոգու խաղաղությունն ու ներդաշնակությունը: Երբ մարդկությունն իր ազատ կամքով չի հնազանդվում Աստծու կամքին, ընկնում է տարատեսակ փորձությունների մեջ, ինչպես Աստվածաշունչն է ասում. «Փուշ ու տատասկ, ցավ ու նեղություն, աղետներ, պատերազմներ, աշխարհակործան զենքեր, անբարո հասարակարգ...»: Այս ամենը մարդու «ազատության» արդյունք է, սակայն Աստծու շնորհած ազատությունը մարդուն երկնքի արքայություն է առաջնորդում:

- Ո՞րն է պատճառը, որ Աստծու պատկերն ու նմանությունն ունեցող մարդու հոգում իսպառ բացակայում է պատասխանատվության զգացումն արարչության եւ իր կյանքի հանդեպ:

- Աստծուց մեզ շնորհված մեծագույն պարգևն է՝ կյանքի համար մենք պատասխանատու ենք: Յուրաքանչյուրս պետք է գիտակ-

ցենք, որ պիտի կանգնենք Աստծու առջեւ եւ պատասխան տանք մեր ապրած կյանքի համար: Սողոմոն իմաստունն իր իմաստասիրական խորհրդածուլթյուններն ամփոփում է՝ ասելով. «Ունայնություն ունայնությանց, ամեն ինչ ունայն է» (Ժողովող ԺԲ 8) եւ հավելում է. «Վախեցի՛ր Աստծուց եւ պահի՛ր Նրա պատվիրանները. ահա այս է մարդն ամբողջովին, որովհետեւ Աստված պիտի բոլոր արարածների դատաստանն անի նրանց կատարած բոլոր թաքուն գործերի համար՝ լինեն դրանք չար թե բարի» (Ժողովող ԺԲ 13, 14): Երբ որեւէ մարդ է մահանում, ասում ենք՝ «Ողորմի Աստված»: Ուշագրավ է, որ նույնիսկ հոգեւոր գիտակցությունից զուրկ, եկեղեցուց, հավատից, քրիստոնեական արժեքներից կտրված մարդը գիտի, որ այս աշխարհից հեռացող մարդը պիտի կանգնի Աստծու առաջ: Ուստի Աստծու ողորմությունն ենք ակնկալում՝ խնդրելով, որ Տեր Աստված ներողամտությամբ ու գութով մոտենա: Շատ կարեւոր է, որ գիտակցենք մեր պատասխանատվությունը: Կարեւոր է նաեւ, թե մարդն իր կյանքում ինչ արժեքներով է շարժվում՝ նյութապա՞շտ է, թե՞ բարձր է այս նյութից, այսինքն՝ նրա ողջ իղձերը, նպատակները սահմանափակվում են այս ժամանակավոր կյանքո՞վ, թե՞ հավիտենականության հույսով, երազով է ապրում: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Եթե միայն այս կյանքի համար ենք հույս դրել ի Քրիստոս, ողորմելի ենք, քան բոլոր մարդիկ» (Ա Կորնթ. ԺԵ 19): Մեր ապրած կյանքով է, որ պիտի վերադառնանք առ Աստված եւ հավիտյանս հավիտենից լինենք Նրա հետ:

- Տեր հայր, իսկ ի՞նչ եւ կյանքը տնօրինելու ճշմարիտ կերպը, ինչպե՞ս պետք է ապրենք մեր աստվածապարգեւ կյանքը, որպեսզի երբ օրը գա, եւ հաշվետու լինենք Աստծու առջեւ, չամաչենք մեր ընթացքի համար:

- Յուրաքանչյուրս պետք է խնամքով, երկյուղով, մեծազույն պատասխանատվությամբ վերաբերվենք այդ պարգեւին, նվերին՝ երախտագիտությամբ լցվելով Աստծու նկատմամբ: Քրիստոսն ասում է Ավետարանում. «Ես եկա, որպեսզի կյանք ունենան եւ՝ առավել եւս ունենան» (Հովհ. Ժ 10): Աստված արարչագործությամբ մեզ կյանք շնորհեց: Բայց Աստված մեզ երջանիկ կյանք շնորհեց Աստվածորդու մարդեղացմամբ: Քրիստոսն աշխարհ եկավ, որպեսզի «խավարում նստած ժողովուրդը մեծ լույս տեսնի», մեր խավարած կյանքը լուսավորվի: Քրիստոսն աշխարհ եկավ, որպեսզի մեղավոր մարդկությունը, դուրս գալով մեղքի, մահվան ստվերներից, ընթանա լույսի, արդարության ու արքայության ճամփով:

Ուստի Քրիստոսով լուսավորվեց, իմաստնացավ ոչ միայն մեր երկրավոր կյանքը, այլև ժառանգորդը դարձանք անանց, մնայուն, հավիտենական կյանքի: Քրիստոսը՝ ննջեցյալների առաջին պտուղը, հարուլթյուն առավ՝ բացելով երկնքի արքայության դռները՝ հաստատելով հավիտենական կյանքի գոյությունը: Մեկ բան է մարդուն խանգարում հավատալ հոգեւոր իրողություններին՝ Աստծուն, Դատաստանին, երկնքի արքայությանը, հավիտենական կյանքին. մեղքը: Մեղքով կարծրացած մարդկային հոգիները չեն ցանկանում ընդունել Աստծու գոյությունը, հավիտենական կյանքի իրողությունը, Դատաստանը, որովհետեւ այդ դեպքում պետք է պատասխան տան Աստծու առաջ: Ընդունենք թե ոչ, միեւնույն է, պատասխանատու պետք է լինենք մեր կյանքի համար. «Մարդիկ իրենց խոսած ամեն դատարկ բանի համար դատաստանի օրը հաշիվ պիտի տան, որովհետեւ՝ քո խոսքերով պիտի արդարանաս եւ քո խոսքերով պիտի դատապարտվես» (Մատթ. ԺԲ 36, 37):

- Ծննդոց Գիրքը փաստում է, որ Արարիչ Աստված մարդու խնամքին եւ հոգածությանը հանձնեց արարչագործ բնությունն ու կենդանական աշխարհը՝ ողջ արարչագործությունը: Մինչդեռ մարդն անդադար մեղանչում է բնության՝ կյանքի աղբյուրի դեմ՝ աղտոտելով, ապականելով շրջակա միջավայրը՝ խնամելու, պահպանելու փոխարեն: Միանշանակ բնության նկատմամբ բռնությունն ակնհայտորեն հակասում է Աստծու կամքին եւ դարձյալ պատասխանատվության բացակայության հետեւանք է: Կարող ենք ասել, որ երկրի մասին հոգալը մարդու կոչումն է, եւ որ հոգեւոր անկման հետեւանքով է մարդը կորցրել իր կոչման ճիշտ ընկալումը:

- Տեր Աստված եղեմի պարտեզը տնկեց՝ այն հանձնելով մարդու պահպանությանն ու հոգածությանը: Աստված մարդուն տնտես կարգեց ողջ արարչության վրա, սակայն մարդն ապականվեց մեղքով եւ ի չարս գործադրեց այդ պարգեւը: Սբ. Գիրքն ասում է. «Մարդկանց միտքը մանկուց չարի ծառայության մեջ է» (Ծննդ. Ը 21): Այսօր բնապահպանական բազմաթիվ աղետների առջեւ ենք կանգնած: Այս ամենը մարդկային գործունեությունն ոչ խեղամիտ, անպատասխանատու, հանցավոր գործունեություն արդյունք է: Քանի դեռ մարդը չի հրաժարվել մեղքից, չարի, սատանայի որոգայթներից, պիտի շարունակի փչացնել իրեն շնորհված կյանքը, աստվածաստեղծ բնությունը: Նույնիսկ կենդանական աշխարհն Աստծու կամքին հակառակ չի ընթանում, բնության բոլոր տարրերը, տարերքները հնազանդ են Աստծուն, միայն մարդն է, որ ազատ

կամքով հաճախ է շեղվում Աստծու ուղենշած ճանապարհից՝ խաթարելով աստվածաստեղծ խաղաղությունն ու ներդաշնակությունը: Ղպտի Եկեղեցու պատրիարք Շենուղա Գ-ն, մեջբերելով Դավիթ մարգարեի այն խոսքը, թե՛ «Ես հող եմ ու մոխիր», ասում է. «Ես հողից էլ վատն եմ, որովհետեւ հողը չի մեղանչում, սակայն ես հանապազ մեղանչում եմ»:

- Տեր հայր, Նոր տարվա նախաշեմին յուրաքանչյուրս ունենում ենք խոկումի, ինքնաբնության պահեր, մտորում, թե ինչ ձեռքբերումներ եւ կորուստներ ունեցանք անցնող տարվա ընթացքում, ինչպե՞ս տնօրինեցինք աստվածապարգեւ մեր կյանքը: Ինչ կպատգամեք մեր ընթերցողներին:

- Տարեմուտին շատերս ենք մտածում, թե ինչ արեցինք անցնող տարվա ընթացքում, ի՞նչ բացթողումներ եւ ձեռքբերումներ ունեցանք: Սա փոքրիկ հիշեցում է այս աշխարհից մեր ելքի: Այս կյանքում մարդը պատրաստվում է հավիտենականություն մտնելուն, իսկ թե ինչպիսի հավիտենականություն՝ երկնքի արքայություն, թե՞ հավիտենական դատապարտություն, կախված է մեր ազատ կամքի դրսեւորումից: Ամեն վայրկյան պատրաստ լինենք Աստծու առջեւ կանգնելու, մեր ապրած կյանքի համար հաշիվ տալու: Սիրենք սուրբ, մաքուր անարատ կյանքը, չգնանք մեղքի, չարիքի եւ անօրինության ճանապարհով: Ապրենք մեր կյանքը Աստծու կամքի համաձայն, որպեսզի պատասխանատվության օրն ամոթով չմնանք, այլ արժանանանք Աստծու ողորմածությանը: Քրիստոսը հարություն առավ մեռելներից, եւ բոլոր Նրան հավատացողները հարություն պիտի առնեն՝ մտնելով եւ ժառանգելով անտառապանք հավիտենականությունը:

(2007 թ., դեկտեմբեր, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄԱՐԲԱՐՁՄԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Տեր Դանիել քահանա Բաղումյան

- Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին մեծ շուքով է տոնում Փրկչի համբարձման տոնը, որով, ինչպես Եկեղեցու հայրերն են ասում, ավարտվում է Քրիստոսի երկրային տնօրինությունների շրջանը:

Տեր հայր, ինչո՞ւ համբարձվեց Քրիստոս:

- Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի համբարձումը մեզ համար մեծագույն հրաշք եւ տոն է: Քրիստոսի համբարձումը շարունակութունն է Նրա Հարության: Համբարձմամբ ավարտվեց Քրիստոսի երկրավոր կյանքը: Ձիթենյաց լեռան վրա Իր շուրջը հավաքեց սիրելի առաքյալներին, Իր վերջին պատգամները տվեց նրանց, ոգեւորեց, հուսադրեց, պատգամեց քարոզել Ավետարանը ողջ աշխարհում. «Գնացե՛ք ուրեմն աշակերտ դարձրե՛ք բոլոր ազգերին, նրանց մկրտեցե՛ք Հոր եւ Որդու եւ Սուրբ Հոգու անունով» (Մատթ. ԻԸ 19): Քրիստոս համբարձվեց, որպեսզի ուղարկի Մխիթարիչին, այսինքն՝ Սուրբ Հոգուն, որպեսզի աշակերտները, լցվելով Սուրբ Հոգով, գնային քարոզելու Ավետարանը համայն աշխարհին, եւ բոլոր ազգերը ճանաչեին Աստծուն, գտնեին աստվածային խաղաղությունը եւ արժանանային հավիտենական կյանքին:

- Գիտենք, որ հարուցյալ Քրիստոս այդ 40 օրերի ընթացքում բազմիցս երևում էր վշտից հուսահատված Իր աշակերտներին: Ինչո՞ւ Քրիստոս հարությունից հետո անմիջապես երկինք չվերացավ, այլ 40-րդ օրը միայն համբարձվեց:

- *Ընդհանրապես կյանքում որեւէ բանի հասնելու համար նախապատրաստական մի շրջան ենք անցնում: Օրինակ՝ Հայոց բանակում զինվորական երգմանը նախորդում է նախապատրաստական շրջանը: Նմանապես եւ հոգեւորականներն օծվելուց հետո 40-օրյա նախապատրաստական շրջան են անցնում, որից հետո միայն սպասավորում են ժողովրդին: Քրիստոսն էլ, որպես ճշմարիտ Հովիվ, Առաջնորդ այդ 40 օրերի ընթացքում չղաղարեց քարոզելուց, պատրաստեց Իր աշակերտներին, քանի որ Քրիստոսի խոսքը դեռեւս ամբողջապես հաստատված չէր նրանց սրտերում: «Հովվին պիտի հարվածեմ, եւ հոտի ոչխարները պիտի ցրվեն» (Մատթ. ԻԶ 31),- ասում է Սբ. Գիրքը: Հովիվը Քրիստոսն է: Երբ Նա դատապարտվեց խաչի մահվան, աշակերտները սարսափահար վիճակում էին գտնվում, վախեցած եւ տագնապած էին: Շուրջ 3 տարի Նա նրանց հետ էր, հրաշքներ էր գործում, ուսուցանում... Եվ հանկարծ... Նրանց կողքին էին զայրացած հրեաները, ովքեր փնտրում էին նրանց՝ բզկտելու, դատապարտելու եւ խաչելու համար, ինչպես նրանց Ուսուցչին: Եվ երբ յուզաբեր կանայք բերին Տիրոջ Հարության ավետիսը, հիշենք, թե ինչպես Պետրոս առաքյալը վազեց գերեզման՝ իր աչքերով տեսնելու եւ համոզվելու Տիրոջ Հարության իսկության մեջ: Հարությունը ներշնչում եղավ առաքյալների համար, նրանք ուրախացան, ցնծացին, Տերը գոտեպնդեց նրանց: Իր հրաշափառ Հարությունից հետո, երբ Հիսուսը հայտնվեց Վերնատանը հավաքված Իր աշակերտներին, մի շատ կարեւոր բան ասաց. «Խաղաղությո՞ւնն ձեզ»:*

Կարծում եմ՝ ոչ մի քրիստոնյա չի կարող հասնել փրկության, եթե այդ աստվածային խաղաղությունը չունենա իր հոգում: Քրիստոսն Իր խաղաղությամբ հանդարտեցրեց առաքյալների հոգու խռովքն ու անհանգստությունը, որպեսզի իրենք էլ կարողանային սերմանել մարդկանց սրտերում այդ աստվածային խաղաղությունը, քանի որ ով չունի այդ խաղաղությունը, չի կարող ուրիշին փոխանցել այն: Չմոռանանք նաեւ, որ այդ խաղաղությամբ է պայմանավորված նաեւ մեր օջախների կայունությունը:

- Տե՛ր հայր, Քրիստոսի համբարձումը Աստծո եւ մարդու միջեւ հարաբերությունների խզում էր, թե՛ այն եզրափակումն էր Քրիստոսի միայն երկրային առաքելության:

- Քրիստոսի համբարձմամբ ոչ միայն չխզվեց Աստծո եւ մարդկանց միջեւ հարաբերությունը, այլեւ կապն ավելի հաստատվեց, քանի որ համբարձումից հետո առաքյալները ցրվեցին աշխարհով մեկ՝ Ավետարանի խոսքը քարոզելու: Համբարձմամբ սկիզբ դրվեց առաքելական քարոզչության: Քրիստոսի համբարձմամբ մեզ փրկության հույսը տրվեց, որով ապրում ենք, այլեւ՝ մկրտվելով Հոր, Որդու եւ Սբ. Հոգու անունով՝ հավիտենական կյանքի ժառանգորդ ենք դառնում:

- Համբարձման դրվագում նկարագրվում է, որ Հիսուսն աշակերտներին Զիթենյաց լեռան գագաթը բարձրացրեց: Լեռան հանգամանքն ամենակարեւոր դեպքերի պարագայում հաճախ է հիշվում ինչպես Հին, այնպես էլ՝ Նոր Կտակարաններում: Ինչո՞ւ է այդքան կարեւորվում լեռան հանգամանքը:

- Լեռը բարձրանալու խորհուրդը հոգով կտրվելն է մեղքերից, մեր առօրյա կյանքից: Այո՛, նաեւ վերինը խորհելն է նշանակում: Օրինակ՝ աղոթելիս մարդը միշտ վեր է նայում, այսինքն՝ ձգտում է վեր, քանի որ գիտի, որ Տերը երկնքում է, եւ երկրորդ գալուստն էլ երկնքից է լինելու: Ահա այս խորհրդով է նաեւ, որ մեր պապերը վանքերը բարձր վայրերում են կառուցել: Մարդը հողից է ստեղծվել, ուստի հող էլ պիտի դառնա, այդ պատճառով էլ մեր մարմինը կապված է նյութին: Սակայն երբ կտրվում ենք հողից, հոգով բարձրանում ենք վեր, դեպի երկնայինը, դեպի Աստված:

- Համբարձման տոնը ժողովրդին հայտնի է նաեւ «վիճակ» կամ «Ջան գյուլում» անվանումներով: Ինչո՞ւ է վիճակ գցելու ավանդությունը գուգորդված Համբարձման տոնի հետ:

- Քրիստոսի համբարձումից հետո առաքյալները վիճակ գցեցին 2 արժանավորների՝ Բարսաբայի եւ Մատաթիայի միջեւ, որպեսզի Հուդայի փոխարեն նրանցից մեկը համալրեր 12 առաքյալների շարքը: Եվ վիճակահանությանը 12-րդ առաքյալի կոչմանն արժանի դարձավ Մատաթիան (տե՛ս Գործք. Ա 15-26): Համբարձումը շատ սիրված եւ մեծ ժողովրդականություն վայելող տոն է: Տոնի օրը կազմակերպվում են բազմաթիվ ուխտագնացություններ: Համբարձման նախընթաց օրն աղջիկները յոթ աղբյուրից կժերով ջուր էին բերում: Զրով լի կժերի մեջ դնում էին իրենց սիրած իրերը, ծաղիկները շաղ տալիս վրան, շուրջը պտտվելով երգում էին, իսկ փոքրիկ աղջնակը հանում էր մի որեւէ իր: Տոնը կոչվում է նաեւ «Ջան գյուլում», որովհետեւ վիճակի համար երգվող խոսքերը

վերջանում են «Ջան գյուղում» բառերով: Մեր եկեղեցու հայրերը շատ գեղեցիկ կերպով են համադրել ժողովրդական սովորույթները քրիստոնեական տոների հետ, ուստի դրանցում խոտելի բան չկա:

- Գիտենք, որ ամեն տարի՝ Համբարձման տոնին, Հայ Առաքելական եկեղեցիներում հիշատակվում է Հայոց Հայրապետական Աթոռը Սսից Սբ. Էջմիածին փոխադրելու պատմական դեպքը: Ինչո՞ւ է հենց Համբարձման տոնին հիշատակվում պատմական այս դեպքը:

- Հայ ժողովուրդը մշտապես եղել է թշնամիների իշխանության ներքո: Նման պայմաններում վտանգվել է նաև Հայոց Հայրապետական Աթոռը: Հայրապետական գահը բազմիցս տեղափոխելու անհրաժեշտություն է եղել: 14-րդ դարի սկզբին ծնվում է Հայրապետական Աթոռը Կիլիկիայից Սբ. Էջմիածին փոխադրելու գաղափարը, որը հիմնավորվում է հատկապես Կիլիկյան թագավորության անկմամբ (1375 թ.): Ի վերջո 1441 թ.՝ Համբարձման տոնին, Սբ. Էջմիածնում գումարվում է ազգային-եկեղեցական ժողով, եւ Հայրապետական գահը Սսից տեղափոխվում է աստվածահաստատ վայրը՝ Սբ. Էջմիածին:

(2006 թ., մայիս, «Շողակն Արարարյան» ռադիոծրագիր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՅԱԼՍՏՅԱՆ ԿԻՐԱԿԻԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԼԻՆԵՆ-Բ ՏԻՐՈՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Տեր Գրիգոր քահանաա Հովհաննիսյան

«Եվ ապա երկնքի վրա մարդու Որդու նշանը պիտի երևա, ու այդ ժամանակ երկրի բոլոր ազգերը լացուկոծ պիտի անեն եւ պիտի տեսնեն մարդու Որդուն, որ գալիս է երկնքի ամպերի վրայով՝ զորությամբ եւ բազում փառքով»
(Մատթ. ԻԴ 30):

- Տե՛ր հայր, գիտենք, որ Մեծ պահքի 6-րդ՝ Գալստյան կիրակին եզրափակում է պահքի կիրակիների «ոսկե շղթան»: Այն հիշեցնում է մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի թե՛ առաջին եւ թե՛ երկրորդ գալուստները: Ինչպես շարականագիրն

Է գրում, «խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» Է Քրիստոսի առաջին գալուստը՝ աստվածիայնությունը, որով մարդուն հնարավորություն տրվեց փրկությանն արժանանալու, քանդվեցին դժոխքի կապանքները, ու բացվեցին դրախտի դռները: Նույնքան «մեծ», սակայն «սոսկալի» խորհուրդ Է Քրիստոսի երկրորդ գալուստը, որը լինելու Է աշխարհի վախճանին, երբ Աստվածորդին պետք Է գա՝ աշխարհը դատելու:

Փորձենք մանրամասնել Գալստյան կիրակիի խորհուրդը:

- Նախ վերհիշենք պաշքի կիրակիների շղթայի խորհրդաբանությունը. մարդու աստվածապարգեւ վիճակ, անկում, ապաշխարություն, վերականգնում, քրիստոնեական ընթացք: Գալստյան կիրակին այս ամենի լրումն է, վերջաբանը: Քրիստոսի առաջին գալուստը եղավ խոնարհ կերպով: Աստվածորդին աշխարհ եկավ, ծնվեց որպես մարդ, սակայն քչերն իմացան այդ՝ մի քանի հովիվներ եւ մոգերը, թեեւ ողջ երկնային զորքը ցնծում եւ փառաբանում էր Աստծուն: Նա ծնվեց որպես խոնարհ մանկիկ: Ինչպիսին եղավ Նրա ծնունդը, այնպես եղավ եւ կյանքը՝ խոնարհ կերպով, սիրո եւ ինքնազոհաբերումի կյանք: Առաջին գալուստով Աստված Իր ողորմության ձեռքը մեկնեց ընկած մարդուն, Իր ողորմության դուռը բացեց անկյալ մարդու առաջ, Տերն աշխարհ եկավ մարդու փրկագործումը կատարելու համար: Սակայն երկրորդ գալուստն այդպես չպետք է լինի: Եկեղեցական հայրերն ասում են, որ առաջին գալուստը սիրո, շնորհի եւ ողորմության համար էր, որը եղավ ծածուկ կերպով, հեղուկամբ եւ խոնարհությամբ, իսկ երկրորդ գալուստը, որն արդարության եւ տանջանքների համար է, սոսկալի է լինելու, բացահայտ, փառքով, լուսեղեն ամպով, հրեղենների կառքով, չորեք-կերպյան աթոռով ու բարկությամբ: Երկրորդ անգամ Տերը պիտի գա որպես հզոր Աստված՝ Իր սերմանածը հնձելու, արդար դատաստանի համար: Նրա առջեւից հուրը պիտի գնա, եւ «Համայն երկիրը պիտի դատվի Տիրոջ կրակով» (Եսայի ԿԶ 16): «Առաջին գալուստը մեղմ եղավ, իսկ երկրորդը՝ խստաշունչ հողմով, որ լեռներն է քանդելու եւ տներ խորտակելու», - ասում են Եկեղեցու հայրերը:

- Տեր հայր, մեզանում քիչ չեն մարդիկ, ովքեր թերահավատությամբ են վերաբերվում Քրիստոսի երկրորդ գալուստյան խոստմանը: Երբ եւ ինչպե՞ս է լինելու երկրորդ գալուստը, որո՞նք են լինելու երկրորդ գալուստյանը նախորդող նախանշանները:

- Սուրբ Գիրքն ասում է, որ «այդ օրվա եւ ժամվա մասին ոչ ոք չգիտե. ո՛չ երկնքի հրեշտակները եւ ո՛չ էլ՝ Որդին, այլ՝ միայն Հայրը» (Մատթ. ԻԴ 36): Մյուս կողմից Քրիստոս խոսեց նախանշան-

ների մասին, որոնք նախորդելու են երկրորդ գալուստին, որոնցով որոշակիորեն կարող ենք հասկանալ՝ մո^օտ է օրը, թե^օ ոչ: Մատթեոսի Ավետարանի ԻԴ գլուխն ամբողջությամբ Քրիստոսի երկրորդ գալստյանն է վերաբերում: Տերն ասաց, որ կհայտնվեն սուտ մարգարեներ, որոնք շատերին կմոլորեցնեն, կլսվեն պատերազմների լուրեր, ազգ ազգի դեմ պիտի ելնի, կլինեն մեծ նեղություններ, սով, սրածովյուններ, համաճարակներ եւ այլն: Այնպես որ՝ չպիտի լինի մի ականջ, որին Տիրոջ խոսքը հասած չլինի, բոլորը պիտի իմանան: Քանի որ առանց աստվածային ճշմարտություններին տեղյակ լինելու ինչպե^օս պետք է մարդը կարողանար պատրաստվել, ուստի Տերն ամեն ինչ նախապես ասաց եւ զգուշացրեց, որպեսզի բոլորը պատրաստ լինեն Նրա վերադարձին: Սուրբ Գիրքն ասում է, որ երկրորդ գալստյանը նախորդելու է նաեւ նեոի գալուստը: Պիտի գա նեոը՝ խաբեբայական զորավոր գործերով եւ անիրավության բոլոր պատրանքներով կորստյան մատնելու բոլոր նրանց, ովքեր կհնազանդվեն իրեն, պիտի թագավորի եւ մարդկանց մեծամեծ գայթակղությունների ենթարկի, ինչպես Պողոս առաքյալն է ասում. «Նա պիտի նստի Աստծու տաճարում եւ ինքն իրեն ցույց տա, թե Աստված է» (Բ Թեսալ. Բ 4): Սակայն նրանք, ովքեր հուսացել եւ ապավինել են Աստծուն, աստվածային շնորհի եւ ողորմության օգնությամբ պիտի կարողանան համբերել եւ հաղթահարել այդ ամենը, քանի որ մեղքի շատանալու հետ նաեւ աստվածային շնորհն է ավելանալու: Մեր Եկեղեցու մեծ աստվածաբաններից Արչակ Տեր-Միքելյանն ասում է, որ «Հաղթանակն այն ժամանակ է մեծ գնահատանք ունենում, երբ զորավոր թշնամու դեմ են պայքարում», ուստի ընտրյալները վերջին օրերին կենթարկվեն մեծ փորձությունների, որպեսզի մեծ վարձքի արժանանան:

Երկրորդ գալուստին պետք է նախորդի նաեւ Քրիստոսի Նշանի՝ խաչափայտի երեւումը երկնքում՝ լուսավոր եւ փառավոր կերպով: Երկրի բոլոր ազգերը պիտի տեսնեն Տիրոջը, որ գալու է երկնքի ամպերի վրայով՝ զորությամբ եւ բազում փառքով, քանի որ՝ «ինչպես փայլակը, որ ելնում է արեւելքից եւ երեւում է մինչեւ արեւմուտք, մարդու Որդու գալուստը այնպես կլինի» (Մատթ. ԻԴ 27):

- Տեր հայր, բոլոր դարերում եւ ժամանակներում էլ գտնվել են մարդիկ կամ քրիստոնեական խմբակներ, որոնք «ճշտել» են Քրիստոսի երկրորդ գալստյան օրը եւ թվականը: Եվ միշտ սխալվել են իրենց հաշվարկներում: Ին-

չո՞ւ են աղանդավորները շահարկում հատկապես երկրորդ գալստյան գաղափարը:

- Ինչպես Շնորհք Գալուստյանն է ասում, երբ երկրորդ գալստյան մասին խորհրդածություններ ենք ձեռնարկում, գիտակցում ենք, որ շատ դժվար նյութի մեջ ենք մտնում, նյութ, որը դուրս է մեզ ծանոթ ըմբռնումներից, որը սխալ է հասկացվել մինչև իսկ Քրիստոսին ժամանակակից սերնդի կողմից, նյութ, որը գայթակղության քար է հանդիսացել նրանց համար, ովքեր հանդգնորեն են մոտեցել դրան: Սկսած 19-րդ դարի կեսերից եւ մինչև մեր օրերը «Եհովայի վկաները» կանխագուշակումներ են անում՝ փորձելով գուշակել երկրորդ գալստյան օրը՝ մինչև անգամ թվեր նախանշելով: Մինչդեռ Եկեղեցու հայրերը հորդորում են զգուշությամբ վերաբերվել այս նյութին, քանի որ այն հայտնությունական է, վերաբերում է ապագային: Արչակ Տեր-Միքելյանն իր «Քրիստոնեական»-ում հստակ խոսում է երկրորդ գալստյան մասին:

- Դուք ասացիք, որ Տիրոջ երկրորդ գալուստը տեսանելի է լինելու բոլորին: Իսկ ի՞նչ է լինելու երկրորդ գալուստից հետո:

- Քրիստոսի երկրորդ գալուստին հաջորդելու են համընդհանուր հարությունը եւ Ահեղ Դատաստանը: Մարդը հոգով եւ մարմնով կկանգնի անաչառ Դատավորի առաջ՝ պատասխան տալու իր ապրած կյանքի, գործած մեղքերի եւ անօրինությունների համար: Տիրոջ երկրորդ գալուստն ազդարարելու է այս նյութական, մարմնավոր կյանքի ավարտը: Երկրի բոլոր կողմերից հրեշտակները պիտի հավաքեն արդարներին, որոնք կցնծան եւ կուրախանան այդժամ, քանի որ անդադար սպասել են Տիրոջ վերադարձին, որովհետեւ վերջապես հասավ իրենց փրկությունը: Նրանք փափագում էին օր առաջ միանալ Տիրոջը, ինչպես եւ Պողոս առաքյալն է ասում. «Այս մարմնի մեջ հառաչում ենք, որովհետեւ փափագում ենք երկնքի բնակությունը հազնել» (Բ Կորնթ. Ե 2): Ուրեմն, արդարներն Աստծու ողորմածությամբ կարժանանան երկնային արքայությանն ու հավիտենական կյանքին: Սուրբ Գիրքն ասում է. «Նոր երկինք ու նոր երկիր պիտի լինի, որոնցում արդարությունը պիտի բնակվի» (Հմմտ. Բ Պետր. Գ 13):

Հիշենք ավետարանական այն դրվագը, երբ Աստծու հրեշտակը հայտնվեց Քրիստոսի գերեզմանը հսկող պահապան զինվորներին: Նրանք հրեշտակի տեսքից արդեն «մահացածների պես եղան», ինչպես վկայում է Ավետարանը (տե՛ս Մատթ. ԻԸ 4): Նմանապես եւ

իրենց հոտերը հսկող հովիվները «սաստիկ վախեցան», երբ իրենց հայտնվեց Աստծու փառքի լույսը (տե՛ս Ղուկ. Բ 9): Որքան առավել սոսկալի կլինի, երբ Տերն Ինքը գա՝ դատելու աշխարհը: Անկախ այն հանգամանքից՝ մարդը հավատո՞ւմ է երկրորդ գալստյանը, թե՞ ոչ, միեւնույն է, այն անխուսափելի է յուրաքանչյուրիս համար: Սուրբ Գիրքն ասում է, որ Ահեղ Դատաստանի ժամանակ «բոլոր ծունկերը պիտի խոնարհվեն Հիսուս Քրիստոսի անունով՝ լինի թե՛ երկնավորների, թե՛ երկրավորների եւ թե՛ սանդարամետականների. եւ ամեն լեզու պիտի խոստովանի, թե Հիսուս Քրիստոս Տեր է...» (տե՛ս Փիլ. Բ 10-11): Ուրեմն բոլորն անխտիր պիտի խոնարհվեն Աստծու առաջ:

- Տեր հայր, ասացիք, որ արդարներն Աստծու ողորմությամբ կարժանանան երկնային արքայությանն ու հավիտենական կյանքին: Իսկ ինչ է սպասվելու բոլոր չապաշխարած մեղավորներին այդժամ, եւ ո՞րն է լինելու նրանց վերջին հանգրվանը:

- Սուրբ Գիրքն ասում է, որ բոլոր մեղավորները, որոնք չէին սպասում Տիրոջը, ապրում էին ըստ իրենց ցանկությունների եւ կամքի, այդժամ պիտի ասեն լեռներին. «Ընկե՛ք մեզ վրա, եւ բլուրներին՝ թե՛ ծածկեցե՛ք մեզ. որովհետեւ եկավ Նրա բարկության մեծ օրը. եւ ո՞վ կարող է կանգնել Նրա առաջ» (Հայտն. 2 16-17), որովհետեւ «Ահավոր է ընկնել կենդանի Աստծու ձեռքը» (Եբր. Ժ 31): Նրանք հավիտենական դատապարտության պիտի ենթարկվեն՝ մերժված Տիրոջ ներկայությունից: Մեղավորների վերջին հանգրվանը կլինի կրակե լիճը, որը պատրաստված է սատանայի եւ իր հրեշտակների համար (տե՛ս Մատթ. ԻԵ 41):

- Եկեղեցու սուրբ հայրերը, հենվելով Աստվածաշունչ Մատյանի վրա, ուսուցանում են, որ յուրաքանչյուր մարդ ամեն վայրկյան պետք է սպասի Տիրոջ վերադարձին, ապրի աստվածահաճո կյանքով, որպեսզի Նրա գալստյան ժամանակ արժանանա «հավատարիմ ծառա» կոչմանը, ըստ ավետարանական առակի (տե՛ս Մատթ. ԻԴ 45-51): Ինչպե՞ս կարող ենք մշտապես պատրաստ լինել Տիրոջ վերադարձին:

- Մեր բոլորի կյանքն իմաստավորվում է Քրիստոսի երկրորդ գալստյամբ, երկնքի արքայության հաստատմամբ: Արարչագործության նպատակն էլ հենց երկնքի արքայության հաստատումն էր: Այս կյանքի փոքր ժամանակահատվածում մենք պետք է որոշենք, թե որտեղ ենք անցկացնելու մեր հավիտենականությունը՝ Աստծու հե՞տ՝ հավիտենական երջանկության մեջ, երկնքի արքայութ-

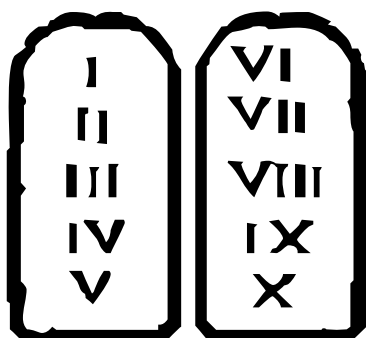
յունում, թե՞ առանց Աստծու՝ հավիտենական դատապարտության մեջ, կրակե լճում: Հիշենք, որ Ահեղ Դատաստանի ժամանակ Դատավորն արդար ու անկաշառ է լինելու: Այդ դատաստանից որեւէ մարդ չի կարող խուսափել կամ փրկվել իր արդարությամբ: Ակնկալենք Աստծու սերը, չնորհն ու ողորմությունը: Մեր փրկությունը մեր արդարությամբ չի լինելու, այլ Աստծու ողորմությամբ: Դա կլինի ողորմության դատաստան նրանց համար, ովքեր սիրեցին Տիրոջ գալուստը, բայց խիստ եւ անաշառ կլինի նրանց համար, ովքեր մերժեցին Տիրոջը: Եկեղեցու հայրերն ասում են, որ որեւէ մեկը չի կարող դատաստանի դատավճռից տրտնջալ կամ դժգոհել:

Ուրեմն, գիտակցելով այս, ապրենք մեր ժամանակավոր կյանքն աստվածահաճո կերպով, տերունավանդ պատվիրանների համաձայն: Մեր կյանքի յուրաքանչյուր օրը հիշենք Ահեղ Դատաստանի, երկրորդ գալստյան մասին: Այսպես ապրելով՝ զերծ կմնանք մեղքերից եւ կարժանանանք աստվածային ողորմությանը:

(2006 թ., փետրվար, «Շողակն Արարարյան» ուսդիոծրագիր,
«Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՏԱՍԸ ՊԱՏՎԻՐԱՆՆԵՐ

(2008 թ. օգոստոս - 2009 թ. մարտ,
«Շողակն Արարատյան» ռադիոծրագիր)

ԵՍ ԵՄ ՔՈ ՏԵՐ ԱՍՏՎԱԾԸ...

Պատվիրան առաջին

Տեր Հազար քահանա Պեդրոսյան

- Աստծո կողմից մարդուն տրված պատվիրանների մեջ առանձնահատուկ տեղ են գրավում «Տասը պատվիրանները» կամ «Տասնաբանյա օրենքը»: Առաջին պատվիրանը պատգամում է. «Ես եմ քո Տեր Աստվածը, որ քեզ հանեցի եգիպտացիների երկրից՝ ստրկության տնից: Ինձնից բացի այլ աստվածներ չպիտի լինեն քեզ համար» (Ելք Ի 2,3):

Տեր հայր, նախ փորձենք հասկանալ, թե ինչո՞ւ է մերժելի բազմաստվածությունը:

- Բազմաստվածությունն ապականում է մարդու նկարագիրը, քանի որ բազմաստվածությունը մարդը պատիվ ու հարգանք է մատուցում իր կողմից ստեղծված կուռքին՝ թողնելով միակ Աստծո պաշտամունքը: Տիեզերքը ստեղծող Արարիչը մեկն է. Նա ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, բոլոր արարածներին: Եվ երբ բանական մարդը ճանաչում է իր Արարչին, ձգտում է նմանվել Նրան, Ով մարդուն մեծագույն բարիք է բերում՝ նրան դնելով ճիշտ ճանապարհի վրա: Բազմաստվածությունը նման խնդիր չունի: Ուրեմն պետք է ընդունել, որ բազմաստվածությունը չարիք է եւ ապականում է մարդ էակին: Տասնաբանյա պատվիրաններն Աստված տվեց Մովսեսին Սինա լեռան վրա: Մարդն իր ազատ կամքով կարող է ընտրել Աստծուն կամ մերժել Նրան: Պատվիրանն ասում է. «Ես եմ քո Տեր Աստվածը», չի ասում՝ «ձեր Տեր Աստվածը», այսինքն՝ մարդը որպես անձ ունի ընտրելու, խոնարհվելու, Աստծո ամենակարողությունը ճանաչելու հնարավորություն: Երբ Աստված Մովսեսին շնորհեց տասը պատվիրանները, ողջ աշխարհը կռապաշտության մեջ էր, նույնիսկ հրեաները զերծ չէին այդ չարիքից: Հիշենք, թե ինչպես ոսկե հորթ ձուլեցին եւ սկսեցին պաշտել: Ուրեմն այս պատվիրանով Աստված մարդկանց զգոնության կոչ է անում: Կուռքերի շեշտել մեկ կարեւոր հանգամանք եւս. այս պատվիրանն ունի նաեւ մեկ այլ իմաստ. թեեւ Աստված հրեաներին իրականում դուրս բերեց Եգիպտոսից, սակայն Եգիպտոս ասելով հասկանում ենք նաեւ «մեղքի աշխարհը»: Քրիս-

տոսի փրկագործությունյամբ՝ խաչելությունյամբ, մահվամբ եւ հարուժ-
յամբ առավել հասկանալի է դառնում այս պատվիրանը: Մինչեւ
Քրիստոսը մարդը ծառա էր մեղքին, սատանային ու կրքերին, սա-
կայն Քրիստոսի հարուժյան զորությունյամբ ազատագրվեց մեղքի ու
մահվան գերությունից:

- Տեր հայր, ըստ Եկեղեցու հայրերի, հավատն Աստծուց պարզեցվող
շնորհ է, որը գորացնում է հոգին՝ ճանաչել տալու համար Աստծուն: Ո՞րն է
աստվածճանաչողության ճանապարհը:

- Մարդը հավատի է գալիս՝ լսելով Աստծո խոսքը, խորհրդա-
ծում է լսածի շուրջ, սկսում հավատալ, վստահել: Մյուս կողմից՝
Աստված անճանաչելի է: Որեւէ բանական էակ ի վիճակի չէ Աստ-
ծո էությունն ամբողջությունյամբ «ճանաչելու», ուստի Տերն ասում է
Ավետարանում. «Աստծուն ոչ ոք երբեք չի տեսել, բացի միայն միա-
ծին Որդուց, որ Հոր ծոցում է. Նա հայտնեց Նրան» (Հովհ. Ա 18):
Հավատքն աստվածային շնորհ է, սակայն այստեղ էլ կարեւորվում
է ազատ կամքի դրսեւորումը: Եթե մարդը հոժարաբար քայլում է
դեպի Աստված, ընդունում Աստծո գոյությունը, որոշում ծառայել
Նրան, ապա նրա մեջ գորանում է հավատը, եւ զորեղ հավատի տեր
մարդը մեծամեծ գործեր կարող է անել:

- Վարդապետներն ասում են, որ Աստծուն հավատացողը պետք է աստ-
վածապաշտության ճիգեր գործադրի եւ իր հոգում կենդանի պահի հավատի
լույսը: Ինչ աստվածապաշտության ճիգերի մասին է խոսքը:

- Տերն ասում է, որ հավատի ճանապարհը փշոտ ու դժվարան-
ցանելի է, լի բազմապիսի նեղություններով ու փորձություններով,
ուստի մենք պետք է միշտ ուշադիր ու զգոն լինենք, ճիգ ու ջանք
գործադրենք՝ հաղթահարելու համար այդ դժվարությունները, որ-
պեսզի կարողանանք պահել պատվիրանը: Յուրաքանչյուր մարդ
ունի իր «ես»-ը, ուստի աստվածային «Ե՛ս եմ»-ը ընդունելու հա-
մար պիտի ճիգ գործադրի, հրաժարվի իր սեփական «ես»-ից եւ իր
ազատ կամքով ընտրի Աստծուն:

- Տեր հայր, բոլոր ժամանակներում էլ մարդ արարածը կասկածել է Աստծո
գոյությանը: Ինչ միջոցներ կան կասկածները փարատելու համար:

- Հակոբոս առաքյալն ասում է, որ «Երկմիտ մարդը թող չակն-
կալի Աստծուց որեւէ բան ստանալ, քանի որ երկմիտ մարդն իր
արած բոլոր քայլերում անհաստատ է» (Հակ. Ա 7-8): Եվան էլ, օձին
լսելով, կասկածեց Աստծո խոսքի ճշմարտացիությունը եւ ...

Փիլիսոփաներն ասում են, որ ամեն ինչին պետք է կասկածանքով մոտենալ, քննել, նոր միայն ճշմարտությունը գտնել: Սակայն աստվածային ոլորտին վերաբերող հարցերին պետք է հավատով վերաբերել: Աստվածանաչողությունը տրամաբանություն արդյունք չէ, քանի որ հաճախ հակասում է տրամաբանությանը: Ինչպե՞ս է Աստծո Որդին մարդանում, երկրի վրա շրջում, խաչվում, մահանում եւ 3-րդ օրը հարություն առնում. տրամաբանությամբ հնարավոր չէ բացատրել: Քրիստոսն ասում է. «Ով որ Աստծո արքայությունը չընդունի ինչպես մի մանուկ, այնտեղ չի մտնի» (Ղուկ. ԺԸ 17): Մանուկները կասկած չունեն իրենց սրտում, մաքուր ու միամիտ են: Տերն ուսուցանում է մեզ մանուկների պես հավատալ Իրեն: Իսկ թե պետք է կասկածել, ապա պետք է կասկածել աղանդավորական շարժումներին: Ցավոք, այսօր շատ հայորդիներ առանց կասկածելու դառնում են այս կամ այն աղանդավորական շարժման հետեւորդ:

- Տե՛ր հայր, ասում են՝ անաստվածության գլխավոր պատճառը հպարտությունն է՝ սեփական մտքի թվացյալ ազատությունից չզրկվելու խաբկանքը...

- Համաձայն եմ: Գիտեք, որ 7 մահացու մեղքերի շարքում հպարտությունն առաջինն է, որովհետեւ այն սկիզբն է բոլոր մեղքերի: Հպարտության պատճառով Արուսյակն ընկավ երկնքից՝ դառնալով սատանա: Նա անաստվածությամբ եւ այլ մեղքերով մշտապես փորձում է մարդուն հեռացնել իր Արարչից եւ այն փառքից, որից զրկվեց ինքը:

- Ասացիք, որ քրիստոնեական միաստվածությունը ազնվացնում եւ բարձրացնում է մարդու նկարագիրը: Ինչո՞ւ է շեշտվում քրիստոնեականը:

- Քրիստոնեությունն աստվածային ծագում ունեցող կրոն է եւ էպես տարբեր է մարդկանց հորինած կրոններից: Քրիստոնեության հիմնադիրը Հիսուս Քրիստոսն է՝ մարդացյալ Աստվածորդին, Ով ապրեց կարիքավոր, համեստ ընտանիքում, 3,5 տարի քարոզեց, հրաշքներ գործեց, հիվանդներ բժշկեց, բայց եւ մշտապես հալածվեց, գանահարվեց եւ խաչի անարգ մահով այս երկրից ելավ: Եթե Նա լուկ մարդ լիներ, այսքանով Նրա կյանքը կավարտվեր, սակայն 3-րդ օրը Նա հարություն առավ մեռելներից, աստվածային զորությունը հեղվեց երկրի վրա: Աստվածային խոնարհությանը՝ խաչի անարգ մահվանը, հաջորդեց փառահեղ հարությունը, մահը խորտակվեց Քրիստոսի հարությամբ: Մահին հաղթել կարող է միայն

Աստված, ուրեմն Քրիստոսն իրապես Աստված է, իսկ Նրա հայտնած հավատը՝ քրիստոնեությունը, բնականաբար աստվածային ծագման հետեւանք: Եվ մենք ահա աներկմտորեն հավատում ենք, որ Քրիստոսն Աստված է, մեր միակ Աստվածը, Տերն ու Փրկիչը:

ՔԵՐ ՆԱԾԱՐ ԿՈՒՌՔԵՐ ՉԿԵՐՏԵՄ...

Պատվիրան երկրորդ

Տեր Ղազար քահանա Պեյրոսյան

«Վերեւում՝ երկնքում, ներքեւում՝ երկրի վրա, եւ երկրի խորքի ջրերի մեջ եղած որեւէ բանի նմանությամբ քեզ կոտքեր չափիր կերպես: Չափիր երկրպագես ու չափիր պաշտես դրանց» (Ելք Ի 4-5):

- Տեր հայր, տասնաբանյայի երկրորդ պատվիրանը զգուշացնում է հեռու մնալ կռապաշտությունից: Նախ փորձենք հասկանալ, թե ինչ է կռապաշտությունը:

- Կռապաշտությունը կուռքերի պաշտամունքն է: Սբ. Գրքում կռապաշտության ծագման վերաբերյալ հետեւյալ պատմությանն ենք հանդիպում. «Իր վաղամեռիկ որդու տարածած մահվան սգով թախծող մի հայր շինել տվեց նրա արձանը եւ արդեն մահացած այդ մարդուն մեծարեց որպես աստված եւ իր հպատակներին ավանդ թողեց գաղտնի ծեսեր եւ ընծաներ մատուցել: Հետո ամբարիշտ այդ սովորությունը մնաց երկար ժամանակ եւ պահպանվեց որպես օրենք, եւ բռնակալների հրամանով կուռքերը պաշտելու կարգ սահմանվեց» (Իմաստ. ԺԴ 15, 16): Կռապաշտության մեկ այլ օրինակ. Դանիելը եւ իր ընկերները հրաժարվեցին երկրպագել Նաբոլեոնոսոր արքայի արձանին, որին երկրպագում էին նրա իշխանության տակ գտնվող ժողովուրդները: Այս օրինակով մեզ ցույց է տրվում կռապաշտության ծագումը: Սակայն գոյություն ունի բնապաշտությունից եկող կռապաշտություն. օրինակ՝ մարդն սկսել է պաշտել ինչ-որ երկնային մարմիններ՝ նրանց վեհ տեսքի, զորության պատճառով, կամ բնության ինչ-ինչ ազդեցիկ երեւույթներ եւ այլն:

Այդ պատճառով էլ այս պատվիրանը զգուշացնում է՝ ո՛չ երկնքում, ո՛չ երկրի վրա եւ ո՛չ երկրի ընդերքում... Մարդն ստեղծված է պաշտելու միակ, ճշմարիտ, հավիտենական Արարիչ Աստծուն:

- Տե՛ր հայր, կռապաշտության տեսակները եւ դրանց ծնող պատճառները տարբեր են: Հայրերը կռապաշտության սկիզբ են համարում արծաթսիրությունը, նյութապաշտությունը: Այս մասին խոսում է նաեւ սբ. Պողոս առաքյալը...

- Այո՛, սբ. Պողոս առաքյալը կողոսացիներին ուղղված թղթում ագահությունը կռապաշտություն է անվանում (տե՛ս Կող. Գ 5): Կռապաշտության բազում տեսակներ կան: Պատահական չէ, որ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն ասում է. «Ձեք կարող ե՛լ Աստծուն ծառայել, ե՛լ մամոնային» (Ղուկ. ԺԶ 13): Ծննդոց Գիրքը պատմում է, որ Ադամն ու Եվան երանական վիճակում էին գտնվում, ունեին Աստծո հետ շփման անմիջական հնարավորություն, ուղղափառ հավատ, որն էլ փոխանցեցին իրենց զավակներին, սակայն նրանցից քչերը հնազանդվեցին, այլ ապստամբեցին եւ հակադրվեցին ճշմարտությանը, թողեցին միակ Աստծո պաշտամունքը եւ գնացին իրենց կրքերի ետեւից: Աստվածաճանաչողության եկած մարդն ընդունում է Աստծո ամենակարողությունը՝ գիտակցելով, որ Աստված պահանջում է իրենից խոնարհություն, ճշմարտություն եւ արդարություն: Իսկ այն անձը, ում ձեռնտու չէ ազնիվ, արդար, հաճույքներից զերծ կյանքը, փնտրում է այլ պաշտամունք:

- Ինչը կարող է մերօրյա մարդու համար լինել պաշտամունքի առարկա: Հնարավոր է, որ մարդը կռապաշտության մեջ լինի, սակայն չգիտակցի այդ:

- Իհարկե հնարավոր է: Մարդը զերծ չէ կռապաշտությունից: Քրիստոնյա մարդը պաշտում է Աստծուն, սակայն փորձությունների հանդիպելով՝ ընկնում է կռապաշտության մեջ, ինչ-ինչ կուռքեր են հայտնվում նրա կյանքում՝ կորստյան մատնելով նրան: Այսպիսի վիճակում հայտնված մարդը պիտի զղջա, արտասվի, «մեղա» ասի Աստծուն՝ շտկելով իր հոգեւոր կյանքը: Մերօրյա մարդու համար պաշտամունքի առարկա, կյանքի իմաստ կարող է դառնալ դրամը, որն ընդունելի չէ: Նյութն ինքնին չարիք չէ, քանի որ Աստված է տվել, սակայն այս ամենը նպատակ, պաշտամունք դարձնելն է սխալ: Դա սարսափելի հետեւանքներ կարող է ունենալ մարդու հոգեկան աշխարհի վրա: Օրինակ՝ մեկը կարող է իր կյանքի նպատակը դարձնել մեքենա ունենալը, եւ երբ հասնում է դրան, հասկանում է, որ ունայնություն էր:

- Տե՛ր հայր, ի՞նչ հոգեւոր եւ մարմնավոր վնասներ կարող է կրել կռապաշտութեան մեջ հայտնված մարդը...

- Աստված տաանաբանյա օրենքը տվեց մարդուն, որպեսզի ուղղափառ հավատի մեջ հաստատուն մնա: Երբ մարդու հայացքն ուղղված է առ Աստված, նա ներդաշնակ հարաբերության մեջ է իր Արարչի հետ, սակայն երբ ապստամբում է եւ կուռքերին պաշտամունք մատուցում, մեծամեծ վնասներ է կրում: Զգտում է նմանվել ոչ թե Աստծուն, այլ իր պաշտամունքի առարկային: Անաստվածության ժամանակներում մարդիկ հայտարարում էին, որ մարդն է «ստեղծել» Աստծուն: Մինչդեռ քրիստոնեությունը մարդկային մտքի ծնունդ լինել չէր կարող, քանի որ որեւէ մեկի մտքով չէր անցնի պաշտել խաչվածին, տկարության մեռնող տիեզերքի Արարչին: Քրիստոնեությունը աստվածային հայտնություն, ներգործություն եւ ճշմարտության բացահայտ ճառագայթում էր համայն մարդկությունը:

Հաճախ մարդիկ հարցնում են՝ խաչը պաշտելը կռապաշտություն չէ՞: Այս մարդկանց խորհուրդ կտամ ընթերցել Սողոմոնի իմաստության գիրքը, որտեղ խոսվում է Նոյան տապանի փայտի մասին: Մենք գիտենք, որ տապանը փրկություն բերեց Նոյին եւ ողջ մարդկությունը: Նույնպես եւ Քրիստոսի խաչը եղավ փրկության միակ ճանապարհը. խաչով երեւաց Աստծո սերը մեղավոր մարդկության հանդեպ, Քրիստոսի թանկագին արյունը հեղվեց խաչի վրա, խաչը եղավ այն գավազանը, որով ԶախԶախվեց սատանայի գլուխը: Առաքյալն ասում է. «Քրիստոսը պատուեց մեր մեղքերի պարտամուրհակը եւ գամեց խաչափայտին» (տե՛ս Կորնթ. Բ 14): Ուրեմն Քրիստոսի խաչով ազատվեցինք մեղքի եւ մահվան դատապարտությունից: Տիեզերքի Արարիչը երկրագնդի վրա խաչի զոհասեղանը պատրաստեց, որի վրա զոհվեց Քրիստոսը: Խաչով հեղաշրջվեց ողջ աշխարհը: Մենք հավատով պաշտում ենք խաչը, որովհետեւ նրա վրա չարչարվեց մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը: Ավետարանն ասում է, որ Տիրոջ երկրորդ գալստյանը նախորդելու է խաչի երեւումը երկնքում:

- Տե՛ր հայր, մեր օրերում հաճախ կարող ենք այսպիսի արտահայտություններ լսել. «Ես պաշտում եմ իմ ծնողներին եւ ուրիշ աստված չեմ ճանաչում»: Ծնողներին (նաեւ զավակներին) կարելի է պաշտամունքի առարկա դարձնել:

- Այս կերպ արտահայտվում են հիմնականում աթեիստական դպրոցներում կրթված մարդիկ: Ասում են՝ «Իմ խիղճն իմ Աստվածն է», «Իմ զավակն իմ Աստվածն է» եւ այլն: Այս մարդիկ չեն հասկա-

նում «Աստված» բառի իմաստը: Այս կերպ մտածող մարդկանցից մեկին մի օր հարցրի. «Եթե քո Աստվածը խիղճդ է, կարո՞ղ է խիղճդ արեւ, տիեզերք ստեղծել...»: Անշուշտ՝ ո՛չ: Հետեւաբար հարկ է գիտակցել, որ խիղճն Աստծո ձայնն է մարդու հոգում, իսկ մեր ծնողներին, զավակներին էլ Աստված է տվել մեզ:

- Որո՞նք են կռապաշտության դեմ պայքարելու միջոցները, ինչպե՞ս ձերբազատվել այս ախտից:

- Կռապաշտությունից ձերբազատվելու միակ ճանապարհն աստվածապաշտության ճանապարհն է: Դառնանք առ Աստված մեր ողջ հոգով, սրտով եւ էությունմբ, սիրենք, պաշտենք մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին, գնանք Նրա ուղենշած փրկաբեր ճանապարհով:

-

ՔՈ ՏԵՐ ԱՍԾՈ ԱՆՈՒՆՔ ԶՈՒՐ ՏԵՂԸ ԶՊԵՏԻ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒՄ...

Պատվիրան երրորդ

Տեր Դաւար քահանա Պետրոսյան

«Քո Տեր Աստծու անունը զուր տեղը չպիտի արտասանես, որովհետեւ Տերը արդար չի համարում՝ նրան, ով իր անունը զուր տեղն է արտասանում» (Ելք Ի 7):

- Տեր հայր, Տերունական աղոթքն ուսուցանում է, որ Աստծո անունը սուրբ եւ նվիրական է: Ո՞րն է Աստծո անունը զուր տեղը տալը, ինչպե՞ս կարող է մարդը խախտել այս պատվիրանը:

- Աստծո անունը ամենապատվելի եւ ամենապաշտելի անունն է մարդկանց համար: Այս պատվիրանը խախտում են այն մարդիկ, ովքեր տեղի-անտեղի տալիս են Աստծո անունը: Ցավոք, մեր օրերում, այսպես կոչված, հոլմորային շատ հաղորդաշարերի շրջանակում հաճախ են հնչում ծաղրական կարծիքներ եւ տեսակետներ Աստծո եւ Եկեղեցու սուրբ խորհուրդների եւ արարողությունների մասին: Այս կերպ խախտվում է պատվիրանը: Մինչդեռ կան

մարդիկ, որոնց երբ հարցնում ես՝ ինչպե՞ս ես, պատասխանում են՝ փա՛ռք Աստծո: Սա պատվիրանի խախտում չէ, այլ աստվածփառաբանություն մի կերպ: Աստծո անունը խրատի, քարոզի մեջ տալը նույնպես պատվիրանի խախտում չէ:

- Հայրերն ուսուցանում են, որ պետք է երկյուղածությամբ եւ ուշադրությամբ աղոթել, սակայն մարդու միտքը մշտապես զգոն վիճակում չի կարող լինել եւ հաճախ է շեղվում աղոթելիս: Նման դեպքերում խախտված է պատվիրանը:

- Այո՛, պատվիրանը խախտված է, քանի որ յուրաքանչյուր մարդ պարտավոր է զգաստ լինել աղոթքի ժամին: Ի միջի այլոց արված աղոթքն ընդունելի եւ լսելի չէ Աստծուն: Մենք հորդորում ենք մշտապես աղոթել՝ նույնիսկ այն դեպքում, երբ ողջ ուշադրությունը սեւեռված չէ Աստծուն: Սակայն յուրաքանչյուր մարդ պետք է ջանա հնարավորինս զգաստ եւ զգոն լինել Աստծո առջեւ աղոթելիս:

- «Ես ձեզ ասում եմ՝ ամենեւին չերդվել, այլ ձեր խոսքը լինի՝ այոն՝ այո, եւ ոչը՝ ոչ, որովհետեւ դրանից ավելին չարից է», - պատգամում է Տերն Ավետարանում (Մատթ. Ե 37): Մինչդեռ այսօր շատերն են սովորություն դարձրել երդվելը եւ դիմացինից երդում պահանջելը՝ անտեսելով տերունական հրահանգը:

- Այո՛, մեր Տերն արգելում է երդվելը՝ պատվիրելով, որ լինի այոն՝ այո, եւ ոչը՝ ոչ: Դա նշանակում է, որ մարդու կյանքը պիտի լինի ճշմարտությանը լի՝ զերծ ստից ու կեղծիքից: Այդպիսի մարդու խոսքը վստահելի կլինի, եւ երդվելու անհրաժեշտություն էլ չի լինի: Մ. Գոշյ «Դատաստանագրքում» ասվում է, որ եթե որեւէ մեկը երդվի, պարտավոր է մեկ տարի (որոշ հանգամանքներում՝ ավելի շատ) ապաշխարել, որովհետեւ զանց է առել տերունական պատգամը: Ուրեմն հստակ է, որ քրիստոնյաներս չպետք է երդվենք, մինչդեռ մեր օրերում շատերն իրենց խոսքը հավաստի դարձնելու կամ իրենց շահը պաշտպանելու համար երդվում են ամենանվիրական անուններով՝ հայր, մայր, զավակներ: Այս երեւույթը մերժելի եւ չար է:

- Տեր հայր, Հին Ուխտում քիչ չեն վրեժխնդրության դրվագները եւ դրանց ուղղված երդումները: Այդ մասին ինչ կասեք:

- Աստվածաշունչը մեզ ուսուցանում է, որ վրեժխնդրությունը պետք է թողնել Աստծուն, քանի որ Աստված բացարձակ բարի, արդար եւ սուրբ է: «Իմն է վրեժխնդրությունը, եւ ես կհատուցեմ» (Հռոմ. ԺԲ 19), - ասում է Տերը: Երբ մարդն ինքն է վրեժ լուծում իր թշնամուց, հրճվում է սատանան: Ուստի ինքներս վրեժխնդիր

չլինենք, այլ խոնարհվենք Աստծո առջեւ՝ ձգտելով խաղաղության, բարություն եւ սիրո: Սա չափազանց կարեւոր է:

- Տէր հայր, մարդը նեղությունների ու վշտերի մեջ հաճախ է Աստծուն եւ Աստծո սրբերին օգնության կանչում, սակայն որեւէ առեւտրական կարող է իր գործի հաջողության համար նույն կերպ կանչել Աստծո անունը: Այս մասին ինչ կասեք:

- Այստեղ չարը եւ բարին խառնված են. եկեղեցի գնալը, մոմ վառելն ու աղոթելը բարի են, սակայն չար է, երբ շահադիտական նպատակով է այդ արվում: Եվ եթե գործը չստացվի, հնարավոր է, որ մարդը թշնամանա Աստծո հետ: Հիշենք, որ «Աստված չի ծաղրվում» (Գաղ. 2 7):

- Այսօր ողջ աշխարհում շատերն են երդվում՝ հիմնականում չկատարելով երդումը: Ձեր հորդորն այս առնչությամբ:

- Ես հորդորում եմ ամենեւին չերդվել, այլ այնպես ապրենք, որ մեր խոսքը լինի՝ այոն՝ այո, եւ ոչը՝ ոչ: Աստծո անունը զուր տեղը տալով՝ սատանայի ծուղակը չընկնենք, քանի որ սատանայի ծուղակն ընկածին սպասվում է հավիտենական դատապարտություն: Կատարենք աստվածային պատվիրանը՝ արժանանալով Տիրոջ ողորմությանը:

ՆԻՇԻՐ ՇՔԵԼԹ ՕՐԸ, ՈՐՊԵՍՋԻ ՍՈՒՐԲ ՊԵՇԵՍ ԱՅՆ...

Պատվիրան չորրորդ

«Հիշիր շաբաթ օրը, որպեսզի սուրբ պահես այն: Վեց օր պիտի աշխատես ու պիտի կատարես քո բոլոր գործերը: Յոթերորդ օրը քո Տէր Աստծու շաբաթ օրն է ...» (Ելք Ի 8):

Տէր Ղազար քահանա Պետրոսյան

- Տէր հայր, տասնաբանյայի չորրորդ պատվիրանը տեքստային առումով ամենածավալունն է: Ինչո՞վ բացատրել այս հանգամանքը:

- Տասը պատվիրաններից յուրաքանչյուրն ունի իր ուրույն ասելիքը: «Հիշի՛ր շաբաթ օրը, որպեսզի սուրբ պահես այն», - պատվիրելուց հետո անմիջապես բացատրում է, թե ինչու է պետք սուրբ պահել. «Վեց օր կաշխատես եւ կկատարես քո բոլոր գործերը, իսկ 7-րդ օրը կհանգստանաս»: Այս պատվիրանի առանձնահատկություններից մեկն էլ այն է, որ Տեր Աստված պատվիրում է 7-րդ օրը հանգստանալ նաեւ ծառաներին ու աղախիններին, անգամ կենդանիներին: Այնուհետեւ Տերն ավելացնում է. «Հիշի՛ր, որ դու էլ ստրուկ էիր եգիպտացիների երկրում...» (Բ Օրենք Ե 15): Տիեզերքի Արարիչն էլ վեց օրում արարեց ողջ աշխարհն ու տիեզերքը եւ յոթերորդ օրը հանգստացավ Իր բոլոր գործերից: Դրա համար ասում է՝ ինչպես ձեր Տերն ու Արարիչը յոթերորդ օրը հանգստացավ Իր բոլոր գործերից, այնպես էլ դուք վեց օր պիտի աշխատեք եւ յոթերորդ օրը նվիրեք Աստծուն:

- Տեր հայր, գիտե՞մք, որ հրեաների համար այդ օրը շաբաթն է, որը նշանակում է «հանգիստ», իսկ քրիստոնյաների համար հանգստի օրը ոչ թե շաբաթն է, այլ կիրակին՝ ի հիշատակ մեր Փրկչի հրաշափառ հարության: Ինչպե՞ս շաբաթը կիրակիի փոխվեց:

- Քրիստոսն ամբողջացրեց Հին Ուխտը՝ աստվածային պատվիրանների մեջ փոքրիկ փոփոխություններ մտցնելով: Չորրորդ պատվիրանի վերաբերյալ Քրիստոսի մոտեցումը չէր համընկնում հրեաների ընկալումներին: Նրանք շաբաթը սուրբ պահելու շատ խիստ օրենքներ ունեին. նույնիսկ գրելու, լույս վառելու, ավելու եւ այլ նման գործեր կատարելու իրավունք չուներին, ուստի շաբաթը խախտողները հնում խստորեն պատժվում էին: Եվ երբ Քրիստոսը հայտարարեց, որ մարդու Որդին Տերն է շաբաթի, նաեւ՝ «Շաբաթը մարդու համար եղավ, եւ ոչ թե մարդը՝ շաբաթի» (Մարկ. Բ 27), հրեաները չհասկացան, քանի որ նրանց հոգու աչքերը փակ էին. նրանք չէին տեսնում, որ իրենց առջեւ կանգնած է Արարիչ Աստված, Ում միջոցով եղավ ամեն ինչ, եւ «առանց Նրա չեղավ ոչինչ, որ եղել է» (Հովհ. Ա 3): Երբ Քրիստոսը շաբաթ օրով բժշկություն էր կատարում, հրեաները մեղադրում էին Նրան՝ շաբաթը խախտելու համար: Սակայն Քրիստոսը մերկացրեց նրանց կեղծավորությունը՝ ասելով. «Ո՞վ է ձեզնից այն մարդը, որ մի ոչխար ունենա, եւ դա շաբաթ օրն ընկնի փոսի մեջ, միթե չի՞ բռնի ու վեր հանի այն» (Մատթ. ԺԲ 11): Մեկ ուրիշ անգամ, երբ առաքյալներն արտերի միջով անցնելիս հասկեր պոկեցին եւ կերան, դարձյալ արժանացան

հրեաների հանդիմանությունը: Եվ Տերը նրանց հիշեցրեց Դավիթ թագավորի օրինակը, թե ինչպես նա, երբ քաղց զգաց, մտավ Աստծո տունը եւ կերավ առաջավորության հացը՝ տալով նաեւ նրանց, որ իր հետ էին. մի բան, որ բացի քահանաներից, ուրիշների համար օրինավոր չէր ուտել (տե՛ս Մարկ. Բ 25-27): Ուրեմն շաբաթի Տերը թույլատրեց բարիք գործել: Շաբաթը կիրակիի փոխվեց Քրիստոսով: Առաջին դարի քրիստոնյաները Քրիստոսի հարության օրը սովոր էին հավաքվել, աղոթել, հաղորդվել, հանգստանալ: Այդպես կամեցավ շաբաթի Տերը: Եվ քանի որ երկրագնդի վրա ամենամեծ գործությունը, հրաշքը՝ Քրիստոսի հրաշափառ հարությունը, տեղի ունեցավ միաշաբթի (կիրակի) օրը, ուստի շաբաթը փոխվեց կիրակիի:

- Ինչպես Յին Ուխտում շաբաթը, այնպես էլ քրիստոնյա աշխարհում կիրակին խախտելը մեղք է դիտվում: Նախնի եկեղեցին բավական խիստ էր վերաբերվում այդ խնդրին: Շատերն այսօր պնդում են, որ անգամ մեծ ցանկության դեպքում հնարավոր չէ այն իրագործել, բանի որ չեն կարող չաշխատել: Մեր եկեղեցին որեւէ կերպ փոխել է իր մոտեցումն այս խնդրին:

- Հավատացնում եմ ձեզ, որ եթե մարդն իր ողջ հոգով եւ էությունամբ ձգտի այդ օրը լինել եկեղեցում, մասնակցել սբ. Պատարագին, Աստծո օգնությամբ հնարավոր կլինի իրագործել: Հիշում եմ, որ երբ աշխատում էի մի գործարանում, մի օր մտածեցի. «Եթե գործարանի տերն իր աշխատողներին կիրակի օրը չկանչեր աշխատանքի, ինչո՞վ նրանք կզբաղվեին այդ օրը»: Իմ դիտարկմամբ՝ նրանցից եւ ոչ մեկը չպիտի գնար Պատարագի. մեկը կգնար խաչ ուտելու, մյուսը՝ հարբելու, զվարճանալու եւ այլն: Այս մարդկանց մեջ չկար հոգեւորի հանդեպ ձգտում: Կիրակի օրն աշխատելու խնդիր ունեցող մարդիկ, ովքեր ի սրտե ցանկանում են մասնակցել սբ. Պատարագին, պիտի խնդրեն իրենց տնօրեններին՝ գոնե երկու ժամով ազատ թողնել իրենց: Եթե աշխատողների գոնե 50 %-ն այս հարցով դիմի, արդյունքը դրական կլինի: Մեր եկեղեցին որեւէ կերպ չի փոխել իր մոտեցումն այս խնդրին: Հստակ է, որ կիրակին պետք է նվիրել Աստծուն:

- Տե՛ր հայր, եկեղեցու սուրբ հայրերն ուսուցանում են, որ կիրակի օրը ոչ միայն պետք է եկեղեցի գնալ, մասնակցել սբ. Պատարագին, այլեւ զբաղվել հոգեւոր ընթերցանությամբ, օգնել աղքատներին ու կարոտյալներին, այցելել հիվանդներին եւ այլն: Մեր օրերում հնարավոր է դա իրագործել:

- Գիտնականների համոզմամբ՝ ամեն օր աշխատելով՝ մարդը կորցնում է իր էներգիայի 1/6 բաժինը: Աստվածային նախախնամությամբ հաստատված այս պատվիրանը միտում ունի մարդու ուժերը վերականգնելու, զորացնելու, իսկ ցանկացած հոգեւոր գործ՝ այցելությունը հիվանդներին, տկարներին, աղոթքը եւ այլ բարի գործեր, զորացնում է մարդուն՝ համակելով նրան խաղաղությամբ, հանգստությամբ, աստվածային սիրով, շնորհներով: Հետեւաբար մարդու լիարժեք հանգստությունը Աստծու պատվիրանների կատարման մեջ է:

- Այո, տե՛ր հայր, սակայն հոգեւոր գիտակցություն չունեցող մարդը դա չի կարող հասկանալ. ինչպէս կարելի է հանգստանալ՝ դիմացինին օգնելով, հիվանդին այցելելով...

- Եթե մարդն ուրիշին օգնելիս հոգով, խղճով չի հանգստանում, ուրեմն լուրջ խնդիր ունի. խիղճը բթացած է: Թերեւս այդ տեսակի մարդը հաճույք ստանա մեղավոր, պիղծ գործեր գործելիս: Բնականաբար չի կարող ճաշակել Աստծո սերը, վայելել աստվածային լույսն ու խաղաղությունը, հանգստությունը: Հայտնության գիրքն ասում է. «Ով ամբարիշտ է, թող ամբարշտություն անի, ով կեղտոտ է, թող կեղտոտ լինի, ով արդար է, թող արդարություն անի եւ ով սուրբ է, թող սուրբ լինի» (ԻԲ 11): Ուրեմն մարդն իր ազատ կամքով է ընտրում կա՛մ չարը, կա՛մ բարին:

- Տե՛ր հայր, հայրերը հաճախ շեշտում են եկեղեցում հավատացյալի ճշմարիտ, աղոթական կեցվածքի կարեւորությունը: Միայն եկեղեցի գնալը, փաստորեն, բավական չէ տերունական օրը պատվելու համար, կարեւոր է նաեւ ճիշտ կեցվածք ունենալը:

- Տիրոջ օրը պետք է պատվել մարմնով, մտքով եւ հոգով: Մարդը չի կարող Ֆիզիկապես ներկա լինել եկեղեցում, սակայն մտքով թափառել աշխարհի ունայն հոգսերի մեջ: Կարեւոր է նաեւ մտավոր պատրաստությունը՝ թողնել հոգսերը, մեզ ճնշող մտքերը, հանձնվել Աստծուն եւ մտովի խաղաղվել: Եթե մենք անհաղորդ լինենք սբ. Պատարագի խորհրդին, հոգով ու մտքով չընկալենք խոսքերի նշանակությունն ու իմաստը (թեկուզ մեր կարողության չափով), ապա մեզ համար շատ դժվար կլինի երկու ժամ մնալ եկեղեցում ու չձանձրանալ: Իսկ եթե մի փոքր ջանք թափենք հասկանալու, ըմբռնելու Պատարագի իմաստը, կճաշակենք այն մեծ քաղցրությունը, որն ամբարված է այնտեղ: Մտնելով աստվածապաշտության

մեջ՝ մենք հրեշտակներին ենք դասակից լինում: Սա մեզ համար մեծ պատիվ է, զորության աղբյուր եւ հոգու առողջություն:

- Տեր հայր, այս պատվիրանը խախտում են նաեւ նրանք, ովքեր ծուլության պատճառով չեն գնում եկեղեցի: Ինչպէս հաղթահարել այս մեղքը:

- Ծուլությունը հաղթահարվում է ժրաջանությամբ, տեւական աղոթքներով: Անշուշտ, կարելի է հասկանալ այն մարդկանց, ովքեր չաբաթվա վեց օրն աշխատում են եւ ցանկանում են կիրակի օրն ավելի շատ քնել, սակայն ավելորդ քունը չէ, որ մարդուն կարող է հանգստացնել, այլ Աստծո խաղաղությունը: Մարդը կարող է ներկա լինել սբ. Պատարագին եւ ավելի շատ հանգստանալ, քան քնած ժամանակ: Եթե մարդու սրտում եւ հոգում չկան ներդաշնակություն, խաղաղություն Աստծո հետ, չի կարող հանգիստ լինել: Խորհուրդ կտամ հաղթահարել ծուլությունը եւ գնա՛լ եկեղեցի, խնդրել Աստծուն, որ օգնի հասկանալ սբ. Պատարագի խորհուրդը, հոգով ու սրտով մասնակցել արարողությանը: Կիրակին Քրիստոսի հրաշափառ հարության օրն է, ուրեմն ամենքս ժրաջանությամբ պատվենք կիրակին, մասնակցենք սբ. Պատարագին, զբաղվենք աստվածպաշտությամբ ու բարի գործերով:

ՊԱՏՎԻՐ ՔՈ ՀՈՐՆ ՈՒ ՄՈՐԸ...

Պատվիրան հինգերորդ

Տեր Ղազար քահանա Պեյրոսյան

«Պատվիր քո հորն ու մորը, որպեսզի բարիք գրնես, երկար ապրես բարեբեր այն երկրի վրա, որ Տեր Աստված տալու է քեզ» (Ելք Ի 12)

- Տեր հայր, տասնաբանյայի 5-րդ պատվիրանը վերաբերում է ծնողների եւ առհասարակ մեծերի հանդեպ մեր վերաբերմունքին, կեցվածքին: Այն մեզ՝ հայերիս համար շատ թանկ ու հարազատ է եւ բնորոշ՝ մեր հոգեկերտվածքին: Նախ խոսենք պատվիրանի կարեւորության մասին:

- Այս պատվիրանը հասկանալու համար պետք է հասկանալ «ծնող» բառի իմաստը: Ծնողոց գիրքը պատմում է, որ երբ եվան ծնեց իր անդրանիկ զավակին, ասաց. «Մարդ ծնեցի Աստծու զորությամբ» (Ծնող. Դ 1): Յուրաքանչյուր ծնող գիտի, որ ծնող է դառնում Աստծու տված շնորհով, իսկ ծնված երեխան Ֆիզիկական եւ հոգեկան շատ հատկանիշներով նման է լինում իր ծնողներին: Մարդուն ծնող է տալիս Աստված՝ տալով նաեւ ծնողին հարգելու, պատվելու պատվիրանը: Անշուշտ միշտ էլ վտանգ կա, որ մեծանալուն պես զավակը կարող է արհամարհել եւ լքել ծնողներին: Այս պատվիրանը խոստում է պարունակում. «Պատվի՛ր քո հորն ու մորը, որպեսզի բարիք գտնես, երկար ապրես բարեբեր այն երկրի վրա, որ Տեր Աստված տալու է քեզ»: Այս պատվիրանի կարեւորությունը ծնող-զավակ փոխհարաբերության կարգավորման մեջ է: Աստված զավակի խնամքը հանձնում է ծնողին, որի հոգում դրված են աստվածային գույթ, սեր, խիղճ: Ծնող դառնալն աստվածային պարգեւ է եւ ոչ բոլորին է տրված: Ծնողն իր ողջ կյանքում զավակին խնամում, գուրգուրում, փայփայում, անքուն գիշերներ է անցկացնում, կրթության տալիս, հետեւում առողջությանը՝ հարկ եղած դեպքում՝ նույնիսկ ինքնազոհաբերման ճանապարհով:

- Տեր հայր, «ծնող» նշանակում է կյանք տվող. սա միթե հոր եւ մոր գլխավոր առաքելությունն է, որն է գլխավորը:

- Չասենք գլխավոր, այլ առաջնային առաքելությունն է: Աստվածային տնօրինության մարդու կյանքն սկսվում է ծնողներից: Թերեւս երկրագնդի վրա միակ Անձը, Ով ունեցավ մայր, սակայն երկրի վրա չունեցավ հայր, Հիսուս Քրիստոսն էր: Սա աստվածային հայտնություն էր: Մյուս բոլոր դեպքերում մարդիկ ծնվում են իրենց հորից ու մորից, սակայն ծնողները ոչ թե արարում են, այլ փոխանցում կյանքը, որովհետեւ ծնողը կյանքի կրողն է:

- Տեր հայր, Յին Ուխտում խիստ օրենք կար սահմանված, որի համաձայն. «... ով անարգել իր հորն ու մորը, մահվամբ պետք է մեռնէ» (Բ Օրենք ԻԷ 16): Ինչո՞ւ էր այդքան խիստ պատիժ սահմանված ծնողներին անարգողների համար:

- Հին Ուխտի օրենքներն Աստված տալիս էր պարզ մարդկային փոխհարաբերությունները կարգավորելու համար: Այո՛, պատիժը շատ խիստ էր. դա էր պահանջում աստվածային սրբությունը: Ծնողական երախտիքն անգնահատելի է: Ծնողը զավակի օրորոցի մոտ

անցկացնում է ոչ թե մեկ, երկու անքուն գիշեր, այլ երկար ու ձիգ տարիներ: Ծնողը չարչարվում է՝ զավակի բարօրություն համար չխնայելով ոչինչ: Հնարավոր է, որ ծնողը կյանքում ինչ-որ սխալներ թույլ տա, սակայն դրան չպիտի հաջորդեն զավակի ատելութունը, ոխակալությունն ու արհամարհանքը: Ծնողներին պատվելու պատվիրանի կարեւորությունը մնացել է նաեւ Նոր Ուխտում: Պողոս առաքյալը կողոսացիներին ուղղված իր թղթում որդիներին պատվիրում է ամեն ինչում հնազանդ լինել ծնողներին, իսկ եփեսոացիներին ուղղված թղթում հայրերին է պատգամում. «Հայրե՛ր, մի՛ զայրացրեք ձեր որդիներին, այլ մեծացրե՛ք նրանց Տիրոջ խրատով եւ ուսումով» (Եփես. Զ 4): Երկու դեպքում էլ կարեւորը Տիրոջ հաճելի լինելու գործոնն է: Աստծո պատվիրաններն անբեկանելի ձեւով պիտի կատարվեն:

- Տե՛ր հայր, զավակը կարող է վարձահատույց լինել իր ծնողներին ողջ կյանքի ընթացքում՝ նրանց չարչարանքների, հոգածության եւ սիրո փոխարեն:

- Անշուշտ՝ ո՛չ: Մարդը, ծնող դառնալով է հասկանում, որ այն երախտիքը, ջանքը, տառապանքը, հույզերը, հոգին, որ ծնողն է տալիս զավակին, երբեւէ չի վերադառնա, որովհետեւ ծնողը երբեք չի դառնա իր զավակի զավակը: Ինչպես որ մեր երկնավոր Հորը չենք կարող հատուցել Նրա բոլոր բարերարությունների, հոգատարությունն ու ողորմության համար, այնպես էլ՝ մեր ծնողներին: Ծնողներն իրենց ծնողական պարտականությունները պետք է կատարեն անհատույց կերպով, աստվածային երախտիքով պիտի սիրեն, փայփայեն իրենց զավակներին: Ինչպես Քրիստոսն իր կյանքը տվեց մեր փրկության համար՝ աստվածային հավերժական երախտիքով, եւ համբերությամբ սպասում է իր զավակների դարձին, ապաշխարությունը, ճիշտ նույն հոգեբանությունն էլ պիտի որդեգրենք մենք՝ ծնողներս: Մենք Աստծո պաշտոնյաներն ենք, ուստի պարտավոր ենք կատարել Նրա պատվերը՝ մեր ողջ կյանքը, հոգին դնելով մեր զավակների համար:

- Կա՞մ մոլեռանդ ծնողասիրություն:

- Դա այն ծնողասիրությունն է, որի մեջ չարիք եւ կիրք կա: Մինչդեռ իրական ծնողասիրությունը սրբություն է: Պետք է պատվել ծնողներին՝ ընտանքում պահպանելով սերն ու ներդաշնակությունը:

- Տե՛ր հայր, գաղտնիք չէ, որ յուրաքանչյուր ազգի, պետության հզորության կարեւորագույն գրավականներից մեկը հենց ամուր ընտանիքն է, իսկ ընտանիքի ամրության, կայունության հիմքը սերն ու խաղաղությունն են: Իսկ ո՞րն է սիրո եւ խաղաղության երաշխիքը:

- Սիրո եւ խաղաղության երաշխիքը Հիսուս Քրիստոսն է: Հնարավոր է, որ հավատավոր մարդն իր ծնողին ասի. «Ես Քրիստոսին քեզանից շատ եմ սիրում»: Հոգեւոր կրթությունն չունեցող ծնողը կարող է վիրավորվել, սակայն կյանքի ընթացքում կհասկանա, որ այդ սերը հազարապատիկ գերազանցում է ուրիշների ձեւական առաջին տեղին, ովքեր թեեւ սիրում են, բայց չունեն երկյուղ առ Աստված եւ հեշտությամբ կարող են ոտնահարել, արհամարհել ծնողին: Պատվիրանը պատգամում է պատվել ծնողներին, սակայն պաշտել Աստծուն: Ուրեմն այն մարդը, ով հոգով, սրտով պաշտում է Հիսուսին, կատարում է նաեւ ծնողներին պատվելու պատվիրանը:

- Ինչպիսի՞ պարագաներում կարելի է չինագնդվել ծնողներին:

- Այսօր շատ ծնողներ իրենց զավակներին արգելում են եկեղեցի գնալ, աստվածային պաշտամունքներին մասնակցել: Աստծուց ետ պահողի կեցվածքը ճիշտ չէ, ուստի զավակը չպիտի անսա եւ հնազանդվի, այլ գնա եկեղեցի, պաշտի Աստծուն, հաղորդության մեջ լինի Նրա հետ: Զավակն իր խոնարհությամբ եւ համբերությամբ, աղոթքներով աստիճանաբար իր ծնողին կարող է բերել առ Աստված:

- Տե՛ր հայր, գիտենք, որ հատկապես կարեւոր է հոգ տանել ծնողների մասին, երբ նրանք ծերանում են եւ խնամքի ու հոգատարության կարիք գգում: Մինչդեռ շատերն են օր ծերության լքում իրենց ծնողներին, նրանց, ովքեր իրենց կյանքի պատճառն են եղել...

- Այս հարցի առնչությամբ հիշում եմ մի քարոզչի ասած շատ խիստ խոսքը. «Դուք, որ ձեր ծնողներին ծերանոց եք տանում, կարծեք գերեզմանոց եք տանում: Եվ հացը, որ ժամանակ առ ժամանակ տանում եք նրանց, նույնն է, թե հոգեհաց եք տանում»: Մերանոցում գտնվող ծերերից շատերն ապաշնորհ զավակներ են ունեցել, որոշ դեպքերում նրանց տնից դուրս են արել, կամ տուն-տեղ վաճառել եւ անօթեւան են մնացել: Ամեն դեպքում նրանց նկատմամբ սխալ են վարվել: Իհարկե, ոչ բոլոր ծնողներն են ճիշտ դաստիարակում իրենց զավակներին, ուստի կյանքի մայրամուտին «հնձում են իրենց սերմանածը»: Սակայն զավակները պետք է հնարավորինս ամեն ինչ անեն իրենց խնամքին հանձնված ծնողներին փայփայե-

լով, նրանց մասին հոգ տանելով՝ հիշելով ավետարանական ահագ-
դու խոսքը. «Այն աչքը, որ արհամարհում է հորը եւ անարգում է
մոր ծերությունը, ձորերի ագռավները պիտի հանեն, եւ արծիվների
ձագերը պիտի հոշոտեն այն...» (Առակ. Լ 17):

ՄԻ՝ ՍՊԱՆԻՐ

Պատվիրան վեցերորդ

Տեր Ղազար քահանա Պեդրոսյան

- Տեր հայր, տասնաբանյայի այս պատվիրանով (տե՛ս Ելք Ի 13) Տերն ար-
գելում է սպանել, այլեւ հեռու մնալ այն բոլոր մեղսալի արարքներից, որոնք
մղում են մարդուն սպանության: Ո՞րն է այս պատվիրանի կարեւորությունը:

- Մարդասպանությունը ծանրագույն ոճրագործությունն է:
Առաջին մարդասպանը եղավ Կայենը. նա սպանեց իր եղբայր Աբե-
լին՝ անեծք, ահ ու դող ժառանգելով իր ողջ կյանքի ընթացքում: Ոչ
ոք իրավունք չունի սպանելու Աստծո պատկերով եւ նմանությունը
ստեղծված, արարչության պսակ հանդիսացող մարդուն: Սակայն
այս պատվիրանը վերաբերում է ո՛չ միայն մարմնավոր սպանության-
նը: Սպանության տեսակները երեքն են՝ մտքով, խոսքով եւ գործով:
«Ով ատում է իր եղբորը, մարդասպան է», - ասում է սբ. Հովհաննես
առաքյալը (Ա Հովհ. Գ 15): Տերն էլ եղբոր վրա զուր տեղը բար-
կացողին ու անպատվողին հավասարում է մարդասպանին (տե՛ս
Մատթ. Ե 22): Ուրեմն մարդը կարող է խախտել այս պատվիրա-
նը նաեւ մտքով՝ նախանձելով, բարկանալով, ատելով, ոխակալու-
թյամբ: Սպանություն կարող ենք գործել նաեւ խոսքով, որը հաճախ
պատճառ է լինում հոգեւոր եւ մարմնավոր մահվան: Ամենաչնչին
առիթի դեպքում հաճախ վիրավորում ենք միմյանց, որը սովորա-
կան է դարձել շատերի համար: Սպանություն ենք գործում, երբ
չարախոսում ենք, անիծում, հայհոյում, բամբասում... Դա բարո-
յազրկման է տանում մարդուն: Ցավոք, այսօր այդ մոլուկություններով
շատերն են տառապում:

- Այո, տեր հայր, սակայն մերօրյա մարդը չի կարողանում հասկանալ, թե ինչպես կարող են բամբասանքը կամ նախանձը սպանություն համարվել, քանի որ այդ մոլորությունները հաճախ դիտվում են որպես «անմեղ» սովորություններ:

- Այդպես մտածող մարդիկ պետք է մեկընդմիջտ հիշեն Ավետարանի ահագողու խոսքը, որն ազդարարում է, որ մարդասպաններն Աստծո արքայությունը չեն ժառանգելու: Քրիստոնեությունից գերխնդիրը մարդկանց սրբագործելն ու հավիտենական կյանքին արժանացնելն է: Քրիստոսը, իր խաչելությունից եւ մահվամբ, մարդկանց փրկեց մեղքի եւ մահվան իշխանությունից՝ պարգևելով հավիտենական կյանքը, որին կարժանանան նրանք, ովքեր այս կյանքում պայքարել են մեղքի, անօրինությունների, չարիքի դեմ, այն ամենի դեմ, ինչը կարող է մեզ զրկել հավիտենական կյանքից, աստվածատեությունից: Սբ. մկրտությունից, դրոշմի խորհրդով Սբ. Հոգին բնակվում է մեր անձերում, որպեսզի մեզ չարից դեպի բարին առաջնորդի: Ուրեմն պետք է մերժել վատ, արատավոր սովորությունները, խոնարհվել Աստծո առջև՝ խնդրելով ազատել բամբասանություն, նախանձություն, չարախոսություն եւ այլ վատ սովորություններից, որոնք խոսքով սպանություն են համարվում:

- Տեր հայր, սպանություն ծնող պատճառներից մեկը ռիսկալիությունն է: Ինչպե՞ս ազատվել այդ ախտից:

- Միանշանակ՝ սիրով: Դիմացինին ատող, նրա նկատմամբ ռիսկալիությունից լցված մարդը պիտի գիտակցի, որ ինքն էլ ունի մեղքեր, թերություններ: Եթե դիմացինի գործած մեղքը մեծ է թվում՝ իրեն սպանության մղելով, թող մտածի, որ գուցե ինքն ավելի ծանրագույն մեղքեր ունի, որոնք անպայման կբացահայտվեն Աստծո Ահեղ դատաստանի ժամանակ: «Իմն է վրեժխնդրությունը, եւ ես կհատուցեմ», - ասում է Տերը (Հռոմ. ԺԲ 19): Մարդն իրավունք չունի դիմացինին զրկելու կյանքից: Ավետարանը պատգամում է չարին բարով պատասխանել, սիրել թշնամուն, աղոթել նրա համար: Քրիստոսն իր օրինակով մեզ ուսուցանեց:

- Հայրերն ասում են, որ ինքնասպանությունն ավելի ծանր ու աններելի մեղք է, քան մարդասպանությունը: Ինչո՞ւ:

- Ինքնասպանությունը ծնվում է հուսահատությունից: Եթե մարդասպանը դեռ ունի հնարավորություն զղջալու, ապաշխարելու, ինքնասպանը չունի այդ հնարավորությունը: Ինքնասպանը

ձեռք է բարձրացնում իր կյանքի վրա, զրկում իրեն այն կյանքից, որն Աստված է պարգևեել իրեն, այսինքն՝ նա դուրս է գալիս կյանքի Աղբյուրի՝ Աստծո դեմ: Ահա թե ինչու ինքնասպանի վրա եկեղեցական կարգ չի կատարվում, սակայն հարազատները կարող են աղոթել նրա հոգու փրկություն համար, աղքատներին ողորմություն տալ նրա անունից:

- Տե՛ր հայր, հղիության արհեստական ընդհատումը սպանություն համարվում է:

- Անշո՛ւշտ: Եվ այս մեղքի համար ոչ պակաս պատասխանատվություն են կրում այդ ամենին նպաստող բժիշկները եւ խորհրդատուները: Հղիությունն արհեստականորեն ընդհատած կանայք պետք է զղջան եւ ապաշխարեն իրենց գործած մեղքի համար:

- Այսօր հեռուստատեսությամբ տարբեր ֆիլմերի եւ հաղորդումների միջոցով բարոգվում են բռնություն, ատելություն, սպանության կատարելագործված ձևեր... Ինչի՞ կարող է դա հանգեցնել:

- Մարդը հակված է դեպի մեղքը, սակայն երբ լուսավորվում է Աստծո լույսով, հասկանում է, որ կյանքի նպատակը մեղք գործելը չէ, այլ սերը, խաղաղությունը, որոնք քարոզում է քրիստոնեությունը: Այդ ֆիլմերը մենք հեշտությամբ ընդունեցինք, որովհետեւ մեր մեջ աստվածաշտության լույսը չկար: Ցավալին այն է, որ այսօր մեր երեխաներն այդ ամենը նայում են առանց ահ ու սարսափի: Ի վերջո այդ ֆիլմերում քարոզվող դաժանություններն ու սպանություններն ազդում են մարդկային հոգիների, մարդու կենցաղի վրա: Սա չափազանց վտանգավոր է, ուստի հարկ է հրաժարվել այդօրինակ գայթակղեցնող ֆիլմեր դիտելուց:

- Տե՛ր հայր, իսկ պատերազմի ժամանակ գործվող սպանությունները սպանություն համարվում են:

- Պատերազմի ժամանակ գործվող սպանությունն սպանություն չի համարվում, քանի որ կատարվում է հայրենասիրությունից ու ազգասիրությունից մղված: Ասեմ նաեւ, որ սպանություն են գործում նաեւ այն մարդիկ, ովքեր ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցություն են ունենում սպանությանը, երբ կարող էին փրկել, ազատել ինչ-որ մեկին մահից, սակայն չեն անում այդ: Չզրջանցենք նաեւ այն սպանությունները, որոնք տեղի են ունենում մեր օրերում: Հաճախ որոշ քաղաքական սպանություններ անտեսվում են,

երբ քաղաքական դիրք գրավելու կամ իշխանություն գալու համար ոմանք սպանում են «իրենց ճանապարհին կանգնած մարդկանց»: Այդպիսիները դժոխային կրակն են ժառանգելու: Ցավոք, օտար չէ մեզ նաեւ ոճիր գործելու եւ անպատիժ մնալու հանգամանքը, որ գայթակղություն է ուրիշների համար: Սակայն եթե հետեւողական կերպով պատիժն իրականացվի, արդյունքը մեծ կլինի:

- Տեր հայր, ինչպե՞ս եք վերաբերվում մահապատժի վերացման հարցին:

- Մահապատժի վերացման հիմքերը գալիս են Ավետարանից: Երբ օրենսդատներն ու փարիսեցիները Քրիստոսի մոտ են բերում շնույթյան մեջ մեղադրվող կնոջը, որին, ըստ մովսիսական օրենքի, պետք է քարկոծեին, Քրիստոսն ասում է. «Ձեր միջից անմեղը նախ թող քար գցի դրա վրա» (Հովհ. Ը 3-11): Եվ երբ այս լսեցին, հեռացան, որովհետեւ անմեղ չէին: Մ. Գոչի «Դատաստանագրքում» ասվում է, որ հանուն Քրիստոսի ողորմության՝ պետք չէ սպանել, այլ ցմահ ապաշխարություն սահմանել: Ուրեմն քրիստոնյայի համար այս հարցը հստակ է: Այսպիսով՝ աստվածային այս պատվիրանն արգելում է սպանել թե՛ մտքով, թե՛ ձեռքով եւ թե՛ գործով, այլեւ հորդորում է բարիք գործել, օգնել մարդկանց, բոլորի նկատմամբ լինել ողորմած, բարյացակամ, ներողամիտ եւ խաղաղարար:

ՄԻ՛ ՇՆԱՅԻՐ

Պատվիրան յոթերորդ

Տեր Ղազար քահանա Պեյրոսյան

«Աստված պիտի դատի շնացողներին եւ պոռնիկներին...»

(Եբր. ԺԳ 4)

- Տեր հայր, տասնաբանյայի յոթերորդ պատվիրանը (տես Ելք Ի 14) չնանալն է՝ մաքուր պահելով մարմինը պոռնկական ախտից եւ նրա բոլոր տարատեսակներից: Ինչո՞ւ է շնությունն այդքան ծանրագույն մեղք համարվում:

- Շնույթյան դեմ օրինական արգելք դրվել է մեզանից 3500 տարի առաջ՝ մարդկության արչալույսին: Աստված Ադամի համար

ստեղծեց Եվային. նրանց ընտանիքը ծաղկեց, բարգավաճեց, սակայն հետագայում առաջ եկավ պղծությունը: Աստված մարդուն սեռական կարողություն է տվել. դա Աստծու պարգևն է մարդուն, որը պիտի ծառայի ընտանիքի ձեւավորմանն ու կապի հաստատմանը: Քրիստոսը վերջ տվեց բազմակնությունը, իր օրինակով ցուց տվեց բացարձակ սրբության ճանապարհը, եւ շատերը հետեւեցին նրան: Քրիստոսի հաստատած այդ սրբության հիմքը քրիստոնյա ազգերի մեջ արմատացավ՝ ձեւավորելով ընտանեկան համակարգը: Օրենքով էլ սահմանված է, որ յուրաքանչյուր մարդ պիտի ունենա մեկ կին: Շատերը շահարկում են այս պատվիրանը, իրենց համար կեղծ օրենքներ ստեղծում՝ առաջնորդելով «ինչ բնական է՝ բարոյական է» սկզբունքով: Սակայն Ավետարանում հստակ է ասվում, որ ընտանիքից դուրս ծածուկ կապեր ունենալը միանշանակ շնություն է, մեծագույն մեղք եւ պղծություն:

- Մեր Տեր Զիսուս Քրիստոսը շնություն է անվանում ոչ միայն այս ախտի մարմնավոր իրագործումը, այլեւ մտքով ցանկանալն իսկ, որը Եկեղեցու հայրերը «հոգեւոր շնություն» են անվանում...

- Հիշենք, որ Տերը Հին Ուխտի շատ օրենքներ խստացրեց. «Ես ձեզ ասում եմ. ամեն մարդ, որ կնոջ նայում է՝ նրան ցանկանալու համար, արդեն շնացավ նրա հետ իր սրտում: Եթե քո աջ աչքը քեզ գայթակղեցնում է, հանի՛ր այն եւ դե՛ն գցիր քեզնից. որովհետեւ քեզ համար լավ է, որ քո անդամներից մեկը կորչի, եւ քո ամբողջ մարմինը չընկնի գեհեն...» (Մատթ. Ե 28-29): Սրանով Քրիստոսը չի դրդում մարդուն անդամահատման, այլ հասկացնում է մեղքի ծանրությունը, քանի որ շնության մեղքը նախ ծնվում է մարդու մտքում եւ, չհանդիպելով կամքի դիմադրությանը, վերածում է արդեն մարմնավոր շնության: Այդժամ մարդը դառնում է անօգնական ստրուկ:

- Տեր հայր, հայտնի է, որ բոլոր զգայարանները կառավարվում են խորհուրդների միջոցով: Ինչպե՞ս է հնարավոր միտքն ու խորհուրդները մշտապես մաքուր պահել:

- Սբ. Գր. Նարեկացին եւ Եկեղեցու մյուս հայրերը նշում են, որ մարդու հոգին արարչագործ հրամանով եւ կարգադրությամբ եռամասնյա է՝ ունի խոսք, ցասում եւ ցանկություն, որոնցից յուրաքանչյուրն ունի իրեն հատուկ առաքիներությունը: Բանականի առաքիներությունը խոհականությունն է, ցասմանականինը՝ արիությունը, իսկ ցանկականինը՝ ողջախոհությունը: Բանականն իշխան եւ

Հրամանատար է ցասմնականի եւ ցանկականի վրա: Յասմնականը կառավարվում է բանականից, եւ ինքն իշխում է ցանկականի վրա: Յանկականն էլ կառավարվում է ցասմնականից: Երբ խախտվում է այս բարվոք կարգավորությունը, երբ ցանկականն է իշխում բանականի եւ ցասմնականի վրա, մարդն ընկնում է շնության եւ մեծամեծ այլ մեղքերի մեջ: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Մարմնի գործերը հայտնի են, այսինքն՝ շնություն, պոռնկություն, վավաչոտություն, անառակություններ... Նրանք, որ այսպիսի բաներ են գործում, Աստծու արքայությունը չեն ժառանգելու» (Գաղ. Ե 19-21):

- Անանիա Նարեկացին ասում է, որ աղտեղի խորհուրդների պատճառ է եւ այն, որ առավել զբաղվում ենք երկրավոր հոգսերով, ծուլանում աղոթքից եւ աշխատասիրությունից:

- Անշուշտ, այդժամ չարն աղտեղի խորհուրդներ է ծնում մեր մտքում: Տեղին է հիշել մեր Տիրոջ Խոսքը պիղծ ոգու վերադարձի մասին (տե՛ս Մատթ. ԺԲ 43-45): Պիղծ ոգին դուրս է գալիս մարդուց, չընկնում է անջրդի վայրերում եւ հանգիստ չի գտնում: Եվ երբ վերադառնում է, գտնում է «իր տունը դատարկ, մաքրված ու կարգի բերված»: Եթե մկրտված, քրիստոնյա մարդու սիրտը դատարկվում է Աստծու բնակությունից, նա չի ապրում հոգեւոր կյանքով, ծուլ է, Աստծու Խոսքից հեռու, ապա պիղծ ոգիներն են բնակություն հաստատում նրա սրտում: Անշուշտ, պետք է աղոթել, Աստծու Խոսքն ընթերցել, սբ. Պատարագին մասնակցել, սբ. Հաղորդության մերձենալ Աստծուն, ինչպես նաեւ ողորմության գործեր գործել, որպեսզի սատանան մեզ անգործ չգտնի եւ մեղքերի մեջ ներքաշի:

- «Չգիտեմ, թե ձեր մարմինները տաճար են Սբ. Հոգու, որ ձեր մեջ է, եւ որն ստացել եք Աստծուց, եւ դուք ձեր տերը չեք, քանզի մեծ գնով գնվեցիք: Փառավորեցե՛ք Աստծուն ձեր մարմինների մեջ», - ասում է առաքյալը (Ա Կորնթ. 2 19-20): Փաստորեն, շնության մեջ հայտնված մարդիկ պղծում են Սբ. Հոգու տաճար իրենց մարմինները, նույնն է, թե անարգում են Աստծուն: Այո, տեր հայր:

- Մարդն ստեղծված է Աստծու պատկերով եւ նմանությունով, ցավոք, մկրտված մարդիկ չեն գիտակցում, որ իրենք Սբ. Հոգու տաճար են, քանզի վերստին ծնվել են մկրտության սուրբ ավազանից, ստացել Սբ. Հոգու շնորհները, սրբալույս մյուռոնով կնքվել են իրենց զգայարանները, ուստի իրենք այլեւս Աստծու զավակներն են, բնակարան եւ տաճար Աստծու: Ուրեմն երբ չնանում են, ապականում իրենց մարմինները, անարգում են Աստծուն: Տե՛ր Աստված մեր մաքրությունն է ցանկանում: Հիշենք, թե ինչպես Տերը մաքրեց

տաճարն առեւտրականներից եւ լուծայափոխներից (տե՛ս Ղուկ. ԺԹ 45-48): Յուդաքանչյուր մարդ, ով շնություն է գործում, դաշինք է կնքում սատանայի հետ՝ պղծելով Սբ. Հոգու տաճար իր մարմինը:

- Այս ախտը խարխուլւմ է ընտանիքի հիմքերը...

- Ցավոք, այդպես է: Կեղծ չափանիշ կա մեզանում տարածված, որի համաձայն՝ տղամարդուն կարելի է շնանալ, կնոջը՝ ո՛չ: Մինչդեռ, տղամարդ լինի թե կին, արտամոսնական կապը շնություն է, պղծություն: Առաքյալն ասում է, որ ամուսնական անկողինը սուրբ է, եւ Աստված պիտի դատի շնացողներին եւ պոռնիկներին (տե՛ս եբր. ԺԳ 4): Մեր օրերում շատերի համար շնության պղծությունը կյանքի նպատակ է դարձել: Շատ կանայք պատճառաբանում են, որ դժվարությունից ելնելով՝ երեխաներին սնելու համար են գնում շնության, սակայն մեզանից մի քանի սերունդ առաջ էլ են եղել դժվարություններ. մեր տատերն առավել՝ ծանր կյանքով են ապրել, սակայն սրբությամբ են պահել իրենց՝ չգնալով ծայրահեղ քայլերի: Որեւէ դեպքում չի կարելի արդարացնել շնությունը, այլ պետք է անկեղծորեն զղջալ եւ ետ դառնալ այդ կորստաբեր ճանապարհից:

- Տե՛ր հայր, այսօր հաճախ ենք լսում, որ բարոյականության չափանիշները փոխվել են, եւ այն, ինչը երբեւէ դատապարտվում էր ոչ միայն Եկեղեցու, այլեւ հասարակության կողմից, այսօր կարծես դարձել է սովորական, նույնիսկ խրախուսելի: Միթե բարոյականության չափանիշները կարող են փոխվել:

- Ոչ մի չափանիշ էլ չի փոխվել: Ծճմարտությունը՝ մեր Տե՛ր Հիսուս Քրիստոսը, նույնն է երեկ, այսօր եւ հավիտյան: Քրիստոսը մարմնացավ, ապրեց երկրի վրա, քարոզեց, մարդկության փրկության համար խաչի անարգ մահը հանձն առավ, հարություն առավ եւ համբարձվեց: Այս է ուսուցանում մեզ քրիստոնեությունը, որը փոփոխման ենթակա չէ: Անաստված եւ անհավատ մարդու համար ոչ մի չափանիշ չկա: Այդպիսի մարդը կենդանուց չի տարբերվում եւ քանի որ իրեն համարում է կապիկի հետնորդ, բնական է, որ չի ենթարկվի ոչ մի բարոյական օրենքի: Սբ. Գիրքն ասում է. «Մարդը պատվի մեջ էր, բայց հՀասկացավ, հավասարվեց անբան անասուններին...» (Սաղմ. իԼ 21): Մարդը, ի տարբերություն կենդանիների, ունի բանական հոգի, հոգեւոր էակ է, կարող է զանազանել չարը բարուց, պաշտել Աստծուն, մտածել, ստեղծագործել: Մարդն օժտված է ազատ կամքով, որով ընտրում է կա՛մ չարը, կա՛մ բարին: Շատերն են այսօր խեղդում իրենց խղճի ձայնը՝ գնալով մոլորութ-

յան, պղծության ճանապարհով: Նորից եմ ասում, որ ամուսնացած տղամարդկանց եւ կանանց համար արտամուսնական կապը շուտով է եւ կդատապարտվի Աստծու կողմից: Իսկ ընտանիք չունեցողը պետք է սրբությամբ համբերի մինչեւ ամուսնությունը՝ խնդրելով Աստծուն արժանացնել իրեն սուրբ պսակին, որպեսզի պսակադրության օրն առանց ամոթի եւ խղճի խայթի կանգնի Աստծու սուրբ խորանի առջեւ՝ արժանանալով աստվածային օրհնություններին:

- Ուրեմն ինչպե՞ս է հնարավոր մեր օրերում մարմինը սուրբ պահել՝ հեռու մնալով շնության մեղքից:

- Հարկ է մշտապես վերահսկել միտքը, հեռու մնալ աչքի եւ սրտի ցանկասիրությունից: Ապավինելով Տիրոջը՝ հավատով, հույսով, աղոթքներով, պահեցողությամբ, հավիտենական կյանքի հույսով պայքարել գայթակղությունների ու փորձությունների դեմ:

ՄԻ ԳՈՂԱՅԻՐ

Պատվիրան ութերորդ

Տեր Ղազար քահանա Պետրոսյան

«Մի՛ խաբվեք. ...ո՛չ գողեր, ո՛չ ագահներ, ...ո՛չ էլ հափշտակողներ Ասրծու արքայությունը չպիտի ժառանգեն» (Ա Կորնթ. 2 10):

- Տեր հայր, տասնաբանյայի այս պատվիրանն (տե՛ս Ելք Ի 15) արգելում է որեւէ մեկից ինչ-որ բան գողանալ, խլել կամ գաղտնի խաբեությամբ կորզել: Չղջման աղոթքի մեջ շռչափելիքի միջոցով գործվող մեղքերի շարքում նշվում է նաեւ գողությունը: Ինչո՞վ է առանձնանում այս մոլությունը մյուս մեղքերից եւ որքանով է վտանգավոր:

- Գողությունը մեծագույն մեղք եւ մոլություն է: Այն ուրիշի ունեցվածքին տիրանալն է, բռնի կերպով հափշտակելը: Գողությունն տեսակները տարբեր են: Օրինակ՝ առօրյա կյանքում կատարվող կենցաղային իրերի գողությունը, կառավարման համակարգում առկա գողությունները եւ այլն: Գիտակցված է գողությունը թե ոչ, միեւնույն է, գողություն է համարվում: Հարկ է իմանալ, որ եթե

անգամ գողությունը չբացահայտվեց, որեւէ մեկը չտեսավ, ապա ամենատես Աստված, Ով անքուն աչքով հսկում է մարդկանցից յուրաքանչյուրի վարքն ու կենցաղը, տեսնում է ամեն բան եւ դատաստանի է ենթարկելու: Յուրաքանչյուր մարդու մեջ կա հոգեւոր ընկալում եւ գիտակցություն, խղճի ձայն: Որքան էլ մարդու խիղճը բթացած լինի, մի օր աղաղակելու եւ հանդիմանելու է գործած սխալների համար: Գողությունը խոտելի արարք է: Գողությամբ չի կարելի ձգտել ավելիին, որովհետեւ այդ ճանապարհով ձեռք բերված ավելին չենք կարող վայելել:

- Ինչո՞ւ, որովհետեւ խիղճը կտանջի, բռնվելու վախը մշտապես կհետապնդի մարդուն:

- Այո՛, քանի որ յուրաքանչյուր պատվիրանի խախտում Աստծու եւ մարդու միջեւ հակադրություն է առաջացնում: Արարիչը սիրո, խաղաղության, բարության Ակունքն է, եւ եթե հակադրվում ենք Նրան, կորցնում ենք մեր խաղաղությունն ու հանգստությունը, անդադար հանդիմանվում մեր խղճի կողմից:

- Մովսիսական օրենքը խիստ պատիժներ էր սահմանել գողերի համար. նրանք պետք է վերադարձնեին իրենց գողացածից մի քանի անգամ ավելին եւ եթե հատուցելու ոչինչ չունեին, ապա հենց իրենք պիտի վաճառվեին: Ինչո՞ւ էր այդքան խիստ պատիժ սահմանված գողերի համար:

- Պատիժը խիստ էր, որովհետեւ հրեական միջավայրում առկա էր գողությունը, մարդիկ միմյանց չէին վատահում, որն ավելի մեծ չարիք է, քան նյութական կարողությունը: Ստեղծված իրավիճակն անհանգստացնող էր, ուստի անհրաժեշտություն կար խիստ պատիժների: Ժողովուրդն ասում է. «Ձու գողացողը ձի էլ կգողանա»: Մեզանում էլ մեծ տարածում ունի գողությունը: Ցավոք, գրեթե չկան գողության դեպքեր, որոնք չուղեկցվեն բռնություններով, սպանություններով: Մի մեղքը ծնում է այլ մեղքեր: Ուրեմն մովսիսական օրենքի համաձայն՝ գողը քառապատիկ պիտի վճարեր, որպեսզի հասկանար, որ իր արարքով առաջին հերթին վնասում է իրեն:

- Տե՛ր հայր, գիտենք, որ գողություն է նաեւ մարդկանց պարտքերը չտալը, նրանց արդար վաստակից զրկելը: Այսօր գողության այս տարատեսակը մեծ տարածում ունի մեզանում: Շատերն իրենց իշխանությունից ու դիրքից օգտվելով՝ ուրիշներին զրկում են նրանց արդար վաստակից, աշխատանքի դիմաց չեն վճարում կամ պակաս են վճարում, անիրավ միջոցներով հափշտակում են նրանց ունեցվածքը եւ այլն: Այս մասին ի՞նչ կասեք:

- Մեր երկիրը մեծ ցնցում ապրեց՝ երկրաշարժ, շրջափակում, պատերազմ: Բնական է, որ հյուժված օրգանիզմի վրա ավելանում են հիվանդությունները: Շատ բարոյական չափանիշներ ոտնահարվեցին: Սակայն մինչ այդ էլ հասարակության մեջ արմատացած մի թյուր ընկալում կար՝ պետությունից գողանալը գողություն չէ: Եվ թեև պետական ունեցվածքի հիմքը դրվել էր անիրավ կերպով, այսինքն՝ բռնազրավվել էր մարդկանց տարիների քրտնաջան աշխատանքով ստեղծվածը, այնուամենայնիվ, դատապարտելի էր այդ մտածումը, որովհետև գողությունը մնում է գողություն:

Իսկ ներկա հասարակության մեջ սոցիալական բեկեռացումը մեծ չարիք է: Մեկը խիստ մեծահարուստ է, մյուսը՝ խիստ աղքատ, մեկը մտահոգված է իր կարողությունը եռապատկելու հոգսով, մյուսը զբաղված է օրվա հացը վաստակելու խնդրով: Սա մեծագույն չարիք է: Գողությունը չէ, որ այս չարիքը պիտի վերանա: Գողությունն ատելություն է ծնում, իսկ սիրո փոխհարաբերությունը մարդկանց մեջ ամենաթանկն է: Եկեղեցին աղքատներին ու չքավորներին ուժ եւ համբերություն է ներշնչում՝ չվհատվելու, իրենց ճակատի քրտինքով աշխատելու եւ առաջ ընթանալու, իսկ մեծահարուստներին հորդորում է խոնարհվել, մշտապես հիշել, որ երկրի վրա կուտակած գանձերը չեն կարող երկինք տանել: Եվ եթե իրենց ունեցվածքը վատնեցին միայն իրենց կրքերին հագուստը տալու համար՝ օգնության ձեռք չմեկնելով կարոտյալներին, հավիտենական կործանման պիտի դատապարտվեն: Սբ. Հակոբոս առաքյալն ազդարարում է հարուստներին. «Հարուստներ՛, լացե՛ք եւ ողբացե՛ք այն թշվառությունների համար, որ գալու են ձեր գլխին. որովհետեւ ձեր հարստությունը փտած է, ձեր զգեստները՝ ցեցի կեր, եւ ձեր արծաթն ու ոսկին՝ ժանգոտած, եւ նրանց ժանգը ձեր դեմ որպես վկայություն պիտի լինի եւ պիտի ուտի ձեր մարմինը, ինչպես կրակը.... Զրկեցիք, սպանեցիք արդարին, որը ձեզ չէր հակառակում» (Հակ. Ե 1-6):

- Տե՛ր հայր, գիտե՛ք, որ գողությունը պատկանում է այն մոլությունների թվին, որոնց թողություն ստանալու համար միայն զոջումն ու խոստովանությունը բավական չեն. անհրաժեշտ է նաեւ գործով փոխհատուցում: Իսկ եթե հնարավոր չէ փոխհատուցել, ի՞նչ անել:

- Գողություն կատարած անձը նախ պետք է զղջա, ապաշխարի իր կատարած մեղքի համար՝ հնարավորության դեպքում վերադարձնելով գողոնը: Սակայն եթե հնարավոր չէ վերադարձնել,

պետք է դա անել բարեգործության, ողորմության միջոցով, որպես-
զի խիղճը հանգիստ լինի: Ս. Գիրքն ասում է. «Ողորմություն տվեք,
եւ ձեր ամեն ինչը մաքուր կլինի»: Հիշենք Զակեոս մաքսավո-
րին. նա, գողությունը, ուրիշներին զրկելով ու նրանց ունեցված-
քը հափշտակելով, լցրել էր իր տունը շատ բարիքներով: Սակայն
Տիրոջ այցելությանը նրա տունը լցվեց սրբությանը: Զակեոսը
զղջաց՝ ասելով. «Տե՛ր, ահա իմ ինչքերի կեսը կտամ աղքատներին
եւ եթե որեւէ մեկին զրկել եմ, քառապատիկ կհատուցեմ» (Ղուկ.
ԺԹ 8): Եվ Հիսուսը նրան ասաց. «Այսօր այս տան համար փրկութ-
յուն եղավ, ...որովհետեւ մարդու Որդին եկավ փնտրելու եւ փրկե-
լու կորածին» (Ղուկ. ԺԹ 9-10): Ուրեմն հարկ է ոչ միայն զղջալ
գործած մեղքի համար, այլեւ, ինչպես Զակեոսը, գործով ապացու-
ցել անկեղծ զղճումը:

- Տե՛ր հայր, ասացիք, որ գողությունը մեզանում մեծ տարածում ունի. ար-
դեն փոքր տարիքից շատ երեխաներ ներքաշվում են այս մեղքի մեջ՝ զբաղվե-
լով մանր-մունր գողություններով: Ինչ պատճառով է այս ախտն ի հայտ գալիս
մարդու մեջ, գուցե սխալ դաստիարակությունից...

- Ե՛վ սխալ դաստիարակությունից, ե՛ւ նյութապաշտ լինելուց,
որովհետեւ շատ ընտանիքներում այսօր միակ չափանիշը նյութն է,
գումարը: Այսպիսի ընտանիքներում մեծացող երեխան, բնականա-
բար, ավելի հակված կլինի դեպի նյութը: Սկզբնական շրջանում,
ինչպես բոլոր մեղքերը, գողությունը եւս կարող է հաճելի թվալ,
ճարպկություն դիտվել, սակայն դա տանում է կործանման: Այն ծնո-
ղը, որը տեսնում է իր զավակի կատարած փոքրիկ գողությունը եւ
աչք է փակում, մեղմ գտնվում, նրան մղում է ավելին գործելուն:
Մինչդեռ հարկ է զավակին վաղ հասակից Աստծու երկյուղով կրթել:

Հեռու մնանք գողությունից՝ կատարելով սրան հակառակ այն
առաքինությունները, որ պատվիրում է մեզ Աստված՝ ողորմութ-
յուն, արդարություն, առատաձեռնություն եւ այլն: Միշտ հիշենք
սբ. Պողոս առաքյալի սթափեցնող խոսքերը. «Մի՛ խաբվեք. ...ո՛չ
գողեր, ո՛չ ագահներ, ... ո՛չ էլ հափշտակողներ Աստծու արքայութ-
յունը չպիտի ժառանգեն» (Ա Կորնթ. 2 10):

ՔՈՆԱՐԵՒԱՆԻ ԴԵՄ ՍՈՒՏ ՎԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ՄԻ՝ ՏՈՒՐ...

Պատվիրան իններորդ (տե՛ս Ելք Ի 16)

Տեր Ղազար քահանա Պեպրոսյան

«Մարդու մեջ չար բիծ է սուտը» (Միսք Ի 26)

- Եկեղեցու սուրբ հայրերը սուտ վկայությունը մեծ մեղք եւ բազմաթիվ չարիքների պատճառ են համարում՝ ասելով, որ ստի աղբյուրը հենց ինքը չարն է, եւ առաջին սուտ վկայությունը տրվել է նրա կողմից: Տեր հայր, ինչպե՛ս դա տեղի ունեցավ:

- Ծննդոց գիրքը պատմում է, թե ինչպես սատանան դրախտում մոտեցավ առաջին կնոջը՝ Եվային, ստեց՝ ասելով. «Ինչո՞ւ Աստված ասաց, թե դրախտում գտնվող բոլոր ծառերի պտուղներից չեք կարող ուտել» (Ծննդ. Գ 1): Եվան ուղղում է նրա սուտը՝ ասելով, որ միայն չարի եւ բարու գիտություն ծառից չեն կարող ուտել, այլապես կմեռնեն: Չարը շարունակում է ստել՝ ասելով. «Չեք մահանա, ...կլինեք աստվածների նման» (Գ 4-5): Մարդու համար խիստ փափազելի էր աստվածանման լինելը: Ուստի Եվան խախտեց Աստծո պատվիրանը, չհավատարմով աստվածային ճշմարտությանը՝ ճաշակեց արգելված պտուղը, եւ ոչ միայն Աստված չդարձավ, այլեւ զրկվեց դրախտային, երանական կյանքից, ժառանգեց փուշ ու տատասկ աճեցնող երկիրը.... Ուրեմն՝ առաջին մարդիկ, ականջալուր լինելով ստին, զրկվեցին դրախտային երանական կյանքից՝ ժառանգելով այս ժամանակավոր կյանքը: Մեղքն ու մահը ստով մտան աշխարհ: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն էլ ասաց, որ ստի հայրը սատանան է (տե՛ս Հովհ. Ը 44): Տեսնում ենք, թե որքան վտանգավոր է ստախոսությունը. ստի պատճառով կործանվեց ողջ մարդկությունը: Եվ թեեւ ճաշակելով արգելված պտուղը՝ Ադամն ու Եվան չմեռան մարմնով, սակայն նույն պահին մեռան հոգով, քանի որ Աստծո պատվիրաններին հակառակվելը հոգու մահն է, սակայն մարմնով մեռան բազում տարիներ անց:

- Փաստորեն՝ յուրաքանչյուր մարդ, մեղքի մեջ անգղջում մնալով, նույն հոգեւոր մահվան վիճակում է գտնվում, այո՛:

- Անշուշտ, յուրաքանչյուրս էլ ամեն օր գործում ենք նույն սխալն ու մեղքը: Սատանան մարդկային հոգու կողոպտիչն է, որ կողոպտում է հոգիներն ամեն տեսակ առաքինություններից: Մենք էլ այսօր ունենք ճշմարտության խոսքը, աստվածային սուրբ պատվիրանը՝ հավատալ, խոնարհվել Քրիստոսի առջեւ, խոստովանել Նրան Տեր եւ Փրկիչ, մկրտվել, հաղորդվել Քրիստոսի Մարմնի եւ Արյան խորհրդին, ողջ կյանքն ապրել աստվածսիրությամբ: Ի հակադրություն աստվածային սուրբ պատվիրանի՝ առկա է աշխարհային կեղծ իմաստությունը՝ սին ու պատրող, որը մերժում է Աստծո գոյությունը, հորդորում վայելել աշխարհը, հագեցում տալ կրքերին, գործել ամեն տեսակ պղծություն ու անօրինություն, որը, ի վերջո, կորստյան է մատնում մարդուն: Երանի՛ այն մարդուն, ով ընտրեց աստվածպաշտության փրկարար ճանապարհը՝ մերժելով սատանայական սուտը: Ահեղ Դատաստանի ժամանակ կպարգվի, թե ով է Աստծուն իր ողջ հոգով, սրտով ու էությունմբ պաշտել, պաշքարել մեղքի դեմ՝ գնալով ճշմարտության՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի հետեւից: «Ես եմ ...ճշմարտությունը», - ասում է Տերը Հովհաննու Ավետարանում (Հովհ. ԺԴ 6):

- Ստախոսությունը ճշմարտության հակառակ մոլորությունն է, իսկ ճշմարտությունը Ինքն Աստված է, ինչպես ասացիք: Կարո՞ղ ենք ասել, որ յուրաքանչյուր ստախոս արդեն ինքնին մերժում է Աստծուն:

- Միանշանակ, քանի որ ճշմարտությունն Աստված է, իսկ սուտը ճշմարտության մերժումն է: Յուրաքանչյուր հավատացյալ մարդ պիտի ձգտի ճշմարտության կյանքով ապրել: Սակայն չեչտեմ մեկ կարեւոր հանգամանք. չստել չի նշանակում տեղի-անտեղի ճշմարտությունը հայտարարել: Աստվածային ճշմարտություններն ամենուր պետք է հայտարարել, զօր ու գիշեր վկայել, որոշ դեպքերում էլ զգուշանալ՝ ճշմարտությամբ ուրիշին չվնասելու համար: Աստվածաշնչում ասվում է, որ երբ Սամուել մարգարեն պետք է գնար Դավթին թագավոր օծելու, վախենում էր Սավուղից, որովհետեւ վերջինս կսպաներ Դավթին: Եվ Աստված ասում է Սամուելին, որ ասի, թե եկել է զոհ մատուցելու (տե՛ս Ա Թագ. ԺԶ 1-4): Անշուշտ, սա սուտ չէր, քանի որ զոհ մատուցելն այցի նպատակներից մեկն էր: Եվ երբ Սամուելը գնաց Բեթղեհեմ՝ Հեսսեի տուն, ամենքը զարմացան: Եվ մարգարեն ոչ միայն զոհ մատուցեց, այլեւ Դավթին թագավոր օծեց:

Որոշ պարագաներում ճշմարտությունը չասելը հերոսություն է դիտվում, օրինակ՝ մարտի դաշտում, երբ գերեզմարված զինվորը թշնամուն չի ասում ճշմարտությունը, իր զինակիցների թաքնվելու վայրը եւ այլն: Ստելը մեղք եւ մեծագույն չարիք է, սակայն չստել չի նշանակում անպայման ճշմարտությունն ասել:

- Տե՛ր հայր, այս պատվիրանը խախտում են նաեւ այն մարդիկ, որոնք բարկության, նախանձի եւ չկամության պատճառով կամ անմեղ մարդկանց անունն ու պատիվն արատավորելու համար թշնամաբար կեղծ լուրեր են տարածում, բամբասում, հրապարակում մարդկանց արատներն ու մեղքերը՝ մոռանալով, որ պետք է խորհեն սեփական մեղքերի ու արատների մասին: Որքանո՞վ է վտանգավոր այս երեւույթը:

- Ինչնե՛րորդ պատվիրանը հենց այս երեւույթին է վերաբերում: Մարդիկ տարբեր դրդապատճառներից ելնելով՝ հաճախ սուտ վկայություն են տալիս: Այս պատվիրանը նպատակ ունի մարդկանց միջից վերացնել այս չարիքը, որպեսզի լինեն երկյուղած եւ ճշմարտախոս: Զարախոսությունք ու սուտ վկայությունք մարդը մեծագույն չարիք է գործում, ուստի պետք է ճշմարտությունն ասել: Միջնադարյան շատ դատաստանագրքերում սուտ վկաների եւ զրպարտողների մասին հատուկ օրենքներ կային: Օրինակ՝ ասվում էր, որ այն չարիքը, որը սուտ վկան սուտ վկայությունք կամենում էր հասցնել որեւէ մարդու, նույն չարիքով ինքը պիտի պատժվեր: Սուտ վկայության մեջ կա ինչ-որ կեղծ, թվացյալ հաջողություն, սակայն դա հաջողություն չէ, այլ սատանայական պատրանք: Նայենք մեր շուրջը. այսօր շատ սուտ վկաներ թվացյալ հաջողության են հասնում՝ վնասելով ու հեռացնելով որոշ մարդկանց այն ասպարեզներից, որոնց իրենք են ցանկանում տիրել, եւ «վայելում» են այն, ինչ իրենց չէր պատկանում: Սակայն մենք մերժե՛նք սուտ վկայությունք մեզ համար «պատիվ, փառք, հաջողություն» ունենալը: Աստված արդար է եւ դատելու է մարդկանց: Մատթեոսի Ավետարանում Տերն ասում է. «Մարդիկ իրենց խոսած ամեն դատարկ բանի համար Դատաստանի օրը հաշիվ պիտի տան, որովհետեւ՝ քո խոսքերով պիտի արդարանաս եւ քո խոսքերով պիտի դատապարտվես» (Մատթ. ԺԲ 36-37): Խնդրենք Աստծուն, որ ողորմի մեզ, եւ արդեն այս կյանքում մեր խեղաթյուրված, ծռմուկված կենցաղն ուղղի, առաջնորդի մեզ ճշմարտության, սրբության ճանապարհով: Իսկ մենք ուրախանանք՝ մարդկանց գովելով եւ ոչ՝ սուտ եւ կեղծ բաներ խոսելով:

- Տե՛ր հայր, սուտ վկան կրում է իր պատիժը եւ այստեղ, եւ հանդերձյալում: Ինչպե՛ս:

- Սուտ վկայի վնասը դառն ու դաժան է, քանի որ ողջ կյանքում պիտի դատվի իր խղճի կողմից: Յուրաքանչյուր մարդու հոգում կա բարոյականության օրենքը, որն անդադար հալածելու է իրեն: Կյանքում ինչ-ինչ նեղությունների մեջ ընկնելով՝ կհասկանա, որ դա մասամբ իր ստախոսության պատիժն է, քանի որ թեեւ արդարների հանդեպ ստոր կերպով վարվեց, «հաջողության» հասավ, սակայն Աստծո ամենատես աչքից ոչ միայն չվրիպեց, այլեւ պատժվեց: Սուտ վկայի պատիժը հոգեւոր է ու հավերժ: Աստվածաշունչը խիստ պատիժներ է սահմանում այս մեղքի մեջ հայտնված մարդկանց համար: Չզղջալու եւ հապաշխարելու դեպքում սուտ վկաներին ու բոլոր ստախոսներին սպասում են գեհենի հուրն ու հավիտենական տանջանքները: Հայտնության գիրքն ասում է. «Այնտեղ (երկնքի արքայություն) չպիտի մտնի ոչ մի չարակամ, պիղծ եւ ստախոս մարդ...» (Հայտն. ԻԱ 27):

- Տե՛ր հայր, շատերն են մանուկ հասակում սովորում ստել եւ մեծանալով՝ այլեւս դառնում են ծայրագույն ստախոսներ: Արմատացած սովորությունը դառնում է երկրորդ բնություն, որից ազատվելն անհնար է թվում: Ինչ կասեք այս մասին:

- Նախ հարկ է նշել, որ մանուկ հասակում ծնողներն են սովորեցնում իրենց երեխաներին ստել՝ վախեցնելով նրանց ինչ-ինչ չինձու կերպարներով: Այս երեւույթն անմեղ է թվում, սակայն ստախոսության սկիզբն է: Ընտանիքում ստի խրախուսումը նույնպես կարող է կործանարար հետեւանքներ ունենալ: Ուրեմն հեռու մնանք ստից, լինենք ճշմարտախոս: Մաղթում եմ, որ աստվածային ճշմարտությունը Աստծո Սուրբ Հոգով հեղվի բոլոր մարդկանց սրտերի մեջ, որպեսզի հետեւելով ճշմարտությանը՝ արժանանանք հավիտենական կյանքին եւ անանց բարիքներին:

ՄԻ՛ ՅԱՆԿԱՅԻՐ

Պատվիրան տասներորդ

Տեր Ղազար քահանա Պետրոսյան

«Յուրաքանչյուր ոք փորձվում է՝ հրապուրվելով եւ խաբվելով իր ցանկություններից» (Հակ. Ա 14):

- Տեր հայր, նախորդ պատվիրաններով Աստված արգելում էր մարդուն որեւէ կերպով մեղանչել եւ վնասել, վիրավորել մերձավորին, իսկ այս՝ տասներորդ պատվիրանով զգուշացնում եւ արգելում է նույնիսկ մտքով մեղանչել եւ արգելում է ցանկանալ այն, ինչ ուրիշինն է (տե՛ս Ելք Ի 17): Ո՛րն է այս պատվիրանի առանձնահատկությունն ու կարեւորությունը:

- Տասնաբանյայի վերջին պատվիրանն էլ շատ կարեւոր է, որովհետեւ մատնացույց է անում մեղքի արմատը. մեղսածին ցանկությունն առաջին քայլն է դեպի պղծություն եւ անբարոյականություն: Ինչպե՛ս մոլախոտի արմատը կտրելով միայն՝ հնարավոր կլինի ոչնչացնել այն, այնպե՛ս էլ մեղքի պատճառն ու սկիզբն է պետք արմատախիլ անել, որն էլ ընկած է այս պատվիրանի հիմքում: Տերն ասում է. «Ո՛չ քո մերձավորի տան, ո՛չ նրա ագարակի վրա աչք մի՛ ունեցիր: Ո՛չ քո մերձավորի կնոջ վրա, ո՛չ նրա ծառայի վրա, ո՛չ նրա աղախնու վրա, ո՛չ նրա եղան վրա, ո՛չ նրա էջի վրա, ո՛չ նրա անասունի վրա, ո՛չ այն ամենի վրա, ինչ քո մերձավորինն է, աչք մի՛ ունեցիր» (Ելք Ի 17): Բնական է, որ մարդը պիտի հոգա իր ամենօրյա կարիքները, պետքերը եւ շատ հաճախ այդ ճանապարհին հակվում է դեպի ուրիշի ունեցվածքը: Առաջին հայացքից դա բնական ցանկություն է, սակայն այս ցանկության անիրավ դրսեւորումն է մեղք ծնում, ինչպե՛ս առաքյալն է ասում. «Ցանկությունը հղանալով մեղք է ծնում, եւ մեղքը հասունանալով, մահ է ծնում» (Հակ. Ա 15): Հիշենք մեր նախածնողների անկումը. Եվան ճաշակեց արգելված պտուղը, որովհետեւ «տեսավ, որ ծառի պտուղը լավ է ուտելու համար, ակնահաճո է եւ գրավիչ» (Ծննդ. Գ 6), այսինքն՝ Եվան նախ ցանկացավ, այնուհետեւ ճաշակեց՝ դառնալով մահկանացու: Այդպե՛ս է եւ մյուս մեղքերի պարագայում, օրինակ՝ գողության դեպքում էլ մարդը նախ ցանկանում է ուրիշի ունեցվածքը, ապա՝ գողանում, ուստի մեղքը ծնվում է ցանկությունից:

- Տեր հայր, եթե ցանկությունը մեղքի սկզբնապատճառն ու գլուխն է, ուրեմն անհրաժեշտ է հենց սկզբից վերացնել այն, չթողնել, որ աճի ու զարգանա, այլապես ավելի դժվար կլինի դրա դեմ պայքարելը: Ինչպես ազատվել ցանկությունից ու դրանից ծագող բոլոր չար մեղքերից:

- Նախ ասենք, որ ցանկությունից ծագում են այլ չար մեղքեր, ինչպիսիք են զերխությունը, չարախոսությունը, հպարտությունը, արծաթախրությունը եւ այլն: Մաքուր աստվածապաշտության հավատը ցանկությունների զսպաշապիկն է: Այն մարդը, որը մտածում է, որ կյանքը միայն այս նյութական աշխարհն է, որից այն կողմ ոչինչ չկա, բնականաբար, պիտի մտածի. «Ուտենք, խմենք, որովհետեւ վաղը պիտի մեռնենք», իսկ աստվածճանաչողություն ունեցող մարդը գիտի, որ այս կյանքը ժամանակավոր, անցողիկ է, տրված է մարդուն՝ շահելու համար հավիտենականը, անանցը, գիտակցում է, որ արքայությունն արժանանալու համար չպիտի ցանկանա ուրիշին՝ անիրավ ճանապարհով ձգտելով ձեռք բերել այն, ինչն իրենք չէ: Չցանկանալու համար նախ պետք է աղոթել, պահեցողության մեջ վարժվել, քանի որ պահքը կարեւոր դեղ է ցանկության դեմ պայքարելու համար, ուստի եթե պահքով մեզ զրկում ենք ինչ-ինչ բաներից, իմաստնանում ենք, զորանում՝ հաղթահարելով ցանկությունները:

- Մեր օրերում որքանով է հնարավոր այս պատվիրանի իրագործումը:

- Այս պատվիրանն ամենաարդիական եւ գործնական պատվիրանն է մեր օրերի համար: Այս նյութապաշտ աշխարհում մարդը բազմապիսի ճանապարհներով է կյանքի կարիքները հոգում, ընտրության լայն հնարավորություններ, ճոխություններ կան: Մի քանի հարյուր տարի առաջ ցանկության առարկաներն այսքան շատ չէին... Ցանկությունը պիտի նվաճվի Աստծու երկյուղով, սակայն եթե անգամ մարդն ամեն ինչ ունենա, դարձյալ չի դադարի ցանկանալ ավելին, որովհետեւ մարդու բնույթն է այդպիսին:

- Այսօր շատերն են իրենց կյանքի նպատակը դարձրել հարստություն դիզելը եւ փառքի հասնելը, որը դարձյալ այս պատվիրանը խախտելու հետեւանք է...

- Մարդը կյանքի նպատակ չպիտի դարձնի հարստության կուտակումը: Գեղեցիկն ու հաճելին ցանկանալը դրական է, բնական երեւույթ, սակայն ճիշտ չէ այն կյանքի նպատակ դարձնելը, քանի որ շատ գեղեցիկ եւ հրապուրիչ բաներ կան, որոնք իրականում

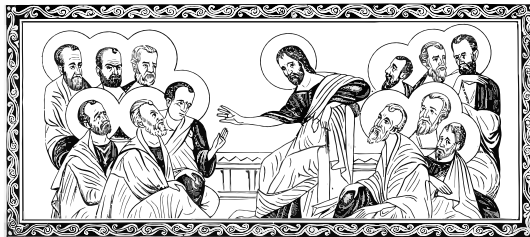
խաբկանք եւ պատրանք են: Սբ. Հակոբոս առաքյալն ասում է. «Որտեղի՞ց պատերազմներ, եւ որտեղի՞ց կռիվներ ձեր մեջ. չէ՞ որ ձեր այն ցանկություններից, որոնք կռիվ են մղում ձեր անդամների մեջ: Ցանկանում եք, բայց չունեք, ուստի եւ սպանում եք, նախանձում եւ չեք կարողանում ձեռք բերել ձեր ուզածը. պայքարում եք, կռվում եւ ձեռք չեք բերում, որովհետեւ չեք խնդրում: Խնդրում եք եւ չեք ստանում, որովհետեւ չարամտորեն եք խնդրում, որպեսզի այն ծառայեցնեք ձեր ցանկություններին» (Հակ. Դ 1-3): Ցանկությունը պիտի լինի զսպված: Բնական է, որ մարդը ցանկանում է գեղեցիկ, հարմարավետ բնակարան ունենալ, սակայն երբ իր նպատակներին հասնելու համար հավատն է զոհում, հրաժարվում առաքինություններից, դա այլեւս մեղք եւ չարիք է:

- Հայրերն ասում են, որ այս ցանկությունից է ծնվել մարդկության չարիքներից մեծագույնը՝ նախանձը: Ինչ կասեք այս մասին:

- Նախանձի հիմքում, անշուշտ, ցանկությունն է ընկած: «Նախանձ» բառը ստուգաբանվում է այսպես՝ նախ քո անձը: Նախանձն ուրիշի դժբախտությունը համարում է իր երջանկությունը, իսկ հաջողությունը՝ անձնական դժբախտությունը: Մինչդեռ պետք է ուրախանալ մարդկանց ձեռքբերումներով, այն մարդկանց, որոնք արդար աշխատանքով են հասել այդ ամենին: Անշուշտ, չենք ուրախանա այն մարդկանց ձեռքբերումներով, որոնք արդյունք են բազմաթիվ պղծությունների, անիրավությունների, հափշտակությունների ու չար գործերի: Հիշենք, որ Կայենն էլ նախանձից դրդված սպանեց իր եղբորը՝ Աբելին՝ դառնալով առաջին եղբայրասպանն ու մարդասպանը: Եթե հայտնաբերենք մեր մեջ այս ախտը (քանի որ որեւէ մեկը զերծ չէ այս ախտից), չտապենք զղջալ, ապաշխարել, ձերբազատվել դրանից՝ դառնալով առ Աստված: Փորձենք ուրախանալ մեր մերձավորների հոգեւոր եւ մարմնավոր հաջողություններով եւ նվաճումներով: Կարողանանք մաքուր սիրով սիրել բոլորին:

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ

ՔԱՐԱՉԽՈՍԱԿԱՆ

ԼՈՒՅՍՐ ԵԿԱՎ ԱՇԽԱՐՀ, ՍԱԿԱՅՆ ՄԱՐԴԻԿ ԽԱՎԱՐՆ ԱՎԵԼԻ ՍԻՐԵՅԻՆ, ՔԱՆ ԼՈՒՅՍՐ...

«Ես եմ աշխարհի լույսը. ով Իմ ետևից է գալիս, խավարի միջով չի քայլի, այլ կրնադուստր կենաց լույսը» (Հովհ. Ը 12)

Այս խոսքերը մարդեղացյալ Աստվածորդին ուղղեց անհավատ հրեաներին, ովքեր իրենց հոգու կուրուծյան հետեւանքով չէին կարողանում ճանաչել Քրիստոս Մեսիայի հայտնությունն իրենց մեջ: Կատարվել էր այն, ինչ դարեր ի վեր կանխագուշակել էին մարգարեները. Օրենքի եւ մարգարեների կանխաճառությունը, թե՛ Աստված պիտի երեւա մարմնով եւ շրջի մարդկանց մեջ, այլեւս իրողություն էր: Աստծո Միածին Որդին՝ աշխարհի Փրկիչը, մարդացել եւ մարմնացել էր մեղավոր աղամորդու, համայն աշխարհի փրկության համար: Նա էր Արդարության Արեգակը եւ Իմանալի Լույսը, որ Իր անճառելի մարդեղացմամբ եւ փրկագործության վեհ խորհրդով լուսավորեց մարդկանց խավար մտքերն ու խորհուրդները, եւ ինչպես մարգարեն է ասում, «Խավարի մեջ նստած ժողովուրդը տեսավ Մեծ Լույսը» (տե՛ս Եսայի Թ 2): Նա Իր լուսավոր եւ փրկաբեր ուսուցումներով, հրաշագործ բժշկումներով դեպի երկինք ուղղեց մոլորյալ մարդկության ընթացքը, բժշկեց ցավերից ոչ միայն նրանց անցավոր մարմինները, այլեւ մեղքերով հիվանդ նրանց անմահ ու աստվածակերպ հոգիները, քանզի անհավատությունից բերեց հավատի լույսի, անգիտությունից՝ ճշմարիտ գիտություն, մեղքերից՝ արդարության՝ մեզ պարգեւելով արեւի պես պայծառ Նոր Օրենքի Լույսը:

Արդեն իսկ Իր երկրավոր առաքելության ընթացքում, տեսնելով մարդկանց խստասրտությունն ու անհավատությունը, ասաց. «Եթե չհավատաք, որ ես եմ, կմեռնեք ձեր մեղքերի մեջ» (Հովհ. Ը 24): Նաեւ՝ «Նա, ով մեղք է գործում, մեղքին ծառա է» (Հովհ. Ը 34), ուստի չի կարող նշմարել փրկաբեր լույսը եւ գնալ դեպի այն, քանզի այդպիսի մեկի միտքը մթազնված է մեղքերով, որովհետեւ երբ մարդու հոգեւոր աչքը կուրանում է, երբ հոգու լույսը հանգ-

չու՞մ է, խավարի իշխանն է դառնում տիրակալը մարդու ներաշխարհի: Հովհաննու Ավետարանում աշխարհի Լույսն այս մասին հստակ ասում է. «Լույսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը, որովհետեւ իրենց գործերը չար էին. որովհետեւ ով չարիք է գործում, ասում է լույսը եւ չի գալիս դեպի լույսը, որպեսզի նրա գործերը իր երեսովը չտան» (Հովհ. Գ 19, 20): Ուրեմն մեղքն է հեռացնում մարդուն աստվածային կենարար Լույսից, քանի որ լույսը բացահայտում է կեղծիքն ու անօրեննությունը: «Իսկ նա, ով կատարում է այն, ինչ ճշմարիտ է, գալիս է դեպի լույսը, որպեսզի նրա գործերը հայտնի լինեն, թե Աստծով կատարվեցին» (Հովհ. Գ 21):

Աստծո պատկերով եւ նմանությունը ստեղծված մարդու հոգին բնականորեն ձգտում է դեպի բարին, աստվածայինը, լույսը...: Սակայն այս մեղավոր աշխարհում խիստ դժվար է Տիրոջ ուղենշած փրկաբեր ճանապարհից չչեղվել ու չընկնել մեղքերի հորձանուտը, խավարի ու չարիքի աշխարհը: Շատեր, հաճույք գտնելով անիրավության ու մեղքի մեջ, կամովին անձնատուր են լինում անառակության եւ ամեն տեսակ պիղծ գործերի՝ մերժելով Տիրոջ փրկությունը՝ հրավերը, նախընտրելով լույսը խավարից, մեղքը՝ արդարությունից, սուտը՝ ճշմարտից: Բայց Սուրբ Գիրքը հորդորում է հեռու վանել մեզնից «Հին մարդուն» իր նախկին կենցաղով եւ գործերով, նորոգվել մտքով եւ հոգով եւ հագնել «նոր մարդը», որ ստեղծված է ըստ Աստծու՝ արդարությունը եւ ճշմարիտ սրբությունը (տե՛ս Եփես. Դ 22-25, Կողոս. Գ 9, 10): Քրիստոսով ամեն բան նոր եղավ, անհնարինը՝ հնարավոր: Մեղքի եւ անօրեննության ճանապարհից ետ դառնալու, փրկության լուսավոր ուղին ընտրելու համար Տիրոջ օգնականության կարիքն ունենք: Պետք է ամուր կամք դրսեւորենք եւ մարդասեր Աստծու օգնությամբ փորձենք ոտքի կանգնել, քայլել դեպի ճշմարիտ Լույսը, դեպի Քրիստոս, Ով մշտապես իր մարդասիրական հորդորն է ուղղում յուրաքանչյուրիս. «Ով իմ ետեւից է գալիս, խավարի միջով չի քայլի, այլ կընդունի կենաց լույսը» (Հովհ. Ը 12): Քրիստոս մարդացավ եւ աշխարհ եկավ մեզ ազատագրելու մեղքի եւ խավարի, սատանայի իշխանությունից, եւ ոչ միայն ազատագրելու. նա մեզ արժանացրեց որդիության բարձրագույն պատվին, եթե հավատանք իր անվանը, ինչպես Ինքն իսկ ասաց. «Ովքեր նրան ընդունեցին, նրանց իշխանություն տվեց լինելու Աստծո որդիներ, նրանց, որոնք իր անվանը կհավատան» (Հովհ. Ա 12): Ո՛վ հրաշք. հավիտենական Աստված, համայնի Արա-

րիչը որդեգրություն չնորհեց միայն իր պատկերակցին՝ մարդուն: Միայն մարդն է, որ իշխանություն ունի Աստծուն «Հայր» անվանել: Եվ ինչպես սուրբ Եղիշեն է ասում իր «Հայր մեր» աղոթքի մեկնության մեջ, «Այս ասելու իշխանություն չունեն հրեշտակները, թեպետեւ հզոր են եւ հոգեւոր, սակայն սպասավորներ են եւ ոչ՝ որդիներ»: Եվ զգուշացնում է մարդուն. «Ո՛վ մարդ, զգուշացիր քո անձի համար, տե՛ս, թե ինչպիսի պատվով մեծարվեցիր՝ մինչեւ իսկ Աստծուն քեզ «Հայր» անվանելու իշխանություն ստացար...»: Հետեւաբար պարտավոր ենք Հոր կամքի համաձայն ընթանալ այս կյանքում, որպես Աստծո որդիներ, իսկ եթե որդի ենք, ապա եւ ժառանգ ենք Աստծո արքայության՝ ըստ սուրբ Պողոս առաքյալի (տե՛ս Հռոմ. Ը 16, 17): Բայց արքայությանն արժանի լինելու համար պարտ է այս կյանքում ապրել ինչպես Աստծո սիրելի զավակներ, ինչպես «լուսո որդիներ», իսկ «լույսի որդի» լինելու համար պետք է հավատալ Լույսին, ինչպես մեր Լույս Աստված է ասում. «Հավատացե՛ք լույսին, որպեսզի լույսի որդիներ լինեք» (Հովհ. ԺԲ 36): Սուրբ առաքյալը հորդորում է. «Թեպետ մի ժամանակ խավար էիք, հիմա լույս եք ի Տեր. ընթացեք ինչպես լուսո որդիներ, ... եւ խավարի անպտուղ գործերին մասնակից մի եղեք» (Եփես. Ե 8-11): Ինչո՞ւ ընտրենք խավարը, չարիքն ու անօրենությունը, ինչո՞ւ մեր անօրեն ու չար ընթացքով վանենք մեզնից աստվածային գույն ու ողորմությունը: Տեսնում ենք, որ նույնիսկ Աստծո ստեղծած զարմանահրաշ աշխարհում, բնության մեջ իսկ ամեն բան ձգտում է դեպի լույսը. փոքրիկ բույսերն ու հաստաբուն ծառերը, թռչուններն ու թեւավոր միջատները ձգտում են դեպի լույսը, դեպի կենսատու արեւը՝ այդ կերպ իսկ անբարբառ խոստովանելով լույսի Աղբյուրի գոյության անժխտելի փաստը: Բնության մեջ օրինակները բազում են... ոչ բանական աշխարհը սովորեցնում է մեզ՝ բանականներիս, ձգտել աստվածային կենարար Լույսին, փարվել կյանքի Աղբյուրին, առանց Որի ունայն ու խավար կլինի մեր երկրային գոյությունը եւ տառապալից՝ հավիտենական գոյությունը:

«Աստված լույս է, եւ Նրա մեջ խավար չկա, բոլորովին չկա: Եթե ասենք, թե հաղորդության մեջ ենք Նրա հետ, բայց քայլենք խավարի մեջ, ստում ենք եւ ճշմարտությունը չենք կատարում», - զգուշացնում է սիրո Ավետարանիչ սուրբ Հովհաննես առաքյալը: «Իսկ եթե լույսի մեջ ենք քայլում, ինչպես որ Ինքն է լույսի մեջ, հաղորդության մեջ ենք լինում միմյանց հետ, եւ Նրա Որդու՝ Հիսուսի արյունը մաքրում է մեզ ամեն մեղքից» (Ա Հովհ. Ա 5-8):

Քայլերը Լույսի մեջ, ձգմարիտ Լույսի եւ աշխարհի Փրկչի ոտնահետքերով, Նրա ուղենշած փրկաբեր ճանապարհով, որի վախճանը հավիտենական կյանք եւ անմահությունն է՝ լուսավոր ու բերկրությամբ լի երկնային արքայության մեջ, ուր կա կյանք առանց մահի, անմահություն՝ առանց ծերության, լույս՝ առանց խավարի, ուրախություն՝ առանց տրտմության, ուր չկա գիշեր, քանզի Աստծո փառքն է լուսավորում այն ամեն ժամ (տե՛ս Հայտն. ԻԱ 23-27):

Խնդրենք գլխած եւ բազումողորմ Աստծուն, որ Իր ողորմության եւ լույսի շողը կաթեցնի մեր խավար ու մեղքերով սեւացած հոգիներից ու մտքերից ներս, լուսավորի մեր սրտերն աստվածգիտության լույսով, մարդասիրաբար առաջնորդի մեզ փրկության փշոտ, բայց եւ լուսավոր ճանապարհով, տա մեզ զորեղ հավատ եւ ամուր կամք՝ դիմակայելու փրկության ճանապարհին խոչընդոտ հանդիսացող տարաբնույթ փորձություններին ու դժվարություններին: Սաղմոսերգուհի հետ քաջաբար կրկնենք. «Տերն իմ Լույսն է ու Կյանքը, ումի՞ց վախենամ. Տերն իմ կյանքի ապավենն է, ես ումի՞ց դողամ» (Սաղմ. ԻԶ 1): Միշտ բաց պահենք մեր հոգիների աչքերը՝ դրանք հառելով մեր ձգմարիտ Լույս Քրիստոսին, Ում վայել են փա՛ռք, իշխանություն եւ պատիվ այժմ եւ միշտ եւ հավիտյանս հավիտենից, ամեն:

(2013 թ., մարտ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՌԱՅՑ ՔԵՐ ՈՉԻՆՉ ԵՄ, ՏԵՐ

Աստծո շնչով գրված Աստվածաշունչ Մատյանը պատմում է մեզ ամենաբարի, ամենախնամ, ամենողորմ Արարչի՝ Իր արարածների հանդեպ ունեցած ամենաառատ ողորմության եւ աստվածախնամ տեսչության մասին: Արարիչ Աստված մեզ համար արարեց երկինքն ու երկիրը, բոլոր արարածներին եւ խնամքով ցույց տվեց Իր սիրո բարերարությունը, քանզի «Արարչության սերը ստիպեց Արարչին ստեղծել բոլոր երեւելի եւ աներեւելի արարածներին» (սբ. Գր. Լուսավորիչ): Տեր Աստված ստեղծեց աշխարհն ու բոլոր բարիքնե-

րը՝ ի վայելումն մարդկանց: Իսկ մարդու անկումից հետո՝ ժամանակների լրումին, բարեգութ Աստված, հաղթվելով Իր առատ ու անբավ մարդասիրությունից, խոնարհվեց երկնային անճառ փառքից, Իր անարատ ձեռքով ստեղծվածների համար ծառայի կերպարանք առավ, ճշմարտապես մարդացավ սբ. Կույս Աստվածածնից ու հանձն առավ Ադամի հանցանքները: Սուրբ Խաչի վրա հաշտարար ու մեղսաքավիչ պատարագով հաշտություն հաստատեց երկնքի ու երկրի միջև՝ երկնաթուիչ ճանապարհով առաջնորդելով մեզ դեպի փրկավետ կյանք: Ահա այսպիսի անճառ փառքի ու անպատում բարիքների հաղորդ դարձրեց մարդկային ցեղին: Մեծ են աստվածային գործերն ու սքանչելիքները, ոչ միտքը կարող է խորհել, եւ ոչ լեզուն՝ ճառել: Տեր Աստված հանապազ հոգում է յուրաքանչյուրիս ուղիղ ընթացքի համար, քաղցրությամբ խնամում մեզ, ինչպես եւ մեր հավատի հայր սուրբ Գր. Լուսավորիչն է ասում. «... մեզ աներեւութապես խնամում է արարչական սիրով, նստում անարվեստ Աթոռներին եւ Իր բարերարությամբ խնամում արարածներին»: «Տերը քաղցր է բոլորի հանդեպ, եւ Նրա գթությունը տարածվում է Նրա բոլոր արարածների վրա» (Սաղմ. ՃԽԴ 9): Մինչդեռ շատերս, հանգիստ վայելելով Աստծուց մեզ պարգեւված այս կյանքը, անտեսում կամ պարզապես չենք հավատում, որ ամենակարող Աստված է մեզ շնորհել այն, ինչպես նաեւ այն ամենը, ինչ մենք ունենք, հույս չենք դնում Տիրոջ վրա, չենք ապավինում եւ վստահում Նրան, այլ ինքներս մեզ վրա ենք հույս դնում, մեծամտանում: Բայց չէ՞ որ Աստված է մեր միակ Հույսն ու Ապավենը, Փրկիչն ու Օգնակալը: Երբեմն էլ այնքան ենք ամբարտավանանում, որ մեր կյանքում պատահած յուրաքանչյուր հաջողություն, ձեռքբերում վերագրում ենք մեզ, մեր կարողություններին, հպարտանում ենք՝ ամենեւին մոռանալով, որ ցանկացած հաջողություն, ձեռքբերում մեզ Աստված է պարգեւում: Սբ. Եվազր Պոնտացին այս մասին ասում է. «Ովքեր հասել են զորավոր արդյունքի, թող չկարծեն, որ իրենց անձերից է այդ զորությունը, այլ Աստծուց»: Եվ իրապես, ո՞վ է, որ մեզ կյանքում երջանկություն է պարգեւում, օգնում, զորացնում մեզ՝ հասած խիստ նեղությունների եւ վշտերի մեջ, հեղում է մեզ վրա Իր շնորհները եւ երբեք էլ մեզ չի լքում, այլ միշտ մեր կողքին է, քանի որ մեզ սիրում է: Չգիտակցելով այս՝ վշտացնում ու դառնացնում ենք մեր Արարչին, «որ մեզ առատապես ամեն ինչ տալիս է վայելելու համար» (Ա Տիմ. 2 17), որպեսզի աստվածապատկեր մարդը, այդ ամենը վայելելով, փառաբանի տիեզերքը ստեղծող միակ եւ ճշմա-

ըիտ Աստծուն: Իսկ մենք՝ տկարներս, ապաշնորհներս, ապավինելով ոչ թե ամենակարող Աստծուն, այլ ինքներս մեզ, չենք ընդունում առանց Աստծու գործելու մեր անկարողությունն ու տկարությունը, չենք գիտակցում, որ մենք առանց Տիրոջ ոչինչ ենք, ինչպես փոքրիկ երեխան առանց իր հոգատար, իրեն խնամող ու սիրող ծնողի չի կարող միայնակ ապրել, այնպես էլ մարդ արարածն առանց իր Արարչի՝ իր երկնավոր Ծնողի, երկնավոր Հոր չի կարող ապրել եւ երջանիկ լինել: Ահա այս գիտակցումով է սաղմոսերգուն ասում. «Արդարեւ, ինձ համար ի՞նչ կա երկնքում, կամ Քեզնից բացի ի՞նչ փնտրեմ երկրի վրա» (Սաղմ. ՀԲ 25), քանզի անկողոպտելի գանձ է Աստծու սերը, անճառելի ուրախություն, եւ բերկրում է այն հոգին, որն ունի այդ սերը: Քննենք ինքներս մեզ. արդյոք ունե՞նք այդ գանձը՝ աստվածային սերը: Հաճախ փոխանակ հնազանդվելու Տիրոջը, թիկունք ենք դարձնում Նրան, ընթանում զարտուղի ճանապարհով եւ չենք գիտակցում, որ առանց Տիրոջ ոչինչ անել չենք կարող, որ առանց Տիրոջ ոչ մի հաջողության չենք հասնի, ինչ գործ էլ ձեռնարկենք, միեւնույն է, չենք կարողանա իրագործել, իրականացնել առանց Աստծու թույլատու կամքի: Եթե չապավինենք Տիրոջը, ապա ընդունայն են մեր բոլոր ջանքերը, քանզի «Նա է, որ հաջողում է մեր մեջ կամենալն ու կատարելը» (Փիլ. Բ 13): Հովհաննու Ավետարանում Հիսուս ասում է. «Ով բնակվում է իմ մեջ, եւ ես՝ նրա մեջ, նա շատ պտուղ է տալիս, որովհետեւ առանց ինձ ոչինչ անել չեք կարող... Եթե իմ մեջ մնաք, եւ իմ խոսքերն էլ մնան ձեր մեջ, ինչ որ ուզեք, խնդրեցե՛ք, եւ ձեզ կտրվի» (Հովհ. ԺԵ 5): Խնդրենք, որ Աստված տա մեզ խոնարհություն՝ ընդունելու մեր անարժանությունն ու ոչնչությունն իր հանդեպ, որպեսզի երբեք չմեծամտանանք, չհպարտանանք, այլ ընդունենք, որ առանց մեր Արարիչ Աստծու ոչինչ ենք, անզոր, տկար, ընդունենք, որ Աստված է շնորհում մեզ բարիքներ, քանզի ողորմած է եւ մարդասեր: Եվ երբ կատարելապես խոնարհվենք, ապա Աստված մեզ կբարձրացնի:

Վստահենք Տիրոջը, քանզի Նա խնամում է մեզ, «գիտե մեր պետքերն ու կարիքներն առավել, քան խնդրում եւ իմանում ենք», ինչպես ասվում է երեկոյան ժամերգության աղոթքի մեջ: Իրապես. Ո՞վ, եթե ոչ մեր Տերն ու Արարիչը, մեզ Ստեղծողն ու կյանք Պարգեւողը ավելի լավ գիտե մեր տկարություններն ու թուլությունները, թերություններն ու արատները: Ուստի «ամուր է պահում բոլոր սայթաքողներին եւ ոտքի կանգնեցնում բոլոր գլորվածներին... Տերը մոտ է բոլոր նրանց, ովքեր կանչում են Իրեն, բոլոր նրանց,

ովքեր կանչում են Իրեն ճշմարտապես: Իրենից ակնածողների կամքը կատարում է Տերը, լսում է նրանց աղոթքն ու փրկում նրանց: Տերը պահպանում է բոլոր նրանց, ովքեր սիրում են Իրեն» (Սաղմ. ձխԴ 14, 18): Օրհնենք մեր Արարիչ Աստծու անքննելի մեծությունը, սիրենք Աստծուն, քանզի՝ «Նա ապարանք է խոստանում Իրեն սիրողներին եւ դժոխքով է սպառնում Իրեն ատողներին» (սբ. Եփրեմ Ասորի):

(2005 թ., հոկտեմբեր, Արագածուրնի թեմի «Արագածուրն» պաշտոնաթերթ)

ԳՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱՅՏՆԵՆՔ ԱՄԵՆ ԺԱՄ ԱՄԵՆ ԻՆՉԻ ՆԱՄԱՐ

«Քեզ հեյր վայր բան է պայրահում, գովաբանիր Աստծուն, որ այդ վայրը հեռանա քեզնից: Քեզ հեյր լավ բան է պայրահում, փառաբանիր Աստծուն եւ այդ լավը կմնա քեզ հեյր»
(սբ. Հովհ. Ոսկեքերան)

Սբ. Հովհան Ոսկեքերան հայրապետի հիշյալ խոսքերն այսօր առավել, քան երբեք է մեր կյանքում կիրառելու անհրաժեշտությունն ունենք, որովհետեւ այսօր մեր կյանքում վատն ու լավը, ուրախությունն ու տխրությունը օրինաչափ կերպով հաջորդում են միմյանց: Բայց անհնարինություն չափ դժվար է թվում դժվարությունների, փորձությունների մեջ «Աստծուն գովաբանելը», որովհետեւ նման դեպքերում մարդն սկսում է մեղավորներ փնտրել ու պատճառները քննել, ու ամենեւին չի մտածում, որ եթե չտրտնջա ու Աստծուն չնորհակալ լինի, ապա վատը կհեռանա իրենից: Տերն ասում է. «Քո նեղության օրը կանչիր ինձ, եւ կփրկեմ քեզ, ու դու կփառաբանես ինձ» (Սաղմ. իմ 15): Անշուշտ, ավելի հեշտ է «լավ բան» պատահելու դեպքում փառաբանել Աստծուն, չնորհակալ լինել նրան ամեն ինչի համար, բայց ցավալի փաստ է, որ այս դեպքում մարդ էակը հաճախ անտարբեր է գտնվում իրեն պարզեւներ չնորհող Աստծու հանդեպ՝ իր հետ «լավ բան» պատահելու դեպքում անգամ

չհիշելով Արարչի բարեգթությունն իր հանդեպ, իսկ եթե հիշում է, ապա մի պահ միայն, որին հաջորդում է... մոռացումը: Մինչդեռ մեր անարժանությունն ու Տիրոջ ողորմածությունը հաշվի առնելով՝ հարկ էր մշտապես, ամեն օր գոհանալ Աստծուց եւ երախտագետ սրտով շնորհակալ լինել այն ամենի համար, ինչ շնորհել է Նա մեզ այս կյանքում եւ ինչը մենք ունենք ոչ ըստ մեր արժանիքների, այլ ըստ Նրա անհուն ողորմածության ու անհիշաչարության: Սբ. Պողոս առաքյալը պատգամում է. «Գոհուլոյն՝ ինչ հայտնեցեք ամեն ժամ ամեն ինչի համար» (Եփես. Ե 20), յուրաքանչյուր բացվող խաղաղ օրվա համար, այն բանի համար, որ Տիրոջ ողորմությամբ վերստին արժանացանք արեգակի լույսը տեսնելուն: Պատահական չէ, որ մեր հավատավոր նախնիները ամեն օր վաղ առավոտյան իրենց դեմքին ջուր ցողելիս, լվացվելիս «Հիսուս Քրիստոս» կամ «Փայֆ Քեզ, Աստված» էին ասում՝ աստվածապարզեւ իրենց օրն սկսելով փառաբանական աղոթքով:

Ինչո՞ւ է աստվածապատկեր մարդ էական այնքան երախտամոռ իր Արարիչ Աստծու նկատմամբ, այն Աստծու, Ում պատկերով եւ նմանությամբ է ստեղծվել, Ով հանապազ խնամում է ինչպես ողջ արարչությունը, այնպես էլ արարչագործության թագ ու պսակին՝ մարդուն: Մեզ հետ է Նա միշտ, նույնիսկ այն ժամանակ, երբ մենք Նրա հետ չենք, երբ մոռանում ենք Նրան՝ վշտացնելով ու դառնացնելով մեր ամենօրյա մեղքերով: «Աստված ներկա է անգամ Նրան բացակա համարող մարդու կյանքում», որովհետեւ գթած Հայր է՝ պատրաստ օգնության ձեռք մեկնելու իրեն օգնության խնդրանքով աղաչող մարդուն: Տե՛ր Աստված օգնում եւ զորացնում է մեզ նույնիսկ այնժամ, երբ մենք չենք էլ խնդրում Նրան, օգնում է, որովհետեւ Հայր է ու չի կարող չողորմել...: Որքան երախտամոռ ու ապերախտ է մարդ էական իր Արարչի հանդեպ: Արդյոք կարողանո՞ւմ ենք միշտ երախտագետ սրտով գոհանալ Աստծուց եւ շնորհակալություն հայտնել Նրան իր անպատում պարգեւների համար, իր ամենօրյա ողորմությունների եւ մարդասիրության համար: Լինելով հողեղեն ու մեղանչական, մշտապես սայթաքում ու մեղք գործում՝ ամեն անգամ խնդրելով ներել մեզ: Եվ Նա իր անսահման ներողամտությամբ ու ողորմությամբ մշտապես ներում է մեզ, ողորմում: Իսկ մե՞նք: Անշնորհակալ զավակների նման չարաչափում ենք մեր երկնավոր Հոր ներողամտությունն ու բարությունը: Վայելում ենք Նրա պարգեւները՝ հաճախ մոռանալով շնորհակալություն հայտնել ու երախտագետ սրտով օրհնաբանել Նրան: Տե՛ր

Աստված ազատում է մեզ մի փորձանքից, բուժում հիվանդություններից, փրկում տարաբնույթ փորձություններից ու անարժաններիս արժանացնում իր բազում պարգևներին ու շնորհներին, իսկ մե՞նք: Այնքան շուտ ենք մոռանում այդ ամենը: Մոռանում ենք ու դադարում շնորհակալություն հայտնել Նրան: Եվ ի՞նչ. գալիս է մի պահ, երբ Աստված «հիշեցնում» է մեզ մեր ապերախությունն ու «ստիպում» մեզ մտորել ու հիշել այն, ինչ այնքան շուտ էինք մոռացել: Ինչպե՞ս: Հիշեցնում է մեզ՝ սթափեցնելով փոքրիկ փորձություններով: Եվ ինչպես Երանելի Հոբն է ասում, «Տերն է, որ ցավ է պատճառում, բայց հետո նորից ամոքում, խփում է, բայց Նրա ձեռքն է բժշկում» (Հոբ Ե 18): Ու այդժամ միայն մենք անդրադարձ ենք կատարում մեր ընթացքին ու տեսնում մեր սխալները, ամաչում մեր ապերախության համար, եւ հայցում Աստծու ներողամտությունն ու ողորմությունը՝ «Մեղա՛ Քեզ, Տե՛ր» ասելով:

Մեղա՛ Քեզ, Տե՛ր, որ հերթական անգամ մոռացա Քեզ շնորհակալություն ասել Քո հայրական խնամքի ու մարդասիրության համար, որ չզնահատեցի ու իմ ողջ էությունը չհասկացա, որ Դու ինձ վերստին ողորմեցիր, իսկ ես իմ «բազմազբաղ առօրյայում» դարձյալ մոռացա Քեզ շնորհակալություն հայտնել Քո ողորմություններին համար, որ ցուցաբերում ես անարժանիս ու նվաստիս հանդեպ: Մեղա՛ Քեզ, Տե՛ր, որ իմ ապերախ ու անշնորհակալ ընթացքով վշտացրի ու դառնացրի Քեզ՝ Բարերարիդ, որ երբեք չես հոգնում ինձ՝ անարժանիս ողորմելուց ու չես դադարում գթալուց, ինչպես ասվում է, որ «բարկությանդ մեջ անգամ ողորմությունդ ես հիշում»: Ողորմիր ինձ, Տե՛ր եւ ինձ երախտագետ սիրտ ու շնորհակալ հոգի շնորհիր, որպեսզի կարողանամ միշտ եւ ամեն ինչում գոհանալ Քեզնից ու շնորհակալ լինել ամեն ինչի համար, նույնիսկ՝ նեղությունների ու փոքրիկ փորձությունների, դժվարությունների համար, որոնք քրիստոնյայի «փառքն են» (տե՛ս Եփես. Գ 13) ու կյանքի անբաժան մասը եւ որոնք Դու թույլ ես տալիս իմ իսկ օգուտի համար, քանզի դրանք կոփում եւ ամրացնում են ինձ՝ առավել հաստատելով հավատիս մեջ: Շնորհակալ եմ Քեզ, Տե՛ր, որ չնայած իմ խոտոր ու ապերասան ընթացքին, ինձ հետ ես միշտ՝ կյանքիս ե՛ւ ուրախ, ե՛ւ տխուր օրերին, ամեն օր ու ամեն վայրկյան, ինձ հետ ես «ինձ զորացնելու եւ օգնելու համար», ինչպես Ինքդ ասացիր: Շնորհակալ եմ, Տե՛ր, որ իմ կողքին ես՝ ինձ խրատելու եւ ուղղության բերելու համար, քանզի չես ուզում, որ որեւէ մեկը կորստյան մատնվի, այլ որ ամենքն ապաշխարեն ու ժառանգեն փրկություն-

ներ: Շնորհակալ եմ, որ հասկացրիր, որ «Ուժ, կարողություն, խելք, իմաստություն Քեզնից են լուկ» (տե՛ս Հոբ ԼԱ 28), եւ որ առանց Քեզ մարդ էակը ոչինչ է, Տե՛ր: Ողորմիր մեզ, Տե՛ր, եւ երբեք մի դադարիր գթալուց, մինչեւ տանես բնակեցնես երկնքիդ արքայության օթեւաններում, որ աշխարհի սկզբից պատրաստել ես բոլոր արդարների եւ Քեզ հավատացողների, Քո Սուրբ Անունը փառաբանող արժանավորների համար...:

... Թող Տիրոջ բարեգլթությամբ ամենքս արժանանանք երկնքի արքայության մեջ հավիտյանս հավիտենից Նրան փառաբանելու երանությանը. ամեն:

(2012 թ., մայիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՍՏՎԱԾ ԱՄԵՆԱՏԵՍ Է

«Տիրոջ աչքը բոլոր անգամ լուսարու է արեգակից, տեսնում է մարդկանց բոլոր ճանապարհները եւ նկատում նրանց բոլոր գաղտնի տեղերը» (Սիրաք ԻԳ 28):

Իմաստունի այս խորախորհուրդ խոսքերն ընթերցելիս մեկ անգամ եւս համոզվում ենք, որ Աստված ամենատես է, ամենագետ եւ գաղտնիքներ քննող: Մեր Տեր Աստված «սրտերն ու երիկամները քննող Աստված է» (Հմմտ. Սաղմ. է 10): Հարկ է գիտակցել, ընդունել եւ աներկմտորեն հավատալ, որ Տերը ոչ միայն տեսնում է մեր կատարած բոլոր գործերը, այլեւ քննում մեր գաղտնի մտածումները, գիտե յուրաքանչյուրիս սրտի խորհուրդները: Խորհենք, թե օրվա ընթացքում քանի անգամ ենք մեղանչում խորհուրդներով, խոսքերով եւ գործերով՝ վնաս հասցնելով մեր հոգուն: Մինչդեռ հարկ է մշտապես զգոն լինել եւ չարիքից հեռու մնալ, սանձել վատ խորհուրդները եւ բարին գործել, չէ՞ որ Տեր Աստված տեսնում է մեզ ամեն վայրկյան. «Նրա առջեւ է ամեն մարմնեղեն էակի գործը, եւ անկարելի է թաքնվել Նրա աչքից» (Սիրաք ԼԹ 24): Նա «հայտնի է դարձնում անցյալն ու լինելիքը, բացահայտում գաղտնի բա-

ների հետքերը: Նրանից չի խուսափում եւ ոչ մի մտածութիւն, Նրանից չի թաքնվում եւ ոչ մի բան» (Սիրաք ԽԲ 19-20): Սակայն անհավատ եւ կամ հավատի մեջ անկատար մարդիկ այն համոզումն ունեն, որ ամենակարող Աստված չի տեսնում (կամ ոչ միշտ է տեսնում) իրենց կատարած այս կամ այն վատ արարքը, եւ եթե ականատեսներ էլ չկան, ուրեմն՝ վերջ, չուտով կմոռացվի: Լսե՛նք, թե ինչ է ասում Սիրաքն իր Իմաստութեան գրքում. «Մի՛ ասա, թե՛ «Կթաքնվեմ Տիրոջից», եւ «Ո՞վ կհիշի ինձ»: «Բազում ժողովրդի մեջ չեմ նկատվի, որովհետեւ իմ հոգին ի՞նչ է այդչափ արարածների մեջ» (Սիրաք ԺԶ 16-17): «Սակայն Աստված մոտ է բոլորին եւ ոչ՝ հեռու եւ գիտե մարդկանց բոլոր բարի եւ չար խորհուրդները, անսխալ կերպով լսում է, ինչ որ խոսվում է լեզվով եւ հայտնապես տեսնում այն, ինչ ծածուկ գործում են մարմնով, քանզի չկա մի արարած, որ անտեսանելի լինի Նրան» (սբ. Ն. Շնորհալի): Իսկ սաղմոսներգուն ավելացնում է. «Միթե ականջ ստեղծողն ինքը չի՞ լսի, կամ աչք ստեղծողն ինքը չի՞ տեսնի... Տերը գիտե մարդկանց խորհուրդները, որոնք ունայն են» (Սաղմ. ՂԳ 9, 11): Ուրեմն հավատանք, որ ամեն ինչ իմացող մեկ այլ Դատավոր կա, Ումից չենք կարող թաքցնել մեր գաղտնի չարագործութիւնները: Ավելի՛ն, Տերը ոչ միայն տեսնում է մեր գործերը, գիտե մեր գաղտնի խորհուրդները, «այլեւ այն, որ տակավին ո՛չ մտածված է եւ ո՛չ գործված՝ ըստ այն խոսքի, թե՛ «Իմ կողմից չգործվածները տեսան քո աչքերը» (Գրիգոր Վարդապետ): Այո՛, Աստծու ամենատես աչքից ոչինչ չի թաքնվում:

Երկյուղենք Տիրոջից, հավատանք ավետարանական ճշմարտութիւններին, չէ՞ որ Աստծու խոսքն անսուտ է, եւ Աստված՝ անխաբելի: Եթե ամբողջ սրտով հավատանք Աստծու ամենակարողութեանը, եւ որ՝ ամեն պահ տեսնում է մեզ Աստված, չենք հանդգնի սրտում չարութիւն խորհել, բերանով անիրավութիւն խոսել կամ հոգով մեղք գործել: Սբ. Ն. Շնորհալին ասում է. «Նա, ով հավատում է, թե Աստված տեսնում է, ինչպե՞ս կհանդգնի համառորեն չար բան խոսել կամ գործել» («Թուղթ ընդհանրական»): Ուստի մշտապես մեր աչքի առջեւ ունենանք Աստծուն, որպեսզի չհամարձակվենք չարիք գործել: Հայրերն ասում են, թե «բոլոր հոգեւոր եւ մարմնավոր առաքիներութիւնների լրումն է Աստծուն միշտ աչքի առջեւ ունենալը»: Հնազանդվենք Տիրոջը եւ բարիք գործենք, քանզի՝ «Չար գործեր անելիս դեւերին ենք ժառանգակից դառնում եւ եթե Աստծուն սիրենք, Աստծուն ենք ժառանգում» (սբ. Եվագր): Հիշենք, որ Աստված սահմանել է մի օր, երբ արդարութեամբ պի-

տի դատի աշխարհը՝ մարդկանց ծածուկ եւ հայտնի գործերը, մտածումները, եւ ոչ մի ամբարիշտ չի արդարանա Տիրոջ առջեւ: Ուստի «Դատապարտվելու դատաստանի ահով ու երկյուղով զգեստավորվենք, որպեսզի հավիտենական կրակի երկյուղով անչեջ լուսավորություն հագնենք» (սբ. Եվագր): Եվ եթե ամեն անգամ չար բան խորհելիս կամ գործելիս հիշենք դատաստանի երկյուղը, Դատավորի սպառնալիքը, անշիջանելի կրակը, անքուն որդը, ճախակողմյան թեւը, այծերի բազմությունը եւ այն, թե ուր են գնում անսահման տանջանքները, ապա կզղջանք եւ հեռու կմնանք չարիքից: Ականջալուր լինենք սբ. Պողոս առաքյալի խոսքին, որ ասում է. «...ինչ որ ճշմարտություն է, ինչ որ՝ պարկեշտություն է, ինչ որ՝ արդարություն է, ինչ որ՝ սրբություն է, ինչ որ՝ սիրով, ինչ որ՝ բարի համբավով, ինչ որ՝ առաքինություն է, ինչ որ՝ գովություն է, ա՛յն խորհեցեք» (Փիլիպ. Դ 8): Ապրենք մեր այս «պանդխտության ժամանակը» բարի կենցաղավարությամբ, խոհեմությամբ եւ արդարությամբ: Փութանք հասնել երկնքի վայելչությանը, լինել ժառանգորդն անմահ, ախորժելի, փառավորված կյանքի՝ թագավորելով Հոր, Որդու եւ Սուրբ Հոգու հետ հավիտյանս. ամեն:

(2003 թ., դեկտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

«ԵՐԿՆԷՔ ԳՆՏՄՈՒՄ Է ԱՍԾՈՒ ՓԱՌՔԸ, ԵՒ ԵՐԿՆԷՔԻ ՆԱՍՏԱՌԹՅՈՒՆԸ ՆԱՅՏՆՈՒՄ Է ՆՐԱ ԶԵՌՔԻ ԳՈՐԾԵՐԸ»

(Սաղմ. ԺԸ 2)

Մեծ են աստվածային գործերն ու հրաշալիքները. ո՛չ միտքը կարող է խորհել, եւ ո՛չ լեզուն՝ ճառել: Արարիչ Աստված, Իր անհուն սիրուց մղված, ստեղծեց համայն աշխարհն ու տիեզերքը՝ արարչագործության թագ ու պսակ հանդիսացող մարդ էակի համար, որպեսզի վերջինս վայելի այն՝ փառաբանելով Իր Արարչի անքննելի մեծությունը: Սակայն առաջին մարդկանց անկման արդյունքում, երբ մեղքն աշխարհ մտավ, մեղքի հետ նաեւ՝ մահը, խաթարվեց Աստծու եւ մարդու միջեւ ներդաշնակ հարաբերությունը: Զրկվելով երանավետ դրախտից՝ մարդը ժառանգեց փուշ ու տատասկ աճեցնող երկիրը, սակայն չկորցրեց այն վերագտնելու հույսը: Քրիստոսով անկյալ մարդկությունը վերստին արժանացավ կո-

րուսյալ դրախտ վերադառնալուն, միայն թե մարդկության պատմությունը ցույց է տալիս, որ բոլոր ժամանակներում էլ եղել են Աստծուն եւ արարչագործության աստվածային ծագումը մերժողներ, ովքեր ոչ միայն մերժում են իրենց կյանք պարզեւած Աստծու գոյությունը, այլեւ չեն կարողանում (կամ պարզապես չեն ցանկանում) տեսնել միակ Աստծու սքանչելիքներն անպատմելի արարչագործության մեջ: Յավալիորեն պիտի նկատենք, որ այսօր էլ մեր կողքին ապրում են մարդիկ, որոնց անմահ Հոգիներում անաստվածության, աստվածամերժության տարիներն իրենց խոր հետքն են թողել: Յավոք, այդ մարդիկ չեն հավատում Աստծու գոյությանը, չեն ցանկանում տեսնել Աստծու լույսը, աստվածային սքանչելիքները, արարչության վեհությունն ու կատարելությունը, չեն ցանկանում տեսանելի, ժամանակավորի միջոցով տեսնել անտեսանելին ու հավիտենականը: Սբ. Պողոս առաքյալը հստակ ասում է. «Արդարեւ ի սկզբանե աշխարհի Աստծու աներեւույթ հատկությունները, այն է՝ Նրա մշտնջենավորությունը եւ գործությունը եւ աստվածությունը, իմանալի կերպով տեսանելի են Նրա ստեղծածների մեջ» (Հռոմ. Ա 20), այսինքն՝ Աստծու ստեղծագործության՝ արարչագործության միջոցով ցանկացողը կարող է տեսնել Արարչին: Աստծուն մերժող մարդկանցից ո՞վ երբեւէ չի սքանչացել բնության՝ տարվա յուրաքանչյուր եղանակին բնորոշ գեղեցկությամբ, ո՞վ երբեւէ չի հիացել աստղազարդ երկնքին նայելով՝ չկարողանալով աչքը կտրել անհուն ու անծայրածիր խորհրդավոր տիեզերքից, ո՞վ երբեւէ չի խորհրդածել այս ամենի ներդաշնակության ու անկրկնելիության մասին... Սբ. Գիրքն է տալիս բոլոր հարցերի սպառիչ պատասխանները. «Տեր Աստված վեց օրում ստեղծեց երկինքն ու երկիրը եւ կարգավորեց դրանք» (տե՛ս Ծննդ. Բ 1), ստեղծեց կատարյալ ու ներդաշնակ. «Ոչ մի բան Նա չի ստեղծել թերի» (Սիրաք ԽԲ 25): Տիրոջ Խոսքով ստեղծվեց ամեն ինչ. Նա հրամայեց, եւ դրանք ստեղծվեցին: Ո՞վ կարող է ոչնչից ստեղծել այս զարմանահրաշ, կատարյալ աշխարհը, եթե ոչ հավիտենական Աստված, Ով «ոչնչի շուրջը փռեց երկինքը, կախեց երկիրը ոչնչի վրա» (Հոբ ԻԶ 7): Բարոքն իր թղթում աստվածային ամենակարողության գովքն է անում՝ ասելով. «Նա, ով լույսն է ուղարկում, եւ լույսը գնում է, հետ է կանչում, եւ լույսը դողալով հնազանդվում է Նրան... Նա կանչում է աստղերին, ու նրանք ասում են՝ «Այստեղ ենք», եւ զվարթորեն ճառագում են իրենց Արարչի համար: Դա մեր Աստվածն է, որի հետ ոչ ոք չի կարող համեմատվել...» (Բարուք Գ 33-

36): Մարդկության պատմության ընթացքը ցույց է տվել, որ իրենց անհավատ կամ անուղղելի աթեիստ համարող շատ մարդիկ, ի վերջո, հանգել են այն անհերքելի ճշմարտությանը, որ տիեզերքը կառավարում է միակ եւ ճշմարիտ Աստված, Ով սկիզբն ու պատճառն է ամեն ինչի, եւ Ում ձեռքին են ամեն մարդ էակի հոգին ու կենդանի շունչը (տե՛ս Հոբ ԺԲ 10): Բազում տվյալաւորներից ու Բարձրյալի դեմ «պայքարելուց» հոգնած՝ նրանք խոնարհվել են Նրա առջեւ՝ Հոբ երանելու հետ խոստովանելով. «Ոչնչություն եմ, ի՞նչ պատասխան պիտի տամ ես... միայն պիտի պապանձվեմ» (ԼԹ 34): Սբ. Գիրքը խստիվ զգուշացնում է, որ ամենեւին արդարանալ չեն կարող նրանք, ովքեր արարչագործության միջոցով թեւեւ ճանաչեցին Աստծուն, բայց իբրեւ Աստված չփառավորեցին կամ գոհություն չմատուցեցին Նրան, այլ իրենց ազատ կամքով մերժեցին միակ Աստծուն՝ տիեզերքի ճարտարապետին, չէ՞ որ «արարվածների մեծությունից ու գեղեցկությունից՝ նույն համեմատությամբ էլ երեւում է դրանք Արարչագործողը» (Իմաստ. ԺԳ 5): Հավատի աչքերով նայելով Աստծու անպատմելի արարչությանը՝ ամեն մի թփի, ծաղկի մեջ կտեսնենք Աստծուն, կզգանք Աստծու շունչը եւ կփառաբանենք տիեզերքի Արարչին, որովհետեւ ողջ աշխարհը վիթխարի վկան է Տիրոջ գոյության եւ ամենակարողության: Մինչեւ իսկ հեթանոս աշխարհի իմաստասերները (օրինակ՝ Պլատոնը, Արիստոտելը եւ ուրիշներ), բանական ու բարոյական մտածողությամբ հաստատում էին Աստծո գոյության ճշմարտությունը: Ս. Գիրքն ուսուցանում է, որ Աստծու գաղափարը, աստվածային օրենքի պահանջներն ու բարոյականությունը գրված են մարդկանց սրտերում (տե՛ս Հռոմ. Բ 14-15): Ուրեմն մարդը չի կարող ամբողջապես մոռացություն տալ Աստծու անունը, կուրորեն ժխտել ու մերժել Աստծու գոյության փաստը, քանի որ սիրտը կբողոքի, ու խիղճն իր ձայնը կբարձրացնի: Մեր Եկեղեցու մեծագույն աստվածաբաններից Արշակ Տեր-Միքելյանն ասում է. «Ինչպես որ աչքը կարիք է զգում լույս տեսնելու, այնպես էլ մարդու հոգու բնական անհրաժեշտությունն է հաղորդ լինել հավիտենական ճշմարտության լույսին: Աստվածճանաչողությունն է մարդու կյանքը»: Մարդը հոգեւոր էակ է, հոգուց եւ մարմնից է բաղկացած. որքան էլ մարմինը, երկրաբար ջանկություններով, ձգում է մարդուն վար, կապում երկրին, թելադրում իր օրենքները, հոգին ձգտում է վեր, դեպի աստվածայինն ու անիմանալին, դեպի հավիտենականն ու հոգեւորը: Անմահ հոգի ունեցող մարդն ստեղծված է հավիտենականության համար, իսկ այս ժա-

մանակավոր կյանքը միջոց եւ ճանապարհ է՝ հավիտենական, անանց կյանքը, երկնքի արքայությունը շահելու համար: Մինչդեռ Աստծուն մերժողների համար արժեք չունեն այս խոսքերը, որովհետեւ նրանք ապրում են միայն այս կյանքի համար, վայելում Աստծու տված բարիքներն ու երկրի գեղեցկությունը՝ ամենեւին չմտածելով, որ այն արտացոլումն է երկնի մշտնջենական գեղեցկության, որը վախճանն է ինչպես նաեւ: Որքան երախտամոռ ու ապերախտ է մարդն իր Արարչի նկատմամբ, Ով չարչարվեց եւ խաչվեց ողջ մարդկության փրկության համար, հրաշափառապես հարուժյուն առավ մեռելներից՝ մեզ հարուժյան հույսը պարգեւելով: Հրապուրվելով ու խաբվելով աշխարհի ունայն վայելքներով ու հոգսերով՝ մերժում են եւ չեն ուզում հավատալ նաեւ Աստվածորդու երկրորդ գալստյանը, մեռելների համընդհանուր հարուժյանը, ահեղ եւ անաչառ դատաստանին, արդարների հավիտենական երանությանը եւ մեղավորների հավիտենական տանջանքներին: Որքա՞ն եւ մինչեւ ե՞րբ պիտի համառենք անհավատության մեջ, խեղդենք մեր խղճի ձայնը, որը, մինչեւ մեր կյանքի վերջն անդադար աղաղակելու է, որ գոյություն ունի Աստված՝ ընդունենք դա թե ոչ: Ս. Գիրքն ասում է, որ Հիսուս Քրիստոսի անունով պիտի խոնարհվի ամեն ծունկ՝ լինի թե՛ երկնավորների, թե՛ երկրավորների եւ թե՛ սանդարամետականների, եւ ամեն լեզու խոստովանի, թե Հիսուս Քրիստոս Տե՛ր է՝ ի փառս Հայր Աստծու (տե՛ս Փիլ. Բ 10-11): Ուրեմն ականջ դնենք մեր խղճմտանքին եւ այսօր խոնարհվենք տիեզերքի Արարչի առջեւ, խոստովանենք մեր ոչնչությունն ու անգորությունը, մեր «հող եւ մոխիր» լինելը Բարձրյալի առջեւ, Ով այստե՛ղ է նստած ողորմության եւ շնորհի աթոռին, իսկ այնտեղ կնստի դատաստանի աթոռին: Այստե՛ղ է ներում, իսկ այնտեղ դատապարտում է (սբ. Գր. Տաթեւացի): Չկարծրացնենք մեր սրտերն Աստծու խոսքի հանդեպ, քանզի նա կանչում է մեզ՝ իր արքայությանն ու փառքին արժանացնելու համար: Բացենք մեր աստվածաստեղծ հոգիները Աստծու առջեւ, փառաբանենք Նրան՝ իր անպատում պարգեւների համար: Յուրաքանչյուր բացվող խաղաղ առավոտի հետ գոհանանք Աստծուց՝ օրը խաղաղությամբ սկսելու, զգալի լույսին մեզ հաղորդ դարձնելու համար, չէ՞ որ շատերի համար այդ առավոտն այդպես էլ չբացվեց: Յուրաքանչյուր պահը մեր կյանքում կարող է վերջինը լինել, հավերժ չենք ապրելու այս երկրի վրա, մեր հոգիների եւ մարմինների Իշխանն ամեն վայրկյան կարող է մեր հոգին մեզնից վերցնել, ինչպես ավետարանական անմիտ մեծահարուստի պարագայում եղավ

(տե՛ս Ղուկ. ԺԲ 20)... Ոչինչ մերը չէ այս կյանքում: Ամեն ինչ, նաեւ մեր շունչն ու հոգին պատկանում են Նրան, Ով այն տվեց: Ուրեմն հավատանք Նրան մեր ողջ սրտով, հոգով եւ էությամբ, հավատանք առանց երկմտելու, որովհետեւ Նրա՝ ողորմությամբ ու շնորհով ենք ապրում ու վայելում այս հրաշք արարչագործությունը:

Անկեղծորեն զղջանք մեր սխալ ընթացքի համար, խոստովանությամբ եւ ապաշխարությամբ դառնանք դեպի Տերը, Ով հանապազ սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին եւ ապաշխարությանը: Դառնանք մեր չար ու անօրեն ընթացքից, խոստովանենք Հիսուս Քրիստոսին՝ որպես մեր միակ Տեր եւ Փրկիչ, Ում զորությամբ եւ հրամանով մի ակնթարթում մեր բոլոր մեղքերի բեռից կարող ենք ազատվել, ինչպես սբ. Գր. Նարեկացին է ասում իր աղոթամատյանում. «Ի՞նչ են Քո աչքում, Ո՛վ ամենակալ, բազմակույտ մեղքերն ամբողջ տիեզերքի, եթե ոչ՝ հողի դյուրափխրուն կոշտ, որ մի կարծրության բախմամբ՝ անհապաղ փոշիանալով կցնդի անհետ...» (ԲԱՆ ՀԴ Գ), միայն թե անկեղծորեն զղջանք ու խոստովանենք մեր մեղքերը: Զղջանք ահեղ տանջանքների ահով եւ անանց բարիքների փափագմամբ: «Սիրենք համայն ստեղծագործությունն Աստծու, թե՛ ամբողջությունը, թե՛ յուրաքանչյուր ավագահատիկը Նրա: Սիրենք Աստծու ստեղծած ամեն մի տերեւ, ամեն մի ճառագայթ: Սիրենք կենդանիներին, բույսերին, սիրենք ամեն բան: Սիրելով ամեն բան՝ իրերի մեջ կըմբռնենք խորհուրդն աստվածային» (Ֆ. Դոստոևսկի):

(2009թ., փետրվար, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՍՏՎԱԾԱՎԱՐԳՈՒ, ՀՈԳԵԻՈՐ ՏՐՏՄՈՒԹՅԱՆ ՓՐԿԱՔԵՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԿՈՐՍՏԱՔԵՐ ՏՐՏՄՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐԾԱՆԱԳՐԱՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Աստվածապարգեւ մարդ էակի կյանքում լինում են ճգնաժամային, հուսահատության պահեր, երբ փորձությունների ու դժվարությունների բովում մարդը հայտնվում է խոր տրտմության, հուսահատության ու տագնապի մեջ: Տրտմությունն ու հուսահատութ-

յունը համարվում են մեծագույն մեղքեր. ներքուստ կրծելով մարդու սիրտը՝ նրան կորստյան են մատնում: «Ինչպես ցեցը վնասում է հագուստին, եւ որդը՝ փայտին, այնպես էլ տրտմությունն է վնասակար մարդու սրտին», - ասվում է Առակաց գրքում (Առակ. ԻԵ 20): Կյանքում ինչ-ինչ փորձություններ, դժվարություններ եւ նեղություններ կրած մարդը, ով չի ապավինում Աստծուն, չի հուսում եւ հավատում Նրան իր կյանքի դժվարին օրերին, ակամա հայտնվում է տրտմության մեջ՝ կորցնելով կենսուրախությունը, հույսն առ Աստված: Սուրբ Գիրքը փաստում է, որ «աշխարհի տրտմությունը մահ է առաջ բերում» (Բ Կորնթ. Է 10), քանի որ տրտմությունը խոտորում է մարդուն աստվածային տեսությունից՝ դատապարտելով հոգեւոր մահվան: Մինչդեռ չկա մի դժվարություն, փորձություն, որն Աստծու օգնությամբ մարդը չկարողանա հաղթահարել: Չկա մի մեղք, որն անկեղծ խոստովանության եւ ապաշխարության դեպքում Աստված թողության չարժանացնի: Հայրերն ասում են, որ մեր ամենասոսկալի մեղքն իսկ՝ որպես փոշեհատիկ, կորչում է Աստծու սիրո օվկիանոսում, եթե սրտանց զղջում ու վստահությամբ դիմում ենք Աստծուն: Ուրեմն կյանքում չկա մի իրավիճակ, որից ելք չլինի, որովհետեւ Տեր Աստված փորձության հետ փրկության ելք էլ է ցույց տալիս մեզ, որպեսզի կարողանանք համբերել (տե՛ս Ա Կորնթ. Ժ 13): Զճմարիտ աստվածանաչողություն ունեցող քրիստոնյայի համար ավելի դյուրին է տրտմության դեմ պայքարելը, քանի որ նա գիտակցում է, որ նեղություններն ու դժվարությունները քրիստոնյայի կյանքի անբաժան ուղեկիցներն են, որոնց դեմ պետք է պայքարել զորեղ հավատով եւ համբերությամբ: Ավելին. Սբ. Գիրքն ուսուցանում է բոլոր դժվարությունների մեջ լցված լինել ուրախությամբ եւ գոհանալ Աստծուց ամեն ժամ՝ ամեն ինչի համար (տե՛ս Եփես. Ե 20): Սբ. Պողոս առաքյալն իր իսկ օրինակով է ուսուցանում՝ ասելով. «Ես սովոր եմ գոհ լինել իմ վիճակից» (Փիլ. Դ 11): Նաեւ՝ «Մեր բոլոր նեղությունների մեջ լցված եմ ուրախությամբ...» (Բ Կորնթ. Է 4): Նա պատմում է առաքելական պաշտոնի տառապանքի մասին, գանակոծությունների, քարկոծումների եւ սաստիկ նեղությունների մասին, որոնք կրում էր անտրտունջ, քաջությամբ եւ ուրախությամբ՝ որպես Քրիստոսի քաջարի զինվոր եւ կենդանի նահատակ (տե՛ս Բ Կորնթ. ԺԱ 16-33): Եվ այսպես բոլոր սրբերն ու մարտիրոսներն իրենց հավատի Զորագլխի՝ Հիսուս Քրիստոսի օրինակով հաղթեցին նենգ թշնամուն՝ խնդությամբ եւ զվարթությամբ գնալով նահատակության: Այդ խնդությունն ու զվարթությունը՝

Հոգեւոր ուրախությունը, որեւէ ընդհանրություն չունի ժամանակավոր, անցողիկ ուրախության հետ, որը միաժամանակ կարող է պարուրել մարդուն, իսկ կորստի դեպքում՝ ցավ ու դառնություն պարգեւել: «Աշխարհում չկա որեւէ ուրախություն, որ կարողանա անմասն լինել տրտմությունից» (Պողոս Ագրիանուպոլսեցի): Իսկ Հոգեւոր ուրախությունը, որի մասին խոսում է Սբ. Գրքը, վերերկրային է եւ անսահման տարբեր՝ սովորական երկրային զվարթությունից: Այն անբաղդատելիորեն բարձր է ցանկացած աշխարհիկ ուրախությունից ու վայելքից: Այն արգասիքն է աստվածահաճո, փրկաբեր տրտմության, որի մասին առաքյալը գրում է. «Տրտմությունը, ըստ Աստծու ուզածի, ապաշխարություն է առաջ բերում փրկության համար, որը զոյնում չի պատճառում...»: Առաքյալը պատգամում է ապաշխարության համար տրտմել, այսինքն՝ տրտմել մեր գործած մեղքերի, սխալների համար, սրտի ցավով ու կսկիծով ապաշխարել դրանց համար, ջերմեռանդորեն, անկեղծ սրտով եւ արտասովախառն աղոթել՝ հայցելով ողորմած Աստծուց քավություն եւ թողություն մեր մեղքերին: Հոգեւոր բերկրանք եւ մխիթարություն է ապրում ի խորոց սրտի դարձ եւ ապաշխարություն ապրած մարդը, ով մերկանալով «Հին մարդուց»՝ մեղքից եւ մեղանչական կենցաղից, հագնում է «նոր մարդը», այսինքն՝ Քրիստոսով նոր կյանք է սկսում՝ ճաշակելով աստվածհայտնության քաղցրությունը (տե՛ս Եփես. Դ 22-24): Ահա այս փրկաբեր տրտմությունն է, որ առաջ է բերում Հոգեւոր անճառելի խնդություն եւ բերկրանք, մարդուն համակում է ներված լինելու զգացումը: Այս երանական պահի ուրախության հետ աշխարհի ոչ մի ուրախություն չի կարող համեմատվել: Եվ որքան մեծ են զղջումն ու սեփական անձի անարժանության զգացումը, այնքան մեծ են լինում զղջման տրտմությանը զարմանալիորեն ընդխառնված Հոգեւոր անճառելի ուրախությունն ու խնդությունը: Ահա թե ինչու հայրերը պատգամում են նաեւ այդ զղջական տրտմությունն այլեւս չկորցնել, հարատեւել դրանում: Այս է ուրախությունը, որին զղջում բնավ չի տիրում, եւ տրտմությունը, որ անպատմելի ցնծություն է բխեցնում: Այս ուրախության մասին է խոսում առաքյալը. «Միշտ ուրախ եղեք Տիրոջով, դարձյալ եմ ասում՝ ուրախ եղեք» (Փիլ. Դ 4), որին զուգորդվում են նաեւ մարմնավոր խաղաղությունն ու խնդությունը՝ քրիստոնյային պահելով ներդաշնակ, հավասարակշիռ վիճակում: Ուրեմն եթե «աշխարհի տրտմությունը մահ է առաջ բերում», ապա «տրտմությունը, ըստ Աստծու ուզածի, ապաշխարություն է առաջ բերում փրկության

համար...»: Ահա տարբերությունն աշխարհի կորստաբեր տրտմություն-
յան եւ աստվածահաճո, հոգեւոր փրկաբեր տրտմության միջեւ,
որը քրիստոնյային մշտաթույն եւ զգոն վիճակում է պահում: Ահա
թե ինչու Քրիստոսով նոր կյանք սկսած եւ հոգեւոր ուրախութե-
յան քաղցրությունն ապրած մարդը հնարավորինս զերծ է մնում
կորստաբեր տրտմությունից եւ հուսահատությունից՝ կարողանա-
լով դաժան կյանքի ամենաողբերգական պահերին անգամ ժպտալ,
ժպտալ դժվարությունների եւ նեղությունների մեջ, փորձության
բովում՝ երբեք չկորցնելով հոգու աստվածային խաղաղությունն ու
ուրախությունը, որն ըստ Տիրոջ անսուտ խոստման՝ ոչ ոք մեզնից
չպիտի խլի. «Ձեր ուրախությունը ոչ ոք ձեզնից չպիտի խլի» (Հովհ.
ԺԶ 22):

Ուրեմն չտրտմենք աշխարհի պես-պես ճախորդություններից
ու ընկճվելով՝ հուսալքվենք, այլ խնդամիտ բերկրանքով հրճվենք
ու զորանանք հոգով, վշտակից լինենք Քրիստոս Հիսուսի տառա-
պանքներին՝ որպես Նրա բարի զինվորները (հմտ. Բ ՏԻՄ. Բ 3),
որովհետեւ աներկբա հույս ունենք Տիրոջ ստանալու մեր տառա-
պանքների ու չարչարանքների վարձը հավիտենական կյանքում:

(2007թ., հուլիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԻՄ ԽԱՂԱՊՈՒԹՅՈՒՆՆ ԵՄ ՏԱԼԻՍ ՁԵՂ...

Ծննդոց գիրքը պատմում է, թե ինչպես, երբ մեղքն աշխարհ
մտավ, մեղքի հետ նաեւ՝ մահը, մարդկային բնությունը կորցրեց
աստվածապարգեւ խաղաղությունը՝ լցվելով խռովությամբ ու
թշնամությամբ: Սակայն Քրիստոսի փրկագործ տնօրինությամբ
խաղաղություն հաստատվեց երկնքի եւ երկրի միջեւ: Այս էր, որ
երգում էին հրեշտակների անմարմին դասերը. «Փա՛ռք Աստծուն՝
բարձունքներում, եւ երկրի վրա խաղաղությո՛ւն, եւ հաճությո՛ւն՝
մարդկանց մեջ» (Ղուկ. Բ 14): Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը, մո-
տենալով արդեն չարչարանքներին, ի թիվս այլ խրատների, նաեւ
հետեւյալն է ուսուցանում. «Խաղաղություն եմ թողնում ձեզ, Իմ խաղա-

դուրսն են տալիս ձեզ. ձեզ չեն տալիս այնպես, ինչպես այս աշխարհն է տալիս. ձեր սրտերը թող չխոռովեն եւ չվախենաք» (Հովհ. ԺԴ 27): *Երանելի է մարդը, որ Քրիստոսով ոչ միայն վերագտավ կորցրած խաղաղությունը, այլեւ հաստատվեց աստվածային խաղաղության մեջ՝ արժանանալով Աստծո որդի լինելու շնորհին, ինչպես Տերն է ասում. «Երանի՜ խաղաղարարներին, որովհետեւ նրանք Աստծու որդիներ պիտի կոչվեն» (Մատթ. Ե 9): Իսկ սբ. Հովհաննես առաքյալն ավելացնում է. «Տեսե՛ք՝ ինչպիսի սեր շնորհեց մեզ Հայրը, որպեսզի մենք կոչվենք Աստծու որդիներ» (Ա Հովհ. Գ 1): «Եվ եթե որդիներ ենք, ապա եւ՝ ժառանգներ. ժառանգներ Աստծու եւ ժառանգակիցներ Քրիստոսի» (Հռոմ. Ը 17): Ուրեմն ամեն ոք, ով խաղաղարար եւ խաղաղասեր է, Աստծու որդի է կոչվում: Քրիստոսն է մեր խաղաղությունը, Ով Իր կյանքը մեզ որպես օրինակ ապրեց՝ պատվիրելով լինել հեզ եւ սրտով խոնարհ եւ ոչ՝ խռովարար, որովհետեւ խռովարար ու խռովասեր մարդը, ով մարդկանց դրդում է խռովության ու կռվի, սատանայի որդի է կոչվում: Քրիստոսի պարգեւած խաղաղությունը վեր է ամեն տեսակ մարդկային մտքից եւ իմացումից (տե՛ս Փիլ.Դ 7), եւ դժբախտ է այն մարդը, որը չի ճաշակել այդ խաղաղության քաղցրությունը, չունի հոգու խաղաղություն, ապրում է խռովքի, անհանգստության, տագնապների ու անհասկանալի վախերի մեջ, քանզի նրա սրտում դեռ տեղ չի գտել աստվածային խաղաղությունը, նրա սրտում տեղ չկա խաղաղության Իշխանի համար: Եկեղեցու հայրերը նշում են նաեւ, որ Քրիստոսի պարգեւած խաղաղությունը որեւէ առնչություն չունի այս աշխարհի նյութական բարիքների, ունեցվածքի հետ, որովհետեւ մարդը կարող է աղքատ եւ չքավոր լինել, սակայն Քրիստոսի խաղաղությունն ունենալով իր հոգում՝ իրեն աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը համարել: Սակայն հաճախ տագնապային, անհանգիստ, նույնիսկ հուսահատական վիճակում են հայտնվում աստվածհայտնության քաղցրությունն ապրած շատ քրիստոնյաներ, ովքեր կյանքի ինչ-ինչ իրավիճակներում կորցնում են իրենց խաղաղությունը՝ մատնվելով անհուսություն: Ի՞նչն է պատճառը. մի՞թե կյանքի հասցրած հարվածներն ու փորձությունները կարող են խաթարել քրիստոնյայի հոգում հաստատված աստվածային խաղաղությունը: Այս առնչությամբ սբ. Մակար Մեծն ասում է. «Քրիստոնյաները, զգեստավորվելով Սուրբ Հոգով, լինում են խաղաղության մեջ: Եթե անգամ պատերազմ է սկսվում դրսից, կատաղում է սատանան, ապա նրանք ներքուստ պարսպված են Տիրոջ զորությամբ եւ չեն տագնապում սատա-*

նայի հարձակումից»: Սրբի խոսքից կարելի է եզրակացնել, որ վերը նշված իրավիճակներում իրենց խաղաղությունը կորցրած մարդկանց սրտում Քրիստոսի խաղաղությունն ամուր չէր հաստատված, եւ այս աշխարհի փորձությունների քամիները կարողացան այն սասանել: Անշուշտ, խիստ դժվար է կյանքում ինչ-ինչ իրավիճակներում չխռովվել, անարդարությունների դեմ չընդվզել, հարազատի կորուստն առանց խռովքի ու տրտմության տանել, սակայն աստվածային լույսը, Սուրբ Գրքի ճշմարտություններն ու Քրիստոսի խաղաղությունն իր սրտում ճշմարտապես կրող մարդն այդ ամենի արդյունքում ոչ միայն չի կորցնի իր խաղաղությունը, այլեւ հիշելով մեր փրկության համար Քրիստոսի կրած չարչարանքները, իրեն անարգողների առջեւ Նրա ցուցաբերած հեղությունն ու խաղաղությունը՝ Տիրոջ օրինակով կկարողանա դիմակայել ամենածանր դժվարություններին եւ փորձություններին, չէ՞ որ գիտի, որ «եթե իր չարչարանքներին կցորդ ես, հաղորդակից եմք լինելու եւ փառքին», նաեւ՝ «այս ժամանակի չարչարանքներն արժանի չեն բաղդատվելու գալիք փառքի հետ, որ հայտնվելու է մեզ» (Հռոմ. Ը 17-18): Նա, ով իր ողջ հոգով եւ էությամբ կրողն է Քրիստոսի խաղաղության, կարողանում է նաեւ փոխանցել այն իր հետ չփվող մարդկանց: Այդպիսիներին Տերը երանի տվեց՝ ասելով. «Երանի՜ խաղաղարարներին...»: Խաղաղարարը Քրիստոսի պատկերն ու ներկայությունն է այս աշխարհում: Այդպիսի մարդու հետ չփվելիս եւ հաղորդակցվելիս մարդկանց հոգիները հիրավի խաղաղվում են: Աստվածային խաղաղությունը փոխանցելը մեծագույն շնորհ է, աստվածային առաքինություն: Անշուշտ, ոչ ոք չի կարող փոխանցել խաղաղությունը մեկ ուրիշին, եթե ինքը չունի այն: Ուրեմն նախ հարկ է փնտրել, գտնել եւ պահել այդ խաղաղությունը, որը, ինչպես արդեն ասվեց, Քրիստոսով է տրվում մարդուն: Սբ. Պողոս առաքյալն իր թղթերում հորդորում է խաղաղություն հաստատել միմյանց միջեւ, չլինել կռվարար, այլ հեզահամբույր լինել, բոլոր մարդկանց վերաբերվել քաղցրությամբ. «Ինչ չափով հնարավոր է ձեզ համար, բոլոր մարդկանց հետ խաղաղություն պահեցե՛ք...» (Հռոմ. ԺԲ 18): Նաեւ՝ «Արեգակը ձեր բարկության վրա թող մայր չմտնի» (Եփես. Դ 26): Այս կերպ վարվելով՝ ճշմարտապես կլինենք Աստծո որդի եւ Քրիստոսի նման խաղաղարար, ինչպես Խոսրով Անձեւացին է գրում. «Խաղաղություն հաստատենք ե՛ւ մեր անձերում, ե՛ւ Աստծո, ե՛ւ մարդկանց հանդեպ: Քանզի նախ Նա՛ խաղաղություն հաստատեց խաչի վրա իր մահվամբ եւ այժմ մեզնից նույնն է

պահանջում: Իսկ ինչպե՞ս է այս լինում. երբ սիրենք միմյանց, երբ տանենք միմյանց բեռները, երբ ընկերոջ կարիքները սեփական անձինը համարենք, երբ լաց լինենք լացողների հետ եւ խնդացողների հետ զվարճանանք, երբ վերացնենք մեր միջից թշնամությունը եւ լինենք Աստծո ողբիներ եւ Քրիստոսի նման խաղաղարար»:

Խնդրենք Աստծուն, որ խաղաղեցնի մեր խռովված հոգիները՝ պարգեւելով մեզ Իր փրկարար խաղաղությունը:

(2009 թ., հուլիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԳՐՎԱՆՆԵՐ..., ԵՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ՕԹԵՎԱՆՆԵՐ...

Աստվածապատկեր մարդ էակն իր երկրավոր կյանքի ընթացքում հաճախ է «խեղդվում, չնչահեղձ» լինում առօրյա հոգսերի հորձանոտում՝ ձգտելով լիակատար միայնության ու առանձնության իր Արարչի հետ՝ հոգին Նրա առջեւ բացելու, Նրանից մխիթարություն եւ ողորմություն գտնելու համար: Իր Արարչի պատկերով եւ նմանությամբ ստեղծված մարդու հոգին մշտապես ձգտում է դեպի վեր, դեպի աստվածային ու սուրբը, դեպի «Վերին բաները, այնտեղ, ուր Քրիստոս նստած է Աստծու աջ կողմը» (տե՛ս Կող. Գ 1), քանզի մարդը խաղաղություն ու հանգստություն գտնում է միայն ու միայն իրեն ստեղծող Արարչի հետ միավորվելով: Քրիստոսի բերած խաղաղությունը վեր է ամեն ինչից. «Խաղաղություն՝ եմ թողնում ձեզ, իմ խաղաղությունն եմ տալիս ձեզ. ձեզ չեմ տալիս այնպես, ինչպես այս աշխարհն է տալիս, ձեր սրտերը թող չխռովվեն, եւ չվախենաք» (Հովհ. ԺԴ 27),- ասում է Տերը:

Աշխարհից կտրվելու, աստվածային խաղաղության մեջ հաստատվելու եւ աստվածամերձեցման համար մեր սրբակենցաղ հայրերը եկեղեցիներ ու վանքեր են կառուցել բնակավայրերից հեռու, արարչակերտ բնության մեջ, բնությանը միաձուլյ, որպեսզի տեսնողները միաժամանակ սքանչանան արարչագործությամբ, ապա՝ իր Արարչի պես արարելու շնորհներով օժտված մարդու կառու-

ցած հոյաչեն, երբեմն անձեռակերտ թվացող տաճարներով, որոնց զմբեթները մինչ երկինք են ձգվում:

Խաղաղության հանգրվաններ ու երանության օթեկաններ են մեր պապերի հավատի արգասիքը հանդիսացող մեր հնօրյա վանքերն ու եկեղեցիները, որոնցից շատերը Տիրոջ ողորմությամբ ու հրաշքով են կանգուն մնացել՝ հաճախ դժվարամատչելի սարերի բարձունքներում կառուցված, որոնց հասնելու համար կտրում-անցնում ես դժվարանցանելի մի ճանապարհ, որը կարծես երկինք է տանում: Գտնվելով այդ հոյակերտ եկեղեցիներում՝ մտորում ես, որ առանց զորավոր ու աներեր հավատի անհնար կլինեիր այդպիսի բարձունքներում եկեղեցիներ կառուցելը: Սակայն հավատով հաղթահարելի է եղել անգամ անհաղթահարելին: Մեր հոգեւոյս հայրերն ու վարդապետները այդ սուրբ եկեղեցիների խնկաբույր կամարների ներքո վերագտնելով իրենց հոգու խաղաղությունն ու հանգստությունը, զգալով Արարչի հետ միավորվելու բերկրանքը, աղոթել են նաեւ աշխարհի խաղաղության ու մարդկային հոգիների փրկության համար: Զորավոր են մեր սրբավայրեր, որոնք իրենց են ձգում ոչ միայն մեզ՝ հայերիս, այլեւ օտարներին, տարբեր դավանանք ու մշակույթ կրող մարդկանց, որոնք զմայլվում ու հիանում են ոչ միայն դրանց ճարտարապետությամբ, այլեւ եկեղեցիներից հորդող զորությունը ու վերերկրային խաղաղությանը: Զորավոր են, որովհետեւ կառուցվել են մեծ հավատով ու սիրով, նվիրվածությամբ ու առ Բարձրյալն Աստված մեծագույն երկյուղով: Աղոթելով այդ սուրբ եկեղեցիների սուրբ կամարների ներքո՝ զգում ես երկնքի՝ այսինքն հաղթանակած Եկեղեցու ներկայությունը, զգում ես այն անթիվ ու անհամար սրբերի, ճգնավորների ներկայությունը, ովքեր դարեր առաջ ճգնել, իրենց հոգիներն են մաքրել Տիրոջից օրհնված այդ սրբավայրերում: Ակամա հուզվում ես, արտասովում, որովհետեւ զգում ես Տիրոջ առջեւ քո «հող եւ մոխիր» լինելը, զգում ես նրանց սրբության մեծությունն ու քո մեղավորության ծանրությունը, զգում ես, թե ինչպես սրբերի բարեխոսությամբ ու Տիրոջ ողորմությամբ խաղաղվում, լուսավորվում, մաքրվում է հոգիդ, թե ինչպես են Տիրոջ շնորհները հեղվում քեզ վրա ու նորոգում քեզ: Աննկարագրելի բերկրանք ու ցնծություն ես ապրում այդժամ, մխիթարվում Աստծով՝ ականա հիշելով սաղմոսի հայտնի տողերը. «Որքան բարձր է երկինքը երկրից, այնքան մեծ է Տիրոջ ողորմությունն Իրենից երկյուղ կրողների վրա» (Սաղմ. ՃԲ 11):

Բավական է հիշել միայն Տաթևի հռչակավոր վանքը՝ Սյունյաց աշխարհի գանձն ու զարդը: Մեծ է Տաթևի վանքի զորությունը. այստեղ մեկ անգամ ուխտի եկած մարդը ետդարձի ճանապարհին արդեն խորհում է վերադարձի մասին: Սյունյաց աշխարհի զարմանահրաշ բնություն գրկում, բարձունքին բազմած Տաթևի հռչակավոր վանահամալիրը միայն մեկն է այն անթիվ-անհամար սրբավայրերից, որոնք իրապես խաղաղության հանգրվաններ եւ երանության օթևաններ են մարդկային հոգիների համար՝ նրանց ժամանակավորապես կտրելու առօրյա կենցաղային հոգսերից ու զբաղումներից, ավելի մոտեցնելու Աստծուն: Որքան խաղաղություն կա այստեղ հատկապես երեկոյան, երբ ուխտավորների հոսքը դադարում է, երբ թանձր մոլոր, մի տեսակ, վարագուրում է վանքն իր հարակից շինություններով. խորհրդավոր լուծյան մեջ կարծես լսում ես ժամանակին իրենց ճգնարաններում աղոթող վանականների մշտամրմունջ աղոթքները, որոնք անընդհատական են եղել վանքում: Վանքի զորությունը պայմանավորված է նաեւ երիցս երանելի եռամեծար սբ. Գր. Տաթևացու անձով, քանի որ այստեղ է հանգչում սուրբի մարմինը՝ դեպի իրեն ձգելով բազում ուխտավորների: Գլխավոր՝ սբ. Պողոս-Պետրոս եկեղեցու (895-906 թթ.) մեջ գտնվող սուրբ վարդապետի խնկավետյալ մատուռ-դամբարանի առջեւ ծնկաչոք աղոթող ուխտավորների կարելի է տեսնել, ովքեր ապավինում են Նրա բարեխոսությունը մեր Տիրոջ եւ Փրկչի առջեւ...:

Փա՛ռք Տիրոջը, այսօր Տաթևի վանքը ծաղկում է ապրում. շուրջ 80 տարի վանքը վանահայր չի ունեցել: Վերջին նահատակ վանահայրը եղել է Արտակ եպիսկոպոս Սմբատյանը: Երկարամյա ընդմիջումից հետո վանքն այլեւս վանահայր ունի՝ ի դեմս հոգեշնորհ տեր Միքայել վարդապետ Գեւորգյանի, ում նվիրումի ու անխոնջ աշխատանքի, բոլորանվեր ծառայության, հարատեւ աղոթքների շնորհիվ վանքը ծաղկում է ապրում: Լույսը դեռ չբացված՝ վանքում սկսվում են սաղմոսերգությունները, այնուհետեւ՝ ժամերգությունները: Վանքն ապրում է աղոթական կյանքով՝ օրվա յուրաքանչյուր ժամին կատարվող ժամերգություններով, որոնց մասնակից են լինում նաեւ վանք եկած ուխտավորները: Հայր սուրբի վանահայրության ընթացքում շատ բան է փոխվել. վանքը վերակենդանացել է...: Դարերով կանգուն մեր հավատի լուիկ վկաները սպասում են մեզ՝ ուխտավորներին, կարոտ են հավատավոր հայի սրտաբուխ աղոթքին, հոգեւոր քաղցրալուր երգեցողության, խնկի անուշահոտ բույրին: Մենք էլ կարոտ ենք նրանցից բխող զորություններին

ու օրհնություններին, կարոտ ենք այդ սրբավայրերում ապրած եւ ճգնած սրբերի բարեխոսությունը: Այցելենք այնքան զորավոր մեր սրբավայրերը, մեր աղոթքները խառնենք այդտեղ ճգնած հազարավոր վանականների կատարած բյուրավոր աղոթքներին՝ վերագտնելով մեզ: Պահենք ու փայփայենք մեր պապերից մեզ ժառանգված սրբությունները՝ փոխանցելով հետագա սերունդներին: Վայելենք աստվածային խաղաղության ու երանության բերկրանքը մեր խաղաղության ու երանության օթեւաններում...

(2009 թ., հուլիս, «Շողակն Արարարյան» երկշաբաթաթերթ)

ՄԻ ԴԱՏԵՔ ԱՍՏԾՈ ՕԾՅԱԼՆԵՐԻՆ

«Մի՛ դարձրեք, որ Աստուծոց չդարձրեք, որովհետեւ ինչ դարձա՞նք, որ դարձրեք, նրանով եք դարձվելու. եւ ինչ չափով, որ չափում եք, նրանով պիտի չափվի ձեզ համար» (Մատթ. Է 1):

Արդե՞ք կատարում ենք տիրավանդ այս պատվիրանը: Ցավոք, ո՛չ: Մեզանում այսօր նկատվում է ոչ միայն միմյանց դատելու, բամբասելու, այլեւ հոգեւորականներին դատելու, վատաբանելու խիստ պարսավելի երեւույթը: Նկատելի է կրոնավորի հանդեպ ոչ միայն քամահրական վերաբերմունք, այլեւ հաճախ բացահայտ կերպով արհամարհվում է Աստծո սպասավորը: Շատերն իրենց այսօրինակ պահվածքի պատճառ են համարում հենց հոգեւորականներին՝ մեղադրելով վերջիններիս հոգեւորականին անվայել պահվածքի մեջ: Որեւէ հոգեւորականի հետ կապված բացասական դիպվածի ականատես լինելով՝ գայթակղվում են, սկսում բացասաբար արտահայտվել հոգեւորականաց դասի մասին, այլեւս չեն վստահում նրանց եւ նույնիսկ՝ հեռանում Եկեղեցուց...

Պատճառները զանազան են եւ թերեւս միշտ կան նրանց համար, ովքեր հոգեւորականին դատելու, վարկաբեկելու, բամբասելու հարմար առիթը բաց չեն թողնում: Այսպիսի մարդիկ, ցավոք, չգիտեն, թե ով է կրոնավորը, որն է նրա դերն այս աշխարհում, յուրաքանչյուրիս կյանքում: Եթե գիտակցեին, անշուշտ կսոսկային ու կզարհուրեին՝ հասկանալով, թե ինչ մեծագույն չարիք են գործում՝

դատելով հոգեւորականին՝ Աստծո օծյալին: Եթե մեր Տերը զգուշացնում է մեզ միմյանց չդատել, ապա որչափ առավել պարտավոր ենք զգուշանալ հոգեւորականներին դատելուց: Եկեղեցու սուրբ հայրերն այս ախտը համարում են դիվական, որի պատճառով շատերն ընկնում են կորստյան վիճը: «Մեզ՝ աշխարհականներին, վայել է դատել քահանային՝ թեկուզեւ մեղք գործի», - զգուշացնում է մեզ սբ. Եվագր Պոնտացին:

Քահանան ամենակալ Տիրոջ պատգամաբերն է, Աստծո եւ մարդկանց միջեւ միջնորդ, հոգիների բժիշկ, երկնավոր հրեշտակ, խավարը հալածող լույս: Սբ. Ներսես Շնորհալիին քահանայական երկնավոր գործն ավելի վեր է դասում, քան հրեշտակային գերաշխարհիկ գորուծյունները, եթե այն կատարվում է անարատությամբ եւ սրբությամբ (տե՛ս «Թուղթ ընդհանրական»):

Ուրեմն ինչպե՞ս ենք համարձակվում դատել Աստծո եւ մեր միջեւ միջնորդին, մեր հոգիների բժշկին: «Դո՛ւ, ժողովո՛ւրդ, քո առաջնորդներին ու քահանաներին դատավոր ու քննիչ մի՛ եղիր, որովհետեւ դա քեզ բնավ չի պատշաճում եւ Աստծո կողմից էլ չպատվիրվեց, եւ Քրիստոսի դատաստանն ու դատավորական աթոռը մի՛ հափշտակիր, որովհետեւ Նա է քահանաների քննիչն ու դատավորը: Քեզ հրամայվեց քահանաներին լսել եւ նրանց խոսքերին ու քարոզողությանը հնազանդ լինել» (Վարդան Այգեկցի): Սբ. Պողոս առաքյալն էլ եբրայեցիներին ուղղված իր թղթում պատվիրում է. «Լսեցե՛ք ձեր առաջնորդներին եւ հնազանդվեցե՛ք նրանց, որովհետեւ նրանք հսկում են ձեր հոգիների համար, քանի որ հաշիվ են տալու ձեր փոխարեն» (ԺԳ 17): Իսկ երբ չենք լսում մեր հոգեւոր առաջնորդներին եւ լինում անհնազանդ, Աստծուն ենք հակադրվում եւ արհամարհում՝ ըստ Տիրոջ խոսքի. «Ով ձե՛զ է ընդունում, ինձ է ընդունում, եւ ով ի՛նձ է ընդունում, ընդունում է ինձ ուղարկողին» (Մատթ. Ժ 40): Նաեւ սբ. Հովհան Մանգակունի հայրապետն է գրում. «Քահանան ամենակալ Աստծո հրեշտակն է: Եթե արհամարհես, Աստծո առջեւ ես մեղանշում, որը նրան ձեռնադրեց, եւ նրա միջոցով Ինքն է կատարում Պատարագի խորհուրդն ու մկրտությունը: Թեպետ եւ նրանք արժանի չեն Ահեղ Խորհրդին մոտենալու, սակայն մարդկանց փրկության համար Աստված չի արգելում Սուրբ Հոգու շնորհները»: Ուրեմն հիշենք, որ Աստված հոգեւորականների միջոցով է կատարում Եկեղեցու սրբազան խորհուրդները:

Աստծո սպասավորին դատելուց առաջ գիտակցենք, որ նա էլ մարդ է, մեղանչական բնություն տեր եւ կարող է սխալվել: Գիտենանք, որ հոգեւորականն առավել, քան որեւէ աշխարհական ենթակա է դիվային հարձակումների, փորձությունների, քանի որ ուրացել է իր անձը եւ վերցնելով իր խաչը՝ գնում է Տիրոջ ետեւից:

Մեղանչական ենք ամենքս. երբ ինչ-որ հանցանքի պատճառով դատում ենք դիմացիին, մտածենք, որ գուցե մենք եւս անմասն չենք այդ հանցանքից եւ կրողներն ենք ավելի ծանր մեղքերի: Քննենք մե՛ր թերությունները եւ մե՛զ մեղավոր համարենք: Մեր հանցանքները թողած՝ այլոց չդատենք, այլ ուղղենք մե՛ր վարքը: Ինչո՞ւ դիմացինի աչքի միջի շյուղը տեսնում ենք, իսկ մեր աչքի գերանը՝ ոչ: Հիշենք, թե ինչ է ասում մեր Տերը. «Կեղծավո՛ր, նախ քո աչքից գերանը հանի՛ր եւ ապա լավ կտեսնես՝ քո եղբոր աչքից շյուղը հանելու համար» (Ղուկ. 2 42):

Սթափվենք, սիրելիներ՛ր, հեռու վանենք մեզանից միմյանց դատելու, հատկապես կրոնավորներին դատելու ակտը, գիտակցենք, որ յուրաքանչյուրս մե՛ր գործած սխալների ու մեղքերի համար ենք պատասխանատու Աստծո առջեւ. «Մեզնից յուրաքանչյուր ոք Աստծուն հաշիվ է տալու իր համար» (Հռոմ. ԺԴ 12):

Ճշմարիտ քրիստոնեական գիտակցումով մենք պարտավոր ենք մշտապես ազդթել մեր հոգեւոր հայրերի՝ ողջ հոգեւորականաց դասի հավատի անսասանության, գորացման համար, որպեսզի ճշմարիտ, երկնավոր Հովվի՝ Հիսուս Քրիստոսի օգնականությամբ, իրենց ուխտին հավատարիմ, անչեղ ընթացքով ճշմարտապես հովվեն Քրիստոսի բանավոր հոտը՝ մեզ բոլորիս՝ հասցնելով դեպի խաղաղության նավահանգիստ՝ դեպի փրկություն:

(2004 թ., նոյեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՍԵՐԸ ՉԻ ՆԱԽԱՆՁՈՒՄ...

«Թորթուն այնպես չի ուրում ծառը, ցեցը՝ բուրդը,
ինչպես նախանձի հուրը խժռում է նախանձողի
ոսկորները եւ ապականում հոգին»
(Սբ. Հովհ. Ոսկեբերան)

Արարիչ Աստված արարչագործության թագ ու պսակ հանդիսացող մարդուն ստեղծեց իր պատկերով եւ նմանությամբ, ստեղծեց կատարյալ, անբիծ ու անթերի, բայց երբ բանսարկուի նախանձով մեղքն աշխարհ մտավ, մեղքի հետ նաեւ մահը, ըստ հետեւյալ խոսքի. «Մահն աշխարհ է եկել բանսարկուի նախանձով» (Իմաստ. Բ 24), մարդը վտարվեց եդեմական պարտեզից՝ ժառանգելով փուշ ու տատասկ անեցնող երկիրը: Բանսարկու սատանան, սակայն, չսահամանափակվեց այդքանով: Զրկելով մարդուն երանական կյանքից՝ սկսեց անդուլ պայքարը նրա դեմ: Գործվեց մարդկության պատմության առաջին ոճրագործությունը՝ եղբայրասպանությունը: Չարը նախանձով լցրեց Կայենի սիրտը իր եղբոր՝ Աբելի հանդեպ: Նա չկարողացավ նայել Աբելի՝ Աստծուն հաճելի պատարագներին եւ նախանձից մղված՝ սպանեց նրան (տե՛ս Ծննդ. Դ 1-9): Հովսեփի եղբայրներն էլ, նախանձի՛ց դրդված, կամեցան սպանել նրան եւ վաճառեցին ալյազգիներին... (տե՛ս Ծննդ. ԼԷ): Իսկ Սափուղը... Դավթին սպանելու հնար էր փնտրում, որովհետեւ նախանձում էր նրան այն պատճառով, որ ժողովրդի աչքին սիրված եւ պատվված էր տեսնում նրան (տե՛ս Ա Թագ. ԺԸ 6): Ի վերջո, հրեաներն էլ, նախանձից դրդված, խաչեցին աշխարհի Փրկչին (տե՛ս Մարկ. ԺԵ 10): Եվ այսպես շարունակ՝ մինչեւ մեր օրերը. բանսարկու սատանան նախանձի ախտն է բորբոքում աստվածապատկեր մարդու հոգում, հանապազ խոցում իր աներեւույթ նետերով, որպեսզի եղբայրը սպանի եղբորը, հայրը՝ որդուն, ազգերը ոչնչացնեն միմյանց, եւ հրճվում է մարդկանց հոգիների կորստյամբ: Քրիստոսի փրկագործությամբ սատանան խայտառակ պարտություն կրեց, մահը կուլ գնաց հաղթությանը, ինչպես ասում է առաքյալը. «Ո՞ր է, մա՛հ, քո հաղթությունը, ո՞ր է, գերեզմա՛ն, քո խայթոցը» (Ա Կորնթ. ԺԵ 55), մեղավոր մարդկությունն ազատագրվեց չարի իշխանութ-

յունից, մեղքի ծառայությունից՝ որդեգրվելով Աստծուն, ժառանգելով հավիտենական կյանքը: «Արդ, մեղքից ազատագրվածներդ ծառայեցեք արդարություն», - հորդորում է առաքյալը (Հռոմ. 9: 18): Սակայն մեր Եկեղեցու վարդապետության համաձայն՝ չարն իր վերջնական պատիժն ստանալու է Ահեղ Դատաստանի ժամանակ, երբ համայն տիեզերքը կդատվի արդար Դատավորի՝ Քրիստոս Աստծու կողմից, իսկ սատանան շղթայակապ կնետվի կրակե լճի մեջ, որը բոլոր չապաշխարած մեղավորների վերջին հանգրվանն է (տե՛ս Հայտն. Ի 9-10): Բայց մինչ այդ չարը գործում է աշխարհում (իհարկե՝ այլեւս սահմանափակ իշխանությամբ)՝ փորձելով հնարավորինս շատ մարդկանց, Աստծու շատ որդիների իր հետ կորստյան մատնել, սատանայի որդիներ դարձնել: Սբ. Պետրոս առաքյալը զգուշացնում է. «...Ձեր ոտիսը՝ սատանան, մռնչում է առյուծի պես, շրջում եւ փնտրում է, թե ո՛ւմ կուլ տա» (Ա Պետր. Ե 8): Աստված մարդուն ազատ կամք է շնորհել, որով էլ նա ընտրում է կա՛մ բարին, կա՛մ չարը: Քրիստոսը մեզ կանչում է Իր արքայությանն ու փառքին, կոչում մեզ լույսի եւ ցերեկվա որդիներ՝ պատվիրելով հեռու մնալ սատանայի եւ նրա արբանյակների խավարային գործերից, կորստաբեր մեղքերից: Բայց, ցավոք, մարդը մեղանշական է եւ հեշտությամբ է շեղվում աստվածադիր պատվիրաններից՝ դառնալով սատանայի կամակատարը:

Մեր Եկեղեցու սուրբ հայրերի դասակարգմամբ՝ նախանձը յոթ մահացու մեղքերի շարքում երկրորդն է՝ հպարտությունից հետո: Նախանձից ծնվում են ատելությունը, ռիսակալությունը, հիշաշարությունը, շատախոսությունը, թշնամությունը, արհամարհանքը եւ այլ մեղքեր, որոնք մարդուն հեռացնում են Աստծուց: Ցավոք, այս ախտը բնորոշ է գրեթե բոլորին, եւ դժվար գտնվի մեկը, ով կարող է վստահ ասել, որ գերծ է նախանձից...

Այն, որ աստվածգիտության լույսին անհաղորդ, մոլորությանն ու անգիտության մեջ խարխափող, փրկության ճանապարհը մերժող մարդը կարող է նախանձել իր նմանին եւ նախանձից դրդված՝ սոսկալի գործեր գործել, ինչ-որ կերպ կարելի է հասկանալ, չէ՞ որ այդպիսի մարդը երկյուղ չունի Տիրոջից, հետեւաբար չի վախենում նաեւ պատժից, սակայն երբ նույնը նկատվում է իրեն քրիստոնյա համարող, աստվածային լույսով լուսավորված մարդու մոտ, ով քաջածանոթ է սուրբգրային ճշմարտություններին, Եկեղեցու հայրերի վարդապետությանն ու ուսմունքին, ով մշտապես ներկա է եկեղեցական արարողություններին, հատկապես սբ. Պատարագի սոսկա-

լի խորհրդին, եւ ոչ միայն ներկա է, այլեւ հաղորդվում է Տիրոջ Մարմնի եւ Արյան Սուրբ Խորհրդին... մեղմ ասած՝ տխուր է, մտահոգիչ ու ցավալի: Եվ ցավն ավելի մեծ է լինում, իսկ վերքը՝ ավելի խոր, երբ հոգեւոր կյանքով ապրող մարդն առանց պատճառի չի սիրում, անգամ ատում է իր նմանին՝ ամեն միջոց գործադրելով նրան վնասելու, վատաբանելու, պախարակելու ու չարախոսելու: Մի՞թե սա կեղծավորությունն է, ո՞րն է չարությունն արմատը, եթե դիմացինն իրեն չարախոսելու առիթ չի տվել: Որտեղի՞ց այսքան չարություն եւ ատելություն, ինչո՞ւ ենք դատում մեզ նմանին, ինչո՞ւ մեր աչքի գերանը չենք տեսնում, այլ միայն՝ մեր եղբոր աչքի շյուղը, չէ՞ որ մենք էլ գերծ չենք մեղքերից եւ իրավունք չունենք, մեզ Աստծու տեղը դնելով, դատել մեր եղբորը, քանի որ՝ «Կա մե՛կ Օրենսդիր եւ Դատավոր, որ կարող է փրկել եւ կործանել...» (Հակ. Դ 12): Մինչդեռ եթե մեզ քրիստոնյա ենք կոչում, պարտավոր ենք քրիստոնյային վայել ընթացք ունենալ. լինել «աշխարհի լույսը» եւ «երկրի աղը», ներել ու սիրել միմյանց, անգամ՝ մեր թշնամիներին, աղոթել նրանց համար... Ի՞նչ սիրո մասին կարող է խոսք լինել, երբ մենք չենք կարողանում սիրել անգամ մեր մերձավորներին՝ հարմար առիթը բաց չթողնելով նրանց նախանձելու ու բամբասելու: «Լսեցի՞ր որեւէ խոսք՝ թող մեռնի այն քո սրտում», - ասում է իմաստունը (Սիրաք ԺԹ 9): Եվ եթե անգամ բամբասվողը մեղավոր է, ապա դարձյալ իրավունք չունենք նրա մեղքն ի լուր աշխարհի հայտարարելու, այլ որպես ճշմարիտ քրիստոնյաներ՝ պարտավոր ենք նեցուկ եւ օգնական լինել նրան, աղոթել նրա համար: Այդպիսի մեկն արժանի է մեր կարեկցանքին եւ գթությանն առավե՛լ, քան որեւէ մեկը: Սբ. Հակոբոս առաքյալն ասում է. «Ով մեղավորին իր մոլորությունն ճանապարհից ետ է բերում, կփրկի նրա հոգին մահվանից եւ կծածկի մեղքերի մի ամբողջ բազմություն» (Հակ. Ե 20):

«Ուրիշների մասին վատ մի արտահայտվիր, - խրատում է սբ. Հովհ. Ոսկեբերանը, - որպեսզի չպատվազրկես քեզ, բերանիցդ աղտեղություններ մի թափիր: Ինչպես չարալեզու մարդուց բոլորը խուսափում են, այնպես էլ քաղցրաբարբառ բերան ունեցողին բոլորն ընդունում են որպես սեփական անդամի ու հարազատ եղբոր»։ Ինչպես հպարտությունն է ծածուկ մոլտք գործում մարդու հոգի, այնպես էլ նախանձը, բարկությունն ու մահացու մյուս մեղքերը, որոնք չլթալված են միմյանց: Դիմացինին նախանձելու պատճառները տարբեր կարող են լինել, օրինակ՝ գեղեցկությունը, հաջողությունը, հարստությունը, իմաստությունը եւ այլն, սակայն ոչ մի

պատճառ չի կարող արդարացնել քրիստոնյային՝ Քրիստոսին զինվորագրվածին, ով պետք է անդուլ պայքար մղի իր մեջ արմատացած այդ ախտի դեմ, որովհետեւ «այդպիսին եթե բազում ճգնություններ էլ կրի եւ բյուր առաքինություններ էլ ստանա, պահքով ու բոլոր ճգնություններով ինքն իրեն մաշի հանապազ, մեծամեծ նշաններ գործի, մշտաջան աղոթքներով եւ փառաբանություններով նմանվի վերին զվարթունքներին, անգամ եթե մարտիրոսվի եւ հրով այրվի եւ իր սրտում նախանձ եւ չարություն ունենա, բոլոր սպանողներից ու շնացողներից առավել պիղծ եւ մեղքերի մեջ թաթախված բոլոր ամբարիշտներից առավել անիրավ կհամարվի» (սբ. Հովհ. Մանդակունի): Եվ քանի որ Աստված ամենատես է եւ արդարադատ, տեսնում է ամեն ինչ, հատուցում է յուրաքանչյուրին՝ ըստ իր սրտի ցանկությունների ու գործերի, ինչպես դարձյալ սբ. Հովհ. Ոսկեբերանն է ասում. «Ինչքան շատ ես նախանձում, այնքան ավելի շատ բարիքներ ես գործում նրա համար, ում նախանձում ես: Աստված ամեն ինչ տեսնում է, իսկ երբ տեսնում է, որ նեղացնում են մարդու, ով ոչ մեկին չի վիրավորում, ապա առավել եւս բարձրացնում է նրան եւ հռչակավոր դարձնում եւ դրանով իսկ պատժում նախանձոտին»:

Նախանձը կարճում է մարդու կյանքը, որովհետեւ նա, ով չի կարողանում անխռով ընդունել ուրիշի հաջողությունն ու երջանկությունը եւ այն իր անձնական դժբախտությունն է համարում, մշտապես տառապում է՝ կորցնելով իր խաղաղությունն ու հանգիստը: Ամեն դեպքում, որքան էլ դժվար լինի իրագործել, Սբ. Գրքը պատվիրում է բարիով հաղթել չարին եւ աղոթել թշնամիների համար, իսկ «նախանձոտ մարդու ձեռքերը հնարավոր է կապել՝ նրան բարիք գործելով, եւ նրա ատամները փշրել՝ բարոյական առաքինությունների մեծամեծ բարիքներով» (Պողոս պատրիարք Ադրիանոպոլսեցի): Այո՛, նախանձի հակադիր առաքինությունը եղբայրասիրությունն է, սերը մեզ նմանի հանդեպ, չէ՞ որ յուրաքանչյուր մարդ Աստծու պատկերն ու նմանությունն է կրում: Քրիստոսն ասում է. «Պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը» (Ղուկ. Ժ 27), քանի որ՝ «Ով չի սիրում իր եղբորը, որին տեսնում է, ինչպե՞ս կարող է սիրել Աստծուն, որին չի տեսել» (Ա Հովհ. Դ 20): Ձխաբենք մեզ՝ կարծելով, թե ճշմարիտ քրիստոնյաներ ենք, եթե քեն ու ոխ ունենք գեթ մեկ մարդու հանդեպ: Քրիստոսը մեզ պատվիրում է 70 անգամ 7 անգամ ներել մեր ընկերոջը, եթե մեր դեմ մեղանչի, ներողամիտ գտնվել բոլորի հանդեպ:

Նա համայն մարդկությանը տվեց ներողամտության մեծագույն օրինակը՝ խաչի վրայից աղոթելով իրեն խաչողների համար: Եվ որքան հրեաները նախանձում ու չարախոսում էին Նրան, այնքան Նա ավելի զորավոր գործեր էր գործում՝ չդադարելով նրանց ապաշխարության կոչել:

Ուրեմն արմատախի՛լ անենք այս չար, հոգեկործան ախտը մեր միջից, արթուն եւ զգոն լինենք, չնմանվենք բանսարկուին՝ չարախոսելով ու նախանձելով միմյանց, այլ նմանվենք մեր Փրկչին՝ սիրելով միմյանց, քանի որ՝ «Սերը երկնքի արքայության բանալին է եւ հավիտենական կյանքի ճանապարհը: Սերը մարդկանց Աստծու որդիներ եւ երկնային արքայության ժառանգորդներ է դարձնում: Սերը երկրայիններիս երկնային եւ հոգեղեններիս հրեղեն է դարձնում... Աստված սեր է եւ կամենում է, որ մենք էլ սուրբ սրտով եւ անկեղծ հավատով սիրենք միմյանց» (սբ. Հովհ. Մանդակունի):

(2010 թ., փետրվար, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՃՇՄԱՐԻՏ ԵՎ ԿԵՂԾ ԱՍՏՎԱԾԱԳԱՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

«Ինչ օգուտ քեզ մաքրությունից քո, երբ պիտի դառնաս փարիսեցու հետ» (Նարեկ, ԲԱՆ Ծ Ա):

Աստվածաշունչ գրքերն ու Եկեղեցու սրբազան հայրերն ամենքիս հորդորում են զգուշանալ կեղծավորությունից, կեղծ բարեպաշտությունից, սնափառությունից: Հիշենք, թե ինչպես մեր Տերը դատապարտեց փարիսեցիների ու օրենսգետների կեղծավորությունը (Հմմտ. Մատթ. ԻԳ 1-29), ովքեր թողել էին օրենքի ամենից կարեւորները՝ արդարադատությունը, ողորմությունը, հավատը եւ իրենց բոլոր գործերն անում էին ի ցույց մարդկանց: «Բաժակի ու պնակի դուրսը մաքրում եք, մինչ ներսից նրանք լի են ձեռ գողությունամբ ու անժուժկալությունամբ», - ասում է Աստված: «Վա՛յ»-երի մեծ շարք, որն ուղղված է օրենսգետներին ու փարիսեցիներին, նաեւ մեզանից յուրաքանչյուրին՝ մեզ սթափեցնելու, ուղղելու համար, քանի որ մեր օրերում էլ քիչ չեն մարդիկ, ովքեր իրենց նվիրյալ քրիստոնյաներ են համարում, սակայն իրականում զուրկ են ճշմարիտ

Հավատից: Քրիստոնեությունը կյանքի կրոն է, որով պետք է ապրել: Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւորդը նա է, ով ընթանում է Աստվածորդու ուղենշած լուսավոր, կենսաբեր, միեւնույն ժամանակ փշոտ ճանապարհով, որը քրիստոնյային խաղաղության նավահանգիստ է առաջնորդում: Քրիստոսն իր անունով մեզ կոչեց քրիստոնյաներ: Մինչդեռ շատերն այսօր ունեն միայն «աստվածապաշտության կերպարանք, սակայն ուրացել են Նրա զորությունը» (Բ Տիմ. Գ 5): Իրենց քրիստոնյաներ են անվանում, սակայն խարխափում են խավարի մեջ՝ կարծելով, թե լույսի մեջ են, քանի որ խոստովանում են Աստծուն միայն խոսքով, մինչդեռ սրտով հեռացած են եւ գործերով ուրանում են Նրան, ինչպես եւ Եսայի մարգարեն է վկայում. «Այս ժողովուրդը շրթունքներով է ինձ մեծարում, բայց իրենց սիրտը հեռացած բաժանված է ինձնից»: Կեղծ բարեպաշտների բնորոշ է Հպարտությունը, եւ այս ախտով վարակված՝ իրենց բարձր են դասում բոլորից: Այդպիսիք «ավելի հեշտասեր են, քան աստվածասեր», - ասում է առաքյալը: Նրանք ունեն մեծ փափագ մարդկանցից գովեստներ, փառք ստանալու, մեծարվելու: Իրարից են փառք առնում եւ չեն որոնում այն փառքը, որ միակ Աստծուց է գալիս (Հմմտ. Հովհ. Ե 44): Սա անշուշտ սնափառությունն է նշան է եւ մտքի կուրություն հետեւանք: Մինչդեռ ճշմարիտ քրիստոնյան խոնարհ է, տրտմում ու փախչում է գովեստներից, որովհետեւ գիտի, որ Տիրոջից է ստանալու իր առաքինության վարձն ու պատիվը (Հմմտ. Հովհ. ԺԲ 43): Կեղծ քրիստոնյաներից շատերը պարբերաբար եկեղեցի են գնում, Պատարագի սրբազան արարողությանը մասնակցում, ունեն հոգեւոր գիտելիքների սովոր պաշար եւ կարծում են, թե արդեն հասել են կատարյալ աստվածճանաչողության: Մինչդեռ ընդունայն են նրանց գիտելիքներն ու ջանքերը, քանզի չեն կատարում Աստծու պատվիրանները, չեն ապրում քրիստոնյային վայել կյանքով եւ կրկնակի դատապարտության ենթարկվում, քանզի գիտեն ու չեն կատարում՝ համարելով իրենց այն, ինչ չեն: Միայն դրսից են արդար երեւում, իսկ ներսից լի են կեղծավորությամբ եւ անօրինությամբ (Հմմտ. Մատթ. ԻԳ 28): Նրանց մասին Տերն ասաց. «Դուք եք, որ մարդկանց առաջ ձեզ արդար եք ձեւացնում, սակայն Աստված ձեր սրտերը գիտե. որովհետեւ այն, որ մարդկանց առաջ բարձր է, Աստծու առաջ զազրելի է» (Ղուկ. ԺԶ 15), եւ՝ «Ի՞նչ օգուտ քեզ մաքրությունից քո, երբ պիտի դատվես փարիսեցու հետ», - ավելացնում է սբ. Գր. Նարեկացին: Աստված ամենատես է, եւ Հնարավոր չէ Նրանից որեւէ բան թաքցնել: Մարդ-

կանց առջեւ բարեպաշտ երեւալով անգամ՝ չենք կարող խուսափել Աստծու ամենատես աչքից: Անխաբելի է Աստված: Նա Ինքն իսկ ասաց. «Ես՝ Տերս, քննում եմ սրտերը եւ փորձում երիկամները, որպեսզի յուրաքանչյուրին հատուցեմ ըստ իր ընթացքի եւ ըստ իր գործերի արդյունքի» (Երեմիա ԺԷ 10):

Եթե խոստովանում ենք Աստծուն, ինչո՞ւ ենք մեր գործերով ուրանում Նրան: Եթե մեզ ճշմարիտ քրիստոնյաներ ենք համարում, հարկ է, որ մեր առաքինի կենցաղավարությամբ, անարատ վարքով ու բարի գործերով, Աստծու խոսքի հանդեպ երկյուղով, հավատով ու սիրով վկայենք մեր քրիստոնյա լինելը: «Եթե այս բաները գիտեք, առավել երանելի եք, եթե դրանք կատարեք», - ասում է Տերը Հովհաննու Ավետարանում (ԺԳ 17): Հարկ է «խոսքը կատարողներ եւ ոչ միայն այն լսողներ լինել», - ավելացնում է Հակոբոս առաքյալը: Գիտենալը քիչ է փրկվելու համար, կատարելն է հաճելի Աստծուն: Հավատի գործեր գործենք, որպեսզի կատարյալ լինի մեր հավատը, որովհետեւ «Ինչպես մեռած է մարմինն առանց հոգու, այնպես էլ մեռած է հավատն առանց գործերի» (Հակ. Բ 26): Տեր Աստված կոչեց մեզ սրբության եւ զգուշացրեց. «Ոչ ամեն մարդ, որ ինձ «Տէր, Տէր» է ասում, երկնքի արքայություն կմտնի, այլ նա՛, ով կատարում է կամքը իմ Հոր, որ երկնքում է» (Մատթ. Է 21): Իսկ ո՞րն է Աստծու կամքը, եթե ոչ այն, որ հավատանք Նրան՝ մեր Տիրոջը եւ Փրկչին, Ում հարկ է հոգով եւ ճշմարտությամբ երկրպագել (Հմմտ. Հովհ. Դ 24): Հավատանք ու հետեւենք մեր Տիրոջ կյանքի օրինակին:

Քննենք ինքներս մեզ. արդյո՞ք ճշմարիտ քրիստոնյաներ ենք, թե՞ ունենք միայն քրիստոնեություն արտաքին կերպարանք: Զգուշ լինենք, չլինի թե մեզ հավատի մեջ հաստատուն կարծելով՝ սխալվենք ու գլորվենք՝ ըստ առաքյալի խոսքի, որ ասում է. «Ով կարծում է, թե կանգնած է հաստատ, թող զգուշ լինի, գուցե թե ընկնի» (Ա Կորնթ. Ժ 12): Քրիստոնեական մեր գիտելիքները համապատասխանեցնենք մեր կյանքին: Աստծու օգնությամբ եւ մեր ջանքերով արմատախիլ անենք մեր սրտերից ու հոգիներից ճշմարիտ քրիստոնյայի կերպարին անհարիր բոլոր բացասական երեւույթներն ու սովորույթները, մեղքի բոլոր ծնունդները: Ապաշխարության սպեղանիներով դարմանենք մեղքերով հիվանդացած մեր հոգիներն ու ապավինենք միմիայն մեր հոգիների ու մարմինների Բժշկին՝ Հիսուս Քրիստոսին: Եվ այդժամ միայն նայենք մեր շուրջը, օգնության ձեռք մեկնենք մեր մոլորված քույրերին ու եղբայրներին:

րին եւ «ուժ որ կարող ենք, ազատենք մեղքերի բանտից»։ Ողորմած է Աստված ու ներողամիտ, անեզր է Նրա քաղցրութիւնը, եւ բաց են Նրա ողորմութեան դռները. «Ապաշխարութեան կյանքի դուռը չի փակվելու մինչեւ այս աշխարհի վախճանը», - ասում է մեր հավատի հայր սբ. Գր. Լուսավորիչը։ Կեղծ բարեպաշտութեամբ պատճառ չդառնանք մեր անձերի հավիտենական կործանման, այլ կատարյալ աստվածապաշտութեամբ եւ ճշմարիտ հավատով գիշեր ու զօր հսկենք մեր անձերի փրկութեան համար։ Հայրերից մեկն ասում է, որ ճշմարիտ քրիստոնյան պարտավոր է բոլոր մարդկանցից առավել իր անձի փրկութեան համար ահուդողով աշխատել՝ մշտապես հիշելով մեր Տիրոջ խոսքերը. «Եթե ձեր արդարութիւնն ափելի չլինի, քան օրենսգետներինը եւ փարիսեցիներինը, երկնքի արքայութիւն չեք մտնի» (Մատթ. Ե 20)։

(2004 թ., հոկտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԴԵՊԻ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱՆՈՎ ՃԱՆՊԱՐԿՈՎ...

«Երանի նրանց, ովքեր անրիժ ուղի են բռնել եւ ընթանում են Տիրոջ օրենքով։ Երանի նրանց, ովքեր հեղուկում են Նրա պարվիրաւաններին, իրենց ամբողջ սրտով փնտրում են Նրան» (Մաղմ. ՃԺԸ 1-2)։

Մեր օրերում, երբ թվում է՝ այնքան քիչ է լավը, եւ գերակշռողը վատն է մեզանում, երբ թվում է, թե չարն է հաղթանակում ամեն քայլափոխի եւ գործնում օրեօր, հասարակութեան մեջ՝ մեր կողքին, ապրում են մարդիկ, ովքեր իրենց իսկ գոյութեամբ, իրենց սրտի մաքրութեամբ, անբծութեամբ, բարութեամբ եւ քրիստոնեական կենսակերպով յուրաքանչյուր Աստծու օր բարին են գործում իրենց շրջապատում՝ մերձավորների, ընկերների, նույնիսկ օտարների եւ անծանոթների հանդեպ։ Մարդիկ, որոնք ճշմարիտ քրիստոնյաներ են, քրիստոնեութիւնն իբրեւ կենսակերպ ունեն իրենց կյանքում եւ ջանում են այնպես ապրել, որ Աստծու անունը փառավորվի իրենց գործերի միջոցով, բարի օրինակ են բոլորին։ Աննենգ,

աննախանձ սրտով ապրում են իրենց քրիստոնեական կյանքը՝ որեւէ մեկի վատը չկամենալով, «ուրախացողների ուրախությամբ ուրախանալով, լացողների հետ լալով», սգավորներին վշտակից լինելով, աղքատների ու տնանկների հանդեպ ողորմած գտնվելով... Այս մարդիկ փորձում են հնարավորինս տիրավանդ պատվիրանների համաձայն ապրել՝ միշտ փնտրելով շրջապատում հավատավոր անձանց, որոնց հետ կկարողանան զրուցել հոգեւոր, երանական, երջանիկ ապրումների, զգացումների, աստվածային սքանչելիքների, ողորմածության եւ անհուն սիրո մասին: Նրանք նախընտրել են լույսը խավարից. ընթանալով Տիրոջ ուղենշած փրկաբեր ճանապարհով՝ ճառագում են ինչպես լուսատու ջահեր՝ այլոց փոխանցելով իրենց հոգու խաղաղությունն ու հավատը՝ վկայելով, թե իրենք որքան երջանիկ են Աստծով:

Սակայն, Տիրոջ անսուտ խոսքի համաձայն, որ ասաց իր աշակերտներին, թե՛ «Եթե ինձ հալածեցին, ապա ձեզ էլ կհալածեն» (Հովհ. ԺԵ 20), փորձություններ ու հալածանքներ են հասնում Աստծու ընտրյալների՝ ճշմարիտ քրիստոնյաների վրա, ինչպես եւ եղել է բոլոր ժամանակներում: Քանի որ բանսարկուն, նախանձելով Աստծու հավատարիմ ծառաներին, ամեն կերպ փորձում է հեռացնել Աստծուց՝ հուսահատեցնելով, ընկճելով տարաբնույթ հարվածներով, փորձություններով, հիվանդությամբ եւ այլ միջոցներով, ինչպես հինկտակարանյան Հոբ երանելու պատմությունից ենք քաջատեղյակ: Հակառակորդը ծանր, անտանելի փորձությունների մեջ է գցում բարեպաշտ քրիստոնյաներին, ովքեր կարողանում են հաղթահարել դրանք Աստծու օգնությամբ ու զորությանն ապավինելով: Գիտենք, որ մարդու համար ամենածանր փորձությունը նախատինքների, անարգանքների համբերելն է: Հնարավոր է պատկերացնել մի ավելի հուսահատեցնող վիճակ, քան այն, երբ բոլորը երես են թեքում քեզանից, նույնիսկ բարեկամներն ու ընկերներն են սկսում մեղադրել ու փնովել, այն էլ՝ չգործած մեղքերի ու սխալների համար: Սա քրիստոնյայի ճանապարհին հանդիպող տարատեսակ փորձություններից մեկն է միայն: Չարը նախանձով է լցնում իր կամակատարների սրտերը՝ թելադրելով իր կամքը, այն է՝ չարիք հասցնել, ամեն կերպ վնասել եւ հուսահատություն մեջ գցել իր հերթական զոհին: Նման իրավիճակում, թվում է, թե չկա մեկը, ով օգնության ձեռք մեկնի, թվում է, թե մոտ է հուսահատությունը: Սակայն ճշմարիտ քրիստոնյան ոչ միայն չի ընկնում հուսահատության խորխորատը, վիճը, այլեւ ներողամտության ոգով լցված՝

կարողանում է ներել իր հանդեպ չարիք գործողներին՝ խղճալով նրանց: Մտաբերում է առաքյալի խոսքերը, որոնք հուսադրում են նրան. «Մտաբերե՛ք Հիսուսին, որ այսպես համբերեց իր հանդեպ մեղավորների ունեցած հակառակությունը...» (Եբր. ԺԲ 3): Ուստի ոչ միայն չի ըմբոստանում Աստծու դեմ՝ գանգատվելով, թե իրեն հասած նեղություններին ինքն արժանի չէր, այլև կատարյալ հավատով եւ խոնարհությամբ սկսում է խորհել, մտորել, որ ինքն արժանի էր այդ փորձություններին, որն էլ առիթ է լինում խոնարհվելու, շտկվելու, ուղղվելու: Չէ՞ որ Աստծու թույլատու կամքով մեզ վրա հասած յուրաքանչյուր փորձություն մեզ հավատի մեջ հաստատելու, զորացնելու, սրբելու համար է, ըստ իմաստունի հետեւյալ խոսքի, որ ասում է. «Ոսկին փորձվում է կրակի մեջ, իսկ մարդը՝ տառապանքների բովում» (Սիրաք Բ 5): Մարդը չի կարող դիմակայել չարահայտ փորձություններին, դժվարություններին, եթե չունենա զորեղ ու անսասան հավատ առ Բարձրյալն Աստված, Ով միշտ զորացնում եւ հաղթության է առաջնորդում իրեն հուսացողներին հոգեւոր այս պատերազմում, քանի որ՝ «Ինչպես որ ինքն իսկ չարչարվեց՝ փորձության մատնվելով, այնպես էլ կարո՛ղ է օգնել փորձության ենթարկվածներին» (Եբր. Բ 18): Վստահ եմ, որ յուրաքանչյուրիս համար բարի եւ ուսանելի օրինակ է մեր հավատակիցներից յուրաքանչյուրի ձեռքբերումը, հաղթանակը հոգեւոր պատերազմում: Ոչ թե փախչենք կյանքում մեզ հանդիպող դժվարություններից եւ փորձություններից, այլ հավատով զրահավորված, «որպես Քրիստոսի չարչարանքներին մասնակիցներ, ուրախ լինենք...» (Հմմտ. Ա Պետր. Դ 13), պայքարենք եւ հաղթանակենք՝ ավելի հաստատվելով հավատի մեջ՝ օրինակ ունենալով մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին, բոլոր սրբերին եւ մարտիրոսներին:

Փա՛նք Աստծուն, որ մեզանում այսօր կան մարդիկ, ովքեր իրենց առաքինի, ազնիվ, աստվածահաճո կենցաղավարությամբ, աներեր, անսասան հավատով կարողանում են լույս սփռել իրենց շրջապատում՝ ճշմարտապես լինելով «աշխարհի լույսը» եւ «երկրի աղբ» (Հմմտ. Մատթ. Ե 13), ովքեր կարողանում են «բարիով հաղթել չարին» (Հռոմ. ԺԲ 21), սիրել իրենց թշնամիներին, աղոթել նրանց համար՝ Տիրոջ պատգամի համաձայն, որ ասում է. «Սիրեցե՛ք ձեր թշնամիներին, օրհնեցե՛ք ձեզ անիծողներին, բարություն արեք ձեզ ատողներին եւ աղոթեցե՛ք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ եւ հալածում» (Մատթ. Ե 44): Նրանք իրենց հոգու աստվածային խաղաղությունն ու բարությունը, սրբությունն են փոխան-

ցում ամենքին եւ կյանքում ցանկացած իրավիճակում, ամենադժվարին պահերին անգամ չեն դադարում Աստծուն սիրել իրենց ողջ սրտով եւ գոհանալ Նրանից ամեն ինչի համար: Մարդիկ, ովքեր քայլում են դեպի կատարելություն տանող ճանապարհով, քանզի կատարելությունը մարդու ուժերից վեր իրողությունն է, անհնարին չէ նրանց համար, ովքեր իրենց ողջ հոգով եւ էությունը ձգտում են կատարելության, սրբության, որին հնարավոր է հասնել աստվածամերձեցման ճանապարհով: Մարդը կոչված է սրբության, եւ եթե անհնարին լիներ մարդու համար այդ, ապա Տերը չէր պատգամի՝ ասելով. «Կատարյալ՝ եղեք դուք, ինչպես եւ ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ» (Մատթ. Ե 48), նաեւ՝ «Սո՛ւրբ եղեք, որովհետեւ սուրբ եմ ես» (Ա Պետր. Ա 16): Ահա ճշմարիտ հավատի զորությունը, որը մղում է մարդուն սրբության, կատարելության, ահա աստվածապատկեր մարդու կոչումն ու առաքելությունն այս կյանքում՝ վերագտնել կորուսյալ դրախտը, որը մարդը կորցրել էր մեղքի պատճառով, ըստ մարդկային տկարության չափի՝ ապրել սուրբ կյանքով, դառնալ աստվածանման՝ արժանանալով աստվածտեսություն ու հավիտենական կյանքին:

(2005 թ., նոյեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄԻՄՅԱՆՅ ՆԱՄԱՐ ԱՂՈԹՔ ԱՐԵՔ...

Եկեղեցու սուրբ հայրերի բնորոշմամբ՝ աղոթքն Աստծո հետ հաղորդակցություն հաստատելու ամենաանմիջական ճանապարհն է, դեմ հանդիման խոսակցություն Նրա հետ: Ինչպես կերակուրը մարմնի սնունդն է, այնպես էլ աղոթքը՝ հոգու: «Ուստի մարմնի պես պետք է ամեն օր սնել նաեւ հոգին, այլապես կնվաղի, կհիվանդանա կամ կմեռնի», -ասում է Պողոս Ագրիանոսկոլսեցին եւ հավելում. «Որքան մարդիկ օտարանում են աղոթքից, այնքան Աստծո շնորհը հեռանում է նրանցից, մինչեւ մեծամեծ մեղքերի մեջ ընկնելը, որ հոգու մահն է»: Ինքը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը, բոլոր աղաչանքներն Ընդունողը, որպես մեզ օրինակ եւ հորդոր բազում անգամ ողջ գիշեր աղոթում էր Աստծուն՝ նույնը պատվիրելով

եւ մեզ. «Արթո՛ւն կացեք եւ ամեն ժամ աղոթեցե՛ք» (տե՛ս Մատթ. ԻԶ 41): Աղոթքների մեջ չկա ավելի մեծ աղոթք, քան Տերունական աղոթքը՝ «Հայր մերը», որը մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը սովորեցրեց մեզ, եւ որը պարտավոր է իմանալ յուրաքանչյուր քրիստոնյա...:

Եկեղեցու սուրբ Հայրերն ուսուցանում են, որ աղոթելիս հարկ է նախ տրված բարիքների համար գոհանալ Աստծուց եւ ապա առաջիկայի համար խնդրել: Այս է աղոթքի ճշմարիտ կերպը: Ըստ սուրբ Հովհան Ոսկեբերանի՝ պետք է երախտագիտություն հայտնել Աստծուն նաեւ այն ժամանակ, երբ չենք ստացել մեր խնդրածը, որովհետեւ նա ավելի լավ գիտի, թե ինչ է մեզ պետք, քանի որ երբեմն օգտակար է չստանալը: Եվ դարձյալ աղոթելիս պետք է խնդրել, որ Աստծու կամքը կատարվի մեր մեջ եւ ոչ թե մերը: «Սրանում են հաստատված աղոթքի կատարելությունն ու մարդու երջանկությունը» (Պողոս Ադրիանուպոլսեցի):

ԻՆՉՈՒ՞ Է ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԵՒ ՈՐՔԱՆՈ՛Վ Է ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՒՐԻՇՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՐ ԱՂՈԹԵԼԸ...

Մեծ է աղոթքի զորությունը, սակայն եթե միայն մեր անձերի համար խնդրենք, անձնասեր ու անողորմ կլինենք, ուստի անհրաժեշտ է նաեւ այլոց համար աղոթել: Վերջինիս օգտակար լինելը ցույց է տալիս սուրբ Հակոբոս առաքյալի հետեւյալ խոսքը. «Միմյանց համար աղոթք արեք, որպեսզի բժշկվեք. քանզի արդարի աղոթքը շատ ազդեցիկ է եւ օգնում է» (Հակ. Ե 16): Սբ. Պողոս առաքյալի թղթերը ողողված են միմյանց համար աղոթելու պատգամներով: Տիմոթեոսին ուղղված իր առաջին թղթում առաքյալն ասում է. «Ամենից առաջ աղաչում եմ աղոթք անել, խնդրել, պաղատել, գոհություն մատուցել բոլոր մարդկանց համար, մանավանդ թագավորների եւ բոլոր իշխանավորների համար, որպեսզի խաղաղությամբ ու հանդարտությամբ վարենք մեր կյանքը» (Ա Տիմ. Բ 1, 2): Պետք է աղոթել նաեւ քրիստոնեական մեր հավատի պայծառության, Եկեղեցու հաստատունության, ազգի ու համայն աշխարհի խաղաղության, մեղավորների դարձի ու ապաշխարության, նաեւ՝ մեր հոգեւորականաց դասի համար, ինչը եւ անում ենք յուրաքանչյուր Պատարագի եւ ամենօրյա ժամերգությունների ժամանակ՝ ըստ հաստատված կարգի: Ուրեմն՝ այլոց համար աղոթքը հույժ կարեւոր եւ օգտակար է:

Հիշեցինք սբ. Պողոս առաքյալի՝ բոլոր մարդկանց համար աղոթելու հորդորները: Նա տարբեր եկեղեցիներին ուղղված իր գրեթե բոլոր թղթերում խնդրում է աղոթել նաև իր համար. «Աղոթեցե՛ք նաեւ մեզ համար» (Ա Թեսաղ. Ե 25): Ինքն իսկ օրինակ էր լինում, քանզի բոլոր թղթերում վկայում է, որ ջերմեռանդորեն աղոթում է բոլորի համար. «...չեմ դադարում գոհություն հայտնել ձեզ համար՝ հիշելով ձեզ իմ աղոթքներում» (Եփես. Ա 15, 16), նաեւ՝ «ձեզ բոլորիդ համար աղոթում եմ խնդությամբ» (Փիլիպ. Ա 4), նաեւ՝ «Իմ աղոթքներում գիշեր-ցերեկ անընդհատ քեզ եմ հիշում» (Բ Տիմ. Ա 3): Եթե Պողոս առաքյալն աշակերտների աղոթքների կարիքն ուներ, որչափ առավել եւս մենք կարիք ունենք միմյանց համար աղոթելու. եւ մենք, ուրիշների համար աղոթելով, ուրիշների աղոթքները կշահենք մեզ համար: Քանզի Նա, Ով աղոթքների Վարդապետն է եւ Ընդունիչը, հրամայում է ամենքի Հորն աղոթել ոչ հատուկ անձի համար, այլ բոլորի՝ «Հայր մեր» ասելով, քանզի սուրբ Ավագանով որդեազանք Նրան (Խոսքով Անձեւացի):

Այո՛, խիստ կարեւոր են միմյանց համար արված մեր աղոթքները, քանզի շատ հաճախ, երբ մեր մերձավորներն ու մտերիմները հայտնվում են ինչ-ինչ նեղությունների ու վշտերի մեջ, մենք չենք կարողանում նրանց օգնել այլ կերպ, եթե ոչ՝ միայն աղոթքով, որն էլ ամենամեծ օգնությունն է լինում նրանց: Շատերս ենք մեր առօրյա կյանքում սբ. Պողոս առաքյալի պես դիմում մեր մտերիմներին՝ ասելով. «Աղոթի՛ր ինձ համար»: Խնդրում ենք, որովհետեւ հավատում ենք աղոթքի զորությունը, զգում ենք այդ աղոթքի կարիքը, եւ կյանքում ամենաբարդ իրավիճակներում, երբ վտանգված է, օրինակ, մեր առողջությունը եւ վիրահատական միջամտության անհրաժեշտությունն ունենք կամ հայտնվել ենք որեւէ դժվարին փորձություն մեջ, խնդրում ենք մեր մերձավոր բարեկամ-հարազատներին, ընկերներին՝ հիշել մեզ իրենց աղոթքներում: Եվ թե որքան երախտապարտ ենք լինում նրանց հետո, երբ ամեն ինչ հաջողությամբ է պսակվում, հնարավոր չէ նկարագրել բառերով: «Ուր մեկ կամ երկու հոգի հավաքված են իմ անունով, այնտեղ եմ ես, նրանց մեջ», - ասում է Տերը (տե՛ս Մատթ. ԺԸ 20): Այո՛, Նա լսում է մաքուր ու անկեղծ սրտից բխած աղոթքները նրանց, ովքեր աղոթում են իրենց պատկերակցի, ի Քրիստոս իրենց քույրերի ու եղբայրների համար: Մերձավորների համար աղոթող մարդը նույնպես զգում է իր արած աղոթքի զորությունը, քանզի ինքը նմանապես հոգեւոր օգուտ է ստանում՝ արժանանալով Աստծու ողորմածութ-

յանն ու ներողամտությունը: Այլոց համար իր արած աղոթքները, մի տեսակ, վերադառնում են իրեն, քանզի մարդը չի կարող աղոթել ուրիշի համար, եթե իր սրտում չունենա սրտացավություն, մարդասիրություն ու կարեկցանք դեպի իր մերձավորը: Ուրիշի համար աղոթքը հոգեւոր ողորմության մի տեսակ է՝ ոչ պակաս կարեւոր նյութական ողորմությունից: Այլոց համար աղոթքի մեծ գործության եւս մեկ օրինակ հիշենք Գործք Առաքելոցից, երբ Պետրոս առաքյալը կապկպված էր ամուր կապանքներով, մինչդեռ «եկեղեցում նրա համար ստեպ-ստեպ աղոթքներ էին արվում» (Գործք. ԺԲ 5), որոնք էլ նրան անմիջապես ազատեցին բանտից...: Սակայն պետք է աղոթել ոչ միայն մերձավորների ու ընկերների, այլեւ որքան էլ դժվար լինի՝ մեր թշնամիների ու մեզ ատողների համար, ըստ տերունական Խոսքի. «Սիրեցե՛ք ձեր թշնամիներին եւ աղոթեցե՛ք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ եւ հալածում» (Մատթ. Ե 44): Որպես ճշմարիտ քրիստոնյաներ՝ պետք է մերժենք մեր սրտերից քենն ու ոխը, ներենք նրանց, որպեսզի մեր երկնավոր Հայրն էլ մեզ ների մեր հանցանքները (տե՛ս Մատթ. Զ 14): Առավել հեշտ կլինի նրանց համար աղոթել, եթե խղճանք նրանց ու գիտակցենք, որ սատանան կուրացրել է նրանց ու չեն հասկանում, թե ինչ են անում: Հայրերն իրենց գրվածքներում ունեն հատուկ թշնամիների համար գրված աղոթքներ: Սբ. Ն. Շնորհալու «Հավատով խոստովանիմ» աղոթքի 23-րդ գլխից մի հատված հիշենք. «Թողություն չնորհիր նաեւ իմ թշնամիներին եւ ինձ ատողներին՝ իմ դեմ գործած հանցանքների համար, եւ ետ դարձրու նրանց չարիքից, որ պահում են իմ դեմ...»: Այս կերպ աղոթելով նրանց համար՝ մենք իրապես կկատարենք առաքյալի այս պատգամը եւս. «Թույլ մի՛ տուր որ չարը հաղթի քեզ, այլ բարի՛՛վ հաղթիր չարին» (Հռոմ. ԺԲ 21):

Աղոթենք նաեւ մեղավորների ու անհավատների դարձի ու ապաշխարության համար, որպեսզի մեղքերի մեջ անզղջում չմնան, այլ Տիրոջ ողորմությամբ ու մեր հարատեւ ու անձանձրույթ աղոթքների շնորհիվ դառնան Աստծուն՝ ժառանգելով փրկությունը:

ԱՂՈԹՔ ՆՆՁԵՑՅԱԼՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Հայրերն իրենց գրվածքներում կարեւորում են նաեւ մեր ննջեցյալների համար մեր կատարած աղոթքները, որովհետեւ, ինչպես սբ. Գր. Տաթևազին է ասում, «նրանք այլեւս չեն կարող ապաշխարել մեղքերի համար, ուստի միայն մարդասեր եւ գթած Աստծու ողոր-

մուլթյունն են ակնկալում եւ կարոտում ողջերի աղոթքներին...»:

Ճշմարտապես աղոթելով մեզ նմանների համար՝ սրբվում ու ազնվանում են մեր հոգիները, թեթեւանում ու խաղաղվում, որովհետեւ «Աղոթքը սեր է, անձնվիրություն դեպի մեր երկնավոր Հայրը եւ Նրա երկրավոր որդիները, որ մեր եղբայրներն են», - ասում է Գարեգին Հովսեփյան կաթողիկոսը եւ հավելում, որ Քրիստոսի ողջ կյանքն էլ Աստծուն նվիրված մի աղոթք էր: Այո՛, մեր Տերն Իր երկրավոր կյանքի ընթացքում աղոթեց ողջ մարդկության փրկության համար, մինչեւ իսկ վերջին շունչն աղոթում էր Իրեն անարգողների ու խաչողների համար՝ մեզ օրինակ լինելով: Թող մեր կյանքն էլ լինի Աստծուն նվիրված աղոթք՝ զարդարված բարի գործերով ու աղոթասիրությամբ:

«Անդադար աղոթենք, որպեսզի փորձության մեջ չընկնենք» (տե՛ս Մատթ. ԻԶ 41), քանզի օրերը չար են, երբ ամեն քայլափոխի հանդիպում ենք մեր հավատի հիմքերը խաբւլող տարատեսակ փորձությունների ու գայթակղությունների: Աղոթենք Աստծուն՝ խնդրելով մեղքերի թողություն, հոգիների ու մարմինների բժշկություն, ճշմարիտ դարձ եւ ապաշխարություն ոչ միայն մեր անձերի, այլեւ բոլորի համար, աշխարհին ու մարդկանց հոգիներին խաղաղություն, սեր, համերաշխություն...: Աղոթենք թե՛ ծանոթների, թե՛ անծանոթների համար, եւ ինչպես Ֆ. Դոստոևսկու հայտնի ստեղծագործության մեջ գլխավոր հերոսներից մեկն է ասում. «Մեր աղոթքների մեջ հիշատակենք նրանց, ովքեր աղոթող չունեն իրենց համար, նաեւ նրանց, ովքեր չեն ուզում աղոթել...»: Այո՛, աղոթենք այդպիսիների համար, որպեսզի մի օր Տիրոջ ողորմությամբ նրանք էլ դառնան ջերմեռանդ աղոթողներ՝ մատուցելով Աստծուն իրենց աղոթքի պարույրները՝ սեր, խնդություն, խաղաղություն, խոնարհություն, եղբայրասիրություն, ողորմածություն, համբերություն...:

(2011 թ., մարտ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

«ՏԵՐ, ԹՈՂ ԵՍ ԱՊՐԵՄ, ՈՐ ՕՐՀՆԵՄ ՔԵՂ...»

Աստվածապարգեւ մարդ էակի երկրավոր, ժամանակավոր կյանքը, որի նպատակը երկնային արքայությունը ժառանգելն է, փչոտ

ու դժվարանցանելի է՝ լի բազմապիսի փորձություններով ու գայթակղություններով, ինչպես Տերը նախապես զգուշացրեց. «Ինչքան անձուկ է դուռը եւ նեղ՝ ճանապարհը, որ տանում է դեպի կյանք, եւ սակավաթիվ են նրանք, որ գտնում են այն» (Մատթ. է 14): Յուրաքանչյուր ոք, ով մտնում է այդ նեղ դռնով, ընթանում անձուկ, բայց քաղցր ու լուսավոր այդ ճանապարհով, քաջ գիտակցում է, որ բազում նեղություններ ու դժվարություններ պետք է կրի, հալածանքների ու փորձությունների պիտի ենթարկվի՝ այդ կերպ մասնակիցը լինելով Քրիստոսի չարչարանքներին, ինչպես եւ գրված է. «Եթե Իր չարչարանքներին կցորդ ենք, հաղորդակից ենք լինելու եւ փառքին» (Հռոմ. Ը 17): Տիրոջ ուղենշած փրկության ճանապարհով ընթացող եւ աստվածհայտնության քաղցրությունն ապրած մարդն աստվածապարգեւ իր կյանքի ընթացքում փորձում է հնարավորինս հեռու մնալ մեղքերից ու սխալներից, պայքարում է իր հավատի հիմքերը խախտող բազմատեսակ փորձությունների ու դժվարությունների դեմ՝ արհամարհելով դրանք, քանի որ սիրում է Տիրոջ պատվիրանները «ոսկուց ու տպագիրոնից ավելի» (Հմմտ. Սաղմ. ՃԺԸ 127)՝ սաղմոսերգուի հետ կրկնելով. «Որքան քաղցր են Քո խոսքերն իմ քիմքին՝ ավելի քաղցր, քան մեղրն է իմ բերանին» (Սաղմ. ՃԺԸ 103): Անկողոպտելի գանձ է Աստծու սերը, անճառելի ուրախություն, եւ բերկրում է այն հոգին, որն ունի այդ սերը: Նա փափագում է մշտապես Տիրոջ ներկայության մեջ լինել, աստվածային պատվիրանների համաձայն ապրել եւ առաքինի ընթացք ունենալ: Սակայն մարդն ունի մեղանշական բնություն եւ սխալական է, ուստի որքան էլ փորձում է տիրավանդ պատգամների համաձայն ապրել, գերծ չի մնում սայթաքումներից ու գլորումներից, մեղքից ու փորձանքներից, գայթակղություններից: Գաղտնիք չէ, որ Տեր Աստված հանապազ հոգում է յուրաքանչյուրիս ուղիղ ընթացքի համար, քաղցրությամբ խնամում մեզ: Նա մշտապես փրկում է Իրենից երկյուղածներին բոլոր դժվարություններից ու փորձություններից, ըստ այն խոսքի, որ ասում է. «Տերը պահպանում է բոլոր նրանց, ովքեր սիրում են Իրեն, եւ Տերը կործանում է բոլոր մեղավորներին» (Սաղմ. ՃԽԴ 20): Յուրաքանչյուր քրիստոնյա իր իսկ կյանքի օրինակով կարող է վկայել, թե Աստված որքան է ողորմում, օգնության ձեռք մեկնում, փորձությունների բովում հայրաբար խնամում նեղությունների ու դժվարությունների մեջ ընկած Իր «ընտրյալ անոթներին»՝ չթողնելով, որ կործանվեն, ինչպես սաղմոսում է ասվում. «Տերն ուղղում է այն մարդու ընթացքը, ով շատ

է սիրում իր ճանապարհը: Եթե անգամ նա սայթաքի, չի կործանվի, քանզի Տերը բռնել է նրա ձեռքը» (Սաղմ. ԼԶ 23-24): Իրապես՝ անհուն ու անսահման են Աստծու ողորմածությունն ու գթությունը, եւ անեզր է Նրա քաղցրությունն իր արարածների հանդեպ: Որքան է պատահել, որ կյանքում չհասկանալով Տիրոջ կամքը կամ չանսալով Նրա ձայնին՝ մոլոր ճանապարհով ենք քայլել, որի վերջը, անշուշտ, կորուստ եւ կործանում պետք է լիներ մեր հոգու եւ մարմնի համար: Սակայն Տեր Աստված տարբեր կերպերով եւ ճանապարհներով փորձում է իր կամքը հասկացնել, ճիշտ ուղու վրա կանգնեցնել մեզ: Եվ երբ անմտաբար չենք հասկանում Նրա կամքը, Նա մեզ չի լքում բնավ եւ չի թողնում, որ գլորվենք ու կործանվենք, այլ ուղղում է մեր ընթացքը եւ սթափեցնում մեզ, ինչպես եւ գրված է. «Տերն ամուր է պահում բոլոր սայթաքողներին եւ ոտքի կանգնեցնում բոլոր գլորվածներին» (Սաղմ. ՃԽԴ 14): Տեր Աստված թույլ է տալիս, որ ընկնենք եւ օգնում, որ կանգնենք, որպեսզի ավելի հաստատվենք մեր հավատի մեջ, հաստատուն քայլերով այլեւս առաջ գնանք, անչեղ ընթացք ունենանք՝ մարգարեի հետ կրկնելով. «Քո տված փոքր նեղությունը խրատ է մեզ համար» (Եսայի ԻԶ 16): Ահա այս գիտակցումով էլ մարդն առավել ապավինում է Աստծուն, իր կամքն անտեսելով՝ նախ եւ առաջ Աստծո կամքն է փնտրում, ապավինում աստվածային նախախնամությունը՝ վայելելով խաղաղություն եւ հոգեւոր երջանկություն. «Նրանք, որոնք Տիրոջն են ապավինում, նոր ուժ պիտի ստանան եւ նոր փետուրներով զարգարվեն ինչպես արծիվներ, պիտի վազեն, բայց չպիտի հոգնեն, պիտի գնան, բայց քաղց չպիտի զգան», - ասում է մարգարեն (Եսայի Խ 31): Ուստի գիտակցելով Աստծո ողորմության վեհությունն ու մեծությունը մեղավորներիս հանդեպ՝ չենք զաղարում օրհնել, բարեբանել ու փառաբանել Աստծուն, Ով փոքր նեղություններով մեզ խրատում է, որպեսզի այլեւս խորագետ լինենք, կյանքում ցանկացած պարագայում նախ եւ առաջ Տիրոջ կամքը փնտրենք, ըստ այդմ ապրենք ու ընթանանք, հրաժարվենք մեր ցանկություններից ու «ես»-ից՝ աղոթելով. «Սովորեցրո՛ւ ինձ կատարել կամքը Քո...» (Սաղմ. ՃԽԲ 10), եւ՝ «Ցույց տուր ինձ ճանապարհն այն, որով պիտի գնամ...» (Սաղմ. ՃԽԲ 8): Հոգեկան զմայլանքի եւ ցնծության այդ պահերին աչքերդ բարձրացնում ես դեպի վեր եւ ի խորոց սրտի փառք տալիս տիեզերքի Արարչին. «Պիտի փառաբանեմ Քեզ, Աստված իմ եւ թագավո՛ր իմ, ու հավիտյան ու հավիտյանս հավիտենից Քո անունն օրհնեմ» (Սաղմ. ՃԽԴ 1): Ինչպե՞ս կլռեմ, Տե՛ր, ճաշակելով

Քո սիրո եւ շնորհների մեծ քաղցրութիւնը: Տե՛ր Աստված իմ, «թող ես ապրեմ, որ օրհնեմ Քեզ» (Սաղմ. ՃԺԸ 175):

(2007 թ., փետրվար, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔՈ ԿԱՐՔԻ ԹՈՂ ԼԻՆԻ, ՏԵ՛Ր...

«Աստու կամքը մեղավորների դարձն է եւ հոգիների փրկությունը՝ մեղքի ու չարիքի բռնությունից» (Սբ. Գր. Տաթևացի)

Սուրբ Գրքից եւ Եկեղեցու սրբազան Հայրերի վարդապետութիւնից Հայտնի է, որ Աստծու կամքն իր պատկերով եւ նմանութեամբ ստեղծված մարդու փրկութիւնն ու սրբութիւնն է, ինչպես ասում է առաքյալը, Աստված կոչեց մեզ սրբութեան (տե՛ս Ա Թես. Դ 7): Խախտելով աստվածային պատվիրանն ու զանց առնելով Աստծո կամքը՝ չուտել արգելված պողից, մարդը վտարվեց Եդեմի պարտեզից՝ ժառանգելով փուշ ու տատաակ աճեցնող երկիրը: Սակայն Աստվածորդու մարդեղութեամբ ողջ տիեզերքին բացվեց փրկութեան ճանապարհը. անկյալ մարդկութիւնը ոչ միայն վերստին արժանացավ կորուսյալ դրախտ վերադառնալուն, այլեւ մարդեղացյալ Աստվածորդուց ուսանեց աստվածային փրկագործութեան խորհուրդը: Քրիստոսը ողջ մարդկութեանն օրինակ եղավ՝ Հոր կամքին ցուցաբերած իր հնազանդութեամբ: Բավական է հիշել միայն մեր Տիրոջ աղոթքը Գեթսեմանիի պարտեզում՝ իր աշխարհակեցույց չարչարանքներից առաջ. «Հա՛յր իմ, եթե կարելի է, այս բաժակը թող ինձնից հեռու անցնի, բայց ոչ՝ ինչպես Ես եմ կամենում, այլ՝ ինչպես Դու» (Մատթ. ԻԶ 39): Նա հնազանդվեց իր Հոր կամքին, հնազանդվեց մինչեւ խաչի անարգ մահ, քանզի դրա համար իսկ մարդացել եւ աշխարհ էր եկել. «Եթե կարելի չէ, որ այս բաժակն ինձնից հեռու անցնի, ապա այն կխմեմ. Քո կա՛մքը թող լինի» (Մատթ. ԻԶ 42),- ասաց Նա՝ գերազանցապես հնազանդվելով հայրական բարերար կամքին: Ս. Գիրքը լի է աստվածային կամքին հնազանդվելու բազում փաստերով: Հիշենք Աբրահամի օրինակը, թե ինչպես նա աներկբայորեն հնազանդվեց Աստծուն՝ զոհաբե-

րության տանելով իր միակ որդուն՝ Իսահակին, որովհետեւ հավատում էր Տիրոջ այն Խոսքին, թե՛ «Քո հետնորդներին պիտի բազմացնեմ երկրի ավազի չափ. եթե որեւէ մեկը ի վիճակի լինի հաշվելու երկրի ավազը, ապա քո հետնորդներն էլ թիվ կունենան» (Ծննդ. ԺԳ 16): Նա գիտեր, որ Աստված կարո՛ղ է մեռելներից հարություն տալ Իսահակին եւ կենդանացնել... Բոլոր սրբերն ու աստվածահաճո մարգարեները, առաքյալներն ու Տիրոջ բոլոր հետեւորդները երկյուղածությամբ հնազանդվում էին աստվածային սուրբ կամքին, իրենց «Ա»-ը մի կողմ թողած՝ ընթանում էին Տիրոջ լույս պատվիրանների ճանապարհով՝ ընդունելով Տիրոջ առջեւ իրենց կամքի անկատարությունն ու ոչնչությունը: Բոլոր աղոթքների դուռը հանդիսացող «Հա՛յր մեր» աղոթքի մեջ էլ Տերը պատվիրեց իր կամքը խնդրել. «Քո կա՛մքը թող լինի երկրի վրա, ինչպես որ երկնքում է» (Մատթ. 2 10): Եվ ինչպես սբ. Գր. Տաթևացին է բացատրում. «Երկնքում հրեշտակները եւ երկնային բոլոր գորություններն Աստծու կամքն են կատարում, իսկ մարդն իր ինքնիշխան կամքով հեռանում է Աստծուց եւ մեղքերի մեջ ընկնում: Այլ խոսքով՝ խնդրում ենք, որ մարդիկ էլ Աստծու կամքը կատարեն, իսկ Աստծու կամքը մարդու փրկությունն է»: Յուրաքանչյուրս մեր բազմազբաղ առօրյայում գործում ենք Աստծու կամքին հակառակ գործեր, որովհետեւ մեր կամքը նախապատիվ ենք համարում աստվածային սուրբ կամքից: Քրիստոնեությունն ուսուցանում է խոնարհվել Աստծու հայրական Աջի ներքո, կատարել Աստծու սուրբ կամքը՝ հրաժարվելով մեր՝ շատ հաճախ կործանարար կամքից, սակայն սա բնավ էլ Աստծուց մարդուն տրված ազատ կամքի ոտնահարում չէ, քանի որ Աստծու կամքին հնազանդվելը ոչ միայն չի սահմանափակում մարդու ազատությունը, այլեւ փրկում, ազատում է նրան կամավոր ստրկությունից, որի մեջ գտնվում են այն մարդիկ, ովքեր մերժելով Աստծու կամքն ու պատվիրանները՝ դարձել են մեղքի ծառաներ, ինչպես ասում է առաքյալը. «Զգիտե՞ք, թե ում համար, որ դուք ձեզ ծառայության մեջ եք դնում հնազանդության համար, ծառա եք, ում որ հնազանդվում եք. եթե մեղքին, մահվան է տանում, իսկ եթե Աստծու հնազանդությանը, արդարության» (Հռոմ. 2 16), նաեւ. «Մարդ ինչից որ հաղթվում է, նրան էլ ծառա է» (Բ Պետր. Բ 19): Ցավոք, այսօր առավել, քան երբեւէ աստվածապատկեր մարդը գտնվում է այդ ստրկական վիճակում, քանի որ ազատ կամքով մերժելով իրեն կյանք պարգեւած Աստծո կամքը՝ ընտրում է այն, ինչ հաճելի է իրեն, ինչը հեռացնում է

Աստծուց եւ փրկութեան ճանապարհից: Աստծո կամքին հնազանդ-վելը հեշտ չէ հատկապես մեր օրերում, երբ այնքան շատ են գայ-թակղություններն ու ամեն քայլափոխի հանդիպող սատանայի որոգայթները: Հաճախ չարը մարդու համար վնասակարն ու կոր-ծանարարը ներկայացնում է իբրեւ Աստծուն հաճո մի բան, իբրեւ Աստծո կամքը՝ մարդուն դրդելով ամեն գնով հասնել իր ցանկացա-ծին: Փորձում է նենգորեն ու ծածուկ կերպով՝ խավարն իբրեւ լույս ներկայացնելով, չարը՝ բարի: Եվ չարի ծուղակն առավել դյուրութ-յամբ է ընկնում այն մարդը, ով առավել ապավինում է իրեն, քան Աստծուն: Եզնիկ Կողբացին ասում է, որ «աստվածասերը պետք է զգուշանա իր կամքից՝ որպես թշնամուց», որովհետեւ մարդկութ-յան պատմութիւնը ցույց է տալիս, որ շատերը, իրենց կամքին հե-տեւելով, կորստյան ենթարկվեցին: Մինչդեռ հարկ էր Աստծո բարի կամքի հետ նույնացնել անձնական կամքն ու հաճությունը: Կյան-քում հաճախ, հատկապես երբ ընտրութեան առջեւ ենք կանգնած լինում, դժվարանում ենք կողմնորոշվել՝ ո՞րն է Աստծու կամքը, ինչպե՞ս հասկանալ այն, ի՞նչ անել՝ չսխալվելու համար: Եկեղեցու սուրբ հայրերն ուսուցանում են այսպիսի պարագաներում անվե-րապահորեն, անմնացորդ կերպով վստահել Աստծուն, ապավինել Նրա սուրբ կամքի զորութեանը՝ անդադար ջերմեռանդ աղոթքներով բախելով Աստծու ողորմութեան դուռը, որպեսզի մի ելք ցույց տա, օգնի տվյալ հարցի ճիշտ լուծումը գտնել: Սակայն հարկ է խոստո-վանել, որ հաճախ թեւեւ աղոթում ենք, որ Աստծո կամքը լինի, բայց մեր հոգու խորքում փափագում ենք, որ մե՛ր կամքը լինի: Եվ երբ Աստծո կամքը «հակասում» է մեր կամքին, անմտաբար թուլակամ գտնվելով՝ կատարում ենք մեր ցանկացածը, մեր սրտի ուզածը՝ վրդովեցնելով Աստծուն: Եվ, բնականաբար, ժամանակին էլ հնձում ենք մեր սերմանածի դառը պտուղները՝ զղջալով, որ չհնազանդվե-ցինք, չանսացինք Աստծո բարի կամքին: Առաքելական թղթերում հաճախ ենք հանդիպում «եթե Տերը կամենա» արտահայտութեանը. եթե Տերը կամենա, կանենք այս կամ այն բանը: Սբ. Հակոբոս առաք-յալը զգուշացնում է. քանի որ մենք ոչինչ չգիտենք վաղվա մասին, ապա հարկ է խոնարհաբար ասել. «Եթե Տերը կամենա, եւ ապրենք, կանենք այս կամ այն բանը» (Հակ. Դ 15): Հարկ է միշտ խնդրել, որ ոչ թե մեր, այլ Աստծո կամքը կատարվի մեր կյանքում: Սբ. Հով-հաննես առաքյալն ասում է. «Ինչ էլ խնդրենք ըստ Նրա կամքի, Նա մեզ կլսի» (Ա Հովհ. Ե 14): Եթե չենք ստանում մեր խնդրածը, նշա-նակում է, որ Աստծո կամքը չէ, կամ դեռ ժամանակը չէ, որ ստա-

նանք այն, ինչ խնդրում ենք: Խոհեմաբար հնազանդվենք Աստծո սուրբ կամքին՝ գիտակցելով, որ Նա ավելի լավ գիտի, թե ինչ է մեզ պետք եւ հոգում է մեր մասին: Ինչի էլ ձգտենք կյանքում, միշտ հիշենք հայրերի հոգեշահ խոսքը. «Մարդը ցանկանում է, Աստված տնօրինում»: Ուրեմն անմնացորդ կերպով հնազանդվենք Նրա գերազանց եւ փառավոր կամքին՝ նույնիսկ դժվարին նեղությունների մեջ: Հետեւենք սբ. Պողոս առաքյալի օրինակին, որ ասում է. «Լի եմ մխիթարությամբ. մեր բոլոր նեղությունների մեջ լցված եմ ուրախություն» (Բ Կորնթ. է 4), քանզի բոլոր նեղություններն ու տառապանքները կրում էր Աստծու արքայության համար: Մինչդեռ դժգոհելով ու տրտնջալով, Աստծուն մեղադրելով՝ ոչ միայն չենք թեթեւացնում մեր ծանր վիճակը, այլեւ առավել անտանելի ենք դարձնում՝ ընկնելով մեղքերից մեծագույնի՝ հուսահատության մեջ: Նման իրավիճակներում խոնարհաբար ընդունենք Աստծո թույլտվության արդարացիությունը՝ այս կերպ աղոթելով. «Տե՛ր Աստված, նշանակում է Քեզ այսպես է հաճո, օգնի՛ր ինձ այս վիշտն արժանապատվորեն տանել»: Եվ երբ այսպես աղոթենք, Աստված էլ պիտի մխիթարի, օգնի, ուժ եւ կարողություն տա մեզ՝ հաղթահարելու ամենածանր փորձությունն անգամ: Տերն Ավետարանում ասում է. «Ես ո՞ւմ եմ նայելու, եթե ոչ հեզերին ու խոնարհներին եւ նրանց, ովքեր դողում են Իմ խոսքից» (Եսայի ԿԶ 2), նաեւ առաքյալն է խոնարհության կոչում. «Խոնարհվեցե՛ք Աստծո հզոր ձեռքի տակ, որպեսզի ժամանակին Նա ձեզ բարձրացնի» (Ա Պետր. Ե 6): Միշտ հիշենք, որ առանց Աստծո գիտություն, կամքի՝ մի տերեւ իսկ ծառից չի ընկնում, եւ մինչեւ անգամ մեր գլխի մագերը բոլորն իսկ հաշվված են (տե՛ս Մատթ. Ժ 30): Գիտենալով այս՝ համբերությամբ տանենք աստվածային նախախնամությամբ ու սուրբ կամքով մեզ բաժին հասած նեղություններն ու դժվարությունները, խնդրենք, որ Աստված ուժ եւ կարողություն տա մեզ՝ խոնարհաբար հնազանդվելու Իր սուրբ կամքին: Ապրենք մեզ տված այս ժամանակավոր կյանքը զգաստությամբ եւ աստվածաշտությամբ՝ հիշելով, որ «Աստված մեզ կոչեց Իր հավիտենական փառքին՝ Քրիստոս Հիսուսի միջոցով, որին մի փոքր ժամանակ չարչարակից պիտի լինենք» (Հմմտ. Ա Պետր. Ե 10): Ապավինենք Աստծուն մեր ողջ հոգով եւ էություն՝ Դավիթ սաղմոսագուհի հետ կրկնելով. «Յո՛ւյց տուր ինձ ճանապարհն այն, որով պիտի գնամ..., քանզի Քեզ իմ ապավենը դարձրի: Սովորեցրու ինձ կատարել կամքը Քո, քանզի Դու ես Աստվածն իմ» (Սաղմ. ձԽԲ 8-10): Այլեւ սբ. Ն. Շնորհալու հոգեշահ աղոթքով միշտ

դիմենք մեր Արարչին. «Բարիք կամեցող, Տե՛ր կամարար, մի՛ թող ինձ գնալ իմ անձի կամքով, այլ առաջնորդի՛ր ինձ միշտ լինել ըստ Քո բարեսեր կամքի. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս»։ ամեն։

(2009 թ., սեպտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան»
երկշաբաթաթերթ)

ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ ԿԱՐՈՂ Է ԴԱՌՆԱԼ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ...

Ծննդոց Գիրքը փաստում է, որ ցավն ու տառապանքը, հիվանդությունն ու մահը ուղղակի հետեւանք են արարչադիր պատվիրանի նկատմամբ մարդու ոտնձգության՝ մեղքի, որովհետեւ առաջին մարդկանց պատվիրանազանցության արդյունքում մարդու կյանքը լցվեց բազմապիսի ցավերով ու տառապանքներով. զրկվելով դրախտային երանավետ կյանքից՝ մարդը ժառանգեց տառապանքից ու մահվամբ պսակվող կյանքը։ Խաթարվեց նաեւ Աստծո եւ մարդու միջեւ, ապա՝ բնության եւ մարդու միջեւ ներդաշնակ հարաբերությունը։ Բնության ամենից հրաշալի երեւույթը՝ կնոջ որդեծնության աստվածադիր օրենքը, վերածվեց ցավազին երկունքի, մարդու ամենից բնական եւ հաճելի զբաղմունքը՝ աշխատանքը, վերածվեց տանջանքի...։ Մարդն ընկավ մահվան ու ապականության լծի տակ։ Ու թեեւ Քրիստոսի փրկագործությունը եւ մկրտությունն սուրբ խորհրդով մարդը ձերբազատվում է սկզբնական մեղքից եւ որդեգրվում Աստծուն, սակայն մարդու մեղանշական բնությունը չի փոխվում. մարդն իր ազատ կամքով ընտրում է կա՛մ բարին, կա՛մ չարը։ Ուստի հաճախ է ընկնում սատանայի որոգայթները՝ գործելով Աստծուն անհաճո արարքներ, ապրելով մեղսալից ու անօրեն կյանքով, իսկ մեղքի հետեւանքը, ինչպես արդեն ասվեց, ցավն ու տառապանքն են։ Ուստի այս աշխարհում ապրող մարդը չի կարող խուսափել ցավից ու տառապանքից, չի կարող զերծ մնալ հիվանդություններից, որովհետեւ այլեւս մահկանացու է եւ դյուրասահ դեպի մեղքը։

Մարդը կարող է տառապել տարբեր պատճառներով՝ հանկարծահաս դժբախտություն, անբուժելի հիվանդություն, հարազատի անժամանակ մահվան, ծնողների անհաշտություն կամ հենց իր անհաջող ամուսնություն եւ զանազան այլ պատճառներով: Նման իրավիճակներում մարդը հաճախ է կորցնում ինքնատիրապետումը՝ անմտորեն մեղադրելով իրեն կյանք չնորհող Աստծուն:

Սակայն քրիստոնեական ընկալում ունեցող մարդու համար տառապանքն այլ արժեք, այլ իմաստ ունի: Համբերատարությամբ ու հնազանդությամբ կրելով իրեն բաժին հասած դժբախտությունը, փորձությունը՝ քրիստոնյա մարդը փորձում է դաս քաղել դրանից, անդրադառնալ մինչ այդ ապրած իր կյանքին, վերլուծել ու տեսնել, թե արդյոք ինչ-որ տեղ չի՞ սայթաքել, մեղանչել, Աստծուն անհաճո գործեր կատարել՝ չզգալով այդ: Մինչդեռ փորձությունների մեջ սթափվելով ու զգաստանալով՝ ուղղում է իր ընթացքը: Խոնարհվելով Աստծու առջեւ եւ ապավինելով Նրա ամենակարողությանը՝ մարդը հաղթահարում է անհաղթահարելի թվացող ամեն դժվարություն՝ իրեն մարտակից եւ օգնական ունենալով մեր հավատի Զորագլուխ Հիսուս Քրիստոսին, Ով «փորձության հետ փրկության ելք էլ է ցույց տալիս» (Ա Կորնթ. Ժ 13):

Այսօր էլ մեր կողքին ապրում են մարդիկ, որոնք կյանքի հասցրած անակնկալ դժբախտությունների եւ հարվածների մեջ, չունենալով անգամ ճշմարիտ աստվածաճանաչողություն, հենց Աստծու զորակցությամբ եւ օգնականությամբ հաղթահարել են կյանքի հասցրած բոլոր դառն հարվածները՝ սրբվելով ու թրծվելով տառապանքների մեջ: Այլ կերպ ասած՝ տառապանքը նրանց համար դարձել է մաքրագործում: Լինելով Կենդանի Աստծո պատկերն ու նմանությունը (տե՛ս Ծննդ. Ա 26)՝ այդպիսի մարդիկ տառապանքների ու փորձությունների բովում դարձել են ավելի մարդկային ու սրտացավ, գթասիրտ ու ողորմած, զգայուն բոլոր դժբախտների ու տառապյալների նկատմամբ, լցվել բարությունը ու սիրալիր կարեկցանքով դեպի ուրիշները՝ անկախ նրանց հարստությունից եւ հասարակության մեջ ունեցած դիրքից: Տառապանքների բովով անցած մարդը դառնում է նաեւ խոնարհ ու հանդուրժող՝ ընդունակ լինելով խոնարհվել իր նմանի առջեւ...: Միով բանիվ՝ նա, ով իր սեփական փորձով է ճանաչում կյանքի հասցրած փորձություններն ու տառապանքները, ճաշակում դրանց ողջ դառնությունը եւ իր մեջ ուժ եւ կարողություն է գտնում հաղթահարել դրանք ու առաջ շարժվել՝ չկորցնելով իր մարդկային դիմագիծը, կերպարը,

դառնում է մարդասեր եւ ողորմած, ինչպես իր երկնավոր Հայրը: Նեղությունների եւ դժվարությունների մի այլ՝ դրական կողմի մասին է խոսում Աստուան դը Սենտ Էքզյուպերին՝ ասելով. «Մարդն ինքն իրեն ճանաչում է խոչընդոտների դեմ պայքարելիս»: Իհարկե միշտ չէ, որ տառապանքը մաքրագործում է մարդուն եւ հասցնում նշված երանելի վիճակին: Ցավոք, շատ մարդիկ փորձությունների ու դժբախտությունների մեջ ըմբոստանում են Աստծու դեմ, ուրանում Նրան՝ չփորձելով դաս քաղել փորձությունից: Այս կերպ վարվող մարդիկ, մանուկ հասակում ստացած չլինելով քրիստոնեական կրթություն եւ դաստիարակություն ու ապրելով անհոգ ու փափուկ կյանքով, չեն դիմանում փորձությանը՝ պատրաստ չլինելով դրան: Երանելի է այն մարդը, որի մատաղ հոգում մանկուց սերմանվում են հավատի մաքրամաքուր սերմերը՝ եթե ոչ ուղղակի, գոնե անուղղակի կերպով՝ բարոյականությամբ եւ մարդասիրությամբ, որոնք էլ ժամանակին պտուղ են տալիս՝ մարդուն պահելով քրիստոնեական ընթացքի մեջ: Երանելի է այն մարդը, ով տառապանքների ու փորձությունների բովում կարողացել է «մարդ մնալ»։ Նրա համար տառապանքն իրոք որ դարձել է մաքրագործում, կյանքն այլ իմաստ եւ արժեք է ստացել, իմաստավորվել: Ըստ Ֆ. Դոստոևսկու՝ «պետք է մարդ լինել մարդկանց մեջ եւ միշտ մարդ մնալ բոլոր դժբախտությունների մեջ, չհուսալքվել ու չընկճվել՝ ա՛յս է ասա կյանքը, ա՛յս է կյանքի նպատակը»:

Եկեղեցու մեծանուն հայրերն ու Աստծուց իմաստնացած աշխարհահռչակ մտածողները միակարծիք են. դժբախտություններն ու տառապանքները մաքրագործում, թրծում, կոփում ու ազնվացնում են մարդուն, մոտեցնում կյանքի Աղբյուրին (եթե, իհարկե, մարդը խոհեմաբար ճիշտ է ընկալում դրանք): Իտալացի գրող Լուիջի Պիրանդելլոն, որը հեռու էր քրիստոնեական հավատից, ասում է, որ մարդը «երեք այնքան մարդկային չէ, որքան այն ժամանակ, երբ տառապում է, որովհետեւ նա ձգտում է տեսնել դրա պատճառը, հասկանալ, թե ով է այդ տառապանքը տալիս իրեն...: Մինչդեռ ուրախության մեջ նա ոչ մի հարց չի տալիս իրեն, իբրեւ թե կարծես այդ ուրախությունը վերապահված լինել իրեն»: Իրապես, մարդն առօրյա բազմապիսի հոգսերի հորձանուտում հաճախ է ընկնում հոգեւոր թմբիրի մեջ՝ մոռանալով, որ Աստծու կնիքն է կրում եւ Աստծու պարգեւած կյանքն է վայելում: Եվ միայն դժվարություններն ու փորձություններն են «ստիպում» նրան հիշել իր աստվածային ծագման մասին, դառնալ Աստծուն, դիմել Նրա օգ-

նականությունը՝ փորձությունները հաղթահարելու եւ աստվածահաճո կյանք վարելու համար:

Կյանքում մեզ պատահած յուրաքանչյուր փորձություն եւ դժբախտություն Աստված թույլ է տալիս մեր իսկ օգուտի համար, որովհետեւ Նա մեր փրկությունն է կամենում, ուստի մեղքի մեջ կարծրացած անհավատին (նաեւ հոգեւոր թմբիրի մեջ հայտնված քրիստոնյային) փորձում է ուղղության բերել, Իրեն մոտեցնել, սրբել ու լուսավորել: Աստծու անսահման սիրո եւ անհուն ողորմածության արտահայտություն են դժվարություններն ու փորձությունները, որոնք ուղեկցում են մարդուն իր երկրավոր կյանքի ընթացքում: «Տրամություններն ու փորձությունները, մեզ հետ պատահած տխրությունները ոչ պակաս, քան բարիքները, բացահայտում են մեր նկատմամբ Աստծու ունեցած խնամակալությունը» (սբ. Հովհան Ոսկեբերան): Տառապանքն օգնում է մեզ վերագտնելու իսկական կապն Աստծու հետ: «Որքան հաճախ ենք մոռանում Աստծուն երախտագիտություն հայտնել Իր բոլոր շնորհների համար: Եվ միայն ցավն է մեզ ստիպում շրջվել դեպի Նա» (Գարեգին Ա): Շատ քրիստոնյաներ են վկայել ու վկայում, որ երբ փոքր-ինչ հեռանում են աղոթական կյանքից ու Աստծուց, ենթարկվում են ինչ-որ փորձության, որը խթան է հանդիսանում, որ սթափվեն ու նորից դառնան իրենց նախկին նախանձախնդիր ընթացքին, երբ ամեն օր ապրում էին Աստծով ու Աստծու համար՝ փառաբանելով Նրան Իր անպատում պարգևների, յուրաքանչյուր բացվող օրվա համար: «Ոչ ոք իրեն այնպես չի գլծում, ինչպես Աստված ամենքիս, Ով մեզնից ավելի շատ է ցանկանում, որ մեզ ոչ մի չարիք չպատահի», - դարձյալ ասում է սբ. Հովհան Ոսկեբերանը: Ուրեմն չմեղադրենք Աստծուն մեր տառապանքների մեջ, որովհետեւ մեր բոլոր դժբախտությունների պատճառն ու մեղավորը մենք ինքներս ենք, որ հակված լինելով դեպի մեղքն ու չարիքը՝ հաճախ ենք շարժում արդար Աստծու զայրույթը մեզ վրա, Ով Իր անբավ մարդասիրությունից ելնելով՝ մեզ այստե՛ղ, ա՛յս կյանքում է խրատում փոքրիկ փորձություններով, որպեսզի այնտե՛ղ չդատապարտի: Ահա թե որքան է սիրում մեզ մեր երկնավոր Հայրը, Ով սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին եւ ապաշխարությունը:

Դժվարությունների ու նեղությունների մեջ չըմբոստանանք Աստծու դեմ, անմտորեն չմեղադրենք Նրան մեր դժբախտությունների համար, այլ համբերող լինենք եւ հնազանդվենք աստվածային սուրբ կամքին՝ գիտակցելով դրանց օգտակարությունը մեզ համար:

Նաեւ հիշենք, որ «նեղ եւ անձուկ» է հավիտենական կյանք տանող ճանապարհը՝ լի տարատեսակ դժվարութիւններով ու փորձութիւններով: Քրիստոսը մեզ այստեղ փափուկ ու անհոգ կյանք չխոստացաւ, այլ զգուշացրեց, որ իր հետեւորդներն այստեղ՝ աշխարհում, անմասն չեն լինելու տառապանքներից ու փորձութիւններից, ինչպես եւ իր՝ Աշխարհի Փրկչի կյանքը եղաւ զրկանքներով ու տառապանքներով, անարգանքներով լի կյանք՝ մեղավոր մարդկութեան փրկութեան համար: Սակայն Քրիստոսն իր հրաշափառ Հարութեամբ հաղթեց մահվանը, ցավին ու տառապանքին՝ մեզ քաջալերութեան կոչ անելով, որովհետեւ «Ես, - ասում է, - հաղթեցի՝ աշխարհին» (Հովհ. ԺԶ 33): Քրիստոսի հետեւորդն այս աշխարհում դիմակայելով փորձութիւններին ու դժվարութիւններին եւ հաղթահարելով դրանք՝ Աստծով հաղթանակում է ցավի ու տառապանքի դեմ՝ ձգտելով հասնել խոստացված բարիքներին երկնային արքայութեան մեջ Քրիստոս Աստծո հետ, որտեղ չկան այլեւս ո՛չ սուգ ու տրտմութիւն, ո՛չ տառապանք, ո՛չ վիշտ ու նեղութիւն, ցավ ու հիվանդութիւն, որովհետեւ Աստված պիտի սրբի բոլոր տառապալանների աչքերից ամեն արտասուք (տե՛ս Հայտ. ԻԱ 4) ու նրանք հավիտյանս հավիտենից պիտի թագավորեն Անմահ Արքայի՝ Քրիստոս Աստծու հետ հավիտենական երանութեան ու անանց պարգեւների մեջ, որոնց արժանացել են այս ժամանակավոր կյանքում համբերութեամբ ու հնազանդութեամբ կրելով իրենց բաժին հասած նեղութիւններն ու փորձութիւնները՝ չհակադրվելով աստվածային սուրբ կամքին, չկորցնելով մարդկային դիմագիծն ու քրիստոնեական կերպարը եւ «փառավորվելով տառապանքներով»: Աստված հատուցում է յուրաքանչյուրին ըստ իր գործերի. փոքր վշտերի ու նեղութիւնների դիմաց Նա հարյուրապատիկ վարձատրում է մարդուն հանդերձալում: Փոքր է փորձութիւնների ու նեղութիւնների ժամանակը, բայց մեծ է հանգիստը հավիտենութեան մեջ, ժամանակավոր է նեղութիւնների չարչարանքը, եւ հավիտյանս հավիտենից է հանգիստը փափուկ դրախտում, անբավ ու անճառելի են բարիքները, անհատում՝ ցնծութիւնն ու երանելի հանգիստը, որը կժառանգեն Քրիստոսին չարչարանակից եղած բոլոր տառապալները, ինչպես վկայում է Ս. Գրքը. «Եթե Քրիստոսի չարչարանքներին կցորդ ենք, հաղորդակից ենք լինելու եւ փառքին» (տե՛ս Հռոմ. Ը 17):

(2010 թ., նոյեմբեր, «Քրիստոնիստ Հայաստան»
երկշաբաթաթերթ)

ԿՅՈՒՆՔԸ՝ ԽՈՉԻ ՃԱՆԱԳՈՐՀ...

«...Որպես Քրիստոսի չարչարանքներին մասնակիցներ, որպիսի եղեք, որպեսզի Նրա փառքի հայրնության ժամանակ էլ ցնծաք եւ ուրախանաք» (Ա Պետր. Դ 13)

... Ուրախություն եւ տխրություն, վիշտ ու ցնծություն, թախիծ ու բերկրանք..., արցունք եւ ժպիտ, ...ի վերջո՝ կյանք եւ մահ: Հակադիր երեւույթների մի ողջ շղթա, հակադիր եւ նույնքան ներհակ ու անբաժան, որ ուղեկցում են աստվածաստեղծ մարդուն ողջ կյանքի ընթացքում: Իրապես, մեր կյանքում թախիծն ու ուրախությունը, վիշտն ու բերկրանքը ներդաշնակ կերպով հաջորդում են միմյանց: Առանց տրամոլության չկա եւ ուրախություն, առանց ցավի՝ չկան ամոքում եւ բուժում. «Ամեն բանի ժամանակը կա, եւ աշխարհում ամեն գործ ունի իր ժամանակը. ...լալու ժամանակը եւ ծիծաղելու ժամանակը...», - ասում է Սողոմոն իմաստունը (տե՛ս Ժողովող Գ 4): Ուրեմն մարդուս երկրավոր կյանքը լի է ե՛ւ ուրախ, ե՛ւ տխուր օրերով: Որեւէ հողեղեն էակ գերծ չէ վշտից ու փորձություններից, քանզի ցավն ու տառապանքը, վիշտն ու խռովքը հետեւանք են մեղքով մթագնված մարդկային բնության անկատարության: Այս կյանքում մեզ վիճակվում է ե՛ւ վիշտ տեսնել, ե՛ւ վախ զգալ, ե՛ւ թախծել, ե՛ւ վհատվել, ե՛ւ մենակություն ապրել..., կարող է թվալ, թե մեր տառապանքներն անարդարացի են: Բայց քրիստոնեության կենարար լույսով լուսավորված եւ Քրիստոսի փրկարար պատվիրաններով առաջնորդվող մարդը գիտակցում է, որ առանց չարչարանքների ու տառապանքի չկա հաղթանակ, որ առանց խաչելության չկա հարություն, քանզի յուրաքանչյուր ոք այս կյանքում ի՛ր խաչի ճանապարհն ունի անցնելու: «Եթե մեկը կամենում է հետեւել ինձ, թող ուրանա իր անձը, վերցնի իր խաչը եւ գա իմ հետեւից...» (Մատթ. ԺԶ 24, 25), - ասում է Տերն Ավետարանում...: Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւորդն այս կյանքում չի կարող գերծ լինել փորձություններից ու նեղություններից..., որովհետեւ «նեղ է դուռը եւ փշոտ՝ ճանապարհը», որ դեպի Կյանք է տանում. փրկության այլ ճանապարհ չկա: Մեզնից

յուրաքանչյուրն իր կյանքի ընթացքում ոտք է դնում իր Գեթսեմանին եւ բարձրանում իր Գողգոթան: Իհարկե, մեր Գեթսեմանին եւ Գողգոթան համեմատելի չեն Տիրոջ Գեթսեմանիի եւ Գողգոթայի հետ, քանզի փորձությունները յուրաքանչյուրին ուղարկվում են ուժերի ներածին չափով: Բայց առ Աստված ունեցած հույսն ու հավատն են ուժ եւ կարողություն շնորհում մարդուն՝ տոկայու եւ դիմանալու կյանքի հասցրած տարատեսակ փորձություններին ու դժվարություններին, նեղություններին, որոնք քրիստոնյա մարդու «փառքն են», - ինչպես սբ. Պողոս առաքյալն է ասում (տե՛ս Եփես. Գ 13): Պատկերացնենք, որ մեր կյանքում միայն լուսավոր եւ ուրախ օրեր լինեին՝ զուրկ ամեն տեսակ հոգսերից ու դժվարություններից. մի՞թե այդ դեպքում մենք կգնահատեինք ու կարժեւորեինք այն, ինչ ունենք: Մինչդեռ կյանքում հանդիպող դժվարություններն ու տարաբնույթ փորձությունները իմաստ են հաղորդում մեր կյանքին. օրինակ՝ երկարատեւ հիվանդությունը հաղթահարելուց ու առողջությունը վերագտնելուց հետո է միայն մարդը վերարժեւորում ու գնահատում իր առողջությունը, կամ ժամանակավոր նեղությունների ու փորձությունների դեմ երկարատեւ պայքարից հետո է միայն գիտակցվում իրական հաղթանակի բերկրանքը, որն առանց պայքարի չէր կարող նվաճվել: Ինչպես անթափանց խավարին հաջորդած պայծառ լույսն է լուսավորում մարդու ողջ էությունը՝ պարզեւելով լույսը գնահատելու իրական բերկրանքը, այնպես էլ երկարատեւ դժվարությունների հորձանուտից դուրս գալուց հետո է միայն մարդը իրապես գնահատում ու արժեւորում խաղաղության ու անդորրի թեկուզ ժամանակավոր բերկրանքը, քանզի մարդու կյանքը երկրի վրա փորձություն է (Հոբ Է 1), պայքար՝ ամեն տեսակ դժվարությունների ու նեղությունների դեմ, որոնցից չի խուսափի ոչ մի հոգեղեն էակ: Միայն ուժեղ մարդը կարող է տոկալ կյանքի հասցրած հարվածներին, իսկ ուժեղ մարդը քրիստոնյա մարդն է, ում հույսն ու հավատը, ուժն ու կարողությունը իր երկնավոր Հորից՝ Աստծուց են լույս, Ով իր հետեւորդներին ասում է. «Քո նեղության օրը կանչիր Ինձ, ես կփրկեմ քեզ, ու դու կփռաբանես Ինձ» (Սաղմ. ԽԹ 15), նաեւ՝ «Այնպես պիտի լինի, որ դեռ նրանք ձայն չտված՝ պիտի լսեմ նրանց, դեռ նրանք չխոսած՝ պիտի ասեմ, թե ինչ եք ուզում» (Եսայի ԿԵ 24): Քրիստոնյա մարդուն զորացնում եւ ուժ են տալիս նաեւ մահվանից հետո կյանքի գոյության հանդեպ հավատը, հավիտենության գոյության անժխտելի փաստը: Նա գիտի, որ համբերությամբ ու Տիրոջ կամքին որդիական հնազանդու-

թյամբ, դժվարությունների ու վշտերի մեջ անկոտրուկ կամքի, անե-
 րեր հավատի, առ Աստված ունեցած վստահության շնորհիվ ինքը
 կարժանանա Աստծո ողորմածությունն ու բարեհաճությանը, քանզի
 Տերն ինքն ասաց, որ «Ով մինչեւ վերջ համբերի, նա պիտի փրկվի»
 (Մատթ. ԻԴ 13)...: Միեւնույնն է՝ եթե տրտնջանք ու դժգոհենք մեզ
 բաժին հասած խաչի ծանրությունից, ոչ մի օգուտ չենք ունենա՝
 վնասից բացի: Տերը մեր ուժերից վեր փորձություն մեզ չի տալիս,
 այլ «փորձության հետ փրկության ելք էլ է ցույց տալիս» (տե՛ս Ա
 Կորնթ. Ժ 13), այնպես որ պատվով ու արժանապատվությամբ կրենք
 մեր խաչը: Մեկի համար այն կարող է լինել ծանր հիվանդությունը,
 ֆիզիկական արատը կամ թերությունը, մյուսի համար՝ զավակի
 անժամանակ մահը, երրորդի համար՝ գուցե ծնողի ծանր հիվանդու-
 թյունը եւ այլն (ամեն մարդ ինքը գիտի իր խաչի ծանրությունը...):
 Մենք մեր Տիրոջ օրինակով պիտի կրենք մեր խաչը: Մեր Տերը
 մարդկության փրկության համար խաչի անարգ մահը հանձն առավ.
 Նա իր խաչելությամբ եւ հրաշափառ հարուծյամբ մարդկային ազ-
 գին ազատագրեց մեղքի ու մահվան կապանքներից՝ մարդկության
 առջեւ վերստին բացելով երկնքի արքայության ճանապարհը: Աստ-
 վածորդին, լինելով անմեղ ու անարատ, հանուն մեղավոր մարդ-
 կության փրկության, խոնարհաբար կրեց իր խաչը՝ մեզ օրինակ
 լինելով: Իսկ մենք, որ ոչ միայն մաքուր չենք մեղքից, այլեւ հաճախ
 ամենափոքր նեղությունն իսկ չենք կամենում անտրտունջ կրել՝
 հայացք չձգելով մեր ընթացքին ու հետեւություններ չանելով մեզ
 պատահած փորձություններից: Տիրոջ օրինակը խիստ մխիթարական
 կարող է լինել մեզ համար, եթե միայն այն միշտ մեր աչքի առջեւ
 ունենանք: Ուրեմն դժվարությունների եւ նեղությունների մեջ մեր
 մարդկային բնության թուլությունները կկարողանանք հաղթահարել
 միայն Տիրոջ օրինակին հետեւելով, Ով Գեթսեմանիի պարտեզում
 իրեն հանձնեց երկնային Հոր ողորմածությանը եւ Աստծո փրկարար
 նախախնամությանը՝ հեզորեն ասելով. «Բայց ոչ՝ ինչպես ես եմ
 կամենում, այլ՝ ինչպես դու» (Մատթ. ԻԶ 39): Մենք պիտի փորձենք
 մեր կյանքի ամենադժվարին պահերին որդիական խոնարհությամբ
 հնազանդվել աստվածային սուրբ կամքին՝ չկորցնելու համար մեր հո-
 գու խաղաղությունն ու ներքին ներդաշնակությունը: Այդժամ
 միայն հոգեպես կզորանանք Աստծուց՝ պատրաստ անցնելու խաչի
 մե՛ր ճանապարհը՝ միշտ հիշելով, որ խաչելության խավար ուրբաթին
 միշտ հաջորդում է պայծառ ու լուսավոր Հարության կիրակին: Ուրեմն
 առանց խաչելության չկան հարություն եւ կյանք: Նաեւ՝ առավել

հեշտությամբ կկրենք մեր խաչը, եթե մեր կյանքի ամենաողբերգական պահերին մեծ ճիգերի գնով անգամ փորձենք ժպտալ՝ հանդերձյալի անխախտ հույսն ունենալով մեր սրտում: Ժպիտը չատ է մխիթարական... եւ օգնում է հույժ...:

...Կյանքը հավերժական է, այն չի սպառվում ժամանակավոր երկրային գոյությամբ: Մարդկային գոյության իսկական եւ վերջնական նպատակը Աստծո հետ միավորությունն է հավիտենականության մեջ: Ու թող ներկայիս փոքրիկ նեղությունները պատճառ չլինեն, որ մենք զրկվենք երանավետ հավիտենական կյանքից, որին թող բոլորս էլ արժանանանք Տիրոջ ողորմությամբ ու շնորհով՝ միշտ հիշելով, որ փոքր վշտերի ու նեղությունների դիմաց Նա հարյուրապատիկ վարձատրում է մարդուն հանդերձալում: Փոքր է նեղությունների ու փորձությունների ժամանակը, բայց մեծ է հանգիստը հավիտենական մեջ, ժամանակավոր է նեղությունների չարչարանքը, եւ հավիտյանս հավիտենից է հանգիստը փափուկ դրախտում: Ուրեմն համարձակորեն մինչեւ վերջ անտրտունջ անցնենք խաչի մեր ճանապարհը. խաչվենք Քրիստոսի հետ, որպեսզի Նրա հետ էլ վայելենք հաղթական փառքը երկնքում...:

(2012 թ., հուլիս, «Քրիստոնյա Հայաստան»

երկշաբաթաթերթ)

ԱՄԲԱՐԻՇՏՆԵՐԻ ՊԱՏԻԺ

«Վերջին օրերին չար ժամանակներ պիտի գան, երբ մարդիկ պիտի լինեն անձնասեր, փողասեր, հպարտ, ամբարտապան, հայիտյող, ծոողներին անհնազանդ, անշնորհակալ, անմարտ, անհաշտ, անգութ, բանասրկու, անժուժկալ, դաժանաբարո, անբարեսեր, մատրնիչ, հանդուգն, մեծամիտ, ավելի շատ հեշտասեր, քան աստվածասեր, մարդիկ, որ ունեն աստվածապաշտության կերպարանք, սակայն ուրացել են նրա զորությունը» (Թ Տիմոթ. Գ 1-5):

Սբ. Պողոս առաքյալի վերոհիշյալ խոսքերն այսօր առավել, քան երբեւէ սթափեցնում, զգաստացնում են մեզ: Հիրավի, մեր ժամանակները եւս չար են. ամեն օր բախվում ենք անարդարությունների,

ականատես լինում անօրինությունների: Որքան շատ են մեզանում անիրավված, արհամարհված, անարդարությունների զոհ գնացած մարդիկ. հարուստը կեղեքում է աղքատին, հզորը զրկում է իրենից տկարին, դատավորն անարդար դատ է տեսնում՝ անձնական շահերից ելնելով, հաճախ հանիրավի մեղադրվում, պախարակվում, իրենց չգործած սխալների ու մեղքերի համար դատապարտվում են շատ մարդիկ: Ի՞նչ է կատարվում: Ինչո՞ւ այսօր այնքան շատ են մեզանում ցավն ու տառապանքը, վիշտն ու տրտմությունը, ինչո՞ւ ատում ենք միմյանց, հակառակվում, նմանվում հակառակորդին՝ բանսարկուին, մինչդեռ Քրիստոս պատվիրեց սիրել միմյանց եւ նմանվել Աստծուն: Խոնարհության, ներողամտության, սիրո, հանդուրժողականության պակաս կա մեզանում: Անշուշտ այս ամենի պատճառը Աստծուց մարդու հեռանալն է. արդարության պակասն է հանգեցնում անարդարության շատանալուն, բարության պակասն է ծնում չարություն, ամբարտապանություն, անօրինություն: Մեր Տերն Ինքն ասաց. «Անօրինության շատանալուց՝ շատերի սերը պիտի ցամաքի», քանզի հակառակորդն ատելություն, չարություն է սերմանում մարդու սրտում եւ թելադրում գործել իր կամքի համաձայն: Իսկ չարին գործակից լինելով, չարիք գործելով՝ թշնամանում ենք Աստծու հետ: Մարգարեն Աստծու անունից գոչում է. «Արդար դատով դատեցեք, ողորմություն եւ զթուլթյուն արեք՝ յուրաքանչյուրն իր եղբորը: Մի՛ կեղեքեք այրուն, որբին, պանդխտին եւ տնանկին: Թող ոչ ոք իր սրտում ոխ չպահի իր ընկերոջ դեմ՝ նրա գործած չարիքների համար» (Չաք. է 9, 10): Մինչդեռ Աստծու վախն ու երկյուղը չունեցողների՝ Աստծուց չերկնչողների համար չարիք գործելը դարձել է կյանքի նպատակ, իմաստ: Մարդիկ, որոնք մերժում են Աստծուն, հաճույք գտնում անօրինության մեջ իրենց կյանքի բոլոր օրերում չեն դադարում չարիք գործելուց: Սբ. Հովհան Ոսկեբերանը նրանց մասին ասում է. «Չար մարդիկ ցանկանում են հավիտյան ապրել, որպեսզի հանապազ չարը գործեն», քանզի «նրանք մինչեւ չարիք չգործեն, չեն քնում: Քունը փախչում է նրանց աչքից, եւ չեն քնում, քանի որ նրանք ամբարշտության հաց են ուտում եւ հարբում են անօրենության գինով» (Առակ. Դ 16, 17): Չարի ծուղակում են գտնվում եւ անզեղջ կյանքով ապրում շատ-շատերը, ովքեր մերժում են լույսը, աստվածայինը, սուրբը, բանսարկուի խաբեություններով մոլորված, ամբարշտ ու անօրեն ընթացքով դառնացնում են բազմազուլթ Աստծուն, եւ ցնծում է բանսարկուն, քանզի «Անդարձ մեղավորի վրա ավելի է

ցնծում, քան բոլոր մեղքերի, որոնք կատարվում են ամբողջ աշխարհում» (Վարդան Այգեկցի): Չարն անդադար մեղք գործել է տալիս իր ծուղակն ընկածներին եւ կարծրացնում նրանց սրտերը, որպեսզի երբեք չդառնան դեպի Տերը եւ անգեղջ սրտով ու անօրեն ընթացքով իրենց հավիտենական կորստյան մատնեն: Այս մասին մարգարեն գրում է. «Բայց նրանք լսել չուզեցին, այլ հիմարաբար իրենց թիկունքը շրջեցին եւ ծանրացրին իրենց ականջները՝ չլսելու համար: Նրանք իրենց սրտերն անհնազանդ դարձրին՝ չլսելու համար իմ օրենքներն ու խոսքերը» (Ձաք. է 11, 12): Իսկ Նսայի մարգարեն ավելացնում է. «Լսելով պիտի լսեք, բայց չիմանաք, տեսնելով պիտի տեսնեք, բայց չճանաչեք»: Քանզի այդ ժողովրդի սիրտը կարծրացել է, ծանր են լսում իրենց ականջներով, իրենց աչքերն էլ փակել են, որպեսզի չլինի թե երբեւէ աչքերով տեսնեն ու ականջներով լսեն, սրտով իմանան ու դարձի գան, եւ ես էլ բժշկեմ նրանց» (Ձ 9, 10): Ամենողորմ Աստված մարդու փրկությունն ու սրբացումն է կամենում, մարդուն դեպի Իր արքայություն հրավիրում, սակայն մարդն իր ինքնիշխան կամքով ընտրում է չարը, կամովին իր մեջ ընդունում է այն բոլորը, ինչ թշնամին ցանում է իր հոգու արտում: Աստված ներող եւ սիրող Հայր է, որ ամբարշտի մահը չի կամենում, այլ դարձն ու ապրելը, եւ կամենում է, որ բոլորը փրկվեն ու ժառանգորդը լինեն երկնային արքայության, ներում է նույնիսկ ամենաանօրեն ու ամբարիշտ մարդուն, եթե վերջինս անկեղծորեն զղջում է իր գործած մեղքերի ու սխալների համար, խոստովանությամբ եւ ապաշխարությամբ դարձի գալիս. «Պիտի ներեմ նրանց անիրավությունները եւ նրանց մեղքերն ու անօրինություններն այլեւս չպիտի հիշեմ», - ասում է Տերը: Սակայն ամբարիշտ եւ անհավատ մարդիկ, չանսալով Տիրոջ ձայնին, շարունակելով մերժել Աստծու կենսարար լույսը, աստվածային պատվիրանները, ուրանում են Տիրոջը, չեն ցանկանում դարձի գալ եւ ամբարշտությամբ սպանում են իրենց հոգիները: Սողոմոն Իմաստունը գրում է, որ «Ամբարիշտները ձեռքով ու խոսքով իրենց մոտ կանչեցին մահը, նրան իրենց բարեկամ համարեցին, հալումաչ եղան եւ դաշինք կնքեցին նրա հետ», «իրենց ամբարշտությունները բազմացրին եւ իրենց անհնազանդության մեջ զորացան» (Երեմ. Ե 6): Սին է նրանց հույսը, եւ ունայն՝ փառքը, քանի որ «նրանց կյանքն առավել անարգ է, քան կավը, որովհետեւ չճանաչեցին իրենց Ստեղծողին», - ասում է Իմաստունը: Եվ պիտի կրեն իրենց պատիժը՝ իրենց խորհուրդներին համապատասխան, քանի որ արհամարհեցին արդարությունն ու

ապստամբեցին Տիրոջ դեմ, պիտի ժառանգեն դժոխքն ու խավարը, քանզի չար մեղքերով իրենց անունները ջնջեցին Կյանքի Գրքից: Իսկ աշխարհի վախճանին՝ Ահեղ Դատաստանի մեծ օրը, ամբարիշտների «ամբարտավանությունը պիտի խոնարհվի, ...քանզի Զորությունների Տիրոջ օրը բոլոր հպարտների ու ամբարտավանների վրա է, բոլոր մեծամիտների ու գոռոզների վրա, որոնք պիտի խոնարհվեն» (Եսայի Բ 11, 12): Նրանք պիտի ողբան իրենց թշվառ վիճակի համար, աղերսեն ամենակարող Աստծուն, որ ների իրենց, սակայն ուշ է լինելու այլևս, որովհետեւ Տեր Աստված ա՛յս կյանքում է մեղավորի հանդեպ ողորմած, իսկ հանդերձալուծ արդարադատ է: «Այստե՛ղ է նստած ողորմության ու շնորհի աթոռին, իսկ այնտեղ կնստի դատաստանի աթոռին: Այստե՛ղ է ներում, իսկ այնտեղ դատապարտում է» (սբ. Գր. Տաթեւացի): Եվ անզեղջ մեղավորները Տիրոջից կլսեն այն օրը. «Ես ձեզ երբեք չեմ ճանաչել, հեռո՛ւ կացեք ինձանից դուք ամենքդ, որ անօրենություն եք գործում» (Մատթ. է 23) եւ «Գնացե՛ք ինձանից, անիծվածնե՛ր, դեպի հավիտենական կրակը» (Մատթ. ԻԵ 41), «որովհետեւ ես կանչում էի, բայց դուք չէիք լսում, երկար թախանձում էի, բայց դուք չէիք ունկնդրում ինձ...»: Եվ մեղավորները «վա՛յ» կտան իրենց անձերին՝ ասելով. «Մեզ անմահություն խոստացավ, իսկ մենք մնացինք մահվան մեջ. հրավիրեց դեպի վեր՝ երկինք, իսկ մենք իջնում ենք դժոխքի անդունդները. պատրաստեց փափագելի դրախտը, իսկ մենք ընտրեցինք խոցոտիչ փուշը. նաեւ պատրաստեց մշտնջենավոր կյանքը եւ փառքը, իսկ մենք մեզ մեղքով սպանեցինք» (սբ. Հովհ. Մանդակունի):

Սիրելիներ՛, ուրեմն ականջալուր լինենք աստվածային կանչին այսօ՛ր եւ ամբարիշտ ու անօրեն ընթացքով չհեռացնենք մեզանից Աստծու սերն ու գութը. «Այսօր եթե Նրա ձայնը լսեք, մի՛ կարծրացրեք ձեր սրտերը» (Եբր. Դ 7),- հորդորում է Սբ. Գիրքը: Վանենք մեզանից ամենայն չարիք ու անօրենություն, չար մեղքերով չթունավորենք մեր աստվածաստեղծ հոգիները: Աստվածային պատվիրանների համաձայն՝ առաքինի ու աստվածահաճո կյանքով փորձենք ապրել եւ թերեւս ամուր, զորեղ ու անսասան հավատով զրահավորված եւ պաշտպանված միայն կկարողանանք դիմակայել չարի հոգեսպան հարձակումներին՝ այս հոգեւոր մարտում հաղթանակելով: Չնմանվենք անօրեններին, որովհետեւ՝ «Ով անօրենություն երկնեց, չարիք հղացավ եւ անիրավություն ծնեց, նա փոս փորեց, խորացրեց, հենց ինքն էլ ընկավ այն փոսը, որ նա պատրաստեց: Նրա գլխին կթափվեն իր չարագործությունները, նրա

գագաթին կիջնեն իր անօրենսությունները» (Սաղմ. է 15-17), իսկ արդարություն գործողները եւ Տիրոջից երկյուղ կրողները պիտի ժառանգեն Հավիտենություն անսպառ բարիքները եւ մշտնջենավոր անանց Հանգիստը բոլոր արդարների եւ սուրբերի հետ. նրանք երկնքի արքայության մեջ կծագեն ինչպես արեգակը, որովհետեւ՝ «Արդարները պիտի ապրեն Հավիտյան. նրանց վարձը Տիրոջից է, եւ նրանց խնամքը՝ Բարձրյալից: Դրա համար էլ նրանք Տիրոջ ձեռքից պիտի ընդունեն արքայության վայելչությունն ու գեղեցիկ թագը, քանի որ Տերն Իր աջով նրանց հովանի եւ Իր բազկով նրանց պաշտպան է լինելու» (Իմաստ. Ե 16, 17):

(2004 թ., հունիս, «Քրիստոնյա Հայաստան»

երկշաբաթաթերթ)

ԱՍՏՎԱԾԱՊԱՐԳԵՎ ԻՇԽԱՆ ՈՒԹՅՈՒՆ

«Լսեցե՛ք, ո՛վ թագավորներ, եւ հասկացե՛ք. սովորեցե՛ք, երկրի բոլոր ծագերի թագավորներ: Ականջ դրե՛ք դուք, որ բազմություններ ունեք ձեր ձեռքի տակ եւ հպարտանում եք, որ տիրում եք բազում ազգերի վրա. ձեզ այդ իշխանությունը Տիրոջ կողմից է տրված, տերությունը՝ Բարձրյալից. Ես էլ հաշիվ է պահանջելու ձեր գործերի համար եւ քննելու է ձեր մրաժումները...» (Իմաստ. Զ 1-5)

Ցանկացած իշխանություն՝ հոգեւոր թե աշխարհիկ, Աստծուց տրված, աստվածապարգեւ է: Այս է ուսուցանում Աստվածաշունչ Մատյանը՝ փաստելով, որ «չկա իշխանություն, որ Աստծուց չլինի...» (Հռոմ. ԺԳ 1): Եվ այն ղեկավարներն ու իշխանավորները, ովքեր Վերին Նախախնամությամբ բարձրացել են ազգին գլխավորելու պատվին, պարտավորություն ունեն բարին գործելու, երկրում արդարություն եւ իրավունք հաստատելու, քանի որ իշխանության հաստատունությունը հիմնվում է հավատարմության, արդարության ու բարերարության վրա՝ թե՛ հպատակների, թե՛ սահմանակից ժողովուրդների հանդեպ: Քրիստոնեական ուսուցման համաձայն՝ իշխան, տեր լինելը նախ եւ առաջ ծառայություն է ենթադրում, քանի որ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս էլ եկավ ոչ թե ծառայություն

ընդունելու, այլ ծառայելու (տե՛ս Մատթ. Ի 28): Ազգի, պետության իշխանավորներն ու ղեկավարները պարտավոր են ծառայել ամենօրին, իրենց վարքով, կենցաղավարությամբ, միմյանց հանդեպ ներողամտությամբ ու հանդուրժողականությամբ օրինակ լինել հասարակությանը: Այս են ուսուցանում մեր եկեղեցու հոգեւույս հայրերն ու վարդապետները՝ հավելելով. «Երջանիկ է այն ազգը, որի առաջնորդները բարեկարգ են, իշխանները՝ հայրենասեր, քահանաները՝ իմաստուն, դատավորները՝ արդար, ուսուցիչները՝ առաքինի, ծերերը՝ խորհրդատու, երիտասարդները՝ ջանասեր»: Ցավոք, այսօր մեր քրիստոնյա պետությունն այդ երջանիկ, բարեկարգ վիճակում չի գտնվում: Դժբախտաբար մեր ղեկավարներն ու իշխանավորները մեղմ ասած՝ ոչ քրիստոնեական կենցաղավարությամբ եւ իրենց իշխանական դիրքի հարաշահմամբ Աստծո արդար զայրույթն են շարժում՝ չգիտակցելով, որ այդ իշխանությունն Աստծո կողմից է տրված իրենց եւ ճիշտ չտնօրինելու դեպքում կվերցվի իրենցից: Մերօրյա ազգի կամ ժողովրդի ղեկավարները ոչ միայն քրիստոնեական ընթացք չունեն, այլեւ համարում են, թե մարդիկ ծնվել են իրենց ծառայելու համար, եւ իրենք էլ հասարակ մարդկանց կարգից չեն. ցոփակյաց ու հեշտասեր, մեղկ կյանքով ապրելով, զրկելով ու հափշտակելով, կեղեքելով իրենցից տկարներին՝ զանց են առնում Աստվածաշնչի հիշյալ խոսքերը. «Իշխանների համար անաչառ դատաստան է լինելու, մինչդեռ ռամիկի համար կա ներման ողորմածությունը: Հզորներն ավելի խիստ են դատվելու» (Իմաստ. 2 6, 7): Դատվելու են անաչառ Դատավորից, քանի որ իշխանություն ունեն, սակայն ուղիղ դատ չեն անում, անմեղին մեղավորի աթոռին են նստեցնում, արդարության ու իրավունքի հետամուտ չեն լինում, այլեւ ի ցույց մարդկանց՝ անհանդուրժողականությամբ եւ ատելությամբ լցված՝ միմյանց դեմ են պայքարում, հրապարակայնորեն միմյանց պախարակում, անպատվում ու միմյանց դատի տալիս, վրեժխնդրությամբ լցվում ու միմյանց սպառնում՝ ի հարս գործադրելով աստվածապարգեւ իրենց իշխանությունը: Եվ այս ամենը սնափառության ու իշխանատենչության, սնոտի փառքի ու կորստական հարստության համար, ավելին ունենալու անհագ փափագի ու անցողիկ, ժամանակավոր, ապականացու վայելքների համար: Սա է մեր իրականությունը: Աստծո կամքն անտեսած, Աստծուց հեռացած ու Նրան մերժած իշխանությունը, որն առաջնորդվում է նախ եւ առաջ իր «ես»-ի թելադրանքով ու անձնասիրական նպատակներ հետապնդելով, իր կամքով՝ առանց

հաշվի առնելու ժողովրդի կարծիքը, փափագներն ու երազանքները, վաղ թե ուշ ենթակա է փուլզման, քանի որ «Ինքն իր մեջ բաժանված ամեն թագավորություն ավերվում է, եւ ինքն իր մեջ բաժանված ամեն տուն՝ կործանվում», -ասվում է Աստվածաշունչ Մատյանում (տե՛ս Ղուկ. ԺԱ 17):

Ո՞րն է այս վիճակից ելքը...: Այսօր կարիքն ունենք հոգեւոր նոր դարձի, ազգովին ապաշխարություն, վերազարթոնքի, այս անարդարությունների, անիրավությունների ու կեղծիքի ճահճից դուրս գալու: Այսօր կարիքն ունենք իսկապես քրիստոնեական պետություն ստեղծման, քրիստոնյա, աստվածավախ ղեկավարների, ովքեր առանց անձնական շահ հետապնդելու, ձերբազատված փառասիրությունից ու սնափառությունից, ժողովրդի վաղվա օրով մտահոգված՝ խոնարհությամբ կրնտրեն պետությունը ղեկավարելու խիստ պատասխանատու եւ դժվարին ուղին՝ այն գիտակցությամբ, որ իրենք կոչված են ծառայելու ժողովրդին, կատարելու իրենց պարտավորությունները, հոգալու յուրաքանչյուր քաղաքացու մասին, սրտացավ վերաբերմունք, գուժ եւ խնամք ցուցաբերելու կարոտյալների եւ նեղյալների նկատմամբ՝ մեկ խոսքով՝ քրիստոնյա պետությանը պատշաճ իսկապես քրիստոնյա ղեկավարներ լինելով: Աստծո վախն ու երկյուղն ունենալով՝ նրանք կշենացնեն ու կապածառացնեն ազգը՝ ջանք ու եռանդ չխնայելով ժողովրդին բարու մեջ կրթելու, իրենց իսկ վարքով օրինակ լինելու գործում: Քրիստոնյա ղեկավարների համար առաջնային կլինի սեփական կամքը մի կողմ թողած՝ նախ եւ առաջ Աստծո կամքով առաջնորդվելը: Ուրեմն նա է իշխանություն արժանի, ով ոչ միայն ճառում է բարոյականություն, արդարություն եւ եղբայրասիրություն մասին, այլեւ իր իսկ կյանքի օրինակով է հաստատում այդ՝ խոսքը գործի կոչելով: Նա է իշխանություն արժանի, ով իր կատարած բարեգործությունները ոչ միայն չի բարձրաձայնում, ի ցույց բոլորի ներկայացնում՝ «մարդկանցից փառք որսալով», այլ խոնարհաբար, ծածուկ է գործում դրանք՝ «ավելի սիրելով Աստծուց տրված փառքը»: Նա է իշխանություն արժանի, ով երկնչում է Աստծուց եւ գիտակցում, որ Նա ամենազետ է եւ քննում է մարդկանց մտածումներն ու խորհուրդներն անգամ: Այդպիսի մեկն անմեղի արյուն չի հեղի, անիրավ դատ չի անի, աղքատներին ու տնանկներին չի կեղեքի, այլ հետամուտ կլինի օրինապահություն եւ արդարություն, եղբայրասիրություն ու բարոյականություն՝ գիտենալով, որ Բարձրյալը տեսնում է ամեն բան եւ Դատաստանի օրը հաշիվ է պահանջելու:

Եվ վերջապես նա է իշխանություն արժանի, ում Աստված է ընտրում: Իսկ Աստված ընտրում է խոնարհներին ու արժանավորներին, որպիսիք, հուսանք Տիրոջ ողորմությունմբ մի օր իշխանություն կգան՝ իրավամբ դասելով մեզ այն երջանիկ ազգերի շարքը, որոնցում արդարությունն ու իրավունքն է իշխում, սերն ու համերաշխությունը թագավորում, եւ որոնք հանապազ վայելում են Աստծո ողորմություններն ու շնորհները:

(2011 թ., նոյեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԼՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ՄԱՐԳ ԿԵՐՏԵԼՈՒ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆ Է...

Գաղտնիք չէ, որ ազգը պահողն ու շարունակողը, ազգային նկարագիրն ու դիմագիծը սերնդեսերունդ փոխանցողը ընտանիքն է: Սա այն սրբազան վայրն է, ուր թրծվում է անհատի նկարագիրը: Ընտանիքում է մարդը ստանում նախնական հոգեւոր եւ բարոյական դաստիարակությունը: Ուստի խիստ կարեւոր է հոգեւոր-բարոյական այն մթնոլորտը, որի մեջ մեծանում է անհատը, որովհետեւ բարոյահոգեբանական մթնոլորտը նպաստավոր պայմաններ է ապահովում իբրեւ քրիստոնյա նրա բարոյական, անձնային որակների ձեւավորման համար: Ընտանեկան դաստիարակության գերագույն նպատակը մարդ կերտելու գործընթացն է, ոչ սոսկ իբրեւ ֆիզիկական գոյություն, այլ որպես բարոյական հատկանիշների ու առաքինությունների խտացում: Եթե անհատը մեծանում է բարոյական բարձր հիմքերի վրա գտնվող, սիրո, փոխհամաձայնության եւ հարգանքի մթնոլորտ ունեցող ընտանիքում, բնական է, որ այն իր անշեղ ու անխախտ կնիքը, դրոշմը կդնի նրա հոգու ու սրտի վրա՝ նրա մեջ իսկական Մարդ կերտելով: Ու թեեւ որոշակի տարիքից հետո արդեն ընտանիքից դուրս անհատը մտնում է այլ միջավայր (բակ, դպրոց եւ այլն), սակայն այն հիմնավոր կրթությունն ու դաստիարակությունը, որը նա ստացել է մայրական անխարդախ կաթի հետ ծննդյան առաջին իսկ օրվանից, արդյունավորվում ու պտղաբերում է արդեն հասուն տարիքում: Այո, միջավայրն ինչ-որ

չափով իր ազդեցությունն ունենում է նրա հետագա զարգացման եւ որպես մարդ կայացման գործում, սակայն այն, ինչ նա ստացել է ընտանիքում եւ գեներով ժառանգել ծնողներից, երբեք չի կարող փոխվել, խաթարվել, որովհետեւ, ինչպես ժողովուրդն է ասում՝ «Արյան մեջ է»։ Եթե երականերում ազնիվ արյուն է հոսում, ուրեմն մարդը «դատապարտված» է այդպիսին լինել իր ողջ կյանքի ընթացքում, եթե անհիշաչար ու ներողամիտ է, բարի իր էությունը, ուրեմն մինչ մահ այդպիսին կլինի։ Իսկ եթե էությունը ստոր ու նենգ է, որովհետեւ այդպիսի միջավայրի ծնունդ է, բնականաբար այդպիսին էլ կմնա։ Բայց սա միայն մարդկային տեսանկյունից դիտելու դեպքում։ Միայն Աստված կարող է անհնարինը հնարավոր դարձնել, որովհետեւ այն, ինչ անհնար է մարդու համար, հնարավոր է Աստծուն։ Մարդկության պատմության փորձը ցույց է տալիս, որ Բարձրյալի ողորմությունը ու շնորհով մեծագույն ոճրագործներ ու մեղավորներ դարձի են եկել՝ գազաններից վերածվելով հեզ ու խոնարհ, սրբականցաղ մարդկանց, դարձել են ճշմարիտ քրիստոնյաներ՝ վերագտնելով իրենց մարդկային դիմագիծը։

Ուրեմն անհատի նկարագիրն աղճատող եւ էությունը խեղող առաջին պատճառը ընտանեկան ոչ առողջ միջավայրն է, որն իր բոլոր բացասական հետեւանքներով կործանում է այդտեղ հասակ առնող մատաղ հոգիների ողջ կյանքը՝ սկսած մանկության քաղցր ու անհոգ տարիներից, որոնք երեխայի համար դառնում են ավելի դառը, քան լեղին։ Մանկական տարիքը նման է սպիտակ թղթի, որի վրա մի անգամ դրոշմվածն անջնջելի է մնում։ Ըստ սբ. Հովհ. Ոսկեբերանի՝ «Ինչպես կնիքն է դրոշմվում մեղրամոմի վրա, այնպես էլ երեխաների հոգում այն, ինչ լսում են»։ Բայց կա եւս մեկ բայց։ Հաճախ առաջին հայացքից անթերի ու նորմալ թվացող շատ ընտանիքներում, ուր թվում է՝ կան բոլոր անհրաժեշտ պայմանները երեխաների աճի, զարգացման ու կայացման համար, սակայն իրականում կա ինչ-որ սխալ բան, մի աներեւույթ չարիք, որը երեւան է գալիս արդեն ավելի ուշ շրջանում, երբ որոշակի տարիքում երեխան արդեն իր պահվածքով, ուրիշների հանդեպ վերաբերմունքով ապացուցում է, որ իր դաստիարակության գործում ծնողներն ինչ-որ տեղ թերացել են, ինչ-որ բացթողում, այնուամենայնիվ, կա։ Օրինակ, եթե դիտարկենք երկու տարբեր անհատների վարքն ու պահվածքը պարզ մարդկային փոխհարաբերություններում, անգն աչքով իսկ նկատելի կլինի նրանց միջեւ եղող «սարերի ու ձորերի տարբերությունը»։ Մեկը տարրական հարգանք ու պատկառանք

չունի դիմացինի, իր նմանի հանդեպ, արհամարհանքով է վերաբերվում իր մերձավորին, ամբարտապան ու հպարտ կեցվածքով վկայում է, որ ծնունդն է այդպիսի միջավայրի: Ի հակադրության նրա՝ մյուսը համեստ է, հարգալից, իրենից մեծերին հարգող, հոգատար այլոց հանդեպ, հավասարակշռված ու խոհեմ է...: Նրա վարքն ու բարքը, ընթացքը խոսուն վկան են ընտանիքում նրա ստացած ճիշտ դաստիարակության: Իրականում խղճահարույթյան են արժանի սխալ դաստիարակության զոհ գնացած անհատները, ովքեր մի օր լուրջ խնդիրների, փաստի առջեւ են կանգնելու: Մինչդեռ մարդուն կրթելիս նրա մեջ նախ պետք է սերմանել մարդասիրություն, բարություն, մարդուն մարդ դարձնող բոլոր այն առաքինությունները, որոնք ժամանակին պտուղ են տալիս: Մարդուն պետք է Մարդ դաստիարակել: Բայց «Մարդուն մարդ է պետք, որ մարդուն մարդ դարձնի: Եթե մարդը մարդ չլինի, մարդուն մարդ չի դարձնի» (Պողոս Ադրիանուպոլսեցի): Ուրեմն ծնողները նախ իրենք պետք է այդ արժեքների կրողներն ու օրինակը լինեն՝ իրենց կյանքով օրինակ դառնալով զավակների համար:

Իհարկե, լինում են նաեւ երջանիկ բացառություններ, երբ, օրինակ, ընտանեկան ոչ հաշտ ու երջանիկ միջավայրում ծնունդ են առնում արժանավոր ու ազնիվ մարդիկ՝ վաղ հասակից կյանքի դառնությունները ճաշակած, դրանցով կոփված, կյանքի իմաստն ու արժեքը գնահատող ու ամեն վայրկյանն արժեւորող անհատներ: Այդպիսիք լույս են խավարում. նրանք փորձությունների մեջ ոչ միայն չեն չարացել՝ կորցնելով իրենց մարդկային դիմագիծը, այլեւ առավել են «մարդացել»՝ մեկ անգամ եւս փաստելով այն ճշմարտությունը, որ տառապանքներն օգնում են մարդուն մարդ մնալ, որովհետեւ մարդը երբեք այնքան մարդկային չէ, որքան այն ժամանակ, երբ տառապում է:

Երանի թե հայկական ընտանիքներում թեւածեին սերն ու համերաշխությունը, փոխհամաձայնությունն ու ներողամտությունը, զիջելու եւ դիմացինի կարծիքը հաշվի առնելու կարողությունը, ի վերջո, իշխող լինեին քրիստոնեական չափանիշները, որոնց շնորհիվ է դարեր ի վեր հայ ընտանիքը հայ մնացել՝ պահպանելով իր ազգային դիմագիծը: Այդպիսի ընտանիքներում աճող ու հասակ առնող մանուկները չեն կարող վատը լինել, չեն կարող իրենցից մեծին արհամարհել ու չհարգել, չեն կարող ինքնահավան ու եսասեր լինել, այլ կլինեն իսկապես Մարդ՝ բառիս բուն իմաստով: ... Այսպես կրթելով մեր զավակներին՝ մենք կունենանք բարոյապես կիրթ ու

ամուր ընտանիք, հասարակություն եւ ազգ, որովհետեւ կայուն ու ամուր ընտանիքը ազգի գոյապահպանման հիմքն է:

(2012 թ., հունիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՉԱՐՎԱԾԱՐՆԵՐ ՄԵՐՅԱՆՑ

Սիրելի՛ ընթերցող, այսօր մեզանում տարածված մի արատավոր ու ոչ քրիստոնեական երեւույթի մասին եմ կամենում գրել, որին հնարավոր չէ հանդրադառնալ:

Ամենքս մեզ քրիստոնյա ենք համարում, բայց առիթը եւ հնարավորությունը բաց չենք թողնում մեր առավելություններով եւ դրական կողմերով հպարտանալու, սակայն գործնականում մեր ապրած կյանքով արդյո՞ք կիրառում եւ կատարում ենք աստվածահաստատ պատգամներն ու պատվիրանները: Քրիստոս Աստված ասում է. «Սիրեցե՛ք միմյանց» եւ «Ոչ ոքի մի՛ արհամարհեք»: Այսօր մեզանում նկատվում է արհամարհանք, քամահրանք, ծաղրական վերաբերմունք հատկապես մեզանից թույլ, տկար, հաշմանդամ անձանց նկատմամբ, ովքեր առավել մեր ուշադրության ու խնամքի կարիքն ունեն, քան արհամարհանքի: Վ. Այգեկցին ասում է. «Նա, ով նախատում է գաճաճին, տգեղ մարդուն կամ էլ խեղվածին, նրա Արարչին է նախատում», քանի որ Աստված մարդուն իր պատկերով եւ նմանությամբ ստեղծեց, եւ յուրաքանչյուր մարդու մեջ պետք է տեսնենք Տիրոջ պատկերն ու նմանությունը: Որպես ճշմարիտ քրիստոնյաներ՝ հարկ է անկեղծորեն աղոթել մեզանից թույլ, տկար, ֆիզիկական որեւէ արատ ունեցող մարդկանց համար, որպեսզի Տեր Աստված համբերություն եւ զորեղ հավատ չնորհի նրանց՝ հաղթահարելու, համբերությամբ կրելու իրենց բաժին հասած փորձությունը, այլեւ հասարակության որոշ շերտերի քամահրական վերաբերմունքը հանդուրժելու համար: Ի վերջո մտածենք Աստծո արդար զայրույթի մասին, այն մասին, որ կարող ենք պատժվել եւ հայտնվել ավելի վատթար վիճակում, քան նրանք, որոնց ծաղրում ենք, արհամարհում: Մինչդեռ հարկ է գնահատել,

արժեւորել այն ամենը, ինչ Աստված շնորհել է մեզ: Եթե ֆիզիկական որեւէ արատ կամ թերություն չունենք, ավելի՛ն, Աստված շնորհել է մեզ առողջություն եւ գեղեցկություն, գոհանանաք Տիրոջից, խնդրենք, որ Նա օգնի մեզ՝ ունենալ նաեւ գեղեցիկ եւ առողջ հոգի՝ դիմացինին հարգելու, նրա մեջ Տիրոջ պատկերն ու նմանությունը տեսնելու համար: Որքան տկար, ֆիզիկապես թույլ եւ հաշմանդամ մարդիկ կան այսօր մեզանում՝ կարոտ մեր օգնության, մի անկեղծ ժպիտի, ջերմ վերաբերմունքի, սիրո եւ հարգանքի: Եվ գուցե նրանցից շատերը հոգով շատ ավելի լավն են ու բարի, ազնիվ, քան մենք, որ մեզ գերազնահատում ենք եւ կատարյալ ու անթերի կարծում: Ուրեմն ի Քրիստոս մեր քույրերի ու եղբայրների՝ առանց այն էլ դժվարին կյանքը չփորձենք ավելի բարդացնել եւ մեր բացասական վերաբերմունքի պատճառով չվանենք նրանց մեզանից, այլ սիրով վերաբերվենք միմյանց, քանի որ քրիստոնեական վարդապետության հիմքը սերն է: Սիրենք միմյանց, ինչպես Աստված սիրեց մեզ: Հիշենք, որ Դատաստանի օրը մեր խոսած յուրաքանչյուր դատարկ բանի, մեր գործած յուրաքանչյուր վատ արարքի համար պատասխան պետք է տանք եւ հատուցենք, իսկ կատարած յուրաքանչյուր բարի գործի եւ ողորմության դիմաց հարյուրապատիկը պիտի ստանանք: Խորհենք այս մասին, բարի գործերով իմաստավորենք մեր կյանքի յուրաքանչյուր օրը, մեզ բարձր չղասենք մյուսներից, այլ գուլթ եւ ողորմություն ցուցաբերենք միմյանց նկատմամբ, որպեսզի արդարադատ Աստված էլ մեզ գթա եւ ողորմի: Բարությամբ, ներողամտությամբ, սիրով ու խոնարհությամբ նմանվենք մեր Արարիչ Աստծուն, որին վայել են փառք, իշխանություն եւ պատիվ այժմ եւ հավիտյանս. ամեն:

(2004 թ., մայիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԳԹԱՍԻՐՏ ԵՂԵՔ, ԻՆՉՊԵՍ ՈՐ ԶԵՐ ՆԱՅԻՐ ԳԹԱՍԻՐՏ Է

Ողորմածությունն առաքինություններից մեծագույնն ու լուսավորն է՝ աստվածապատկեր մարդ էակին աստվածանման դարձնող, նրան դեպի երկնքի արքայություն առաջնորդող: «Ողորմա-

ծովաբնակներն արագաթեւ արծիւ է, երբ սիրով եւ զթասարտությամբ է արվում», - ասում է Վ. Այգեկցին: Ուստի ողորմածութիւնը սիրո եւ զթասարտության հետ միասին համարվում է բոլոր բարեխնների գլուխը: Մարդը ողորմության է մղվում մերձավորի հանդեպ սիրուց, քանի որ առանց սիրո եւ կարեկցանքի դժվար թե որեւէ մեկը կարողանար ողորմութիւն գործել: Ողորմած մարդն Աստծո պատկերն է երկրի վրա, քանի որ Աստված բարեգութ եւ ողորմած է Իր արարչության հանդեպ, քաղցրությամբ խնամում ու հոգ է տանում, հայրաբար ողորմում Իր արարչությանը, ուստի Աստվածաշունչն ու Եկեղեցու հոգելույս հայրերն ու վարդապետները խրատում են աստվածապատկեր մարդ էակին իր Արարչի օրինակով լինել մարդասեր եւ ողորմած, սեր եւ գութ ցուցաբերել մերձավորի եւ անգամ օտարի նկատմամբ՝ օգնելով եւ նեցուկ լինելով նրան ամեն ինչում: «Գթասի՛րտ եղեք, ինչպես որ ձեր Հայրը զթասիրտ է», - պատգամում է մարդացյալ Աստվածորդին, Ով Իր երկրային կյանքը մեզ որպես օրինակ ապրեց: Ավետարանը փաստում է, որ մեր Տերն օգնում էր բոլորին: Նա Իր անհուն եւ անսահման մարդասիրությամբ ողորմում եւ ներում էր նույնիսկ անհավատ հրեաներին եւ Իրեն խաչողներին ու անարգողներին: Ուշագիշտ լինենք մեզ շրջապատող մարդկանց նկատմամբ, նայենք մեր շուրջը. որքա՛ն մարդիկ այսօր օգնության կարիք ունեն: Նրանց մենք կարող ենք օգնել ոչ միայն նյութապես, այլեւ բարոյապես, քանի որ գոյութիւն ունի ողորմության երկու կերպ՝ նյութական եւ հոգեւոր: Հոգեւոր ողորմութիւնը ոչ պակաս կարեւոր է նյութականից: Հոգեւոր ողորմութիւն է մարդկանց ներելը, նրանց համար աղոթելը, մեղավորներին դարձի բերելը, վշտացածներին մխիթարելը եւ այլն: Մինչդեռ մենք շատ հաճախ զլանում ենք անգամ մի անկեղծ ժպիտ պարգեւել մարդուն, ուր մնաց սփոփել եւ մխիթարել, ներել ու աղոթել: Այն կյանքի կոչելու համար միայն ցանկութիւն եւ կարեկցանք, գութ եւ սեր են պետք: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Աստված մխիթարում է մեզ մեր բոլոր նեղութիւնների մեջ, որպեսզի մենք էլ կարող լինենք մխիթարելու նրանց, ովքեր ամեն տեսակ նեղութիւնների մեջ են, այն մխիթարությամբ, որով մենք ենք մխիթարվում Աստծուց» (Բ Կորնթ. Ա 4): Եվ արդ, եթե Աստված մխիթարում է մեզ, մենք եւս պարտավոր ենք մխիթարել միմյանց ամենայն նեղութիւնների մեջ: Ինչպե՞ս: Երբ վշտի մեջ է մերձավորը, երբ անհույս տառապում եւ սփոփանք չի գտնում, մխիթարենք, հուսադրենք, օգնենք նրան մեր ողջ կարողությամբ, աղոթենք նրա համար: Բարոյապես օգնել

կկարողանանք վշտացյալին ու տառապյալին միայն այն դեպքում, երբ նրա վիշտը մերը համարենք, եւ հակառակը, կկարողանանք ուրախանալ դիմացինի ուրախությամբ, երբ կիսենք նրա հետ ուրախությունը: «Երբ սիրենք միմյանց, երբ տանենք միմյանց բեռը, երբ ընկերոջ կարիքները սեփական անձինը համարենք, երբ լաց լինենք լացողների հետ եւ խնդացողների հետ զվարճանանք, երբ վերացնենք մեր միջից թշնամությունը եւ լինենք Աստծու որդիներ եւ Քրիստոսի նման խաղաղարար» (Խոսրով Անձեւացի), ապա այդժամ միայն հաճելի կլինենք Աստծուն: Չէ՞ որ «մեռած է հավատն առանց գործերի» (Հակ. Բ 26): Մարդասիրաբար օգնության ձեռք մեկնենք չքավոր եւ կարոտյալ մեր եղբայրներին, ինչպես կարող ենք: Սիրո ավետարանիչ սուրբ Հովհաննես առաքյալը զգուշացնում է, որ «Ով այս աշխարհի բարիքներից ունենա եւ տեսնի իր եղբորը մի բանի կարոտ եւ փակի իր սիրտը նրա առաջ, Աստծո սերը ինչպե՞ս կարող է բնակվել նրա մեջ» (Ա Հովհ. Գ 17): «Մի բաժակ ջուր կարո՞ղ ես տալ, կարո՞ղ ես այցելել հիվանդին: Այս ամենը Աստված կընդունի որպես մեծ ողորմություն», - ասում է Վ. Այգեկցին: Ի վերջո, գիտակցենք, որ կարոտյալների, նեղյալների նկատմամբ ողորմած գտնվելով՝ մարդը հատուցում է Աստծու հանդեպ իր ունեցվածքի պարտքը, քանի որ մարմնավոր բարիքներն Աստված է մեզ պարգեւել, ուստի դրանք միջոց են հանդիսանում հոգեւորը, անանցը ձեռք բերելու համար, ինչպես Սողոմոն Իմաստունն է ասում. «Աղքատին ողորմություն տվողը փոխ է տալիս Աստծուն, եւ ըստ նրա տվածի էլ՝ Աստված պիտի հատուցի նրան» (Առակ. ԺԹ 17): Այդ կերպ մենք երկնքում ենք ամբարում գանձերը եւ անիրավ մամոնայից բարեկամներ շահում՝ որպես հավիտենական պաշար (Հմմտ. Ղուկ. ԺՁ 9): Ուրեմն գիտակցելով, որ պանդուխտ ենք երկրի վրա, ժամանակ առ ժամանակ մեր բուն հայրենիք՝ երկինք առաքենք բարեգործությունների գանձերը, որպեսզի ուր մեր գանձերն են, այնտեղ եւ մեր սրտերը լինեն (Հմմտ. Մատթ. 2 21):

... «Երանի՜ ողորմածներին, որովհետեւ նրանք ողորմություն պիտի գտնեն» (Մատթ. Ե 7), սակայն «Երբ ողորմություն անես, փող մի՛ հնչեցրու քո առջեւ...» (Մատթ. 2 2), նաեւ՝ «Զգուշ լեղեք, որ ձեր ողորմությունը մարդկանց առջեւ չանեք..., այլապես վարձ չեք ընդունի» (Մատթ. 2 1): Այսպիսիների մասին Տերն ասում է, որ «մարդկանցից տրված փառքն ավելի սիրեցին, քան Աստծուց տրված փառքը» (Հովհ. ԺԲ 43): Ուրեմն խիստ դատապարտելի է ի ցույց մարդկանց, ի փառս իր անձի ողորմություն կատարելը:

Ողորմությունն այնժամ է ընդունելի, երբ կատարվում է գաղտնաբար, ծածուկ, գվարթությամբ եւ արդար վաստակից: Ծշմարտապես ողորմելով աղքատներին ու տնանկներին՝ մաքրվում ենք նաեւ մեր ներգործական մեղքերից՝ ըստ Դանիել մարգարեի՝ Նաբուգոդոնոսոր արքային ուղղված հետեւյալ խոսքի. «Քո մեղքերը քավի՛ր ողորմությամբ, եւ քո անօրեննությունները՝ աղքատներին գթալով» (Դանիել Դ 24): Եվ արքան անսաց մարգարեի հորդորին: Երանի՛թե մերօրյա մեծահարուստներն ու «արքաները» նույնպես անսային սուրբգրային այս խոսքերին: Մինչդեռ նրանք շարունակում են տանը տուն կցել, ավելի ու ավելի հարմարավետ ու բարեկեցիկ դարձնել իրենց կյանքը՝ չբեղովյան ու ճոխովյան մեջ, մինչ հազարավոր սովալլուկ մարդիկ, թշվառ երեխաներ շարունակում են մեկ պատառ հաց գտնելու հույսով տակնուվրա անել փողոցի աղբամանները: Սա է մեր իրականությունը: Նրանք մերօրյա աղքատ դազարոսներն են, որոնց չենք ցանկանում նկատել անգամ: Հարկ է, որ Տիրոջ պատմած Մեծահարուստի եւ աղքատ Ղազարոսի առակը սթափեցնի մերօրյա հարուստներին: Առակի մեծահարուստն իր ժամանակավոր կյանքն ապրեց՝ ցոփ ու չվայտ կյանք վարելով, «ամեն օր առատապես ուրախություն անելով», անտեսելով ու արհամարհելով «իր դռների մոտ ընկած վերքերով պատված աղքատ Ղազարոսին», ով սնվում էր իր սեղանից ընկած փշրանքներով: Սակայն երբ երկուսն էլ մահացան, Ղազարոսն իր ժամանակավոր կյանքի ընթացքում կրած տառապանքների, չարչարանքների դիմաց ժառանգեց հավիտենական հանգիստը, երկնքի արքայությունը, մինչդեռ անողորմ մեծահարուստը՝ հավիտենական դատապարտությունը: Նա չարաչար տանջվում էր դժոխքում՝ մնալով մեկ կաթիլ ջրի կարոտ, բայց ուշ էր արդեն, որովհետեւ նա ստացել էր բարիքները ժամանակավոր կյանքի ընթացքում, որոնցից մաս ու բաժին չէր հանել աղքատ Ղազարոսին, ուստի ըստ արժանվույն էր պատժվում (տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 19-31): Հիշենք նաեւ տերունավանդ Տասր կույսերի առակը եւ Հնամանվենք հիմար կույսերին, ովքեր դուրս մնացին արքայությունից, որովհետեւ առատապես ողորմություն չարեցին, այլ փոքր-ինչ: Ուրեմն բարեգործություններով եւ ողորմածությամբ մեր երկրավոր, ժամանակավոր կյանքն իմաստավորել կարող ենք միայն այստեղ, քանի դեռ ժամանակ ունենք, որովհետեւ չգիտենք մեր մահվան օրը: Բարին գործենք, քանի դեռ ժամանակ կա, եւ «բարին գործելուց չձանձրանանք, որովհետեւ հարմար ժամանակին պիտի հնձենք, եթե չթուլանանք» (Գաղ. Զ 9): Սուրբ Հա-

կորոս առաքյալը զգուշացնում է. «Անողորմ դատաստան է լինելու նրա հանդեպ, ով ողորմած չի եղել. քանզի ողորմածությունը բարձրագույն պարծենում է դատաստանի դիմաց» (Հակ. Բ 13): Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը՝ արդար Դատավորը, վերջին դատաստանի ժամանակ այս խոսքը կուղղի անողորմ մեղավորներին. «Անիծյալներ, գնացե՛ք Ինձնից հավիտենական կրակը, որ պատրաստված է սատանայի եւ նրա հրեշտակների համար, որովհետեւ քաղցած էի, եւ Ինձ ուտելիք չտվիք, ծարավ էի, եւ Ինձ ջուր չտվիք, օտար էի, եւ Ինձ ձեր մեջ չառաք, մերկ էին, եւ Ինձ չհագցրիք, հիվանդ էի ու բանտի մեջ, եւ Ինձ տեսնելու չեկաք» (Մատթ. ԻԵ 41-43), «այս փոքրերից մեկին ա՛յդ չարեցիք, Ինձ համար էլ չարեցիք» (Մատթ. ԻԵ 45):

Ուրեմն հստակ է, որ երբ օգնում ենք մեր մերձավորին, օգնում ենք Քրիստոսին, քանի որ «քաղցած Քրիստոսը մեր փրկության համար աղքատների հետ շրջում է մեր դռների մոտ (Վ. Այգեկցի), նաեւ սուրբ Հովհան Մանդակունին է գրում, որ «Նա, ով աղքատներին ու կարոտյալներին, օտարներին ու հիվանդներին է կերակրում, ոչ թե մարդկանց, այլ Քրիստոսին է ընդունում, Քրիստոսին կերակրում, Քրիստոսին հագցնում, Քրիստոսին սփոփում, Քրիստոսին մխիթարում, Քրիստոսին հանգստացնում եւ Քրիստոսին սպասավորում, քանի որ տերունական խոսքն անսուտ է»։ Խիստ կարեւորվում է նաեւ հանգուցյալների անունից ողորմության գործեր անելը՝ նրանց հոգիների փրկության համար:

Եվ քանի որ դեպի հավիտենություն ենք գնում, միշտ խոկանք մեր մահվան ու Աստծու դատաստանի, արքայության փառքի ու դժոխքի տանջանքների մասին, եւ քանի դեռ այս մահկանացու մարմնի մեջ ենք, «գլխանք աղքատներին, որպեսզի Նա էլ մեզ գլխա, քաղցածների համար հաց լինենք եւ մերկերի համար՝ զգեստ, անտունների համար՝ օթեւան, ու հիվանդների համար՝ բժիշկ, որպեսզի Աստված էլ մեր մարմնի եւ հոգու վերքերը բժշկի՝ ծածկելով մեր ամոթալի գործերի մերկությունը եւ մեզ ժողովի հայրական օթեւաններում՝ ամենքին արժանացնելով մշտավետ ցնծության եւ անտրտում ուրախության՝ ի Տեր մեր Հիսուս Քրիստոս, որ օրհնյալ է հավիտյան. ամեն» (սբ. Գր. Տաթեւացի):

(2008 թ., փետրվար, «Քրիստոնյա Հայաստան»

երկշաբաթաթերթ)

ՆԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՄԵՂՔԻ ՆԵՏԵՎԱՆՔ

«Ով մեղանչում է իր Արարչի հանդեպ,
նա կընկնի բժշկի ձեռքը» (Միքայ ԼԸ 15)

Աստվածաշունչը վկայում է, որ Աստված առաջին մարդկանց ստեղծեց անմահություն համար. նախաստեղծները կոչված էին հավիտենապես ապրելու Աստծո հետ՝ միություն մեջ: Աստված ինքնիշխան կամքով եւ փառքով էր պսակել նրանց՝ պարգեւելով դրախտի վայելքը: Սակայն երբ խախտեցին արարչադիր օրենքն ու պատվիրանը՝ արգելված պտղի հետ միասին ճաշակեցին մեղքի եւ մահվան դառնությունը: Ախտահարվեց ողջ մարդկային բնությունը՝ թե՛ հոգին եւ թե՛ մարմինը: Մարդու կյանքը լցվեց բազմապիսի ցավերով, տառապանքներով եւ հիվանդություններով: Եվ քանի որ յուրաքանչյուր մեղք հիվանդացնում եւ մեռցնում է հոգին, մեր նախածնողները մեղանչումից անմիջապես հետո «մահվան մեջ հայտնվեցին խորհրդով, սակայն մարմնով մեռան բազում տարիներ անց» (սբ. Գր. Տաթեւացի): Սակայն բազմագույթ Աստված չլքեց իր պատկերով ու նմանությամբ ստեղծված մարդ էակին: Նրան մեղքի ու մահվան իշխանությունից փրկելու եւ երկնքի արքայությունն ու անճառելի բարիքներին արժանացնելու համար Աստծո Որդին ճշմարտապես մարդացավ, խաչի անարգ մահը ճաշակեց եւ հարույթյուն առավ՝ մեզ հարություն հույսը պարգեւելով: Սակայն մարդն իր ազատ կամքով եւ մեղանչական բնությամբ կամա թե՛ ակամա անընդհատ ընկնում է մեղքերի մեջ: Ուստի կյանքում մեր գործած մեղքերի արդյունքում հաճախ ենք հայտնվում ծանր փորձությունների ու նեղությունների, հիվանդությունների ու հոսսահատուկության մեջ: Եվ թերեւս մարդու համար տարատեսակ փորձություններից մեծագույնը ծանր հիվանդությունն է՝ երբեմն մարդուն ողջ կյանքում ուղեկցող: Իսկ այն, որ մարմնական հիվանդության կամ արատի պատճառը հաճախ մեղքն է, պարզ երեւում է Ավետարանի որոշ հատվածներից: Օրինակ՝ անդամալուծի բժշկությունը Տերը կատարեց մեղքերի թողության շնորհմամբ, իսկ մեկ ուրիշ անդա-

մալույծի բժշկելուց հետո նրան ասաց. «Ահա առողջացար, այլեւս մի՛ մեղանչիր, որպեսզի մի ավելի չար բան քեզ չպատահի» (Հովհ. Ե 14): Ավետարանում արձանագրված բժշկություն մյուս դրվագներում էլ տեսնում ենք, որ Հիսուսը բժշկում էր բոլորին՝ մեղքերից զգուշանալու հրաման տալով: Ըստ Մ. Օրմանյանի՝ «Ներքին մեղքի համար արտաքին փորձանքի հանդիպելու սկզբունքը ստույգ է, բայց բացարձակ չէ: Ոչ բոլոր արտաքին փորձանքները ներքին մեղքի համար են»: Դրա վառ օրինակ է Հոգի երանելու օրինակը: Սբ. Գիրքը վկայում է, որ նա «ճշմարտախոս էր ու անարատ, արդար էր ու աստվածապաշտ, ամեն տեսակի չար ու մեղավոր գործերից հեռու» (Հոգ Ա 1): Սակայն, երբ Աստծո թույլատու կամքով սատանան փորձեց Հոգին, վերջինս ենթարկվեց դժբախտությունների ու փորձությունների, ծանրագույն հիվանդության. «Ոտքից գլուխ չարորակ վերքերով պատված զազրելի որդերի մեջ էր, սակայն նրա մամինը սուրբ ու անարատ էր (սբ. Հովհ. Ոսկեբերան): Ուրեմն Հոգի պարագայում բոլոր դժբախտություններն ու հիվանդությունները հետեւանք չէին մեղքի, այլ որպեսզի նրա օրինակը մեզ ուսուցանող լինի: Հիշենք նաեւ ավետարանական ի ծնի կույրի բժշկության հատվածը, որտեղ աշակերտների այն հարցին, թե՞ «Մեղքն ո՞ւմն է, որ սա կույր է ծնվել...», Հիսուսը պատասխանում է. «Ո՛չ դրա մեղքն է եւ ո՛չ էլ իր հոր ու մոր, այլ որպեսզի դրա վրա Աստծու գործերը հայտնի լինեն» (Հովհ. Թ 3): Սակայն մարդու մարմինը մեղսահակ եւ դյուրագայթ է, զերծ չէ մեղքից ու անօրենություններից, դրանց արդյունքում ծնվող հիվանդություններից: Մարմնական հիվանդության պատճառը հաճախ մեր հոգիների ախտահարված, հիվանդ վիճակն է: Այս առնչությամբ հիշենք նաեւ Նաբուգոդոնոսոր արքայի օրինակը: Աստված նրան շնորհել էր հզորություն, թագավորություն, պատիվ եւ փառք, սակայն գոռոզացավ նրա սիրտը, եւ հոգին համարձակվեց ամբարտավանանալ: Նա պատուհասվեց Աստծուց. ընկավ իր թագավորական աթոռից. «Վտարվեց մարդկանց միջից, ինչպես արջառ՝ նա խոտ էր ուտում..., նրա մազերը երկարեցին առյուծի մազերի չափ, եւ նրա եղունգները՝ թռչունների մազիկների պես» (Դանիել Դ 30): Դանիել մարգարեն հորդորում էր արքային. «Քո մեղքերը քավի՛ր ողորմությամբ, եւ քո անօրենությունները՝ աղքատներին գթալով, թերեւս Աստված համբերատար լինի քո հանցանքների նկատմամբ» (Դանիել Դ 24): Եվ երբեմնի ամբարտավան արքան խոնարհեցրեց իր սիրտն Աստծո առաջ, ճանաչեց, թե Բարձրյալն է տիրում մարդ-

կանց թագավորությանը, օրհնեց եւ փառավորեց երկնքի արքային՝ խոստովանելով. «Նրա բոլոր գործերը ճշմարիտ են, Նրա ուղիները՝ արդար, եւ բոլորին, ովքեր կամբարտավանան, Նա կարող է խոնարհեցնել» (Դանիել Դ 34): Շատերիս քաջածանոթ է նաեւ Հայոց Տրդատ Գ արքայի օրինակը...:

Ուրեմն անկեղծ զղջմամբ եւ խոստովանությամբ, ճշմարիտ ապաշխարությամբ եւ հատուցմամբ բուժվում են հոգու եւ մարմնի վերքերը: Մեր հոգիների ու մարմինների ճշմարիտ Բժիշկը՝ Հիսուս Քրիստոսը, Ավետարանի էջերից մեզ է ուղղում իր մարդասիրական հորդորը. «Մի՛ մեղանչիր, որպեսզի ավելի չար բան քեզ չպատահի», իմաստունն էլ զգուշացնում է. «Ով մեղանչում է իր Արարչի հանդեպ, նա կընկնի բժշկի ձեռքը (Սիրաք ԼԸ 15):

Ըստ սբ. Գր. Տաթեւացու՝ «Աստված մարդուն առողջություն է տալիս, որպեսզի մարդը, այդ առողջությամբ Աստծո պատվիրանները պահելով, գտնի իր հոգին: Սակայն, երբ առողջությամբ առավել չարիք է գործում, կորցնում է հոգին, մոռանում է Աստծո օրենքները եւ բարիքի պատճառը վերածում չարիքի: Այդժամ Աստված մարդուն տալիս է հիվանդություն, տենդ, խոց...»: Ինչո՞ւ ենք զարմանում, երբ որեւէ հիվանդությամբ ենք պատուհասվում. քննենք ինքներս մեզ, անդրադառնանք մեր ընթացքին. արդյո՞ք կյանքում ինչ-որ տեղ չենք սխալվել, սայթաքել, Աստծուն արհամարհել կամ մի՞թե ամեն օր, ամեն վայրկյան մեղքի մեջ չենք ու հաճախ չենք էլ կամենում զղջալ, ապաշխարել ու դառնալ առ Աստված՝ հայցելով Նրա ողորմածությունն ու օգնականությունը: Մինչդեռ մարդկանց մեծամասնությունը, երբ ինչ-որ հիվանդություն է ստանում, ըմբոստանում է Արարչի դեմ, բողոքի եւ դժգոհության ձայն բարձրացնում առ Աստված՝ զրկվելով այն օգուտից, որ կարող էր ունենալ համբերատարության շնորհիվ: Չէ՞ որ ըմբոստության եւ տրտունջի արդյունքում չեն թեթեւանում տանջանքները, ավելին՝ ուժեղանում են եւ տրտմությունը դարձնում ավելի ծանր: Աստվածաշունչն ու Եկեղեցու հայրերը հորդորում են ամենածանր իրավիճակներում անգամ շնորհակալ լինել Աստծուն, գովաբանել ու փառաբանել Նրան. «Եթե մարդը գոհությամբ է տանում հիվանդությունը, Աստված նրան վարձատրում է փոխարենը եւ առողջացնում, իսկ եթե նույն տկարության մեջ դժգոհությամբ եւ մեղքով է մնում, այստեղ էլ, այնտեղ էլ տանջում է նրան» (սբ. Գր. Տաթեւացի):

Շատերը, ովքեր այսօր ինչ-ինչ ծանր հիվանդությունների կրողներ են, անձնական փորձառությամբ փաստում են, որ իրենց ողջ

կյանքն ապրել են առանց Աստծո՝ գործելով բազմաթիվ սխալներ եւ ոչ աստվածահաճո ընթացքի արդյունքում ստացել մի հիվանդութիւն, որը, որքան էլ ծանր ու անտանելի է իրականում, սակայն պատճառ եւ միջոց է դարձել խոնարհւելու, առ Աստված դառնալու, գիտակցելու գործած մեղքերն ու սխալները եւ ապաշխարելու: Ուրախալի է հատկապես այն հանգամանքը, որ նմանատիպ դեպքերում ծանրագույն (տարիներ շարունակ անկողնուն գամված) վիճակում գտնվող շատ հիվանդներ խոնարհությամբ եւ համբերությամբ են կարողանում կրել իրենց բաժին հասած ծանր հիվանդութիւնը՝ գիտակցելով, որ մարդասեր Աստված այդ կերպ է իրենց սթափեցրել, անհավատութեան կործանարար ճանապարհից փրկել եւ ճշմարիտ աստվածահաշոգութիւն պարգեւել: Ի հակադրութիւն այս օրինակների, ցավոք, շատերն այսօր հեշտությամբ հուսահատվում եւ ընկճվում են տարբեր հիվանդութիւնների պատճառով՝ չապավինելով աղոթքի գործութեանը: Սբ. Հակոբոս առաքյալը դիմում է այդպիսիներին. «Հիվանդ է ձեզնից մեկը, թող կանչի եկեղեցու երեցներին, եւ նրանք նրա վրա թող աղոթք անեն» (Հակ. Ե 14): Մեր Եկեղեցու 7-րդ սրբարար խորհուրդը՝ «Կարգ հիվանդացը», կատարվում է յուրաքանչյուր հիվանդութեան պարագայում. անկախ այն բանից՝ հիվանդը մահվան վտանգի մեջ է, թե՞ ոչ: Խորհրդի կատարման նպատակը հիվանդի մեղքերը սրբելն է՝ խոստովանությամբ, իսկ խորհրդի կատարման հիմքը զղջումն է, անկեղծ հավատը: Ըստ Սարգիս Շնորհալու՝ «Երբ քահանայի աղոթքներով բժշկվում են հիվանդութիւնները, նրանց հետ միասին վերցվում են նաեւ հիվանդութեան պատճառ դարձած մեղքերը»: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն էլ այս խորհուրդը կատարել է՝ միայն հավատ պահանջելով հիվանդներից ու ցավագարներից: Յուրաքանչյուր ոք բժշկվում է ըստ իր հավատի չափի, ինչպես օրինակ՝ Երիքովի կույր մուրացկանի բժշկութեան դրվագում ենք տեսնում: Տերը, բժշկելով մեծ հավատով Իրեն դիմած կույրին, ասում է. «Քո հավատը քեզ փրկեց...» (Ղուկ. ԺԸ 42): Մեկ այլ տեղում Ավետարանն ասում է. «Եվ ովքեր մի անգամ դիպան, բժշկվեցին» (Մարկ. 2 56): Անշուշտ, առանց հավատի որեւէ մեկը բժշկութիւն գտնել չէր կարող: Հավատանք, որ «հավատով եղած աղոթքը կփրկի հիվանդին, ու Տերը նրան ոտքի կկանգնեցնի: Եվ եթե մեղք գործած լինի, այդ նրան պիտի ներվի» (Հակ. Ե 15): «Հոգեկան վերքեր բուժելու համար կարիք չես զգում ո՛չ սպեղանու, ո՛չ ժամանակի, ո՛չ գործիքների, ո՛չ օրըստօրե երկարաձգման, ո՛չ տարբեր դեղեր օգտագործելու, ո՛չ

հերձման, ո՛չ խարման, ո՛չ վիրահատման եւ ո՛չ երկրավոր այլ բուժումների, որ ենթակա են միշտ էլ վրիպման, ամենասխալ ձախողումների... Մտադրվեցիր՝ իրագործված է, խոստացար՝ արված, կամեցար՝ արդեն ի կատար ածված...» (Նարեկ, ԲԱՆ ԽԳ Բ): Այս կերպ աներկբա հավատով դիմելով Աստծուն՝ կստանանք մեր խնդրանքը:

Երկրավոր բժիշկներին էլ Աստված է իմաստություն շնորհել՝ բժշկություններ գործելու, սակայն տարբեր հիվանդությունների պարագայում նրանց օգնությունը դիմելուն զուգահեռ չմոռանանք նաեւ մեր երկնավոր Բժշկին դիմել՝ գիտակցելով աղոթքի մաքրագործող, փրկարար եւ բուժիչ գործությունն ու ներգործությունը: Չմոռանանք նաեւ սբ. Հաղորդության փրկարար խորհրդի կարեւորությունը մեր կյանքում: Տիրոջ կենարար Մարմնի եւ Արյան սբ. խորհուրդը մեր հոգիների եւ մարմինների հիվանդության դեմ դեղ ու ճար է, ինչպես եւ սբ. Գր. Նարեկացին է իր Աղոթամատյանում անվանում՝ «երկնաշնորհ կենաց դեղ», «մեր անբուժելի ախտերին դարման» եւ այլն:

Սբ. Հովհ. Ոսկեբերանը հորդորում է որեւէ հիվանդության պարագայում միշտ աչքի առջեւ ունենալ Հոր երանելու օրինակը: Բազում տառապանքների մեջ երանելի Հորը ոչ միայն չհայհոյեց Աստծուն, այլեւ եղավ ողջ մարդկության պատմության մեջ համբերատարության դասական օրինակը: Եվ «Տերը Հորի կյանքի վերջին շրջանն ավելի օրհնեց, քան առաջին շրջանը» (Հոր ԽԲ 12): Ուստի մտաբերենք Սբ. Գրքի մխիթարիչ խոսքը. «Այնտեղ այլեւս մահ չկա. ո՛չ սուգ, ո՛չ աղաղակ, ո՛չ ցավ եւ ո՛չ չարչարանք, քանի որ առաջինն անցավ» (Հայտն. ԻԱ 4): Այնտեղ՝ հանդերձյալ կյանքում, Քրիստոս Աստծուց պիտի վարձատրվեն նրանք, ովքեր համբերությամբ, խոնարհությամբ կրեցին կյանքում իրենց պատահած վշտերն ու տառապանքները, փորձություններն ու հիվանդությունները՝ գիտակցելով, որ բազմազուլթ Աստված փորձության փոքրիկ խթանով մեր սակավ պարտքերն այստեղ է վճարել տալիս, որպեսզի այդ կերպ կցորդ լինելով Քրիստոսի չարչարանքներին՝ հաղորդակից լինենք նաեւ փառքին (տե՛ս Հռոմ. Ը 1):

(2008 թ., հունիս, «Քրիստոնյա Հայաստան»

երկշաբաթաթերթ)

ԳՈՂԳՈԹՅՈՒՆ ՆԱՅՏՆԵՆՔ ՏԻՐՈՋԸ

«Օրհնիր Տիրոջը, ով իմ անձ, եւ մի՛ մոռացիր
բոլոր պարգեւները Նրա, Ով քաւոյթյուն է տալիս
քո մեղքերին, բժշկում ախարերը քո բոլոր» (Սաղմ. ՃԲ 2-3):

Հիրավի, Տերն է մեր Հուլան ու Ապավենը, մեր մեղքերին քավություն Տվողը եւ մեր հոգու եւ մարմնի ախտերը Բժշկողը: Այս գիտակցումով է, որ պետք է ողջ հոգով եւ էությամբ օրհնենք, գովենք եւ փառաբանենք բարերար Աստծուն՝ բոլոր պարգեւների, ողորմածության, շնորհների համար, ինչպես եւ առաքյալն է պատգամում. «Գոհություն հայտնեցեք ամեն ժամ ամեն ինչի համար» (Եփես. Ե 20):

Սակայն շատերս մեր առօրյա կյանքում փոքր-ինչ դժվարության, խոչընդոտի հանդիպելիս սովորություն ենք դարձրել տրտնջալը, դժգոհելը: Հարկ է գիտակցել, որ տրտնջալը մեղք է: «Ձղջման» աղոթքի մեջ թվարկվում է նաեւ այս մեղքը. «... տրտնջալով, դժգոհելով, բամբասելով եւ հայհոյելով: Մեղանչեցի Աստծու դեմ»: Տրտնջալով, գանգատվելով՝ դառնացնում ենք Աստծուն եւ ըմբոստանում Նրա դեմ:

Ինչ իրավիճակներում էլ լինենք, ինչպիսի դժվարություններ էլ մեջ էլ ընկնենք, մինչ տրտնջալն ու դժգոհելը խորհենք. «Արդ-յո՞ք չկա ինձանից ավելի վատթար վիճակում գտնվող մեկը», եւ կտեսնենք նաեւ մեր շրջապատում բնակվող շատ մարդկանց, ովքեր ավելի վատ վիճակում են գտնվում, ավելի ծանր դժվարություններ ու փորձություններ են կրում, քան մենք, բայց չեն դժգոհում ու բողբոջում Աստծուն, այլ տանում են դրանք հնազանդությամբ եւ համբերությամբ: Անշուշտ գորեղ է հավատն այսպիսի մարդկանց, եւ մեծ՝ նվիրումն ու սերն առ Աստված: Հիշենք մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի երկրային կյանքը, որով Աստծու Որդին մեզ օրինակ տվեց: Երբ անօրենների կողմից դատապարտվեց անարգ մահվան՝ հանուն մեղավոր մարդկության փրկության, ծաղրվեց, ապտակվեց, հայհոյվեց, գամվեց խաչին, Նա՛, Ով «անօրենություն չգործեց, եւ

նենգությունը տեղ չգտավ Նրա բերանում» (Եսայի ԾԳ 9), համբերեց եւ չտրտնջաց...

Նույնպես եւ սուրբ առաքյալները, մարտիրոսներն ու քաջարի նահատակները հանուն հավատի եւ Աստծու հանդեպ ունեցած սիրո՝ հնազանդությամբ, սիրով եւ քաջությամբ էին տանում այն բոլոր տանջանքներն ու չարահնար փորձությունները, որոնք հակառակորդը նյութում էր նրանց դեմ: Նրանք ոչ միայն չէին դժգոհում, տրտնջում, այլեւ անդադար գոհություն էին մատուցում Աստծուն, որ իրենց արժանացնում է նահատակության իր սուրբ Անվան համար: Անուրանալի է նրանց հավատը, քանզի գիտեին, որ նեղություններ, տառապանքներ կրելով այս կյանքում՝ հանգստի կարժանանան հավիտենականում: Իսկ մենք, որ արժանի ենք ամենայն նեղությունների, որովհետեւ մեղավոր ենք, չենք կամենում կրել փոքր-ինչ դժվարություններ եւ առօրեական ինչ-ինչ խնդիրներից ընկճվելով՝ մեր դժգոհության ձայնն ենք բարձրացնում առ Աստված: Դժգոհելու պատճառներ միշտ գտնում ենք...: Երբեմն չենք կարողանում համբերությամբ կրել մեզ բաժին հասած հիվանդությունը, հավատի թուլության պատճառով տկարանում ենք, տրտնջում, դժգոհում՝ փոխանակ գոհանալու Աստծուց, որ մեզ ավելի վատթար, ծանր հիվանդությունից ազատի:

Փորձենք նկատել եւ գնահատել այն ամենը, ինչ ունենք, ինչ Աստված է մեզ շնորհել, եւ գոհանանք Ամենակարողից՝ Նրա անպատում պարգևների համար (Հմմտ. Բ Կորնթ. Թ 15): Ամբողջ սրտով գոհություն մատուցենք Աստծուն ամեն ժամ ամեն ինչի համար: Նայենք մեր շուրջը, այս զարմանահրաշ աշխարհն Աստված է ստեղծել մեզ համար: Հավատի աչքերով նայելով Աստծու անպատմելի արարչագործությանը՝ ամեն մի թփի, ծաղկի մեջ կտեսնենք Աստծուն, կզգանք Աստծու շունչը եւ կփառաբանենք տիեզերքի Արարչին: «Այս ամենի համար միշտ պիտի գոհ լինենք Աստծու արարչական խնամքից, որ արժանի է անում մեզ այնքան երեւելի եւ աներեւույթ բարիքներին: Եվ օրհնելով օրհնենք գիշեր թե ցերեկ անխոնջ սիրով, սրտակից կամքով եւ անարատ մաքրությամբ» (սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ):

Հեռու վանքեր մեզանից տրտունջն ու դժգոհությունը, այլ նույնիսկ նեղությունների եւ դժվարությունների, փորձությունների մեջ գոհանանք Տիրոջից, ինչպես կատարյալ սեր ունեցողը, քանզի այդպիսի գոհությունը մեզ երկրից երկինք է տանում: «Քեզ հետ լավ բան է պատահում, գովաբանի՛ր Աստծուն, եւ այդ լավը կմնա քեզ

հետ: Քեզ հետ վատ բան է պատահում, փառաբանի՛ր Աստծուն, եւ այդ վատը կհեռանա քեզանից» (սբ. Հովհան Ոսկեբերան):

Փոքր-ինչ նեղություններ եւ դժվարություններ կրենք այստեղ՝ այս անցողիկ կյանքում, որպեսզի անանց, հավիտենական կյանքում, որ գալու է, ստանանք մեր համբերության վարձը, որն ըստ վաստակի եւ ըստ քրտինքի կլինի: «Եթե չարչարանքներին կցորդենք, հաղորդակից ենք լինելու եւ փառքին» (Հռոմ. Ը 17), քանզի այս կյանքում նեղություններ ենք կրում Աստծու արքայության համար:

Սովորենք սաղմոսերգուից, որ ասում է. «Կեսգիշերին ելնում էի գոհություն մատուցելու քեզ» (Սաղմ. ՃԺԸ 62), եւ մեկ այլ տեղ, թե՛ «Գիշեր-ցերեկ քեզ օրհնություն պիտի մատուցեմ ու հավիտյանս հավիտենից պիտի գովաբանեմ անունը Քո» (Սաղմ. ՃԽԴ 2): Ուրեմն «Գոհություն մատուցենք Տիրոջը, քանզի քաղցր է նա, քանզի հավերժ է նրա ողորմությունը» (Հմմտ. Սաղմ. ՃԵ 1): «Ուրա՛խ լինենք միշտ, անդադար աղոթե՛նք, ամեն ինչում գոհությո՛ւն մատուցենք, որովհետեւ ա՛յդ է Աստծու կամքը մեզ համար ի Քրիստոս» (Հմմտ. Ա Թեսաղ. Ե 16-18). ամեն:

(2004 թ., հունվար, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՉՍԻՐԵՆՔ ԱՇԽԱՐՀԸ

«Մերը այս աշխարհի հանդեպ՝ թշնամություն է Ասրծու դեմ,
քանի որ ով ուզում է աշխարհը սիրել,
Ասրծուն իրեն թշնամի կանի» (Հակ. Դ 4):

Ավետարանի էջերում բազմիցս հանդիպում ենք հատվածների, որոնցում հստակորեն ընդգծված է այս աշխարհը չսիրելու, արհամարհելու գաղափարը: Ի՞նչ ասել է՝ չսիրել այս աշխարհը: Մի՞թե հնարավոր է չսիրել այն, ինչ Աստված է ստեղծել: Ի սկզբանե Աստված ամեն ինչ բարի ստեղծեց, ինչպես վկայում է Ծննդոց գիրքը: Սակայն, երբ մեղքն աշխարհ մտավ, մարդն սկսեց Աստծու բարի եւ օգտակար պարգևները չարիք դարձնել՝ ի վնաս իր անձի: Աշխար-

հը լցվեց անիրավություններով, անարդարությամբ, չարությամբ: Ահա այս «աշխարհ»-ի մասին է գրում առաքյալը՝ պատվիրելով չսիրել այն. «Մի՛ սիրեք աշխարհը, ոչ էլ՝ ինչ որ աշխարհի մեջ կա: Եթե մեկը սիրում է աշխարհը, Հոր սերը նրա մեջ չէ, քանի որ այն ամենը, ինչ աշխարհի մեջ կա, մարմնի ցանկությունն է, աչքերի ցանկությունն է այս կյանքի ամբարտապանությունն, որ Հորից չէ, այլ այս աշխարհից: Թե՛ այս աշխարհն է անցնում, թե՛ ցանկությունը: Իսկ ով կատարում է Աստծու կամքը, մնում է հավիտյան» (Ա Հովհ. Բ 15-17): Մեր օրերում խիստ դժվար է այս կյանքի վայելքներից, հաճույքներից հրաժարվել, ամեն քայլափոխի հանդիպող գայթակղություններին դիմակայել: Հեշտ չէ չարը բարուց զանազանել: Այս աշխարհի կարծեցյալ իշխանը՝ սատանան, որը դարձավ մարդու անկման պատճառ, այժմ էլ գաղտնաբար մոտենալով՝ մեղք գործել է տալիս եւ ջանում է խոցել ու կործանել Աստծու ծառաներին: Հայրերից մեկն ասում է. «Սկզբում նա պատճառ դարձավ մեր՝ դրախտից վտարվելուն, իսկ հիմա արգելք է հանդիսանում մեր՝ երկինք ելնելուն»: Ուստի սբ. Պետրոս առաքյալը զգուշացնում է. «Ձեր ոտխը՝ սատանան, մոռնում է առյուծի պես, շրջում եւ փնտրում է, թե ո՞ւմ կուլ տա» (Ա Պետր. Ե 8): Նա նենգությամբ խաբում է մարդկանց անցավոր բարիքներով: Փորձիչը, ամեն վայրկյան մոտենալով յուրաքանչյուրին, այս երկրավոր կյանքի ունայն զբաղումներով մեր միտքը գրավելով եւ խաբեպատիր ցանկություններով գայթակղելով, ամեն կերպ ջանում է հեռացնել Աստծուց՝ ամենայն բարյաց Աղբյուրից: «Քեզ կտամ այս ամբողջ իշխանությունը եւ սրանց փառքը, որովհետեւ ինձ է տրված, եւ ում որ կամենամ, կտամ այն: Արդ, եթե դու իմ առաջ ընկած երկրպագես, բոլորը քոնը կլինի (Ղուկ. Դ 6, 7),- շնչում է նա Աստծու պատկերով եւ նմանությամբ ստեղծված մարդու ականջին: Նա այս «կեղծապատիր աշխարհի թունավորը ժանգն իբրեւ ոսկի է ցույց տալիս, տրտմական կրքերը՝ իբրեւ հաճելի, վնասակար գործերը՝ իբրեւ օգտակար, եւ ովքեր հավատում ու խաբվում են, նրանց զրկում է հոգեւոր բարիքներից: Աշխարհում չկա մարմնական որեւէ ուրախություն, որ կարողանա անմասն լինել տրտմությունից...» (Պողոս պատրիարք Ադրիանոպոլսեցի), եւ «ամբողջ աշխարհը չարի մեջ է» (Ա Հովհ. Ե 19): Սակայն առ Աստված ունեցած աննվազ սիրո ու վստահության դեպքում՝ Ամենակարողի օգնությամբ կարելի է հնարավորինս զերծ մնալ այս աշխարհի մեղքից: Մեր առօրյա կյանքում պետք է հրաժարվենք այն ամենից, ինչը մեզ հեռացնում է Աստծուց, եղծում

մեր բարոյական կերպարը: Աստծով անհնարինն անգամ հնարավոր է: Հիշենք նաեւ Քրիստոսի փորձությունն անապատում, եւ սատանայի խայտառակ պարտությունը: Փորձիչը փորձեց Քրիստոսին եւ պարտվեց Նրանից: Համայնի Արարիչը խայտառակեց չարի մեքենայությունները եւ հաղթեց մեր մարմնի բնությանը, Նա սրբացրեց եւ օրհնեց այն՝ տալով հաղթանակի ոգին: Ուստի Քրիստոսի օրինակով կարող ենք հաղթել մեր անմարմին թշնամուն՝ հրաժարվելով բոլոր դիվային չարահնար փորձություններից: Ընդհարապես «առանց հոգին վշտացնելու հնարավոր չէ, որ մարդը մարմնական հաճույքներ վայելի: Ով մարմնի հաճույք է փնտրում, հոգու համար վիշտ ու տանջանք է փնտրում», - ասում է Պողոս Ագրիանոսկոսեցին: Հարկ է զգուշավոր լինել այս խաբեպատիր աշխարհում կենցաղավարելիս, մեր այս պանդխտության ժամանակն ապրելիս, որպեսզի չլինի թե այս ժամանակավոր, ունայն, անցողիկ վայելքների պատճառով զրկվենք անանց ու մշտնջենավոր, երանական կյանքից, որն Աստված պատրաստել է Իրեն սիրողների համար: Մարդն ունի հավիտենականության ձգտում, եւ ի սկզբանե Աստված մարդու բնության մեջ դրել է անմահության, փառքի ու հանգստյան փափագ. մարդը ստեղծված է հավիտենականության համար: Իսկ հանդերձալ կյանքի հավիտենական ու երկնային բարիքներն իմանալի ու անչափելի են, եւ ով կամենում եւ խնդրում է, Աստված տալիս է: Սակայն, եթե այս ամենը մոռանալով կամ անտեսելով՝ տրվում ենք այս աշխարհի փուչ վայելքներին՝ Աստծուց հեռացած, խիստ երկրահակ կյանք վարելով, աշխարհի հանդեպ սիրուց մեզ կորստյան ենք մատնում: Դյուրագայթ ենք ու սխալական եւ հանապազ ցած ենք ընկնում առաքինության բարձունքից: Մեզ անմահ կարծելով՝ գանձեր ենք դիզում երկրի վրա՝ հակառակ Տիրոջ խոսքի...:

Հոգու փրկությունն առավել է, քան աշխարհի բոլոր գանձերն ու մարմնական կյանքը. մի հոգու փրկության հետ աշխարհի ոչ մի գանձ եւ ոչ մի մարմնական կյանք չի կարող փոխանակվել: Չէ՞ որ ոչ թե հոգին է ունեցվածքի ու մարմնի համար սահմանված Աստծուց, այլ ունեցվածքն ու մարմինը՝ հոգու համար: Այս գիտակցումով է, որ սրբերը ոչինչ համարեցին այս աշխարհի բոլոր վայելքներն ու բարիքները: Նրանց համար «չկային երկրավոր չարչարանքներ, որ նրանց հաղթեին, նրանց առաջ արհամարհված էր արծաթը, եւ ոսկին ատելի էր նրանց աչքին, ցավ էին համարում այս աշխարհի հարստությունը» (Եղիշե վարդապետ): Իսկ սբ. Պողոս առաքյալն այդ բոլորն աղբ էր համարում (տե՛ս Փիլիպ. Գ 8): Հեշտությամբ

կկարողանանք արհամարհել աշխարհը, եթե հաճախ մտաբերենք մեր մահվան օրը եւ գիտակցենք, որ չենք կարող միաժամանակ սիրել ե՛ւ «մեղքի» աշխարհը, ե՛ւ Աստծուն: Օգոստինոս Երանելին այս մասին ասում է. «Աշխարհի սերը եւ Աստծու սերը չեն կարող համատեղ բնակվել մի սրտում, ինչպես որ նույն աչքերը չեն կարող միաժամանակ նայել երկինք ու երկիր», նաեւ՝ «Մարդկանց երկու սերերը երկու քաղաքներ են շինում, Աստծո սերը շինում է Վերին Երուսաղեմը, իսկ աշխարհի սերը շինում է դժոխային բաբելոնը»: Ուստի նրանք, ովքեր տոչորվում են այս աշխարհի հանդեպ սիրուց, ապրում ցոփ ու չվայտ կյանքով, վայելում աշխարհի սին, ունայն հաճույքները, չեն կարող Քրիստոսի հետ թագավորել հանդերձ-յալում, քանի որ միաժամանակ չեն կարող ծառայել երկու տիրոջ՝ ե՛ւ աշխարհին, ե՛ւ Աստծուն (տե՛ս Մատթ. Զ 24): Մեր կյանքը մի ակնթարթի նման անցնում է, «հիրավի մի մշուշ է այն, որ մի պահ երեւում է եւ ապա անհետանում» (Հակ. Դ 14), եւ այս աշխարհի բարիքներն ու վայելքներն էլ ունայն են ու անցողիկ. «Բոլոր օրերը ցավերով են լի, եւ հաճույքը՝ տրտմությամբ» (Ժողով. Բ 23), եւ «ա-հա ամեն ինչ ունայնություն է եւ հոգու տանջանք» (Բ 11):

Զկերպարանվենք աշխարհի կերպարանքով (տե՛ս Հռոմ. ԺԲ 2), հիշենք, որ մեզ համար երկնքում պահված են անմահ կենդանութ-յուն, անխոնարհելի փառք ու անտրտում հանգիստ, միայն թե կա-մենանք եւ ըստ արժանվույն խնդրենք դրանք: Սրբենք մեր սրտերն ու հոգիները նախանձից, չարությունից, վավաչոտ ցանկությունից եւ այլ արատներից ու բծերից, մոտենանք Աստծուն: Դեմքի փո-խարեն թիկունք չդարձնենք Նրան, այլ «ատենք ա՛յս աշխարհը, որովհետեւ այն սուտ է, սպանենք մարմնական ախտերն ու պիղծ ցանկությունները, անեզրական բարիքների հիշատակն անջնջելի պահենք մեր մտքում ու սկիզբ դնենք բարի գործերի՝ ըստ մեր կա-րողություն: Եվ արդարություն գործերով սիրենք Բարձրյալ Աստ-ծուն, որ Նա էլ մեզ սիրի աշխարհից ելնելուց հետո եւ արժանաց-նի երկնային արքայությունը մեր Տեր եւ Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսի շնորհներով ու մարդասիրությամբ, Ով օրհնյալ է Հոր եւ Սուրբ Հո-գու հետ այժմ եւ միշտ եւ հավիտյանս. ամեն»:

(2004 թ., սեպտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան»
երկշաբաթաթերթ)

ԿՈՐՍՏԱՔԵՐ ԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ՓՐԿԱՔԵՐ ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Տեսն՞ք, որ զգույշ լինեք ամեն տեսակ ագահությունից,
որովհետեւ մարդու կյանքն իր կուտակած հարստության մեջ չէ»
(Ղուկ. ԺԲ 15):

Տերունավանդ այս պատգամն ու պատվիրանը դարեր ի վեր խոսում է ողջ մարդկության հետ սուրբգրային էջերից, սթափեցնում եւ զգուշացնում հեռու փախչել ագահությունից, քանի որ այդ էջ մարդու կյանքի նպատակն ու իմաստը: Դժբախտաբար ներկայումս մարդկությունը հասել է այնպիսի մի վիճակի, որ այլեւս գրեթե անհնար է վերադառնալ սակավապետ կյանքին, ժուժկալ, չափավոր ապրելակերպին: Սուրբգրային այս պատգամը, կարելի է ասել, առավել ուղղված է ավելին ունենալու անհագուրդ ու անվերջանալի պահանջներով տառապող մերօրյա մարդկությանը՝ որպես սթափեցնող եւ զգաստացնող մի կոչ:

Մեր Եկեղեցու սուրբ հայրերն ագահությունը դասել են յոթ մահացու մեղքերի շարքը: Մարդն ինչպես որ պահպանվում է առաքինությունամբ, այդպես էլ ապականվում է մոլությունամբ: «Մոլությունները մարդուն ոչ միայն չար են դարձնում եւ հավիտենական դատապարտության արժանի, այլեւ աղքատ, անարգ ու վաղամեռիկ» (Պողոս Ադրիանոսկոյսեցի): Ագահությունը դրամի եւ ունեցվածքի անհագ բաղձանքն է: Սբ. Պողոս առաքյալն ագահությունն անվանում է կռապաշտություն (տե՛ս Կող. Գ 5) եւ ասում, որ այդպիսիք Աստծու եւ Քրիստոսի թագավորության մեջ ժառանգություն չունեն (տե՛ս Եփես. Ե 5): Ագահը չի կարող պաշտել Աստծուն, որովհետեւ ծառայում է մամոնային, ուստի կռապաշտ է եւ ոչ աստվածապաշտ, ինչպես եւ գրված է. «Ձե՛ք կարող ե՛ւ Աստծուն ծառայել, ե՛ւ մամոնային» (Ղուկ. ԺԶ 13): Մինչդեռ ագահության հակադիր առաքինությունը ժուժկալությունը կամ չափավորությունն է: Ցավոք, մեր օրերում խիստ դժվար է ապրել ժուժկալ կյանքով: Մարդկության ողջ պատմության ընթացքում հավանաբար աստվածապատկեր մարդ էակն այնքան շատ չի տառապել ագահության ախտով, որքան մեր օրերում. ավելին ունենալու անհագ մոլուցքը

կուրացրել է շատերին. ագահն անողորմաբար զրկում է ամեն մեկին, ոտնահարում իր նմանների իրավունքները՝ անխղճորեն հափշտակելով նրանց ունեցվածքը, աներկյուղ գողանում, սպանում՝ իր վրա բերելով Աստծու արդար դայրույթն ու բարկությունը: Այլեւ այս ախտով տառապող մարդիկ իրենց ողջ կյանքում տանջանքով են ապրում, որովհետեւ միշտ տառապում են գանձեր մթերելու համար, մտքով տանջվում, թե ինչպես ձեռք բերեն չունեցածը եւ ինչպես պահպանեն ունեցածը, ուստի ագահության չար ախտը կործանարար հետեւանքներ է ունենում մարդու հոգու եւ մարմնի վրա միաժամանակ՝ կարճելով մարդու կյանքը: Ագահը չի ճանաչում մարդկային բնության տկարությունը, չի գիտակցում, որ շատ երկար տարիներ կենդանի մնալ չի կարող, քանի որ մահկանացու է: Ավելին ունենալու անհագ բաղձանքով տարված եւ իրեն անմահ կարծելով՝ մթերում, կուտակում է շատ տարիների գանձեր՝ հակառակ Տիրոջ խոսքի. «Գանձեր մի՛ դիզեք...» (Մատթ. 2 19): Ագահը երբեք չի հագնում կուտակելուց, ինչպես եւ իմաստունն է ասում. «Արծաթ սիրողը չի կշտանա արծաթից, ոչ էլ հարստություն սիրողը՝ իր եկամուտներից. ուստի դա եւս ունայնություն է» (Ժողովող Ե 9): Եվ ցավերով ու սրտի կսկիծով էլ մեռնում է՝ գանձերն իր կամքին հակառակ թողնելով, քանի որ «ոչինչ չբերեցինք աշխարհ, ոչ էլ պիտի կարողանանք տանել» (Ա Տիմ. 2 7):

Սակայն աստվածճանաչողություն չունեցող մարդու համար ունայն խոսքեր են սուրբգրային խոսքերը: Նրանք ապրում են միայն այս աշխարհի չափանիշներով եւ այս աշխարհի պահանջների համաձայն՝ ավելի ու ավելի բարեկեցիկ ու հարմարավետ դարձնելով իրենց կյանքը շքեղության ու ճոխության մեջ, ցույց ու շվայտ կյանք վարելով՝ կարծելով, որ երջանկությունը հենց դա է: Մինչդեռ մարգարեն «վա՛յ» է տալիս այդպիսիներին՝ ասելով. «Վա՛յ նրանց, ովքեր տանը տուն են կցում եւ ագարակին ագարակ միացնում, իսկ ընկերոջն արտաքսում են զրկանքներով. թեպետեւ մեծամեծ շինություններ էլ կառուցեն, ավերակ են դառնալու» (Եսայի Ե 8-9): Տերն էլ, պատմելով անմիտ մեծահարուստի առակը, հորդորեց զգուշանալ ագահությունից, գանձ չկուտակել իր անձի համար, այլ «հարստանալ Աստծով», որովհետեւ՝ «Ի՞նչ օգուտ է մարդուն, եթե ամբողջ աշխարհը շահի, բայց իր անձը կորցնի» (Մարկ. Ը 36): «Աշխարհն իր սին վայելչությամբ հրապուրում է միայն երկրավոր բաների մասին մտածել. առաջարկում է հարստություն, փառք, փափկակեցություն, ջանում ողորմածների ձեռքերն աղքատներից

ու կարոտյալներից հեռու պահել, որպեսզի այս կյանքը ճոխ ունեցվածքով վայելեն ու ոչնչի պակասություն չունենան» (Պողոս Աղբրիանուպոլսեցի): Սակայն զուր են չարչարվում աշխարհի իրերում իրենց վերջին երջանկությունը գտնելու, քանի որ եթե նույնիսկ աշխարհի բոլոր բարիքներով հղիացած լինեն, միշտ անհանգիստ են եւ չունեն խաղաղություն, քանի որ տանջվում են խղճի խայթոցներից, չեն կարողանում անվրդով ապրել եւ ուրախանալ: Ահա թե ինչու է սբ. Հակոբոս առաքյալն ազդարարում ազահ հարուստներին. «Ձեր հարստությունը փտած է, ձեր զգեստները՝ ցեցի կեր, եւ ձեր արծաթն ու ոսկին՝ ժանգոտած» (Հակ. Ե 2-3): Մինչդեռ ժողովալ, ողորմած կյանքով ապրող մարդը խաղաղ ու անվրդով է ապրում, բավարարվում է չափավորով, ինչպես եւ առաքյալն է ասում. «Ունենք կերակուր եւ հանդերձներ ու դրանցով էլ բավականանք» (Ա Տիմ. 2 8): Նա միշտ գոհ է իր վիճակից եւ վայելում է իր աշխատանքի վարձը: Այլեւ մարդասիրաբար օգնության ձեռք է մեկնում չքավոր եւ կարոտյալ իր եղբայրներին, գիտակցում է, որ «պանդուխտ է երկրի վրա, ուստի ժամանակ առ ժամանակ իր բուն հայրենիք՝ երկիրն է առաքում բարեգործությունների գանձերը, որ ձեռք բերեց իր ողջ կյանքում» (Պողոս Աղբրիանուպոլսեցի), այսինքն՝ իր ունեցվածքից բաժին է տալիս Աստծուն՝ աղքատների ձեռքով՝ գիտակցելով, որ «Քրիստոս, մեր փրկության համար աղքատների հետ շրջում է մեր դռների մոտ» (Վ. Այգեկցի): Երկնքում է ամբարում գանձերը (տե՛ս Մատթ. 2 19-20) եւ անիրավ մամոնայից բարեկամներ է չահում՝ որպես հավիտենական պաշար (Հմմտ. Ղուկ. Ժ2 9)՝ մտաբերելով Տիրոջ խոսքը, որ ասում է. «Ուր ձեր գանձերն են, այնտեղ եւ ձեր սրտերը կլինեն» (Մատթ. 2 21):

Եթե ազահ հարուստներն էլ, ովքեր խեղդվում են տնտեսական չափազանց բարօրության մեջ՝ չիմանալով այլեւս ինչպես շուայլել եւ մսխել ավելորդ դրամները, կարողանային տեսնել իրենց շուրջն ապրող աղքատ մարդկանց, հազիվ գոյատևող կարիքավոր ընտանիքների, վեհանձնաբար զրկելին իրենց որոշ հաճույքներից, օգնության ձեռք մեկնեին, փոքր-ինչ մեղմեին նրանց սոցիալական ծանր կացությունը, ամեն բան այլ կերպ կլիներ: Մեր հոգեկիր հայրերից Վ. Այգեկցին, վկայակոչելով Տիրոջ այն խոսքը, թե «հարուստը դժվարությամբ կմտնի երկնքի արքայությունը» (Մատթ. ԺԹ 23), ավելացնում է. «Սակայն շատ մեծատուններ կմտնեն Աստծո արքայություն, եթե լինեն բարեսեր, ողորմած, անկաշառ, իրավադատ, խոնարհ, չզրկեն ուրիշներին»:

Ուրեմն գիտենալով ազահուլթյան ախտի կործանարար հետեւանքները եւ ժուժկալուլթյան առաքինուլթյան բազում օգուտները՝ թողնենք աշխարհասիրուլթյունը եւ առաքինուլթյան հետեւենք, չապականենք մեր աստվածաստեղծ հոգիներն ազահուլթյան մոլուլթյամբ, այլ զարդարենք դրանք առաքինուլթյան գործերով: Պայքարենք ազահուլթյան ախտի դեմ ժուժկալուլթյան, ողորմածուլթյան առաքինուլթյուններով, որովհետեւ առաքինուլթյան գործերի արդյունքը երանական փառքն է, որ խոստացավ Աստված Իր սիրելիներին: Հիշենք, որ ներկայիս հեշտուլթյունները դառը վախճան են ունենալու, ուստի զօր ու գիշեր հսկենք մեր անձերի փրկուլթյան համար, ապաշխարուլթյան սպեղանիներով դարմանենք մեղքերով հիվանդացած մեր հոգիներն ու ապավինենք մեր հոգիների ու մարմինների Բժշկին՝ Աստծուն: Ողորմած է Աստված եւ ներողամիտ, անեզր է Նրա քաղցրուլթյունը, եւ բաց են Նրա ողորմուլթյան դռներն ու չեն փակվում ապաշխարողների առաջ. «Ապաշխարուլթյան կյանքի դուռը չի փակվելու մինչեւ աշխարհի վախճանը», - ասում է մեր հավատի հայր սբ. Գր. Լուսավորիչը: «Բարիք գործենք, բարի գործերով հարստանանք, լինենք առատաձեռն, բարեսեր, մեր ունեցածից ուրիշին էլ բաժին հանենք՝ մեզ համար բարի հիմք դնելով հանդերձալուծ, որպեսզի ձեռք բերենք ճշմարիտ կյանքը» (Հմտ. Ա Տիմ. 2 18-19):

(2006 թ., օգոստոս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՔԵՂ ՉՊԻՏԻ ԹՈՂՆԵՄ ԵՎ ՈՉ ԷԼ ՊԻՏԻ ԼՔԵՄ...

Երկնքի եւ երկրի Արարիչ Աստված, որ Իր անհուն սիրուց մղված՝ ստեղծեց համայն աշխարհն ու տիեզերքը եւ մեզ՝ մեղավորներին համար երկնքից երկիր խոնարհվեց, խաչի անարգ մահը հանձն առավ հանուն աշխարհի փրկուլթյան, Իր համբարձումից առաջ խոստացավ մշտապես մեզ հետ լինել. «Եվ ահա ես ձեզ հետ եմ բոլոր օրերում մինչեւ աշխարհի վախճանը» (Մատթ. ԻԸ 20): Այո՛, Տեր, ըստ Իր անսուտ խոստման, մշտապես մեզ հետ, մեր կողքին է: Նա գլխած Հայր է, որ հանապազ խնամում եւ հոգ է տանում մեզ

նույնիսկ այնժամ, երբ մենք երես ենք դարձնում Նրանից, ընտրում դեպի կորուստ տանող ճանապարհը, վշտացնում ու դառնացնում ենք Աստծուն: Երբեմն էլ վշտի ու տառապանքի մեջ ըմբոստանալով Աստծու դեմ համարձակվում ենք ասել, թե լքել է մեզ Աստված...: Դա մի հուսահատական ճիշ է՝ ուղղված Բարձրյալին, Ով երբեք մեզ չի լքում: Եվ վշտի, եւ ուրախության ժամանակ, ամեն օր եւ ամեն վայրկյան մեզ հետ է Աստված. «Մի՛ վախեցիր, քանզի ես քեզ հետ եմ՝ քեզ փրկելու համար», - ասում է Տերը (տե՛ս Երեմ. Ա 8), Ով հավատարիմ է Իր խոստմանը: Ինչպե՞ս կլքի մեզ Նա, Ով մեզ համար լեզի խմեց, ապտակ կերավ եւ ծաղրվեց, որպեսզի մենք փրկվենք մեղքի ու մահվան իշխանությունից ու ծառայենք այլեւս ոչ թե մեղքին ու չարին, այլ Իրեն՝ մեր Փրկիչ Աստծուն: Քանզի մեզ համար «Տերը ծառա եղավ, Հավիտենականը՝ ժամանակավոր, Անչափը՝ փոքրիկ, Վերնագույնը՝ ստորագույն, Անբովանդակելին՝ բովանդակելի, Պարզը՝ բաղադրյալ, Անտեսանելին՝ տեսնվում է, Անշոշափելին՝ շոշափվում է, Հացը հրեշտակներին է կերակրում, տկարանում է երկնքի Զորությունը: Ամբարշտի պատճառով ձաղկվում է Գթությունը, տխմարի պատճառով ծաղրվում է Իմաստությունը, ստի պատճառով մեռնում է Ճշմարտությունը, անօրենի պատճառով մեռնում է Արդարությունը, անողորմի պատճառով տանջվում է Ողորմությունը, թշվառականի պատճառով մերժվում է Երջանկությունը, քացախով ու լեղիով արբենում է Քաղցրությունը» (Ընդհանրական վարդապետներ): Գիտակցո՞ւմ ենք, արդյոք, իմաստն այս խոսքերի, հասկանո՞ւմ ենք, արդյոք, թե ինչու «Տերը ծառա եղավ»: Մեզ համար ծառա եղավ, մեզ համար խոնարհվեց երկնքից, որպեսզի մեզ բարձրացնի: «Ոչ թե Իր համար մեռավ, այլ մեզ՝ մեռյալներին համար, դրա համար էլ Ինքն ընդունեց մեր աղքատությունն ու անարգանքը, որպեսզի Իր ամբողջ հարստությունը մեզ շնորհի, որովհետեւ Նրա չարչարանքները մեր անչարչարությունն են, Նրա մահը՝ մեր անմահությունը, եւ Նրա արտասուքը՝ մեր խնդությունը, Նրա թաղվելը՝ մեր հարությունը, Նրա մկրտությունը՝ մեր սրբությունը, եւ Նրա վերքերը մեր բժշկությունն են, քանզի՝ «Նրա վերքերով մենք բժշկվեցինք», եւ Նրա պատիժը մեր խաղաղությունն է, քանի որ՝ «Մեր խաղաղության համար Նա՛ պատիժ կրեց», եւ Նրա անփառությունը մեր փառքն է, Նրա էջքը մեզ համար բարձրանալ է...» (սբ. Աթանաս Մեծ): Որքան մեծ է Աստծու մարդասիրությունը, եւ որքան անսահման՝ Նրա ողորմածությունը...

Մինչդեռ մենք այսօր, հետեւելով մեր ցանկություններին, ծառայում ենք մեղքին՝ գործակից լինելով բանսարկուին, ուրանում ենք Աստծուն մեր չար գործերով եւ ոչ միայն ուրանում, այլեւ հայհոյում, անարգում, գործում ամեն պղծություն՝ դառնացնելով մեր Արարչին եւ ապրում ենք այնպես, կարծես թե Աստծո Որդին ամենեւին չի խաչվել մեզ համար: Մեղավոր եւ հանցավոր ծառաներս համարձակվում ենք երես թեքել Աստծուց, Ով մարմնացավ մեզ համար, հանապազ մեղանշում ենք ու չենք դադարում չարիք խորհելուց ու գործելուց: Որքան անգութ ու դաժան ենք վարվում մեր Արարչի ու Տիրոջ նկատմամբ եւ չենք ցանկանում փրկվել: Տերն ասում է. «Իմ շնորհը քեզ բավ է, միայն հավատա եւ կփրկվես»: Բազմագութ է Աստված, ներող ու համբերող, անեզր է Նրա քաղցրությունը, քանզի սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին, ապաշխարությանն ու անկեղծ զղմանը: Նա Եսայի մարգարեի միջոցով ասում է. «Մի՞թե կինը կմոռանա իր մանկանը կամ չի գթա իր որովայնի ծնունդներին եւ եթե կինը մոռանալու էլ լինի այդ, ես, սակայն, քեզ չեմ մոռանա» (Եսայի ԽԹ 15): Այո՛, մոռանում ենք Աստծուն, ոչ թե Աստված է մոռանում մեզ, այլ մենք ենք մոռանում, եւ ոչ թե Աստված է լքում մեզ, այլ մենք ենք լքում Աստծուն...:

Որքան դյուրին է ընթանալ լայն ճանապարհով, որ դեպի կործանում է տանում եւ մեզնից շատերն են ընտրում այդ կործանարար ճանապարհը, ընտրում, ընթանում եւ կորստյան մատնվում: Բայց եթե զղջանք, սթափվենք ու ետ կանգնենք մեր ընտրած չար ճանապարհից, այդժամ Տերը, որ մեր ողջ ընթացքին մեր կողքին էր եւ մեծ համբերությամբ սպասում էր մեր դարձին, պիտի օգնի մեզ, վեր բարձրացնի, հայրաբար խնամելով՝ սփոփի եւ գթությամբ ընդունի: «Այնպես պիտի լինի, որ դեռ նրանք ձայն չտված՝ պիտի լսեմ նրանց, դեռ նրանք չխոսած՝ պիտի ասեմ, թե ինչ եք ուզում» (Եսայի ԿԵ 24),-ասում է դեպի երկինք մեր հայացքների դարձին սպասող ամենակարող Աստված, քանզի՝ «Որքան բարձր է երկինքը երկրից, այնքան զորեղ է Տիրոջ ողորմությունն Իրենից երկյուղ կրողների վրա» (Սաղմ. ԺԲ 11): Այո՛, Աստված մեր փրկությունն է կամենում եւ համբերող է մեր նկատմամբ: Ուստի չկարծրացնենք մեր սրտերն Աստծու Խոսքի նկատմամբ, բացենք մեր սրտերն Աստծո առջեւ, նախանձախնդիր լինենք բարու մեջ, արթուն լինենք աղոթքների մեջ, կառչենք մեր Հույսից՝ Ճշմարտության Առհավատչայից՝ Հիսուս Քրիստոսից եւ «...համարձակությամբ մոտենանք Նրա շնորհի աթոռին, որպեսզի ողորմություն ստանանք եւ շնորհ գտնենք այն ժա-

մանակ, երբ օգնություն կարիք ունենք» (Եբր. Դ 16): Գիտենանք, որ Տերը մեզ հետ է մշտապես, մեր կողքին, մեզ չպիտի թողնի եւ ոչ էլ պիտի լքի, միայն թե մենք հավատարիմ լինենք Նրան, համարձակորեն մերժենք չարը, ընթանանք դեպի Աստված տանող անձուկ, բայց քաղցր եւ լուսավոր ճանապարհով, հավատանք, որ բազումողորմ Աստված սպասում է մեզ: Մտաբերենք Ահեղ եւ Անաչառ Դատաստանը, որ լինելու է, երբ Աստվածորդին երկրորդ անգամ գա՝ դատելու աշխարհը: Դառնանք առ Աստված, եւ Նա կդառնա դեպի մեզ եւ ազդեցնք, որ «Այստեղ մեղքերի փորձություններից, իսկ այնտեղ տանջանքների հրից մեզ փրկի մեր Բազմագույն եւ Ողորմած Տեր Քրիստոս Աստված, Որին փառք եւ զորություն եւ երկրպագություն հավիտյանս. ամեն» (սբ. Գր. Տաթեւացի):

(2003 թ., հունիս, «Բրիտանյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՍՏՎԱԾԱՄԱՅՐԸ ՄԵՐ ԲՈՒՈՐԻ ՄԱՅՐԵ Է

«Այսուհետեւ բոլոր սերունդները ինձ երանի կրան...» (Ղուկ. Ա 48)

Հիշյալ մարգարեական խոսքերը սբ. Մարիամն ասաց այն ժամանակ, երբ այցելեց իր բարեկամուհի Եղիսաբեթին՝ Հովհաննես Մկրտչի մորը, ով բավական առաջացած տարիքում էր եւ հղի էր: Եվ երբ Եղիսաբեթը սբ. Մարիամի ողջույնն առավ, մանուկը ցնծալով խայտաց նրա որովայնում՝ ճանաչելով իր Փրկչին: Եվ այդ ժամ, ինչպես պատմում է ավետարանիչը, Եղիսաբեթը, առաջինը համայն մարդկության կողմից, ասաց. «Օրհնյա՛լ ես դու կանանց մեջ եւ օրհնյա՛լ է քո որովայնի պտուղը: Որտեղից ինձ այս ուրախությունը, որ իմ Տիրոջ մայրը ինձ մոտ գա. որովհետեւ ահավասիկ երբ քո ողջույնի ձայնը հասավ իմ ականջին, մանուկը ցնծալով խաղաց իմ որովայնում» (Ղուկ. Ա 42-45): Եվ Մարիամն ասաց. «Իմ անձը կփառավորի Տիրոջը, եւ իմ հոգին ցնծաց իմ Փրկիչ Աստուծով... այսուհետեւ բոլոր սերունդները ինձ երանի կտան» (Ղուկ. Ա 46-48): Եվ Սրբուհուն մարգարեությունն իրականություն դարձավ: Նրա հավատն այնքա՛ն կատարյալ գտնվեց եւ խոնարհություն-

նը՝ գերազանց, որ նա արժանացավ Աստծո Միածին Որդու Մայրը լինելու մեծագույն երանությունը: Աստվածամայրը գերծ էր թե՛ մահացու, թե՛ ներելի մեղքերից, իսկ աղամական մեղքից սրբվեց ավետման պահին: Ստանալով Գաբրիել հրեշտակապետի ավետիսը՝ նա չընդդիմացավ Աստծու կամքին, այլ խոնարհաբար ասաց. «Ահավասիկ ես մնում եմ Տիրոջ աղախինը: Թող քո խոսքի համաձայն լինի ինձ»: Այդ մեծագույն ավետիսով սկսվեց մարդկության փրկագործությունը: Այդ պահից Աստվածամայրն իր մեջ ընդունեց Աստծո Միածին Որդուն՝ դառնալով մարդկային ապականված, շնորհազուրկ բնության նորոգության սկիզբը: Եկեղեցին Սրբուհի Կույս Մարիամին Աստվածամայր է անվանում, որովհետեւ նա հղիացավ Սուրբ Հոգուց, եւ Նրանից ծնվեց Ինքն Աստված՝ Հոր Միածին եւ փառակից Որդին՝ միավորված մարդկային բնությանը: Աստվածամայրը լի էր բոլոր առաքինություններով՝ խոնարհություն, համբերություն, Աստծո կամքին համակերպություն...: Նա սիրում էր Աստծուն իր ողջ էությանը: Իր մեծությունը գիտակցելով հանդերձ՝ նա երբեք չկորցրեց իր խոնարհությունը եւ մինչեւ իր Վերափոխումը մնաց Աստծո հնազանդ աղախինը: Նա վառվում էր ողջ մարդկության հանդեպ մեծ սիրով, աղոթում եւ տառապում էր աշխարհի համար: Այդ սիրո շնորհիվ բարեհոգաբար տարավ իր սրտով անցնող սուրը՝ Որդու չարչարանքները սգալով առանց ցասման ու նզովքի, սրտում չկորցնելով պայծառ հավատը Նրա հաբություն եւ փրկագործության հանդեպ:

Աստվածամոր շնորհիվ է, որ կինը վերջապես իր տեղը գտավ մարդկային քաղաքակրթության մեջ, քանզի մինչ քրիստոնեությունը կինը տղամարդուն հավասար անձ չէր համարվում՝ հակառակ իր արժանիքներին, սակայն քրիստոնեությունը բարձրացրեց կնոջը. Աստվածամոր շնորհիվ կինը ազատվեց այն անեծքից ու դատապարտությունից, որին արժանացել էր իր նախամայր Եվայի անհնազանդության ու պատվիրանազանցության պատճառով: Ըստ Աստվածաշունչ Մատյանի՝ երբ Աստված առաջին անգամ խոսեց Եվայի հետ նրա մեղանշումից հետո, ասաց. «Պիտի անչափ բազմացնեմ քո ցավերը եւ հառաչանքները, ցավերով պիտի երեխաներ ծնես» (տե՛ս Ծննդ. Գ 16): Իսկ Նոր Եվային՝ սբ. Կույսին, Աստված ուրախություն ու շնորհ ուղարկեց, որովհետեւ մեր նախամոր միջոցով աշխարհ մտավ անեծքը, իսկ սբ. Մարիամի միջոցով՝ Շնորհն ու Լույսը, Փրկությունն ու Կյանքը՝ Հիսուս Քրիստոսը: Ինչպես ասում է սբ. Գր. Տաթևացին. «Սբ. Աստվածածինը իր Միածին Որ-

դու կույս եւ անապական ծննդյամբ մեր պատիվն առավել դարձրեց Ադամի եւ հրեշտակների պատվի համեմատ: Քանզի ոչ միայն մեզ տվեց Ադամի փառքը, որ նա ուներ դրախտում, այլեւ այն, ինչ Աստված խոստացավ նրան՝ երկնքի արքայությունը»: Նաեւ՝ «Աստվածորդին ծնվեց այն քարայրում, որտեղ թաղված էին Եվայի նշխարները, որպեսզի Եվան առողջանա Աստվածածնով՝ ազատվելով երկունքի անեծքից» («Քարոզ Քրիստոսի Ծննդյան մասին»): Եվ ահա այդ պատճառով էլ սբ. Գր. Նարեկացին Աստվածամորն անվանում է «Եվայի երկունքի ցավագերծող»...: Այսպիսով՝ քրիստոնեությունը բարձրացրեց կնոջը՝ որպես կենսունակ ուժի. կինը օժտված է նվիրումի, սիրո, հեզուության, հնազանդության, քաղցրության շնորհով, եւ քրիստոնեությունը, որ իր էությունամբ Սեր է, արժեքավորեց կնոջը՝ «խավարի տաճարից» դարձնելով «լույսի տաճար»: Եվ այս բոլոր օրհնությունների սկիզբը դրեց սբ. Կույս Մարիամը՝ լինելով ամենօրհնյալը բոլոր կանանցից եւ մարմնավորեց այդ առաքինությունները: Քրիստոսի հավատարիմ հետեւորդների մեջ էլ շատ էին կանայք. կանայք էին Նրա կողքին խաչելության պահին եւ հենց կանայք էլ դարձան հաղթական հարության ավետաբերները...:

Եկեղեցական պաշտամունքի մեջ Աստվածամայրը ոչ միայն բոլոր սրբերից, այլեւ հրեշտակներից էլ բարձր է դասվում: Քրիստոսից եւ Խաչից հետո Նա ամենաբարձր պատիվը եւ տեղն ունի: Աստվածամայրը ամենամեծ բարեխոսն է համայն աշխարհի համար իր Որդու առջեւ: Նրա բարեխոսությունը հայցելով է սկսվում Պատարագի արարողությունը, բազում աղոթքներ անմիջականորեն ուղղված են Նրան՝ որպես Աստվածորդուն ամենամեծ եւ իր գթառատության մեզ ամենից շուտ անսացող սուրբ անձնավորության: Աստվածամորն են նվիրված բազմաթիվ ներբողներ ու ծավալուն շարականներ: Մեր եկեղեցին տոնում է սբ. Կույսի կյանքի բոլոր կարեւոր հանգրվանները՝ Հղիությունը, Ծնունդը, Ընծայումը, Ավետումը, Ննջումը եւ Վերափոխումը: ...Աստվածամայրը հետեւեց իր Որդուն մսուրից մինչեւ Գողգոթա: Նա երեսուներեք տարի մնաց Փրկչի հետ: Եվ խաչի վրա Քրիստոս իր Մորը հանձնեց Հովհաննես ավետարանչին, որը երկյուղածության մեջ սպասավորեց նրան տաներկու տարի: Տիրամայրը, վաթսուն տարի ապրելով մարմնի մեջ, հոգով վերափոխվեց դեպի գերաշխարհայինների կայանը՝ իր Արքա Որդու եւ մեր Աստծո արքայությունը: Քանզի «Ինչպես Տերը քաղցրացրեց մահվան դառնությունը՝ կամավորաբար իբրեւ ուրախարար գինի ճաշակելով այն, այնպես էլ իր Մորը չխնայեց մահից,

այլ իրեն մահակից ու գերեզմանակից դարձրեց նրան՝ կցորդելով իր համբարձմանը, դարձնելով հաղորդ իր Հարուժյանը եւ ժառանգորդ իր փառքին» (սբ. Գր. Տաթեւացի): Վերափոխվելով երկինք՝ Նա անճառելի փառքի եւ անվախճան պատվի մեջ է՝ բարեխոսելու նրանց համար, ովքեր իրեն Աստվածածին են խոստովանում եւ իր Որդուն՝ ճշմարիտ Աստված: Կանանց մեջ օրհնյալ ամենասուրբ Աստվածածինը մեզ հետ է միշտ, իրեն Աստվածածին խոստովանողների հոգում, սրտում եւ շուրթերին:

Սբ. Աստվածամոր օրինակելի եւ առաքինի կյանքը դարեր շարունակ համայն մարդկության համար ներշնչանքի անսպառ աղբյուր է հանդիսացել: Նրա հեզությունն ու խոնարհությունը բոլոր ժամանակներում մայրության օրինակ են եղել եւ այսօր էլ Նա լավագույն օրինակն է հայ կնոջ համար: Մաքուր սրտով եւ անմոլար ընթացքով հայցենք սուրբ Տիրամոր անդառնալի բարեխոսությունը՝ աղաչելով. «Քո առջեւ ենք ընկնում, սուրբ Աստվածածին, եւ աղաչում անարատ Կույսիդ՝ բարեխոսիր մեր անձերի համար եւ աղաչիր Միածին Որդուդ՝ փրկել մեզ փորձությունից եւ մեր բոլոր վտանգներից. ամեն»:

(2013 թ., օգոստոս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

«ԽՈՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՐԴՈՒՆ ՆՐԵՇՏԱԿ Ի ԴԱՐՁՆՈՒՄ, ԱՄԲԱՐՏԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՐԵՇՏԱԿԻՆ ՍԱՏԱՆԱՆ»

Արշակ-Տեր Միքելյան

Հպարտությունը յոթ մահացու մեղքերից առաջինն է եւ գլուխը բոլոր մեղքերի: Հպարտությամբ էր, որ սատանան իրեն անչափ մեծ մեկը կարծելով ու նախանձելով Աստծո մեծ փառքին՝ ցանկացավ Նրա տեղը գրավել: Այս մասին Եսայի մարգարեի գրքում կարդում ենք. «Արդ, ինչպես երկնքից ընկավ արուսյակը, որ ծագում էր

առավոտյան. նա, որ ուղարկվում էր բոլոր ազգերին, ընկավ գետին ու խորտակվեց: Մտքիդ մեջ ասում էիր. «Երկինք կբարձրանամ, իմ գահը կդնեմ երկնային աստղերից ավելի վեր. կնստեմ բարձր լեռան վրա, ...կբարձրանամ ամպերից էլ վեր, կնմանվեմ Բարձրալին» (Եսայի ԺԴ 12-14, նաեւ՝ Եզեկիել ԻԸ 17): Եվ երբեմնի Արուսյակ հրեշտակը, կամենալով «նմանվել Բարձրալին», հենց հպարտության պատճառով գահավիժեց երկնքից եւ դարձավ սատանա: Եվ նույն՝ հպարտության ախտը բորբոքելով առաջին մարդկանց սրտում՝ նրանց մղեց պատվիրանազանցության եւ զրկեց դրախտից: Այսպիսով՝ հպարտությունը հրեշտակներին երկնքից եւ մարդուն դրախտից դուրս գցեց: Եվ մինչ օրս էլ սատանան մարդկանց սրտերում սերմանում է այդ կործանարար ախտը, որը աստվածապատկեր մարդուն սատանայի որդի է դարձնում: Հպարտությունից ծնվում են փառասիրությունը, սնափառությունը, ինքնահավանությունը, ինքնագովությունը, մեծամտությունը, պատվասիրությունը, կեղծավորությունը, անհնազանդությունը...: Այս մեղքերը մարդուն դատապարտում են հավիտենական կործանման, եթե ճշմարիտ զղջմամբ եւ ապաշխարությամբ չեն քավվում:

Ցավալի է, բայց այս ախտով տառապող մարդիկ չեն էլ գիտակցում իրենց հոգու ախտահարված վիճակը, չեն տեսնում այն վտանգը, չարիքը, որը կրում են իրենց հոգում եւ տարածում շրջապատում: Մեր կողքին այսօր ապրում են, այսպես կոչված, «հպարտության մարմնացումներ», որոնց սատանան հոգեւորապես կուրացրել է, որպեսզի չտեսնեն իրենց մեղքը, որը սկիզբն է բոլոր մեղքերի: Այսպիսիք շատ մեծ կարծիք ունեն իրենց մասին, միշտ ճիշտ են իրենց որոշումներում եւ ոչ ոք իրավունք չունի նույնիսկ իրավացիորեն դիտողություն անել նրանց, որովհետեւ նրանք հասարակ մահկանացու չեն, նրանց բոլորը պիտի պատվեն, մեծարեն: Ինչպես էքզյուպերին է ասում, «Սնապարծ մարդկանց միշտ թվում է, որ բոլորը հիացած են իրենցով: ...Սնապարծ մարդիկ, բացի գովեստից, մնացած ամեն ինչի նկատմամբ խուլ են», նույնիսկ՝ անկեղծ խորհրդի, որովհետեւ հպարտը չի ուզում լսել անգամ անկեղծ խորհուրդը. չէ՞ որ ինքն ամեն ինչ գիտի: Հիշենք Գործք Առաքելոցից Հերովդեսի փառասիրության օրինակը, թե ինչպես նա ամբոխի կողմից մեծարվեց իբրեւ Աստված, եւ հպարտության եւ փառասիրության արդյունքում որդերին կեր եղավ (տե՛ս Գործք. ԺԲ 20-23):

... Ինչպիսի ողորմելի վիճակ. մարդու ողջ էությունն է ախտահարված այս ախտով, բայց նա չի կասկածում դրա մասին: Եվ թե

որքան զժվար է այդպիսի մեկի հետ ամենօրյա շփումը, պատկերացնել կարելի է: Ո՞վ կարող է նրան համոզել, որ ամբողջովին զուրկ է խոնարհությունից, ո՞վ կարող է այդպիսի մեկին ապացուցել, որ նրա հպարտությունն այլևս չունի որեւէ սահման: Հպարտը նաեւ խիստ անձնասեր է, որովհետեւ նախ իր անձի համար պետք է լավ լինի, հետո ուրիշների, չունի զոհողության, ծառայասիրության ոգի: Մեկ տխուր փաստ եւս. ցավալի է, բայց մեծամիտ ու ամբարտավան մարդն իր կյանքի բոլոր հաջողություններն ու ձեռքբերումները վերագրում է իր արժանիքներին, այսինքն՝ իր արժանավորության համար է ստացել այն, ինչ ունի, մինչդեռ սա եւս սատանայի խաբկանքն է:

Այնքան զարմանալի չէ, որ աստվածճանաչողություն չունեցող մարդիկ են վարակված այս ախտով՝ ապրելով չար ու անօրեն կյանքով, բայց ցավալի է, որ սատանան ծածուկ հնարներով ու աներեւոյթ ցանցերով, խարդավանքներով հպարտության մահաբեր թույնն է կաթեցնում Աստծուն զինվորագրվածների, մկրտված քրիստոնյաների սրտում, ովքեր ապրում են կարծեք թե քրիստոնեական կյանքով, մասնակից են սուրբ Պատարագին, հաղորդվում են Քրիստոսի Սուրբ Մարմնի եւ Արյան խորհրդին: Բայց միաժամանակ որեւէ մեկը երբեք չի կարող նրանց ասել. «Աչքիդ վերելը ունք կա»: Ցավալի է, բայց այդպիսիք չեն տեսնում իրենց հոգու ախտահարված վիճակը, դեռ ավելին. իրենց պահվածքով գայթակղություն են եկեղեցու ծիրից դուրս կանգնած մարդկանց համար, մինչդեռ Քրիստոսի ողջ կյանքը խոնարհության մի յուրօրինակ քարոզ էր իր հետեւորդների համար: Իսկ ինչպե՞ս կարող է Քրիստոսի հետեւորդը, իրեն քրիստոնյա համարող մարդը իր ողջ հոգով եւ էությունամբ լինել հպարտության մարմնացում եւ գայթակղություն չըջապատին: Այդպիսի մեկը խոսքով է միայն քրիստոնյա: Գուցե ավելի ճիշտ կլինի ասել, որ այդպիսին քրիստոնեության հետ ամենեւին կապ չունի: Մինչդեռ շատ-շատերը, ովքեր գաղափար անգամ չունեն, թե ինչ է Պատարագը, որն է Հաղորդության խորհրդի նշանակությունը, սակայն իրենց ողջ հոգով եւ էությունամբ քրիստոնյա են, այսինքն՝ կրողն են քրիստոնեական մի շարք առաքիլությունների (բարություն, կամեցողություն, ներողամտություն, զոհողություն, ողորմածություն, առատաձեռնություն...), այդպիսի մեկից եթե անգամ սիրտն էլ ուզես, առանց վայրկյան անգամ մտածելու՝ կհանի ու կտա: Ահա թե ինչպես է սատանան որսում եւ գաղտնաբար իր ծուղակը գցում Աստծուն որդիության կոչված

մարդուն, ով, կարծելով թե փրկության ճանապարհին է, սակայն մոտ է կործանման, որովհետեւ մահացու մեղքերից առաջինի եւ բոլոր մեղքերից մեծագույնի կրողն է ու չի գիտակցում այդ:

Սուրբ Գիրքն ասում է. «Թող քեզ քո ընկերը գովի եւ ոչ թե քո բերանը, օտարը եւ ոչ թե քո շուրթերը» (Առակ. Ի՛ է 2): Նաեւ՝ «Ով իր անձից է խոսում, իր անձի փառքն է որոնում» (Հովհ. է 18): Ո՛վ մարդ, եթե դու քեզ քրիստոնեություն հետեւորդ ես համարում, ինչպե՞ս ես գովերգում քեզ բոլոր հնարավոր եւ անհնարին կերպերով, չէ՞ որ Տերն ասում է Ավետարանում. «Երբ այդ բոլոր բաները կատարեք, ասացեք՝ անպիտան ծառաներ ենք. ինչ պարտավոր էինք անել, այն արեցինք» (տե՛ս Ղուկ. Ժ՛ է 10), այսինքն՝ ինչպիսի առաքինություն ու բարիք էլ գործես, ոչ միայն մի բարձրաձայնիր ու շեփորիր, այլեւ համարիր, որ պարտավոր էիր անել ու արեցիր: Ի՞նչ կապ ունի քրիստոնեությունը ինքնագովեստի հետ, որի արդյունքում քեզ պիտի փառաբանեն ու մեծարեն, ի՞նչ կապ ունի խոնարհությունը հպարտության հետ: Խոնարհությունը հպարտության հակադիր առաքինությունն է: Մեր Տերն էլ «չեկավ ծառայություն ընդունելու, այլ՝ ծառայելու» (Մատթ. Ի 28): Նա Վերջին ընթրիքի ժամանակ խոնարհվեց եւ լվաց Իր աշակերտների ոտքերը, երկնքի ու երկրի Արարիչը խոնարհվեց հողի՝ մարդու առջեւ՝ Իր հետեւորդներին տալով խոնարհության մեծագույն օրինակը...: Իսկ մե՞նք: Մեզ քրիստոնյա ենք համարում, բայց չենք խոնարհվում նույնիսկ մեզ հարազատ, մտերիմ մարդկանց առջեւ, ուր մնաց՝ օտարի: Ո՛ւր է մեր քրիստոնեությունը, երբ փոքր-ինչ զոհողության չենք ցանկանում գնալ հանուն դիմացինի օգուտի: Եթե ես չեմ կամենում իմ ժամանակից, իմ հանգստից կամ գումարից զոհել իմ մերձավորի, ընկերոջ օգուտի, բարիքի համար, ապա ես շա՛տ հեռու եմ քրիստոնեությունից: Չէ՞ որ ես միայն ինձ համար չեմ ապրում, այլ նաեւ ուրիշների, ոչ միայն իմ հարազատների, այլեւ օտարների համար: Սբ. Պողոս առաքյալը ասում է. «Միայն ձեր շահը մի՛ փնտրեք, այլ յուրաքանչյուր ոք՝ ընկերոջ շահն էլ» (Փիլ. Բ 4): Ինչպե՞ս ես կարող եմ հանգիստ խղճով աղոթել Աստծուն, ով պատվիրում է սիրով, ներողամտությամբ ու խոնարհությամբ վերաբերվել միմյանց, Ով սուրբ Պողոս առաքյալի բերանով ասում է. «Մի՛ արեք որեւէ բան հակառակության հոգով, ոչ էլ որեւէ բան՝ սնապարծությամբ, այլ խոնարհությամբ մեկդ մյուսին ավելի լավ համարեցեք, քան ինքներդ ձեզ» (Փիլ. Բ 3): Իսկ ես ոչ միայն այդ չեմ կարողանում անել, այլեւ իմ ամբարտավան ու արհամարհական ընթացքով դառնում

յուն եմ պատճառում ուրիշներին: Մի՞թե խղճի խայթոցներից չեմ տանջվի ես: Անշուշտ՝ կտանջվեմ, եթե Տիրոջ ողորմությամբ իրապես բացվեն հոգուս աչքերը ու տեսնեմ մեղքերս, տեսնեմ իմ մեջ արմատավորված հպարտությունը՝ դրանից բխող բոլոր մեղքերով: «Առանց խոնարհության թեկուզ մինչև երկինք հասցնես առաքինությանդ շինվածքը, վերելից ներքև փուլ կգա ու կկործանվի, եթե խոնարհությունը որպես հիմք չունի», - ասում է Սարգիս Շնորհալին: Իսկ Անանիա Նարեկացին ասում է. «Խոնարհությունը որպես աղ համեմիչ է ողջ առաքինության, եւ ուր սեր եւ խոնարհություն չկա, առաքինությունը նեխած է եւ անարգ: Խոնարհություն է, երբ տեսնում ես որեւէ մեկի հանցանքը եւ չես բամբասում եւ ոչ էլ դատում նրան, քանի որ մտածում ես, որ դու եւս հանցավոր ես եւ ուրիշ մեկին չես կարող դատել, ըստ Տիրոջ խոսքի՝ «Մի՛ դատեք, որպեսզի չդատվեք» (Մատթ. է 1)»: Հպարտ, ամբարտավան ու ինքնագոհ մարդը տանել չի կարողանում, վրդովվում ու զայրույթով է լցվում, երբ որեւէ առաքինի անձի իր ներկայությամբ գովում են կամ պարզապես դրական են արտահայտվում նրա մասին: Ո՞վ կարող է հանդգնել իր ներկայությամբ գովել որեւէ մեկին: Այս մասին էլ է խոսում Անանիա Նարեկացին՝ ասելով. «Խոնարհություն է, երբ մեծարում են ընկերոջդ եւ քեզ անտեսում, դու չես տրտմում, այլ այսպես ես ասում, թե՝ «Սրան էլ արժանի չեմ, ինչ ունեմ»...»: Ահա որքան վտանգավոր եւ հոգեկործան չարիք է հպարտությունը, որն իրեն ենթարկվածներին դարձնում է թշնամի բոլոր մարդկանց հետ:

Բայց արդարադատ Աստված բազում կերպերով (հիվանդություն, ճախորդություն, տարբեր փորձություններ...) մշտապես փորձում է սթափեցնել եւ խոնարհեցնել հպարտին՝ ապաշխարության ու փրկության հնարավորություններ ընձեռելով: Ասվածի լավագույն օրինակների կարող ենք հանդիպել Սուրբ Գրքում եւ սրբերի վարքերում: Հիշենք եւ միշտ մեր աչքի առջեւ ունենանք Նաբուգո-դոնոսոր արքայի օրինակը Դանիել մարգարեի գրքից: Մարգարեն ասում է արքայի մասին. «Երբ գոռոզացավ նրա սիրտը, եւ նրա հոգին համարձակվեց ամբարտավանանալ, նա ընկավ իր թագավորական աթոռից, պատիվը վերացավ նրանից» (Դանիել Ե 20), եւ ինչպես կանխավ մարգարեացել էր Դանիելը, նա հալածվեց ու վտարվեց մարդկանց միջից, ինչպես արջառ՝ նա խոտ էր ուտում, եւ նրա մարմինը թրջվեց երկնքի ցողից, մինչեւ որ նրա մազերը երկարեցին առյուծի մազերի չափ, եւ նրա եղունգները՝ թռչունների մազիչների պես (տե՛ս Դանիել Դ 30): Երբեմնի հզոր արքան իրավա-

ցիորեն պատժվեց իր անօրենն եւ ամբարտավան ընթացքի համար. նա իր թագավորությունը, հզորությունն ու իշխանությունը վերագրեց ի՛ր կամքին եւ զորությանը՝ չընդունելով, որ Բարձրյալից է այն եւ ճիշտ չտնօրինելու դեպքում կվերցվի իրենից: Ուստի Աստված խոնարհեցրեց նրան, որովհետեւ «բոլորին, ովքեր կամբարտավանանան, Աստված կարո՛ղ է խոնարհեցնել» (Դանիել Դ 34): Եվ միայն ճշմարիտ զղջման եւ ապաշխարության, ինչպես նաեւ ողորմության գործերի միջոցով Աստված ներեց նրան եւ վերստին իր ողորմությանն արժանացրեց...:

...Եվ որովհետեւ «ողջ առաքինության հիմքը խոնարհությունն է, եւ բոլոր սուրբերը խոնարհությամբ են հաճելի եղել Աստծուն, ինչպես Աբրահամն է խոնարհվում եւ ասում. «Ես հող եմ ու մոխիր», դրա համար նահապետների գլուխ եղավ: Այսպես եւ Դավիթն է ասում. «Ես որդ եմ եւ ոչ մարդ...», դրա համար Աստծուց մարգարեության շնորհ ստացավ եւ կանչվեց ժողովրդին թագավորելու: Այսպես եւ Եսային էր ասում. «Վա՛յ ինձ, որովհետեւ պիղծ շուրթեր ունեմ», դրա համար աստվածաբան կոչվեց մարգարեների մեջ: Այսպես եւ Կարապետն էր ասում. «Արժանի չեմ արձակելու Նրա կոչիկների կապերը», դրա համար արժանի եղավ Քրիստոսին մկրտելու: Այսպես եւ Պետրոսն էր ասում. «Հեռու՛ գնա ինձնից, Տե՛ր, որովհետեւ ես մեղավոր մարդ եմ», դրա համար երկնքի արքայության բանալիները ստացավ...: Եվ Պողոսն էր ասում. «Արժանի չեմ առաքյալ կոչվելու», դրա համար երկինք թռավ եւ դրախտը տեսավ» (Անանիա Նարեկացի), ապա ամեն ջանք գործադրենք, որ խոնարհությունը բնակվի մեր հոգում եւ սրտում՝ վերափոխելով մեր ողջ էությունը, հեռու վանելով մեզնից կործանարար հպարտության ամեն մի հատիկ: Խնդրենք Աստծուն լուսավորել մեզ՝ տեսնելու համար մեր հոգու վերքերն ու մեր մարդկային նկարագիրը աղճատող մոլությունները, որպեսզի կարողանանք հաճո լինել մեր Քրիստոս Աստծուն, Ով «հակառակ է ամբարտավաններին, իսկ խոնարհներին շնորհ է տալիս» (Ա Պետր. Ե 5)՝ վարձատրելով թե՛ այս, թե՛ հանդերձյալ կյանքում: Իսկ գալով ամբարտավաններին, մեծամիտներին ու հպարտներին՝ նրանց վախճանը կլինի հավիտենական դատապարտությունը՝ հեռու Տիրոջ ներկայությունից:

Անկեղծորեն զղջանք ամենքի Արարչի առջեւ այսօ՛ր, քանի դեռ ժամանակ ունենք, որովհետեւ վաղը կարող է ուշ լինել: Խորհենք այս մասին...: Հիշենք տերունական խոսքը, որ ասում է. «Ով բարձրացնում է իր անձը՝ կխոնարհվի, եւ ով խոնարհեցնում է իր անձը՝

կբարձրացվի» (Մատթ. ԻԳ 12): Ուստի «խոնարհվենք Աստծո հզոր ձեռքի տակ, որպեսզի ժամանակին Նա մեզ բարձրացնի» (տե՛ս Ա Պետր. Ե 6):

(2012 թ., փետրվար, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԿՅԱՆՔԻՆ ԱՍՏԾՈՒ ՊԱՐԳԵՎՆ Ի

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Արարիչ Աստված, Իր անհուն սիրուց մղված, ստեղծեց համայն աշխարհն ու տիեզերքը՝ ի վայելումն արարչության թագ ու պսակ հանդիսացող մարդու, որին եւ տնտես կարգեց ողջ արարչության վրա, ինչպես փաստում է Ծննդոց Գիրքը. «Տեր Աստված Իր ստեղծած մարդուն տեղավորեց բերկրության դրախտում, որպեսզի սա մշակի ու պահպանի» (Բ 15): Տեր Աստված պատվիրեց. «Աճեցե՛ք, բազմացե՛ք, լցրե՛ք երկիրը, տիրեցե՛ք դրան...» (Ա 28): Փաստորեն Արարիչ Աստված մարդու խնամքին եւ հոգածությանը, պահպանությանը հանձնեց արարչագործ բնությունն ու կենդանական աշխարհը, այսինքն՝ ողջ արարչագործությունը: Ուրեմն յուրաքանչյուր մարդ տնտես է այս աշխարհում, որ պարտավոր է խնամել ու պահպանել աստվածապարգեւ իր տնտեսությունը՝ հնազանդվելով Տիրոջ կամքին: Մարդը տնտես է կարգված ոչ միայն իր կյանքի, այլեւ իր շնորհների, առաքինությունների վրա, որոնք պետք է ի բարին գործադրի: Կյանքն Աստծու պարգեւն է, եւ մենք պետք է Նրա առջեւ հաշվետու լինենք այն բանում, թե ինչպես ենք տնօրինում այդ պարգեւը: Մենք մեր կյանքի կամ էլ մեր մարմնի տերը չենք ու չենք կարող դրանք տնօրինել ըստ մեր ցանկության ու քմահաճությունների:

Սակայն ինչպե՞ս ենք այսօր տնօրինում աստվածապարգեւ մեր կյանքը, ունե՞նք արդյոք պատասխանատվության զգացում մեր ընթացքի, յուրաքանչյուր քայլի համար, ընդունո՞ւմ ենք, որ մի օր պիտի հաշվետու լինենք Աստծու առջեւ այն բանում, թե ինչպես ենք տնօրինել մեր կյանքը: Ցավոք, այս գիտակցությունն այսօր իսպառ բացակայում է մեզանում: Աստծո պատկերն ու նմանութ-

յուսին ունեցող մարդու հոգում բացակայում է պատասխանատվության զգացումն արարչություն եւ իր կյանքի հանդեպ: Յուրաքանչյուր ոք տնօրինում է իր կյանքն ըստ իր հայեցողության, իր ունեցած ամեն ինչը համարելով իր մենաշնորհը՝ վատնում է Աստծուց իրեն տրված շնորհները, բարիքները՝ կարծելով, որ կյանքն իր սեփականությունն է: Մինչդեռ կարող է կորցնել աստվածապարգեւ իր շնորհներն ու կարողությունները՝ դրանք անտեսելու կամ ճիշտ չտնօրինելու, բարուն չծառայեցնելու դեպքում: Սուրբ Գիրքը զգուշացնում է նաեւ, որ մարդ պատասխանատու է ոչ միայն իր ապրած կյանքի, այլեւ իր խոսած յուրաքանչյուր բառի, մինչեւ անգամ մտածումների ու խորհուրդների համար եւ Դատաստանի օրը հաշվետու պիտի լինի Աստծու առջեւ. «Մարդիկ իրենց խոսած ամեն դատարկ բանի համար դատաստանի օրը հաշիվ պիտի տան, որովհետեւ՝ քո խոսքերով պիտի արդարանաս եւ քո խոսքերով պիտի դատապարտվես» (Մատթ. ԺԲ 36-37): Պատասխանատվության զգացումի իսպառ բացակայությունն ավերներ կարող է գործել ոչ միայն անհատի, այլեւ հասարակության եւ ժողովուրդների կյանքում: Այսօր աշխարհի առջեւ ծառացած բացառիկ հրատապ հիմնախնդիրը շրջակա միջավայրի պահպանումն է: Եվ որպես Աստծու կողմից արարչության վրա կարգված տնտես՝ մարդը պարտավոր է կատարել Արարչի պատգամը՝ խնամել եւ պահպանել ողջ արարչագործությունը: Մինչդեռ այսօր առավել, քան երբեւէ մարդը մեղանչում է բնության՝ կյանքի աղբյուրի դեմ՝ աղտոտելով, ապականելով շրջակա միջավայրը՝ պահպանելու, խնամելու փոխարեն, որը կարող է հանգեցնել համաշխարհային աղետի: Այնքան անտարբեր ենք մեր շրջակա միջավայրի, մեզ շրջապատող աշխարհի հանդեպ, յուրաքանչյուր ոք մտածում է իր անձնական շահի եւ օգուտի մասին, հոգ չէ, թե անձնասիրական նպատակների իրագործման ճանապարհին առողջ եւ փարթամ ծառեր կոչնչացվեն, բազում մարդկանց իրավունքներ կոտնահարվեն, հոգ չէ, թե առաջիկա տասնամյակներում մթնոլորտի ապականումն աղետալի հետեւանքների կհանգեցնի: Յավալի է, որ եսամոլության ախտով տառապող մերօրյա մարդը չի մտածում իրենից հետո եկող սերունդների մասին, այն մասին, որ ինքը պարտավոր է դադարեցնել շրջակա միջավայրի ապականումը, հոգատարություն բխամել, պահպանել եւ հետագա սերունդներին փոխանցել իրեն վստահված տնտեսությունը: Չէ՞ որ վաղվա բացվող օրվա լուսավորությունը յուրաքանչյուրիցս է կախված, շրջակա միջավայրի հանդեպ յուրա-

քանչյուրիս հոգատար վերաբերմունքից: Մեր մեծագույն մտածող-ներից մեկը մի առիթով ասել է. «Հարկ է, որ յուրաքանչյուր ոք հոգա ազգին ու երկրին մի բան թողնելու մասին, ջանա պայծառացնել իր գործե-րով անունն ազգի: Հարկ է սեփական մատնահետքերը եւ մտքի հետքերը թողնել այս հողին»: *Իսկ մենք այսօր գործում ենք հակառակը. ապօ-րինի եւ անխնա ծառահատումներ, չրջակա միջավայրի աղտոտվա-ծություն սարսափելի բարձր ցուցանիշ... Արարչագործ բնության նկատմամբ բռնությունն ակնհայտորեն հակասում է Աստծու կամ-քին եւ ուղղված է ողջ արարչագործության դեմ: Նայե՛նք Աստ-ծո ստեղծած հրաշասքանչ բնությանն ու կենդանական աշխարհին: Որքա՛ն հնազանդ են Արարչի օրենքներին՝ օրինակ լինելով մեզ: Անկենդան բնությունն անգամ օրինակ է մեզ՝ Աստծու պատկերն ու նմանությունն ունեցողներին: Այս առնչությամբ բավական խորի-մաստ միտք է արտահայտել Ռուս եկեղեցու հոգեշնորհ հայրերից մեկը՝ ասելով. «Որքան ավելի մաքուր ու բարոյապես բարձր է մարդուց այժմ նույնիսկ այն խախտված բնությունը, որից ստեղծվել է նրա մարմինը: Որքան մաքուր է քարը, որ պատրաստ է աղաղակելու մարդկանց դեմ, որ Աստծուն փառք չեն տալիս, որքան մաքուր են ծաղիկները, ծառերը... որ-քան փառահեղորեն հնազանդ են Արարչի օրենքներին գազաններն իրենց մաքրության մեջ: Անբան բնությունը սովորեցնում է մարդուն, թե ինչպես է պետք կրել Աստծուն հնազանդվելու խաչն այս աշխարհի բոլոր փոթո-րիկների եւ տանջանքների մեջ» (Իոհան արք. Սան-Ֆրանցիսկի): Խոր-հենք այս մասին եւ լինենք ավելի զգոն: Մերօրյա մարդը պետք է գիտակցի, որ կյանքն իր սեփականությունը չէ, որ ինքն Աստծու կողմից կարգված տնտես է, իր կյանքի կամ շնորհների տնօրենը չէ, ուստի պետք է փորձի հնարավորինս իմաստնաբար տնօրինել իրեն վստահված տնտեսությունը՝ Աստծու կամքի համաձայն, տերունա-վանդ պատվիրանների գործադրումով եւ առաքինագործ կենցաղա-վարությունը անելով բարեպաշտության մեջ, որպեսզի երբ Տերը գա հաշիվ պահանջելու, չամաչի Նրանից, այլ համարձակորեն՝ որպես իմաստուն տնտես, կարողանա ներկայացնել իր տնտեսության հա-շիվը (տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 1-8):*

Հիշենք, որ մահկանացու ենք եւ հավերժ չենք ապրելու այս երկրի վրա, ուստի չվատենք աստվածային պարգև մեր կյանքը՝ որպես անիրավ տնտեսներ, որպեսզի չկորցնենք նաեւ անանց ու մշտնջենավոր պարգևեր՝ գանձերի գանձը՝ երկնքի արքայությունը:

(2007թ., օգոստոս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՀԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

«Գինին անատակության է մղում, հարբեցողությունը՝
թշնամության, եւ ով անձնատուր է լինում դրանց,
խելացի չէ» (Առակ. Ի 1):

Եկեղեցու սուրբ Հայրերն ու վարդապետներն ուսուցանում են, որ Աստծու ստեղծած ամեն բան բարի է, ինչպես Ծննդոց Գիրքն է վկայում, սակայն երբ մարդիկ չարաչար են վարվում նրանց հետ, դրանք նրանց համար տանջանքների են վերածվում, ինչպես որ Հարբեցողները, գինին ոչ բարվոք գործածելով, տանջվում են նրանից: «Զգո՛ւյ՛ջ եղեք.... գուցե ձեր սրտերը ծանրանան զեխությունք եւ Հարբեցողությամբ ու աշխարհիկ հոգսերով...», - զգուշացնում է Տերը (Ղուկ. ԻԱ 34): Սբ. Պողոս առաքյալն էլ, երկրորդելով Տիրոջ խոսքը, ասում է. «Մի՛ Հարբեք գինով. դրա մեջ զեխություն կա» (Եփես. Ե 18): «Գինին տրվեց որպես ընկերական սիրո միջնորդ ու տրամոլության փարատիչ, իսկ Հարբեցողներն այն դարձրին կռվի ու տրամոլության նյութ», - ասում է Պողոս Ագրիանոսկոլսեցին, իսկ Վ. Այգեկցին ավելացնում է, որ «Եթե ուրախության եւ սիրո օրերին կամ մարմնի տկարության համար չափավոր խմես, չես պատժվի: Բայց եթե շատ խմես, խելագարվես, չվայտանաս ու զեխանաս, կպատժվես Աստծու կողմից, որովհետեւ մեղքերի սկիզբ դարձավ»: Հստակ է, որ գինու չափավոր գործածությունը նույնիսկ բարերար ազդեցություն է ունենում մարդու վրա՝ տկարության դեպքում օգնելով եւ զորացնելով հիվանդներին, ինչպես եւ Պողոս առաքյալն է իր Տիմոթեոս աշակերտին գրում. «Այսուհետեւ միմիայն ջուր մի՛ խմիր, այլ մի քիչ գինի էլ խառնիր՝ քո ստամոքսի եւ հաճախակի տկարությունների պատճառով» (Ա Տիմ. Ե 23): Ուրեմն տեսնում ենք, որ գինին չար բան չէ, բայց նրա չարաչար գործածությունը պատճառում է մեծամեծ չարիքներ: Դժբախտաբար ոգելից խմիչքների ոչ չափավոր գործածումը հաճախ լուրջ ու դժվարեւթելի ախտի է վերածվում՝ ապականելով մարդու հոգին եւ մարմինը: Հարբեցողությունը դիվական ախտ է, մեծագույն չարիք եւ մեղք, մարդու բանականությունն ապականող թույն: Սուրբ

Գրքից էլ բազմաթիվ օրինակներ գիտենք, որ շատերը կործանվեցին Հարբեցողության պատճառով: «Հարբեցողությունը կորցնել է տալիս մարդու միտքը եւ մարդուն հեռացնում մարդկային կարգից, որովհետեւ մարդը մտքո՛վ է մարդ», - ասում է Պողոս Ադրիանուպոլսեցին: Աստված մեզ միտք եւ գիտակցություն է տվել, որով եւ տարբերվում ենք անբան անասուններից, իսկ Հարբեցողը, զրկվելով բանականությունից եւ կորցնելով միտքը, ոչ միայն հավասարվում է անբան անասուններին, այլեւ նրանցից ավելի վատթար ու անմիտ դառնում, գործում է ամեն անարգություն, չի ճանաչում բարեկամներին ու ընտանիքը, ամենքին հայհոյում է, սպառնում, ամենքի հետ կռվում, որով բոլոր մարդկանցից ավելի անարգ ու նախատելի է դառնում: Վ. Այգեկցին Հարբեցողությունը կրկնապատիկ մեծ չարիք է համարում, քան դիվահարությունը, որովհետեւ «դիվահարն իր անձն է միայն չարչարում, իսկ Հարբեցողը տանջվում է մարմնով, չարչարվում հոգով, մեռնում մեղքերով, գործում անկարգ խառնակություններ եւ դառնում շատերի կորստյան պատճառ»: Այլեւ կորցնում է պատիվն ու ունեցվածքը, այլեւս չի հոգում իր ընտանիքի հոգեւոր ու մարմնավոր կարիքները, այլ օրեցօր ավելի ու ավելի ընկղմվելով այդ ախտի մեջ՝ կամա թե ակամա հրաժարվում է իր ծնողական պարտականություններից, արհամարհում կնոջն ու երեխաներին՝ կրկնապատիկ իր մեղքերի բազմությունը: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է, որ «եթե մեկը յուրայիններին եւ մանավանդ ընտանիքին խնամք չի տանում, հավատն ուրացել է եւ ավելի չար է, քան անհավատը» (Ա Տիմ. Ե 8): Եվ թերեւս առավել խոցվում ու տառապում են Հարբեցողի հարազատները, կինն ու երեխաները՝ տանջվելով հոգով ու մարմնով: Հարբեցողը պատճառ է դառնում իր հարազատների նվաստացման ու ստորացման, իր երեխաների դժբախտության եւ հիվանդության: «Արդարեւ, մարդու փառքը իր հոր պատվից է գալիս» (Սիրաք Գ 13): Մեր իրականության մեջ հազվադեպ չի պատահում, որ Հարբեցող հոր զավակներն անչեղ, առաքինի ընթացք ունենան՝ ոչ միայն չկրկնելով իրենց ծնողի սխալը, չհետեւելով նրա օրինակին (թեեւ, ցավոք, երբեմն նկատվում է նաեւ հակառակը), այլեւ ապացուցելով հասարակությանը, որ իրենք ոչ միայն կարող են, այլեւ պարտավոր են գովելի ընտանիք ունենալ, բարոյական կյանք վարել՝ սովորելով իրենց հոր սխալի վրա՝ հիշեցնելով բոլորին, որ զավակները պատասխանատու չեն ծնողների սխալների համար, ինչպես Սբ. Գիրքն է ասում. «Որդին հոր մեղքը չպիտի կրի» (Եզեկ. ԺԸ 20): Պողոս Ադրիանուպոլս-

սեցին ասում է. «Չարաբարո հոր բարի զավակ լինելը զավակի պատիվն է ավելացնում, որովհետև ինքնություն սովորեց բարի լինել»:

Ո՞վ գիտե, գուցե մի օր Տիրոջ ողորմածությամբ եւ շնորհով անուղղելի համարվող հարբեցողն ուղղության գա, դարձ ապրի եւ հավատի գա, հրաժարվի իր նախկին պարսավելի ու ամոթալի ընթացքից, խորապես զղջա իր սխալների համար՝ որոշելով այլեւս չվարադառնալ «իւր փսխածին» եւ «չթափալվել տիղմի մեջ» (տե՛ս Բ Պետր. Բ 22):

Ողորմած Աստված սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին եւ ապաշխարությանը, յուրաքանչյուր կորած եւ մոլորյալ անառակի վերադարձին եւ անկեղծ խոստովանությանն ու զղջումին: «Մի՞թե ես մեղավորի մահն եմ տենչում,- ասում է Տեր Աստվածը,- եւ ոչ թե այն, որ նա չար ճանապարհից հետ դառնա ու ապրի» (Եզեկ. ԺԸ 23): Երկնավոր Հայրն ընդառաջ է գալիս անառակության եւ մոլորության ճանապարհից ետ դարձած իր զավակներին, իր անհուն ու անսահման ողորմածությամբ ու գթառատությամբ ներում եւ քավում է ճշմարիտ զղջում եւ դարձ ապրած մեղավորներին՝ հայրաբար խնամելով եւ դարմանելով նրանց հոգու եւ մարմնի վերքերը: «Ասում եմ ձեզ, որ այսպես ուրախություն կլինի երկնքում մի մեղավորի համար, որն ապաշխարում է, քան իննսունինը արդարների համար, որոնց ապաշխարություն պետք չէ» (Ղուկ. ԺԵ 7),- ասում է Տերը:

Սթափվե՛ք եւ դառնանք առ Աստված, քանի դեռ ուշ չէ, հիշենք առաքյալի սաստող խոսքերը. «Մարմնի գործերը հայտնի են. այսինքն՝ շնություն, պոռնկություն, պղծություն, վավաչոտություն, կռապաշտություն, կախարդություն, թշնամություն, կռիվ, նախանձ, բարկություն, հակառակություններ, երկպառակություններ, բաժանումներ, չար նախանձ, սպանություններ, հարբեցողություններ, անառակություններ եւ սրանց նման ուրիշ բաներ», եւ գիտե՛նանք, որ «նրանք, որ այսպիսի բաներ են գործում, Աստծու արքայությունը չեն ժառանգելու» (Գաղ. Ե 19-21):

(2006 թ., հոկտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան»
երկշաբաթաթերթ)

ՄԱՐԴ ՍՏԵՂԾԵՆՔ ՄԵՐ ՊԱՏԿԵՐՈՎ...

Արարչագործության 6-րդ օրը Արարիչ Աստված երկրի հողից ստեղծեց արարչագործության թագ ու պսակ հանդիսացող մարդուն՝ Իր պատկերով եւ նմանությամբ: Ստեղծեց անբիծ ու կատարյալ: Տեր Աստված աստվածապատկեր մարդուն իշխանություն տվեց՝ իշխելու ողջ արարչության վրա: Սակայն «մարդը պատվի մեջ էր եւ հՀասկացավ, հավասարվեց անբան անասուններին եւ նմանվեց նրանց» (Սաղմ. ԽԸ 21): Պատվիրանագանցության արդյունքում մարդը վտարվեց եղեմական դրախտից՝ ժառանգելով փուշ ու տատասկ աճեցնող երկիրը: Տեր Աստված պատվիրեց երեսի քրտինքով վաստակել հացը՝ մշակելով այն հողը, որից ստեղծվել էր... Սակայն անկյալ մարդկության առջեւ վերստին բացվեց դրախտի ճանապարհը՝ Քրիստոսի մշտնջենական եւ մեկանգամյա պատարագով, որովհետեւ «Աստված այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ Իր միածին Որդուն տվեց, որպեսզի ով Նրան հավատում է, չկորչի, այլ ընդունի հավիտենական կյանքը» (Հովհ. Գ 16): Քրիստոսի փրկագործությամբ մարդը ոչ միայն վերագտավ փրկության ճանապարհը, այլեւ Քրիստոսի բերած վարդապետության սովորեց փրկությունը ժառանգելու ուղիները, քանզի Քրիստոսն Իր երկրային կյանքը մեզ որպես օրինակ ապրեց՝ պատվիրելով. «Սովորեցե՛ք Ինձնից, որ հեզ եմ եւ սրտով խոնարհ» (Մատթ. ԺԱ 29): Եթե Մովսեսին տրված 10 պատվիրանների կատարումը մարդուն թույլ էր տալիս պահպանել մարդկային դեմքն ու արժանապատվությունը, ապա Քրիստոսի բերած վարդապետությունը բարոյական մի նոր հիմքի վրա է դնում այն, ինչպես եւ Տերն է ասում. «Օրենքը կամ մարգարեներին ջնջելու հեկա, այլ լրացնելու» (տե՛ս Մատթ. Ե 17): Տերը ոչ միայն առաջադրում է բարձրագույն բարոյական նորմեր, այլեւ ուսուցանում է, թե հաղթահարելով մեղքը՝ ի՞նչ կերպ պետք է համապատասխանել այդ նորմերին: Աշխարհի Փրկիչը քրիստոնեական բարոյականության հիմնական դրույթներն է առաջադրում մարդկությանը Լեռան քարոզում, որը լիովին առանձնահատուկ տեղ է գրավում ավետարանական պատումի մեջ: Տերը ոչ միայն սահմանեց, այլեւ Իր իսկ

կյանքի օրինակով գործադրեց Լեռան քարոզի առանցքային պատվիրանները: Նա նորոգեց մովսիսական օրենքի բովանդակությունը, լրացրեց այն, քանի որ պատվիրանների արտաքին, ծիսական կողմի ետեւում կորչում էին բուն էությունն ու իմաստը: Մինչդեռ Տերն ուսուցանում էր, որ մարդը պետք է այդ օրենքն օգտագործեր սեփական հոգու փրկության համար: Քրիստոսն իր հետեւորդներին խոստացավ. «Ուր ես եմ, այնտեղ եւ իմ պաշտոնյան կլինի» (տե՛ս Հովհ. ԺԲ 26), այսինքն՝ երկնքում՝ արքայության մեջ, որն Աստված պատրաստել է իր սիրելիների համար: Խոստացված բարեքններին եւ հավիտենական կյանքին արժանանալու համար աստվածապատկեր մարդը պետք է գործադրի իր Արարչի սահմանած օրենքներն ու պատվիրանները, որովհետեւ քրիստոնեական պատվիրանները կատարող մարդը միայն կարող է երջանկություն եւ կատարյալ կյանք գտնել:

Մի՛ սպանիր, մի՛ չնացիր, մի՛ գողացիր, սիրի՛ր թշնամուդ, աղոթի՛ր նրա համար, չարին բարո՛վ պատասխանիր, եղի՛ր պահեցող, ողորմած, մի՛ հոգա ավելորդի մասին, մի՛ դատիր մերձավորիդ, ընթացի՛ր նեղ ճանապարհով... ի վերջո, մարդկային երջանկության բանալին հանդիսացող ճշմարտության խոսքերը. «Այն ամենը, ինչ կկամենաք, որ մարդիկ ձեզ անեն, այդպես եւ դո՛ւք արեք նրանց» (Մատթ. է 12): «Ոսկե օրենքը» կարող է վերափոխել աշխարհը՝ երջանիկ եւ բարի դարձնելով այն... Ի՞նչ է պահանջում Աստված մարդուց. պատվիրանապահ ընթացք, բարոյական, առաքինի կենցաղավարություն, հրաժարում մեղքից ու այն ամենից, ինչը մարդուն հեռացնում է իր Արարչից: Այլեւ հորդորում է «Փնտրել վերին բաները, այնտեղ, ուր Քրիստոսը նստած է Աստծու աջ կողմը» (Հմմտ. Կողոս. Գ 1), որովհետեւ «մեր քաղաքացիությունը երկնքում է, որտեղից եւ ակնկալում ենք Փրկչին՝ Տիրոջը՝ Հիսուս Քրիստոսին» (Փիլ. Գ 20): Մեր բազմագույն Հայրը մեզ համար երկնքում պատրաստել է անխոնարհելի փառք, հավիտենական, երանական կյանք՝ առանց ցավի ու տրտմության, որին կարող են արժանանալ նրանք, ովքեր այս կյանքում Քրիստոսին չարչարակից կլինեն՝ ապրելով քրիստոնյային վայել աստվածահաճո կյանքով՝ հնարավորինս հեռու մնալով մեղքից: Տերն իր երկրավոր կյանքի ընթացքում ցույց տվեց այդ դժվարին, բայց քաղցր ու լուսավոր ճանապարհը՝ պատվիրելով. «Կատարյալ՝ եղեք դուք, ինչպես եւ ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ» (Մատթ. Ե 48): Եթե կատարելությունը մարդու ուժերից վեր լիներ, Տերը չէր պատգամի: «Մարդու կատարելությունն Աստծուն

սիրելու մեջ է»,- ասում է Պողոս Աղբիանուպոլսեցին: Աստծուն ողջ հոգով եւ էությամբ սիրող մարդը ջանում է իր ողջ կյանքի ընթացքում ապրել պատվիրանապահ կյանքով՝ քայլ առ քայլ առաջանալով դեպի կատարելություն տանող ճանապարհով: Սակայն այս մեղսալից աշխարհում մարդկային դիմագիծը պահելը դժվար է, բայց ոչ՝ անհնարին: Ոչ ոք զերծ չէ մեղքից ու սխալներից, որովհետեւ մարդկային բնությունը մեղանշական է, դյուրագայթ եւ մեղսահակ, հեշտությամբ է ընկնում սատանայի որոգայթները՝ մերժելով աստվածային լույս պատվիրաններն ու հաճույք գտնելով մեղքի մեջ: Եկեղեցու սուրբ հայրերը զգուշացնում են, որ մահացու մեղքերը մարդու մեջ մեռցնում են բարոյական գիտակցությունը, մարդկային արժանապատվությունը, ի վերջո, այլասերում մարդու նկարագիրն ու բնությունը: Իսկ երբ մարդը զրկվում է բարոյական արժեքներից, դադարում է բառի իսկական իմաստով մարդ լինելուց: Ըստ Շնորհք պատրիարք Գալուստյանի՝ «Մարդը կենդանական աշխարհի մյուս տեսակներից զանազանվում է ոչ այնքան ֆիզիկական տարբերություններով, որքան բարոյական գիտակցությամբ, խղճով, Աստծուն ճանաչելու եւ Նրան դիմելու կարողությամբ»: Ցավոք, մեր ներկա ժամանակաշրջանում, երբ բարոյական շատ արժեքներ համարվում են ժամանակավրեպ, երբ առաքինությունն ու ողորմածությունը, մարդասիրությունը տեղ չունեն մեզանում, երբ ամեն օր ու ամեն քայլափոխի անտեսվում ու արհամարհվում են աստվածաշնչյան ճշմարտություններն ու Աստծու կենարար Խոսքը, աստվածապատկեր մարդ էակը կորցրել է իր բարոյական նկարագիրը: Ավելին. շատ մարդկանց պարագայում երբեմն թվում է, թե խիղճ, գլխաստուրություն ամենեւին չունեն, այլապես չէին կարող այս կամ այն կերպ վարվել իրենց նմանների հետ: Այդպիսիներն իրենց ողջ կյանքի ընթացքում լռեցնում են իրենց խղճի ձայնը, որը, սակայն, երբեք չի դադարում աղաղակելուց: Կարո՞ղ է արդյոք մարդն ամբողջապես կորցնել իր մարդկային նկարագիրը՝ վերածվելով գազանի: Կարծիքները տարբեր են: Ըստ Ֆ. Դոստոևսկու՝ «Յուրաքանչյուր մարդու մեջ, անշուշտ, ցասկոտություն գազան է թաքնված», բայց «մարդը չի կարող լինել այդքան չար, որ նրա մեջ գեթ մի փոքր բարի չլինի» (սբ. Հովհան Ոսկեբերան): Մարդն ստեղծված է ոչ միայն Աստծու պատկերով եւ նմանությամբ, այլեւ ինքնիշխանությամբ, ազատ կամքով, որով էլ ընտրում է կա՛մ բարին, կա՛մ չարը: Իր ազատ կամքով մեղքի ու անօրինության մեջ հայտնված մարդը հեշտությամբ է կորցնում բանականությունը՝ հավասարվելով անբան անա-

սուսներին, որովհետեւ «Մարդու ազատությունը բանականության հետ մարդուն մարդ դարձնող հիմնական չափանիշն է» (Շնորհք պատրիարք Գալուստյան): Բանականությունը չկորցնելու եւ իր բարոյական նկարագիրը պահպանելու համար աստվածապատկեր մարդ էակը միանշանակ պետք է առաջնորդվի սուրբգրային պատվիրաններով, որովհետեւ քրիստոնեական վարդապետությունն աստվածապատկեր մարդուն մարդ դարձնող, մեղքի հետեւանքով մարդու խաթարված էությունը վերականգնող ուսմունք է:

«Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով եւ ամբողջ հոգով եւ քո ամբողջ գորությունամբ եւ քո ամբողջ մտքով. եւ պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը» (Ղուկ. Ժ 27), պատվիրում է Տերն Ավետարանում: Սա պատվիրաններից առաջինն ու մեծագույնն է, որը ճշմարտապես գործադրող մարդն արդեն իսկ այս կյանքում վայելում է իրական երջանկության քաղցրությունն ու բերկրանքը, որը միայն Աստծով է հնարավոր: Իսկ Աստծուն ողջ հոգով եւ էությունամբ սիրող մարդը չի կարող չսիրել իր նմանին, որովհետեւ Աստծուն տեսնում է յուրաքանչյուր մարդու մեջ: Նա, ով չի սիրում իր ընկերոջը, որին տեսնում է, չի կարող սիրել Աստծուն, որին չի տեսել (տե՛ս Ա Հովհ. Դ 20): Առ Աստված գնալու ճանապարհը յուրաքանչյուր մարդ պետք է սկսի սիրո պատվիրանի ճշմարիտ գործադրմամբ, առանց որի չի կարող քրիստոնյա կոչվել, որովհետեւ «սերը կապն է կատարելության» (տե՛ս Կողոս. Գ 14): Առաքյալը նաեւ պատվիրում է. «Ոչ ոքի պարտապան մի՛ մնացեք, բացի միմյանց սիրելուց» (Հռոմ. ԺԳ 8): «Սերն Աստծու հանդեպ մեր պարտքն է, որը կարող ենք Նրան վերադարձնել միայն ուրիշների նկատմամբ մեր սիրով» (Գարեգին Ա): Սերն անպարտելի զենք է չարի դեմ: Յուրաքանչյուր մարդ պետք է գիտենա եւ ընդունի, որ ինքն աստվածապատկեր էակ է, միշտ հիշի, որ «Աստծու տաճար եւ բնակարան է, եւ Աստծու Սուրբ Հոգին է բնակվում իր մեջ» (տե՛ս Ա Կորնթ. Գ 16): Ուստի երբ անարգում ու անպատվում է այդ «տաճարը»՝ զանազան մեղքեր գործելով, Աստված բարկանում եւ պատժում է նրան՝ նեղությունների ու փորձությունների միջոցով սթափեցնելով եւ ուղղության բերելով, ինչպես եւ սբ. Պողոս առաքյալն է ասում. «Եթե մեկն Աստծու տաճարն ապականի, Աստված էլ նրան պիտի ապականի, որովհետեւ սուրբ է Աստծու տաճարը, որը դուք եք» (Ա Կորնթ. Գ 17):

Զեղծենք աստվածապատկեր մեր էությունը, չապականենք մեր տաճար-մարմինները մեղքերով ու անօրինություններով, այլ զար-

դարենք դրանք առաքինություններով. «Հանե՛նք մեր վրայից հին մարդուն իր գործերով եւ հագնե՛նք նորը, այն, որ նորոգված է գիտությունմբ, ըստ իր Արարչի պատկերի: ... Հագնե՛նք, ուրեմն, գութ, ողորմություն, քաղցրություն, խոնարհություն, հեղություն, համբերատարություն՝ հանդուրժելով միմյանց, ներելով միմյանց..., ինչպես Աստված Քրիստոսով ներեց մեզ» (տե՛ս Կողոս. Գ 9-13):

Մտապահենք ու կյանքում իրագործենք երջանկահիշատակ Գարեգին Ա Հայրապետի պատգամը. «Մնացե՛ք մարդ՝ ձեր մեջ պահելով ներկայությունը Նրա, Ով ստեղծել է մեզ: Մի՛ դավաճանեք ձեր մարդկային բնությունը, որն Աստծու կնիքն է կրում»:

(2010 թ., հուլիս, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՍՏՎԾԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ԸՆԿԵՐ ԸՆՏՐԵԼՈՒ ԸՆՏՐԵՐԻՑ ԿԵՐՊԻ, ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍ- ՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԶԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Յուրաքանչյուր մարմին միանում է իր տեսակին,
եւ յուրաքանչյուր մարդ հարում է իր նմանին»:
(Միքայ ԺԳ 20)

Ծննդոց Գիրքը պատմում է, որ երբ Աստված երկրի հողից ստեղծեց առաջին մարդուն՝ Ադամին, նրան տեղավորեց բերկրության դրախտում (տե՛ս Բ 7, 15): Սակայն Աստծո պատկերն ու նմանությունն ունեցող մարդը միայնակ էր, քանի որ «չգտավ իր նմանությունն ունեցող մի օգնական» (Բ 20): Եվ Տեր Աստված ասաց. «Լավ չէ, որ մարդը միայնակ լինի: Նրա նմանությամբ մի օգնական ստեղծենք նրա համար» (Բ 18): Եվ Աստված Ադամից վերցրած կողոսկրից ստեղծեց կնոջը՝ Եվային: Աստված օրհնեց նրանց եւ ասաց. «Աճեցե՛ք, բազմացե՛ք, լցրե՛ք երկիրը...» (Ա 28): Դեռեւս դրախտում Աստծու կողմից հաստատվեց Պսակի խորհուրդը, Աստված օրհնեց ամուսնությունը եւ տղամարդուն ու կնոջն օրհնությունմբ դարձրեց

մեկ մարմին: Ընտանիքն Աստծու ստեղծագործության ամբողջացումը եղավ: Ուստի ամուսնություն կոչված յուրաքանչյուր ագամորդի ճշմարիտ ամուսնություն մեջ գտնում է երջանկության լրությունը: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Զպոռնկանալու համար՝ յուրաքանչյուր մարդ թող իր կինն ունենա, եւ ամեն կին՝ իր մարդը» (Ա Կորնթ. է 2): Ամուսնությունն օգնում է ողջախոհ կյանք վարել՝ նրանում գտնելով հոգու խաղաղություն եւ հանդարտություն, միաբանություն եւ բարեպաշտ ընտանիք: Ամուսնությունը սուրբ եւ նվիրական խորհուրդ է, ուստի Եկեղեցու հայրերն ուսուցանում են մեծ զգուշութեամբ մոտենալ ամուսնությանը, լինել ողջախոհ եւ չսխալվել կյանքի ընկեր ընտրելու հարցում: Յավով, հոգեւոր ընկալումից զուրկ, աշխարհիկ մտածելակերպով օժտված շատ հայորդիներ այսօր կյանքի ընկեր, կողակից ընտրելիս նախապատվություն են տալիս նյութական հարստությանը, արտաքին գրավչությանը, հասարակության մեջ իրենց ընտրյալի գրաված դիրքին, այսինքն՝ բնավ չեն հոգում աստվածայինի եւ հոգեւորի մասին, չեն տարբերում կարեւորն անկարեւորից: Մինչդեռ քրիստոնյայի համար, ով փնտրում է իր ապագա կյանքի ընկերոջը, առաջնային եւ կարեւոր է մարդու հոգու գեղեցկությունը, այսինքն՝ թե ինչ հոգեւոր առաքինություններով, շնորհներով է օժտված նա, որն ըստ սբ. Հովհան Ոսկեբերանի՝ «ոսկուց ավելի թանկ է»: Եթե մարմնավոր գեղեցկությունը տարիների ընթացքում կարող է թոշնել, ապա հոգեւոր գեղեցկությունն անանց է եւ մնայուն. «Երբ ամուսնական սերը նյութին վերա հաստատվի, նյութը կսպառվի, սերը տեղի կուտա, իսկ երբ բնական պարզ եւ ճշմարիտ սիրո վերա հաստատվի, մինչ ի գերեզման անշարժ կմնա միության շենքը...: Երջանիկ են այդ սիրով միավորյալ ամուսինքը: Այդ կենդանի սիրո հիմն է, որ կարող է միայն անկործանելի հաստատուն պահել ընտանեկան կյանքին երերուն շենքը՝ աշխարհին հողմերուն եւ հեղեղներուն բախման առաջ» (Խրիմյան Հայրիկ): Եկեղեցու սուրբ հայրերի ուսուցման համաձայն՝ տղամարդու սերը կնոջ նկատմամբ պետք է հիմնված լինի բանականության վրա, եւ հարկ է սիրել մտքով. դա՛ է իսկական սերը, սեր, որը պայմանավորված չէ մարմնական գեղեցկությամբ, ուստի հաստատուն է եւ ճշմարիտ: Իսկ ինչպե՞ս ճիշտ ընտրություն կատարել, ինչպե՞ս հասկանալ Աստծու կամքն ապագա կյանքի ընկեր ընտրելու հարցում: Քրիստոնյան, ով ապավինում է աստվածային նախախնամությանը, հավատում եւ վստահում է Աստծուն, գիտի, որ եթե ինքը կոչված է ամուսնության, ապա

Տիրոջ ողորմածությունյամբ եւ նախախնամությունյամբ մի օր անպայման կհանդիպի նրան, ով Աստծու նախախնամությունյամբ դեռ աշխարհի սկզբից էլ նախասահմանված է իր կողակիցը լինելու: Չպետք է միայն հավատալ ու սպասել՝ մատնվելով անգործություն: Պողոս Ագերիանուպոլսեցին այս մասին ասում է, որ «նախասահմանություններ կատարվում է աղոթքներով, ինչպես նախորդել է Աստված»: Հարկ է խոնարհություն, մաքուր սրտով եւ ջերմեռանդությամբ աղոթել եւ Աստծու կամքը փնտրել, բարի վարքով, առաքինություն, ազնվություն կենցաղավարել՝ արժանանալով Տիրոջ բարեհաճություն ու ողորմությանը, քանի որ Աստված արժանավորների խնդրանքներն է կատարում եւ խոնարհներին է շնորհ տալիս: Աստված ավելի լավ գիտի, թե ինչ է մեզ անհրաժեշտ, մեզ համար բարի: Հարկ է միայն հնազանդվել Տիրոջ կամքին, իմաստնաբար փնտրել եւ գտնել Աստծու ցույց տված ճանապարհը, քանի որ բազմագույն Աստված բազմապիսի կերպերով մեզ ցույց է տալիս ճանապարհը, հասկացնում էր կամքը, միայն թե մենք հասկանանք եւ գիտակցենք այդ:

Քանի որ Սուրբ Ամուսնություն՝ Պսակի խորհրդով այր ու կին խորհրդավորապես միանում են միմյանց՝ դառնալով մեկ մարմին, ինչպես Սուրբ Գիրքն է վկայում. «... եւ երկուսը մեկ մարմին պիտի լինեն» (Մատթ. ԺԺ 5), ապա հարկ է խոհեմություն, լրջորեն, աղոթքներով եւ աստվածային կամքի համաձայն ընտրել ապագա կյանքի ընկերոջը՝ պատրաստ նրա հետ կիսելու կյանքի թե՛ ուրախությունները, թե՛ դառնություններն ու տառապանքը: Ամուսնական երջանկությունը հիմնվում է ամուսինների փոխադարձ սիրո, վստահության, հարգանքի եւ համաձայնության վրա: Սուրբ Հովհ. Ոսկեբերանն ասում է. «Չկա ավելի թանկ բան, քան կնոջ կողմից սիրված լինել եւ սիրել նրան: Երբ ամուսինները համաձայնության մեջ են, դա իմաստուն երանություն է»: Սակայն սուրբը զգուշացնում է նաեւ, որ «ամուսինների փոխադարձ սերը չպետք է կախված լինի յուրաքանչյուրի մարմնական գեղեցկությունից եւ չպետք է մարի այն դեպքում, երբ նրանցից մեկն ինչ-ինչ պատճառներով տգեղանա կամ նույնիսկ այլանդակվի»: Ուստի սերն ամուսնական կյանքում պետք է լինի մշտական եւ այնպես ամուր, որ դիմակայի բոլոր դժբախտություններին, դառնություններին եւ գայթակղություններին:

Ուրեմն, գիտակցելով, որ ամուսնությունը «մեծ խորհուրդ է» (Եփես. Ե 32) եւ ճանապարհ է դեպի փոխադարձ սրբացում, հնա-

րավորինս խոսափենք սխալ ընտրություն կատարելուց, այլ հարատեւ աղոթքով, աստվածային առաջնորդությամբ, թելադրանքով ընտրենք մեր կյանքի ընկերոջը՝ մեր ընտանեկան երջանկությունը կառուցելով անսահման հավատի, ճշմարիտ՝ բանականության վրա հիմնված սիրո, ներողամտության եւ անկեղծության անխախտ հիմքի վրա:

(2005 թ., սեպտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԲԱՐԻ ՍՐՏԻ ՆՇԱՆՔ ԶՎԱՐԹ ԴԵՄՔՆ Է...

Երկնքի ու երկրի Արարիչ Աստված Աստվածաշունչ Մատյանում բազում ստորոգելիներով է բնորոշվում՝ մարդասեր, ողորմած, անոխակալ, գթած, ներողամիտ, անհիշաչար, բարեգութ...: Բարի ու մարդասեր է Աստված Իր արարչության հանդեպ, քանզի Հայրական անքննելի սիրով ու հոգատարությամբ խնամում եւ հոգ է տանում Իր ստեղծած զարմանահրաշ աշխարհը՝ սկսած կենդանական աշխարհից՝ մինչեւ արարչագործության թագ ու պսակ հանդիսացող մարդը՝ չնայած վերջինիս խոտոր ու ապերասան ընթացքին: Բոլոր դարերում ու ժամանակներում էլ մարդկության պատմության մեջ եղել են այսպես ասած՝ «բարության մարմնացումներ», մարդիկ, որոնք, լինելով հոգեղեն ու մահկանացու, ապրել են իրենց «պանդխտության ժամանակը» իբրեւ ճշմարիտ քրիստոնյաներ, իբրեւ «Աստծո ընտրյալ անոթներ»՝ նմանվելով բարության Աղբյուրին, իրենց փափագելի Արարչին, քանզի բարի մարդն Աստծո պատկերն է երկրի վրա: Այսպիսիների գոյությունը մեզանում եւս մեկ անգամ եկել է փաստելու այն պարզ ճշմարտությունը, որ Աստված մարդուն ուղղամիտ ու բարի է ստեղծել, բայց մարդիկ չար խորհուրդներ փնտրեցին (տե՛ս Ժողովող է 29): Մեղքն է սեւացնում մարդու հոգին, իսկ չարիքի մեջ անզղջում մնալով՝ մարդը եղծում է իր բարոյական նկարագիրը, կերպարը, կորցնում իր աստվածատուր մաքրությունն ու ազնվությունը: Եվ թեեւ «մեղքով սեւացա-

ծը հնարավոր է արտասուե՞քներով, զղջումով ու ապաշխարությամբ լվանալ», այնուամենայնիվ այս չար աշխարհում, համատարած չարիքի ու անօրենսության մեջ, բարության բարձր պատվանդանին մնալը շատ դժվար է, բայց ոչ՝ անհնարին: Բարության առաջին սերմերը թերեւս մարդը ստանում է ընտանիքում, քրիստոնեական դաստիարակության շնորհիվ: Ես կասեի՝ երեխայի դաստիարակությունը սկսվում է մինչծննդյան շրջանից եւ շարունակվում արդեն ծնվելուց հետո: Երջանիկ են բարության եւ սիրո անկեղծ մթնոլորտում լույս աշխարհ եղած մանկիկները, որոնք մայրական անխարդախ կաթի հետ ստանում են նաեւ քրիստոնեական կրթություն եւ դաստիարակություն, քանզի Աստվածաշունչ Մատյանի ստվարածավալ էջերը ողողված են բարության ու ներողամտության, անհիշաչարության այնքան թանկագին խրատներով, որոնք մանկան մատաղ հոգում սերմանելով՝ ծնողները հետագայում արժանանում են վայելելու իրենց սերմանածի քաղցր եւ հյութեղ պտուղները: Թեեւ դժբախտաբար մեր օրերում մի շարք առաքինություններ, այդ թվում եւ բարությունը, համարվում են ժամանակավրեպ եւ ոչ կարեւոր մարդ անհատի կյանքում, սակայն հուրախություն մեզ, ճշմարիտ քրիստոնեական ընկալում, հոգեւոր տեսողություն ունեցող շատ մարդիկ շարունակում են իրենց զավակներին կրթել ու դաստիարակել բարոյականության դասերով, քրիստոնեական արժեքներով, որոնք երբեք ժամանակավրեպ չեն կարող լինել: Այսօր էլ մեր կողքին ապրում են ճշմարտապես առաքինի եւ բարի մարդիկ, որոնց՝ Աստծով մաքրված հոգիներում տեղ չունեն նենգությունն ու ատելությունը, մախանքն ու չարակնությունը, ովքեր թեեւ երբեմն ընդվզում են իրենց բարի էության դեմ, որովհետեւ հաճախ են հալածվում մարդկանցից բարի լինելու համար, սակայն երբեք չեն կարող այլ կերպ ապրել իրենց կյանքը, չեն կարող չարին չարով հատուցել ու թշնամու դեմ դավ նյութել, չեն կարող, քանի որ այլ կերպ են դաստիարակվել, այլ՝ ավելի վերմարդկային արժեքներ են կրում իրենց մեջ, քանի որ չեն կարող հակադրվել իրենց խղճին, Ում հետ ուզում են հաշտ ապրել...: Այո, այսօր մեր կողքին ապրում են այսպիսի մարդիկ, որոնց համար խղճի, բարոյականության օրենքից վեր օրենք չկա եւ չի կարող լինել: Նրանք հավատում են, որ Աստված ամենատես է ու արդարադատ, գիտեն, որ չկա ոչինչ գաղտնի, որ չհայտնվի, եւ ծածուկ, որ չիմացվի, ուստի ապրում են այս ժամանակավոր կյանքն իրենց խղճի հետ հաշտ: Եվ թե որքան դժվար է բարի հոգու տեր մարդու

Համար այս աշխարհում ապրելը, աշխատավայրում ու դրանից դուրս տարբեր մարդկանց հետ շփվելը, պատկերացնել կարելի է, սակայն ինչպես խոստովանում են վերջիններս, չեն փաստում, որ այդպիսին են էությունը, որ այդպիսի դաստիարակություն են ստացել, որ փորձում են հնարավորինս առաջնորդվել սուրբգրային պատգամներով, որովհետեւ չկա ոչինչ ավելի քաղցր, քան մաքուր խղճով ու խաղաղ հոգով երեկոյան գլուխը բարձին դնելը: Բարի մարդուն Աստված զորացնում է, ուժ տալիս իր երկրավոր կյանքում՝ խոչընդոտները հաղթահարելու համար: Բարի ու ազնիվ մարդկանց պաշտպանը Տերն է, Ով միշտ նեցուկ եւ օգնական է լինում նրան կյանքի տարաբնույթ փորձությունների մեջ: Այդպիսի մարդը վարձատրվում է Աստծուց եւ՝ այս կյանքում, եւ՝ հանդերձյալում, քանզի Տերը խոստացավ հատուցել յուրաքանչյուրին ըստ իր գործերի: Թեեւ առկա նեղություններին ու դժվարություններին, որոնք քրիստոնյայի կյանքի անբաժանելի մասն են կազմում, բարի մարդն իր կյանքի ընթացքում ապրում է Աստծո շնորհի եւ օրհնության մեջ, վայելում իր աշխատանքի բերկրանքը, իր նմանների ընկերակցությունը՝ ունենալով հոգու խաղաղություն ու խղճի հանգստություն, այլեւ իր բարի էությունից մղված՝ օգնության ձեռք է մեկնում կարիքի եւ նեղության մեջ գտնվող մարդկանց՝ նյութական եւ, որ ամենակարեւորն է, բարոյական օգնություն ցույց տալով: Պողոս Ադրիանոսկոլսեցին ասում է, որ բարի մարդը Աստծու հանդեպ սիրուց մղված է գործում բազում առաքինություններ, որովհետեւ այլ կերպ չի էլ կարող վարվել: Եվ կյանքում ինչպիսի անելանելի իրադրության մեջ էլ գտնվի, աննվազ ու աներկբա սեր է տածում առ Աստված, իր ողջ էությամբ ապավինում նրան, քանզի գիտի, որ Աստված երբեք չի թողնի իրեն, գիտի, որ եթե իր Տիրոջ անարգեցին, իրեն էլ կանարգեն, ըստ այս խոսքի, որ ասում է. «Եթե Ինձ հալածեցին, ապա ձեզ էլ կհալածեն» (Հովհ. ԺԵ 20), հիշում է իր Տիրոջ անհիշաչարությունն Իրեն անարգողների հանդեպ ու մխիթարվում՝ աղոթելով, որ Աստված ների նրանց, քանի որ չգիտեն, թե ինչ են անում (տե՛ս Ղուկ. ԻԳ 34): Մտաբերում է առաքելական պատգամը, որ ասում է. «Բոլորի հետ ջանացեք ապրել խաղաղությամբ, առանց որի ոչ ոք Տիրոջը չպիտի տեսնի» (Եբր. ԺԲ 14), ի վերջո, էությունը բարին գիտի ու հավատում է, որ Տերը հավիտենական հանգիստ է պարգևելու Իր խոնարհ ծառաներին, Իր կամքը կատարողներին ու Իր անունը փառաբանողներին, ուստի իր ողջ կյանքում երկնչում ու դողում է, որ իր առաքի-

նույն ժամանակ արդյունքները չկորցնի՝ ըստ այսմ. «Ահով եւ դողով դուք ձեր փրկութեան համար աշխատեցեք» (Փիլ. Բ 12): Նրա սիրտը միշտ բերկրում է Տիրոջով եւ Նրան միանալու փափագով, իսկ «Սրտի բերկրանքից ծաղկում է դեմքը», - ինչպես ասում է իմաստունը (Առակ. ԺԵ 13): Բարի մարդիկ իրավամբ լինում են «աշխարհի լույսը» եւ «երկրի աղը»՝ ըստ տերունական խոսքի՝ լուսավորելով բազում մարդկանց եւ պատճառ լինելով Աստծո անվան փառաբանութեանը, ինչպես Տերն է ասում. «Թող այդպես փայլի ձեր լույսը մարդկանց առաջ, որպեսզի տեսնեն ձեր բարի գործերն եւ փառավորեն ձեր Հորը, որ երկնքում է» (Մատթ. Ե 16): Որքան խաղաղություն ու հանգստություն կա բարի ու առաքինի մարդկանց աչքերում, որ փոխանցվում է նրանց հետ շփվող մարդուն: Ի հակադրություն սրա՝ չարագործի դեմքի վրա երբեմն դժոխքի կրակներն են նշմարվում, երբեմն թվում է՝ նրա աչքերի միջից սատանան է նայում, մինչդեռ բարի մարդու սրտի բարությունը, ողջ էութունն է արտացոլված նրա աչքերում ու դեմքի վրա, ինչպես ասում է Սիրաք իմաստունը. «Մարդը ճանաչվում է իր հայացքից իսկ, եւ դեմքի տեսքից երեւում է իմաստութեանը նրա» (Սիրաք ԺԹ 26), նաեւ՝ «Բարի սրտի նշանը գվարթ դեմքն է» (Սիրաք ԺԳ 32): Մեր օրերում, երբ այնքան շատ են գժտություններն ու խռովությունները, անարդարություններն ու թշնամանքը, այնքան կարիքն ունենք նման մարդկանց ընկերակցության, նրանց հետ ամենօրյա շփումների: Որքան բան կարելի է ուսանել նրանցից, որոնք խաղաղության ու բարութեան «խորհրդանիշներ» են այս մեղավոր աշխարհում, որոնց աղոթքներով է Աստված ողորմում մեղավոր մարդկությանը, համբերում մարդկանց չարագործություններին՝ նրանց ապաշխարության ու փրկության նորանոր հնարավորություններ ընձեռելով, չէ՞ որ հստակ գրված է, որ «Աստծու բարությունը մեզ ապաշխարության է տանում» (Հռոմ. Բ 4):

Բայց Աստված նաեւ արդարադատ է. Նա հաստատել է մի օր, երբ «պիտի բոլոր արարածների դատաստանն անի նրանց կատարած բոլոր թաքուն գործերի համար՝ լինեն դրանք չար թե բարի» (Ժողովող ԺԲ 14): Նաեւ՝ «Այս աշխարհի վախճանին հրեշտակները կելնեն ու չարերին արդարների միջից կբաժանեն ու կգցեն նրանց բոցավառ հնոցի մեջ. այնտեղ կլինի լաց եւ ատամների կրճատում» (Մատթ. ԺԳ 49, 50): Եվ արդար բարիները կգնան դեպի հավիտենական կյանք, իսկ չար մեղավորները՝ հավիտենական տանջանք (տե՛ս Մատթ. ԻԵ 46): Գոհանանք Աստծուց, եթե մեր շրջապատում

ու ընկերների մեջ կան բարի ու առաքինի մարդիկ, որոնց ներկայությունը մեր կողքին արդեն ինքնին Աստծո անհուն ողորմության մեծագույն արտահայտությունն է: Փորձենք նմանվել նրանց՝ հետեւելով նրանց բարի ու առաքինի ընթացքին: Չարհամարհենք Աստծու բարությունն առատությունը, ներողամտությունն ու համբերությունը: Այլեւ ահեղ տանջանքների ահով եւ անանց բարիքների փափագմամբ հեռու վանենք մեզնից ամեն տեսակի չարություն, նենգություն, ատելություն ու չար արարք, խնդրենք Աստծուն, որ օգնի մեզ ապրել առաքինի ու բարի կյանքով՝ ընթանալով Աստծո ուղենշած փշոտ, բայց փրկաբեր ճանապարհով, որի վախճանը փառք ու անմահություն է՝ հավիտենական հանգիստ՝ Տիրոջ ներկայության մեջ: Առաքելական խոսքի համաձայն՝ «Ատելով չարը՝ ընթանանք բարու ետեւից» (Հռոմ. ԺԲ 9), խորհենք, խոսենք ու գործենք բարին բոլոր մարդկանց առաջ (Հմմտ. Հռոմ. ԺԲ 17)՝ առաքինի կենցաղավարությամբ բարի հիմք դնելով մեզ համար երկնքում, ուր չկան չարություն ու նախանձ, նենգություն ու ատելություն, քանզի դա արդարների բնակավայրն ու սրբերի հանգստարանն է, որին թող արժանացնի մեզ մեր Քրիստոս Աստված, եւ Նրան փառք հավիտյանս, ամեն:

(2011 թ., դեկտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԱՆՎՈՐՄԱՆ ԵՄ ԴՈՒՆ ԱՌԱՋ ԵՄ ԵՒ ԲԱՆՈՒՄ ԵՄ....

Մարդեղացյալ Աստվածորդու հիշյալ խոսքերն արդեն չուրջ երկու հազար եւ ավել տարիներ հնչում եմ Սուրբ Գրքի խորախորհուրդ էջերից՝ հասցեագրված աշխարհ եկող յուրաքանչյուր մարդու. «Ահավասիկ ես դուան առաջ եմ եւ բախում եմ. եթե մեկը ականջ դնի Իմ ձայնին եւ բաց անի դուռը, կմտնեմ նրա մոտ եւ կընթրեմ նրա հետ, եւ նա՝ Ինձ հետ» (Հայտն. Գ 20): Հայտնության գրքում արձանագրված Տիրոջ խոսքերը, սակայն, պետք չէ բառացիորեն ընկալել: Տերն ամեն վայրկյան, առանց «հոգնելու» բախում է յուրաքանչյուր մարդու «սրտի դուռը», մինչ վերջինս

ականջ կղնի Նրա ձայնին եւ բաց կանի իր սիրտը Տիրոջ առջեւ: Քրիստոսի մարդեղությամբ եւ փրկագործության խորհրդով աստվածապատկեր մարդու առջեւ վերստին բացվեցին դրախտի դռները. Քրիստոսն իր հրաշափառ Հարությամբ հաղթեց մահվանը՝ մեզ հարության հույսը պարգեւելով: Այլեւ խոստացավ. «Ուր ես եմ, այնտեղ կլինի եւ իմ պաշտոնյան», այսինքն՝ մենք՝ քրիստոնյաներս, որ կոչված ենք Քրիստոսի հետ լինելու իր փառքի եւ արքայության մեջ, որովհետեւ «Աստված մեզ կոչել է իր արքայությանն ու փառքին՝ Քրիստոս Հիսուսի միջոցով, Որին մի փոքր ժամանակ չարակից պիտի լինենք» (Հմմտ. Ա Պետր. Ե 10): Քրիստոսի փրկագործությամբ մարդը կոչվեց Աստծո որդի, Սուրբ Հոգու տաճար եւ բնակարան, «Համաքաղաքացի սրբերին եւ ընտանի Աստծուն»...: Տերը մեզ նաեւ իր բարեկամներն է կոչում՝ ասելով. «Դուք իմ բարեկամներն եք, եթե անեք այն, ինչ ես ձեզ պատվիրում եմ: Այլեւս ձեզ ծառաներ չեմ կոչում, որովհետեւ ծառան չգիտե, թե տերն ինչ է անում, այլ ձեզ բարեկամներ կոչեցի, որովհետեւ այն բոլորը, ինչ իմ Հորից լսեցի, հայտնեցի ձեզ» (Հովհ. Ժե 14-15): Իսկ սբ. Եղիշե վարդապետն իր «Հայր մեր»-ի մեկնության մեջ գրում է. «Տես, թե ինչպիսի պատվով մեծարվեցիր՝ մինչեւ իսկ Աստծուն քեզ Հայր անվանելու իշխանությունն ստացար»: Ավելին՝ մեր Երկնավոր Հայրը մեզ համար երկնքում պատրաստել է «անմահ կենդանություն, անխոնարհելի փառք եւ անտրտում հանգիստ, միայն թե մարդը կամենա եւ ըստ արժանվույն խնդրի դրանք» (Պողոս Ադրիանուպոլսեցի): Մարդասեր է Աստված, անասելի մարդասեր, եւ ինչպես «ժամանակների լրումին», հաղթվելով իր անբավ մարդասիրությունից, մարդկային կերպարանք առավ, մարդացավ, խաչի անարգ մահը հանձն առավ մեղավոր մարդկության փրկության համար, այնպես էլ իր հարությունից եւ երկինք համբարձվելուց հետո ամեն պահ սպասում է յուրաքանչյուր մեղավորի դարձին եւ ապաշխարությանը, քանզի իր պատվական արյամբ զնված էակին մշտապես փրկում է կորստաբեր ճանապարհներից, ուղղության բերում, հայրաբար խրատում, զգոնության կոչում... Իսկ մա^րդը, աստվածապատկեր մարդն արդյո՞ք ականջալուր է լինում իր Փրկչի ձայնին՝ բացելով Նրա առջեւ իր սրտի դուռը: Յավոք, հատկապես մերօրյա մարդը, ում առօրյան այնքան հագեցած է տարաբնույթ հոգսերով եւ զբաղումներով, կամ բնավ չի լսում Փրկչի խոսքը, կամ էլ լսում է, բայց «ժամանակ չի ունենում» Նրա առջեւ դուռը բացելու, որովհետեւ «չատ զբաղված է ավելի կարեւոր գործերով»: Թերեւս արժե հիշել

Ղուկասի Ավետարանում արձանագրված «Մեծ խնջույքի» առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԴ 15-24): Խիստ ուսանելի այս առակում Տերը պատմում է, որ մի մարդ ընթրիք սարքեց եւ հրավիրեց շատերին: Սակայն հրավիրվածները հրաժարվեցին գալ՝ տարբեր պատճառներով. մեկը պատճառաբանեց, որ ագարակ է գնել, ուստի չի կարող գալ, մյուսը թե՛ հինգ լուծ եզ, երրորդը պատճառաբանեց, որ կին է առել եւ, բնականաբար, զբաղված է: Ի վերջո, ընթրիքի տիրոջ հրահանգով ծառաները հրավիրում են աղքատներին, խեղանդամներին, կաղերին ու կույրերին, որոնք եւ մասնակցում են փառավոր ընթրիքին, իսկ «հրավիրվածներից ոչ ոք ընթրիքից չի ճաշակում»:

Պարզ է, որ առակում հիշվող «մարդը» մեր Երկնավոր Հայրն է, ով հրավիրում է Իր պատկերակցին հավիտենական կյանքի փառավոր ու մշտնջենական բարիքներին հաղորդ լինել, ժառանգել դեռ աշխարհի սկզբից Իր համար պատրաստված արքայությունը, որին արժանանալու համար մարդը պիտի ընդունի Տիրոջ փրկության հրավերը, գնա Տիրոջն ընդառաջ՝ բացելով Իր սիրտը Նրա առջեւ: Սակայն Իր ինքնիշխան կամքով մարդը հաճախ մերժում է Աստծո փրկության հրավերը, աստվածային կանչը, մերժում է Նրան, Ով կամավորապես չարչարվեց ու խաչվեց Իր մեղքերի թողության համար: «Քո Միածնի չարչարանքներով բոլոր արարածները նորոգվեցին, եւ մարդը վերստին անմահացավ՝ զարդարվելով անկողողատելի զգեստով», - երգում ենք սբ. Պատարագի «Խորհուրդ Խորին» զգեստավորման շարականում: Քրիստոսի փրկության հրավերը կամովին մերժող մարդը, անշուշտ, չի գիտակցում փրկագործության Խորին Խորհուրդը, Իր «վերստին անմահացումը» եւ չի էլ կարող հասկանալ, քանի դեռ չի բացել Իր սիրտը Տիրոջ առջեւ, չի գնացել Տիրոջն ընդառաջ, առանց որի Իր տկար մտքով չի կարող ըմբռնել փրկագործության վեհ խորհուրդը: Սակայն մարդասեր Աստված չի լքում Իր պատկերակցին, որքան էլ վերջինս համառի մեղքի մեջ: Ընդհանրական եկեղեցու մեծագույն դեմքերից Օգոստինոս Երանելին, առ Աստված դարձից եւ ապաշխարությունից հետո գրելով Իր հայտնի «Խոստովանություններ»-ը, խոստովանում է. «Դու ինձ հետ էիր, սակայն ես Քեզ հետ չէի...»: Ըստ եկեղեցու հայրերի մեկնությունների՝ Աստված սիրում է մեղավորին, բայց ոչ մեղքը, ուստի նրա կյանքի տարբեր ժամանակահատվածներում այցելում է նրան տարբեր կերպերով՝ փորձելով սթափեցնել եւ ուղղության բերել: Նա խոսում է մարդու հետ Իր «ընտրյալ անոթների»՝ քրիստոնյաների միջոցով, ինչպես դարձյալ Օգոստինոս Երանելին է

խոստովանում. «Մորս միջոցով Դու ղեմում էիր ինձ...»: Տեր Աստված մեղքի եւ անօրենսության մեջ կարծրացած մարդուն այցելում է հիվանդությամբ, դժբախտությամբ, տարբեր փորձություններով՝ փորձելով սթափեցնել նրան: Մարդ էակի հանդեպ Աստծո տածած անսահման սերն ու ներողամտությունը լավագույնս ներկայացրել է սբ. Գր. Նարեկացին իր Աղոթամատյանի հիշյալ հատվածում.

«Պաղարում ես միշտ իմ դարձը առ քեզ՝ եւ չես ձանձրանում
Ապերասանիս երեւից վազում՝ չես լքում բնավ,
Ձայնում ես անվերջ քեզ չլսողիս՝ ու չես բարկանում,
Աճապարում ես մեղկիս հոգալով՝ առանց զլացման...»

(Բան ԾԸ Բ):

Անսահման են Աստծո սերն ու ներողամտությունը մարդ էակի հանդեպ: Տերը վկայում է, որ «Ուրախություն կլինի երկնքում մի մեղավորի համար, որն ապաշխարում է, քան իննսունինը արդարների համար, որոնց ապաշխարություն պետք չէ» (Ղուկ. ԺԵ 7): Եվ որքան է ափսոսում մարդն իր կյանքի այն տարիների համար, որոնք ապրել է առանց Աստծո՝ անիմաստ ու աննպատակ կյանք վարելով եւ միայն աստվածհայտնության քաղցրությունն ապրելուց հետո է գիտակցում, թե ինչից է իրեն զրկել կամովին: Աստված սիրում է մեզ, եւ երբ մարդը փոխադարձում է այդ սերը, այդժամ նրա մեջ մեծ փոփոխություն է կատարվում. մարդն ընդունակ է դառնում Աստծուն ընդունելու իր սրտի մեջ՝ այդ կերպ միավորվելով Նրա հետ: Մի² թե ավելի երանելի ու քաղցր բան կա մարդու համար, քան իր Փրկչի երանավետ ներկայությունն իր կյանքում, աստվածային խաղաղության ճաշակումն ու վայելումը...: «Ահավասիկ ես դռան առաջ եմ եւ բախում եմ...»: Տիրոջ ձայնը լսելու եւ Նրա առաջ «սրտի դուռը» բացելու համար նախ անհրաժեշտ է վերաբերմանցնել մեր մեջ հավատը, որն Աստծու շնորհն է եւ ի վերուստ ուղարկվում է բոլոր մարդկանց՝ առանց բացառության: Տերն ուսուցանում է, որ առանց հավատի կատարյալ կյանքն անհնար է, քանզի փրկության պարտադիր պայմանը հավատն է. «Ով հավատում է, ունենում է հավիտենական կյանք» (Հովհ. Զ 47): Հիսուս Քրիստոսին՝ որպես Աստծու Որդու եւ աշխարհի Փրկչի չհավատացող մարդը կատարյալ կյանք եւ հավիտենական փրկություն չունի: Քրիստոսին հավատալով է մարդը բացում իր սիրտը Նրա առջեւ, ընդունում աստվածային փրկության հրավերը, իսկ Տիրոջը հավատալու եւ ճանաչելու համար պետք է կարդալ Նրա ավանդած պատգամներն ու ուսուցումները, որոնք ամփոփված են Սբ. Հոգով գրված Աստվածաշունչ Մատյա-

նուժ: Զորավոր է Աստծո խոսքը եւ կարող է վերափոխել մարդու ներաշխարհը, ողջ կյանքը: Սբ. Պողոս առաքյալն ասում է. «Կենդանի է Աստծո խոսքը, ազդու եւ ավելի հատու, քան ամեն մի երկսայրի սուր. եւ կտրում-անցնում է մինչեւ ոգու եւ հոգու, հոգերի եւ ողնածուծի բաժանման սահմանը. նա քննում է սրտի մտածումներն ու խորհուրդները: Եվ նրա առաջ չկա անտեսանելի արարած...» (Եբր. Դ 12): Յուդաքանչյուր քրիստոնյա կարող է վկայել, սրտի թրթիռով ու առ Աստված ունեցած անհուն ու անսահման երախտագիտությամբ խոստովանել, որ Տիրոջ՝ ազդու եւ ամեն մի երկսայրի սրից էլ ավելի հատու, զորավոր, կյանքեր վերափոխող խոսքի շնորհիվ եւ զորությամբ է ինքը սթափվել, ընդառաջ գնացել Աստծուն՝ բացելով իր սիրտը իր միակ Փրկչի եւ Տիրոջ առջեւ, Ով հանապազ հնչեցնում է մեր ականջներին իր կենսատու, փրկաբեր խոսքերը, միայն թե մարդը անսա դրանց, ընդունի Քրիստոսին որպես իր միակ Տեր եւ Փրկիչ՝ հանձն առնելով չարչարանակից լինել Նրան իր ժամանակավոր կյանքի ընթացքում: Այդպիսի մեկի համար սուրբգրային խոսքերն այլեւս «ոսկուց ու շատ թանկագին քարերից ցանկալի են, եւ քաղցր՝ մեղրի խորսխից ավելի» (Սաղմ. ԺԸ 11): Քրիստոսով ամեն ինչ նոր եղավ. Քրիստոսի փրկագործության ավետիսը ուղղված է ողջ մարդկությանը, որովհետեւ «այլեւս չկա հրեա, ոչ էլ հեթանոս, թլպատություն եւ անթլպատություն, բարբարոս, սկյութացի, ծառա, ազատ, այլ՝ Քրիստոս, որ ամեն ինչ է ամեն բանի մեջ» (Կողոս. Գ 10-12): Քրիստոսը չարչարվեց ու խաչվեց յուրաքանչյուրիս համար, սակայն նաեւ հարություն առավ եւ հայրենական փառքի մեջ է Հոր եւ Ս. Հոգու հետ: Այսօր Նա կանչում է մեզ իր արքայությանն ու փառքին, երանական, հավիտենական կյանքին: Այսօր, եւ ո՛չ վաղը, որովհետեւ «ահա հիմա՝ է ընդունելի ժամանակը, ահա հիմա՝ է փրկության օրը», - ասում է սբ. Պողոս առաքյալը (Բ Կորնթ. Զ 2), նաեւ՝ «Այսօր եթե Նրա ձայնը լսեք, մի՛ կարծրացրեք ձեր սրտերը» (Եբր. Դ 7), չէ՞ որ վաղվա օրը մերը չէ, չգիտենք՝ կապրե՞նք մինչեւ վաղը, կհասցնե՞նք զղջալ եւ ապաշխարել մեր մեղքերի համար, ուղղել մեր մեղավոր ընթացքը, դառնալ Աստծուն...: Այսօր բացենք մեր սիրտը Տիրոջ առջեւ, քանի դեռ Նա նստած է «Իր ողորմության ու շնորհի աթոռին»: Թույլ տանք Նրան մտնել մեր սիրտը, վերափոխել մեր կյանքը, հրաշագործել այն, իր աստվածային լույսով լուսավորել մեր խավար հոգիներն ու մարմինները:

Սիրելի՛ ընթերցող, իսկ դու ականջալուր եղե՞լ ես Տիրոջ փրկության հրավերին, թե՞ տակավին չարունակում ես համառորեն մերժել

Իր պատվական արյամբ քեզ մեղքի եւ մահվան իշխանությունից գնած Փրկչի քաղցրալուր հրավերը, որ ամեն օր ու վայրկյան ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հնչում է մեր ականջներին. «Ահա-վասիկ ես դռան առաջ եմ եւ բախում եմ. եթե մեկը ականջ դնի Իմ ձայնին եւ բաց անի դուռը, կմտնեմ նրա մոտ եւ կընթրեմ նրա հետ եւ Նա՝ Ինձ հետ» (Հայտն. Գ 20):

(2010 թ., հոկտեմբեր, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՄԱՏՐ ՍԿԻՋԻՆ Է ՆԱԿԻՏԵՆՈՒԹՅԱՆ...

«Մի՛ փնտրիր անմահություն՝ ծնված լինելով մահկանացու»
(սբ. Հովհան Ոսկեբերան)

Գաղտնիք չէ, որ մահը միշտ էլ վախի զգացումով է համակել մարդուն: Ինչո՞ւ մահն այնքա՛ն խորթ ու անբնական է մարդկային բնությունը...: Ի սկզբանե Աստված մարդուն անմահ էր ստեղծել. Աստծո պատկերով եւ նմանությունով ստեղծված մարդը չէր ստեղծվել մահանալու համար, սակայն մեղք գործելով իր Արարչի հանդեպ եւ խախտելով պատվիրանը՝ մարդը դարձավ մահկանացու, որովհետեւ «Մեղքի վարձը մահն է», - ինչպես ասում է սբ. Պողոս առաքյալը (Հռոմ. Զ 23): Սբ. Գր. Տաթևացին ասում է, որ թեեւ մեր նախահայր Ադամն ապրեց շուրջ 930 տարի (տե՛ս Ծննդ. ե 5), սակայն երբ մեղք գործեց, այդ նույն պահին արդեն հոգով հայտնվեց մահվան մեջ, թեեւ Ֆիզիկապես շարունակեց ապրել: Եվ որովհետեւ ադամական մեղքը ժառանգաբար անցնում է սերնդեսերունդ, ոչ մի հոգեղեն էակ չկարողացավ խուսափել մահվանից՝ Տիրոջ անսուտ խոսքի համաձայն. «Հող էիր եւ հող էլ կդառնաս» (Ծննդ. Գ 19), նաեւ՝ «Ո՞վ է այն մարդը, որ պիտի ապրի ու մահ չտեսնի» (Սաղմ. ԶԸ 49): Բայց բազումոգորմ Աստված անկյալ մարդկությունը չթողեց մահվան ճիրաններում, եկավ «փնտրելու եւ գտնելու կորածին»։ Քրիստոսով ամեն բան նոր եղավ. Աստվածորդու մարդեղացմամբ եւ փրկագործության խորհրդով մարդն ազատագրվեց մեղքի եւ մահվան իշխանությունից: Քրիստոսի հրաշափառ Հարությունով մեղավոր մարդկության առջեւ վերստին բացվեց հավիտենական կյան-

քի, անմահության ճանապարհը: Քրիստոսով մարդկությունը վերագտավ կորուսյալ դրախտը, որտեղից արտաքսվել էր անհնազանդության եւ մեղքի պատճառով: Ուրեմն՝ Քրիստոսի հետեւորդները՝ քրիստոնյաների համար մահն այլեւս սարսափելի չէ, քանի որ Քրիստոս իր հրաշափառ Հարությամբ կործանեց սատանայի իշխանությունը, ավերեց դժոխքը, ազատագրեց գերված հոգիներին եւ մարդկության առջեւ վերստին բացեց երկնքի արքայություն տանող լուսավոր ճանապարհը: «Մահը կուլ գնաց հաղթության. ո՞ւր է մահ, քո հաղթությունը, ո՞ւր է գերեզման, քո խայթոցը» (Ա Կորնթ. ԺԵ 55): Քրիստոնյա մարդու համար մահն այլեւս մի սոսկալի երեւույթ չէ, որովհետեւ նա գիտի, հավատում է, որ մահվամբ ամեն ինչ չի վերջանում, այլ սկսվում է միայն, որովհետեւ մարդու հոգին անմահ է: Եվ եթե մահվամբ մարմինը, որ հող է, հող է դառնում, հոգին, որ Աստված է տվել, վերստին Աստծո մոտ է գնում (տե՛ս Ժողովող ԺԱ 7)՝ հավիտենական կայաններում սպասելով համընդհանուր հարության օրվան, վերջին դատաստանին եւ մեղավորների եւ արդարների հատուցմանը:

Եկեղեցու սուրբ հայրերն իրենց գրվածքներում հորդորում են ոչ միայն չերկնչել մահվանից, այլեւ «մահվան հետ հաշտ ապրել», աստվածահաճո կյանք վարել՝ ամեն օր եւ ամեն վայրկյան սպասելով մահվանը: Չէ՞ որ չգիտենք այս աշխարհից մեր ելնելու օրը: «Խոհեմ մարդը գիտի, որ յուրաքանչյուր վայրկյանն էլ իր մահվան ժամանակն է», - ասում է Պողոս Աղբիանուպոլսեցին: Աստվածաշունչ մատյանը զգուշացնում է, որ «Մարդու օրերի թիվը ինչքան էլ շատ լինի, հարյուր տարի է» (Սիրաք ԺԸ 8): Ոչ ոք հավերժ չի ապրելու այս երկրի վրա: «Մարդու օրերը խոտի պես են..., երբ փչի քամին, նա կանհետանա, նրա տեղն իսկ չի երեւա» (Սաղմ. ՃԲ 15, 16): Մահն անխուսափելի է յուրաքանչյուրիս համար, վրա է հասնում անսպասելի եւ հանկարծակի, մահը չի պատկառում ո՛չ ծերի ալեհերությունից, ո՛չ երիտասարդի երիտասարդությունից, ո՛չ մանկան անմեղությունից: Հիշենք Տիրոջ պատմած անմիտ մեծահարուստի առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԲ 13-21): Մինչ մեծահարուստը մտածում էր իր ստացած հսկայական բերքը նոր շտեմարանների մեջ ամբարելու եւ մինչ կյանքի վերջը այն վայելելու մասին, Աստված ասաց նրան. «Անմիտ մարդ, այս գիշեր իսկ հոգիդ կառնեմ, ինչ որ պատրաստել ես, ո՞ւմն է լինելու...»: Ուրեմն՝ հողեղեն մարդը ոչինչ չգիտի իր վաղվա օրվա մասին. վաղվա օրը մերը չէ, ահա թե ինչու է պետք մեր կյանքի ամեն օրը համարել վերջինը, ինչը կօգնի հնարավորինս

զերծ մնալ մեղանչումներից եւ սայթաքումներից, ինչպես Սիրաք իմաստունն է ասում. «Որդեյա՛կ, հիշի՛ր քո վախճանը եւ երբեք չես մեղանչի» (Է 40): Հետեւաբար մեր այս երկրավոր, ժամանակավոր կյանքն էլ տրված է մեզ որպես պատրաստութեան՝ այսինքն՝ բարին գործելու, աստվածային պատվիրանների համաձայն ապրելու մի շրջան, որպեսզի երբ դա այս կյանքին հրաժեշտ տալու եւ մահվանը դեմ հանդիման կանգնելու մեր ժամը, չվախենանք ու չզարհուրենք, այլ խաղաղ ու հանգիստ լինենք, քանի որ ապրել ենք մեր կյանքը հնարավորինս ազնիվ ու բարի ընթացքով, Տիրոջ ուղենշած պատգամների համաձայն: Սբ. Պետրոս առաքյալը հորդորում է այս կյանքում ապրել որպես պանդուխտներ եւ օտարականներ (տե՛ս Ա Պետր. Բ 11), քանզի «Մեր քաղաքացիությունը երկնքում է, որտեղից եւ ակնկալում ենք Փրկչին՝ Տիրոջը՝ Հիսուս Բրիստոսին» (Փիլ. Գ 20): Հետեւաբար Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւորդն այս կյանքում՝ իրեն տրված այս կարճ ժամանակահատվածում, գանձեր է դիզում երկնքում՝ իր համար դյուրին դարձնելով երկնքի արքայություն տանող ճանապարհը: Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է. «Մարդու կյանքը 3 վայրկյան է՝ ծնունդ, կյանք եւ մահ: Որքան իմաստուն են այն մարդիկ, ովքեր այս կյանքում ապրում են իբրեւ պանդուխտներ՝ ստանալով երկնքի արքայության քաղաքացիությունը: Եվ որքան անմիտ են այն մարդիկ, ովքեր զրկվում են հավիտենությունից՝ այս երեք ակնթարթն ապրելու համար»: Ուրեմն՝ մահվամբ ամեն ինչ չի ավարտվում, այլ սկսվում է միայն. մահվամբ բացվում են դռները հավիտենության: Մահը վերջն է այս ժամանակավոր կյանքի եւ սկիզբը՝ հավիտենության: Ահա թե ինչու էին բոլոր աստվածահաճո սրբերը փափագում օր առաջ մերկանալ իրենց մեղանչական մարմնից եւ իրենց փափագելի Քրիստոսին միանալ երկնքում: Նրանք քաջաբար մահվան եւ մարտիրոսության էին գնում հավիտենականության հույսով, քանզի գիտեին, որ իրենց բուն հայրենիքը երկինքն է, իսկ այս կյանքը՝ երկնքին արժանանալու մի շրջան, որի վախճանի ինչպիսին լինելը կախված է յուրաքանչյուրիս ապրած կյանքի ընթացքից եւ որակից: Կարողացա՞նք մեր ուժերի ներածին չափով լույս լինել մեր շրջապատում՝ պատճառ լինելով, որ Աստծո անունը փառավորվի մարդկանց մեջ, եթե այո, ապա երկնքի արքայության մեջ էլ Աստված մեզ պիտի լուսավորի եւ պայծառացնի՝ արժանացնելով հավիտենության անսպառ պարգեւներին: Խավա՞ր եղանք այս կյանքում՝ անտեսելով բազմագույն Աստծո պատգամներն ու մարդասիրական հորդորը,

մերժելով Նրա փրկության հրավերը, ուրեմն մեր ժամանակավոր կյանքի ավարտից հետո մեզ կսպասեն հավիտենական խավարը, մեղավորների համար պատրաստված տառապանքները, որոնք կամոլին ընտրեցինք մեր չար ու անօրեն ընթացքով: Առաքյալը հստակ ասում է. «Ինչ-որ մարդս սերմանում է, նույնը եւ կհնձի. ով սերմանում է իր մարմնի համար, այդ մարմնից էլ կհնձի ապականություն. իսկ ով Հոգու համար է սերմանում, այդ Հոգուց էլ կհնձի հավիտենական կյանք» (Գաղ. 2 8):

Մահվան մասին չխորհրդածենք միայն այն ժամանակ, երբ գտնվում ենք հարազատ-ծանոթների հուղարկավորություններին, կամ լսում այս կամ այն հայտնի մարդկանց մահվան լուրերը, այլ մահվան եւ այս կյանքի անցողիկ լինելու մասին մտորենք ու խորհենք միշտ, քանի որ չգիտենք, թե մահը մեզ ո՞ր տարիքում եւ ե՞րբ «այցի կգա»: Պողոս Ագլիանուպոլսեցին ասում է, որ «գերեզմանատունն այնպիսի դպրոց է, որտեղ մեռյալները սովորեցնում են ապրողներին, համբերը՝ խոսողներին»: Ինչպե՞ս, չէ՞ որ նրանք այլեւս հող են դարձել եւ միայն նրանց մասին հուշերն են պահպանվել մեր սրտերում: Այո՛, գերեզմանոցում եւ հարազատի չիրմի առջեւ մեղավոր ու անցավոր մարդը շատ բան կարող է սովորել. եթե ուշադիր լինենք եւ բաց պահենք մեր հոգու ականջը, հստակ կլսենք հանգուցյալների՝ մեզ ուղղված պատգամները: Գերեզմանային լուծյան մեջ նրանք սովորեցնում են, որ խոսափել չկարողացան անխուսափելի մահվանից..., ոչինչ չկարողացան տանել իրենց հետ այս աշխարհից. նրանց չփրկեցին ո՛չ հարստությունը, ո՛չ զանազան պաշտոններ, ո՛չ ճանաչում եւ փառք: Մահվան դիմաց փոշիանում են աշխարհիկ փառքերն ու կոչումները: Մահը աշառություն չի անում ոչ ոքի: Բոլորին էլ նույն գերեզմանի խավար փոսն է սպասում, որը, սակայն, մարդուս վերջին հանգրվանը չէ: Ահեղ Դատաստանից հետո յուրաքանչյուր ոք կժառանգի այն, ինչ սերմանել է այս ժամանակավոր կյանքի ընթացքում. եթե կյանք է սերմանել, կհնձի հավիտենական կյանքը եւ երկնքի արքայությունը, եթե մահ՝ կհնձի մահ՝ մերժված Տիրոջ ներկայությունից ու ողորմությունից, քանզի «Տերը միայն ա՛յս կյանքում է մեղավորի հանդեպ ողորմած, իսկ հանդերձալում արդարադատ է: Այստե՛ղ է նստած ողորմության եւ շնորհի աթոռին, իսկ այնտեղ կնստի դատաստանի աթոռին: Այստե՛ղ է ներում, իսկ այնտեղ դատապարտում է» (սբ. Գր. Տաթեւացի):

Մարդկային գոյության ճշմարիտ եւ վերջնական նպատակը Աստծո հետ միավորությունն է հավիտենության մեջ: Ուրեմն չզարհուրենք

մահվանից, այլ ամեն ջանք գործադրենք, որ բարի մահվամբ ելնենք այս աշխարհից՝ բարի ու առաքինի հիշատակ թողնելով: Չմերժենք Տիրոջ փրկության հրավերը, հավատանք մահվանից հետո կյանքի գոյության անժխտելի փաստին, քրիստոնեական եւ առաքինի կենցաղով միշտ պատրաստ լինենք մահվան հետ «հանդիպմանը», քանի որ չգիտենք այս աշխարհից մեր կանչվելու օրը: Խնդրենք Աստծուն, որ մեր սրտի եւ հոգու աչքերի առջեւ միշտ վառ պահի մահվան մասին մտածումը, որպեսզի չլինի թե տարվելով աշխարհիկ ունայն հոգսերով ու զբաղումներով՝ կորցնենք մեր զգոնությունը: Զանաք այնպես ապրել ժամանակավոր մեր կյանքը, որ երբ այս աշխարհից մեր մեկնելու ժամը գա, չզարհուրենք ու սոսկանք՝ անպատրաստ լինելու պատճառով, այլ համարձակ լինենք Տիրոջ առջեւ եւ բարի մահվամբ ելնենք այս աշխարհից՝ կյանքից անցնելով կյանքի, ինչպես դարձյալ Պողոս Աղբիանուպոլսեցին է ասում. «Չար մարդիկ մեռնելով՝ աշխարհի առօրյա վտերից անցնում են դեպի հավիտենական տանջանքները, այսինքն՝ մահվանից դեպի մահ, ինչպես որ բարիները՝ կյանքից դեպի կյանք»:

(2013 թ., սպրիլ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ՈՒՐ Է, ՄԱՆ, ՔՈ ՆԱԳԹՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՈՒՐ Է, ԳԵՐԵՉՄԱՆ, ՔՈ ԽՆՑՈՑԸ...

«Հասարակ... ի յարությունս մեռելոց, ի դասարանս յախրենից հոգւոց եւ մարմնոց, յարքայությունս երկնից եւ ի կեանսս յախրենականս»

(Հավատո Հանգանակ):

Հավատո կամ Նիկիական Հանգանակը (Հավատամբը), որը տրվել է հայտնությամբ, սուրբ Աթանաս Ալեքսանդրացու միջոցով, եւ հաստատվել Նիկիայի առաջին տիեզերական ժողովում (325 թ.), քրիստոնեական հավատի, նրա ողջ դավանության հակիրճ շարադրանքն է, որը պարտավոր է իմանալ իրեն քրիստոնյա համարող յուրաքանչյուր մարդ: Հավատամբը պաշտոնապես ընդունում եւ

խոստովանում են բոլոր քրիստոնեական եկեղեցիները: Այն սբ. Պատարագի անհրաժեշտ մասն է կազմում՝ հաջորդելով Ավետարանի ընթերցումին...: Անսխալ ձեւակերպված եւ սրբագործված դավանական ճշմարտությունների շարքում իր ուրույն տեղն ունի համընդհանուր հարույնյան անխախտ հավատը. «Հավատում ենք մեռելների հարությանը, հոգիների եւ մարմինների հավիտենական դատաստանին, երկնքի արքայությանը եւ հավիտենական կյանքին»: Քրիստոնեական հավատն անմահության՝ Քրիստոսի հարության իրողության վրա հիմնված եւ մարդուն հավիտենականություն առաջնորդող հավատ է: Քրիստոսի հարությունը քրիստոնեության սիրտն է, քրիստոնեական հավատի հիմքն ու էությունը: Առանց հարության՝ չկա քրիստոնեություն: Քրիստոնեությունը կյանքի կրոն է, քանի որ «Աստված մեռելների Աստվածը չէ, այլ՝ ողջերի» (Ղուկ. Ի 37): Ուստի պատահական չէ, որ Քրիստոսի հարության լուսավոր տոները ամենից սիրելին է Տաղավար տոների մեջ: Քրիստոսի հարությունը մանրամասնորեն նկարագրվում է Ավետարաններում (Մատթ. ԻԸ 1-8, Մարկ. ԺԶ 1-8, Ղուկ. ԻԴ 1-12, Հովհ. Ի 1-20)...: Աստծո Միածին Որդին մեղավոր մարդկության փրկության համար հանձն առավ խաչի անարգ ու ստորացուցիչ մահը, ճաշակեց չարչարանքների ու մահվան ողջ դառնությունը, թաղվեց եւ գերեզման դրվեց, սակայն, ինչպես եւ խոստացել էր իր հետեւորդներին, երրորդ օրը հրաշափառապես հարություն առավ մեռելներից՝ մեզ հարության հույսը պարգեւելով: Քրիստոսն իր մահվամբ եւ հրաշափառ հարությանը հաղթեց մահվանը, խաղբ ու խայտառակ արեց սատանային, որը մարդկանց կորստյան էր մատնում ամենակուլ դժոխքում: Քրիստոսի սոսկալի չարչարանքներով մեր հոգիներն ազատագրվեցին դժոխքից, քանզի, ինչպես ասում են եկեղեցու սուրբ հայրերը, մեռելներից հարություն առնելով՝ Քրիստոսը իջավ դժոխք եւ ավերեց այն...:

Մինչ Քրիստոսը՝ անկյալ մարդկությունը գտնվում էր ողորմելի ու ողբալի վիճակում, քանզի մահը համարվում էր չարիքների չարիքը, մարդկային խղճուկ կյանքի անհույս ու անլույս վերջակետը: Դարեր շարունակ մահվան եւ գերեզմանի վախը ճնշել ու տանջել է մարդկային գիտակցությունը, կսկիծ պատճառել մարդու սրտին, այն մարդու, ում Աստված անմահության համար էր ստեղծել՝ անմահ հոգի շնորհելով: Գուցե այս էր պատճառը, որ չնայած այս ամենին, աստվածապատկեր մարդն իր հոգու խորքում միշտ փայփայել է անմահության գաղափարը, հավերժության ձգտումը, որը

սակայն եղել է անհաստատ ու անկատար: Մարդ էակի հարույթյան մասին ակնարկներ կան դեռեւս Հին Ուխտի մի շարք գրքերում: Հիշենք Մակաբայեցիների երկրորդ գրքից այն դրվագը, երբ Հուդա Մակաբայեցին, պատերազմում ընկած իր ազգակիցների հարույթյան ակնկալությունն ունենալով, աղոթում էր նրանց համար, քանզի «եթե պատերազմում ընկածների հարույթյան ակնկալությունն չունենար, զուր կլինեք մեռելների համար աղոթք մատուցելը» (Բ Մակաբ. ԺԲ 44, 45): Ուշագրավ է նաեւ նույն գրքի 7-րդ գլխում նկարագրվող յոթ եղբայրների եւ նրանց մոր նահատակությունը: Քաջասիրտ մայրը, տեսնելով իր յոթ որդիների նահատակությունը, եւ ինքն էլ նահատակվելով՝ խոստովանում է, որ հավատում է, որ «Արարիչ Աստված Իր ողորմությամբ ու գալստյամբ իրենց կյանքն ու հոգին վերստին պիտի վերադարձնի իրենց» (տե՛ս Բ Մակաբ. է 23): Հորը նույնպես, իր անպատմելի ցավերի ու տառապանքների մեջ մխիթարվում էր նույն՝ հարույթյան հավատով, ասելով. «Գիտեմ, որ հավերժական է Նա, Ով երկրի վրա պիտի փրկի ինձ՝ հարույթուն տալով մարմնիս» (Հոր ԺԹ 25, 26):

Հիշյալ հատվածները մեկ անգամ եւս փաստում են, որ մարդը երբեւէ չի կարողացել հաշտվել մահվան գոյության հետ, միշտ էլ հավատացել է հոգու անմահությանն ու մեռելներից վերստին հանելուն: Վերջապես մարդու կյանքն այլեւս չի վերջանում մահվամբ: Քրիստոսը հարույթուն առավ մեռելներից, փրկեց մարդուն մահվան ու սատանայի ճիրաններից: Նա եղավ անդրանիկը մեռելների միջից, հաղթեց մահվանը, ինչպես հարույթյան շարականում է ասվում. «Մտածամբ զմահ կոխեաց, եւ յարութեամբն յուրով մեզ զկեանս պարգեւեաց»: Ուստի Քրիստոսի հարույթյանը հավատացող մարդու համար մահն այլեւս սարսափելի չէ: «Ես իսկ եմ հարույթուն եւ կյանք. ով հավատում է Ինձ, թեպետ եւ մեռնի, կապրի...», - ասում է աշխարհի Փրկիչը (Հովհ. ԺԱ 25): Անմահ հոգի ունեցող մարդը կոչված է անմահության հավիտենականության մեջ: «Եթե հավատում ենք, թե Հիսուս մեռավ եւ հարույթուն առավ, այդպես էլ Աստված Հիսուսի միջոցով ննջեցյալներին ետ կյանքի պիտի բերի Նրա հետ» (Ա Թեսաղ. Դ 13): Հովհաննու Ավետարանում Տերը հստակ ասում է, որ «Կգա ժամանակ, երբ բոլոր նրանք, որ գերեզմաններում են, կլսեն Աստծու Որդու ձայնը եւ դուրս կգան. ովքեր բարի գործեր են արել՝ կյանքի հարույթյան համար, իսկ ովքեր չար գործեր են արել՝ դատաստանի հարույթյան համար» (Հովհ. ե 28, 29): Անիմաստ ու աննպատակ կլինի Քրիստոսի հարույթյան հանդեպ մեր հավատը,

եթե չհավատանք համընդհանուր հարուժյանը, որը լինելու է աշխարհի վախճանին, երբ Տերը դա՝ դատելու մարդկությունը: Այս մասին բազում վկայություններ կան Աստվածաշունչ Մատյանում: Հիշենք Հին Ուխտում հիշատակվող համընդհանուր հարուժյան ամենապատկերավոր եւ խորախորհուրդ օրինակներից մեկը Եզեկիելի մարգարեությունից, որն առանց սարսուռալու հնարավոր չէ ընթերցել: Աստված Եզեկիել մարգարեին դնում է մարդկանց՝ չորացած ոսկորներով լի մի դաշտի մեջ՝ հրամայելով մարգարեանալ դրանց վրա, որպեսզի կենդանանան...: «Ու երբ մարգարեացա, մի ձայն լսեցի. հետո շարժում եղավ. եւ ոսկորը ոսկորի հետ մոտեցավ բոլոր հոգերին...Ու շունչ մտավ նրանց մեջ, եւ կենդանացան: Ելան կանգնեցին իրենց ոտքերի վրա, դա բազմախուռն մի ժողովուրդ էր...», - պատմում է մարգարեն (Եզեկիել ԼԷ 1-14): Եսայի մարգարեն նույնպես ասում է, որ «պիտի հառնեն ու կանգնեն մեռածները, որոնք գերեզմաններում են...» (Եսայի ԻԶ 19): Մեկ այլ տեղում էլ հիացմունքով հարցնում է. «Ո՞վ է լսել, ո՞վ է տեսել այսպիսի բան, որ երկիրը մեկ օրում ծննդաբերի, եւ միանգամից մի ամբողջ ազգ ծնվի...» (Եսայի ԿԶ 8): Վարդան Այգեկցին, մի տեսակ մեկնելով մարգարեի խոսքը, ասում է. «Այդժամ Աստծո ականթարթային հրամանով երկիրը կծնի Ադամի որդիներին եւ մարդկային ցեղը կհառնի հողից, ինչպես ծաղիկները գարնանը՝ զանազան գույներով...»: Մեծն Դանիելն էլ, լրացնելով մյուսներին, մարգարեանում է. «Երկրում, հողի մեջ ննջածներից (ոչ թե մահացածներից) շատերը հարուժյուն պիտի առնեն, ոմանք հավիտենական կյանքի համար, ոմանք հավիտենական նախատիքի ու ամօթի համար» (Դանիել ԺԲ 2): Հավատանք, թե ոչ, Տիրոջ երկրորդ գալուստը, մեռելների հարուժյունն ու Ահեղ Դատաստանն անխուսափելի են յուրաքանչյուրիս համար. «Փողը պիտի հնչի եւ ննջեցյալները հարուժյուն պիտի առնեն մի ականթարթում», մարդու մտքի ու հոգու համար անհասանելի ու անըմբռնելի կերպով, «որովհետեւ պետք է, որ այս ապականացու մարմինը անապականություն կրի, եւ այս մահկանացու գոյությունը հազնի անմահություն» (տե՛ս Ա Կորնթ. ԺԵ 52), - ասում է սբ. Պողոս առաքյալը: Իսկ հարուժյան իրողությանը չհավատացողներին զգուշացնում է, որ «եթե մեռելները հարուժյուն չեն առնում, ապա Քրիստոսն էլ հարուժյուն չի առել, եւ եթե Քրիստոսը հարուժյուն չի առել, իզուր է ձեր հավատը. եւ տակավին նույն մեղքերի մեջ եք» (Ա Կորնթ. ԺԵ 16, 17): Նաեւ՝ «եթե միայն այս կյանքի համար եք հույս դրել ի Քրիստոս, ողորմելի եք,

քան բոլոր մարդիկ» (Ա Կորնթ. ԺԵ 19): Ժխտելով ու չընդունելով գերեզմանից այն կողմ կյանքի գոյություն փաստը, հավիտենականության իրողությունը, իրապես գտնվում ենք ողորմելի ու խղճուկ վիճակում: Մարդկային կյանքն առանց անմահության անիմաստ ու աննպատակ գոյություն է: Ո՞րն է մեր կյանքի նպատակը, եթե մի օր մեռնելու ենք ու փոշիանանք հողի մեջ: Աստծո պատկերն ու նմանությունն ունեցող մարդը չի կարող այդպիսի վախճան ունենալ: Մարդն ունի անմահ հոգի, ինչպես ասում է Ժողովողն իր գրքում. «Մարդու աճյունը, ինչպես որ հող էր, հող պիտի դառնա, եւ հոգին, որ Աստված էր տվել, պիտի վերստին նրա մոտ գնա» (Ժողովող ԺԲ 7): Եթե չենք հավատում հոգու անմահությանը, այդ դեպքում ինչո՞վ է պայմանավորված մեր ունեցած հարգանքը գերեզմանների հանդեպ, չէ՞ որ մենք մեր նախնիների աճյունները հարգում ենք, որովհետեւ թեկուզ ենթագիտակցորեն հավատում ենք, մի ներքին ձայն կարծես ասում է մեզ, որ նրանք հավետ չմեռան, այլ կենդանի են, այսինքն՝ նրանց անմահ հոգիները...: Ըստ Արչակ Տեր-Միքելյանի՝ «մահվամբ բաժանվում է հոգին մարմնից, որ հետեւանք է Աստծո դեմ մեղանչելու, իսկ հարուխյամբ միանում է հոգին մարմնի հետ, որ փոխադարձաբար հետեւանք է մարդու հաշտության Աստծո հետ Քրիստոսի փրկագործության շնորհիվ»: Ուրեմն քրիստոնյա մարդն իր հարազատին հողին է հանձնում միանչանակ հարուխյան հույսով: Ահա թե ինչու մահացածներին կոչում ենք ննջեցյալներ, այսինքն՝ ննջածներ, ովքեր մի օր զարթնելու են քնից՝ Քրիստոս Աստծո ահեղ ձայնը լսելով:

Քրիստոսի հարության վկաները՝ առաքյալները, եղան հարության իրականության տարածողները, երբեմնի «անուս ու պարզ սիրտ» մարդիկ իրենց անընկճելի հավատով եւ նահատակությամբ եւս մեկ անգամ հաստատեցին հարության ու անմահության գոյությունը: Առաքյալներից սկսած ու հետագա դարերում շարունակվող սրբերի նահատակություններին թիվ ու հաշիվ չկա: Ինչո՞ւ մեզ նման հողանյութ բնություն ունեցող մարդկանց համար մահը սարսափելի չէր, իսկ մահվան գործիքները, որոնցից մեկն իսկ բավական էր նրանց խուճապի մատնելու եւ նահատակությունից հետ պահելու համար, չսասանեցին նրանց հավատը, ինչո՞ւ նրանք երբեք չկուրացան խոստացված նյութական հարստությամբ ու աշխարհիկ փառքով՝ զրկվելով երկնային անթառամ պսակներից: Անշուշտ, որովհետեւ գնում էին գիտակցված մահվան, հավատում էին մահվանից հետո կյանքի գոյությանը, հավատում էին, որ նահա-

տակությամբ պիտի միանան իրենց հավատի Զորագլուխ Հիսուս Քրիստոսին. վայրկյան առաջ մարմնից դուրս գալու եւ Քրիստոսին միանալու տենչն անվախ էր դարձնում նրանց, քանզի գիտեին, որ ժամանակավոր են չարչարանքները, սակայն հավիտենական է հանգիստը՝ արքայության մեջ, հավատում էին համընդհանուր հարուժյանն ու արդարների երանավետ փառքին արքայության մեջ: Հարուժյան անխախտ հավատն իրենց սրտում գիտակցված մահվան գնացին նաեւ մեր սուրբ Վարդանանք, որոնց համար նույնպես «Կյանքը Քրիստոսն էր, իսկ մեռնելը՝ չափ» (Փիլ. Ա 21): Նրանք գիտեին, որ մահը սկիզբն է հավիտենականության, որ մահվամբ ամեն ինչ չի վերջանում, այլ սկսվում է միայն: Մահը վերջին օրն է այս ժամանակավոր կյանքի, առաջին օրը՝ հավիտենականության: Ահա թե ինչու այս անխախտ հավատն իր սրտում չունեցող մարդը չի կարողանում մխիթարություն գտնել հարազատի կորստի դեպքում, անհույս տառապում ու սփոփանք չի գտնում, որովհետեւ չի հավատում, որ նորից է տեսնելու իր սիրելիին, երբ Տերը գա՝ աշխարհը դատելու, երբ ննջեցյալները հարություն առնեն մեռելներից ու կանգնեն Ահեղ Դատաստանի առջեւ, որպեսզի յուրաքանչյուրը ժառանգի այս աշխարհում իր սերմանածի պտուղները...:

Քրիստոսի լույս հարուժյան հավատն ու արդար դատաստանի սպասումն են մեզ ուժ տալիս համբերությամբ ու հնազանդությամբ կրելու կյանքի հասցրած դժվարություններն ու դառն հարվածները, ամեն քայլափոխի հանդիպող գայթակղություններն ու փորձությունները: Քրիստոսյան իր կյանքի ամենաողբերգական ու մռայլ պահերին անգամ զորանում է Քրիստոսով, պայքարելու ուժ գտնում, որովհետեւ «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»՝ խոստանալով. «Ուր ես եմ, այնտեղ կլինի եւ Իմ ծառան...» (Հովհ. ԺԲ 26): «Ես հաղթեցի աշխարհին», -ասաց Նա, Ով զորացնում է Իր հետեւորդներին՝ Իր օրինակով հաղթելու մահվան բռնությունը, ժառանգորդը լինելու երկնքի արքայության: Քրիստոսի հարուժյամբ մահն այլեւս սարսափելի չէ քրիստոնյայի համար, որովհետեւ նա փորձում է հնարավորինս «հաշտ ապրել մահվան հետ» իր «պանդխտության ժամանակը»՝ ամեն օր սպասելով նրան՝ իբրեւ բարեկամի:

Ուրեմն զուր չկոչենք մեզ քրիստոնյաներ, եթե հարուժյան հույս ու հավատ չունենք...: Ամեն անգամ Քրիստոսի հրաշափառ Հարուժյան հոգենորդ տոնը տոնելիս, հարուժյան խորհրդի առջեւ անկեղծորեն հարց տանք ինքներս մեզ. «Իսկ ես հավատո՞ւմ եմ հարուժյան իրողությանը, թե՞ այն ինձ համար հեքիաթ է լուր»:

Խնդրենք Աստծուն զորացնել մեր հավատը, որպեսզի առավել լուսավորվեն մեր հոգու աչքերը՝ հավատալու ավետարանական ճշմարտություններին, Աստծո անսուտ խոստումներին: Փարատենք մահվան վախը մեր հոգիներից, քանզի մեր Փրկչի մահն ազատագրեց մեզ. «Քրիստոս հարյավ, իսկ դեւերն ընկան, Քրիստոս հարյավ, եւ հրեշտակները ցնծում են...» (սբ. Հովհ. Ոսկեբերան): Քրիստոս հարյավ, եւ մահը կուլ գնաց հաղթության: Պողոս սրբազան առաքյալի հետ հաղթականորեն գոչենք. «Ո՞ւր է, մա՛հ, քո հաղթությունը, ո՞ւր է, գերեզմա՛ն, քո խայթոցը» (Ա Կորնթ. ԺԵ 55): Հաղորդ լինենք Քրիստոսի լույս հարույթյան անմահացուցիչ զորութեանը: Փա՛ռք Քրիստոսի ամենազոր Հարույթյան...

«Քրիստոս հարյավ ի մեռելոց, օրհնյալ է Հարությունը Քրիստոսի...»:

(2011 թ., ապրիլ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԳՈՂԳՈԹԱՅԻ ՆԱԳԹԱՆԱԿԸ

«Աստված Իր սերը մեր հանդեպ հայրնեց նրանով, որ մինչդեռ մեռալոր էինք, Քրիստոս մեզ համար մեռավ» (Հռոմ. Ե 8)

Մարդկային հոգին զարհուրում ու դողալով սոսկում է, երբ մտաբերում եւ իր սահմանափակ մտքով պատկերացնում է Աստծո Միածին Որդու՝ Հիսուս Քրիստոսի զոհագործությունը խաչի վրա՝ մեղավոր մարդկության փրկության համար: Քանզի «Աստված այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ Իր Միածին Որդուն տվեց, որպեսզի, ով Նրան հավատում է, չկորչի, այլ ընդունի հավիտենական կյանքը» (Հովհ. Գ 16): Մարդկային տկար միտքը ի զորու չէ ամբողջությամբ ըմբռնել ու հասկանալ Աստվածորդու կրած տաժանելի տառապանքների ողջ խորությունն ու ծանրությունը: Քրիստոսի չարչարանքների սոսկալիության մասին եկեղեցու սուրբ հայրե-

ըը շատ են գրել՝ փորձելով հնարավորինս պատկերացնել տալ, թե ինչպիսի տառապալից մահ հանձն առավ Աստծո Որդին մեղավոր մարդկությունից փրկության համար: Նա իմ եւ քո փրկության համար հանձն առավ խաչի անարգ մահը, որի պսակը պիտի դառնար Նրա հրաշափառ Հարությունը...:

... Հազարավոր տարիներ զգաց մարդկությունն իր ոչնչությունը մեղքերի անդունդի մեջ (Իմաստ. Բ 5), տառապեց՝ սպասելով խոստացված Մեսիային, Փրկչին: Եվ երբ ժամանակն իր լրումին հասավ, Աստված մարդացավ...: Եկավ «Աստծո Գառը, որ վերացնում է աշխարհի մեղքը» (Հովհ. Ա 29): Եկավ կատարելու մարդկության փրկագործությունը, ջնջելու ու վերացնելու այն անեծքը, որը մեր նախահոր՝ Ադամի պատվիրանազանցության պատճառով ծանրացել էր ողջ մարդկության վրա: Եկավ մարդկային ազգին ազատագրելու մեղքի ու մահվան կապանքներից՝ մարդկության առջեւ վերստին բացելով երկնքի արքայության ճանապարհը: «Աստված մարդացավ, որպեսզի մարդն աստվածանա» (սբ. Աթանաս Ալեքսանդրացի):

Ինչպես պատմում են Ավետարանիչները, Զատիկյան ընթրիքից հետո Հիսուս իր աշակերտների հետ Ձիթենյաց լեռը ելավ, որովհետեւ «հասել էր Մարդու Որդու փառավորման ժամը»: Ավետարանները պատկերում են Փրկչի կրած անհանգստությունն ու տագնապը Գողգոթայից առաջ՝ Գեթսեմանիի պարտեզում: Ի՞նչ կլինե՞ր տիեզերական պատմության ընթացքը, եթե չլինե՞ր Գեթսեմանիի պարտեզի աղոթքը: Քրիստոսն իր չարչարանքներից առաջ առանձնանում է աշակերտներից՝ աղոթելու համար: Ահա թե ինչպիսի գեղեցիկ ու սրտառուչ կերպով է ներկայացնում Մ. Օրմանյան պատրիարքը այդ պահը. «...Նա ծնկեց անհուն երկնքի տարածության վրա հաստատված Աստծու աթոռի առջեւ, սրտից հառաչանքներ արձակեց, զանազան մտքեր պաշարեցին Նրան: Սիրում էր իր մահվամբ կատարվելիք փրկության խորհուրդը, բայց զգում էր կյանքը զոհաբերելու անհուն տագնապը: Ալեկոծյալ հոգին փոթորկալից ծովի կերպարանքն ուներ...»: Նա տառապում էր մեղ համար: Նա իր մեջ առավ դարերի նզովքն ու ցավը, մարդկային մեղքերի խավարը: Տիեզերքի Արարիչը բոլորից լքված տառապում էր մեն-մենակ. միայն հրեշտակն էր ուժ տալիս Նրան. «Եվ Նրանից քրտինքը հոսում էր արյան կաթիլների նման՝ չիթ-չիթ գետին թափվելով» (Ղուկ. ԻԲ 44): Եվ սակայն, Տերը աղոթքով հաղթեց իր ներքին տագնապներին (որոնք նշան էին Նրա՝ նաեւ կատարյալ Մարդեղության, քանզի Նա ճշմարտապես մարդացավ՝ լինելով կա-

տարյալ Աստված եւ կատարյալ Մարդ) եւ ապա, հոգու խաղաղությունն ստացած, խաչի ճանապարհն ընտրեց, քանզի Նա հենց այդ պահի համար էր մարդացել: Գեթսեմանիի պարտեզում հանկարծակի անտանելի ու անելանելի կացության մեջ ընկած Հիսուսին սրանից հետո բոլոր իրավիճակներում տեսնում ենք արի ու հզոր, ոչ մի նեղությունից չընկճվող ու հակառակությունից չշփոթվող, այլ դատարանների առջեւ, եւ տանջանքների պահին, եւ խաչի վրա անվրդով ու անսասանորեն տոկացող:

Հիսուսը ձերբակալվում է իր 12 աշակերտներից հուդա Իսկարիովտացու մատնությամբ: Ինչպես Ավագ չորեքշաբթի օրվա շարականում է ասվում, «Ոչնչից երկինքն ու երկիրը ստեղծողը, այսօր վաճառվում է դյուրագին երեսուն արծաթով»: ... Քահանաների ու ծերերի գլխավորությամբ Հիսուսի վրա եկող, սրերով ու մահակներով զինված ամբոխը Նրան ձերբակալում է որպես մի ավազակի: Եվ այդ եղավ, որպեսզի մարգարեների գրվածքները կատարվեն (Մարկ. ԺԴ 48, 48): Այդ պահից սկսվում են Քրիստոսի չարչարանքները...: Նրան նախ տանում են Կայափա քահանայապետի մոտ, որտեղ Նա հարցաքննվում է եւ ... հայտարարվում «մահապարտ»: Ժողովը փակվում է՝ հետաձգվելով մինչ առավոտ: Հիսուս հանձնվում է քահանայապետի բարապաններին, որպեսզի հսկեն Նրան ու վարվեն Նրա հետ, ինչպես կամենան: Եվ ողջ գիշեր Աստվածորդին ենթարկվում է քստմանի ձաղկանքի ու ծաղրոծանակի, քանզի Նրան պահպանողները ծիծաղում էին Նրա վրա եւ խփում, ծածկում էին Նրա երեսը եւ տանջում, հարցնում էին Նրան ու ասում. «Մարգարեացիր, ո՞վ է, որ քեզ խփեց» (Ղուկ. ԻԲ 63, 64): Նա, Ում հրեշտակներն իսկ չէին համարձակվում նայել, այսօր անարգվում է իր իսկ ծառաների՝ մարդկանց կողմից...: Քահանայապետներն ու ժողովրդի ծերերը առավոտյան ժողովի ժամանակ խորհուրդ են անում Հիսուսի դեմ՝ Նրան սպանելու համար (Մատթ. ԻԷ 1): Եվ կապելով անարգված Քրիստոսին՝ տանում հանձնում են Պիղատոսին: Վերջինս հարցաքննում է Հիսուսին ու «Նրա մեջ որեւէ հանցանք չի գտնում»: Եվ իմանալով, որ Նա գալիլիացի է, հանձնում է Հերովդեսի դատին, ով արհամարհելով ու ծիծաղելով տառապյալ Քրիստոսի վրա, վերստին ուղարկում է Պիղատոսի մոտ: ... Ի վերջո, Պիղատոսը, «կամենալով ամբոխին գոհացնել, նրանց համար տոնի առիթով արձակում է հանցագործ Բարաբբային: Իսկ Հիսուսին ծեծել տալով՝ նրանց ձեռքն է հանձնում, որպեսզի խաչը հանեն» (տե՛ս Մարկ. ԺԵ 15):

Ինչպես Պիղատոսը, այնպես էլ իր զինվորները հրեաների նկատմամբ անարգական վերաբերմունք ունեին, ուստի առիթը բաց չեն թողնում Հիսուսին խայտառակ ձաղանքի ենթարկելու համար: Երբ գանակոծությունը բավականին խորանում է, զինվորները դադարեցնում են ծեծը, եւ խոշտանգված Քրիստոսին ենթարկում են ծաղրուծանակի: Ծաղրելը դեռ բավական չէր, Նրան նաեւ տանջում ու նեղում են, թքում երեսին, ապտակում, ավելի կսկծացնելու համար եղեգով խփում փշերով ծածկված գլխին: Ինչպես դարձյալ Օրմանյանն է նկատում, «փշե պսակի պատրաստման համար գործածված ճյուղերը փշատենու կամ վայրի եղջերափշի չոր ճյուղեր էին, իսկ փշատենու ճյուղերը բավականին սուր ու ամուր են, մանավանդ գանգի շրջանում խայթող ու սաստիկ ցավ պատճառող, արյունալից վերքեր կարող են պատճառել՝ գլուխն ու երեսը զարհուրելի կերպարանքի վերածելու չափ...»: Եվ այսքան տառապանքներից, գանակոծությունից ու խոշտանգումներից հետո Հիսուսը դեռ պետք է կրեր Իր խաչափայտը: Իսկ խաչափայտի նշանավոր մասունքների հետագոտությունները ցույց են տվել, որ Հիսուսի խաչափայտը մայրի ծառի ընտանիքից էր, որ պատկանում էր ծանր փայտերի տեսակին: Ուստի այն կրելը տառապյալ ու ուժասպառ Քրիստոսի համար խիստ դժվար էր...: Տեսնելով, որ Նա չի կարողանում տոկալ խաչափայտի ծանրության տակ, զինվորները Սիմոն Կյուրենացի անունով մեկին, որը հանդից էր գալիս, պարտադրում են չալակել այն ու Հիսուսի հետեւից բարձրացնել Գողգոթա, ինչպես վկայում է Ղուկաս Ավետարանիչը (տե՛ս Ղուկ. ԻԳ 26): Եվս մեկ կարեւոր հանգամանք. Քրիստոսի կրած տառապանքների սաստկությունն առավել պատկերացնելու համար, տեղին է հիշել սբ. Գր. Տաթեւացու այն միտքը, որի համաձայն՝ Տիրոջ մարմինը, լինելով անարատ, անապական ու գերծ մեղքից, աչքի քիքի պես նուրբ ու շատ զգայուն էր, ուստի Նրա կրած չարչարանքները տաժանելի ու սոսկալի էին: Ահա թե ինչու Երեմիա մարգարեն Քրիստոսի անունից ասում է. «Ձե՛զ եմ ասում, ձե՛զ, ո՛վ անցորդներ, ետ դարձեք, նայեցե՛ք, տեսե՛ք՝ ինձ հասած ցավերի նման ցավեր եղե՞լ են արդյոք» (Ողբ Երեմիայի Ա 12): Նրա տառապյալ տեսքի ու խոշտանգված մարմնի նկարագրությունն է տալիս եւ Եսայի մարգարեն՝ ասելով. «Ո՛չ տեսք ուներ Նա եւ ո՛չ վեհություն: Նայեցինք մենք Նրան, բայց Նա ոչ տեսք ուներ եւ ոչ էլ գեղեցկություն: Նրա տեսքն ավելի անարգ էր ու նսեմ, քան բոլոր մարդկանց որդիներինը: Նա հարվածների ենթակա մի մարդ եղավ, որ ցավերին համբերել գիտե...: Նա մեր մեղքերն էր

վերցնում եւ մեզ համար չարչարվում:...Բայց Նա խոցվեց մեր մեղքերի համար եւ մեր անօրինությունների համար դատապարտվեց. մեր խաղաղության համար Նա պատիժ կրեց, եւ Նրա վերքերով մենք բժշկվեցինք...» (Եսայի ԾԳ 2-6):

...Երբ մահապարտների թափօրը հասավ Գողգոթա (ուր, ըստ ավանդության, թաղված է մեր նախահայր Ադամը), Քրիստոսը խաչվեց երկու ավազակների միջեւ, որպեսզի իրականանար մարգարեությունը. «Նա հանցավորներին հավասար համարվեց: Նա չատերի մեղքերը կրեց եւ նրանց անիրավությունների համար դատապարտվեց» (Եսայի ԾԳ 12):

Սոսկալի է անգամ պատկերացնելը...: ...Գողգոթայի բարձունքում մարդը խաչում էր իր Արարչին...: «Նա, Ով անօրենություն չգործեց, եւ նենգությունը տեղ չգտավ Նրա բերանում» (Եսայի ԾԳ 9), Իր անմեղ արյան հեղմամբ քավում էր մարդկության մեղքը:

Աշխարհի Փրկիչը մերժեց ըմպել նույնիսկ մահապարտների համար պատրաստված՝ զմուռսով խառնված գինին, որը զգայաբանները թմրեցնելու եւ չարչարանքները մեղմելու համար էր մատուցվում, սակայն չկամեցավ այդպիսի արհեստական միջոցներով Իր չարչարանքների սաստկությունը թեթեւացնել, այլ մտքի կատարյալ պարզությամբ եւ կամքի պատրաստակամությամբ էր ուզում չարչարանքների ու մահվան դառը բաժակը խմել: Խելագար ու ատելությունից կուրացած ամբոխը, սակայն, չէր հանդարտվում՝ ծիծաղելով, նախատինքներով ու հայհոյություններով առավել խոցելով խոշտանգված Քրիստոսին: Արդեն մոռացվել էին այնչափ հրաշքները, անթիվ բժշկությունները, անհամար բարեքները: Իսկ Նա՞: Խաչի վրա գամված, ջղաձգումից թուլացած ու կքված, անգուլթ վերքերից Իր ծանրությամբ կախված, կարծես ինքն իրեն մոռացած, աղոթում էր Իր թշնամիների, չարչարողների, սպանողների համար: Ըստ եկեղեցական հայրերի՝ Եդեմի պարտեզում նախաստեղծների կատարած ամեն մի մեղանշման դիմաց մեր Տերը Իր տնօրինությամբ համապատասխան փրկչական գործողությունը կատարեց, քանզի «քրտնելով, փշե պսակ կրելով, գինվորների թուլքը հանգուրժելով, ոտքերը եւ ձեռքերը կապված, լեղին ճաշակելով, գլխի խոնարհմամբ, կողի խոցվածքով եւ մնացյալ ամեն ինչով բուժում էր նախաստեղծների ախտերը» (սբ. Գր. Տաթևացի, «Քարոզ Խաչի»): Ինչպես օրվա շարականում է ասվում, «Ադամը, խախտելով պատվիրանը, ձեռքը մեկնեց դրախտի ծառին, իսկ Քրիստոս ձեռքերով բեւեռվեց խաչափայտին, եւ Ադամի կերած պտուղի

փոխարեն լեղի խմեց...»։ Քրիստոսն այս բոլոր չարչարանքներն հանձն առավ եւ խաչափայտի վրա հոգին ավանդեց՝ մարդկության փրկության համար։

Նույնիսկ անշուկ արարածները չկարողացան տանել Անմահի մահը՝ սգալով ու ողբալով Նրա համար, քանզի Նրա հետ միասին չարչարվում էր ողջ բնությունը։ Երբ Հիսուս Իր Հոգին ավանդեց, արեգակն անմիջապես խավարեց՝ թաքցնելով իր լույսը, որպեսզի չտեսնի Փառքերի Թագավորին խաչին գամված։ Երկնային մեծ լուսատուն լույսն իր մեջ ամփոփեց եւ երեք ժամ խավարի մեջ մնալուց հետո կրկին լուսավորվեց, որպեսզի քարոզի ողջ երկրով ու երկնքով մեկ, թե երրորդ օրը իր Արարիչը դարձյալ ծագելու է դժոխքից եւ հարություն է առնելու մեռելներից։ Բնությունն աղաղակեց, որ արդար ու անմեղ է Նա, Ում անարգ մահվամբ սպանեցին եւ դասեցին ավազակների շարքը։ Հիսուսի մահվամբ Հին Ուխտը խախտվեց ու կործանվեց եւ Նոր Ուխտի դռները բացվեցին...։

Գողգոթայի բարձունքում Քրիստոսը կատարեց մարդկության փրկագործության վեհ ու սքանչելի խորհուրդը. կատարվեց այն, ինչ նախասահմանված էր հավիտյաններից առաջ, եւ կանխատեսել էին մարգարեները։ Աստվածորդին Իր փրկագործ չարչարանքներով ու խաչի անարգ մահվամբ հաղթեց մահվանը՝ երրորդ օրը հրաշափառապես հարություն առնելով մեռելներից։ Նա փարատեց գերեզմանի ու մահվան խավարը եւ մխիթարեց թախծյալ մարդկությանը։ Քանզի երբ մարմնով դրվեց գերեզմանում, հոգով իջավ դժոխք, փչրեց նրա դռները, կապեց սատանային հրեղեն շղթաներով եւ ազատեց բանտված հոգիներին։ Սբ. Գր. Տաթեւացին ասում է. «Մեր Տիրոջ եւ Փրկչի գերագույն հաղթանակն այն է, որ լինելով խաչին գամված՝ արձակում էր կապվածներին եւ մեռած՝ մեռյալներին հարություն էր տալիս, Իր մահով խափանում էր մահը եւ գերեզման իջնելով՝ մեզ երկինք բարձրացնում» («Քարոզ Խաչի»)։ Խաչի վրա հեղած Իր արդար ու սուրբ Արյամբ ջնջեց անեծքը, որը մեր նախահոր՝ Ադամի պատվիրանազանցության պատճառով ծանրացել էր ողջ մարդկության վրա։ Քրիստոսի փրկագործությամբ մարդկությունը հաշտվեց Աստծու հետ՝ արժանանալով որդիություն ընդմիջյան բարձրագույն պատվին (տե՛ս Հռոմ. Ը 16, 17)։ Քրիստոսի զոհագործությամբ մարդը հավատով արդարանալու եւ երկնքի արքայության ժառանգորդը լինելու երանելի շնորհին արժանացավ, իսկ խաչը անարգանքի գործիքից վերածվեց զորության նշանի, քանզի

խաչի զոհասեղանի վրա պատարագվեց Աստծո Գառը՝ քավելով մարդկություն մեղքը:

Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցին Քրիստոսի չարչարանքների հիշատակությունները սրբագործել է պատշաճ արարողակարգով: Ամեն տարի Ավագ հինգշաբթի երեկոյան եւ Ավագ ուրբաթ օրը բոլոր եկեղեցիներում կատարվում է Քրիստոս Աստծո սոսկալի չարչարանքների եւ խաչելության հիշատակությունը: Եվ յուրաքանչյուր քրիստոնյա, մասնակից լինելով այդ կարգին, իր Փրկչի հետ խորհրդավոր կերպով քայլ առ քայլ անցնում է խաչելության ու չարչարանքների ճանապարհը՝ տառապելով Նրա հետ ու ամաչելով ու սոսկալով մարդ արարածի գործածի համար: Սակայն չարչարանքների, խաչելության ու մահվան տխրագույն հիշատակներին հաջորդում են հարություն, կյանքի ու փրկության ուրախալի հիշատակումները:

Գնահատենք ու արժեւորենք տիեզերական պատմության ամենանշանակալի իրադարձությունը՝ Գողգոթայի Հաղթանակը, Հաղթանակ, որը մեզ ուժ եւ կարողություն է շնորհում կյանքում քաջություն մեւ Քրիստոսի օրինակով ոտք դնել արդեն մեր Գեթսեմանիի պարտեզ եւ բարձրանալ մեր Գողգոթան, քանզի առանց խաչելության չկան հարություն եւ կյանք...: Խաչվե՛նք Քրիստոսի հետ, որպեսզի Նրա հետ էլ վայելենք Հաղթական փառքը երկնքում: Գողգոթայի Հաղթանակը յուրաքանչյուր քրիստոնյայի հաղթանակն է, արժեւորենք այն՝ մեր աչքի առջեւ մշտապես ունենալով մեր Փրկչի՝ մեզ համար կրած փրկագործ չարչարանքները, կենսատու խաչելությունը, երեքօրյա թաղումը, երանելի հարությունը, աստվածապես համբարձումը եւ նստելը Հոր աջ կողմում, եւ խոստովանենք ու օրհնենք Նրա ահավոր եւ փառավորյալ մյուս Գալուստը:

(2012 թ., մարտ, «Քրիստոնյա Հայաստան»
երկշաբաթաթերթ)

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

«Բացվեց նաև մի այլ գիրք՝ Կյանքի Գիրքը: Եվ մեռելները դարավեցին ըստ գրվածքների՝ իրենց գործերի համաձայն...: Եվ յուրաքանչյուրը դարավեց ըստ իր գործերի» (Հայկ. Ի 12, 13)

Մարդեղացյալ Աստվածորդին՝ մեր Տեր եւ Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսը, Ով անճառելի մարդեղացմամբ եւ փրկագործության Սուրբ Խորհրդով ազատագրեց մեզի ու մահվան ճիրաններում տառապող անկյալ մարդկությանը, փրկագործության վեհ խորհուրդն իրագործելուց հետո հարուցյալ մարմնով երկինք համբարձվեց ու նստեց Հոր Աջ կողմում: Սակայն խոստացավ երկրորդ անգամ գալ՝ աշխարհը դատելու: Քրիստոսի համբարձման հրաշալի իրողությունից ապշած եւ շփոթահար առաքյալներին երեւացած երկու հրեշտակներն էլ նույնն ասացին. «...Այն Հիսուսը, որ ձեր միջից երկինք վերացավ, պիտի գա նույն ձեռով, ինչպես տեսաք Նրա երկինք գնալը» (Գործք Առաքելոց Ա 11): Հավատո Հանգանակում նույնպես անխախտ կերպով դավանում ենք, որ մեր Տեր եւ Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսը «գալու է նույն մարմնով եւ Հոր փառքով՝ դատելու կենդանիներին եւ մեռյալներին, Որի թագավորությունը վախճան չունի»:

Մինչ մեղավոր մարդկության համար Իր սոսկալի չարչարանքներն ու Գողգոթան, Աստվածորդին, պատասխանելով աշակերտների՝ «Քո գալստյան ու այս աշխարհի վախճանի նշանն ի՞նչ կլինի» հարցին, սկսեց խոսել Իր երկրորդ գալստյան եւ դրան նախորդող նախանշանների մասին՝ ասելով. «Լսելու եք պատերազմների ձայներ ու լուրեր..., պիտի լինեն սով, համաճարակ, երկրաշարժեր, բազում սուտ մարգարեններ պիտի ելնեն ու շատերին պիտի մոլորեցնեն: Եվ անօրենություն շատանալուց շատերի սերը պիտի ցամաքի: Բայց ով մինչեւ վերջ համբերեց, նա պիտի փրկվի» (տե՛ս Մատթ. Ի Դ 6-13): Տերը, մանրամասնորեն նկարագրելով Իր երկրորդ գալստյան նախանշանները, ասում է, որ «այդ ժամանակ մեծ նեղություն պիտի լինի, որպիսին չի եղել աշխարհի արարչագործության սկզբից մինչեւ այժմ եւ այլեւս չի էլ լինի» (Մատթ. Ի Դ 21): Քրիստոսն առաջին անգամ եկավ խոնարհ կերպով՝ իրագործելով մարդկության փրկա-

գործությունը, սակայն Նրա երկրորդ՝ փառավորյալ, աստվածապես գալուստը տեսանելի է լինելու բոլորին, քանզի «ինչպես փայլակը, որ ելնում է արեւելքից եւ երեւում է մինչեւ արեւմուտք, մարդու Որդու գալուստն այդպես կլինի» (Մատթ. ԻԴ 27): Դարձյալ՝ ըստ սբ. Մ. Խորենացու՝ «Խորհուրդ Մեծ եւ Աքանչելի» է Քրիստոսի առաջին գալուստը, նույնքան «մեծ», սակայն «սոսկալի» խորհուրդ է Քրիստոսի երկրորդ հայտնությունը, գալուստը, որովհետեւ այս անգամ Տերը գալու է՝ դատելու ազգերին, բոլոր նրանց, ովքեր արհամարհեցին իրենց փրկության համար Աստվածորդու հեղած սուրբ Արյունը, իրենց ապրած մեղսալից կյանքով «վերստին խաչեցին» Նրան, Ով խաչի անարգ մահը հանձն առավ յուրաքանչյուր մեղավոր մարդու փրկության համար: Այս մասին եւ սուրբ առաքյալն է գրում, որ «Տեր Հիսուս կհայտնվի երկնքից՝ Իր հրեշտակների զորքով՝ կրակի վրեժ լուծելու համար նրանցից, որոնք չեն ճանաչում Աստծուն եւ չեն հնազանդվում մեր տեր Հիսուս Քրիստոսի Ավետարանին. նրանց պատիժը պետք է լինի հավիտենական կործանումը՝ հեռու Տիրոջ ներկայությունից» (Բ Թեսաղ. Ա 7-9):

Երկրորդ Գալստյանը նախորդող վերը թվարկված նախանշանները, սակայն, դեռ սկիզբն են լինելու նեղությունների, քանի որ «Այդ օրերի նեղությունից անմիջապես հետո, արեգակը պիտի խավարի, եւ լուսինն իր լույսը չպիտի տա, եւ աստղերը երկնքից պիտի ընկնեն, ու երկնքի զորությունները պիտի շարժվեն» (Մատթ. ԻԴ 29, Հովել Բ 10): Այդ ահեղ ու սոսկալի Օրվա մասին մարգարեացել են հինկտակարանյան գրեթե բոլոր աստվածընտրյալ մարգարեները՝ փորձելով հնարավորինս պատկերավոր նկարագրել «Տիրոջ Մեծ Օրվա» ահն ու սարսափը. «Տիրոջ օրը խավար է եւ ոչ թե լույս» (Ամովս Ե 18), «այն բարկության օր է, նեղության ու վտանգի, խավարի ու մեգի, ամպի ու մառախուղի օր... » (Սոփոնիա Ա 14-16): Եվ ինչպես որ խաչի չարչարանքներով ամենքին փրկեց դժոխքից ու մահվան անեծքից, այնպես էլ խաչի նշանով պիտի գա՝ դատելու ազգերին: «Եվ ապա երկնքի վրա Մարդու Որդու նշանը պիտի երեւա, ու այդ ժամանակ երկրի բոլոր ազգերը լացուկոծ պիտի անեն եւ պիտի տեսնեն մարդու Որդուն, որ գալիս է երկնքի ամպերի վրայով՝ զորությամբ ու բազում փառքով» (Մատթ. ԻԴ 30): Ըստ սբ. Գր. Տաթևացու՝ «այնժամ երկնքում կծագի փրկչական խաչը եւ կկանգնի Գողգոթայի վրա, ուր խաչվեց: Այնժամ երկնքում կհայտնվեն Տիրոջ չարչարանքի գործիքները՝ մեխերը, գեղարդը, եղեգներ, փշե պսակը, քացախն ու լեղին, արյունը, թուփը

մեզ համար, ապտակը, կապանքները, կողի պատռվածքը եւ մեխերի տեղերը, քանզի «Պիտի նայեն նրան, Ում խոցեցին» (տե՛ս Հայտն. Ա 7): Այդ օրը մարդկային ցեղը պիտի ամաչի, որ անարգեց խաչի նշանը» («Քարոզ խաչելության մասին»): Բոլոր մեղավորներն ու անհավատները պիտի ողբան ու վայ տան իրենց անձերին, քանզի պիտի զղջան իրենց գործած անօրինությունների ու չարիքների համար, պիտի զղջան, որ չհավատացին Աստծուն, Նրա անսուտ խոստումներին, այլ հաճույք գտան անօրինության մեջ: Հայտնության գիրքը, նկարագրելով այն սարսափը, որ Դատաստանի օրը համակելու է համայն մարդկությանը, ասում է, թե ինչպես անզեղջ մեղավորները «լեռներին կասեն՝ ընկեք մեզ վրա, եւ բլուրներին, թե՛ ծածկեցեք մեզ. որովհետեւ եկավ Նրա բարկության մեծ օրը, եւ ո՞վ կարող է կանգնել Նրա առաջ» (տե՛ս Հայտն. Զ 16, 17, նաեւ՝ Օվսե Ժ 8): Բոլոր մարգարեներն այդ մեծ Օրվա մասին խոսելիս նշում են, որ «Գալու է Տերը ինչպես կրակ, եւ նրա կառքը՝ ինչպես մրրիկ..., քանզի համայն երկիրը պիտի դատվի Տիրոջ կրակով» (Եսայի ԿԶ 15,16), նաեւ՝ «Նրա առջեւից լափող կրակն է, հետեւից՝ բորբոքյալ բոցը» (Հովել Բ 3), նաեւ՝ «Կրակով կմաշվի ամբողջ երկիրը» (Սոփոնիա Ա 18): Սուրբ Պետրոս առաքյալն էլ գրում է, որ «Այժմ երկինք եւ երկիր վերապահված են կրակին դատաստանի օրվա եւ ամբարիշտ մարդկանց կործանման օրվա համար» (Բ Պետր. Գ 7), քանի որ «մարդու Որդին գալու է իր Հոր փառքով՝ Իր հրեշտակների հետ միասին. եւ այն ժամանակ յուրաքանչյուրին կհատուցի ըստ իր գործերի» (Մատթ. ԺԶ 27): Հավատանք, թե ոչ, Տիրոջ գալուստն ու Ահեղ Դատաստանն անխուսափելի են յուրաքանչյուրիս համար, քանի որ «Մարդկանց սահմանված է մեկ անգամ մեռնել եւ այնուհետեւ՝ Դատաստան» (Եբր. Թ 27): Սակայն մինչ դատաստանը, համընդհանուր հարություն պետք է լինի, փակ գերեզմանները պիտի բացվեն եւ մեռելները, լսելով Քրիստոս Աստծու ահեղ կոչը, հարուլթյուն պիտի առնեն, ինչպես ասվում է Հովհաննու Ավետարանում. «Կգա ժամանակ, երբ բոլոր նրանք, որ գերեզմաններում են, կլսեն Աստծու Որդու ձայնը եւ դուրս կգան. ովքեր բարի գործեր են արել՝ կյանքի հարուլթյան համար, իսկ ովքեր չար գործեր են արել՝ դատաստանի հարուլթյան համար» (Հովհ. Ե 28, 29): Համայն մարդկությունն այդժամ հոգով եւ մարմնով կկանգնի դատաստանի առաջ...:

«ԲԱՑՎԵՑ ԿՅԱՆՔԻ ԳԻՐՔԸ...»

«Արդ, երբ որ Մարդու Որդին գա Իր փառքով եւ բոլոր հրեշտակները՝ իր հետ, այն ժամանակ նա պիտի նստի իր փառքի գահի վրա, ու նրա առաջ պիտի հավաքվեն բոլոր ազգերը, եւ նա նրանց միմյանցից պիտի դատի, ինչպես մի հովիվ, որ գատում է ոչխարներին այծերից... » (Մատթ. ԻԵ 31, 32): Վարդան Այգեկցին ասում է, որ Տիրոջ գալստյան ժամանակ նույնիսկ երկինքը թափուր կմնա անբավ լուսեղեն դասերից, քանզի Տերն Իր ողջ փառքով եւ հրեշտակների ու սրբերի գնդերով պիտի գա: Ու պիտի բացվեն գրքերը. «Բացվեց նաեւ մի այլ գիրք՝ Լյանքի գիրքը: Եվ մեռելները դատվեցին ըստ գրվածքների՝ իրենց գործերի համաձայն...: Եվ յուրաքանչյուրը դատվեց ըստ իր գործերի» (Հայտն. Ի 12, 13, տե՛ս նաեւ՝ Դանիել է 9): Այդժամ ողջ մարդկուկության, երկնային զորքերի ու սրբերի առջեւ հայտնի կդառնան մեր գործերը, խոհերն ու մտորումները: Սբ. Գր. Նարեկացին շատ պատկերավոր կերպով է նկարագրում այն.

«Ասպարեզ կգան գործերը ծածուկ
Հայտնի կդառնան մեր կրքերն անարես,
Վարքն ու բարքն ամբողջ, հույզերը ներքին
Պարզ կնկարվեն մեր մարմնի վրա...» (Նարեկ, Բան ՀԹ Բ),

այսինքն՝ այդժամ ամեն ոք հենց իր մարմնին իսկույն ստույգ անթերի գրուծյամբ կտեսնի մինչ այդ ծածկված մտքերն ու խորհուրդները, գործերը, քանզի «Տերն ի լույս է հանելու խավարի գաղտնիքները եւ հայտնի է դարձնելու սրտի խորհուրդները...» (Ա Կորնթ. Դ 5): Ինչպիսի ամոթ ու նախատինք, քանզի այդ ահավոր ատյանի առաջ հայտնի կդառնա, ինչ որ մենք արել ենք ծածուկ ու խավարի մեջ: Այդ Ահեղ Օրը «բոլոր հպարտներն ու ամբարտավանները, մեծամիտներն ու գոռոզները կխոնարհվեն» (Եսայի Բ 12), - ասում է մարգարեն, կզղջան իրենց գործած չարիքների ու ապրած կյանքի համար, սակայն ուշ կլինի, քանզի

«Այսրեղից կանխավ ի վեր չառաքված
Հեծեճանքներն ու հառաչանքները
Այլեւս լսելի չեն լինի այնրեղ» (Նարեկ, Բան ՀԹ Գ):

Որովհետեւ Քրիստոս Աստված միայն այս կյանքում է մեղավորների հանդեպ ողորմած ու բարեգուլթ, միայն այստեղ է պատրաստ ընդունել անկեղծորեն զղջացող մեղավորի ապաշխարություն-

ներ, իսկ այնտեղ, այն սոսկալի հրապարակում Նա անաչառ Դատավոր է, որովհետեւ

«Դատասարանն ահեղ է, դատավորն անխաբ, անկաշառեղի
Սոսկալի ամոթ, դաժան կշտամբանք,
Հանդիմանություն անխուսափելի,
Անճողոպրելի տագնապ ու երկյուղ,
...ուր չկա ոչ գութ, ոչ ողորմություն» (Նարեկ, Բան ՀԹ Բ):

Անօրեն ու ամբարիշտ մարդկանց չի փրկի ոչինչ՝ հարստություն, փառք, որոնց վրա հույս էին դրել, ինչպես ասում է մարգարեն. «Նրանց արծաթն ու ոսկին նրանց չի կարողանա փրկել Տիրոջ բարկության օրը...» (Սոփոնիա Ա 18): Աստանի առջեւ պիտի կարկամի մարդու բերանը, պիտի դողան բոլոր արարածները, քանզի «մարդիկ իրենց խոսած ամեն դատարկ բանի համար դատաստանի օրը հաշիվ են տալու, քանզի քո խոսքերով պիտի արդարանաս, եւ քո խոսքերով պիտի դատապարտվես» (Մատթ. ԺԲ 36, 37): Ի՞նչ պիտի ասենք այդ Ահեղ Օրը, եթե մեր ժամանակավոր կյանքն անց ենք կացնում ծովափնային ու անհոգությամբ՝ չունենալով փրկության վարձքի ակնկալիք: Այդ Օրը Նա մեզանից հաշիվ պիտի պահանջի այս կարճ ժամանակվա մեր անհոգության համար եւ մեզ պիտի ասի. «Ձե՛զ համար մարմնացա, ձե՛զ համար մարմնով երկրի վրա քայլեցի, ձե՛զ համար տանջվեցի, թուք ընդունեցի, ձե՛զ համար ապտակվեցի, ձե՛զ համար խաչվեցի, ձե՛զ համար խաչափայտի վրա քացախ խմեցի, որպեսզի ձե՛զ երկնային եւ սուրբ դարձնեմ: Իմ արքայությունը ձե՛զ չնորհեցի...: Իսկ դուք, մեղավորներ եւ բնությամբ մահկանացուներ, դուք Իմ՝ ձե՛զ համար չարչարված Տիրոջ համար ի՞նչ չարչարանքներ կրեցիք...» (սբ. Եփրեմ Ասորի): Վա՛յ մեղավորներին, որ կկարկամեն ու կպապանձվեն այդժամ, քանզի ոչինչ չեն կարողանա ասել: Նրանք վա՛յ կտան իրենց անձերին՝ ասելով. «Ինձ անմահություն խոստացավ, իսկ ես մնում եմ այս մահվան մեջ. հրավիրեց դեպի վեր՝ երկինք, իսկ ես իջնում եմ դժոխքի անդունդները. պատրաստեց փափագելի դրախտը, իսկ ես ընտրեցի խոցոտիչ փուշը. նաեւ պատրաստեց մշտնջենավոր կյանքը եւ փառքը, իսկ ես ինձ մեղքով սպանեցի...» (սբ. Հովհ. Մանգալունի): Եվ այդժամ արդար Դատավորը կգատի (ոչխարներին) արդարներին (այծերից) մեղավորներից (տե՛ս Մատթ. ԻԵ 32): Եվ արդարներին, որ իր Աջին պիտի կանգնեցնի, կասի. «Եկե՛ք,

Իմ Հոր օրհնյալներ, ժառանգեցե՛ք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստված արքայությունը», իսկ մեղավորներին, որ Իր ձախին կլինեն, կասի արդար Դատավորը. «Անիծյալներ, գնացե՛ք Ինձնից հավիտենական կրակը, որ պատրաստված է սատանայի եւ իր հրեշտակների համար»: Եվ մեղավորները կգնան դեպի հավիտենական տանջանք, իսկ արդարները՝ հավիտենական կյանք (տե՛ս Մատթ. ԻԴ 46): «Եվ նա, որի անունը կյանքի գրքում գրված չգտնվեց, գցվեց կրակե լճի մեջ» (Հայտն. Ի 15), որը բոլոր չապաշխարած մեղավորների վերջին հանգրվանն է լինելու, «ուր նրանց որդը չի մեռնելու, եւ նրանց կրակը չի հանգչելու» (տե՛ս Եսայի ԿԶ 24), քանզի տանջանքները հավիտենական են: Եվ եթե անդեղը մեղավորները հավիտյանս հավիտենից պիտի տանջվեն կրակե լճում, «մահը պիտի փնտրեն ու չպիտի գտնեն», հավետ պիտի այրվեն ու չմոխրանան, ապա արդարները հավիտյանս հավիտենից պիտի վայելեն երկնքի արքայության անսպառ բարիքները Աստծո մշտնջենական ներկայության մեջ, եւ քանի որ իրենց ժամանակավոր կյանքի ընթացքում առաքինի ու բարի կենցաղավարությամբ հաճո եղան Տիրոջը, չարչարանակից եղան Նրան, մասնակից կլինեն նաեւ խոստացված բարիքներին՝ արքայության մեջ, քանզի «Աստված պիտի սրբի նրանց աչքերից ամեն արտասուք. եւ այլեւս մահ չկա, ո՛չ սուգ, ո՛չ աղաղակ, ո՛չ ցավ եւ ո՛չ չարչարանք, քանի որ առաջինն անցավ» (Հայտն. ԻԱ 4): Ուրեմն այդ Օրը մեղավորների մշտնջենական ողբի եւ սուգի սկիզբն է, արդարների՝ անճառ ու հավիտենական հանգստի սկիզբը:

ՏԻՐՈՋ ԳԱԼՍՅԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ԺԱՄԸ

«Բայց այդ օրվա եւ ժամի մասին ոչ ոք չգիտի...», - ասաց Տերը (Մատթ. ԻԴ 36)՝ չկամենալով մարդկանց հայտնել Իր գալստյան Օրն ու ժամը, մեր իսկ օգուտի համար, որպեսզի յուրաքանչյուր մարդ ամեն օր սպասի Տիրոջ վերադարձին՝ իր կյանքի յուրաքանչյուր օրն ապրելով այնպես, կարծես վերջինը լինի: «Զգուշ եղեք ինքներդ ձեզնից, - ասում է Տերը, - գուցե ձեր սրտերը ծանրանան զեխությամբ եւ հարբեցողությամբ ու աշխարհիկ հոգսերով. եւ հանկարծակի հասնի ձեր վրա այն օրը...: Արթո՛ւն կացեք այսուհետեւ, ամեն ժամ աղոթք արեք, որպեսզի կարողանաք զերծ մնալ այն ամենից, որ լինելու է, եւ արժանի լինեք կանգնելու մարդու Որդու առջեւ», - հորդորում է Ղուկաս Ավետարանիչը (ԻԱ 34-36),

որովհետեւ «այն ժամին, երբ չեք սպասում, կգա մարդու Որդին» (տե՛ս Մատթ. Ի Դ 44), քանզի «Տիրոջ օրն այնպես է հասնում, ինչպես գողը՝ գիշերով» (Ա Թեոաղ. Ե 2): Ուրեմն գիտենալով այս, արթուն լինենք հոգով, ամեն վայրկյան սպասենք Տիրոջ վերադարձին՝ ապրելով մեր «պանդխտության ժամանակը» աստվածահաճո կենցաղավարությամբ, զղջանք ու ապաշխարենք մեր գործած սխալների ու մեղքերի համար, ողջախոհ եւ զգոն լինենք, որպեսզի Տիրոջ գալստյան ժամանակ վստահություն ունենանք Նրա առջեւ կանգնելու ու լսելու Նրանից. «Ապրե՛ս, բարի եւ հավատարիմ ծառա, որովհետեւ այդ քչի մեջ հավատարիմ եղար, շատի վրա կկարգեմ քեզ. մտի՛ր քո Տիրոջ ուրախության մեջ...» (Մատթ. ԻԵ 21):

ՆԵՐԿԱՅԻՍ ԿՅԱՆՔԸ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՇՐՋԱՆ

Ի՞նչ է մեր ներկայիս կյանքը, եթե ոչ պատրաստության մի շրջան՝ Տիրոջը դիմավորելու համար, քանզի յուրաքանչյուր քրիստոնյա «հավատարիմ ծառայի» պես ամեն օր պետք է պատրաստ լինի Տիրոջ վերադարձին. ներկայիս կյանքում հանդիպող նեղություններն ու փորձությունները, երբեմն անտանելի թվացող անարդարությունները հաղթահարում ենք միմիայն երկրորդ գալստյան եւ արդար Դատաստանի հույսն ունենալով մեր սրտում, որովհետեւ գիտենք, որ փոքր նեղությունների դիմաց, որ կրել ենք Աստծո անվան համար, հարյուրապատիկ պիտի վարձատրի Տերը այն Օրը: Ուստի «Աստծու խոստման համաձայն, աչքներս հառած սպասում ենք նոր երկնքի ու նոր երկրի, որոնցում արդարությունն է բնակվում» (Բ Պետր. Գ 13): Անշուշտ, հեշտ չէ դիմակայել մերօրյա փորձություններին ու գայթակղություններին՝ ամեն օր պատրաստ լինելով Տիրոջ վերադարձին, սակայն եկեղեցու սուրբ հայրերը խորհուրդ են տալիս մահվան եւ դատաստանի օրը միշտ պահել մեր աչքերի առջեւ. «Միշտ հիշիր Դատաստանի օրը եւ քեզ չեն հաղթի ո՛չ շնությունը, ո՛չ սպանությունը, ո՛չ անառակությունը...» (սբ. Կյուրեղ Երուսաղեմացի), որովհետեւ «Եթե միշտ հիշենք մեծ Բեմի արհավիրքները եւ Դատաստանի ահավոր Օրը, ամօթը, որ լինելու է տիեզերական հրապարակի առաջ, եթե հիշենք տանջանքների բազմությունը, թունավոր որդերի դառնությունը, աղջամուղջի շոշափելի խավարը, գեհենի հրի կայծակների բորբոքումը, հնոցների բարձրաձայն գոչումը, մեղավորների մշտատեւ այրումն ու խորովումը,

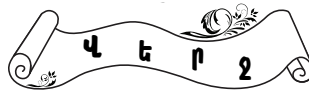
ցավերի ու աղետների անտանելի կսկիծները, կարող ենք զերծ մնալ սատանայի որոգայթներից, երկյուղով կանգնել Աստծո դիմաց...» (սբ. Հովհ. Մանգակունի): Ու թեև Աստվածաշունչ Գրքերն ու եկեղեցու հայրերն այսքան ու դեռ ավելի խոսում են այդ Ահեղ Օրվա մասին, սակայն շատ մարդիկ շարունակում են համառորեն մերժել դատաստանի իրողությունը, մինչդեռ այն անխուսափելի է յուրաքանչյուրիս համար...: Հիշենք աղքատ Ղազարոսի եւ մեծահարուստի առակը (տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 19-31). մեծահարուստը նույնպես մեզնից շատերի պես իր ժամանակավոր կյանքի ընթացքում մերժել ու անտեսել էր Աստծո արդար Դատաստանի անժխտելի փաստը՝ ապրելով ցոփ ու չվայտ կյանքով, քանզի նա «...ամեն օր առատապես ուրախություն էր անում»՝ երբեք չգլխալով իր դռանն ընկած վերքերով ծածկված աղքատ Ղազարոսին: Ըստ սբ. Հովհ. Ոսկեբերանի՝ մեծահարուստի մեղքն առավել մեծ էր նրանով, որ նա մշտապես, ամեն օր էր տեսնում Ղազարոսին՝ մնալով նույն անգուցի ու անողորմը. «Հարուստը հարկադրված էր ելնել ու մտնել եւ նրան ընկած տեսնել, որպեսզի երբեք չկարողանար ասել, թե՝ «Անցա, եւ իմ աչքերը չտեսան»: Ուստի մահվանից հետո իրավացիորեն տանջվում էր դժոխքի կրակների մեջ՝ կարոտ մեկ կաթիլ ջրի...: Իսկ աղքատ Ղազարոսը քաջությունը, համբերությունը ու հեղուկյամբ կրեց իր երկրավոր կյանքի բոլոր տառապանքները՝ աղքատությունը, հիվանդությունը, միայնությունը՝ երբեք չանհիծելով հարուստին ու չդժգոհելով Աստծուց: Ահա թե ինչու է սբ. Հովհ. Ոսկեբերանը ասում, որ «Եթե չլինեին հարություն եւ դատաստան, ապա Աստված չէր թույլատրի աղքատ Ղազարոսին (նաեւ մերօրյա շատ աղքատ ղազարոսների - Ա. Խ.) այստեղից հեռանալ առանց որեւէ բարիք ստանալու...»: Այս առակից անենք անհրաժեշտ հետեւություններ՝ հիշելով սբ. Հակոբոս առաքյալի խոսքը. «Ողորմածությունը բարձրագույն լինելով է դատաստանի դիմաց» (Հակ. Բ 13)...: Եվ ովքեր ողորմություն չեն գործել այս կյանքում, այնտեղ էլ ողորմություն չեն գտնի ամենքի Արարչից (Ահեղ Դատավորից):

Դարձյալ հիշենք, որ այնտեղ, այն սոսկալի Ատյանի առջեւ, տիեզերական հրապարակում ոչ ոք մեզ չի օգնի, այլ մեր գործերը մեզ դատախազ կլինեն. «Բաժանվելու են միմյանցից հայրերն ու որդիները, եւ անջատվելու են հարազատ եղբայրները..., քանզի եղբայրն իր եղբորը չի օգնի՝ եւ ոչ էլ հայրը՝ իր ծնած որդուն, եւ ոչ ոք չի կարող օգնել իրեն հարազատ անձին, քանզի Դատավորն անաչառ է, եւ Դատաստանը՝ իրավացի» (Խոսքով Անձեւացի):

Ուրեմն զղջանք ահեղ տանջանքների ահով եւ անանց բարիքների փափագմամբ, «Հավատի բարի մարտը մղենք եւ պինդ կառուցենք հավիտենական կյանքից, որին կանչվեցինք...» (տե՛ս Ա Տիմ. 2 12), քանզի Տերը մոտ է. «Ահա գալիս եմ շուտով, եւ ինձ հետ են իմ վարձերը, որպեսզի հատուցեմ յուրաքանչյուրին ըստ իր գործերի» (Հայտն. ԻԲ 12): Այդ «շուտով»-ը կարող է լինել ամեն վայրկյան. Տիրոջ վերադարձի մոտալուտ լինելն առավել շեշտելու եւ մահկանացուներիս մշտարթուն վիճակի մեջ պահելու համար եկեղեցու սուրբ հայրերն ասում են. «Քրիստոսը երեկ խաչվեց, այսօր հարուժյուն առավ, վաղը պիտի գա»: «Տերը չի ուշացնի իր խոստումը, ինչպես կարծում են ոմանք..., այլ համբերատար է ձեր հանդեպ. քանզի չի ուզում, որ որեւէ մեկը կորստյան մատնվի, այլ ուզում է, որ ամենքն ապաշխարեն», - ասում է առաքյալը (Բ Պետր. Գ 9): Ուստի «Տիրոջ համբերատարությունը փրկություն համարենք» (տե՛ս Բ Պետր. Գ 15) ու ապաշխարենք այսօր, որովհետեւ Քրիստոս Աստված «այստե՛ղ է նստած ողորմության ու շնորհի աթոռին, իսկ այնտեղ կնստի դատաստանի աթոռին...: Այստե՛ղ է ներում, իսկ այնտեղ դատապարտում է...» (սբ. Գր. Տաթևացի):

Հուսով եւ ցնծությամբ սպասենք երկնավոր Փեսայի գալստյանը. ջանք թափենք, որ Նա գտնի մեզ անբիծ ու անարատ, խաղաղության մեջ (տե՛ս Բ Պետր. Գ 14, 15)՝ արժանացնելով երկնքի արքայությանն ու հավիտենության անսպառ պարգևներին: Եվ Նրան, հավիտենության Թագավորին, որ անեղծ եւ աներեւույթ է, միակ Աստծուն փա՛ռք եւ պատիվ հավիտյանս հավիտենից: Ամեն (Ա Տիմ. Ա 17):

(2011 թ., ապրիլ, «Քրիստոնյա Հայաստան» երկշաբաթաթերթ)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ապաշխարեցե՛ք, որովետեւ երկնքի արքայությունը մոտեցել է (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>).....	7
Աստված սպասում է մեղավորի դարձին (<i>Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան</i>).....	12
Կենդանի Աստծու տաճար եք դուք (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>).....	17
Փրկագործություն (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>)	22
Բայց Աստված տալիս է միայն նրան, ով փնտրում է (<i>Տ. Թեոդորոս վրդ. Չաքարյան</i>).....	26
Երջանկությունը Աստծու ներկայությունն է մարդու մեջ (<i>Տ. Ադամ քին. Մակարյան</i>)... ..	31
Մարդու հոգին անմահ է... (<i>Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան</i>).....	37
Ինչ է կատարվում անմահ հոգու հետ (<i>Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան</i>).....	40
Մահվամբ բացվում են դռները հավիտենության... (<i>Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան</i>)	44
Հավիտենական կյանք (<i>Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան</i>)	48
Հոգետր պատերազմ (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>).....	53
Երախտագիտություն եւ ապերախտություն (<i>Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան</i>)	59
Բայց ով մինչեւ վերջ համբերի, նա պիտի փրկվի... (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>).....	63
Կախարդության, գուշակության միջոցով սատանան մարդուն հեռացնում է Աստծուց (<i>Տ. Ղեւոնդ վրդ. Հովհաննիսյան</i>)	67
Հանցանք եւ պատիժ. Աստված պատժում է, թե՛ խրատում (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>).....	72
Չկա ծածուկ բան, որ չհայտնվի, եւ գաղտնի բան, որ չիմացվի (<i>Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան</i>)	76
Հիվանդությունը՝ մեղքի հետեւանք (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>)	80
Գոհացող լինենք Տիրոջից (<i>Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան</i>).....	86
Անծուժկալ մարդը չի կարող քրիստոնյա լինել (<i>Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան</i>).....	90
Սուրբ Հաղորդությունը դեղ ու դարման է մեր ամենօրյա մեղքերին (<i>Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան</i>)	95
Կյանքը՝ խաչի ճանապարհ (<i>Տ. Տրդատ քին. Բոգիկյան</i>)	102

Երանի հոգով աղքատներին, որովհետեւ նրանցն է երկնքի արքայությունը (Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան).....	106
Չաղդթող մարդու հոգին մեռած է (Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան).....	109
Հնազանդություն իշխանություններին (Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան).....	114
Չավակն Աստծո պարգեն է (Տ. Ղազար քին. Պետրոսյան).....	119
Գայթակղություն (Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան).....	122
Ճշմարիտ ծառայություն. Ծառաներ եւ տերեր (Տ. Կարապետ քին. Կարապետյան)	126
Քրիստոսի մարդեղության խորհուրդը (Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան).....	129
Եկեղեցին երկնային թագավորության խորհրդապատկերն է, բուն Աստծո թագավորությունն այս երկրի վրա... (Տ. Մինաս քին. Մարտիրոսյան)	134
Օրհնություն եւ անեծք (Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան)	139
Ներողամտություն (Տ. Կոմիտաս վրդ. Հովնանյան)	143
Նախանձ (Տ. Մինաս քին. Մարտիրոսյան).....	148
Ծուլություն (Տ. Ղենոնդ քին. Մայիլյան).....	151
Որկրամոլություն (Տ. Գաբրիել քին. Պետրոսյան)	154
Աղամորդու կյանքը ծնունդից ի վեր (Տ. Ասողիկ քին. Կարապետյան)	156
Խոնարհություն (Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան)	164
Քրիստոնեական դաստիարակություն (Տ. Կոմիտաս վրդ. Հովնանյան).....	168
Անտարբերություն (Տ. Կյուրեղ քին. Տալյան)	172
Պատվիրանազանցություն (Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան)	176
Խաչի խորհուրդը (Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան).....	180
Քրիստոնեության լույսը (Տ. Ղազար քին. Պետրոսյան)	185
Վանքերը՝ քրիստոնեական կյանքի հնոցներ (Տ. Միքայել վրդ. Գետրգյան).....	189
Քրիստոնյան՝ երկրի աղը եւ աշխարհի լույսը (Տ. Սմբար քին. Սարգսյան).....	194
Խիղճ, խղճի դատաստան (Տ. Կոմիտաս վրդ. Հովնանյան).....	199
Քրիստոնեական ամուսնության եւ ընտանեկան երջանկության մասին (Տ. Ադամ քին. Մակարյան)	203
Կնոջ կոչումն ու առաքելությունն այս կյանքում (Տ. Ասողիկ քին. Կարապետյան)	210

Սուրբ Գրքի դերն ու նշանակությունը մեր կյանքում (Տ. Սմբատ քին. Սարգսյան).....	215
Քրիստոնեություն եւ բարոյականություն (Տ. Կոմիտաս վրդ. Հովնանյան).....	220
Արդարություն (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	225
Եղիցին կամք Քո (Տ. Սմբատ քին. Սարգսյան).....	229
Կյանքն Աստծու պարգեւն է (Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան).....	234
Համբարձման խորհուրդը (Տ. Դանիել քին. Բաղումյան).....	238
Գալստյան կիրակիի խորհուրդը (Տ. Գրիգոր քին. Հովհաննիսյան).....	241

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ - ՏԱՍԸ ՊԱՏՎԻՐԱՆՆԵՐ

Եւ եմ քո Տեր Աստվածը... (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան).....	249
Քեզ համար կուռքեր չկերտես... (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	252
Քո Տեր Աստծո անունը զուր տեղը չպիտի արտասանես (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	255
Հիշիր շաբաթ օրը, որպեսզի սուրբ պահես այն (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան).....	257
Պատվիր քո հորն ու մորը... (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան).....	261
Մի սպանիր (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	265
Մի շնացիր (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	268
Մի գողացիր (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	272
Քո հարեւանի դեմ սուտ վկայություն մի տուր... (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան)	276
Մի ցանկացիր (Տ. Ղազար քին. Պեպրոսյան).....	280

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ - ՔԱՐՈՋԽՈՍԱԿԱՆ

Լոյսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը	285
Առանց Քեզ ոչինչ եմ, Տէր	288
Գոհություն հայտնենք ամեն ժամ ամեն ինչի համար	291
Աստված ամենատես է.....	294
Երկինքը պատմում է Աստծո փառքը	296

Աստվածահաճո, հոգեւոր տրտմության փրկաբեր նշանակության եւ աշխարհի կորստաբեր տրտմության կործանարար հետեւանքների մասին	300
Իմ խաղաղությունն եմ տալիս ձեզ... ..	303
Խաղաղության հանգրվաններ..., երանության օթեւաններ... ..	306
Մի՛ դատեք Աստծո օծյալներին.....	309
Սերը չի նախանձում.....	312
Ճշմարիտ եւ կեղծ աստվածապաշտություն	316
Դեպի կատարելություն տանող ճանապարհով... ..	319
Միմյանց համար աղոթք արեք.....	322
«Տէր, թող ես ապրեմ, որ օրինեմ Քեզ...».....	326
Քո կամքը թող լինի, Տէր.....	329
Տառապանքը կարող է դառնալ մաքրագործում... ..	333
Կյանքը՝ խաչի ճանապարհ.....	339
Ամբարիշտների պատիժը	341
Աստվածապարգեւ իշխանություն	345
Ընտանեկան դաստիարակության գերագույն նպատակը մարդ կերտելու գործընթացն է... ..	348
Չարիամարիենք միմյանց	351
Գթասիրտ եղեք, ինչպես որ ձեր Հայրը գթասիրտ է	352
Հիվանդությունը՝ մեղքի հետեւանք.....	357
Գոհություն հայտնենք Տիրոջը	362
Չսիրենք աշխարհը	364
Կորստաբեր ազահության եւ փրկաբեր ժուժկալության մասին.....	368
Քեզ չպիտի թողնեմ եւ ոչ էլ պիտի լքեմ.....	371
Աստվածամայրը մեր բոլորի մայրն է	374
«Խոնարհությունը մարդուն հրեշտակ է դարձնում, ամբարտաւանությունը՝ հրեշտակին սատանա».....	377
Կյանքն Աստծու պարգեւն է	383
Հարբեցողություն	386
Մարդ ստեղծենք Մեր պատկերով.	389
Աստվածային առաջնորդությամբ կյանքի ընկեր ընտրելու ճշմարիտ կերպի, քրիստոնեական ամուսնության եւ ընտանեկան երջանկության մասին	393

Բարի սրտի նշանը զվարթ դեմքն է...	396
Ահավասիկ Ես դռան առաջ եմ եւ բախում եմ....	400
Մահը սկիզբն է հավիտենության...	405
Ո՞ր է, մահ, քո հաղթությունը, ո՞ր է, գերեզման, քո խայթոցը.....	409
Գողգոթայի հաղթանակը.....	415
Վերջին Դատաստան	422

ԱՆԺԵԼԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ԳՈՂԳՈԹԱՅԻ

ՀԱՂԹԱՆԱԿԸ

(Հարցազրույցներ, Տասը պարզվիրաններ, քարոզիտուական)

Հեղինակային հրատարակություն

Երևան - 2018

Համակարգչային աշխատանքները՝
Ղևոնդ ավ. քահանա Մայիլյանի

Շապիկի նկարները՝
Դժոխք իջնելը, Ավետարան, 1278 թ.
Հավուց Թադի վանք, Սր. Ամենափրկիչ եկեղեցի
(XI դ., Կոտայքի մարզ)

Թուղթ՝ օֆսետ 80 գր., չափսը՝ 70x100 1/16,
ծավալը՝ 436 էջ + 1 ներդիր, տպաքանակը՝ 200: